memorii/jurnale/convorbiri

MONICA LOVINESCU

Jurnal
1996–1997

HUMANITAS

MONICA LOVINESCU

În România. Licență în litere la Universitatea din București. În afara unui basm scris în copilărie, la vreo 7-8 ani, și publicat în *Dimineața copiilor*, își reneagă cu vehemență debuturile literare. De pe la 15 ani publică proze scurte în *Vremea, Kalende* etc. și un roman în mai multe numere consecutive din *Revista Fundațiilor Regale*. Le găsește pe toate sofisticate și artificioase. Imediat după război deține cronica dramatică la *Democrația* lui Anton Dumitriu. Tot atunci e asistenta lui Camil Petrescu la Seminarul său de artă dramatică.

În Franța. Pleacă la Paris în septembrie 1947 ca bursieră a statului francez, iar în primele zile ale lui 1948 cere azil politic. La început face parte din tinere companii teatrale și semnează regia unor piese de avangardă. Situația din țară îi reține apoi integral atenția. Colaborează cu articole și studii despre literatura română și despre ideologia comunistă în numeroase publicații: *East Europe*, *Kontinent*, *Preuves*, *L'Alternative*, *Les Cahiers de L'Est*, *Témoignages*, *La France Catholique* etc. Semnează capitolul despre teatrul românesc în *Histoire du Spectacle* (Encyclopédie de la Pléiade, Gallimard). Traduce câteva cărți din românește sub pseudonimele Monique Saint-Côme și Claude Pascal.

Colaborează și la revistele în limba română din exil: *Luceafărul*, *Caiete de Dor*, *Ființa Românească*, *Ethos*, *Contrapunct*, *Dialog*, *Agora* etc.

Din 1951 până în 1975, emisiuni literare și muzicale la Radiodifuziunea Franceză. Își începe colaborarea la „Europa Liberă" în 1962. Din 1967, emisiunile de mai mare ecou sunt „Teze și Antiteze la Paris" și „Actualitatea culturală românească".

Volume: *Unde scurte*, I (ed. Limite, Madrid, 1978 și Humanitas, București, 1990); *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler* (Cartea Românească, București, 1992); *Seismograme. Unde scurte*, II (Humanitas, București, 1993); *Posteritatea contemporană. Unde scurte*, III (Humanitas, București, 1994); *Est-etice. Unde scurte*, IV (Humanitas, București, 1994); *Pragul. Unde scurte*, V (Humanitas, București, 1995); *Insula Șerpilor. Unde scurte*, VI (Humanitas, București, 1996); *La apa Vavilonului*, I (Humanitas, București, 1999); *La apa Vavilonului*, II (2001); *Jurnal 1981-1984* (Humanitas, București, 2002); *Diagonale* (Humanitas, București, 2002); *Jurnal 1985-1988* (Humanitas, București, 2003); *Jurnal 1990-1993* (Humanitas, București, 2003); *Jurnal 1994-1995* (Humanitas, București, 2004).

Traducere din Ion Luca Caragiale: *Théâtre* (*Une nuit orageuse*, *M'sieu Leonida face à la réaction*, *Une lettre perdue*), adapté du roumain par Eugène Ionesco et Monica Lovinescu, L'Arche éd., Paris, 1994.

MONICA LOVINESCU

JURNAL

1996–1997

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LOVINESCU, MONICA
Jurnal / Monica Lovinescu. – Bucureşti: Humanitas, 2005, 6 vol;
ISBN 973-50-0264-7
Vol. 5: 1996-1997. – 2005. – Index. – ISBN 973-50-0884-X

821.135.1.09"1981/1997"(0:82-94)
821.135.1-94
94(948)"1981/1997"(0:82-94)

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/317 18 19, fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/311 23 30
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. – CP 14, Bucureşti
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-50-0264-7
ISBN 973-50-0884-X

1996

Miercuri 3 ianuarie

Un telefon de la Manolescu (cheamă de la PAC, ni-l trece şi pe Radof). Fiind în zori de zi şi aproape de an, încă netreziţi bine, cam buimaci, cedăm inconsecvent de repede (mai ales V., care se lăuda că nu mai scrie în presă) la cererea lui Nicolae. Reface macheta la *România literară*, îşi schimbă „personalul" critic (*exit* Ioana Pârvulescu, ce trebuie să-şi dea doctoratul cu el, îl instalează, în loc, pe Grigurcu) şi ne vrea colaboratori permanenţi. Ne tocmim totuşi: o dată pe lună şi nu pe săptămână, şi un „Carnet parizian" în loc de cronicile asupra cărţilor de la Humanitas: filozofice, istorice etc. Niki e mulţumit şi cu atât, eu mai puţin. Nu fiindcă trebuie să iau încă un aparat în casă, un fax (tot aveam de gând); mă aflu însă în plină recuperare a Jurnalului, pe care, pe măsură ce-l rup — paradoxal, însă necesar —, îl comentez. Tocmai când sfârşisem prin a mă bucura că nu mai am obligaţiile cronicăreşti săptămânale la Europa Liberă şi mă întrebam dacă, în ritmul actual, voi dispune de timpul necesar să duc un atare proiect până la capăt (de mai bine de o lună lucrez pe Jurnale din 1941-1947 fără să fi terminat), iată că intru din nou sub jug. În plus, trebuie început chiar din ianuarie, când intervine noua prezentare a *României literare.*

Nici n-am timp să regret sau să discut cu V., la 3 soseşte la cafea Dana Diminescu, cu urări şi daruri de la Timişoara: Delia îi trimite lui V. o haină de piele a fratelui ei şi mie un borcan de dulceaţă (fiinţa asta dăruieşte cum respiră), Axente Sever Popovici o scrisoare pentru amândoi (de fapt mai ales pentru V. — marea lui slăbiciune), Mihăieş, numere din *Orizont*. D.D. şi-a trecut DEA-ul cu ţăranii din Oaş în clandestinitate la Paris (emigraţia şi efectele

ei asupra noțiunilor de timp și spațiu) și-și pregătește doctoratul. Un detaliu care o caracterizează pe Delia mai bine decât un lung portret: când a primit cărțile noastre de la Humanitas, le-a trimis la București un mandat. A fost nevoie ca un redactor de la H. să-i explice de ce îi refuză banii pentru ca să înțeleagă că era înscrisă în serviciul nostru de presă. Discutăm și de filmul lui Gulea, *Starea de fapt*, care are mare succes la București și nu la Timișoara, unde nu s-a renunțat încă la radicalismul „revoluționar". Cred că timișorenii au dreptate, deși, citind un interviu luat lui Stere Gulea de Gabriela Adameșteanu, m-am lăsat încă o dată sedusă de cinstea lui funciară.

Altfel, început de an clasic: cu telefoane și urări. Îl rețin, ca ieșind din convenție, pe cel cu Yvonne (Rossignon). Am chemat-o noi. La început fie n-a înțeles (pe lângă Parkinson, acum a și cam surzit), fie nu-i venea să creadă. Vocea ei cea bună... Se plânge — are și de ce —, dar se plângea și când n-avea motive. Se smiorcăia asemenea copiilor. Se urca în pom și-i cerea dreptate lui Dumnezeu ca un Iov infinit mai puțin motivat. Amețesc când îmi închipui, auzindu-i vocea, apartamentul de unde vorbește, camera unde stăteam V. și cu mine când mergeam la Roma, culoarul cu telefonul lângă ușă (suna zi de zi Bebe Roman: „ce mai face fata lui Lovinescu?" — și-mi recita pagini întregi din *Memoriile* tatei, sau Dan Petrașincu — cum să mă obișnuiesc a-i spune Angelo Morretta? — să mergem cu mașina la plimbare; conducea nebunește și italienește, adică certându-se cu toată lumea și ridicând în gesturi teatrale mâinile de pe volan. A fi evitat accidentul parcă programat prin aer de astfel de gesturi ținea de miracol. Un miracol în plus al Romei). Deoarece ea se afla jur-împrejur, cetatea unică a tuturor anotimpurilor mele, cu ruinele ei domesticite, la îndemână, ca o Istorie de buzunar. Cum să nu amețesc când mă întoarce timpul cu capul în jos și nu pot realiza că Yvonne cu care vorbesc acum, apăsată de bătrânețea urâtă, nu e cea din aceste amintiri orbite de soare: eternă, imobilă, ținând pe umerii ei marea și plaja de la Fregene. Trebuie neapărat să închei: nu numai că mă repet, dar secvența devine prea duioasă, începând să semene cu paginile din jurnalele adolescenței pe care le arunc acum la coș.

Cum nu-mi va mai fi dăruită vreme suficientă spre a face acelaşi lucru cu cele de faţă, e mai cuminte să mă opresc.

Printre felicitări, un poem *Către Monica* semnat Nina. Am stat vreo două zile tot gândindu-mă cine să fie, până ce, brusc, a găsit V.: Nina Cassian. A scris-o la Paris, în noiembrie, când a venit pentru un colocviu Celan. Cu grevele, am primit-o de-abia acum. Începe barbilian cu „să nu prelingă, să nu pice...". Nici n-am cum să-i mulţumesc: nu ştiu adresa ei de la New York.

M.-F. Ionesco are dreptate să-mi amintească azi că Boileau este acela care a vorbit de dificultatea „de rendre la vrai vraisemblable"*, iar nu Camus, ce n-a făcut decât să aplice formula pentru punerea în scenă a *Demonilor* lui Dostoevski.

Vineri 5 ianuarie

Ieri, la retrospectiva Cézanne, la Grand Palais. Avem *coupe-fil* pentru a evita coada. Dar ce folos dacă, în interior, oamenii stau ciorchine în faţa tablourilor, ca în metrou la orele de vârf? În plus, sălile de la Grand Palais mi s-au părut totdeauna antinomice cu ideea însăşi de expoziţie. Lumina e tamizată şi intimă, sălile prea mici, totul pare reunit spre a te pune în cea mai proastă relaţie cu obiectul privit. Contactul direct, nemediat, cu tabloul se vede anulat prin condiţiile pentru mine insuportabil de proaste în care îţi este propus. Aş putea să mă consolez la gândul că unele dintre aceste pânze le pot regăsi când vreau, la Musée d'Orsay, de pildă (deşi acolo trebuie plătit tributul obligatoriu al trecerii prin parterul plin de cele mai atroce academisme ale secolului al XIX-lea), dar pe cele — pentru care venisem, de altminteri — de la Ermitaj (s-au deschis pivniţele unde tablourile impresionismului francez, aruncate acolo de elanul revoluţionar şi de dogma realismului socialist, n-au avut totuşi timpul să mucegăiască) sau de la Philadelphia, sau din colecţiile particulare cum să le mai regăsesc? V. este mai stoic decât mine, care ajung să regret până şi prezentarea pe diapozitive de pe vremuri la facultate, chiar şi suportând comentariile

* „a face adevărul verosimil" (*n. ed.*).

dizgrațios-umoristice ale lui Oprescu despre *Les Grandees Baigneuses*.

Spre a mă consola de această dezamăgire (să n-ai în cea mai mare și, în principiu, frumoasă expoziție Cézanne absolut nici o emoție estetică este o culme și n-aș fi vrut s-o ating), V. mă invită la un mic chef cu stridii la restaurantul nostru de la Odéon.

Acasă, îl rechemăm pe Manolescu să schimbăm titlul colaborărilor noastre imprudent promise („Diagonale" în loc de „Carnet parizian", ce-i pare lui V., pe bună dreptate, și limitativ, și ducând cu gândul spre o prezentare de modă). Rămâne fixat ritmul la o cronică fiecare pe lună, începând probabil din februarie. Tot nu-mi convine, dar dacă am promis...

Vraf de scrisori, ziare, cărți, azi, la cutia poștală. Sunt în acea clipă de șovăială când nu știu cu ce să încep, înfricoșată că niciodată nu le voi da de capăt. Privilegiez o scrisoare a lui Zografi: și pentru V., și pentru mine, omul acesta are o calitate umană excepțională. Va părea caricatural dacă voi rezuma într-o frază „reproșul" lui că l-am pus în contact cu Marina Constantinescu. Prietenii (noi) sunt o instanță ce nu trebuie să se amestece în aducerea pe piață a pieselor sau cărților sale. „În ce privește scrisul meu, simt o durere fizică dacă cei apropiați intră în mecanismul rușinos al relațiilor de promovare a unei cărți sau a unei piese." El preferă chiar să-și scrie „postumele" decât să cedeze „normalității" de a intra „în fața lumii", dezgustătoare și grotescă. De fapt, aceste scrisori pe care ni le trimite — un soi de Jurnal — mi se par „opera" lui cea mai săvârșită, iar „anormalitatea" lui destul de rară în lumea și literară, și românească (adică de două ori a tuturor vanităților) spre a deveni prețioasă. Îi vom telefona deseară.

În *România literară* (nr. 50) cronici despre cărțile noastre, Ioana Pârvulescu — V. , Alex. Ștefănescu — eu. Nu numai foarte bune, dar (lucru ce nu i se întâmplase lui Al. Șt. data trecută) dovedind că au citit volumele în întregime, nu doar prefețele, cum se cam face de obicei. În numerele 51 și 52, un excelent editorial al lui Manolescu, punând la punct problema așa-zisei reabilitări a lui Antonescu, după recriminările mai ales ale lui Radu Ioanid.

M-așteaptă vraful. Mă-ntorc la el.

Duminică 7 ianuarie

Tot din vraf, după ce am răspuns la toate urările, scrisorile:

— Au sosit, în sfârșit, cărțile lăsate de Paul Cornea la Paris unui prieten să le expedieze după grevă: a lui, *Semnele vremii*; a lui Andrei, *Platon. Filozofie și cenzură.*

— Tot prin cineva de la Paris, ne-a trimis Ion Gavrilă-Ogoranu al doilea volum din mărturia lui despre rezistența în munți, al cărei rar supraviețuitor este, *Brazii se frâng, dar nu se îndoaie* (Ed. Marineasa, 1995). Ion Ioanid copiase pentru noi, ca de obicei, ultima secvență din *Memorialul durerii* consacrat tocmai acestui subiect. Am văzut-o săptămâna asta. Tot prea patetică, dar de neînlocuit.

— Printre scrisori o surpriză: vara mea (Adriana Lovinescu, căsătorită Niculescu) întâlnită la Râmnicu Vâlcea, în 1994, îmi trimite un arbore genealogic al familiei. Deși nu mă interesează genealogiile, nici a mea, nici ale altora, aceasta mă amuză: se vede că, provenind dintr-un Teodorescu, branșa tatei ce coboară din Vasile, fostul director de liceu, este oarecum bastardă, că nu suntem deci „adevărații Lovinești" și departe de a fi singurii. În schimb e unica „branșă" care a dat nume literaturii române, toți ceilalți, iluștri necunoscuți. Concluzia? E foarte avantajos să fii… bastard.

Gheorghe Izbășescu îmi cere să fiu „directoarea de onoare" a *Zburătorului* său de la Onești. În plic, ultimul număr (cu o cronică favorabilă, dar complet haihui, despre vol. IV din *Unde scurte*, semnată de un cronicar, Eugen Budău, specializat în „operele" lui V. și ale mele), un nou volum poetic al lui Iz., *Melodrama realului*, și o urare cu… muzicuță. Sunt nevoită să-l refuz categoric.

Ieri, i-am telefonat la Timișoara Deliei Cotruș. E extraordinară. Îți mulțumește ea de o mie de ori c-ai avut bunătatea să-i primești darurile. Cam așa îmi închipui c-ar trebui să reacționeze îngerii din cer.

L-am căutat de două ori pe Grigurcu la Târgu-Jiu. Nu era acasă, am dat doar de mama lui, foarte vioaie și care a reclamat un volum IV din *Unde scurte* ce nu le sosise. Am transmis doleanța lui Liiceanu, la Humanitas, unde voiam să-i mulțumesc redactoarei mele de carte, doamna Iordache: Ilea a controlat textul cu dactilograma juxtapusă și n-a dat decât de o singură greșeală.

Luni 8 ianuarie

A murit Mitterrand. Ultimul mare politician (politician şi nu om politic) al generaţiei sale. V. avea să-şi amintească cum la Kremlin a cerut să-l vadă pe Saharov, pe atunci exilat la Gorki (ceea ce nici un şef occidental — de dreapta — n-a îndrăznit să facă). Eu mă gândesc la curajul său fizic în lupta împotriva cancerului ce l-a răpus. Într-atâta ni se pare de indecent cuvântul de hulă aruncat într-o groapă de mormânt de-abia deschisă. (N-am făcut-o nici pentru Eugen Barbu când, sosită la Aeroportul Otopeni în septembrie 1993, am fost asaltată de microfonul unei aferate dudui de la *Evenimentul zilei* cu întrebarea, gâlgâind de râs în aşteptarea răspunsului pe care-l spera gras: „Tocmai azi, când sosiţi Dvs., a murit E.B. Ce aveţi de spus?“ Nimic în afara unui „Dumnezeu să-l ierte!“, ce a lăsat-o fără replică pe fetişcana în căutare de *scoop* şi răfuieli. De fapt, numai de două ori în existenţă m-am bucurat de moartea cuiva: Hitler şi apoi Stalin. Nu puteam să aplaud executarea cuplului Ceauşescu din pricina procesului de prost augur şi garantată obârşie stalinistă.)

De-abia după ce omul intră în neantul lui, iar amintirea în perenitatea-i posibilă, discuţiile pot reîncepe. Când se vor ivi, nu vocile noastre se vor ridica întru apărarea regelui de curte socialistă care a fost Mitterrand.

Iar m-am dus la cutia poştală şi vraful s-a format din nou. Va ţine cel puţin o lună acest travaliu sisific, provocat tot de greva dinainte.

De notat deci:

— O scrisoare cu urări şi tăieturi din presă de la Barbu Brezianu. Pe plic, timbre cu chipurile lui Eliade şi Cioran.

— Tot urări (cum altfel?) de la Grigurcu.

— Ale lui Luca Piţu se încheie leit extravagantului personaj: „nevrednicul ieşiot, rebutul Bucovinei de Sud, ruşine a Căjvănii, scursură a Moldovei, genialul Luca Piţu“. Nu-l invidiez pe V. dacă vrea să răspundă pe acelaşi ton.

— Destul de lungă scrisoare de la Florenţa Albu: după citirea cărţilor noastre se simte jenată de „laşităţile“ ei, de faptul că a trăit „ca o cârtiţă“, invocând doar suferinţa-i personală — boa-

la de inimă. Astfel de scrupule o onorează, dar sunt exagerate. V. are altele: că n-a scris cum trebuie despre poezia ei, iar eu, deloc pentru proză chiar dacă *Jurnalul* ei recent mi-a plăcut (i-am telefonat doar să i-o spun). Se scuză şi pentru că a primit un premiu al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, în devălmăşie cu câteva semilichele: Fănuş Neagu, George Bălăiţă şi, după părerea ei, chiar Mircea Ciobanu, „un duplicitar". Mie mi-au dispărut rezervele după ce am văzut cum l-a făcut să vorbească pe Regele Mihai, ca în tragedia antică. Trebuie să fii de foarte bună calitate, asemenea Florenţei Albu, pentru a-ţi recunoaşte azi culpabilităţi latente sau chiar imaginare. Cei cu adevărat vinovaţi nu recunosc nimic. Dimpotrivă. Se laudă cu faptele cele rele pentru care cer medalii.

Mircea Zaciu s-a întors în Germania — de unde ne scrie — cu noi amărăciuni şi o agravare a cardiopatiei sale. Prevede şi riscul unei intervenţii.

Ion Pop ne trimite, cu o prefaţă a lui, antologia din poemele lui V.V.M. intitulată *Ştiri despre Victor Valeriu Martinescu* (Ed. Cogito, Oradea, 1995). O voi citi în primele momente libere (dar când se vor ivi ele?) întru amintirea întâlnirii noastre de mai an într-o mahala bucureşteană cu cel mai viu, mai neconform poet, depăşind toate aşteptările mele. Cred că m-a uluit şi faptul că a fost singurul — şi ultimul — care-l mai trata pe V. ca pe un adolescent. Atâta vreme cât mai trăiesc oameni capabili să-ţi evoce copilăria sau tinereţea, nu simţi întinarea timpului, de-abia când au dispărut martorii calea e deschisă bătrâneţii. V.V.M. a fost şi asta: o scurtă, benefică cură bucureşteană de întinerire.

Domniţa Ştefănescu (văd că e soţia lui Alex. după câteva rânduri cu urări strecurate de el în carte) ne trimite un volum ce poate fi un remarcabil instrument de lucru: cronologia evenimentelor din decembrie 1989 până în decembrie 1994, *Cinci ani din istoria României*, publicat la Editura Maşina de Scris, Bucureşti, 1995.

Astă-seară, telefon cu dna Ioanid, el intervenind din când în când prin scris sau prin gesturi interpretate de ea. Le cer adresa lui Ion Gavrilă-Ogoranu, îmi dau şi telefonul. Stă la ţară (sat Galpiu, comuna Sântimbru) şi vom suna să se repercuteze ecoul până în Munţii Făgăraş.

Sâmbătă 13 ianuarie

Doliul național pentru Mitterrand a luat proporții delirante, la care nici cei ca noi, favorabili unei pauze în polemică în fața mormântului deschis, nu pot subscrie. De unde, fără îndoială, proporțiile satisfacției de a citi în *Le Monde*, cu începere din 9 ianuarie, șase extrase din cartea în curs de apariție a lui Régis Debray, *Loués soient nos Seigneurs. Une éducation politique*. Nu dintr-o slăbiciune pentru Régis Debray. Nu și-a făcut încă deplin „le travail de deuil" și nici n-am impresia că și-l va face vreodată. Chiar dacă, spre deosebire de alții, s-a dus să lupte lângă Che Guevara pentru a vedea, cum spune azi ironic, „comment on casse les oeufs", și n-a fost scos din închisoare decât prin intervenții la cel mai „înalt nivel", când s-a întors în Franța s-a aciuat pe lângă Mitterrand tot din motivații de extrema stângă. Umorul în relatarea acestui trecut a înlocuit orice remușcare. Doar stilul, în cazul lui, salvează totul și întărește impresia că numai Franța știe ce înseamnă acest termen, prețios și demodat. Iată un exemplu al felului lui de a-și bate joc de el însuși, fără a-și pune cenușă în cap:

„Ma petite tête roulait, retour d'Amérique, un grand roman inachevé, trop baroque pour la veine nationale: le gaullisme d'extrême gauche. La République stylée Michelet avec les mots de Trotski."*

Calea spre un Mitterrand simbol al tuturor confuziilor și iluziilor Stângii, intrând în 1981 în Panteonul valorilor republicane cu un trandafir în mână și admițând, în singurătatea-i suverană, doar un martor: televiziunea, e deci naturală. Critica afectuoasă — nu însă mai puțin acerbă — din cele cinci episoade citite până acum devine definitivă nu din pricina punctului ei de plecare — extrema stângă —, ci a formulelor ce vor eclipsa, prin adevărul explodând din concizia lor, alte analize mai juste poate, însă mai delăsate. Când, de pildă, Régis Debray scrie: „Lá ou de Gaulle parlait de la France, Mitterrand parlait de lui-même"**, diferența

* „Căpșorul mi se învârtea, întoarcerea din America, un roman mare neterminat, prea baroc pentru vâna națională: gaullismul de extremă stângă. Republica ajustată de Michelet cu termenii lui Troțki." (*N. ed.*)

** „Acolo unde de Gaulle vorbește de Franța, Mitterrand vorbește de el însuși" (*n. ed.*).

fundamentală dintre omul politic și politician se stabilește de la sine.

Nu mai citez, deoarece aproape că nu există pauză între două formulări fericite. Îi voi citi probabil cartea (privește psihologia puterii și nu numai pe Mitterrand, subiect la urma urmei subsidiar pentru mine) din același motiv ce m-a făcut să-i duc până la capăt un roman în miezul căruia se afla de fapt „experiența" sa sud-americană — n-o regreta, o ironiza doar —, strict estetic.

Nu mă reține acest ton special la cei mai mari scriitori, ci la unii ce n-au decât acest dar al formulării asasine și fericite: că se numesc Claude Roy, Jean Cau sau Régis Debray.

În cazul „serialului" din *Le Monde* a fost odihnitor în tristețea de circumstanță care de la stânga (normal) la dreapta (exagerat de anormal) își trimitea „trandafirul" la ceremonii și înmormântări. Pluralul deoarece au fost... mai multe. În cavoul familiei la Jarnac, o comemorare la Latche, o misă oficială la Notre Dame. (O paranteză autohtonă: a venit și Iliescu la slujba de la Notre Dame, stătea la stânga lui Fidel Castro — nădăjduiesc să nu fie un simbol.)

Și pentru că am trecut astfel la subiecte pe cât de autohtone, pe atât de estice, de reținut această știre din Albania (*Le Monde*, 11 ianuarie): cinci foști responsabili ai partidului comunist au fost arestați la 9 ianuarie în virtutea legii asupra „genocidului și crimelor comuniste" adoptate în septembrie 1995. Ei sunt acuzați de „deportări masive de cetățeni pe motive politice". Mai e oare util să ne întrebăm care ar fi „imaginea" și realitatea României dacă am fi procedat la fel?

Altă trecere pe la cutia poștală, alt vraf. Din el:

— Mircea Săucan: e cu totul singular, probabil primul scriitor care se bucură sincer că la ultima carte trimisă ne-am exprimat nu doar rezervele, ci și dubiile asupra naturii ei. Deplângeam lipsa de „cârje" ce-ar îngădui cititorului să treacă din registrul fantastic în cel oniric și apoi în cel real, fără a cădea și a se lovi la fiecare prag. Găsește ideea excelentă și exultă că V. și cu mine i-am spus adevărul, nemulțumindu-ne cu câteva fraze convenționale. A „dansat" de bucurie. Ce personaj!

— Andrei Zanca, poetul echinoxist, refugiat în Germania (mi-a mai expediat două volume de versuri), îmi trimite, după ce i-am

comunicat că nu-i înțeleg scrisul, o pagină bătută la mașină. E sigur cineva interesant, dar, izolat în Germania și neprimind scrisori de la foștii lui prieteni de acolo, vrea neapărat pe cineva pe care să se poată „sprijini“ în limba natală; voi căuta, fără să-l jignesc, să-i explic lipsa mea de timp pentru corespondență.

— Rodica Drăghincescu presupune, speriată, că m-am supărat pe ea când eu socoteam că ea s-a simțit jignită: nu-mi plăcuse o nuvelă-jurnal-text-proză (ce va fi fost...) asupra căreia îmi ceruse părerea. I-o dădusem cu toată sinceritatea, nu toată lumea este însă Mircea Săucan!

— Smaranda Enache, din partea ei și a Ligii Pro-Europa. Cum i-a atacat pe Manolescu și PAC-ul drept naționaliști fiindcă refuzau cererea UDMR de autodeterminare „teritorială“, bănuiam că ne suspectează și pe noi. Uite că nu încă.

Rămâne tot lotul de la V. Cum e acum la Sorbona pentru teza de doctorat a lui Sandrine Lavastine (subiect: Noica) la care eu nu m-am învrednicit să mă duc, răspunsurile vor mai aștepta.

— Bune răspunsurile (două) ale lui Alecu la furiile lui Gabriel Andreescu (*22*, nr. 52/95 și 1/96). G.A. e din ce în ce mai penibil ca personaj și, în plus, s-a văzut cu satisfacție dotat și cu un recent „premiu al minorităților“ acordat la... Budapesta. Au dreptate să i-l dea: la unguri pentru el totul e bine și frumos, chiar și ultranaționalismul. La români, totul mârșav, ignobil, dezgustător. Din moment ce sunt o majoritate! Ca să-l intereseze, românii majoritari din Basarabia ar fi trebuit să se declare o minoritate, doar așa mai aveau o șansă: planul publicat de el ce-l încântase pe Mihnea.

Mai spre seară.

S-a întors V. de la teza pe care Sandrine a trecut-o cu „très honorable“ și „les félicitations du jury“. Hassner, care era în juriu, i-a trecut lui V. cele două volume masive ale tezei. Titlul: *La philosophie nationaliste roumaine. Une figure emblématique: C. Noica.* Semnează Alexandra Carreau Hurezeanu (alias Alexandra Laignel-Lavastine). Din juriu, V. o găsește — și e surprins — pe Catherine Durandin destul de riguroasă (îi reproșează mai ales lui Sandrine că n-a ținut seama de importanța ortodoxismului în legiune). Nefiind ortodoxizant, ignorându-i piatra de temelie, Noica nu poate fi considerat doctrinar al legionarismului. Rezerve și la

Hassner. Pentru Sandrine, naționalismul e unica trăsătură de unire între legionarismul anilor '30 și ceaușismul anilor '70-'80. (Dar i-o spune lui V. în pauză, nu și *ex cathedra*). Lipsește din juriu Liiceanu (Sorbona n-a găsit bani să-i plătească biletul de avion), singurul în adevărată cunoștință de cauză și de subiect care ar fi putut să introducă nuanțe și sens în această schemă și sumară, și la modă. Sunt indiscutabile și legionarismul anilor de tinerețe la Noica, și soluția lui de dăinuire prin cultură sub Ceaușescu pe care, sub o formă sau alta, i-am reproșat-o îndeajuns V. și cu mine. Și mă gândesc la texte transmise prin radio și trecute în bibliografie de Sandrine, nu doar la convorbiri deseori furtunoase de la Paris, când ajungeam chiar să țipăm unii la alții. Da, preacivilizatul Noica, politicosul peste fire Noica, când se enerva, țipa. Dar nici atunci, nici mai târziu, n-am uitat că Noica e totuși Noica: autorul unei opere filozofice, traducătorul lui Kant, iubitorul de Hegel, împătimitul de filozofia greacă și creatorul unei școli de gândire ce nu exaltă valori străine de filozofie (dovadă: ținuta discipolilor direcți: Liiceanu și Pleșu). După cum nu ne-am permis să-i ignorăm anii de închisoare și suferință, chiar dacă el și i-a oblojit citind acolo Marx, și declarându-l genial. A scris și cel mai blasfematoriu text pentru suferința codeținuților săi, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, în care călăul și victima beneficiază de aceeași indulgență (mai mare de altminteri pentru călău decât pentru victimă), îndemnându-ne să ne rugăm până și pentru Big Brother. Noica în închisoare fiind se hotărâse să excludă etica din gândirea sa filozofică și ne și anunțase la prima noastră întâlnire pariziană că-și va ține promisiunea. Nu era imoral, ci funciarmente amoral pe plan politic. Am presupus V. și cu mine că mânia lui (feroce când se dezlănțuia) împotriva disidenților — Soljenițîn și Goma, îndeosebi Goma — venea și din faptul că renunțase a fi așa ceva chiar în ceasurile când exilul, cotizându-se (fondurile erau colectate de Ella Munteanu), încerca să-l cumpere — comuniștii români aveau un astfel de „om de afaceri" la Londra care ne ceruse dublul prețului obișnuit: Noica era și filozof, și în închisoare. Finalmente, Bucureștiul a refuzat când tocmai reunisem suma, foarte mare, nici capii regimului nu-și putuseră pesemne închipui că Noica, în loc să dezvăluie — în cazul când ar fi fost liber — oroarea sistemului

carceral, va declara cu vorbe topite în dulceață de trandafiri, ce fericit a fost el acolo. În toate aceste puncte, am fi, în sinea noastră, mai duri încă decât Sandrine, dar — repet — noi nu putem uita că Noica n-a fost doar atât.

Telefonează de la Roma Dan Petrașincu. „Frumosul Dan" — așa i se spunea la București prin anii '30-'40 — are acum 85 de ani, vine de la New Delhi și pleacă la New Delhi — numai 7 ore de avion —, mutându-se cu Roberta de pe un continent pe altul de parcă s-ar duce până la Fregene. Are, desigur, cum ar fi spus Cioran, „L'Inde facile". Nu e în relații bune doar cu miturile, ci și cu basmul: pare a fi descoperit secretul „tinereții fără de bătrânețe".

Ne cheamă și Christinel, vrea știri despre noi și despre Rodica: are o voce stinsă, iar optimismul nărod cu care îi răspund sună fals.

Un apel pe *répondeur*: era Mircea Fotino care, vrând să facă haz, a spus doar Mircea Colorado. Uitasem că universitatea lui e în Colorado. Până să mă trezesc geografic, închisese.

Maria Brătianu indignată: românii din Elveția (din asociație face parte și Ion Vianu) au cumpărat o biserică de lemn din Maramureș s-o împlânte la Geneva sau prin împrejurimi. Puterea, care visează să transforme exilul într-o diasporă mai controlabilă, a contribuit la cumpărare sau la transport și acum buletinul asociației cu pricina invită pe popii oficiali la slujba de inaugurare. Cred că Maria e cam șocată de lipsa mea de entuziasm pentru o acțiune de protest. Cred însă că mutația este de fapt săvârșită: exilul și-a încheiat ciclul, ce face sau nu face nu mai prezintă vreun interes major. Nu înseamnă că trebuie cedat ofertelor sau presiunilor de la București (nici de data asta n-am răspuns, noi atât de politicoși, nici la urările lui Meleșcanu, nici la cele ale Fundației Culturale semnate de Buzura). Nu mai văd însă interesul unor acțiuni colective. Maria are o cantitate de generozitate și una de furie ce se cer neapărat cheltuite. Ferice de ea!

De Nicolae Mărgineanu, pe canalul „Planete", un documentar George Enescu, foarte corect făcut (nici o deosebire de cele occidentale). O prestație înduioșătoare de fidelitate a lui Yehudi Menuhin, alta a lui Halbreicht, care din pricina lui Horațiu Rădulescu are o slăbiciune pentru muzica românească. Vedem și conacul de

la Tescani. Înțeleg mai bine de ce Pleșu și l-a dorit ca loc de „exil". Pentru prima oară îl văd pe V. îndoindu-se: n-a fost prea sever în comparația sa Bartok-Enescu cu acesta din urmă? (Cf. *Românește.*)

Duminică 14 ianuarie

Ştire proastă de la Vona, azi la trezire: e în spital şi urmează să fie operat de ocluziune intestinală. A mai fost o dată şi se teme că acum riscă să fi devenit canceros. Un telefon trist, grav, aproape testamentar. În acest context pare uimitoare a doua preocupare pe care mi-o comunică. A citit editorialul lui Manolescu despre mareşalul Antonescu, ce nu trebuie — spune M. în substanță — judecat doar dintr-un singur punct de vedere: al antisemitismului său. Şi Vona, degajatul de orice prejudecăți, Vona care declară cui vrea să-l audă că el şi familia lui n-au avut nimic de suferit în România dinainte de comunism, Vona care-i interzice lui Reichmann orice aluzie la Holocaust în darea de seamă despre romanul lui, Vona se arată pur și simplu îngrijorat de deriva *României literare*. Vede un semn şi în faptul că în paginile consacrate evenimentelor anului 1995 n-a fost citată premierea romanului său în străinătate. Asta ține de vanități literare, e mai explicabil. Dar a lăsa să se înțeleagă că editorialul lui Manolescu (cf. 5 ian. '96, p. 3) ar fi antisemit e un nonsens de care nu-l credeam capabil pe Vona. Şi iată că este.

Luni 15 ianuarie

Vona: telefon. Să-l numim Fiodor de acum înainte. Ca Dostoevski, s-a întors teafăr de la locul execuției. Înainte de operație i-au făcut o nouă radiografie: era bună, nu va mai fi operat. Altă voce, altă viață.

Delirul Mitterrand nu mai are limite: vor să-i dea Bastiliei numele său. Cum Bastilia este simbolul Revoluției Franceze, ar însemna a-l confunda pe Mitterrand cu mitul fondator al Franței moderne. La Bastille-Mitterrand ar fi demn de père Ubu. Se poate întâmpla și asta, dar atunci în geografia deriziunii s-ar înscrie o nouă capitală: Parisul.

Miercuri 17 ianuarie

Din ultimul capitol publicat din cartea lui Régis Debray în *Le Monde* (14-15 ian.), din care aproape totul s-ar cere citat, de reţinut cel puţin această caracterizare a Franţei de-o ameţitoare justeţe:

„On s'était raconté des histoires, on vivait dans l'imaginaire, au-dessus de ses moyens réels. Comme la France dans le monde, la gauche en France, depuis 1945, voyageait en première avec un billet de seconde. Un contrôleur charentais est arrivé, affable et malin, et nous avons regagné en douceur le bon compartiment. Exit l'exception française, exit l'arrogance. Exit aussi la guerre de religions. [...] En somme, ce président socialiste a délivré une génération de socialistes des mensonges qui nous avaient fait tant de bien."*

Din noul „vraf" reţin doar:

— Trimis de Hélène Lenz al doilea volum tradus de ea din versurile Anei Blandiana, *L'architecture des vagues* (Ateliers du Tayrac, 1995). Din păcate, probabil că nu va avea mai mare ecou decât primul, *Etoile de proie*.

Publicată la Sibiu (Ed. Hermann, 1996), o ediţie bilingvă a poemelor lui Wolf von Aichelburg în traducerea lui Dan Dănilă, care şi trimite cartea. Autorul a avut, anul trecut, la vreo 85 de ani, cea mai frumoasă moarte ce-şi poate visa un îndrăgostit de mare cum era el: a plecat în larg, în Mediterana, şi nu s-a mai întors. Am ştiut-o imediat de la Mimi Biemel. În afară de scrisorile pe care a început să i le trimită lui V. (de când a ajuns în exil), singura mea legătură cu el a fost horoscopul pe care mi l-a făcut fără a mă cunoaşte (îi fusese cerut de Georges). În perioada mea narcisică, îl citeam periodic, într-atâta portretul psihologic mi se părea de exact.

---

* „Ne spuseserăm poveşti, trăiam în imaginaţie, deasupra posibilităţilor reale. Ca şi Franţa în lume, stânga în Franţa, începând din 1945, călătorea la clasa întâi cu bilet de clasa a doua. A venit un controlor «charentais», afabil şi isteţ, şi am trecut uşor-uşor în compartimentul corespunzător. S-a terminat cu excepţia franceză, s-a terminat cu aroganţa. S-a terminat şi cu războiul religiilor. [...] Una peste alta, preşedintele ăsta socialist a dat o generaţie de socialişti ai minciunilor care numai bine nu ne-au făcut." (*N.ed.*)

Cea mai copilărească poză cu Moş Crăciun o primim de la *22*. Cu semnături de prim rang şi gust: Gabriela Adameşteanu, Rodica Palade şi Andrei Cornea. Dacă nu i-am cunoaşte, ar semăna a glumă!

Sâmbătă 20 ianuarie

De fapt, de vreo zece zile am fost ocupată — şi fireşte preocupată — cu controlul ritmului cardiac. Iarăşi *holter*, şi iarăşi. N-aveam de gând să fac vreo fişă clinică, dar, căutând cu totul altceva în *Jurnalul* de anul trecut, am dat de toate detaliile „cardiace". Deci „pudoarea" n-are sens acum, din moment ce n-am respectat-o dintru început.

Holter-ul a înregistrat iar extrasistole. Mai puţine, dar eu speram să nu mai fie deloc. Metzger mi-a schimbat tratamentul: un regulator ritmic mai puternic. L-am întrebat dacă am o cardiopatie. Nu — a venit răspunsul sec. O tahicardie? Tot negativ. Atunci ce? „Vous avez le coeur de votre âge" mi-a răspuns simplu, deloc graţios, dar evident. Ca să mă răzbun i-am spus replica lui Cioran. Adora şi doctorii, şi să vorbească despre boli (astfel de convorbiri stau la temelia prieteniei sale cu Michaux), şi ni-i recomanda pe cei mai buni. Până ce, într-o zi, ne-a declarat că el nu se mai duce la doctori. La ultimele consultaţii, ori de câte ori se plângea, i se răspundea invariabil: „à votre âge"... „Quel âge, quel âge?" repeta el exasperat. Îl întreb pe Metzger dacă ştie cine e Cioran. Ce să zică şi el: da. Nu-ul este însă vizibil. Nici de Ionescu prea multe n-a auzit. O reţine mai ales pe Marie-France („Quelle dame!"). În plus şi uită. Asta cel puţin e sigur. La a treia întrevedere cu el, reiau acelaşi discurs, şi el aceleaşi întrebări de parcă ar fi nou-nouţe. Pe Hăulică cel puţin l-am discutat, cu exact aceleaşi argumente, de fiecare dată. Nu înţeleg ce se întâmplă cu el, doar nu e la vârsta senilizării. Nu pentru a-i pune eu un diagnostic m-am dus să-l văd, ci invers. Al lui e cam *flou*. Îmi dă un tratament pentru ca acest ritm cardiac galopant şi neregulat să nu ducă la fibrilaţie (data trecută îşi bătuse joc de internul de la Brides care se speriase de consecinţele unei fibrilaţii, şi acum nu exclude nici el o astfel de posibilitate).

În rezumat: n-am mai nimic, dar trebuie să mă tratez pentru a evita să am ceva...

În plus, V. acum câteva zile a avut impresia că nu mai vede bine: s-a dus la Richard şi iar va începe seria de analize cu anxietatea aşteptării rezultatului.

Atât de cenuşiu tunelul, încât pentru a ieşi fie şi o clipă din el hotărăsc să facem un „chef" V. şi cu mine. Motive am avea: V. se afla ieri la Editura Michalon pentru a doua corectură şi semnarea contractului: cartea despre Piteşti va apărea până la 15 februarie, cel târziu. De la Necker, iau autobuzul, descind în rue du Dragon, unde e biroul lui Michalon. V. tocmai termina corectura cu Sandrine. Apare şi Michalon: vrea să-i invităm pe el, pe Mihnea Berindei, pe Furet la cină la noi acasă! Mihnea, căruia îi telefonez mai târziu, pretinde că Michalon glumea invitându-se singur, eu nu cred. Îi replic lui Michalon că nu ştiu să gătesc şi nu-i vine să creadă. Sau se preface, nu ştiu şi în fond nici nu mă interesează, e extraordinar ce puţin îl „simt" pe omul ăsta. Luăm o cafea cu Sandrine la bistroul de alături, apoi în duet cu V. la restaurantul nostru de la Odéon spre a îneca în... stridii ceaţa zilelor trecute şi „problemele" celor ce vor veni.

Astă-seară, telefonând lui Barbu Brezianu, reedităm scena cu Manolescu ascultându-l pe Liiceanu la emisiunea lui Iosif Sava: de data asta Irina şi Barbu îl ascultau pe... Manolescu invitat la aceeaşi emisiune. Barbu Brezianu a fost emoţionat când Manolescu a povestit cum a ascultat la noi un disc de Vivaldi în noua lectură a formaţiei Il Giardino Armonico. Îl chemăm mai târziu pe Nicolae, vrând să-i facem aceeaşi figură ca lui Liiceanu, dar nu se prinde. În schimb, ne aştepta deja textele, a şi anunţat colaborarea noastră (nu ştiu dacă la ziar sau în redacţie). Îi telefonam şi pentru a şti dacă aceleaşi texte pot să treacă şi la Deutsche Welle. A revenit „à la charge" Hurezeanu pentru colaborări permanente ale noastre (ne-a momit cu valoarea celorlalţi colaboratori: Patapievici, Paler, Doinaş, Ana Blandiana) şi e gata să numească *România literară* ca publicaţie unde a apărut sau va apărea acelaşi text. Curios, V. pare mai ispitit decât mine de aceste proiecte, eu mă simţeam bine ocupându-mă tot timpul de Jurnale trecute şi viitoare, dar în ritmul meu şi fără obligaţii. Iar cobor în vâltoare, iar nu

mai pot citi fără creion în mână etc., etc. Până în 10 februarie trebuie deci nu numai să scriu primul text la „Diagonale“ (aşa se va intitula rubrica noastră), dar şi să ajung până la telefoane să cumpăr un... fax.

Târziu, spre seară, ne cheamă Hurezeanu de la Paris, unde a venit să-şi vadă băiatul şi pe Sandrine. E încântat că acceptăm ideea colaborării. Fixăm începutul transmiterilor prin telefon: de la 12 februarie, când se întoarce el însuşi din România, unde îi apare o carte. Încep deodată să am trac: oamenii vor aştepta prea mult de la noi: ieşiri din impas, schimbări la faţă etc., etc. Şi noi, de unde?

Şi mai târziu — 12? 1? —, Mihnea. A vorbit trei sferturi de oră cu Nicolae şi e în culmea indignării: Diaconescu şi cei de la conducerea PNŢ se pregătesc, după alegeri, să guverneze cu PDSR (Radu Vasile e gata să fie primul-ministru al lui Iliescu) şi elimină cu prilejul congresului pe cei fideli viziunii lui Coposu (să ajungă Mihnea să spună că este trădat Coposu!), printre care şi pe Ticu Dumitrescu. Neavând personalităţi forte, ţărăniştii vor fi devoraţi de PDSR şi Convenţia va dispărea din geografia opoziţiei, ce se va rezuma la o insulă-două: PAC, PD (culmea!) şi poate noua Alternativă 2000 ce va încurca mai mult lucrurile (ziarele îl dau ca membru fondator pe Liiceanu, acesta a refuzat dintru început, dar, necitind ziarele, poate că nici nu ştie că trebuie să dezmintă), în timp ce Pleşu şi-a dat demisia. Bietul Mihnea, n-are cu cine să comenteze şi ar fi bucuros să ne smulgă accente de indignare. Le obţine, fireşte, dar la ce servesc? De mirare e că Nicolae, cu care am vorbit astă-seară, nu ne-a spus nimic, făcând fixaţie pe celebra noastră colaborare.

Ieri (a chemat el) şi azi (am chemat noi) telefoane cu Patapievici, căruia V. vrea să-i trimită ultima carte a lui Ilya Prigogine, *La fin des certitudes*, ce-i poate fi de folos pentru teza lui.

Toader Paleologu e la Paris. Vrea să ne aducă ultima carte a lui Alecu (convorbirile lui cu Stelian Tănase), dar mai ales să ne prezinte pe Sara (urmaşul de un an şi jumătate, Mihalache, a rămas cu bunicii, Alecu exersându-se, aşa cum se lăuda într-un interviu din *Orizont*, în „l'art d'être grand-père“). Îi vom vedea cu bucurie săptămâna viitoare.

Sanda N., întoarsă din Japonia, ne spune că Vona a fost totuşi operat. Deci nici un Dostoevski la orizont.

Cultul Mitterrand nu putea să nu-şi aibă scandalul său. Doctorul lui M., de care nu s-a despărţit decât mai târziu, Claude Gubler, a dezvăluit într-o carte, *Le Grande Secret* (Plon), că s-au descoperit nu numai cancerul la prostată, ci şi metastazele osoase încă din 1981 şi că Mitterrand e acela care, pronând transparenţa (nimeni nu i-o cerea), l-a obligat în numele secretului de stat să alcătuiască false buletine de sănătate. Familia Mitterrand (mai bine spus: „familiile") a obţinut interzicerea difuzării şi vânzării cărţii în numele secretului medical. Că Gubler nu e un doctor foarte recomandabil şi că secretul medical face parte din jurământul lui Hipocrate, e adevărat. Nu mai puţin vinovată însă este minciuna lui Mitterrand tocmai în momentul când, pentru a evita secretomania ce înconjurase moartea lui Pompidou, M. promisese că el va spune totul. Mi se pare totuşi că duplicitatea e trăsătura lui de caracter dominantă. Ca şi un alt termen folosit şi de Régis Debray şi deocamdată netraductibil — n-am poftă să mă arunc pe dicţionare de sinonime şi analogii, iar „suspicios" nu-mi place, nu conţine ca termenul francez suficientă onctuoziate: *cauteleux*.

Marţi 23 ianuarie

Plouă, e frig, umed, urât. A trebuit să ies şi luni, şi marţi, şi să-mi pierd după-amiezele la dentist. „J'ai mal aux dents." Nu sunt franţuzită, dar formula asta din *La Leçon* înnobilează, fie şi la modul ionescian, durerea de dinţi. Ironia face ca să fi luat cu mine în metrou cartea lui Ion Gavrilă despre rezistenţa în munţi. Admiraţia mea — intensă — pentru felul cum cei mai mulţi au suportat torturile Securităţii devenea, pe măsura multiplicării descrierilor, abstractă. Când însă dentistul m-a împuns în gingie pentru anestezie cu un ac ce mi s-a părut lung de-o poştă, am tras un ţipăt surd şi m-am întrebat dacă aş fi rezistat la chinuri fără a-mi da prietenii sau complicii spre a scăpa de insuportabila suferinţă. Retorica în jurul rezistenţei la tortură e insuportabilă. N-avem însă dreptul să refuzăm a ne sluji de cuvintele mari pentru cei ce-au ajuns s-o practice.

Reacțiile la divinizarea lui Mitterrand („La République métaphysique" este titlul articolului lui Alain Duhamel din *Le Point*, 20 ian.), care s-a revărsat valuri-valuri asupra Franței la moartea sa, încep să se manifeste. Chiar și la televiziune, în emisiunea unui personaj pe care-l disprețuiesc profund: e clovnul unei vieți literare ce nu mai are suprarealismul pentru a-și satisface teribilismul, Edern Hallier. Am căzut o dată și eu victima bunelor lui intenții pe care le-am luat în serios: când a finanțat „operațiunea Antigona" (Jean-Marie Benoist și alți câțiva s-au dus la Conferința de la Belgrad să facă scandal asupra drepturilor omului neobservate în Est în general și în România îndeosebi, asupra căreia aveau un întreg dosar). Eram cu Țepeneag și am înregistrat o declarație a lui Edern Hallier pentru radio, în excentricul său apartament din place Victor Hugo, cu un zid transformat într-o uriașă colivie de păsări, ce gângureau agresiv din pricina numărului lor prea mare. Îmi pare rău că n-am ținut emisiunea, azi m-ar amuza să știu dacă a ajuns până la București „zgomotul" păsărilor mimând în fond pe cel, gol de sens, al delegaților la conferință, convinși dinainte că al treilea „coș" de la Helsinki, cel cu drepturile omului, este o pură formalitate. Edern Hallier e deci un caraghios, dar are mania scandalului și nu e nimic mai sănătos decât demontarea prejudecăților lui „Tout Paris". Și apoi își alcătuiește platouri interesante. Astăzi, în afară de Chevènement, care-l apăra pe M. prostește și în limbă de lemn, „impostura" sau în orice caz duplicitatea Mitterrand erau analizate remarcabil mai ales de Philippe Alexandre și de Amouroux. Emisiune violentă, la care nu s-ar fi ajuns dacă de cealaltă parte nu s-ar fi făcut abuz de tămâie. Într-o paranteză Edern Hallier mărturisește c-a pus pe vremuri o bombă la domiciliul lui Régis Debray, făcând-o să explodeze când nu era nimeni acasă.

Am terminat primul capitol de „Repere": 1941-1947. Tot ironizându-mă, am dobândit iluzia de a fi găsit un ton just. Ce voi face cu acest text nu știu încă. Are 24 de pagini și mi-e prețios deoarece compunerea lui mi-a îngăduit să arunc la coș toate Caietele pe care le știam ridicole, dar de care nu-mi venea să mă despart căci conțineau detalii și fapte uitate din tinerețea mea bucureșteană. Nu voi putea continua imediat: va trebui totuși să mă țin de nefericita promisiune făcută lui Nicolae și lui Hurezeanu.

Piteştiul lui V. înaintează cu o viteză înfricoşătoare. Sandrine trimite corecturi prin curier, le vrea a doua zi: azi ne-a cerut fotografii ale lui V. şi l-a rugat să-şi pregătească lista pentru serviciul de presă. V. va fi obligat să-l pună la o parte pe Lévinas, pe care îl reciteşte acum intensiv şi metodic de parcă ar avea de scris un lung eseu şi nu un text de maximum trei pagini pentru *România literară* şi Deutsche Welle.

Telefonăm la Dan C. Mihăilescu. S-au întors de la Praga. Hazul lui obişnuit. Suntem — ne spune el — tocmai prezenţi în casa lor: el scrie despre V. pentru *22*, ea despre mine pentru *L.A.I.* Sunt entuziasmaţi de Praga.

Joi 25 ianuarie

Gabriel Dimisianu a publicat în *22* o cronică despre *Unde scurte*, V, atât de „amicală" insistând asupra felului în care am „protejat" pe scriitorii din ţară, încât, contrar obiceiului (nici eu, nici V. nu mulţumim celor ce scriu despre noi), i-am telefonat ieri-seară. Era încântat, şi ne tot grăbea să ne trimitem colaborările la *România literară*, redacţia fiind în aşteptarea „evenimentului". De abia de acum încolo vom începe să-i dezamăgim.

Geta D. cu o veste total neaşteptată. Mihai Pelin (colaboratorul lui Drăgan), care a scos sau va scoate a doua *Carte albă a Securităţii*, i-a înmânat ca să mi le trimită ce-a mai găsit în „dosarul" mamei: fragmente din scrisorile mele ce stăteau la baza anchetei, ca şi fişe de urmărire a mamei. Geta mi le va trimite prin Vasile Gavrilescu, ce se întoarce la Paris pe la jumătatea lui februarie. După o astfel de ştire, tot restul serii n-am mai fost bună de nimic.

Noroc că dădusem mai înainte celelalte telefoane, ca răspuns la felicitările sosite buluc dintr-un sac poştal blocat de la începutul lunii decembrie. Astfel, am primit acum vreo două-trei zile şi felicitările Anei Blandiana, şi volumul cu comunicările de la Simpozionul (1995) de la Sighet, *Instaurarea comunismului — între rezistenţă şi represiune* (Fundaţia Academia Civică, 1995). Dau doar de Romulus Rusan, care insistă să venim la al treilea Simpozion de anul acesta între 8 şi 11 iunie şi să pregătim ceva pe tema: „Scriitori în închisori" sau „Tezele din iulie '71". Îi spun tot regretul

nostru; nu vom putea rămâne în România până la acea dată. Şi insist asupra solidarităţii noastre.

Revenind la procesul comunismului, pe o pagină întreagă din *22* (nr. 3, 17-23 ian.) un excelent comentariu al lui Patapievici: „Două măsuri şi un morman de cadavre", asupra necesităţii de a fi tratat comunismul precum nazismul. Dur, calm, implacabil. Iarăşi, deplin acord.

Bruscă irupţie pe *répondeur* a soţiei lui Samson François, cu care eram în relaţii prieteneşti şi profesionale pe când deţineam cronica muzicală la ORTF (acum câte decenii? — prin 1960 şi ceva). În ciuda a tot ceea ce îi explicam mereu, se încăpăţâna să mă creadă o personalitate supremă pe France Musique şi să mă invite la seratele ei muzicale. Un soi de Marie-Chantal („les précieuses" ale anilor '50), simpatică şi năucă. Acum mi-a lăsat mesaje cu numărul ei de telefon — *que devenez-vous*? N-o voi rechema, deoarece cu ea aş reintra într-un ciclu de mondenitate pe care nu-l mai suport. Dar i-am auzit vocea cu surâsul pe buze, ca şi V. de altminteri. După vreo 30 de ani, e aceeaşi.

Mă alertează M.-F.: Simone Boué e la spital: a căzut. O chem imediat: n-are fractură, doar „un tassement" (nu ştiu care va fi termenul medical românesc) al vertebrelor. Spera să ajungă azi acasă.

Grég dispune acum, la Le Puy, de un studio într-o casă „medicalizată". Nu e, cum mă întristasem, la azil, dar mesele tot le ia împreună cu bătrânii handicapaţi, ca şi el. Nu comentez, ca să evit lamentaţiile.

Vineri 26 ianuarie

Ieri, M.-F. şi Rodica au fost la recepţia la Academie a lui Marc Fumaroli pe fotoliul lui Eugen.

Telefon cu Simone reîntoarsă acasă. Pentru prima oară îi e frică, singură în casă „comme une masse", cu dureri la şira spinării şi obsesia unei ocluzii intestinale. Nici nu poate ieşi de teama de a aluneca şi a cădea din nou. Azi-dimineaţă a nins, termometrul e sub zero (vreo 4 grade) şi gheţuşul la îndemână. Am fost azi la cumpărături, îmbrăcată ca de schi. Şi, ca totdeauna când dă prima zăpadă, cu nostalgii megevane.

Duminică 28 ianuarie

Ieri după-amiază, la noi, Toader Paleologu cu soţia lui, Sara. S-au cam mutat la Bucureşti, unde ea şi-a găsit o profesoară de canto, iar el citeşte pentru teza (*maîtrise*) pe care o va susţine la Paris. Pariziană dintr-o familie libaneză, Sara a învăţat româneşte şi vorbeşte fără accent. Sunt foarte juvenili amândoi, dar cuminţi. Pe Toader îl găsim mai înţeleptit şi echilibrat politic. Nu deraiază decât când e vorba de Alecu. Ar vrea să-i dăm lui dreptate că l-a abandonat pe Manolescu şi a trecut la liberalii lui Quintus: e — versiunea familiei — vina lui Manolescu care a promovat tot felul de mediocrii în ierarhia PAC-ului, fără a ţine seama că avea lângă el o personalitate de talia lui Alecu. Ferm, dar cu surâsul pe buze, îi replic lui Toader că asupra acestui subiect refuz să discut: ne-ar trebui o săptămână. O ia probabil drept o slăbiciune pentru Manolescu şi nu insistă. Nu Nicolae este însă în cauză, ci Alecu. Îmi pare tare rău că a uitat să se poarte boiereşte. Sau, mai modest spus, omeneşte: Manolescu l-a făcut senator, asigurându-i astfel bătrâneţi liniştite cu ai lui. Şi cine a început să vorbească în doi peri de Manolescu, apoi l-a urmat pe Stelian Tănase în disidenţele lui interpartinice? Alecu. Atitudine ce mi se pare prea puţin nobilă ca s-o pot discuta chiar cu Alecu.

Şi-mi pare rău. Deoarece pe alt plan a mai făcut un gest care-l onorează. E drept că l-a făcut mai demult, înainte ca funcţia de ambasador (incontumabil) la Paris, unul aparte, „al Golanilor", să-i trezească vanităţi prea puţin estetice. În acest prim volum de „Convorbiri", *Sfidarea memoriei* (Ed. Du Style, 1996), înregistrate în 1988, îşi mărturiseşte îndelung culpa şi nu-şi oblojeşte remuşcările: a scris pentru *Glasul patriei* două articole (împotriva lui Fărcăşanu şi a lui Cioran) — n-au fost, din fericire pentru el, publicate — şi şi-a luat angajamentul de a deveni informator. „Pactul lui cu diavolul" ocupă mult mai mult spaţiu decât în pasajele transcrise la ziar de Stelian Tănase. Acelea apăruseră în *Contrapunct* din întâmplare şi fuseseră salvatoare. Dacă n-ar fi mărturisit-o de-atunci, ce i-ar mai fi scos Cotroceniul dosarul la lumina zilei să nu se bucure de nici o glorie, să nu mai poată pretinde că e cel mai anticonformist dintre ambasadori. Acuma impactul a

scăzut, dar obsesia acelui episod pare a fi constituit o reală traumă pentru el.

Dacă astăzi nu mi-aş fi pregătit la ordinator „materialul" pentru două cronici pe care le voi consacra lui Bukovski (ce rău îmi pare că mi-am luat acest angajament!), l-aş fi citit toată ziua cu plăcere pe Alecu: nu te întâlneşti deseori în literatura Estului şi mai niciodată la noi cu astfel de remuşcări.

Duminică 4 februarie

Săptămână fărâmiţată în bună parte din pricina telefonului-fax pe care a trebuit să-l achiziţionăm pentru a ne trimite cronicile la *România literară*. Mi-am pus în cap că tehnica nu mai are secrete pentru mine — probabil de când am învins cu chiu, cu vai şi cu o pierdere imensă de timp ordinatorul. Deci am montat singură aparatul (de altminteri, cine altcineva s-o facă?).

Au mai venit şi alte „vrafuri" (felicitări, cărţi, ziare, scrisori din România), şi mă tot uit la ele aproape ca la un duşman, iritată la gândul că tot întârzii să le „atac".

Am telefonat, în loc de a le scrie, lui Doinaş şi Irinel Liciu. Tot telefon ca răspuns la una din lungile şi mereu interesantele scrisori-jurnal ale lui Zografi.

Au sosit şi două cronici în care V. şi cu mine suntem trataţi, cu umorul lui nestăpânit, de „monocuplu" de către Dan C. Mihăilescu (în *22*) şi de „siamezi": Mihăieş în *Cuvântul*. În *România literară* un poet nouă nu excesiv de cunoscut, Marian Drăghici, îi dedică lui V. un lung poem pe o pagină întreagă, deşi din context i-ar părea consacrat mai curând lui Ştefan Baciu (cf. titlul „Ukulele" şi locul scrierii: barul de la Lima). În poezia românească doar bietul Baciu — sau prin imitaţie Mira — îşi pierdea batista în Honolulu spre a o regăsi pe la... Mizil. Trebuie să fiu răvăşită rău dacă am ajuns să notez şi cronicile despre noi. Totul vine nu din vreo vanitate, ci din fărâmiţarea de care mă plângeam. De-abia mă centrasem — şi parcă se închega ceva — cu Jurnalele şi iată-mă risipită într-o serie de fleacuri absorbante.

În vreme ce eu îmi permit luxul iritărilor cu sferturi de motive, adevăratele dureri continuă să bată în geamuri, jur-împrejur: Vona a fost operat şi doar ieri-azi s-a întors de la spital, slăbit cu

10 kilograme, iar Cazaban e, pe drept, în toate stările: după ce din iunie el și-a petrecut zilele în spital (operație de cancer la gât și altă operație de inimă), acum Solveig este internată probabil fără nici o speranță: are ciroză și pare pe sfârșite. Dorel rămâne nu doar singur cuc, dar și fără resurse (ea dădea lecții de pian).

A murit, la 56 de ani, de o criză cardiacă, în Statele Unite, Iosip Brodski, cel pentru care, pe la începutul anilor '60, când a fost arestat pentru parazitism, ne-am desfășurat una dintre primele bătălii în sprijinul disidenței; Pierre Emmanuel i-a publicat în franceză un volum la Seuil, Anna Ahmatova mai avusese timpul să-i sprijine talentul. Între timp, Brodski a primit Premiul Nobel (1987), și nu s-a mai aflat în primejdie. Cazul lui fusese atât de patetic în adolescență, încât am cam uitat să-l urmăresc la maturitate. A scos apoi niște Convorbiri despre postcomunism cu Havel, pe care aș fi vrut să le citesc. Dar *Le cauchemar du monde post-communiste* a apărut la o miniedtură cvasiclandestină: Anatolia.

Văzut astă-seară la televiziune *Gloria* de John Cassavetes (unul dintre cineaștii preferați ai lui V.) cu Gena Rowlands, uimitoare ca finețe și dramatism. Există un stil de a filma prea liber al lui C., care de data asta, când părăsește „le milieu branché" de la New York pentru a risca pariul unui film de structură polițistă, cu angoase, suspans și asasinate asigurate, își dă întreaga măsură. Copilul pe care-l salvează și de care se atașează eroina este și el de o totală autenticitate. Un film ce-ar trebui să te dispenseze de cinema pe mai multă vreme.

O singură veste bună: a ieșit, acum vreo două zile, *Piteștiul* lui V. Ne-a telefonat Mihnea, care luase un exemplar de la editură, împreună cu știrea că librarii, după ce le-a prezentat Michalon cartea, au comandat destul de multe exemplare. Ne-ar părea bine să nu fie el în pierdere. Bernard Poulet scoate două pagini de extrase în *L'Événement du Jeudi*, în principiu săptămâna asta. Mâine, V. e la editură să facă serviciul de presă.

Luni 5 februarie

Spre seară, după ce și-a petrecut după-amiaza la editură scriind autografe într-un ritm pe care-l credeam rezervat doar României, V. se întoarce cu câteva exemplare. Cărțulia e elegantă, copertă gri

destul de închis, litere albe; titlul: *Pitești, laboratoire concentrationnaire (1949–1952)*. Pe o banderolă roșie această frază din prefața lui Furet: „Une des pires expériences de déshumanisation qu'ait connue notre époque"*.

Ieri stabilisem, prin telefon, cu Rodica Palade să-i trimită Mihnea prin fax (al nostru nu poate copia cărți) prefața lui Furet, s-o publice. Ne plângem mereu că n-avem „imagine" prin străinătăți, când un istoric de talia lui F. se ocupă de cel mai sinistru experiment comunist de la noi, faptul trebuie înregistrat cum se cuvine. Azi recheamă Gabriela: vrea textul cât mai repede. Îl caut pe Mihnea, crede că-l va putea trimite mâine.

Citind presa din țară, văd că se poartă din nou acel „comment peut-on être roumain?" ce i-a obsedat pe Cioran și pe Ionesco, lăsându-l în schimb total rece pe Eliade. Nici V., nici eu nu ne-am pus vreodată această întrebare. Și astfel, la modul firesc, am fost la adăpost și de naționalisme neroade, și de admirațiile exaltate față de tot ceea ce este occidental. Complexul acesta de rudă săracă ce se „ajunge" și e primită pe ușa de serviciu cu condiția să nu-și aducă cu ea și părinții neprezentabili l-am disprețuit din plin. Tinerii cei mai dotați de azi citează ca literă de evanghelie pe comentatorii americani cei mai caustici cu psihologia popoarelor din Est. Ei pretind că acestea s-au lăsat marcate (cu ce preț și după câte chinuri!) de comunism când conformismele societății americane sunt contagioase, fulgerătoare și fără nici o scuză. De bunăvoie și nu prin constrângere.

Joi 8 februarie

Ieri, V. s-a întors de la a doua ședință de autografe cu cele două pagini consacrate de Bernard Poulet *Piteștiului* în *L'Événement du Jeudi* (8-14 febr.). Michalon se gândește să mai scoată imediat o mie de exemplare, librarii i-au cvasiepuizat primul tiraj (ceea ce nu înseamnă că l-au și vândut). Mihnea vrea să-i acorde V. un interviu unei gazetare de la France Culture. V. refuză.

---

* „Una dintre cele mai rele experiențe de dezumanizare pe care le-a cunoscut epoca noastră" (*n.ed.*).

Seara, vorbim cu Gabriel: e încântat de „succesul“ parizian. După-amiază ne chemase Smaranda Vultur de la Timişoara: a depus manuscrisul cu „ancheta“ asupra deportaţilor din Bărăgan la Humanitas şi voia să intervenim pe lângă Gabriel. Nu-i cerem decât să-i comunice Smarandei V. hotărârea editurii: dacă e negativă, o publică Romulus Rusan la Academia Civică. Cu o scrisoare de recomandaţie de-a mea pentru Fundaţia Soros pentru finanţare. Dacă sunt de acord? Cum să nu fiu?

La Humanitas a apărut o carte de o factură aparte pe care ne-a trimis-o autoarea, Doina Jela: *Cazul Nichita Dumitru. Încercare de reconstituire a unui proces comunist (29 august-1 septembrie 1952)*. Procesul cu ţapi ispăşitori de la Canal din 1952. Luând pe cel mai umil dintre executaţi ca punct de plecare, autoarea se slujeşte şi de arhivele Municipiului Constanţa, şi de memoria orală (scrisorile primite de la fiica lui N.D.) nu doar pentru demontarea procesului, dar şi spre a studia reacţiile societăţii civile (denunţuri, laşităţi etc.). Din primele pagini se înţelege că întâlnirea ei cu Ion Ioanid a declanşat un mecanism de responsabilizare şi remuşcări care, din literatură, a aruncat-o spre rememorarea şi analiza epocii staliniste. Cam aşa s-a întâmplat, punctele de plecare fiind evident deosebite, şi cu Smaranda Vultur. Îi cer mai multe detalii lui Gabriel prin telefon: nu prea pare la curent...

Din nou, un vraf:

— Sami Damian: la Editura Du Style. *La ora 12 ziua* (eseu despre romanele lui G. Călinescu) şi *Fals tratat despre psihologia succesului* (1972-1995). Despre amândouă, în *22* (31 ian.-6 feb.), fragmente din dezbaterea de la GDS. S.D. îşi face o mini-„mea culpa“ în termenii următori: „...ceea ce am făcut atunci, în perioada debutului, a fost în mare parte sub zodia unei erori din punctul de vedere al adevărului“. Câtă măsură: „în mare parte“, „erori“, tonul e complet diferit de acela prin care-i înfierează pe „fasciştii“ anilor '30, când „eroarea“ e „crimă“ pătând întreaga operă — cea de dinainte şi cea de după. De altminteri Sami Damian îl apără pe Sartre chiar în acest volum.

Să nu părăsesc capitolul: am citit sub semnătura lui Zigu Ornea cea mai oribilă justificare de condamnare penală, dezminţind apa-

renta lui „obiectivitate". Astfel, recenzând (în *Rom. lit.*, 17-23 ian.) cartea lui Ștefan Baciu *Praful de pe tobă*, reapărută acum la Ed. Eminescu, și arătând cum Ștefan Baciu îl plânge pe Radu Gyr, care din 1935 până în 1944 „n-a stat în libertate decât câțiva ani, fiind mereu arestat și întemnițat", Z.O. adaugă, incredibil: „Dar e o pedeapsă care i se cuvenea pentru că un poet amestecat, până peste cap, în politica legionară militantă (căreia i-a creat și imnul) e dizgrațios nelalocul lui." Când vine vorba de poeți comuniști, dizgrația dispare brusc, deoarece nu l-am văzut pe Zigu Ornea pledând pentru un proces al comunismului, el situându-se mai degrabă de partea celor ce protestează împotriva oricărei „chasse aux sorcieres". În talerele balanței, pentru acești domni, fascismul atârnă infinit mai greu decât, vreodată, comunismul. Asta o știm mai de mult. Nou mi se pare, în schimb, strigătul de ațâțare și de justificare a închisorii pentru „delicte" politice. Fără a ține nici măcar seama că Radu Gyr a continuat să „plătească" și sub comuniști.

— De la Antonella Capelle-Pogăcean teza ei de la CERI (doctorat sau masterat): *Les relations hungaro-roumaines et la question des minorités magyares*. O voi citi cu interes, DEA-ul ei de acum un an lăsându-mi o bună impresie.

— Sanda Golopenția a publicat în România (Ed. Univers) *Cartea plecării*. Ne-o trimite, cu o ciudată scrisoare cerându-ne să scriem despre ea! Dar am scris în *Unde scurte*, IV, despre *Mitul pagubei* reprodus în această ediție. Drept răspuns, i-l trimit.

— Monica Spiridon, cu o scrisoare la capătul puterilor și enervărilor. În plic: articolele pe care le consacră în *Luceafărul* cărților noastre, ca totdeauna inteligente.

Dan Dănilă, traducătorul lui Wolf von A., ne trimite două poeme dedicate lui Cioran, unul scris chiar în ziua când i s-a anunțat moartea.

Primul fax din București: Gabriel a vorbit cu Doru Cosma. Noul termen judecătoresc pentru apartamentul din bd. Elisabeta e la 25 iunie. Iar Comisia Culturală a Parlamentului a respins a patra oară candidatura lui Gabriel la Consiliul de Administrație al TVR. Asta da consecvență!

Duminică 11 februarie

Aseară, telefon cu Manolescu: punem la punct ritmul colaborării. Azi îi faxez primele două materiale Bukovski („Istoria cu arhive sau fără“, 1 și 2). Îi revine lui V. să-i trimită primele lui „diagonale“ peste două săptămâni, iar mie, peste o lună.

Telefon la Timișoara, lui Mihăieș, să știm de ce nu mai apare rubrica sa în *România literară*, tocmai acum când ne instalăm și noi acolo. Hurezeanu îi vorbise de perspectiva Deutsche Welle și era foarte bucuros. Își fac cu toții iluzii: eram necesari când spuneam ceea ce nu se putea rosti în țară, acum e un „lux“ cam inutil și care ne va costa timp. De vreo lună de când i-am promis lui Nicolae, n-am mai putut continua „Reperele“ (comentariul la vechile Jurnale), singurul lucru spre care mă trage inima.

Îl căutăm și pe Șerban Foarță, de la care ne-au sosit de abia acum urări în versuri puse la poștă la începutul lui decembrie! Aflăm că soția lui, Mia, a fost operată de ceva grav la stomac și e de abia întoarsă de la spital.

Telefon de la Praga: Iorgulescu. Necomplexat, cu vocea lui dinainte. Ne invită la el — are un apartament la Praga. Pare a-și fi revenit în optimism, dacă nu în fire: și-a regăsit emisiunea (actualitatea românească) și probabil că se va fi simțind, într-un fel, din nou acasă.

Aflăm de la Sandrine că Michalon a și tras mia de exemplare promisă din *Pitești*, primul tiraj în întregime înghițit de librari fiind de 3 000 de exemplare. Ne temem pentru el: pare a crede c-a pus mâna pe un bestseller și acționează în consecință. Când va veni deziluzia, va fi cu atât mai mare.

Ieri, un arhitect, Decebal Decea, i-a adus lui V. două albume Margareta Sterian, cu o scrisoare de la nepotul și executorul ei testamentar, Mircea Barzuca. Îi cere, pentru o retrospectivă M.S. (programată în 1997 la Palatul Regal), dreptul de a reproduce în catalog studiul din *Semnul mirării*, metafora „oblicității“ din textul lui V. părându-i-se a defini cel mai exact relația dintre artist și operă la M.S. Firește că V. va fi de acord. Între el și Margareta Sterian e o mai veche complicitate cu tot felul de emisari. Unul ne-a adus o bundiță de la ea (e pe speteaza unui scaun în camera mea, fată-n față cu zăvelca de la muma), altul — sau același —

un tablou. M.S. s-a stins la peste 90 de ani, vie, pictând până în ultimele săptămâni şi ferindu-se de demisii şi compromisuri. Ce să visezi mai frumos?

Florica Dumitrescu ne cere adresa Verei Lungu. I-a telefonat, de la Timişoara, Smaranda Vultur: trebuie să scrie despre ea în *Dicționarul* Academiei („catedrala“ proiectată de Eugen Simion şi cu care se tot făleşte). Nu mai ştim nimic. A dispărut din câmpul nostru vizual de vreo 15-20 de ani. Îi sugerăm Floricăi D. s-o cheme pe Aurora Cornu. Care-i dă numărul de telefon al Verei L. Florica D. dă acolo peste un *répondeur* cu muzică interminabilă şi apoi o voce: *Jé* (sic) *réponds pas*. Ce om bun, plin de haz şi de talent era Vera Lungu când a sosit din România! Eram încă la ORTF şi ne oferea adevărate festivaluri ale vieții literare bucureştene. Dar ce să facă la Paris cu poezia? A început să picteze: nuduri enorme. Şi n-a mai dat semn de viață.

Monica Spiridon ne spune că pentru acelaşi dicționar s-a luptat să ne scrie ea capitolele noastre. (Mă mir că Eugen Simion n-a încercat să ne „luxeze“ total).

Luni 12 februarie

Pe la prânz mă cheamă secretara lui Manolescu de la PAC: faxul de ieri era ilizibil, acum au mai reparat maşina lor, i-au pus şi cerneală, să faxez din nou. O fac. Alt telefon: o pagină din patru n-a trecut. Refaxez. Sper doar că nu va fi aşa de fiecare dată.

Hurezeanu, întors din România. Cum eram de acord ca, prima oară, *România literară* să aibă întâietate, fixăm înregistrarea în jur de 22 februarie, ceea ce mie îmi convine de minune. Lui V. şi mai mult.

Azi, un fotograf, se pare de un oarecare renume, Louis Monier: el a făcut celebra poză cu „cei trei“ (Eliade, Cioran, Eliade) în place Furstemberg. Credeam că inițiativa e a lui Michalon, dar nu. Monier a citit articolul lui Bernard Poulet din *L'Événement* şi a telefonat la editură să i se obțină o întâlnire cu... autorul. Habar n-avem ce vrea să facă cu fotografiile. Mai ales că ia foarte multe, mitraliind cu aparatul său pe un V. care se încăpățânează să nu surâdă. Cel puțin aşa constat când, după vreun ceas, mă cobor din

cameră. S-a înţeles bine cu V. Prea bine, deoarece vrea să cinăm cu el şi... viitoarea lui soţie (romancieră).

Am terminat azi lectura, când foarte atentă, când mai răsfoită, a tezei lui Sandrine despre Noica. Prima impresie mi-a fost confirmată. Calităţile: bibliografie destul de vastă, la zi şi la modă, teorii „dans le vent“, cu obsesia naţionalismului răufăcător prin esenţă. Şi cu asta, ajung la defecte care ţin de obsesia centrală: legionarismul, de unde totul pleacă şi unde totul ajunge. Până într-atâta, încât îţi lasă impresia că analiza filozofiei lui Noica are drept unic scop condamnarea lui politică. A lui şi a întregii generaţii din anii '30: Nae Ionescu, Cioran, Eliade, Mircea Vulcănescu, în faţa cărora moderniştii democraţi „ne font pas le poids“ şi nu sunt numiţi decât în trecere. Nu numai generaţia cu pricina, ci şi România în cvasiintegralitatea ei, vinovată de toate păcatele şi dispreţuită pentru „victimizarea“ ei continuă pe linia unei Catherine Durandin, dar o şi mai intensă pasiune negatoare. Cineva neavertizat ar putea crede că legionarii au stăpânit România interbelică, perpetuându-şi apoi spiritul în ceauşism şi ţinând sub teroare populaţia vreo jumătate de secol. Nici un rând despre faptul totuşi important că atentatelor lor le răspundeau asasinatele de stat. Cine n-a văzut cadavrele legionarilor ucişi la întâmplare şi lăsaţi pe străzi ca să servească drept pildă nu poate măsura amploarea prigoanei antilegionare, sub Carol şi mai ales sub Antonescu. Nu se semnalează nici că legionarii au plătit cu ani grei de închisoare, că erau vinovaţi de crime sau nu. A început prin a-i închide Antonescu, au urmat mai consecvent şi inuman comuniştii. Nu mai continui, fiindcă ar însemna să mă fac avocatul acestei mişcări pe care am detestat-o, cum se cuvenea, în epocă. Nu înţeleg însă ca, în locul unui proces al comunismului ce ni se refuză, să-l accept doar pe acela al Legiunii, care, slavă Domnului, se tot ţine de decenii. Or, tocmai un astfel de proces se ascunde sub aparenţele „filozofice“ ale tezei cu pricina. Procurorul Sandrine are şi un procedeu aparte: compară ceea ce nu poate fi comparat.

— Mircea Eliade scria în exil, în 1952, când România suferea o ocupaţie sovietică, despre o necesară recuperare a tradiţiilor spirituale şi literare româneşti, împotriva valului de rusificare. Iată-l pus în paralelă cu proiectele de „Serbia cea Mare“ din 1985 care au

dus la războiul civil de după 1990! Același Eliade găsea că România, prin stratul folcloric încă viu, este bine plasată pentru a stabili contactul intelectual cu țările lumii a treia. Drept care se vede transformat în inspiratorul lui Ceaușescu, ca și cum din pricina lui și-ar fi orientat Ceaușescu politica străină spre Orientul Mijlociu și China.

— Noica scria în 1942 despre „măsură“, despre inalterabilul „bun-simț“ românesc, autoarea exclamă în notă „au moment ou — il faut noter l'ironie —, les armées roumaines se battaient sur le front de l'Est au[x] côté[s] de celles du Reich“* (greșeala de ortografie îi aparține).

Nu mai pun semne de exclamare, mi-ar trebui prea multe și le-aș uza. Până și Vulcănescu devine un precursor al lui Ceaușescu în politica sa împotriva minorităților.

Sandrine pune și niște întrebări retoric-ireale: „Le basculement antidémocratique de la fin des années '30 [...] n-a-t-il pas d'une certaine manière facilité la tâche des communistes dans les années '50?“** Nu era deci de ajuns o Armată Roșie de ocupație și dezlănțuirea unei terori fără precedent, era nevoie de apelul la o tradiție naționalistă pentru ca partidul comunist să se instaleze la putere. Cum stăm cu celelalte țări din răsăritul și centrul Europei care n-aveau această „justificare“ fascistă și le-a fost hărăzită exact aceeași soartă de către Puterea colonizatoare?

Poate că nu ni se spune fiindcă ar contraveni tezei după care împărțirea Europei la Yalta e o „fabulație“ izvorâtă din mania românească a victimizării, tot așa cum „fabulație“ e și rezistența în munți cu care ne lăudăm ca neavând echivalent în Est. Dar are? Românii au fost ultimii — și lamentabili de puțini — în disidență din anii '60 încolo, dar primii în rezistență, la începutul înscăunării comunismului, în anii '50.

Și așa mai departe. În deplină filiație a articolelor și „studiilor“ lui Volovici, Norman Manea, Zigu Ornea, mereu prezenți la bibliografie și în notele entuziaste. Suntem citați și noi (Virgil e o dată admonestat deoarece n-a semnalat deriva de dreapta a lui

* „în momentul când — a se observa ironia — armatele române se luptau pe frontul de Est alături de cele ale Reich-ului“ (*n. ed.*).

** „Răsturnarea antidemocratică de la sfârșitul anilor '30 [...] n-a ușurat ea oare într-un anumit fel sarcina comuniștilor în anii '50?“ (*N. ed.*)

Vulcănescu), dar se simte o atenție clamant binevoitoare pentru toți cei care, într-un fel sau altul, blamează acest popor ce și-a inventat o permanență nemeritată și nedovedită în istorie.

Singurul lucru pe care nu-l înțeleg: de ce când disprețuiești sau urăști în așa hal un neam (precum Catherine Durandin sau Sandrine și alții, mulți alții) îl alegi ca obiect de studiu (Sandrine) sau „de carieră“ (Catherine Durandin)?

Vineri 16 februarie

În *Le Monde* de ieri (cu data de azi), o jumătate de pagină consacrată *Piteștiului* sub titlul *La torture sans fin*. Neașteptată semnătura: Roger Pol-Droit, care se ocupă îndeosebi cu filozofia. Articol sensibil și exact până ajunge la concluzie, unde se retrezește stângistul, cel care la o emisiune relativ recentă de televiziune exclamase „je suis de ceux qui préfèrent avoir eu tort avec Sartre que raison avec Aron“*. E normal — deși total ridicol — să scrie deci în ultimul paragraf:

„Faudrait-il donc conclure que le système communiste serait, par essence, porteur de ce type d'inhumanité? François Furet dans sa préface, Virgil Ierunca dans sa conclusion, semblent vouloir tirer du dossier de telles conclusions. C'est pousser un peu loin l'anticomunisme.“**

Ieri, la cina ce le era oferită de Michalon (participa și Mihnea, eu nu, din pricină de... dinți), Furet în mare formă se prăpădea de râs: Pol-Droit nu e doar de stânga, dar îl și detestă personal pe Furet. Așa e Furet (confirmă și Mihnea), când nu e posac, râde ca un copil. În taxiul de întoarcere, Virgil și el făceau mare haz, el, de fapt, mai mult de necaz: de când a scris *Le passé d'une illusion*, e rău văzut de intelighenția la modă. Or, moda intelectuală a redevenit — păstrând proporțiile — cam ceea ce cunoscusem noi

* „sunt dintre cei care preferă să greșească cu Sartre decât să aibă dreptate cu Aron“ (*n. ed.*).

** „Ar trebui oare să tragem concluzia că sistemul comunist ar fi, în esență, purtător al acestui tip de inumanitate? François Furet în prefață, Virgil Ierunca în concluzie par să vrea să tragă din dosar asemenea concluzii. Asta înseamnă să mergi un pic prea departe cu anticomunismul.“ (*N. ed.*)

când am sosit într-un Paris dominat în cercurile literare de marxism. S-ar spune că, după demarxizarea fulgurantă provocată în anii '70 de Soljeniţîn şi de „noii filozofi", stânga ideologică îşi ia revanşa, slujindu-se tocmai de decesul comunismului spre a reînvia marxismul. V. a primit de la Alain Besançon, căruia îi trimisese cartea, o scrisoare descriind cu precizie noua situaţie. Cum la noi nu e ordine şi corespondenţa ajunge prin pod, pivniţă sau garaj, copiez aici pasajele ce mi se par mai semnificative:

„Je viens de lire d'un trait votre *Piteşti*. Je connaissais cette histoire, j'avais lu un témoignage il y a peut-être trente ans [cred că se înşală sau atunci tot noi i-am vorbit despre *Piteşti*, nu exista mărturie într-o limbă străină] et je l'avais oublié et je vous remercie de me la remettre en mémoire (l'histoire de Piteşti) au moment même où nous sommes soumis à un devoir d'oubli et, encore plus abjectement, de «pardon» pour tout ce qui touche le communisme. Je vous avoue que cette amnistie-amnésie officielle m'a atteint au fond de l'âme, m'a dégoûté si profondément que, comme vous le savez, j'ai changé de «field». Et j'admire que vous, vous ne vous dégoûtiez pas et que mainteniez une luciole de mémoire vive.

Très remarquable la comparaison avec Pasqualini. Le Goulag chinois est ouvert, avec des millions de détenus. Personne ne pense aux 20,000 000 de Coréens qui vivent (et meurent) depuis cinquante ans dans un Piteşti parfait, étendu a la totalité du peuple.

Quand on fixe ces choses-là, on ne tarde pas à voir le diable. Le pouvoir direct du démon. Vous l'avez vu aussi et dit. On ne peut pas rester longtemps dans la familiarité de ce personnage."*

---

*„Tocmai v-am citit dintr-o suflare *Piteştiul*. Cunoşteam povestea, citisem o mărturie acum, poate, treizeci de ani, o uitasem şi vă mulţumesc că mi-aţi adus-o din nou în memorie, chiar în momentul în care suntem obligaţi să uităm sau, şi mai abject, să «iertăm» tot ceea ce priveşte comunismul. Vă mărturisesc că această amnistie-amnezie oficială m-a atins în străfundul sufletului, m-a dezgustat atât de profund, încât, aşa cum ştiţi, am schimbat «field»-ul. Şi admir la dvs. faptul că nu vă lăsaţi cuprins de dezgust şi că păstraţi o scânteie de memorie vie.

Foarte bună comparaţia cu Pasqualini. Gulagul chinezesc este încă în funcţiune, cu milioane de deţinuţi. Nimeni nu se gândeşte la cele 20 000 000 de coreeni care trăiesc (şi mor) de 50 de ani într-un Piteşti perfect, extins asupra unui popor întreg.

Aseară, când V. era la restaurant cu Michalon & company, telefonează Patapievici. „Le era dor." De fapt, se cam miră de ce nu-l chemăm mai des. Îi vom telefona mâine. Astă-seară trebuie să-l urmărim pe Rushdie, mare invitat la emisiunea lui Pivot — alături de Vargas Llosa şi de Umberto Eco. Personajul e departe de a-mi fi simpatic (a-şi întemeia succesul pe provocare şi blasfemie mi se pare de un gust îndoielnic), dar e o victimă potenţială a nebuniei integriste şi ca atare trebuie văzut, aplaudat pentru curajul său şi sprijinit.

I-am telefonat Antonellei Capelle-Pogăcean. Lucrarea ei despre relaţiile româno-maghiare, eminamente pasionale de cele două părţi, este remarcabilă tocmai prin măsură şi obiectivitate. N-a prins încă nici un „nărav" occidental (crize identitare şi alte complexe), iar de cele comunisto-ceauşiste nu pare a fi fost atinsă vreodată. Lucrează acum la o teză de doctorat şi speră să intre la Recherche sau la CERI. O merită.

În Bulgaria, Jivkov a fost la 9 februarie achitat de Curtea Supremă. E drept că, în 1992, el nu fusese condamnat la 7 ani închisoare decât pentru „deturnare de fonduri" (21 milioane de dolari). Timp de 35 de ani, Jivkov se aflase la direcţia supremă a vastei întreprinderi de desfigurare umană care a fost comunismul. Din moment ce nu pentru asta a fost condamnat în 1992, ci doar pentru deturnare de fonduri şi abuz de putere, primesc oarecum cu indiferenţă achitarea de acum. Dar şi asta face parte din acţiunea de „amnezie-iertare" ce ne dezgustă şi pe noi cel puţin tot atât ca pe Besançon.

Sâmbătă 17 februarie

În *Le Monde*, articol detaliat asupra votului de la Dumă, de o excepţională gravitate simbolică, chiar dacă n-are putere de lege: majoritatea comunisto-naţionalistă a restaurat Uniunea Sovietică. Pe hârtie doar, se vor vedea însă consecinţele la alegerile prezidenţiale. Era inevitabil, de la Custine încoace „sclavul în genunchi" nu face decât „să viseze la dominaţia lumii".

Când te uiţi cu atenţie la asemenea lucruri, îl vezi fără întârziere pe diavol. Puterea nemijlocită a diavolului. L-aţi văzut şi dvs. şi l-aţi numit. Nu poţi rămâne mult timp în preajma acestui personaj." (*N. ed.*)

Mi-a telefonat Vasile Gavrilescu (cel trimis de Geta D.). Va veni mâine să-mi aducă piese din „dosarul" mamei (date Getei de Mihai Pelin). Știu că orice va fi „acolo" mă va lua pe nepregătite. Au trecut aproape 40 de ani și tot nu mi-am revenit. Probabil că vor fi și cărțile mele poștale pe care mama era nevoită să le „decripteze" la anchetă pentru că anchetatorul bănuia un sens ascuns în dosul celor mai banale cuvinte. Până și ele, firește, îmi vor face rău, din moment ce-au fost un instrument de tortură morală pentru mama. Nu știu de ce epiloghez fără sens. Voi vedea mâine. Până atunci, în orice caz, ordinea mea interioară s-a dezghiocat. Deci mai bine suspend subiectul.

În *Le Figaro* de joi (15 februarie), pe care-l răsfoiesc cu întârziere, un lung interviu al lui Jean-François Revel asupra situației unei Franțe „superetatizate, dar subguvernată și deresponsabilizată de *politiquement correct*-ul ei specific. Într-un astfel de climat, bunul-simț devine provocator, cvasirevoluționar. J.-F. Revel are vocația nonconformismului. Drept care nu mai este ascultat decât de cei convinși dinainte.

Lucia Hossu-Longin participase la începutul lunii, în Franța, la un Festival de documentare cu un *Memorial al durerii* consacrat lui Coposu. Premiul fusese atribuit BBC-ului și realizatorului Archie Baron pentru documentarul asupra întoarcerii lui Soljenițîn în Rusia, în 1994. Îl vedem astă-seară filmat de la plecarea din Vermont până la sosirea la Moscova, de-a lungul periplului ce începea — simbolic — la Magadan, în Siberia Gulagului. Cunoșteam câteva scene ce fuseseră prezentate la Actualități. Pe Soljenițîn mângâind cu mâna, la coborârea din avion, solul siberian, salutat de foști deținuți și apoi de mulțime, cea mai densă la Moscova. Nimic triumfalist însă. Și el, și remarcabila-i soție, și băieții, de o sobrietate tulburătoare. Nici o lacrimă, nici un retorism, declarații mai curând minimaliste (nu poate exista un proces al comunismului, nu e „în sensul Istoriei" [?] sau, dând un autograf cuiva despre care i se spune chiar în acel moment că ar fi fost KGB-ist, „eu dau autografe celui care mă citește, nu mă interesează cine este" etc.), nimic din vulcanul Soljenițîn când a irupt în Occident și pe platoul Televiziunii Franceze, făcându-i *knock-out* pe toți, începând cu Jean Daniel ce depăna clișeele momentului

cu războiul din Vietnam. E în atitudinea lui Soljeniţîn de acum, aşa cum a fost surprinsă în acest film, înţelepciune, îmbătrânire, rezultatul decepţiei americane când a înţeles că Occidentul nu va face niciodată nimic pentru Rusia şi Est? Sau toate la un loc?

Documentarul este sobru, lipseşte din această reîntâlnire a lui Soljeniţîn cu destinul său rusesc dimensiunea de epopee cuprinsă şi în biografie, şi în operă. Întoarcerea acestui gigant în ţara lui, transformată şi de scrierile sale, cu o istorie modificată sau precipitată tocmai de el, pare cotidiană, la limită meschină. Ca şi cum un bătrân învăţător ar fi revenit la o reuniune a foştilor săi elevi. Lipsesc tobele, surlele, trâmbiţele şi corurile tragice din teatrul grec. Eu le-am resimţit lipsa deşi evident nu mă aşteptam să fie exprimate la gradul întâi.

În fond, ce va fi făcând acum Soljeniţîn la Moscova? Mi-e brusc dor de vremea când îl vedeam sub forma unui fulger şi citeam cu fervoare *Le Chêne et le Veau*. Un om împotriva unui Imperiu. Retrăiam clişee hugoliene. Şi era foarte frumos.

Duminică 18 februarie

La cafea, Vasile Gavrilescu. L-am mai cunoscut probabil: s-a refugiat prin 1985 la Paris şi s-a întors în ţară după '89. Are o activitate ziaristică la Craiova: ne aduce gazeta lui de opoziţie, *Cartel*, ca şi revista literară *Arca lui Noe*. A înfiinţat şi o Societate a Scriitorilor locală, fără legătură cu Uniunea din Bucureşti, şi ne cere să fim „membri". A venit cu trei diplome ale acestei Societăţi a Scriitorilor Olteni destinate lui V., mie şi lui Alain Paruit „pentru merite deosebite în afirmarea literaturii române în lume". Neobosit povestitor al vieţii de închisoare, văzută (dar şi trăită) sub latura ei aproape umoristică. Are un roman ce trebuia să apară la Geta — şi nouă ne-ar fi trimis mai demult literatură de-a lui, nu ne amintim. Îl sfătuim să-şi scrie amintirile din închisoare aşa cum le evocă pentru noi, alb şi fără metafore. Cred că recomandaţia va rămâne fără efect, parcă văd florile de stil ce vor orna pagina albă. L-am fi ascultat mai îndelung dacă nu m-ar frige prezenţa dosarului mamei (sau ce mi-a fost trimis din el, foarte puţin).

Teama mea faţă de piesele de dosar ce-ar fi putut redeschide răni şi aşa prost cicatrizate nu era justificată. Prostia celor care

fac notele informative despre mama sau le comentează e atât de densă, limba moartă atât de covârşitoare, încât anesteziază durerea prin inautenticitatea lor. Dacă mama nu şi-ar fi lăsat viaţa într-o astfel de sinistră parodie, nici ca scenariu poliţist n-aş fi capabilă s-o iau în serios. Nu sunt doar proşti, ci şi neinformaţi. Nici fişele de stare civilă nu ştiu să le citească. Pentru a nu mai pomeni de starea civilă intelectuală.

De pildă, tata devine, într-un astfel de raport, „profesor şi critic literar la Liceul Mihai Viteazul". A plecat în 1929 cu mama şi cu mine la Paris în scopul de a învăţa „corect limba franceză". Să mai amintesc că E. Lovinescu trecuse cu ani în urmă o teză de doctorat de stat la Sorbona, redactată (cum altfel?) în limba franceză? V. şi cu mine stăm în strada Kassini (*sic*), suntem „spikeri" (iarăşi *sic*) la postul de radio Paris, dar această funcţie, pesemne importantă, cât şi faptul că suntem amândoi „agenţi ai serviciului de spionaj francez" îi permit lui V. să aibă „agenţi" personali pe care-i trimite la mama: Caraion, fireşte, dar şi alţii: dr Brană, Predescu, Tretinescu, Sârbulescu (doar Brană a cunoscut-o pe mama).

Un filaj ca acela din Nota privind supravegherea operativă a obiectivului „Balagia" pe ziua de 15/2/57, în care mama este urmărită pas cu pas, într-o alimentară unde se vând mezeluri, apoi într-o biserică unde cumpără o lumânare — dar n-o aprinde (ce suspans!), prin tot felul de tramvaie şi în sfârşit pe o stradă, Grigore Mora, unde ar întreba de adresa unui scriitor (Caraion?), este un model de bandă desenată comică.

Scrisorile noastre, câteva mostre din cele interceptate şi traduse din franceză, răsună ca la Mizil, iar impresia dominantă este aceea de activitate în gol doar pentru a justifica „teoretic" numărul de arestări decise dinainte.

Trebuie totuşi să enumăr „piesele" primite de n-ar fi decât pentru semnăturile de pe ele, nume adevărate de securişti şi — o singură dată — de informatori.

Un prim Referat, din 13 iulie 1953, semnat de locotenentul de Securitate Al. Oaidă conţine perlele de mai sus privindu-l pe tata. Mai aflu din el că mama fusese decorată cu „Coroana României" şi „Meritul Cultural". Este trecut şi numărul de hectare de la Cruşeţ

ce-ar fi aparţinut mamei până la exproprierea din 1949: 80! (Cred că erau mai puţine, din amintirea mea vreo 20 de pogoane; 80 vor fi fost ale familiei în totalitatea ei. Evident, mă pot înşela. Între 1939 şi 1944, mama n-a făcut nici o călătorie „în Franţa (şi) Germania, trimisă de Ministerul Învăţământului pentru schimb de experienţă". Tot aiuristică afirmaţia că „părinţii ei posedă o moşie". Când? În 1953, când toţi boierii fuseseră expropriaţi în 1949?

Referatul se află la ASRI, Fond „D", dosar 11119, vol. 7, pp. 249-251.

Al doilea Referat, strict secret, priveşte Arestarea numitei Bălăcioiu Ecaterina. E din 23 mai 1958 şi e semnat de anchetatorul penal de Securitate, lt.-maj. C. Dracopol, şi de alţi doi ce semnează sub formula „de acord": locţiitor şef de serviciu, căpitan Mateuşanu, şi şeful Direcţiei, colonel Fr. Butyka, acelaşi care a venit s-o viziteze pe mama la spitalul închisorii, încercând zadarnic să obţină, prin şantaj, o scrisoare a mamei către mine, să fiu amabilă cu „organele". Pentru că a refuzat cu vehemenţă, ţipând la Butyka, a fost adusă înapoi la închisoare fără dreptul de îngrijire medicală. Deci Butyka este principalul ei asasin.

În acest raport suntem, V. şi cu mine „agenţi ai serviciului de spionaj francez" şi „spikeri" la Radio Paris. Mama e acuzată că întreţine legătura cu mine şi V. prin „corespondenţă codificată", că a luat contact cu Caraion „conform dispoziţiilor date de Ierunca", că a purtat cu Caraion „discuţii duşmănoase" (e singura culpă ce va fi reţinută în actul de acuzare penală). Ascultând postul de radio Paris, comenta ştirile cu diverse elemente reacţionare, ca: Maria Botta, Popa Teodor, Brană Alexandru, Tătărăscu Elena şi alţii. E incriminat şi Jebeleanu că a luat contact cu noi când a venit la Paris, tot sub influenţa mamei. (Pe Jebeleanu, când a venit prima oară la Paris, am refuzat, de fapt, să-l vedem.) Culpa cea mai gravă e dată sub beneficiul dubiului:

„Bălăcioiu Ecaterina, începând din 1956 şi până în prezent, a vizitat de mai multe ori legaţia Franţei de la Bucureşti, fapt ce creează suspiciuni că sus-numita desfăşoară şi activitate de spionaj împotriva RPR." („Spionajul" ei consta în reînnoirea vizei de intrare în Franţa.)

E trimisă în justiție pentru comiterea infracțiunii p.p. de art. 209, pct. 2 C.P.

ASRI, Fond „S", dosar nr. 11119, vol. 7, pp. 246-248.

Plan de muncă din decembrie 1956 (prost fotocopiat, aproape ilizibil) intitulat Acțiunea Bălăcioiu-Ierunca-Caraion prin care se prevede punerea mamei în urmărire, instalarea „dublui X" la domiciliu și „supravegherea [ei] operativă" prin „filaj și post fix". Se va face și o „percheziție secretă". „Agenții" lui V. sunt Brană, Predescu, Tretinescu, Sârbulescu. Pe lângă mama va fi „dirijată" agenta „Irina", pe lângă Lipatti V. (numai fiindcă apărea în corespondența mamei) „C. Misa". (Nu știau oare că V. Lipatti e mare gradat la Securitate? Cf. cartea lui Pacepa.) Alt agent, pe lângă Brană.

Hârtia nu e semnată, poartă doar indicația de Fond: ASRI, Fond „D", *idem*, p. 245.

Alt raport, din septembrie 1957, prost copiat și în cea mai mare parte ilizibil. Despre agentul Tomescu (literă de cod B) care a dat Securității din Pitești o notă informativă despre mama. A întâlnit-o în 1950, în trenul spre Slatina. Mă cunoștea destul de bine (nu-mi amintesc de nimeni purtând acest nume) pentru ca mama să-i spună că primește scrisori de la mine prin Ambasada Franței și prin Vatican (??). Cu creionul, în margine, cineva notează că Tomescu fusese „dezafectat" și nu e bine să fie „reactivat" deoarece e neserios.

Semnat de căpitanii Preda Ioan, Niță Gheorghe și Vasilescu Traian.

ASRI, Fond „A", *idem*, pp. 234-236.

Din „Notele" de ascultare și urmărire apare numele de cod al operației: „Balagia".

Notă din 16/11/57: Activitatea obiectivului: urmărirea ei de la ora 7 la 23. Se țin de ea prin tramvaie, magazine, la poștă, pe stradă și nu dau de nimic în afara faptului că întâlnește o „individă" (imediat îi dau „porecla" Coca, și o filează și pe ea), iar pe strada

Grigore Mora caută un scriitor, îl găseşte la nr. 36 şi este întâmpinată de un individ cu părul uşor cărunt, nasul coroiat şi mustaţă; la plecare, o conduce până la staţia de autobuz. Nota se încheie cu constatarea, sloganul sau angajamentul: „supravegherea continuă“ şi este semnată de maior de Securitate Serghei Gheorghe şi de şeful grupei cpt. Branea Dumitru. Fond şi dosar: *idem*, pp. 228-231.

Notă informativă din 20/12/57, dată de Pătraşcu N. la Braşov.

Conform planului stabilit a venit s-o vadă pe mama, rugând-o să-i obţină prin mine medicamente. Are o scrisoare de recomandare din partea dnei Mihail (Rodica? pe ea o chema Mureşan), dar nu-i inspiră mamei prea mare încredere deoarece nu-i promite nimic. Despre activitatea mea, nu mărturiseşte decât filmele cu schizofreni. Îi povesteşte — curios — despre Tudor Tătărăscu şi problemele spitalizării sale pariziene. Nu-i dă numele lui Virgil deoarece „activează pe linie politică contra comuniştilor, joacă un rol în această luptă şi de aceea este mai bine şi pentru mine, şi pentru ei să nu se ştie numele lui“. „Punctul cel important, soţul Monicăi, apare ca certă importanţa lui în mişcarea contra RPR la Paris“ — deduce agentul. Oare mama nu şi-a dat seama că e suspect când a întrebat-o cu detalii din ce trăieşte? Agentul informator şi-a asigurat — crede el — o nouă vizită promiţându-i (cum se ocupa cu aprovizionarea) contra cost: unt şi mere.

Pentru conformitate cu originalul, semnătură indescifrabilă.

Fond: *idem*, pp. 241-244.

Notă din 23 aprilie 1958

După arestarea lui Caraion, mama stă de vorbă cu „Anca“ („în curs de identificare“, nu văd cine ar putea fi) despre Caraion (foarte elogios) care tocmai a fost arestat. Apoi despre Dan Brătianu ce i-a lăsat un *mot de passe*: să anunţe arestarea lui când se va întâmpla ducând un stilou de reparat într-un magazin anume — *le mot de passe* e aidoma celor pe care mi le-a dictat înainte de plecarea mea, „pentru diversele sale contacte în Occident“. Nu înţeleg în schimb de unde invenţia că Dan m-ar fi cerut în căsătorie, el care era deja căsătorit şi avea două fete. Stau apoi de vorbă despre

emisiunile mele, una în care îmi bat joc de Hrușciov. Înregistrarea pare a fi fost făcută acasă, unde erau deci microfoane. Semnat căpitan Preda Ioan.

Fără indicație de dosar.

Notă din 14 mai '58, despre o convorbire cu Maria Botta înregistrată în casă și semnată de căpitan Mocanu Dorel.

Totul autentic, recunosc obsesiile Mariei și felul în care vorbește despre „angajamentul" soțului ei, Alexandru Balaci, criticându-l. Vrea să vină în Occident, dar nu știe dacă să rămână sau nu. Îi cere sfatul mamei. Concluzia căpitanului Mocanu Dorel: să nu i se acorde viză de plecare dacă cere pașaport.

ASRI, *idem*, pp. 237-240.

Urmează câteva pagini din scrisorile interceptate (traduse de ei din franceză, deci cam troglodite). Toate din 1956, privind-o pe Ioana (Caraion), ca și pregătirile pentru venirea mamei aici (ultima din 26 iulie 1956).

Același Fond, pp. 232-233.

Nu e, cum mă temeam, corespondența pe care au găsit-o acasă când au arestat-o (îmi legase scrisorile ca pe niște cărți), ancheta constând apoi în „descifrarea" lor.

Luni 19 februarie

Ieri îi telefonasem lui Patapievici, bucuros că a primit cartea lui Ilya Prigogine trimisă de V. Ne-a rechemat peste vreo 10 minute: Ioana și el avuseseră impresia că aveam o voce schimbată și se întrebau dacă nu ni s-a întâmplat ceva și le ascundem. Firește, suntem mișcați.

Tot ieri, Cristovici, să-i dau *Pragul*, în care este numit de două-trei ori. Nu e sigur că nu va deveni șomer.

Astă-seară telefonez Getei să-i confirm primirea „dosarului". Pelin i-a promis că va mai căuta și-i va aduce tot ce va găsi. Îl trezește din somn pe Dimisianu să-mi confirme dacă au primit la *România literară* textele faxate. Au primit, primul apare în numărul de săptămâna asta.

Miercuri 21 februarie

Aseară, Gabriel, cu două telefoane şi un fax. Ne transmite un articol din *România liberă*. Cu „revelaţii" tip SRI împotriva tandemului Eugen Barbu-Vadim plus cei de la *Săptămâna*, atacatori ai Europei Libere — sub numele generic de Artur Silvestri. Că au fost ziarele Securităţii, e neîndoios. Că ne-au atacat cu „drag" şi exces de zel, tot atât. În articol se pomeneşte şi de agresiunea împotriva mea. Dar că toate pasajele din *Jurnalul* lui Caraion erau contrafăcute de Eugen Barbu, e fals. Unele — de fapt rapoarte de informator — privindu-l pe V. sunt ale lui Caraion, conţinând fapte ştiute doar de ei doi. Această apărare a lui Caraion, dacă vine cumva din aceeaşi sursă (SRI), e cu cântec, făcând, după *Cartea albă* cu scriitorimea, parte din acelaşi plan de discreditare a lui C.V. Tudor de care ţine să se dezbare acum Iliescu. Iar Mărgineanu dă semne c-ar vrea să se pună bine cu scriitorii cei „buni". Iliescu, la fel — vezi-l pe Laurenţiu Ulici în avionul lui spre Târgul de la Frankfurt (îi sta alături şi Geta). În plus, tot nu cred că Marin Preda a fost asasinat. Subtitlul acestui articol din 20 februarie este „Operaţiunea Melita, contracararea Europei Libere. La ordinul colonelului Merce, C.V. Tudor şi Eugen Barbu au introdus pasaje calomnioase în *Jurnalul* lui Ion Caraion". Semnatar Vladimir Alexe.

Gabriel a luat articolul destul de în serios pentru a ni-l faxa. Voia să-l şi felicite pe V. pentru „succesul" *Piteşti*: articolul din *Le Monde*.

Din „vraf":

— Ileana Vrancea: iar n-a primit cărţile noastre. Le vrea din nou, împreună cu tot ce s-a scris despre ele! Plus recenziile mai importante la cartea Alinei Mungiu. Deocamdată nu-i trimitem nimic. Până sosesc alte exemplare.

— Scrisoare „şăgalnică" de la vară-mea Sanda L. Un dialog pe câteva pagini între ea şi degetele ei care refuză să transcrie cu atâta repezeală literele. Umorul pe care i l-am apreciat dispare tocmai atunci când îl doreşte insistent. În schimb, vrând mereu să mă convingă că ateismul tatei nu era decât o mască, îmi citează câteva fraze dintr-o scrisoare a lui Lala (Vasile L.). Aflu astfel că i-a fost publicată „Corespondenţa", sub titlul *Scrisori crepusculare*, în 1995, la editura bucureşteană Rosmaria. Iată frazele:

„Mai târziu, când desfăşuram o activitate publicitară (*sic* — cred că s-a înşelat Sanda transcriind, e probabil «publicistică») cu totul străină de ideologia lui, mă lăsa să citesc studiile mele în Cenaclul «Sburătorul» cu o totală curtoazie literară, cu un pasionat interes pentru slova scrisă.

Scepticismul lui Eugen era un văl pudic ce-i ascundea duioşia şi sensibilitatea, aş putea spune, contemplativitatea.

... Când după o zi grea de lucru se cobora pe Strada Sucevei până la malul Lomuzului, nu înfăptuia un pelerinaj spre apusul de soare care tivea dealurile Rotopăneştilor şi ale Brădăţelului?

Era o evaziune spre tărâmul celălalt, în ţara de dincolo de negură" (p. 104).

Şi dacă va fi fost mai curând o „evaziune" înspre Ecleziast şi gustul zădărniciei, pe care de altminteri i l-am moştenit cu prisosinţă? Punctul de întrebare e de fapt inutil, sunt sigură că aşa e. Dar după cum tata îl lăsa pe Lala să-şi desfăşoare guénonismul, o voi lăsa şi eu pe Sanda să-l aşeze pe tata în cercul „aleşilor" voinţei supreme şi să comunice, în pace, mai departe cu cosmosul şi ierarhiile lui.

— O carte poştală de la Smaranda Vultur. În poză, Piaţa Unirii din Timişoara cu o alură (ne atrage atenţia S.V. şi are dreptate) de Cracovia.

— Cu numărul 6 din *România literară*, Nicolae — aşa cum ne anunţase — a împărţit cronica literară între Alex. Ştefănescu şi Gheorghe Grigurcu.

— Lungă scrisoare de la Gelu Ionescu, împreună cu o fotocopie după „Scrisoare bavareză" din *Apostrof*, pe care o ştiam din critica acerbă de la „Revista revistelor" în *România literară*. Considerându-se nedreptăţit că la încheierea emisiunilor sale cu „Actualitatea literară" şi „Perspective europene" (când s-a mutat postul la Praga) nici un ziar din România n-a amintit rolul cultural pe care l-a jucat, sacrificându-şi „opera". Găsesc luarea în derâdere a lui Gelu din *România literară* prea dură şi i-o spun lui Niki. Recunoaşte şi el: a scris-o Adriana Bittel, i-a tăiat câteva paragrafe şi mai grave, dar nu putea să-i suprime tot.

Continuându-şi ceea ce numeşte „ciclul tinerilor furioşi", Editura Nemira (deci Dan Petrescu) lansează romanul unui alt tânăr, Petre

Barbu: *Dumnezeu binecuvântează America*. Îl trimite autorul și-mi amintește, într-o scrisoare alăturată, că l-am „încurajat" la volumul său de debut, *Tricoul portocaliu fără număr de concurs*. De fapt, n-am făcut decât să-i răspund, politicos.

Vineri 23 februarie

Sanda Nițescu a fost cu avionul până la Florența. În avion a dat, în *Corriere della Sera* (17 febr.), peste o pagină despre *Pitești*. Ne-o trimite la întoarcere. În afară de prefața lui Furet, tradusă, e și un articol, probabil, al corespondentului lor la Paris, Ulderico Muzi. Fotografii: Furet și Ceaușescu (?) plus un lagăr de bosniaci deținuți de sârbi. Titluri de-o șchioapă: *Scoperte: Un documento sconvolgente sui campi di rieducazione romeni*. Titlul: *Arcipelago GULAG, i dannati di Pitești*.

A apărut prefața (tradusă) a lui Furet și în *22* (nr. 7, 14-20 februarie).

Duminică 25 februarie

Ieri, lung telefon cu Gabriela Omăt încă sub șocul morții tatălui ei. Lucrează mai departe la *Agenda „Sburătorului"*. Lui Zigu Ornea, contrar a ceea ce presupuneam, îi e teamă să nu mă impacientez și să dau *Jurnalul* altei edituri. Presupune, probabil, că s-ar bate Humanitas să-l editeze. Ce departe e de adevăr: Liiceanu a renunțat și la reeditarea *Memoriilor* lui E. Lovinescu, idee ce păruse la început a-l entuziasma. O liniștesc pe Gabriela O., doar Fundația lui Buzura vrea *Memoriile* tatei. Îmi propune să mai ia în echipă, în afară de intermitentul Alexandru George, pe Margareta Feraru, care a făcut ediția Aderca, a lucrat și pe ediția Pompiliu Constantinescu, acum se ocupă de Anton Holban. Îi dau binecuvântarea. Speră să aibă volumul 2 gata la venirea mea în mai, și lucrează deja la volumul 3. E a doua oară când o las să înțeleagă că, dacă se continuă în acest ritm, atunci reiau dactilogramele și le pun în loc sigur până ce se ivește o altă ocazie, dându-i tot ei prioritatea pentru note și corecturi. Îi promit pentru ea și echipă și drepturile mele de autor: nu asta o poate însă incita: un milion de lei împărțit în trei (pentru ea, Al.G. și M.F.) nu revine decât la 300 000 de persoană, din

care fiscul ia jumătate. Mi-e milă și de ea — care lucrează ca o nebună —, şi de literele româneşti, unde pentru prima oară nu se mai află cercetători lovinescieni pentru o astfel de ediție (cât se luptaseră comuniştii să pună mâna pe *Jurnal* până la a mă ademeni prin emisari de lux — Ivaşcu, Cioculescu, Streinu, Nego —, cu drepturi de autor plătibile în devize la... Paris).

Seara, privim un documentar (realizator Heilli Arekallio) intitulat *En attendant le Führer russe*. Presupuneam V. şi cu mine că e vorba de Jirinovski, dar e şi mai rău: grupuri de-a dreptul naziste, cel mai important sub direcția lui Barkaşov, care defilează deja în parcuri şi țin mitinguri. Cu organizații de tineri purtând pe uniforme svastica. Îşi spun naționalişti și e de neînțeles de ce nu-l revendică atunci pe Stalin. Sunt doar aliați cu foştii stalinişti. Iar antisemitismul din discursurile şi broşurile lor este delirant şi se expune fățiş, fără ca nici o autoritate să-l interzică. Ca pe vremea lui Hitler, de vină pentru tot ce nu merge sunt democrațiile occidentale, deci evreii ce țin în mâini economia mondială. Şi caricaturile din cărțile de pe tarabe aparțin hitlerismului cel mai cras. S-ar putea să fim pe pragul unei explozii pe lângă care Jirinovski nu va mai fi decât un dulce copil și un clovn. Interviurile luate oamenilor de pe stradă sau doctrinarilor noului naționalism (de fapt, fascism curat) sunt înfiorătoare: gândire simplistă, primară, falsă, deschisă oricărei aberații totalitare. Iar comparația insistentă cu Germania de la Weimar, născătoare de monştri, pune pe gânduri. Deodată, aberațiile şovine de la „Româniile Mari" se situează, comparativ, pe registrul minor al înjurăturii de mahala: e loc pentru şi mai rău.

Dar dacă, adăugăm noi imediat, gruparea nazistă din acest documentar va fi de proporții infinitezimale, ca „Mişcarea pentru România" de la noi, şi va fi servind lui Elțîn cum îi slujeşte lui Iliescu grupul legionar din jurul lui Marian Munteanu: pentru a ascunde jocurile Puterii cu extremişti mult mai numeroşi şi mai nocivi? În România cu C.V. Tudor sau Adrian Păunescu, în Rusia mai știu eu cu cine?

În fond, ar fi de ajuns ca cineastul cu pricina să fie printre cei obsedați doar de nazism şi nu de comunism, restul, cum o ştim prea bine, venind de la sine.

Miercuri 28 februarie

Ziua de naştere a mamei.

E foarte curios clivajul ce se poate observa între stânga şi dreapta prin reacţiile la concluzia lui Roger Pol-Droit din articolul asupra *Piteştiului*. La „dreapta“: indignarea. Un articol al Antoniei C. în *Lupta*, o scrisoare a lui Radu Portocală primindu-l patetic pe V. în rândul marilor mărturisitori neînţeleşi de Occident. Cum îl pune printre cei respinşi pe Soljeniţîn, care a provocat, dimpotrivă, o mutaţie a mentalităţii intelectualilor francezi, am ocazia, telefonic, să-i reproşez lipsa de nuanţe, dar cu umor şi nu vehement ca în cronica negativă la cartea sa asupra „revoluţiei“ din România, în întregime atribuită KGB-ului. În general, românii, că sunt sau nu de „dreapta“, se situează printre cei uluiţi (în afară de Mihnea). De la francezi, în schimb, nici umbra vreunei mirări. Mai ales nu la editură la Michalon, unde toată redacţia alunecă şi spre stângisme declarate.

Joi 29 februarie

În sfârşit, am înregistrat, prin telefon, cele două cronici (insipide) despre cartea lui Bukovski. Incomodată şi de receptorul ce trebuia ţinut la ureche, şi de banalitatea textului, şi de ideea de a citi rapid ca să nu depăşesc 10 minute, nu voiam decât să termin cât mai repede. Enervarea nu s-a încheiat însă imediat: îmi pusesem în cap să scot din aparatul telefon-fax nişte hârtii pe care mi le înghiţise când trimiteam un mesaj tocmai la Deutsche Welle. Şi, în ciuda sfatului tehnicianului contactat la Telecom de a nu interveni singură şi de a duce aparatul la reparat, am reuşit. M-aş fi lăudat interminabil, dar n-aveam cui: Virgil lucra la un text despre Lévinas şi a fost sobru cu elogiile.

Să notez şi numele producătoarei care m-a înregistrat, dna Bär (se pronunţă Ber), o voi regăsi şi la înregistrările următoare. Am mai scris o „cronică“ despre cartea lui Bernard-Henri Lévy, *Le Lys et La Cendre*, jurnalul celor patru ani de luptă pentru Sarajevo, delectabil mai ales prin „la petite histoire de la grande“, relaţia cu Mitterrand surprins în duplicităţile lui întortocheate şi succesive, conflictele şi anecdotele din „le Tout Paris“ intelectual şi politic.

Nimic nu poate trece în spațiul scurt de care dispun; mă rezum la pledoaria pentru stilul de angajament a lui B.-H.L., în ciuda mediatizării sale excesive care enervează pe toată lumea. Nu mi-am găsit tonul pentru aceste texte, îmi dau seama însă că trebuie să renunț a mai scrie despre cărți, cel puțin despre cele voluminoase. Sufăr de claustrofobia textului minimal: mă sufoc în spațiul prea redus a două pagini de computer.

A trecut prima cronică și la *România literară* de ieri. În numărul de săptămâna trecută, rubrica noastră, „Diagonale“, era anunțată pe prima pagină, deci e imposibil să mai dăm înapoi.

Alertați de Mihnea, i-am telefonat lui Nicolae marți seara; suferă de amețeli și, cu experiența mea trecută, am încercat să-l sfătuiesc și să-mi dau seama dacă a făcut examenele necesare. Era după o săptămână de vacanță și somn la Sinaia, dar vocea continuă să-i fie obosită.

Tot marți, de la Geneva, cheamă Nicoleta Franck. A primit *Piteștiul* și va scrie în *La Libre Belgique* și, cred, în *Gazette de Lausanne*. E și ea uimită de concluzia lui Roger Pol-Droit din *Le Monde*.

Lungă, foarte lungă convorbire telefonică, ieri pe la 1 noaptea, cu Sandrine, care voia să-mi citească o prezentare pentru publicarea cărții lui Gabriel *Despre limită* în franțuzește. Michalon vrea să obțină sprijinul financiar al unei fundații americane. Apoi îmi iau notele și curajul și îi spun ce cred despre teza ei, făcând din sinceritatea mea cel mai deplin elogiu pe care i-l pot aduce. Probabil c-am găsit tonul potrivit, fiindcă nu se supără. Aflu de la ea că Gabriel îi va publica volumul la Humanitas chiar dacă o găsește partizană față de Noica, pentru că — spune el — e singura lucrare existentă asupra filozofiei lui Noica. Printre obiecțiile mele se afla și faptul că deformează climatul anilor '30, neaducând în scenă decât pe intelectualii ispitiți de extrema dreaptă și lăsând impresia că legionarii ar fi dominat tot timpul, când la putere n-au stat nici cinci luni, în rest fiind mai ales fugăriți și închiși. Și ce facem cu *Dimineața* și *Adevărul*, ziare de stânga mai puternice și mai citite decât *Buna-Vestire*? Drept care Sandrine ajunge chiar să mă întrebe dacă publicarea lucrării ei ar fi binevenită în România. Îi răspund că se va alătura celor ale unor Volovici și chiar Zigu Ornea, limitând

complexitatea realului la o singură latură și deci deformându-l. Ceea ce n-o va împiedica, firește, să răspundă favorabil ofertei — atât de curios generoase — a lui Gabriel.

Răsfoind volumul de cronici politice ale lui Hurezeanu, apărut în colecția „Apostrof", *Între câine și lup*, văd că în convorbirile lui cu Solacolu, transcrise și ele, nu e prea depărtat de pozițiile soției sale. Înțeleg mai bine o rezervă cam sibilină a Anei Blandiana la Grupul pentru Dialog Social unde a fost prezentată cartea (relatarea în *22*). Voi citi cu atenție. Nu poate să fie totuși ultima sa „etapă". Altfel de ce și-ar fi ales colaboratori nu doar pe Patapievici, ci și pe Paler sau Doinaș? Fără a mai pomeni pe Ana Blandiana față de care are alte obligații. Grație ei, care primise Premiul Herder și putea recomanda pentru o bursă pe un tânăr scriitor, a plecat el în Germania.

Vineri 1 martie

Poșta noastră din XIX-ème e din nou în grevă. Deci „vraful" mai mărunt:

— Via Mihai Dinu Gheorghiu și Al. Călinescu, cartea lui Liviu Antonesei *Jurnal din anii ciumei: 1987-1989*. Cu o scrisoare cu atât mai „mișcătoare", cu cât îl credeam, dacă nu supărat, cel puțin îndepărtat de noi. Or, acum mărturisește că lectura ultimelor noastre volume l-a emoționat mai mult decât recitirea propriei cărți și că i-au și dat lacrimile la „unele notații din *Jurnalul direct*". Anii de rezistență de la Iași. De citit, neapărat.

Duminică 3 martie

Aseară, telefon cu Nicolae, V. urmând să fixeze cu el data limită a „faxării" primului text despre Levinas. Acum le vrea cam cu o săptămână înainte de ieșirea fiecărui număr, ceea ce nu va simplifica lucrurile. Aceeași voce alb-obosită.

Azi, V. îl cheamă pe Alain Besançon. E convins că ne vom stinge, noi „les derniers Mohicains, dans la fausseté du mensonge qui regne en maître"* și că nu vom apuca să vedem dacă posteritatea

* „ultimii Mohicani, în folosul minciunii care domnește nestingherită" (*n. ed.*).

istorică ne va da dreptate. Comunismul i se pare pecetluit de diavol. O pecete pe care n-o uzează nici un raţionament, n-o rugineşte nici o imprecaţie. Cum să faci semnul crucii pe Istorie? Scrie acum o carte despre Biserici şi Islam. Pretinde că după asta se şi opreşte: nu mai are idei. E greu să ţi-l închipui în stare de muţenie ideatică pe el, cel mai profund inventiv dintre sovietologii francezi. Nu ştiu de ce îi plac românii: „Ils sont plus humbles."*

Îi compară mereu cu insolenţa poloneză pe care o găseşte insuportabilă. Michnic, propovăduind colaborarea cu comuniştii, îl dezgustă — şi pe noi la fel. Ia apărarea până şi a Bucureştiului, cu farmecul lui datat şi frunzişul ce ascunde mizeria. În plus, acolo se găseşte „monumentul diavolului" (Casa Poporului) amestecând monstruozitatea enormă cu înflorirea inutilă a detaliului, un soi de neant bombastic. Sunăm şi la Alecu şi, în sfârşit, dăm de el. Aude din ce în ce mai prost. Pare plictisit de al doilea articol scris de Dan C. Mihăilescu în *22*, lăsând să se înţeleagă că cinismul lui (pe care-l elogiase în cronica anterioară) duce direct la imoralitate. E preocupat doar de asta.

Ieri, pentru a mă pregăti cât de cât pentru interviul pe care ni-l va lua miercuri Marilena Rotaru (i-l dăm deoarece este printre realizatoarele cele mai persecutate de la Televiziunea oficială), revăd cu V. scenele filmate la sediul parizian al Europei Libere de către Ilieşiu şi Buduca în 1991, ca şi întâlnirea postemisiune cu Alecu la cafenea. În timpul înregistrării trece de mai multe ori *Imnul Golanilor*. Ce timpuri! Toate speranţele ne stăteau încă în faţă. Mă sufoc de atâta aducere-aminte.

A chemat Adriana Georgescu. S-a întors din Grecia. E tristă c-a murit Nicole Valérie (nume sub care soţia lui Sergiu Grosu şi nepoata lui Maniu şi-a scris mărturia concentraţionară — corectă şi neinspirată). De Adriana o lega mai ales solidaritatea detenţiei. Adriana, pentru moment, lucidă. Deci abătută.

La jurnalul de seară: a murit Marguerite Duras. În ea sălăşluia stilul literar, chiar dacă ceea ce spunea nu era esenţial. Avea 81 de ani şi mai multe cure de dezintoxicare în trecutu-i destul de tumultuos. Mai ales când am citit *L'Amant* am intrat într-o stare de pură

* „Ei sunt mai modeşti." (*N. ed.*)

bucurie. Parcă redescopeream limba franceză. Păcat că avea drept idol pe Mitterrand şi dovedea un prea intens gust pentru televiziune. Mi-amintesc de dialogurile dintre ea şi Godard ca de nişte capodopere ale ridicolului.

Frig şi iarnă. Babele, probabil. De ce le-o fi spunând aşa? Şi mai ales de ce până azi nu m-am întrebat niciodată?

Miercuri 6 martie

Ieri, stupid iritată ziua întreagă din pricina dezbaterii din emisiunea „Panorama" de pe France Culture care a debutat cu *Piteştiul* lui V. Trebuie să spun de la început că iritarea mea a fost stupidă, deoarece nu erau puse în discuţie nici calitatea cărţii, nici autorul ei. Apăreau însă, o dată mai mult, ravagiile vechilor reflexe stângiste printre intelectualii noştri parizieni. La ei moda şi viciul constând în a face responsabil fascismul de păcatele şi crimele comunismului. Vechiul exponent al tendinţei, penibilul Antoine Spire, specialist nu se ştie de ce al problemelor româneşti, ne rezumă istoria în două-trei fraze, false până la virgule şi puncte, şi încearcă să acopere de fiecare dată vocile celorlalţi; foarte bun Roger Dadoun, atacându-l chiar pe Roger Pol-Droit pentru concluzia sa; acceptabili: Jean-Yves Potel (de la *Monde diplomatique*) şi specialista în problemele caucaziene Anaïde Terminasian. Cu siguranţa cu care ar spune că noaptea e întuneric, Antoine Spire, prezentând subiectul, spune că la Piteşti se aflau „les miliciens fascistes qui avaient dominé la Roumanie auparavant et avaient été les auxiliaires de l'effort de guerre nazi"*. Pe ei îi bagă comuniştii la închisoare. Că n-au existat „miliţieni" în România, că legionarii, după ce împărţiseră puterea vreo cinci luni cu Antonescu, se aflau prin închisorile antonesciene, că departe de a susţine „efortul de război nazist" ajunseseră şefi de-ai lor în lagărele naziste, de unde i-au eliberat americanii (ca la Büchenwald), aceste „detalii" care contravin simplificării sale mincinoase nu-l jenează pe Antoine Spire. Din acea clipă ceva fals planează asupra întregii discuţii, unde, în loc să vorbească de „studenţi", şi alţii reiau (de exemplu Potel)

* „miliţienii fascişti care stăpâniseră România înainte şi fuseseră auxiliarii efortului de război nazist" (*n. ed.*).

termenul de milițian. Tot astfel, în ciuda rechemării la ordine a lui Dadoun care aminteşte totuşi că Gulagul era… comunist, responsabil de deformarea comunismului este tot fascismul: legionarii — cei care nu fuseseră la Piteşti — deveniseră securişti. Pesemne că ei se aflau la originea derivei naționaliste a lui Ceauşescu. Un amalgam caricatural pe lângă care articolul incriminat din *Le Monde* poate părea bine orientat în ciuda enormității finale.

Pe scurt, parizianism de stânga de cea mai intolerabilă speță: cu atât mai insolent, cu cât nici nu sunt citite cărțile despre care se discută. Pentru „publicitatea" cărții a fost probabil bine, nu şi pentru nervii mei. Perspectiva de a regăsi atmosfera intelectuală din 1947 (de care scăpasem în anii '70-'80) mi se pare de neadmis. S-o luăm de la capăt?

Spre seară mă calmez. Între timp am făcut şi puțină febră, presupun c-a fost… psihologică. Am discutat seara cu Sandrine, care, paradoxal, mi-a dat dreptate.

Azi toată după-amiaza Marilena Rotaru, cu soțul ei şi cu un operator — sincer emoționat că ne filmează — pentru serialul ei cu exilul de la Televiziune. Fusese dată afară din pricina atitudinii ei regaliste şi opoziționale. A intentat Televiziunii un proces şi a fost reprimită. I se mai trece câte o emisiune pe Canalul 2 seara cât mai târziu (ca dnei Hossu). Ne aduce şi o carte a ei, interzisă în anii '80 şi publicată în 1993 la Cartea Românească: *La est de Firenze*.

Peste 45 de ani de exil, de cuprins în 45 de minute! Evident că nu prea reuşim, dar măcar eu pot vorbi din nou de asasinarea mamei în închisoare, iar V. şi cu mine îl spălăm pe Vintilă Horia, la cererea ei, de păcatul de legionarism pentru care Gabriel Andreescu îi refuzase la *22* un interviu cu el, iar Emil Constantinescu o invitație la Universitate. V. povesteşte mai îndelung episodul cu Premiul Goncourt, eu descriu „dosarul" trimis de ambasadă la toate ziarele pariziene (noi l-am avut de la *Le Figaro*, prin Şerban Voinea, care a trimis şi el un pneumatic la juriul Goncourt întru apărarea lui Vintilă).

M.R. voia să filmeze şi în exterior: în locurile ce contează mai mult pentru noi la Paris. Stăm să ne gândim şi nu… prea avem. V. spune — şi mă mişcă, deoarece eu simţeam exact acelaşi lucru

în aceeaşi clipă: Neuilly, dacă ar fi trăit Christiane. Acolo, da, ne-a fost neschimbătoarea casă.

Am prefera exterioare la Bucureşti: în bulevardul Elisabeta, la Universitate, în Cişmigiu. Îmi dau brusc seama când sugerez acest lucru că acolo ne-am şi trăit viaţa. Ceea ce, în final, când e întrebat dacă i-a fost dor de România, V. rezumă foarte frumos, deşi se scuză că e patetic: nu putea să-i fie dor deoarece locuia într-o Românie a lui imaginară. N-am îndrăznit să-l întrerup spre a-l întreba: atunci de ce titlul primei lui reviste: *Caiete de Dor*?

A murit Carandino la 91 de ani.

Sâmbătă 9 martie

În ciuda grevei poştale din al 19-lea arondisment, scrisorile, revistele, cărţile sosesc alandala (când acasă, când la cutia poştală), dar încă numeroase.

În *România literară* (nr. 8, 28 februarie-5 martie 1996) prima „diagonală“ a mea cu Bukovski, dar mai ales o excelentă cronică literară a lui Alex. Ştefănescu la „ediţia adusă la zi“ a *Apelului către lichele*, intitulată „Un disident de azi“. Radicalitatea înţeleaptă a poziţiei lui Liiceanu este bine surprinsă prin termenul „disident“, deoarece, printre colegii săi de opţiuni etice, Liiceanu surprinde prin neparticiparea la reflexele de moliciune provocate de orizontul închis, de lipsa speranţei. Determinarea mai multor intelectuali este intactă, a lui are însă agresivitatea urgenţei. Şi are dreptate Alex. Ştefănescu să scrie: „Gabriel Liiceanu tinde să devină gânditorul nostru de serviciu, aşa cum a fost Emerson pentru americani sau aşa cum este Soljeniţîn pentru ruşi.“

Am verificat justeţea acestei situări citind rând pe rând prestaţia lui Gabriel la emisiunea lui Iosif Sava (reluată în noul *Apel către lichele*) şi cea a lui Manolescu la acelaşi program, transcrisă în *Românul liber* (martie '96). Poziţiile de fond nu diferă, dar în timp ce Manolescu se străduieşte parcă să-l înalţe pe Iosif Sava până la el, Liiceanu îl zdrobeşte în deplină politeţe, dezvăluindu-l drept ceea ce este: un fals intelectual sentimentaloid ce pronează împăcarea generală ca să nu aibă nici el de dat socoteală. Subiectivitatea asumată a lui Gabriel îi îngăduie să vorbească şi pentru alţii ce n-au acces la baricadele cuvântului, obiectivitatea

prea amabilă a lui Nicolae îl forțează să fie oarecum moale când poziția ar cere fermitate, și tare când ea ar permite moliciune. (Felul în care și Eugen Simion, și Valeriu Cristea sunt democratic acreditați cu dreptul unor opțiuni diferite de ale lui Nicolae, dar tot atât de onorabile se vrea generos, dar comparația însăși e falsă. Nu-i adevărat, cum admite prea ușor Nicolae, că singura deosebire dintre el și Simion constă în faptul că acesta e apolitic, iar Manolescu, politic. Simion e oportunist și face politica Cotroceniului sub acoperământul apolitismului. A-i acorda onorabilitatea opțiunii deformează tabloul. Pentru Valeriu Cristea, indulgența lui N. e și mai gravă. Ceea ce nu-l împiedică pe Nicolae să aibă o bună, măsurată și determinată poziție politică și etică. Dar — poate că experiența l-a învățat — el acordă cam multe circumstanțe atenuante contemporanilor săi și — singur — își cam minimalizează meritele. Pe când Gabriel — paradoxal lipsit de iluzii — cere de la semen aceeași cantitate/calitate de indignare și — în sensul cel mai bun al cuvântului — intransigență. Acestea fiind spuse, și cu unul, și cu altul altfel s-ar clădi lucrurile dacă ar avea acces la o pârghie de putere. E totuși notabil că, fără ea și fără o activitate strict politică, Gabriel a ajuns să aibă un cuvânt — major — de spus în cetate. Cum scria mai demult V. (hotărât lucru, are zvâcniri profetice): cei ce se întreabă care poate fi rolul filozofului în societatea contemporană să se ducă în România să-l cunoască pe... Liiceanu.

Reacțiile la articolul din *Le Monde* asupra *Piteștiului* continuă: tot în *România literară*, la „Revista revistelor“, cronicarul insistă asupra „confuziei“ din mintea lui Roger Pol-Droit. Citează apoi dintr-un articol al lui Banu Rădulescu din *Memoria* nr. 5. Plecând de la publicarea documentului oficial asupra procesului reeducării piteștene cu material furnizat de SRI (la Editura Vremea), B.R. arată cum se încearcă astfel acreditarea tezei oficiale comuniste din anii '50. Și cronicarul conchide: „Deci după aproape o jumătate de secol, în *Le Monde*, un recenzent se ferește să pună degetul pe rană, iar în țară, oficial, rana și cuțitul sunt voit confundate.“

Ieri după-amiază (la cafeneaua Cluny, spre a-l lăsa în pace pe V. să lucreze acasă) cu Sanda Golopenția și soțul ei, Coca Eretescu.

Îmi dau volumul *Restituiri Anton Golopenția*, publicat în România. Vorbesc tot timpul și doar spre sfârșit îmi dau seama — și mă scuz — că n-am lăsat-o și pe ea să spună la ce lucrează. Nu e doar nepoliticos, dar și frustrant: e atât de inteligentă, încât aș fi avut și eu ceva de învățat. Era, în orice caz, preferabil discursului meu despre situația din România, unde ei au fost mai recent decât noi (în august trecut).

Ca de fiecare dată când ajung în Cartierul Latin, am certitudinea că acolo ar fi trebuit să-mi duc viața pariziană. Poate aș fi fost mai... deșteaptă. E, firește, o iluzie, doar am stat în bulevard St. Michel, pe Val de Grâce și apoi în rue Cassini, și n-am dus-o mai bine cu inteligența sau cu soarta ca acum. Să zicem că într-un fel mă simt acolo „mai acasă". Oarecum. Ca la Neuilly sau la Megève, mereu parțial, adevăratul „acasă" rămânându-mi inaccesibil. Acum, când geografic nu-mi mai este interzis, e prea târziu: toți cei care-mi populau acea „casă" au dispărut. Pot să mă întorc să-mi văd prietenii, nu și să mă regăsesc pe mine cea din copilărie sau adolescență care se reflecta în privirile celor azi trecuți în neființă. De această „trecere" suferă de fapt și ființa mea: se tot împuținează cu fiecare dintre cei ce ne tot mor jur-împrejur.

Duminică 10 martie

Sanda Nițescu mă cheamă pe la prânz: a murit de ciroză, la spital, Solveig. Am cunoscut-o prost și puțin. Sanda îmi spune că era bună și generoasă. Mie mi-a rămas în minte încăpățânarea ei de a nu învăța o iotă de română și felul în care se rățoia sau se uita urât la noi când, mai mulți români fiind la un loc, nu vorbeam franțuzește numai din pricina ei. Deci acum mi-e mai milă de Cazaban și de neîndemânările lui întru boli, singurătăți și sărăcie (ceva mai lucie fără lecțiile de pian pe care le dădea Solveig).

Să las morțile la o parte (nu mă lasă ele pe mine) și să mă întorc spre curierul pe care nu l-am epuizat ieri, acumulat pe birou pentru răspunsuri.

„Mărțișor" de la Mia Foarță. Restabilită, s-a dus să-l caute în Piața Revoluției din Timișoara. Tarabele de acolo păreau, cum scrie ea, „ofrande aduse zeului Kitsch". Mi-a găsit totuși unul de la studen-

ţii în artele plastice, dar, pentru a-i salva gustul încă îndoielnic, Şerban Foarţă i-a adăugat acest *post-scriptum*: „E Marţi e nerece/ e un deliciu/ când kitshura trece/ nu trece chiciu." Nefiind în stare să le răspund în versuri, le voi telefona.

Scrisoare de la Doina Jela. Seamănă cu cartea ei, neaşteptată. Trebuie să-i scriu neapărat şi s-o văd la Bucureşti.

Varlam îmi trimite din partea Doinei Uricariu (editoarea) „Convorbirile" lui Alecu cu Tănase. Şi cu o scrisoare în care îşi dă cu părerea: că Alecu ar trebui să aibă decenţa de a nu mai scrie. Nu ştiu la ce face aluzie: la senescenţa lui Alecu? Sau îl irită confesiunea lui, că a fost informator? Lui Varlam nu-i răspund.

Nu ştiu în schimb cine este Ana Hompot cu un volum de versuri: *Sensul interzis*. Doina Cornea, într-un text de copertă, spune că i-a fost elevă şi Valentin Taşcu, pe supracopertă, dă de înţeles c-ar fi oarbă, „poet nevăzător". De răspuns cu atât mai mult şi mai repede.

În sfârşit, un telefon umoristic şi chiar „pitoresc". Un românaş dintre cei stabiliţi la Paris după '89 vrea să facă un CD cu Papa (îl crede pe moarte şi se pregăteşte din timp). Drept care se adresează nouă ca celor mai competenţi şi în catolicism, şi în probleme poloneze. Mă ţin bine şi-l refuz fără a-l repezi (ceea ce ar fi fost la urma urmei normal). Îl cheamă Grecianu.

Îl sunăm pe Manolescu. Când pretinde că la *România literară* zbârnâie telefoanele de felicitări (pentru c-au obţinut colaborarea noastră regulată), suntem convinşi că, din amabilitate, exagerează. Când însă insistă (încântat de prima parte a textului lui V. despre Lévinas), începem să credem că va fi şi un sâmbure de adevăr. V. a şi găsit replica de genul: lasă că, atunci când ne vor citi, le va trece — care ne îngăduie să nu ne arătăm făloşi. Eu chiar că n-aş avea de ce: despre Bukovski am făcut o simplă dare de seamă, vrând să arăt că anumite mentalităţi şi tare provin din comunism şi nu — exclusiv — din firea poporului. De fapt, mă exasperează crizele identitare, şi cele româneşti, şi cele antiromâneşti. Poate şi de aceea am acceptat rubrica, deşi deocamdată mi-a dezorganizat ritmul de lucru şi a destabilizat proiectele mele de recuperare a Jurnalului prin comentariile asupra lui. Cu Nicolae convenim că

putem trata orice subiect vrem; dacă se mai ocupă şi altcineva de aceeaşi carte, face el legătura.

Niki pretinde că se simte mai bine, deşi e frânt după turneul provincial.

Acum o seară-două, sună Patapievici. Şi-a schimbat teoria ştiinţifică din teza de doctorat pe care o pregăteşte, în urma citirii lucrării lui Ilya Prigogine pe care i-a trimis-o V.

În *Le Monde* (10-11 martie) o corespondenţă de la Varşovia semnată de Jan Krauze: 12 securişti au fost condamnaţi pentru a fi torturat deţinuţi politici între 1944 şi 1955. Adam Humer, fost director adjunct la departamentul urmăririlor din Securitatea lor sub stalinism (are azi 84 de ani), a fost condamnat la nouă ani de închisoare, ceilalţi de la doi până la opt. Nu e sigur că-şi vor ispăşi pedeapsa, nici unul dintre ei nefiind încarcerat până acum. Concluzia lui Jan Krauze (corespondenţele sale de la Moscova, în primii ani ai lui Gorbaciov, erau foarte interesante):

„Ce procès était le premier — et sans doute le dernier — intenté à d'anciens exécuteurs des basses œuvres du régime communiste depuis 1989, c'est-à-dire depuis l'effondrement de l'ancien système et l'instauration de la démocratie. À un moment où cette démocratie permet paradoxalement aux héritiers du régime d'antan de reprendre un à un tous les leviers du pouvoir, ce verdict «sévère» et symbolique sonne comme un rappel de faits. Des faits qui, selon l'expression du président du tribunal, constituent une blessure non cicatrisée dans la conscience et les coeurs de beaucoup de familles polonaises."*

De ce nu se vor fi petrecând lucrurile la fel şi cu „familia" românească? Întrebare pur retorică, dar ce-ar fi să mi-o pun într-o „diagonală"?

---

* „Acest proces era primul — şi fără îndoială ultimul — intentat executanţilor misiunilor murdare ale regimului comunist de la 1989, adică după prăbuşirea vechiului sistem şi instaurarea democraţiei. Într-un moment în care această democraţie permite în mod paradoxal moştenitorilor regimului comunist să reia una câte una pârghiile puterii, acest verdict «sever» şi simbolic sună ca o reactualizare a celor întâmplate. A unor fapte care, după expresia preşedintelui tribunalului, constituie o rană necicatrizată în conştiinţa şi în inimile multor familii poloneze." (*N. ed.*)

Marți 12 martie

Ieri spre seară, telefon patetic de la Gabriela Adameşteanu. De fapt, îl aşteptam. Cum să publicăm noi în alt săptămânal decât *22*?! Furioasă pe *România literară*, Rodica Palade pregătise o notă cam veninoasă la revista presei. Dar Gabriela nu înțelesese — sau nu i se comunicase, deoarece ea nu citeşte *România literară* („o mortăciune"!) — că e vorba chiar de rubrici permanente. Când i-o „mărturisesc", mi-e teamă să nu facă o criză, mă aleg doar cu o scenă de cruntă gelozie. Că, fireşte, noi pe Manolescu îl iubim şi nu pe ea sau pe Rodica, a căror revistă ne stă la dispoziție, care e şi a noastră etc., etc. Culmea e că, din punctul ei de vedere, cam are dreptate şi că în afară de umor şi de declarația (sinceră) de iubire nu am ce replica. Singurul meu argument (în „Diagonale" scriem absolut despre ce vrem, iar *22*, săptămânal politic, n-avea cum să adăpostească aşa ceva) cade de la început: de la noi — zice ea — totul trecea în prioritate. De înțeles, ne înțelegem ca totdeauna, nu ştiu de unde provine impresia asta c-am fi prietene din copilărie.

Noi îl chemăm pe Gabriel să-i spunem cât ne-a plăcut articolul lui Alex. Ştefănescu despre el. Aflu c-a discutat despre „Bukovski" al meu cu Pleşu, care se întreba dacă nu cumva a murit (ceea ce — i-o spun prăpădindu-mă de râs — nu arată decât un lucru: că n-au citit articolul şi bine au făcut). De fapt, mica vâlvă din jurul reapariției noastre cu o rubrică permanentă nu provine din calitatea textelor, ci din ex-mitologizarea noastră. Au mai rămas urme.

Nu ştiam când am vorbit că în numărul din *22* sosit azi voi da peste un articol al lui Gabriel despre o emisiune cotidiană a lui Pruteanu pe nu ştiu ce canal de televiziune. Gabriel face din Pruteanu „arheul" poporului român abandonat de zei, căruia îi oglindeşte — prin râsul-plânsul lui — mizeria spirituală. Foarte frumos scris, dar de ce Pruteanu, care e departe de a putea simboliza altceva decât propriul său statut de descurcăreț printre cărți şi oameni? Când te cheamă Liiceanu, nu poți scrie chiar despre oricine.

Acelaşi lucru i l-am spus, zilele trecute, lui Niki, reproşându-i felul în care făcea din Iosif Sava egalul său. N. se apăra amintindu-şi cum, în anii '80, câteva „serate muzicale" de acest fel fuseseră interzise. Mai-mai să ne trezim şi cu un Iosif Sava rezistent.

Tot azi, la curier, patru fotografii (trei cu V. şi una cu amândoi), nu doar mari, ci şi de certă calitate, de la Louis Monier. V. îl caută la telefon să-i mulţumească, iar Monier vrea mereu să ne invite la el. O lăsăm pe aprilie. (Cel puţin în ce priveşte întâlnirile s-ar zice că deviza noastră a devenit: să nu cumva să faci azi ceea ce poţi face mâine!)

V., după ce a terminat ieri cu Lévinas (am şi faxat al doilea eseu în cursul nopţii), a fugit azi în oraş prin librării, ca pe vremuri, pesemne, când scăpa de câte un examen. Mi-a adus ce-i cerusem: *Anthologie du portrait* (*De Saint-Simon à Tocqueville*) alcătuită de Cioran şi prefaţată tot de el (Gallimard, collection Arcades,1996).

Savu ne-a trimis *Poésie* (nr. 61 din februarie 1996) în care Colette Seghers a publicat (cu o introducere cam „sentimentală“) şase poeme ale Liei Savu. Sperăm să se netezească astfel calea spre publicare. O merită din plin.

Miercuri 13 martie

Între 8 şi 10 seara scriu într-un timp record „diagonala“ pentru cei 10 ani de la moartea lui Mircea Eliade („Lumina ce s-a stins“). Mai înainte citisem vreun ceas pasaje din *Memoriile* lui referitoare la *Lumina ce s-a stins* (apărută în traducerea lui Paruit la l'Herne) şi la *Forêt interdite.* Sunt încântată nu de calitatea textului (bunicel), ci de rapiditatea „confecţiei“. Ţineam neapărat ca unul dintre noi să fie prezent la această aniversare, să nu se creadă că după campania de denigrare îl renegăm pe Mircea. L-am mai apărat împotriva lui Norman Manea o dată în *22*, dar toţi duşmanii lui s-au făcut că plouă: nici n-au înregistrat contraatacul meu. O voiam şi pentru Christinel. Dar atât am scris despre Mircea timp de vreo 30 şi ceva de ani, încât nu vedeam cum de nu m-aş repeta. Umblu de câteva zile cu câteva mici idei prin cap şi iată că a ieşit ceva. De trecut în aprilie la *România literară* şi Deutsche Welle.

Când lucram mai cu spor la ordinator, telefon de la... Constanţa. Un corespondent al *României libere*, Mihalcea: Fundaţia Şaguna organizează la 30 şi 31 mai un simpozion despre detenţie, şi primii invitaţi „de onoare“ la care s-au gândit suntem noi. Îi mai cheamă şi pe Ioniţoiu, Radina,Varlam. Numărul nostru de telefon i l-a dat Ticu Dumitrescu. Nu putem să ne ducem, vor fi tocmai

zilele întoarcerii noastre la Paris, dacă plecăm... I-o spun scurt, dar amabil. Îmi va trimite o carte de mărturii: a fost şi el deţinut.

Virgil a găsit versurile Anei Hompot atât de bune, încât i-a răspuns el, eu adăugându-i un cuvânt de mulţumire: mi-a dedicat un poem.

Afară soare şi ger. Mereu româncuţele babe, aprig strămutate în Buttes Chaumont.

Joi 14 martie

Uimire: la un telejurnal de noapte aflăm de moartea lui Kieslowski. La numai 54 de ani. Inima. Ne anunţase, de fapt, după marele succes internaţional cu trilogia *Bleu, Blanc, Rouge*, că părăseşte cinematograful, dar, pe de o parte era pentru a-şi trăi viaţa mai deplin, la ţară, în linişte, contemplând-o mai mult decât transformând-o, pe de alta se aflase că Marin Karmitz (producător al trilogiei) îl ispitise cu scenarii pentru o alta — *Paradis, Purgatoriu, Infern* — şi era improbabil că tocmai K. nu va preschimba peniţa scenariului prin aparatul de filmat.

Kieslowski rămâne pentru mine, ca pentru atâţia alţii, un cineast care avea şi dreptul să se înşele, filmele bune, excepţionale sau parţial ratate beneficiind toate de o precizie matematică şi de o calitate aparte: personajele sale erau parcă puse să dovedească doar că „sufletul" există din moment ce se ivea pe chipurile lor. Oricare personaj al său te privea din interior şi te împiedica să întreţii cu el o relaţie convenţională. Asemenea „priviri" nu mai întâlnisem decât la Bergman, dar la el interogaţiile izvorau din hăul cel mai tenebros. În schimb, *Frumosul, binele şi adevărul*, trilogia pierdută şi dispreţuită în secolul nostru, a fost reabilitată de K. cu acea unicitate a tonului care izolează pe marii artişti. Dintre polonezi l-am preferat, în teatru, pe Kantor — am vibrat nu doar estetic, ci şi „istoric" la filmele lui Wajda. Cu *Omul de marmură* şi cel *de fier*, am dobândit senzaţia că W. forţează „istoria" să-şi revină în fire. O dată cu *Decalogul* său, K., fără să ţină seama de capacitatea noastră de a o suporta, ne-a impus rigoarea albă ce despoaie patetismul de orice urmă a lacrimii. Era uscat, nefamiliar, profund, autentic, cu orgoliu binecuvântat de a reconstrui lumea; în orice caz, a

îmbogățit-o adăugându-i-o pe a lui, în care oricine dobândește nu dreptul să fie mai bun, ci altfel.

Vineri 15 martie

Ieri la cafea, Dana Diminescu. Agitată cu *Piteștiul* lui V. E în faza în care, luând contact cu stângismele sorbonarde, vrea să facă „lămurire de la om la om" — cum spuneau comuniștii. Mie astfel de iluzii mi-au trecut de mult, dar privesc cu înduioșare la oricine îmi repetă „istoria pe de rost". Îi cere lui V. să vină la un seminar cu studenții. V., natural, refuză.

Tot despre *Pitești, laboratoire concentrationnaire*, ieri o pagină în *L'Express* (14 martie) sub semnătura lui Eric Conan și titlul „L'Enfer de Pitești". Rezumat fidel al textului lui V., fără vreo notă personală. Cum ar fi spus Bernard: corect.

La curier:

— Ca totdeauna excepțională scrisoarea-jurnal a lui Zografi. N-o pot rezuma. Pentru un volum *Cioran și Muzica* Z. a scris o prefață. Excepțională.

— Theodor Vasilache, prietenul lui Geo Dumitrescu, ne dă detalii despre călătoria lui în Statele Unite și despre proiectul de călătorie în România. Mereu cu umor.

— *România literară* (nr. 9), cu editorialul lui Manolescu și trei pagini de discuții privind „cearta modernilor cu postmodernii". Din păcate, fiind provocat de un pamflet-manifest violent și stupid al lui Ion Manolescu, discuția e fără sens. Singurul care pune degetul pe rană este O. Nimigean, ce amintește că trăsătura fundamentală a postmodernismului este renunțarea la ideologie, la avangardă, la manifest („il pensiero debole", nu-i așa? Asta n-o spune el, ci eu). Or, Ion Manolescu vrea să transforme postmodernismul în refuzul categoric al trecutului și, reintroducând noțiunea vinovată de progres în literatură, să nu mai acorde valoare decât unei literaturi legate de cibernetică și de S.F. Nu e, cum crede Nicolae, „la querelle des anciens et des modernes", ci gâlceava prostiei pretențioase (I.M.) cu bunul-simț; ceilalți — minus Caius Dragomir — prețios, voit savant și cu referințe fără raport cu subiectul.

În același număr și partea a doua din „Bukovski"-ul meu.

Marți 19 martie

Tot despre *Pitești*, telefon de la soția lui Marcel Petrișor. În *post-scriptum* V. semnala cele două volume ale lui M.P. apărute în țară, regretând că și-a transformat mărturia în roman spre a nu-l numi și, astfel, stingheri pe Calciu. Dana Petrișor nu-i reproșează nimic lui V., dimpotrivă, e de aceeași părere. Tocmai traduce primul dintre volume în franceză. Îi sugerez să-l îndemne telefonic pe Marcel să înlocuiască numele fictiv al personajului prin cel autentic, scoțându-și astfel textul din zodia ficțiunii. Mai ales că, între timp, părintele Calciu, într-un interviu, a vorbit despre prezența sa la Pitești. A făcut-o cum e mai prost: popește. Închisoarea, zice el, devenise, prin rugăciunea neîntreruptă, un centru spiritual și de aceea a intervenit... diavolul. Chiar agnosticii ca Malraux — sau ca noi — acordă ororii concentraționare un statut diavolesc, dar nu pot să nu mă zbârlesc în fața unei exprimări atât de categorice, încât devine primară. De la un om care a trecut de orice situație limită, care a fost și martir, și schingiuitor, trecând cu o extremă pasiune de la o extremă la alta, se putea aștepta altceva: o analiză în adâncimi a transformării omului în neom. La persoana întâi. D.P. voia să ne anunțe că unul dintre prietenii ei, Alain de Penanstere, a scris despre *Pitești* și că va apărea în *Valeurs actuelles* sau *Spectacles du Monde*. Sunt sceptică.

Telefonează chiar în clipa asta Mihnea, revenit de la București. Vom cina la ei vineri cu Gabriel (sosește și el joi seara). Vești de la București. Crește cota lui Nicolae și a PAC-ului (întrebat la Timișoara dacă va face parte din Alternativa 2000, Patapievici a declarat că există deja un partid al intelectualilor, ce să caute aiurea? Și Pleșu l-a întrebat dacă se prezintă Manolescu, voia să voteze cu el). Nu-mi dau seama cât înfrumusețează perspectivele optimismul lui Mihnea. I-a făcut scandal Gabriela: că el ne-a influențat să scriem la *România literară* și nu la *22*. De altminteri, Rodica Palade a și scris la „Revista presei“ în *22* că „înviorez brusc“ *România literară* prin textul meu despre Bukovski, din care citează abundent, de parcă ar conține cine știe ce revelație. Asta din furia că nu l-au avut ele. E chiar mișcător.

Am vorbit la Timişoara cu Delia Cotruş: venea de la o comemorare a lui Puiu, care ar fi împlinit anul acesta, la 12 septembrie, 70 de ani.

Adrianei, întoarsă din Grecia sobră şi deprimată, alături de cartea cerută de ea (*Pragul*), i-am trimis un mărţişor din cele primite din Bucureşti. Unde, când a plecat Mihnea azi-dimineaţă, ningea.

Joi 21 martie

Gabriel a sosit azi la Paris cu un lumbago care-i transformă până şi vocea la telefon. Nici nu ştie dacă va putea ajunge până la Mihnea, unde cinăm cu toţii mâine-seară. Ne întristăm.

Iritată întreaga zi de faxul care din nou nu funcţionează cum trebuie. Mihnea a încercat de nu ştiu câte ori să ne trimită articolul lui Véronique Soulé din *Libération* despre *Piteşti*, fără a izbândi decât într-un târziu, când am apăsat pe o nouă clapă. Iarăşi telefoane la tehnicienii de la Telecom, ale căror opinii variază cu fiecare nou apel. Mă simt pierdută, un fel de Alice, nefericită, în ţara roboţilor, peste care domnesc singură, dată fiind indiferenţa suverană a lui V. pentru astfel de obiecte, în afară de aparatele lui de muzică pe care le mânuieşte suveran. Mie îmi rămân telefoanele, magnetoscopul, casetofonul şi în ultimul timp şi faxul, fără a mai pomeni de acest ordinator care, zilele trecute, mi-a mai mâncat nişte texte, făcând să apară brusc un ecran negru ca jalea. Am deschis un nou „document" pentru acest Jurnal. *Mac*-ul are o slăbiciune pentru fragmentar, conformându-se esteticii contemporane. Hazul e cu totul de necaz. N-am dispoziţii tehnice, orice „mod de întrebuinţare" fiindu-mi ilizibil.

Mă plâng de lucruri fără importanţă, celelalte le tac. Ieri, trecând prin place de la Concorde, am dat spre seară de un cer atât de „pascalian", încât n-am putut, până la culcare, să mă dezbăr de senzaţia aproape fizică a „trecerii" noastre inexorabile, al cărei capăt începe să se întrevadă. Singura consolare (evident, nu e una) stă în faptul că astfel de stări îmi sunt familiare din adolescenţă (o dată aripa neliniştii esenţiale m-a atins în copilărie), când timpul nu era încă măsurat.

Nu e mai decent, într-o asemenea situație, să mă opresc la enervările minore? Cele pricinuite de obiecte, de pildă? Cu condiția de a nu insista.

Și nu insist.

Sâmbătă 23 martie

Christinel a căzut, fractură a colului femural. O caut acasă, bineînțeles nu răspunde nimeni, trebuie să fie operată la spital. Ne sfătuim cu M.-F.: nu avem cui să telefonăm la Chicago, doi din prietenii pe care-i cunoaște ea, Wendy și David, fiind deocamdată plecați din oraș. M.-F. o va întreba mâine pe Simone dacă are numărul de telefon al dnei Zarifopol, nouă nu ne-a lăsat decât adresa.

A murit Claude Mauriac, la 81 de ani. Etern și bun adolescent, cum să ți-l închipui bătrân? Pe cât era omul plin de calități, pe atât *Jurnalul* său, care în principiu trebuia să fie pasionant (a cunoscut tot Parisul de la Primul Război încoace în calitatea sa privilegiată de fiu al lui François Mauriac), se dovedea — am citit mai multe volume — searbăd. De un singur lucru ducea lipsă Claude Mauriac: de talent.

Aseară, la Mihnea și Catherine, Gabriel reînviat deși îl mai doare încă. Ne-a adus:

— Prefața lui Pleșu la culegerea de articole ce-i va apărea la Humanitas. Gabriel ne-o arată încântat și sigur că ea îl va determina pe V. să ierte totul și să reînnoade prietenia cu Pleșu. De fapt, Pleșu recunoaște în cuvinte bine simțite cât îl doare faptul că, în polemicile sale cu V. și Alecu, cei doi l-au luat prea în serios și au rupt prietenia la care el, Pleșu, ținea mai mult decât la polemică. După această „mișcătoare" introducere adaugă, cu o logică *sui-generis*, că menține totuși textele — pe care le regretă — în volum. Pentru a curma neînțelegerea ce-i mijește deja pe chip fiindcă V. nu sare în sus de fericire, îi amintesc lui G. că V. n-a introdus în volum textul lui împotriva lui Pleșu. E teribil de mirat și nu mai insistă.

— Gabriel ne-a mai adus și volumul de corespondență a lui Cioran (*Scrisori către cei de-acasă*). Îl evocăm, firește, pe Mircea Eliade, care se plângea că el răspunde la toată lumea, pe când Cioran nu scrie decât atunci când are poftă și de aceea scrisorile lui sunt

antologice. Cele către Noica ne par într-adevăr remarcabile prin finețea maliției. Cea mai frumoasă dintre toate e însă cea adresată admirativ, în 1944, lui Mircea Vulcănescu, care-i dedicase *Dimensiunea românească a ființei*. Până și preludiul la punerea în chestiune a „naturii valahe“ este plin de grație. „Dacă răul din mine ar fi o dată atât de lucid pe cât a fost binele în tine, mă voi sforța să întunec puțin icoana Mioriței, să vorbesc şi de gălbeaza ei.“ Întorşi de la Mihnea, V. şi cu mine citim cu voce tare — şi încântare — din aceste scrisori ce ne restituie un Cioran dinainte de mimetismele ultimelor texte repetitive până la manierism.

La mine „restituirea“ a început cu volumul apărut recent la Gallimard, *Anthologie du portrait — De Saint Simon à Tocqueville*. Prefața „moralistului“ Cioran împotriva superficialității moraliştilor ce l-au inspirat este ea însăşi antologică. Pentru prima oară, poate, de la *Précis de décomposition*, am impresia că ideile la Cioran nu se întorc şi răsucesc după cum i se pare de ispititoare o expresie, ci gândul este acela care struneşte stilul, renunțând chiar uneori la el, dacă ce are de spus nu-l impune neapărat. De mult n-am mai resimțit o atare bucurie a lecturii.

Revenind la cele aduse de Gabriel, să mai notez, deşi de-abia am început să-l citesc, romanul ce l-a entuziasmat pe Zografi: *Casa lui David* de Dumitru Nicodim. Trebuie să termin lectura până luni, când Gabriel vine să cineze la noi. Mi-ar părea bine să împărtăşesc entuziasmul lui Z. (ca şi cel al lui Gabriel) ca să mai ies din rolul de *rabat joie* în care m-am cam specializat.

Gabriel ne povesteşte şi întâlnirea lui cu Derrida. Prin 1990, Gabriel publicase în presa de aici (cred că în *Le Messager européen*) o „Scrisoare deschisă către Derrida“, reproşându-i felul dezinvolt, la limită caricatural, în care, la un curs, povestise studenților săi cum a fost el interpelat în Cehoslovacia, unde dusese literatură clandestină. Acum vreo lună Derrida a ținut o prelegere la Institutul Francez de la Bucureşti şi s-a arătat încântat de a găsi în Gabriel un interlocutor ce vorbea exact pe limba lui și cu care putea discuta filozofie la nivel parizian. Nu se aşteptase, evident, confundându-şi balcanicii auditori cu tot atâția troglodiți. După conferință, se pregătea de o amabilă conversație cu Gabriel. Buna dispoziție i-a fost curmată brusc de fraza introductivă a lui G. „eu sunt acela care v-am scris o scrisoare deschisă“. Derrida nu uitase, şi, cum

se crede victima unui complot universal, s-a încruntat imediat. S-a şi plâns altora de această „umbră" pe bucureşteana sa vizită.

Cam atât, deoarece nu-mi mai vine să repet — e un laitmotiv — bucuria simplă şi familiară cu care-l regăsim de fiecare dată pe G.

Bietul Mihnea, martir autodesemnat al nostru, ne-a adus din Bucureşti câte zece exemplare din cărţile noastre de la Humanitas.

Am scris o cronică despre Doina Jela şi cartea ei cu Procesul Canalului. Acum sunt „acoperită" până în iunie. Ieri V. a înregistrat prin telefon cele două capitole Lévinas pentru Deutsche Welle.

Duminică 24 martie

Iarăşi mi-au dispărut din memoria ordinatorului două-trei pagini la care scriam de mai bine de o oră. M-am supărat, iritat, înfuriat etc., etc. Voi suprarezuma în câteva rânduri ceea ce dezvoltasem pe paginile înghiţite de maşină. Bodogănind, dar o voi face.

Christinel, azi, la spital. Voce stinsă, evident. Lângă ea o româncă, Angela Jelescu, mă pune la curent: operaţie reuşită, încă o săptămână de spital, apoi clinică de reeducare. Sanda Loga i-a spus lui M.-F. că în primele două zile după operaţie i-au dat morfină, într-atâta erau de mari durerile. Exact ce-i mai trebuia, biata de ea.

Un singur *intermezzo* umoristic. Ilea a fost la Salonul Cărţii. Două mizere chioşcuri româneşti: unul al Uniunii Scriitorilor (pe rafturi erau şi ultimele noastre volume), altul doar cu cărţi „politice" (de fapt doar Iliescu şi Roman) privegheat de unul cu înfăţişare securistă. Ilea voia să cumpere o carte de Patapievici. În rafturile Uniunii nu era. În schimb, se afla la cele „politice", exact sub Iliescu! Dar acolo unde se lăfăiau doar „operele" şefilor nu era de vânzare. Întâmplarea ni se pare atât de ubuescă, încât nu rezistăm ispitei de a i-o comunica şi lui Patapievici. Să râdem împreună. Ceea ce şi facem.

Ion Ioanid ne-a trimis încă un *Memorial al durerii*, nr. 46 („Rezistenţa armată anticomunistă"), în care Lucia Hossu-Longin îndrăzneşte să-i atace pe americani, care l-au acceptat pe Iliescu ca reprezentant al rezistenţei anticomuniste româneşti într-un muzeu ce se va deschide la Washington ca pandant al celui consacrat Holocaustului. Chiar noi, atât de obişnuiţi cu imposturile occidentale, am rămas surprinşi aflând-o de la Mircea Fotino.

La „Revista presei“, întocmită de Ioan T. Morar pentru *Lumea liberă* (16 martie) este citat printre titlurile de articole din *Cronica politică* (nr. 72) următorul: „Mâna lungă a colegilor lui Ilie Merce în acțiune — mama Monicăi Lovinescu, victima unei acțiuni criminale“. Habar n-am cine poate fi acest Merce — des citat de revistele de senzație — și nici nu cred că aș putea descoperi detalii necunoscute, dar va trebui să dau de acest ziar. De n-ar fi decât căutându-l, în mai, la București.

În sfârșit, mă lansasem într-un lung paragraf consacrat romanului sau, mai precis, autobiografiei lui Dumitru Nicodim, *Casa lui David*, care îl entuziasmase pe Zografi, ce l-a descoperit și reținut printre sutele de manuscrise ce sosesc la Humanitas. Avea dreptate. În ciuda unor prime capitole cu prea multe nume de țărani și localități (adevărat cod civil al colectivizării) și al unui poem final neavenit (capitolele ar trebui condensate, iar poemul tăiat pur și simplu), cărții acesteia nu-i văd un precedent la noi. Iluminatul, nebunul, îndărătnicul, păcătosul David, devorat de pământ și de Biblie (e martor al lui Iehova și, pricepând totul *ad litteram*, vrea să-l imite pe regele Solomon: să aibă și mai multe neveste și să „cunoască“ la modul biblic și pe propriile lui fiice), are rădăcini în Dobrogea și în anii comunismului. Înverșunarea lui de a-și ara pământul ce nu mai e al lui și de a nu primi înscrisuri ale partidului în casă — n-are acte civile cu seceră și ciocan — îl duce prin închisori și la Canal. David aparține însă mai curând universului lui Faulkner, iar cartea are implacabilitatea unei tragedii grecești. Cât mă bucur că voi putea adăuga entuziasmul meu celui inițial al lui Zografi și celui complice al lui Gabriel. Nu mă îndoiesc că V. va fi de aceeași părere, din puținul cât i-am citit cu voce tare azi (eu anexând cartea toată ziua) am văzut că vibrează la unison. Dumitru Nicodim nu e scriitor, ci „doctor inginer în hidroenergetică“. Are 57 de ani. Altă carte nu cred că va mai scrie. Dar, dacă există vreo dreptate în cultură, locul îi este asigurat în literatura română.

Marți 26 martie

„Bomba“ sau *crash*-ul de duminică mi-au sădit în suflet neîncrederea în acest computer „trădător“. Însă cum ieri am avut de luptat

cu alte obiecte (telefonul, faxul, *répondeur*-ul), am fost nevoită să constat — nu e prima oară — c-am intrat într-o nouă eră, în care nu doar noi mânuitorii lor nu ştim cum funcţionează instrumentele de care ne servim (cf. Jung, în *Ma vie*, refuzând să-şi pună electricitate sau apă curentă în casa de la ţară), ci şi „specialiştii" se încurcă în lista „capriciilor" robotice. Îmi petrec zilele (de fapt, doar vreo două-trei) telefonând la Telecom, unde fiecare nou tehnician îmi propune o altă soluţie. Ieri, am sfârşit prin a mă duce la centrul lor să mă lămuresc şi n-am obţinut decât un semirezultat.

Cred că doar seara pe care am petrecut-o cu un Gabriel mai destins ca oricând m-a făcut să mai uit de iritare. Am pus la punct datele sosirii noastre la Bucureşti (G. ar fi vrut să mergem şi la Cluj, şi la Iaşi, V. deloc, eu la mijloc, nedecisă), hotărârea: nu mergem nicăieri. O clipă am ezitat; să văd încă o dată Marea Neagră. Gabriel, încântat, ne şi instala la Casa Scriitorilor de la Neptun. Pe V. ideea de a contempla marea l-a făcut să se strâmbe atât de expresiv, încât am abandonat-o. De fapt, mă cam tem de această confruntare cu sursa nostalgiilor mele — dacă o pot evita, de ce nu? Să rămână Mangalia în mitologia mea cea de toate nopţile (visul recurent: nu mai pot să ajung până la dig să văd marea).

Cu Gabriel ne înţelegem în toate. E, cum mă aşteptam, tare bucuros că avem aceeaşi părere despre romanul lui Dumitru Nicodim. Îl înţelege şi îl apreciază pe Zografi (ne prăpădim de râs când îl imită) la justa şi încă neafirmata lui valoare (l-a „certat" pe Caramitru că nu au premiat la concursul UNITER piesa trimisă de Z., *Petru*), e ca şi noi perplex asupra evoluţiei mai recente a lui P., ne povesteşte toată mica şi mai marea poveste a Bucureştiului. Discutăm despre o nouă colecţie, pe care ar vrea s-o intituleze „Procesul comunismului", pentru care căutăm în bibliotecă primele titluri şi autorii fundamentali: Soljeniţîn, dar şi Şalamov, Nadejda Mandelstam, dar şi Bukovski, şi Robert Conquest; V. îi sugerează să-şi deschidă noua colecţie cu cartea lui Furet *Le passé d'une illusion*. Cum Furet urmează să apară la vară sau la iarnă, iar cele pe care le alegem acum nu sunt încă traduse, spaţiul dintre ele şi *Trecutul unei iluzii* ar fi prea mare, replică Gabriel şi are dreptate. Păcat însă, ideea mi se părea excelentă.

Ne aduce şi un articol al lui Mihăieş din *Cuvântul* asupra noului *Apel către lichele*, oarecum stingherit că e atât de elogios. Momentele de neîncredere în el ale acestui orgolios sunt mişcătoare. Autentice şi nu jucate.

La curierul de azi:

— Un nou volum de versuri, *Rătăcirile Doamnei Bovary*, de Vasile Baghiu.

— Radu Portocală recidivează. De data asta în *L.A.I.* (11 martie), anunţându-l pe V. că va încerca să publice aşa ceva şi în *Courrier International*. Dată fiind teoria lui, numai în parte exagerată, despre „ne-conştiinţa" occidentală, m-ar mira ca Alexandre Adler (directorul revistei, care nu se fereşte a recunoaşte că s-a înscris în Partid după intervenţia sovietică în Cehoslovacia şi găseşte mai departe că scopurile comunismului erau „nobile") să accepte o atare critică. La o masă rotundă, la Pivot, în jurul cărţii lui Furet, Adler era singurul ce-i reproşa că pune comunismul pe acelaşi plan cu fascismul: o crimă de lese-ideologie. Vărul acesta al lui Petre Roman (destul de mândru de unchiul său Valter Roman) e una din întruchipările cele mai intolerabile pentru mine ale „noii stângi" intelectuale franceze.

Tot la stânga, Jean Daniel a evoluat însă pe măsura dezamăgirilor sale. Aşa încât editorialul său din *Le Nouvel Observateur* (21-27 martie), „Le retour des communistes russes", l-aş contrasemna oricând. Nu ştiu dacă nu e chiar primul ce acordă importanţa cuvenită semnului prevestitor de furtună: anularea (formală) a acordului de disoluţie a Uniunii Sovietice votată de o largă majoritate din Dumă. Acelaşi Jean Daniel mă iritase profund (ca azi Adler) când la prima întrevedere televizată şi pariziană cu Soljeniţîn îi opusese exemplul „luminos" al comunismului din Vietnam. Soljeniţîn profetizase atunci că nu va trece multă vreme şi se va descoperi şi „gulagul" de acolo, iar intelectualii occidentali vor mima din nou inocenţa: n-am ştiut. Aşa se tot schimbă unul după altul. Să tot ajungi la 200-300 de ani ca să-i poţi număra pe toţi. Ce năzuinţă: să atingi o vârstă biblică numai spre a-ţi înmulţi amărăciunile!

Pe la 1 noaptea (e de-abia 6 după-amiază la Chicago), am vorbit cu Christinel la spital. O voce incomparabil mai prezentă. E sigur mai bine. De data asta ne-a fost cam frică.

Sâmbătă 30 martie

În *România literară* nr. 11 (20-26 martie), un articol (pe cât de ferm, pe atât de civilizat) al lui Grigurcu împotriva cărții lui Ion Ianoși *Idei inoportune* (Cartea Românească, 1995). Evident, „propagandistul de lux al doctrinei marxist-leniniste" (*dixit* Grigurcu), comparând fascismul cu comunismul, proclamă superioritatea acestuia din urmă, ale cărui idei generoase au fost deformate de stalinism. Placă la modă mai ales în Vest, dar pe care o pun și cei cu musca pe căciulă din Est. (Din ce în ce mai insistent.) Ajunge să citești *Manifestul Partidului Comunist* și teoria se spulberă de la sine. Pentru cei de bună-credință. Cum nu buna-credință îl animă pe Ianoși, ci străduința ca, reabilitând comunismul, să se reabiliteze pe sine, Grigurcu e bine inspirat dându-i replica, la un mod infinit mai puțin iritat decât aș fi putut-o de pildă face eu. E drept că am atins în acest domeniu un atare nivel de saturație, încât îi las să delireze pe limbile lor stâlcite și nu mai reacționez.

În același număr, citind Corespondența lui Cioran, Zigu Ornea se îndulcește până la a-și abandona obsesiile (nu pomenește decât de vreo două-trei ori de legionari). Văzând că Cioran scrie „acasă", că-i trimite lui Relu medicamente și cărți, pe scurt: că e un biet om fără raport cu autorul cărților de neant, fulgere și vehemență, Z.O. se moaie până la duioșie. Probabil și pentru că Cioran se tot plânge în scrisori de nebunia lui de tinerețe, când a crezut că va schimba istoria etc. Deci regretă. Deci își face *mea culpa*. Îmblânzit sau nu, Z.O. tot la mișcarea legionară ajunge.

În același număr, primul Lévinas al lui V. Ieri mi-a telefonat secretara lui Manolescu, plecat pe câteva zile la Sibiu, rugându-mă să le trimit viitoarea „diagonală". O faxez noaptea târziu. Pentru Mircea, la zece ani de la moartea lui.

Acum câteva minute, e aproape 2 dimineața, am vorbit V. și cu mine cu Christinel la spital. Poimâine o vor duce la clinica de reeducare. Pare mai puțin bine ca acum câteva zile.

Joi seara, cu Gabriel, „inaugurăm" (adică mergem pentru prima oară) un restaurant provensal ce s-a deschis în locul restaurantului românesc din apropierea noastră. Cum nostalgia copilăriei se întinde și asupra mâncării, găsim că salata de vinete din Provența nici nu se compară cu cea românească.

Gabriel tocmai fusese la Alain Besançon, cu care a completat (pentru titlurile anglo-saxone) lista cărților de publicat în colecția „Procesul comunismului". Când ajung la Furet, Alain strâmbă din nas. Așa cum strâmba Monnerot auzind de Besançon („il a tout pris de chez moi et il ne me cite même pas"*). Cât despre Furet, nu-l citează pe Besançon decât cu lucrări minore. Pe Monnerot, e mai simplu, că nu-l numește deloc.

Luni 1 aprilie

Ieri-seară, la Maria B., în jurul Anei Blandiana, venită pentru o conferință la Inalco (Memorialul de la Sighet). N-am putut fi prezenți deoarece era la 10 dimineața. La Maria, Radu Portocală, cu soția, Antonia C., Monica Cesianu, prima soție a lui Korne (Ciocârlia), Herlea.

V. și cu Blandiana fac schimb de cărți, V. îi oferă pentru Memorialul de la Sighet *Piteștiul* francez, ea ne dă un volum în care sunt reunite prozele sale fantastice deja publicate (*Imitație de coșmar*, Ed. DU Style, 1995, cu inevitabila postfață a „președintelui director general" Doina Uricariu).

Cu Blandiana vorbim despre „cazul" Ioan Alexandru. Nu avea vilă în Primăverii, cum ni se spusese, ci doar un apartament minuscul unde stătea cu șase copii și o soție mai bigotă ca el. În schimb, nici ea nu știe cum să-l definească, între un misticism dezlănțuit și circ. Când s-au întors odată din Sicilia, de la un colocviu de poezie, în vreme ce avionul intrat într-o zonă de turbulență cam tremura, el vindecase de frică pe toți pasagerii punându-i să cânte *Isaia dănțuiește*. Pe deasupra pitorescului enigmatic descris de ea, Herlea ne aduce totuși clarificarea supremă. Noi nu-l acuzasem pe Ioan Alexandru decât de a fi ceea ce părintele Stăniloae numea „misticul de stat". Întrebat ce poziție ocupa Ioan Alexandru în PNȚ după '89, Herlea pomenește de grupul de securiști în care se afla, printre care și un general însărcinat cu supravegherea celor din CC (deci suprem). Generalul protector al lui Buzura, care-i salva cărțile de cenzură. Când aude acest nume, Blandiana nu-și mai pune nici ea întrebări. Bietul Ioan Alexandru! Un atac, de ale cărui

* „a luat tot de la mine și nici măcar nu mă citează" (*n. ed.*).

consecințe paralizante se îngrijește poetul „infernului discutabil" în Germania, l-a scos din politică și din responsabilități.

Se discută apoi problemele bisericilor din exil (ofensiva Bucureștiului iliescian pentru a le recupera), Herlea deplângând faptul că „marile personalități" — și ne face aproape cu ochiul — nu onorează această luptă cu prezența și semnătura lor. Blandiana povestește de taberele ce s-au creat în jurul aceleiași probleme la München (Stînișoară și Ion Ioanid contra Mircea Carp și alții).

În orice caz, nimic la orizont care să întrețină altceva decât jelania. A noastră aseară era decentă. Blandiana mai ales se ferește de fraze mari și de stereotipii și e mereu credibilă.

Voia s-o vadă Gabriel. Îi pun în contact telefonic de la Maria. Când ne întoarcem acasă, G. ne confirmă că Blandiana e cu adevărat supărată pe el. Nu-l iartă că l-a publicat pe Nițescu, în paginile căruia e și ea prezentă cu niște versuri de debut superconformiste. Manolescu, amplu citat de Nițescu, a avut o reacție mai cavalerească. Nici el nu-și mai amintea cum și cât s-a compromis la început, dar nu putea debuta altfel. Din moment ce textele există, e normal să fie publicate — l-a liniștit el pe G.

Am re-revăzut astă-seară *Quai des Orfèvres* al lui Clouzot, din 1947. Un admirabil Jouvet „à contre-emploi" și un exemplu a ceea ce se numea „la qualité française". Azi, decedată.

Miercuri 3 aprilie

Via Elena Ștefoi (care-i dă numărul meu de telefon), mă cheamă o gazetară, Conovici, de la Radio București. Face cu Giurescu o emisiune asupra guvernării lui Rădescu și ar fi vrut s-o intervieveze pe Adriana. O sun pe A.: e lucidă și deci amară. Nu mai vrea cu nici un chip să revină spre un trecut care a traumatizat-o. Nu rostește termenul traumatism, dar refuzul ei îl cuprinde. Și are dreptate. Ziarista, care m-a lăsat să înțeleg că fac și ei ce pot cât „îi" mai lasă, a găsit la Jilava o casetă cu procesul de la Poarta Albă și vrea să-l transmită, se pare că e zguduitor.

Ultima seară, înainte de plecare, cu Gabriel, ieri. Emoționant: ne vorbește de drumurile ce se închid în fața-i: fie continuă așa, fie își face cealaltă datorie, scriind despre filozofia lui Noica, pornind de la *Ontologia* sa și creând astfel un început de dialog filozofic

într-o cultură care nu s-a bucurat de nici o filiaţie sau tradiţie în acest domeniu. Nu poate asuma totul: şi editură, şi profesorat, şi scrisul la o astfel de carte. Ar trebui să aleagă ceea ce e cu adevărat important. Rezum plat o mărturisire mult mai dramatică, deşi spusă alb, fără umbră de patetism. În fond, e de ales între a urma modelul Noica — filozofia în pofida vremurilor — sau a sacrifica, aşa cum am făcut-o noi, totul pentru prezenţa în cetate (G. face comparaţia, nu noi). Replicăm nu prea convinşi că timpul extremei urgenţe a trecut, că e mai bine să se întrebe ce-i poate folosi lui mai întâi şi nu, ca altădată Noica, culturii române. Nu credem că va fi în stare să renunţe la ctitoria lui (Humanitas) prin care, dacă e vorba să ne referim la cultură, a făcut mai mult decât cu o carte sau două de filozofie. Cu Humanitas şi cu întreaga-i activitate civică — tot ce intră în sfera *Apelului către lichele* — a realizat un model, a statornicit un hotar în bălmăjeala actuală.

Mai pragmatic, ne gândim c-ar putea evita o alegere care, în orice fel, l-ar mutila, servindu-se de cursurile la Universitate spre a-şi pregăti cartea de scris într-o vacanţă. Ne dăm seama că nu e un răspuns, dar nici nu căuta aşa ceva, ci doar a gândit cu voce tare. Simte, ca să ne exprimăm în limba lui Noica, că a încetat să facă acea gimnastică intelectuală ce-i asigura statutul performant.

Coborând cu o treaptă-două, ne spune ce i-a reproşat Blandiana la telefon: c-ar fi prezentat el, la lansare, cartea lui Niţescu, citând cele două versuri incriminate ale ei. Fireşte, absurd. E cu „va urma". Mai are şi alte reproşuri să-i facă... la Bucureşti.

Prin el aflăm că Jean d'Ormesson a „fost adus" la Academia Română de Hăulică, să-l facă „membru". El „consimţea" — tot în registrul lui Caragiale — şi n-a înţeles nimic din intervenţia lui Florin Iaru ce-a produs în sală o undă de scandal mirându-se că academicianul francez acceptă să figureze într-o academie ca cea română, din care n-a fost încă exclus... Ceauşescu. D'Ormesson n-a auzit sau s-a făcut că nu aude. Cu ajutorul vanităţii — şi a lui Hăulică — văd că înghite orice pentru un titlu în plus. De la saloanele pariziene de ieri, al căror exemplar de rasă şi de superficialitate rafinată era, până la „groapa" bucureşteană a academiei de azi, *quelle „chute dans le temps"*, cum ar fi spus Cioran.

Tocmai despre Cioran: G. a văzut-o pe Simone, care bătea la *Jurnalul* lui cuprins în nişte carnete mici în care ea îşi închipuise că notează idei pentru cărţi. Dar bătând le şi... corectează. A găsit, de pildă, că Cioran se repetă cu insomniile sale şi a mai suprimat din ele! Curios nu e atât că Simone îşi îngăduie aşa ceva (deşi G. e indignat), ci că se mai şi făleşte.

Luni 8 aprilie

Azi, punând în ordine pentru Bucureşti şi copiind de pe computer hârtiile privind-o pe mama, constat deodată că fişa intitulată „Mama" e singura ce nu ascultă de ordinea alfabetică a aparatului. Pur şi simplu, stă în frunte şi doar după ea poate începe alfabetul.

Sâmbătă seara, la Sanda Niţescu, în jurul lui Cazaban: noi, Vona, Gabi, Cristovici. Cazaban mai bine decât ne-am fi aşteptat. Mărturiseşte că, în clipa când a văzut-o pe patul de moarte pe Solveig, a resimţit la rece, aproape fără durere, că nu mai e acolo. Nu-mi dau seama dacă acest şoc e la originea confesiunii pe care i-a făcut-o lui V.: că a devenit ateu. Spune, plin de umor, poveşti despre papagalii lui S. pe care a trebuit să-i plaseze. Pare calm şi stăpân pe el. E după două infarcturi, o operaţie de cancer la gât şi boala lui Solveig. De unde va fi găsind atâta forţă? Suntem într-o formă redusă de „Teze", prima echipă. Lipseşte Barbă să putem aidoma reconstitui atmosfera din studioul de pe Champs-Elysées. Dar mai e de faţă şi finul, Vladimir, pentru a ne aminti că timpul a trecut. Parcă ar mai fi nevoie. Acest tip de întâlniri aduce, în ultima vreme, cu *le temps retrouvé*.

Christinel la reeducare. Vorbim la telefon as-noapte: vrea să se întoarcă acasă, unde nu se va putea mişca singură şi îşi va rata reeducarea. Încerc s-o conving să rămână în clinică cele două-trei săptămâni cât e nevoie. Pare a-mi da dreptate, probabil ca să scape de sâcâiala mea.

Citesc conştiincios şi cu note *Le vrai Lénine* (după arhivele secrete sovietice) al fostului director adjunct cu Propaganda în Armata Roşie, Dimitri Volkogonov. Pus de Elţîn după puci să supervizeze Arhivele Statului şi ale Partidului, fostul mare demnitar „reconvertit" la democraţie s-a slujit de arhivele secrete pentru acest „Lenin" pe care mai toţi specialiştii, în afara lui Besançon

ce nu-i iartă autorului cariera propagandistico-probabil KGB-istă, l-au primit ca o revelaţie. Gabriel m-a rugat să-i spun dacă *Le vrai Lénine* face să intre în colecţia „Procesul comunismului". Am citit vreo sută de pagini şi până acum, în afară de detalii biografice (familia lui Lenin), nu văd încă ce aduce nou. Că Lenin a instituit teroarea („Lénine est la source de l'idéologie totalitaire de l'intolérance"* — scrie autorul), se ştia de mult. Fie revelaţiile vor veni după pagina 100, fie cei care au acum un şoc erau încă necondiţionalii lui Lenin. Continuu fără mare pasiune, întrerupând din când în când lectura — cam fastidioasă — pentru a mă juca de-a „dacă". Thibaudet spunea că e de-ajuns un *si* ca un roman să înceapă.

Altfel? Încă frig. Şi Paştele catolic.

Marţi 9 aprilie

Aseară târziu, telefon de la Gabriel: în *România liberă*, Ţepeneag a lansat un „Apel către Liiceanu" (referinţă la un *Apel către lichele*, concluzia de tras: G. = o lichea) acuzându-l că a refuzat drepturile pentru Blaga unui traducător francez, Serge Fauchereau, care, în fapt, nu i le-a cerut niciodată. Ne trimite azi textul prin fax. Ţepeneag şi-a adus aminte de tacticile lui „revoluţionare" de pe vremuri şi a strâns pe apel semnături, manipulând o seamă de nume „inatacabile". În afară de slăbănogii eticului, Breban şi Balotă, figurează Gabriel Dimisianu, smintitul de Buduca, Marino, Florin Iaru, Costache Olăreanu, Zigu Ornea, Marta Petreu, Ion Vartic, Mircea Zaciu, Laurenţiu Ulici etc.

Alt telefon astă-seară: Gabriel ne descrie emisiunea lui Ţârlea cu invitatul său, Ţepeneag, căruia G. era chemat să-i răspundă prin telefon. După cum ne-am sfătuit ieri, noi atrăgându-i atenţia să-şi rezerve argumente tari, insolenţa lui Ţepeneag fiind singura sa operă eficace, G. a reuşit lesne să-l scoată din fire şi să-l provoace să „latre". Într-adevăr, după ce s-a demonstrat că Fauchereau nu-i ceruse nici un drept şi că totul era deci o simplă calomnie, G. i-a dat şi lovitura de graţie: „De refuzat, nu l-am refuzat decât pe dl Ţepeneag când a prezentat la Humanitas nişte «nuve-

* „Lenin este originea ideologiei totalitare a intoleranţei" (*n. ed.*).

le indigeste».“ Țepe nu-și credea urechilor: nimeni nu avusese îndrăzneala să-i spună în față — și în public — ce crede despre proza lui onirică. A început să spumege, nu mai știa decât să repete ca dementul: „Ești un prost, ești un prost, ai să regreți toată viața ce-ai spus acum.“ Dacă nu l-ar fi costat pe Gabriel nervi și timp (acum mai are de scris și replica lui în *România liberă*) ne-ar părea bine văzându-l pe Țepeneag, care nu mai știe cum să fie prezent în literatura română, pus radical la punct. Ridicola vanitate care-l face să joace la peste 60 de ani rolul de copil teribil al literelor, scoțând limba. Sau de colonel în retragere, închipuindu-se iarăși erou pe câmpul de bătălie părăsit de vechile trupe.

Cât despre cei care au semnat, G. i-a întrebat pe unii cum de s-au lăsat antrenați într-o astfel de calomnie. Olăreanu era consternat, ca și Băcanu (c-a apărut așa ceva în ziarul lui), în schimb, Marino spumega și rămânea ferm pe poziția sa injurioasă. Prea se afirmă azi drept rezistent ca să nu retrezească bănuielile noastre de pe vremea când se comporta prin străinătăți ca un agent. E unul dintre rarii de care m-aș mira să nu fi fost.

După-amiază, telefon de la Geta Dimisianu, care se sperie de robot și închide după ce-și spune numele. O rechem: Mihai Pelin a scris în *Expres Magazin* un articol despre mama la închisoare, pe care mi-l va trimite. Prin același (?) află că sunt gata să-mi dea casa înapoi. Ei? Cine? Securitatea lui Măgureanu-Pelin sau Iliescu al Getei? Îi replic că n-am poftă să datorez ceva unor astfel de „servicii“, iar pentru rest, să ia contact cu avocatul, Doru Cosma. Îl chem apoi și pe el să-l avertizez de acest telefon posibil. Îmi spune că dacă procuratura renunță la procesul din iunie, totul poate fi soluționat fără alt proces, dat fiind că primul l-am câștigat. Vom mai discuta, în mai, la București. Geta pare a crede că totul este aranjat și „ei“ nu mai caută decât un alt apartament unde să-l instaleze pe actualul chiriaș-securist. Încă o dată: dacă n-ar fi s-o răzbun pe mama — împreună cu mine, de fapt ea s-ar întoarce cu capul sus în casa de unde a fost dusă spre moarte — aș renunța lesne la orice recuperare.

Geta ar fi vrut să-mi trimită articolul despre mama cu Țepeneag. O rog să n-o facă. N-am poftă să-l văd. Încă din 1989 am avut impresia unei caricaturi a trecutului, acum, după calomnia împotriva

lui Liiceanu, şi mai mult. Cu o astfel de marionetă, zgâlţâită spasmodic de firele ambiţiei personale, am fost noi prieteni?

G. insistă, sprijinit de V. (care a refuzat să facă o emisiune muzicală cu Iosif Sava), să vin cu el pe platou pentru o emisiune consacrată cărţilor de la Humanitas. Ar fi „fericit". Greu să refuz, deşi nu ştiu cum voi rezista fără a mă enerva şi a-mi pierde cumpătul faţă-n faţă cu Iosif Sava. Dacă judec după impresia pe care mi-a făcut în emisiunea cu G., nu-mi va fi uşor.

Sâmbătă 13 aprilie

Primul-ministru chinez, cel responsabil cu represiunea din Piaţa Tian 'anmen, Li Peng, în vizită la Paris. Oficială. Primit cu onorurile cuvenite de Chirac. Manifestaţii pe esplanada Trocadéro, denumită La Place de Droits de l'Homme. Nu protestează decât ziarele de stânga. În *Le Monde* (10 aprilie), un articol vehement semnat de mai mulţi foşti înalţi funcţionari sub un pseudonim colectiv: „L'honneur retrouvé de M. Li Peng". Merită citată concluzia: „Aujourd'hui, M. Li retrouve son honneur perdu. Ceux qui nous gouvernent savent-ils seulement qu'ils sacrifient le leur? Et le nôtre aussi."*

Tot în *Monde* (9 aprilie), o pagină întreagă dedicată disidentului chinez Wei Jingsheng, a doua oară închis după Piaţa Tian 'anmen şi totalizând 14 ani de închisoare. *Libération* (11 aprilie) îi adaugă o listă cu alţi şapte disidenţi.

„Droits de l'homme en péril", titrează *Le Monde* (10 aprilie) un articol reproducând o frază a lui Li Peng la Televiziunea Franceză: „Dans le monde, des pays différents ont des conceptions différentes sur le problème des droits de l'homme."**

Nici nu-i nevoie să fii asiatic pentru asta. „Concepţia" cu închisoarea ca „drept" suprem al omului a fost şi a lui Hruşciov, primit la fel în Franţa (cu care prilej zeci de refugiaţi susceptibili să atenteze la securitatea lui H. au fost trimişi în Corsica). Mi-aduc

* „Astăzi, dl Li îşi regăseşte onoarea pierdută. Cei care ne guvernează ştiu cel puţin că şi-o sacrifică pe a lor? Ca şi pe a noastră." (*N. ed.*)

** „În lume, ţări diferite au concepţii diferite în problema drepturilor omului." (*N. ed.*)

aminte că ni se telefona de la revista *Preuves* să vadă dacă nu ne-au luat și pe noi. Pregătisem o valijoară cu „albituri“, dar nu eram pe listă. Îi luaseră pe Cușa și pe Eftimie Gherman, printre alții. Tot o concepție diferită și la Brejnev, ceea ce nu l-a împiedicat pe Giscard să-l primească tot oficial și tot cu onoruri în Franța. Atunci, la Théâtre Récamier, intelectuali francezi au invitat pe disidenții ruși și estici, atunci au stat alături Sartre cu Ionesco, iar Barthes și Foucault cu Bukovski. Atunci am înregistrat declarații pentru Goma (închis) de la Barthes și Antoine Gallimard. De acolo am plecat cu M.-F. la Maria B., unde ne aștepta Nego, indignat că n-a venit nimeni să-l primească la aeroport. Invoca în apărarea lui (amenințat cu un proces de moravuri cedase și publicase un text despre „patriotism“ în contrasens cu Scrisoarea sa către Goma) că s-a dezis ca să-i poată fi publicată o carte și primise de la V. un răspuns drastic cu care ne declarase a doua zi că este... de acord: „Toată «opera» ta stă în Scrisoarea către Goma.“ Evident, V. exagera (ca noi toți), dar argumentul cu „opera“ care slujise la cele mai adânci căderi ne exasperase.

Aceste *flash*-uri spre a sublinia continuitatea în lașitate a oamenilor politici francezi (și nu numai, mai toate democrațiile sunt blânde cu despoții puternici cât nu sunt atacate ele însele). Să ne mai referim la acordul de la München sau la cel de la Yalta? China începe să aibă o greutate economică destul de mare pentru a opaciza privirea și a o devia de la lagărele de concentrare și de la închisorile ce-i brăzdează teritoriul.

Pasajul despre „vizita“ chineză la Paris, de mai multe ori întrerupt de faxuri de la Gabriel, care a scris pentru *România liberă* răspunsul la „apelul“ țepenist. În *Apostrof* (an VII, nr. 3) alte ravagii țepeniste: sub anagrama lui franțuzită, Ed. Pastenague, a devenit „filozof“ (pesemne ca să ia locul lui Liiceanu), îl traduce și comentează pe Kojeve și ni se anunță că-l „studiază“ pe Hegel. Numai de el nu avusese Hegel parte. Mai aflăm c-a făcut „vizite“ la redacție și că Geta îi scoate ultimul roman, *Hotel Europa*, pentru a cărui lansare s-a deplasat în România.

Din curier:

— De-abia azi am citit atent adresa Fundației Memoria pentru a răspunde la felicitarea de Paști (da, azi e Paștele ortodox), e pe

strada Intrarea Nopții, mai exact simbol al României de azi: memoria a intrat în întunericul din care tocmai revista se străduie s-o scape.

— Alte „felicitări“: de la vară-mea Rodica (nu vrea să încerce a se opera de cataractă), de la Varvara Florea (dacă mergem la Iaşi o vedem neapărat), de la Rodica Drăghincescu (îmi anunță un roman), Monica Spiridon (ne cere pentru *Dicționar* o bibliografie a ceea ce s-a scris despre noi, îi telefonez, oricât de selectivă ar fi, n-avem timp pentru aşa ceva înainte de toamnă — avem vreo şase dosare ticsite cu recenzii din 1990 încoace), Gabriela Omăt (vrea o referință despre un articol al lui... Ionel Jianu menționat de tata în *Jurnal*. Cu o astfel de irațională minuție înțeleg de ce n-a trecut de volumul 1. O voi chema mâine, de „Christos a înviat!“). Scrisori: Smaranda Vultur (iar îi amintesc lui Gabriel de manuscrisul cu deportații din Bărăgan), Gabriel Chifu (ne roagă să-i citim, înainte de publicare, un roman de 300 de pagini, *Addenda la o nuvelă de Kafka* — emisiunile noastre de la E.L. fiind unul dintre personajele cărții), Ileana Vrancea: pare înfiorată de evoluția Alinei Mungiu din volumul ei de articole politice. Ne cere mereu să venim la Ierusalim. Şi mereu îi explic de ce nu vom veni. N-are nici o importanță. Reîncepe.

Din ziare:

— Goma nu mai publică decât în *Vatra*. Să fie bolnav? În numărul 1 (1996) o pagină memorabilă din *Jurnalul* lui Mircea Zaciu: „Exerciții de despărțire“, descriind în termeni clinici megalomania lui Breban.

— În *Ramuri* (nr. 1-2-3/1996), un necunoscut — de noi — Bucur Dem. Demetrian scrie interesant despre V. (*Semnul mirării*), alt necunoscut, Ioan Lascu, foarte slab despre mine (*Pragul*). Printre altele, pretinde că aş fi acuzat textualismul de protocronism! Probabil că n-a citit decât tabla de materii. În schimb, în *Apostrof* (*ibid.*) Alexandru Niculescu supune *Pragul* unei analize lingvistice convingătoare (verbele la prezent, frazele nominale, elipsele). Ca în Molière, am făcut proză fără să ştiu.

— În *Lupta* (7 aprilie), un articol revelator al lui Mihai Sturdza: „La fin des radios américaines à Munich“. Despre aberațiile şi dezorganizarea conducerii şi a americanilor în general. Unii directori

aveau lefuri mai mari decât Preşedintele Statelor Unite. Dar mai ales: cum a fost risipită şi pierdută „arhiva".

Duminică 14 aprilie

„Christos a înviat!" la telefon cu: M.-F. (se întorcea de la Cimitirul Montparnasse), Gabriel (*addenda* la ţepeniadă: i-a spus Pleşu că a apărut transcrierea emisiunii lui Ţârlea în *Adevărul literar şi artistic* şi că Ţepe iese şi mai lamentabil astfel pus pe hârtie). Apoi cu: Patapievici (îi comunicăm şi „rezervele" noastre la textul împricinat — tace), Christinel (voce trează şi nu prea abătută, evident are dureri la reeducare), Gabriela Adameşteanu (îi dă voie Gabriel să vină la aeroport?), Nicolae M. (voce cam obosită: Marina a fost din nou bolnavă — simplă viroză de data asta), Zografi (tocmai ne scria o scrisoare), Gabriela Omăt (şi ea se întorcea de la cimitir, voce răpusă), Oana şi Rodica (ne cântă „Christos a înviat!"), Cristovici (ne invită la cină pascală — n-avem timp), Adrian Niculescu (ar vrea să-l evoce pe Marcel Fontaine şi n-are documente).

Printre ţiuiturile faxului şi anunţul *répondeur*-ului, lucrez puţin şi prost. Nici n-am început să răspund la scrisori. Cine ne pune să fim atât de civilizaţi?

E din nou frig şi Virgil are un guturai. Cum nu există riscul unei comparaţii pe viu, repetă sistematic c-ar prefera ciuma.

Marţi 16 aprilie

Fax, după-amiază, de la Mihnea: în *Le Figaro* de azi, un articol, „Pitesti, l'enfer roumain", semnat cu iniţiale S.K. (Mihnea ne spune la telefon că pe gazetară o cheamă Stéphane Kovaci şi e născută în Franţa. Are vreo 20 şi ceva de ani şi, acum doi ani, când Iliescu voia să i se ia neapărat un interviu de la *Figaro*, au trimis-o pe ea. La început oamenii lui Iliescu nici să n-audă, cum să acorde Iliescu interviu unei... unguroaice? Când au văzut-o mică, tânără şi pariziancă s-au muiat. În pauză, Iliescu a pozat cu ea pentru fotografie. Şi apropiindu-se, a luat-o de un umăr şi i-a descheiat doi nasturi de la bluză. Să fie în stil mai... american. Fata a rămas cu o impresie lesne de închipuit despre români. Toţi mitocani.) Dar nu din

pricina asta e ratat articolul. Cum o indică şi rubrica, e o „notă de lectură“ până la un punct corectă. Nu insistă însă asupra esenţialului, şi anume că victimele sunt obligate să se tortureze între ele. Lectură rapidă şi prea puţin gândită. Interesant doar ca o primă şi probabil ultimă reacţie în presa zisă „de dreapta“, care ar fi fost normal să reacţioneze din plin la astfel de revelaţii privind comunismul.

Primim (mai curând primesc, V. fiind blocat de „viroza“ lui pentru care va începe să ia antibiotice) telefoane: Monica Cesianu pregătindu-se să plece pe două săptămâni în... Coreea, unde lucrează fiul ei. Şi (după câtă vreme?): Lucia de Renéville, care, cu bomba ei de oxigen, mai mult gâfâie decât vorbeşte. Mă sfâşie mila, dar nu pot face nimic, şi-a organizat viaţa anapoda: stă singură la... ţară, în indiferenţa lui fiu-său pe care, considerându-l un „geniu“, l-a stricat definitiv. Va vinde apartamentul lui André, iar cu manuscrisele nu ştie ce să facă.

Ţepeneag este invitat la Cotroceni de Iliescu. La multe m-aş fi aşteptat, dar la aşa ceva nu. Ce se întâmplă cu oamenii aceştia de-şi batjocoresc trecutul? Breban l-a sunat pe Pleşu şi, luat la întrebări, a recunoscut că nu şi-a dat seama în ce se bagă. După emisiune a dejunat cu Ţârlea şi cu Ţepe, acesta din urmă a admis că a „cam umflat“ povestea Fauchereau: nu-l poate suporta pe Liiceanu, de-aia i-a făcut-o. Luat din scurt tot de Pleşu, Zigu Ornea s-a scuzat şi el: Geta umbla cu petiţia şi cum el a început prin a refuza, ea i-ar fi spus textual „ce eşti laş ca toţi jidanii?“. Ca să arate că nu e... a semnat, mai ales că între Minerva şi Humanitas au fost fricţiuni (n-au fost, precizează G.). Tot G. ne trimite prin fax un articol semnat de C. Stănescu (veche prezenţă partinică), de data asta bun. Intitulat: „Lucian Blaga în Consiliul de Administraţie al TVR?“, articolul din *Adevărul* (13 aprilie) demontează manevrele lui Cătălin Ţârlea ascunzând sub pretextul Blaga vechea obsesie a puterii: să nu intre Liiceanu la Televiziune! Să ne mai mirăm că Iliescu îl va răsplăti pe Ţepeneag redându-i probabil cetăţenia cerută de acum doi ani cu scrisoare deschisă la ziar? Nu mai comentez, covârşită fiind de sartriana *nausée.* Nu ştiu de ce doar în franceză şi la adăpostul traficat al lui Sartre îmi permit să scriu despre „greaţă“, când, în ceea ce-l priveşte pe Ţepe, termenul local,

mai direct, mai nesofisticat, convine perfect. Acestea fiind spuse, nu-mi dau seama de ce în timp ce Țepe se „lichelizează“ — și încă partinic — C. Stănescu o ia pe drumul cel bun, punându-și, ca să zic așa, pașii în cei ai lui G. De fapt, nici nu mă interesează evoluția fostului gazetar-șef de la *Scânteia tineretului*, bine că cel puțin o dată s-a aflat și el de partea adevărului (în afara oricărei aluzii la titlul ziarului, firește).

La Paris, a murit Marthe Robert. O vedeam destul de des, cu prietenul ei psihanalist, Michel de M'Uzan, în anii '50. Era foarte legată de Sorana Gurian. Mă irita pe atunci felul în care pusese stăpânire pe Kafka („c'est son os“ — se spunea nu fără răutate despre ea). Era despletită și sectară: nu voia în nici un chip să se respecte dorința Soranei care lăsase cu limbă de moarte să fie înmormântată religios. Ateism posesiv și dizgrațios. Nu e de mirare că, după moartea Soranei, am evitat s-o mai întâlnesc.

Miercuri 17 aprilie

Ziua începe cu alt fax de la Gabriel: în *Adevărul* de azi, virulentul articol al lui Cristian Tudor Popescu împotriva lui Țepeneag, intitulat „Scrisoarea celor 21“. Personajul e bine cunoscut ca zurbagiu, de data asta însă judecata pare aproape impecabilă, deși termenii pamfletului sunt uneori descalificanți. (N-are în fond importanță: cineva tot trebuia să-i răspundă o dată lui Țepe în termenii în care îi tratează el pe alții.) Spun „aproape“ impecabilă deoarece autorul, incapabil să conceapă probabil o acțiune complet dezinteresată, îl admiră pe Liiceanu ca pe un „pistolar“, un boss mediatizat la culme, un capitalist de anvergură care nu se sfiește să-și promoveze agresiv autorii. Drept exemplu ia cazul Patapievici-Soare, neajungând să creadă că un principiu (și nu dorința unui succes editorial) stă la baza unei astfel de campanii. Autorului îi place tocmai în Liiceanu ceea ce nici gând să fie: un soi de rechin. „Departe de mine — scrie el — gândul că dl Liiceanu ar fi o zambilă.“ Dimpotrivă: „Dacă cei 21 [...] au clacat moral, ar fi trebuit să fie măcar nu atât de neghiobi încât să atace un «pistolar» de talia d-lui Liiceanu cu ciomagul sau, dacă vreți, cu țepeneagul.“ Restul, cum trebuie. Nu doar depreciativ și foarte violent împotriva lui Țepeneag (spre deosebire de C. Stănescu care-l ridica la

nivelul lui Liiceanu), dar punând în chestiune şi pe cei 21 care au semnat „Apelul".

Dacă mi-ar fi spus cineva că voi cita vreodată din Cristian Tudor Popescu în acest *Jurnal*, evident că nu l-aş fi crezut. Însă ceea ce mă fascinează în cazul de faţă este faptul că un om ca Gabriel a ajuns să fie apărat nu doar de C. Stănescu, dar şi de Cristian Tudor Popescu (Mihnea îmi aminteşte că a fost pentru mineri şi contra Pieţei Universităţii). Nu-mi dau seama care le vor fi motivările. Şi nici dacă e un semn bun pentru evoluţia societăţii româneşti: sunt ei oare favorabili lui Liiceanu fiindcă are dreptate sau fiindcă îl simt puternic?

Şi poate că Ţepeneag numai asta a ajuns să reprezinte în clipa de faţă, „un disident navetist pe ruta Paris-Bucarest şi retour". Gata — aş adăuga eu — să-şi vândă „medaliile" de disident contra unei cetăţenii dăruite de noua stăpânire. Să fi rezistat sub Ceauşescu ca să te pleci în faţa unui Iliescu, repet: nu credeam că Ţepe va ajunge pe aceeaşi treaptă a decăderii cu un Virgil Tănase.

Într-o paranteză — şi nu mai mult — să notez că, la ziua consacrată lui Blaga de Centrul Cultural al Ambasadei, şi al lui Virgil Tănase, printre participanţi francezi neştiind pe ce lume (românească) trăiesc şi unii scriitori români care, în afară de recunoaşterea lor „oficială", nu-şi au locul propriu-zis în literatură ne-a izbit, şi pe mine, şi pe V., şi pe M.-F., participarea lui...Vona. Prea se „face" că nu ştie cine sunt unii şi alţii pentru a nu lăsa impresia tocmai că se „preface". Prin ce mister îi descoperă numai pe cei compromişi? Zilele trecute se întorsese de la Madrid unde aproape căzuse în mrejele lui... Darie Novăceanu. Aşa să se întâmple oare când nu te interesezi decât de propria-ţi carte şi de felul în care ţi se vorbeşte despre ea? Inevitabil aşa?

Tocmai de aceea respect atât de mult atitudinea lui V.: pentru că nu e inevitabil.

Duminică 21 aprilie

Ieri, la Casa Română (mutată pentru acest prilej la Misiunea Catolică din rue Ribéra), prezentarea emisiunii Liiceanu-Iosif Sava în care Gabriel a fost excepţional. Noi îi dădusem lui Victor Popescu ideea de a se servi de o videocasetă trimisă nouă de G. Rămăsese

s-o prezentăm. Verb de pus la singular: V. a rămas acasă să-și îngrijească „viroza“ cu antibiotice. De pus nu doar la singular, ci și sub un semn dubitativ: n-am vorbit decât un minut-două despre valoarea de model a atitudinii lui G. De la primele replici asistența (sala plină ochi) se lasă sedusă de combativitatea politică a lui G.: timp de vreo două ore și jumătate tensiunea nu scade, izbucnind în ropotul final de aplauze. În sala și curtea regăsite la Ribéra (aici, pe foarte trecute vremuri, am ținut și un cenaclu literar până ce s-a speriat un preot de unele expresii găsite de el licențioase într-o proză a lui Amăriuței).

După ședință, schimb câteva cuvinte cu o arhitectă, Anca Lemaire, care îmi dăruiește traducerea franceză din *Jurnalul fericirii* apărută (probabil datorită lui Hăulică) la o dublă editură: UNESCO și Arcantère, cu o prefață de Olivier Clément. Am crezut că această arhitectă este una și aceeași persoană cu traducătoarea, mai ales că-mi scrie și un autograf pe volum. Îi telefonez azi la numărul de pe cartea de vizită: nu e traducătoarea, ci doar o cititoare entuziastă a lui Steinhardt și care se zbate ca mărturia lui să nu aibă soarta atâtor cărți neluate în seamă pe piața pariziană. Editorul — pe care-l cunoaște — pare, dacă nu jenat, cel puțin conștient că sigla UNESCO va fi ea aducătoare de bani, nu însă și de prestigii editoriale. Deci cartea va fi mai greu de lansat și arhitecta cu pricina se străduiește să fie evitat cadrul Serviciului cultural al Ambasadei, spre a nu-l lăsa pe Steinhardt anexat. Arhitecta doar s-a specializat în cercetări arheologice, lucrează la CNRS, e nepoata pe linie maternă a lui Ștefănescu-Goangă și pare pasionată de „cauzele“ juste.

De reținut: tânăra generație e reprezentată de bursieri români de la Normale Sup. Exemple: Ana Luana Stoicea, cu prietena ei și cu un coleg „filozof“ care trece o teză de doctorat cu Jean-Luc Marion și-l traduce în același timp în românește.

Ilie Mihalcea îmi aduce două volume din *Unde scurte* să-i dau dedicații, și mai multe recenzii de-ale lui publicate în *Tribuna*; ca și versuri mai vechi în Transilvania.

Cicerone Ionițoiu (întinerit) îmi dă liste cu numele celor exterminați în închisori ce vor fi înscrise pe zidurile de la Sighet, mama

la litera L. Pe preoţii deţinuţi i-au fixat într-un tablou la intrarea Capelei din Ribéra.

Un necunoscut cu două numere recente din *România liberă*; într-unul se anunţă primul interviu acordat de Goma Televiziunii Române, în speţă Marilenei Rotaru. Ciclul — în care vom fi şi noi — se intitulează *Memoria exilului românesc*.

Prin sală, încă de la început, Maria B. împarte manifestele ei ca pe vremuri: de data asta „bătălia" în jurul Bisericii. Mi-a adus şi un fax redactat de ea, şi trimis din partea AFSM (Memorialul Sighet) preşedintelui VOC Memorial (cel pentru victimele comunismului) de la Washington spre a protesta împotriva numirii lui Iliescu ca *board* membru. În englezeşte, bine gândit şi redactat.

Dorli Blaga i-a telefonat Sandei Stolojan reclamându-i de la editura La Différence drepturi de autor. Sanda putea cu atât mai puţin să i le obţină, cu cât ea însăşi, spre a-şi dobândi cei 10 000 de franci prevăzuţi de contract, s-a văzut nevoită să se instaleze la editură şi să declare că şi-a adus sandviciuri şi o carte de citit: nu va pleca de acolo până n-o vor fi plătit. Fireşte, au plătit-o.

De două ori la telefon, ieri şi azi, cu Adriana. Nu mai poate nici mânca, nici bea. Mâine se duce la spital. Joi îi vor face un *scanning*. Sper să nu fie decât o anorexie.

Luni 22 aprilie

Dana Diminescu, la cafea, cu o carte poştală de la Delia Cotruş. Vrea să-şi văruiască mai repede casa, să fie gata pentru a ne primi. I-am repetat că nu vom mai ajunge anul acesta la Timişoara, dar refuză să înţeleagă. L-am iubit şi înţeles pe Puiu, ne poartă deci în inimă ca pe o moştenire de la el. De fapt, ne întrebăm mereu V. şi cu mine dacă Ovidiu Cotruş nu este, ca destin, bunătate, inteligenţă, memorie, cultură, pur şi simplu incomparabil. Doar prin ele a mai supravieţuit cu trupul ros de încercările din închisoare. Dar a supravieţuit aşa cum alţii nu vor ajunge să vieţuiască niciodată.

Adriana nu mai răspunde la telefon. Au ţinut-o sigur la spital s-o hrănească artificial. Aseară era îngrozită la ideea asta.

Hurezeanu, doritor să afle cât mai multe amănunte din „ţepeniadă". L-a văzut la Köln pe Mircea Zaciu, care i-a spus că, venind

la Paris, nu ne-a dat semn de viață. Ne-am fi „răcit“ fiindcă a publicat la Fundația lui Buzura. E o aiureală. Poate nu atât de inocentă cât pare. Deoarece, la Centrul Cultural al Ambasadei, Horia Bădescu i-ar fi arătat o fotocopie a inexistentei scrisori prin care Gabriel i-ar fi refuzat lui Fauchereau dreptul de a-l traduce pe Blaga. (De aceea a semnat și el, Zaciu, „Apelul“.) Din două una, fie au făcut o plastografie la ambasadă, fie Mircea Zaciu inventează acest „amănunt“ spre a-și justifica semnătura. În orice caz, de la Paris s-a pus la punct strategia „țepenistă“. Confirmare a celor dezvăluite ieri de Sanda. Iar Țepe iese din ce în ce mai urât din toată această combinație cu iz partinic.

Mă cheamă azi Maria B. Să se scuze c-a plecat ieri înainte de sfârșit. Dar: era prea lung, partea despre muzică era total neinteresantă, o enerva peste fire Iosif Sava și în locul lui Liiceanu i-ar fi aruncat cu microfonul în cap. După care, admite totuși că Liiceanu a fost perfect. Nu cât să suporte părerile lui, ale lui Cioran sau ale lui Noica despre... muzică. Mi-aduc aminte când mi s-a plâns că *Unde scurte* a dezamăgit-o: nu se aștepta ca politicul să devină un criteriu. Ea, Maria, era, vezi Doamne, o împătimită a esteticului. Sau când, Virgil nevenind la o manifestație, mi-a declarat ritos că „așa e el, nu se ocupă decât cu probleme... franceze“. Așa e ea, „Passiomaria“, cum îi zice V. (și ei îi place).

Revenind la ziua de ieri, oare de ce n-am notat impresia aceea ciudată când, sosind prea devreme pentru ședință, luam o cafea la terasa unei cafenele pe avenue Mozart? Strada scăldată într-un soi de nor de soare (e de trei zile, brusc, vară la Paris) nu era străbătută decât de rare apariții solitare și tăcute. Să mi se fi părut ca într-un film de Antonioni doar pentru că privisem zilele trecute un reportaj realizat de soția lui asupra turnării ultimului său film? O turnare ce nu semăna cu nici o alta: cineastul lovit de un atac nu mai putea vorbi și dirija prin gesturi ajutat de Wim Wenders ce se propusese drept asistent. Că Antonioni obținea de la actori tot ce voia, nu e surprinzător, dar cum de îi acorda cerul exact luminozitatea dorită, unică? Aceeași strălucind ieri pe avenue Mozart. De notat — deoarece e esențial — că fãpturile solitare ce treceau pe stradă ca într-un balet filmat cu încetinitorul erau toate bătrâne. De la Antonioni gândul s-a strămutat repede spre *Clasa moartă*

a lui Kantor. Şi cum Misiunea Catolică de la Ribéra nu era departe, aveam să-l reîntâlnesc acolo, şi de-abia să-l recunosc, pe părintele dominican Goia, fără rasa lui albă ce m-ar fi ajutat să-l indentific imediat. Deci tot obsesia proustiană a „timpului regăsit".

Din curierul înmagazinat la sfârşitul săptămânii trecute:

— Directorul editorial de la Nemira, Vlad T. Popescu, plecând de la *Jurnalul* lui Goma pe care-l vor publica, ne cere, lui V. mai întâi, dar şi mie, Jurnalele ipotetice. Răspundem repede (editura asta are mari merite) că ne pare rău: suntem sub contract exclusiv la Humanitas.

— Barbu Brezianu: Editura Eminescu îi propune să-i publice un volum cu poeziile de tinereţe şi, cu modestia lui autentică, B. ezită. Ne trimite, ca de obicei, mai multe extrase de presă:

— În *Noua revistă română* (aprilie nr. 1) Ion Coja, răspunzând la un interviu (fostul provocator nu vrea să candideze acum la Preşedinţie?!), se întreabă cu perfidie de ce nu m-am servit la Europa Liberă de o piesă de teatru asupra lui Jan Palak pe care mi-a trimis-o în anii '70. Se reproduce chiar fotocopia unei scrisori ale mele prin care îl întrebam pe expeditorul francez cine este autorul şi ce vrea să fac cu acest text. Fireşte, nu-i trece prin cap c-aş fi putut găsi textul slab sau că, aflând apoi cine este semnatarul, cu reputaţia-i bine stabilită de securist, aş fi dat „textul anticomunist" la o parte. Politicos, nu mă implică direct când se dă cu presupusul că agenţii KGB infiltraţi la E. L. făceau jocul Moscovei (de unde şi anticeauşismul postului de radio). Apoi aşteaptă şi el, şi cel ce-i ia interviul să vadă „ce răspunde ilustra doamnă". Ilustra doamnă nu va răspunde evident nimic, evitând cu folos şi tenacitate orice dialoguri securiste.

— Nu ştiam că Grigurcu ne luase cu vehemenţă apărarea (în numărul 5, 1995, din *Apostrof*) împotriva celor ce continuă campania de defăimare de pe vremuri comuniste cu un nou argument al „tranziţiei": ca şi comuniştii, noi am politiza totul. El crede că proletcultiştii se tem mai departe de „iluştrii trăitori la Paris". V. primeşte de la Moldovanu din Râmnicu-Vâlcea un extras mai vechi din *Curierul de Vâlcea* (2 septembrie '95). În paginile *Curierului literar şi artistic*, sub titlul „Un mit la 75 de ani", un scriitor local,

dar nu numai, Doru Moţoc, îi aduce lui V. un omagiu bine scris şi aproape emoţionant.

— Gabriela Ad. ne trimite o scrisoare primită la redacţie. Filiala Galaţi a Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici face o expoziţie de carte intitulată „Închisoarea noastră cea de toate zilele"; organizatorul, Paul Păltânea, îi cere ediţia franceză din *Piteşti* (prefaţa lui Furet a fost publicată în *22*). Le vom trimite un exemplar, deşi ediţia e epuizată şi nu prea mai avem.

— Daniel Ilea a publicat şi el un articol despre noi, în ziarul maramureşean al fratelui său (*Archeus*, nr. 1-3/'96), încercând să „demonstreze" că nu putem fi decât „religioşi" din moment ce am luptat cu diavolul.

— Alexandru Niculescu a fotocopiat prima pagină din *Jurnalul literar* (martie '96) cu un vechi poem al lui V., *Decalog*, iar din corpul revistei o fişă de arhivă a *Caietelor de Dor*.

Marţi 23 aprilie

Telefon cu Gabriela Ad. A murit Mircea Ciobanu, al doilea infarct la vreo 50 de ani şi ceva. Gabriela are mii de proiecte, de parcă am veni să stăm cu lunile. Vrea mai ales să ne antreneze la emisiuni de televiziune pe Tele 7 abc. Virgil refuză net, eu accept aproape orice cu ea. Ne vrea şi la o dezbatere la Şcoala de gazetărie. I-a ieşit un volum de interviuri, *Obsesia politicii*, recenzat entuziast de Alex. Ştefănescu în *România literară*. Poate îl vom „lansa" împreună. E una dintre fiinţele pentru care îmi pare bine că mergem în România.

Am chemat-o ieri pe Christinel, se împlineau exact 10 ani de la moartea lui Mircea. Am căutat-o întâi la clinică: plecase. Apoi acasă, unde s-a întors de o săptămână: voce epuizată, o doare şi de-abia se poate mişca.

Derrida, astă-seară, la emisiunea lui Laure Adler „Le cercle de minuit". Îl „revede" pe Marx pentru a denunţa primejdia liberalismului; se luptă pentru un negru condamnat ca ucigaş în Statele Unite; e mai departe angajat împotriva apartheidului ce nu mai există în Africa de Sud. Dar despre „bilanţul" sinistru al comunismului nici un cuvânt. Când nu-şi mai aplică filozofia la contextul politic, îşi schimbă limbajul. Cum să crezi însă într-o gândire

care se caricaturizează pe ea însăşi când vrea să organizeze cetatea? Consolându-te că aşa se întâmplă deseori, de la Platon, cu *Republica* lui, încoace?

Miercuri 24 aprilie

Ne cheamă Mihnea, a vorbit cu Manolescu: luni i s-a ridicat imunitatea parlamentară lui Vadim Tudor. Situaţia e atât de degradată în ţară, încât dispariţia de pe scena politică a acestui personaj ignobil e chiar o veste bună. Găsesc pe *répondeur* un mesaj de la Iorgulescu: voia să ştie ce credem despre ofensiva Ţepe contra lui Liiceanu. N-am numărul lui de telefon de la Praga. Şi dacă l-aş avea, aş rechema oare?

Joi 25 aprilie

Azi am telefonat la *22* mai mult decât într-un întreg an. Ieri V. îi promisese Gabrielei un articol apărut în *Figaro littéraire* (18 aprilie) semnat de Hervé de Saint-Hilaire şi intitulat „Mircea Eliade, le Mozart de la métaphysique". Cum Gabriela vrea să-i consacre lui M.E. un grupaj comemorativ, cere repede articolul. Îl fotocopiez în târg şi i-l faxez spre seară. Nu merge bine decât a treia oară. Cu G., apoi, lungă convorbire. N-a renunţat la şedinţa televizată cu care ne-a ameninţat. E deja programată pe Tele 7 abc pentru 7 mai şi, în ciuda refuzului ferm al lui V. (care nu mai vrea să audă de Televiziune), nu se resemnează să fim numai noi două cu istoricul Papacostea. În volumul ei de interviuri, V. vorbeşte cel mai bine despre anul '46 pe care-l avem de evocat. Ştie cel mai mult, se poate chiar spune că a jucat un rol. Şi tocmai el să lipsească? N-am de ce s-o contrazic: are dreptate. Dar nici nu mă însărcinez să-l conving pe V. Încăpăţânarea lui e ca un fel de stâncă pe care n-o pot urni.

Îi trimitem o fotocopie din *Figaro littéraire* şi lui Christinel. Nu-i va alina durerile, dar, cât va citi, nu se va mai gândi la ele.

Sâmbătă 27 aprilie

Citesc astă-seară introducerea la cartea lui Luc Ferry, *L'Homme-Dieu ou le Sens de la vie* (Grasset), asupra căutării de sens într-o socie-

tate laicizată și a cărei ultimă utopie a fost marxismul. Luc Ferry, făcând de altfel referință la Furet, constată că vidul lăsat în Occident de implozia comunismului e mai mare decât se admite. Nu știu prin ce-și va propune să-l umple (voi termina probabil cartea de abia după întoarcerea din România, într-atât sunt acum de risipită în pregătirea plecării), dar nu prea văd ce soluție-miracol ar putea propune. Divinizarea omului? Pe ce cale?

În orice caz, accentuarea necesității unui *travail de deuil* pentru intelectualii occidentali neîmpăcați încă cu pierderea supremei lor iluzii se simte și în reacțiile la cartea lui Furet. Revista *Le Débat* (nr. 89 din martie-aprilie) consacră un capitol discuțiilor provocate de *Le passé d'une illusion*. Succesul lucrării, impresia că va fi — cum se scria într-un ziar american ce nu-i era de altfel favorabil — formatoarea opiniei asupra comunismului ce va predomina în secolul al XXI-lea duc la exasperare pe câțiva istorici, care se ridică, cu un fanatism mai mult sau mai puțin camuflat de aparenta „obiectivitate", împotriva semnului de egalitate pus de Furet între comunism și fascism. Furet le răspunde la toți. Lui Eric J. Hobsbawn extravagant de „fidel idealului său comunist", dar și lui Giuliano Procacci refuzând și el să echivaleze Gulagul cu Auschwitz-ul. Ian Kershaw este cel mai îndârjit din acest punct de vedere — la limită chiar injurios față de victimele comunismului de după Stalin, când, pretinde el, represiunea a devenit limitată și legală. La ce bun să fii un istoric de talia lui dacă nu înregistrezi măcar întrebuințarea psihiatriei în scopuri penale? Comparația între cele două totalitarisme îl irită până la a-l face să renunțe la camuflaje savante și, fără a accepta să-l numească pe Lenin, să scrie negru pe alb „elle montre surtout l'unicité historique du national-socialisme.Toute l'histoire du XXe siècle se doit de prendre acte de cette singularité et de l'expliquer"*. Articolul nefiind inclus în capitolul Furet, acesta nici nu-i mai răspunde.

În schimb Ernst Nolte (de când a afirmat că Auschwitz-ul a ieșit din Gulag, nu-l mai citează nimeni în afară de Furet) îi reproșează

* „ea arată mai ales unicitatea istorică a național-socialismului. Întreaga istorie a secolului XX trebuie să ia act de această singularitate și s-o explice" (*n. ed.*).

că a rămas cu nostalgii... comuniste. Sau în orice caz de stânga! Cel care aduce cel mai exact omagiu lui Furet este Renzo de Felice, marele specialist al fascismului italian.

Cum vor putea trăi intelectualii occidentali fără utopie?

Telefonat Deliei Cotruş să nu ne aştepte cu casa deschisă şi Smarandei Vultur pentru manuscrisul ei depus la Humanitas şi despre care am vorbit cu Gabriel. Mai ales prima, dar şi a doua, dezolate că nu venim şi la Timişoara.

Duminică 28 aprilie

Telefon de la Oprescu. A aflat prin Savu despre imensul succes — spune chiar triumf — obţinut de Gabriel la Cluj şi la Iaşi. Îl sunăm pe Gabriel: doar *répondeur*-ul. Ne cheamă el mai spre noapte. Aruncă succesul de la Cluj pe spatele lui Pleşu, de la Iaşi pe seama lui Patapievici. El a fost „vioara a doua“. E un joc în „modestia“ lui de orgolios, dar şi o nesiguranţă de sine ce-l face vulnerabil. Şi din pricina asta ţinem atât la el.

Ne dezvăluie concluzia „ţepeniadei“: Ţepeneag ia direcţia unei edituri româneşti la Paris, vechiul vis al lui Ulici (prin el s-a şi „cotrocenizat“) pe care-l expusese la Mămăligă fără să găsească *preneur*. Ţepeneag trece astfel, abandonându-şi armele de disident, dar încărcat cu toate valizele nesfârşitei sale vanităţi, de partea lui Iliescu, ca bun apolitic ce se pretinde. Şi probabil în aplauzele unor scriitori care îşi închipuie că astfel cărţile lor în sfârşit traduse vor intra, cu succesul cuvenit, în circuitul internaţional. Proiectul şi intrigile lui, din vara lui 1989, pentru o filială a Uniunii Scriitorilor la Paris şi-au mărit contururile. Proştii de noi care-am crezut în „disidenţa“ lui. Locul său este cu adevărat pe lângă celălalt mare şi fals „disident“: Iliescu. Unde mai pui că se regăseşte astfel alături de fostul lui protejat pe care nu mai are nici un drept să-l dispreţuiască: Virgil Tănase.

V. îmi tot pomeneşte de vreun an de o nouă şi excepţională soprană din România care a fost lansată cu un succes enorm de Solti la Londra în *Traviata*: Angela Gheorghiu. Ascultăm împreună primul disc compact cu un recital al ei. E cu adevărat o revelaţie ca voce, dar nu izbuteşte să mă emoţioneze ca pe Solti (a plâns în finalul *Traviatei*) din pricina repertoriului ei de operă care

mă lasă indiferentă: Bellini, Gounod, Puccini etc. E probabil o lipsă a mea: nu suport în operă decât ceea ce nu-i aparține în propriu: Mozart, bineînțeles, Monteverdi, ruși și — la limită — Verdi. Dacă adaug că în adolescență ascultam Wagner până la delir și mă lăsam sedusă de Debussy cu *Pelléas*, am trasat limitele receptivității mele. Uneori un interpret îmi îngăduia să trec peste pragul propriilor mele preferințe, așa s-a întâmplat cu Maria Callas, care m-a emoționat în *Norma* prin jocul ei actoricesc de mare tragediană mai mult decât prin voce, sau cu Ghiaurov: ascultându-l în *Don Carlos* mi s-a deschis calea de acces la Verdi.

Luni 29 aprilie

Pe *répondeur*, Patapievici se prezintă „scatologul dâmbovițean de serviciu". Vocea lui cea bună, mai mult râdem decât vorbim. Îl felicităm pentru succesul de la Iași. Ne-a chemat să ne spună ce bucuros e că ne vom revedea. Se și vede plimbându-se, ca data trecută, cu V. prin Bucureștiul care a înverzit și-și camuflează astfel murdăria, nu însă și gropile. E vară și frumos: 20°. Cu patru grade mai cald ca la Paris. Numai să nu cădem peste o vară grăbită și toridă. Parcă pentru anotimp mergem noi la București?

O doamnă de la Budapesta. Își spune de două ori atât de repede numele, încât nu-l înțeleg. Românească perfectă, cu o umbră de accent. E sigur unguroaică. Are umor. Un prieten de-al ei, scriitor bolnav de meticulos, face o lucrare despre Eliade. Ne-a regăsit pe V. și pe mine în *Jurnalul* lui E. și caută o „dovadă" că eu sunt — cum i s-a spus — „fata lui Lovinescu". Și dna X de la Budapesta a găsit că e mai simplu să-mi telefoneze pentru confirmare decât să caute în arhive.

Aseară i-am telefonat lui Christinel. Împlinea 84 de ani. Dureri atât de mari, încât nu-și prea mai face reeducarea. Și vocea tot pierită...

Joi 2 mai

Lung telefon de la Hurezeanu. Să se scuze pentru înregistrarea ratată de săptămâna trecută, dar mai ales să mai discute o dată cazurile ultime de „colaboraționism". Deci, din nou Țepe. E indignat

şi hotărât să le-o spună celor de la *Apostrof* (Marta Petreu şi Ion Vartic) care-i ridică statuie lui Ţ. A ţinut la Universitatea din Cluj una sau mai multe conferinţe, stabilind în mod „original" diferenţa dintre noţiunile de opozanţă (sic), rezistenţă şi disidenţă. *Apostrof* s-ar simţi onorată să poată adăposti o atare filozofare politică. Când îi dau ştirea cu editura românească de la Paris dirijată tot de Ţ., Hurezeanu devine furios şi plin de haz. În clanul celor certaţi cu caracterul îmi povesteşte cum a venit la el în birou Balotă, la o săptămână după ce marele său protector de la *FE*, Stroescu, fusese dat afară, spre a se declara de acord cu această măsură. Stroescu, recunoştea el, nu mai „făcea faţă". Hurezeanu îi chemase pe Gelu şi Iorgulescu să asculte, după uşă, scena, prevăzând că aşa se vor petrece lucrurile.

Mânios şi Alexandru Niculescu văzând că Basarab Nicolesco figurează printre conferenţiarii Centrului Cultural de la Ambasadă. Înainte de a şti acest lucru, primisem un telefon de la împricinat: să venim V. şi cu mine sâmbătă la Misiunea Catolică (o slujbă cu discursuri — să rostim şi noi câteva cuvinte) pentru Mircea Ciobanu. Când refuz spunând că plecăm în România, se aruncă pe ocazie spre a ne invita stăruitor la lansarea unei colecţii a lui Mămăligă şi a lui cu cărţile publicate de Hyperion în exil şi reluate acum de Cartea Românească. Adică la umbra lui Stamatu şi a lui Mircea Eliade devin şi ei doi „clasici" ai exilului... Când îi replic că nu ne vom mai duce la nimic organizat la Uniune după ultimele compromisuri ale lui Ulici cu Cotroceniul, pare încurcat: Uniunea nu le dă nici un ban, doar sala etc., etc. Nu trece nici o zi şi aflu deci că va conferenţia direct la ambasadă. Crede oare că nu se va afla când toată lumea primeşte invitaţii?

Se bat atâtea vanităţi umflate pe aleile cotrocenizate de la Paris, încât riscă să se încheie cu un măcel. Cum se vor înfrunta Virgil Tănase şi Ţepeneag sau cum se vor suporta în aceeaşi opoziţie Balotă şi Marino?

Niculescu vine şi cu o altă ştire care pare fantezistă deşi a fost dată de *România liberă* sau tocmai de aceea: Ion Iliescu ar avea de gând să-l invite pe Regele Mihai în România. Ar însemna — înainte de alegeri — să-i întindă regelui o capcană pe care n-ar putea-o evita. Nu s-a plâns de atâtea ori — pe drept — că nu poate veni în ţara lui ca orice român?

Altfel? Irosirea dinaintea plecării cu mici belele circumstanţiale (inerente oricărui ajun de călătorie) care m-au tot dus de la doctor la farmacie. Nu cred să fi plecat vreodată altfel decât regretând c-o fac. Începând cu cea mai mare călătorie: venirea la Paris. Dar sfârşind şi cu cele mai mici, fără implicaţii existenţiale. Ca asta de acum.

BUCUREŞTI

Jurnal
(Simple note la faţa locului)

Duminică 5 mai

Trezit la 5 dimineaţa, ca vai de noi. La 7 şi jumătate vine Daniel Ilea să ne ajute, ca de fiecare dată, la bagaje. Suntem mişcaţi de fidelitatea lui.

În avion, Mămăligă cu soţia. Insistă să venim la Uniunea Scriitorilor pentru lansarea colecţiei sale (cărţile lui şi ale lui Basarab Nicolesco). Nu-i las nici o speranţă: vom fi prea prinşi. Ne dă totuşi numărul său bucureştean de telefon. O idee fixă: vrea neapărat să declare nu ştiu câte milioane pe care le are la el. De franci, nu de lei. La sosire ne pierdem prin aeroport, aşa că nu ştiu cum s-a descurcat cu... milioanele.

De la Tele 7 abc, o reporteriţă. Habar n-am ce i-am răspuns la inevitabila întrebare cu regăsirea „pământului patriei“.

Ne aşteaptă Gabriel şi cu Carmen, Patapievici şi Zografi. De abia încăpem în maşină.

Ne instalăm în apartamentul lui Gabriel din Intrarea Lucaci cu impresia de a reveni „acasă“. G., a cărui excepţională primire ne provoacă acest sentiment de bună familiaritate cu locul, ne dă noi detalii despre „ţepeniadă“. Ţepeneag a scris în *Ziua* un articol de neconceput. Sorin Mărculescu, direct atins, îşi exprimă indignarea la telefon.

Soseşte Gabriela Ad., cu cartea ei de interviuri unde a inclus şi unul cu noi de care uitasem cu desăvârşire, „Obsesia politicii“. V. nu vrea să audă de nici un interviu şi de nici o televiziune, ea

insistă să participe pe Tele 7 abc la o emisiune asupra alegerilor din 1946. V. refuză cu îndărătnicie.

Sună Ileana Mălăncioiu: a văzut *flash*-ul televizat și ne urează bun venit.

Îl chemăm pe Manolescu: e în campanie electorală în provincie.

Cu Ioana și Horia Patapievici lungă convorbire în patru — tot telefonică.

G. nu ne-a încărcat prima zi cu *rendez-vous*-uri, putem deci cina în patru și ne vom culca mai devreme, pe la... 2 și jumătate.

Bucureștiul e înflorit, murdăria și mizeria sunt acoperite de verdeață. Ascunse. Camuflate. Seamănă cu orașul de altădată, și nu cu cel de acum cu gropi, bălți și gunoaie, cel mai urât probabil din toată Europa. Dacă privești insistent, te întrebi dacă te mai afli, de fapt, în Europa. Ceva nedefinit, de lumea a patra. Dar Bucureștiul ne acceptă imediat: parc-am ieșit de pe „calea răutăților" și ne merge bine.

(Notă la retranscrierea din iulie la Paris: atât de bine, încât V. n-a mai avut nici o migrenă și a dormit fără somnifere. Să-ți vină să te muți în România. Parcă n-am ști că e prea târziu.)

Luni 6 mai

Dimineața, telefoane. Cu Geo (Dumitrescu), mai întâi. L-a chemat și pe el Mihai Pelin. Cu același disc: că „ei" vor să-mi ofere apartamentul. Cotroceniul? se întreabă Geo. Mai curând Măgureanu — presupune Manolescu. Ori de unde ar veni tentativa de „captare", pe toți îi voi trimite avocatului Doru Cosma, căruia îi telefonez să-i cer acordul. N-a reușit să mă „cumpere" Ceaușescu (mi se ofereau drepturile de autor ale tatei în „devize" la Paris) și-și închipuie SRI că mă va seduce cu apartamentul?

La 13.30, șoferul de la Humanitas. Ne oprim mai întâi la *22*. În curte la GDS, Alecu elegant și neschimbat. Parcă ne-am despărțit de un ceas-două. Înăuntru, întâlnire cu „redacția" și cu istoricul Șerban Papacostea (e medievist, dar de ce n-ar putea discuta despre alegerile din 1946?). Sala de la GDS e pregătită cu „răcoritoare" ca pentru o conferință. E chiar una: se face planul emisiunii. Cum se regretă lipsa de martori direcți ai evenimentelor imediat postbelice, V., dându-și seama că e singurul care a asistat la procesul

Antonescu, se decide brusc să participe, spre bucuria — intensă — a Gabrielei. Dintre noi, supraviețuitorii, el este desigur, după formula lui Raymond Aron, „spectatorul" (cel mai „angajat" din acel moment). Mai sunt de față Rodica Palade, Andrei Cornea și Gabriel Andreescu, căruia îi exprim dezacordul meu cu luările sale de poziție din ultima vreme.

După aceea, la Humanitas, unde ne așteaptă Gabriel. Încasez drepturile de autor ale volumelor apărute în toamnă, în timp ce Virgil se duce la Rodipet să ne achite abonamentele — ale noastre și ale Ilenei Vrancea, ne-a scris din Israel pentru a o cere. Atmosferă înfierbântată din pricina articolului lui Țepeneag din *Ziua*. Nu-l atacă doar pe G. „sub influența celor de la Paris" — *suivez mon regard* —, dar și pe prietenul său cel bun Sorin Mărculescu, devenit acum „funcționarul" S.M. dat afară de la Humanitas fiindcă exilul era indignat că fratele său, Florin, a fost informator. (A fost invers: la cererea lui Alecu, V. cu mine am semnat, atunci când a izbucnit scandalul soldat cu darea afară a lui Florin de la *România liberă*, un apel ce-l dezvinovățea). Vine și Sorin Mărculescu fierbând de indignare, spre a-i arăta lui G. scrisoarea sa către Țepeneag. Se întreabă cum de-a putut să fie prieten cu cineva atât de ignobil, și, amintindu-și singur ce-am făcut pentru fratele său, ne îmbrățișează patetic.

Între timp, telefonase Manolescu și aranjase prin G. un *rendez-vous* cu noi. Aceeași mașină cu șoferul de la Humanitas ne duce până la Senat (fostul Comitet Central), unde ne așteaptă pe trotuar Niki și Radof — tremurând la propriu, nu la figurat, de emoție. E trecut de 4 d.a., dar Niki ne ia la masă. Trecem din mașina Humanitas în mașina PAC și ajungem la Restaurantul Tezal (ținut de un fost inginer prieten și cu Niki, și cu Dorin Tudoran). Mai fusesem acolo acum un an și jumătate, cu Mihnea, Gabriela Ad., Gabriel Andreescu. De data asta însă patronul vrea să discute despre chestiunile ultime ale existenței, așa că nu prea putem sta de vorbă cum am fi vrut cu Niki, epuizat între două turnee — ne va mărturisi că nu ajunge să doarmă mai mult de trei-patru ore pe noapte!

Dejun deci de la 16 la 18. Întorși acasă tot cu mașina PAC, mai mult îi asistăm pe Carmen și pe Gabriel decât cinăm cu ei.

Insist asupra maşinilor cu care am fost duşi nu din vreun snobism automobilistic, ci pentru ilustrarea statutului nostru bucureştean de obiecte umblătoare, cum spune V. N-am avut de-a lungul celor trei „reîntoarceri“ nici un contact cu strada, iar în cap nici un plan posibil al Bucureştiului, pe care nu-l regăseam în amintire decât atunci când ne apropiam de Universitate, de Calea Victoriei sau de Cişmigiu şi bulevardul Elisabeta. În rest, mă uit din maşină la străzile pe care sunt dusă şi nu situez nimic.

Gabriel, cu planuri pentru Iaşi. Nu abandonase — cum credeam şi cam speram. Vrea să pregătim emisiunea în care el îl va pune pe Iosif Sava la punct (pentru slugărnicia cu care l-a primit pe Iliescu săptămâna trecută — la Bucureşti printre „ai noştri“ nu se vorbeşte decât de asta) iar eu îl voi „sprijini“.

Pe Iosif Sava l-am întâlnit azi după-amiază la Humanitas. Mai puţin antipatic decât pe ecranul televiziunii. Salamalecuri mie, invitaţie patetică, urgentă, insistentă lui V. Doreşte să-i consacre lui singur un întreg program: „*Piteştiul* şi discoteca dvs., maestre, trei ore, doar noi doi: *Piteştiul* şi muzica.“ Bineînţeles, V. refuză. O dată, de două, de trei ori... până plecăm, lăsându-l singur cu Gabriel, care îi va descrie cu *fairplay* şi de-amănuntul cum îl va ataca.

Marţi 7 mai

Din telefoanele dimineţii: Nelly Pillat, Barbu Brezianu, din nou Geo, Irinel Liciu: Doinaş e în deplasare (se lăuda ieri Manolescu cu „tinereţea“ şi devotamentul lui Doinaş: bate drumurile electorale cele mai grele, se duce şi în... Făgăraş!). Sorin Mărculescu ne anunţă că ne va chema Florin: vrea neapărat să ne vadă.

Soseşte maşina de la Tele 7 abc. Trecem să-l luăm şi pe Şerban Papacostea. În birou ne aşteaptă Radu Nicolau şi doamna Fusariu — ar vrea să mai facem împreună o emisiune comentând pe cea cu Nyssen (va fi difuzată la apariţia romanelor Ninei Berberova). Evident refuz. N-am cum să comentez un... comentariu. Mă pune în gardă: să nu mă duc la emisiunea lui Iosif Sava, după cea cu Iliescu, m-aş face de râs. Aceeaşi reacţie la telefon dimineaţă din partea Monicăi Spiridon. Le liniştesc pe amândouă: tocmai de asta ne şi ducem, ca Gabriel să-i spună ce credem cu toţii despre plecăciunile sale.

Numai Gabriela Ad. e, ca de obicei, în întârziere. Și doar, aflăm pe loc, emisiunea e chiar a revistei *22*. Sosește și „năuca“ (ea își spune „haotica“), și începe, în direct, dezbaterea despre alegerile din 1946 ca prolog la cele din 1996 — exact o jumătate de secol! V. care nu voia să fie prezent este cel mai activ, cu o contribuție remarcabilă nu numai în privința procesului Antonescu, dar și relativ la Lucrețiu Pătrășcanu (îl apără). Papacostea, calm și în subiect. Pe mine nu mă văd. Gabriela e încântată. Și Radu Nicolau găsește c-a fost o mare reușită.

Printre mesajele telefonice, prea puține înjurături; una ne place mai ales: „javre burghezo-moșierești“. O doamnă necunoscută îmi oferă în schimb un exemplar din *Odiseea* în traducerea tatei (îmi este dedicată), o alta îmi amintește că părintele ei, Ștefan Dumitrescu, mi-a făcut portretul.

Invitați de *22* la mititei, la O.K. Deli. Gabriela cu Mircea, Rodica Palade cu Gabrea (cel care-mi adusese scenariul cu *Pitești*), Șerban Papacostea și doi viitori colaboratori ai revistei, o sociologă și un specialist în cutremure care prevede unul la București prin 2000 și ceva, fascinând-o pe Gabriela. După ce îmi impune un vecin de masă cu care n-am cutremure de împărțit, Gabriela se depășește în gafologie. Îl zărește pe Buzura la o masă mai îndepărtată (el nici habar n-avea că suntem acolo) și-i atrage atenția asupra prezenței noastre. Ce să facă bietul om? După o lungă ezitare (cine știe cu ce cuvinte grele ar risca să fie primit...) se îndreaptă spre masa noastră. Moment acut de lașitate. Îl întreb de sănătate (a fost operat acum un an sau doi pe cord deschis, în America). E ușurat c-am luat-o în direcția asta, cardiacă și nu psihiatrică — cum ar merita — și-mi dă detalii, surâzând aproape umil. După care, avântându-se curajos, mă întreabă dacă n-am putea V. și cu mine să facem o vizită și pe la Fundație. Răspunsul negativ nu-l miră, pare bucuros că n-a fost mai grav. Până și V., de cealaltă parte a mesei, nerecunoscându-l — stăm în penumbră — a dat vag din cap, ca de salut. Apoi l-a apucat furia când și-a dat seama că era Buzura. Îi fac reproșuri amare Gabrielei, dar „haotica“ plutește, făcând planuri pentru viitoarea întâlnire la GDS.

Acasă, G. ne spune că a telefonat Pleșu. Ne-a văzut la televiziune și i „s-a făcut dor de noi“. V., mai departe inflexibil, nici nu vrea s-audă de împăcare.

Miercuri 8 mai

Telefonita matinală începe cu Paler. Şi cu reproşuri: când venea la Paris nouă ne telefona mai întâi de la hotel, pe când de noi trebuie să afle de la televiziune că ne aflăm în Bucureşti. Prevedem o întâlnire la Geta. Nu i-am făcut încă semn Getei. Ea a cules semnăturile pe „apelul" ţepenist împotriva lui Gabriel, ea s-a plâns de Humanitas lui Ion Iliescu la o întâlnire a acestuia cu editurile de stat. Tot ea mi-a transmis „oferta" lui Pelin, telefonând direct la Paris. O vom vedea totuşi, dar mai încolo.

Prin Vana alertez pe Lovineşti pentru o reuniune comună. Sanda însă vrea să vin la ea, în zilele şi la orele fixate tot de ea. N-o voi vedea deci nici de data asta.

Între 4 şi 6 d.a. la Geo Dumitrescu. Ne pregătise „serialul" lui complet din *Adevărul literar şi artistic*; de ce a fost şi a rămas „stângaci". Nu e în formă rea. De data asta nu o vedem pe maică-sa. Are 95 de ani, şi-a cam pierdut vederea, mai cade pe stradă, dar nu lasă pe nimeni să-i ţină casa. Tot ea face şi cumpărăturile. Când se văd, V. cu Geo redevin adolescenţi. E o plăcere să asişti la maliţioasa şi ferventa evocare a anilor „albatroşi". Se creează un inconfundabil climat de complicitate: unul începe o frază, celălalt o termină, la enunţarea unui nume acelaşi surâs sau aceeaşi încruntare, se simte că ce au avut ei doi în comun e mai puternic decât ceea ce i-a despărţit.

Seara vine Monica Spiridon cu soţul ei să ne ia la cină. Cum i-am vorbit-o de bine lui Gabriel, imediat ce o vede îi şi comandă... o carte. Cinăm la „Bolta rece" şi ne înţelegem asupra esenţialului.

Şi de la ei, şi de la alţii, ecouri favorabile asupra emisiunii de la Tele 7 abc. Numai V. susţine că el a fost... oribil.

Joi 9 mai

V. a plecat pe Calea Victoriei, cu dr Brană, pentru a evita echipa de la Pro TV care vine pe la orele 3 d.a. în Intrarea Lucaci. Tânărul reporter, Ion Vaciu, e total nepregătit. Anunţă al VI-lea volum din *Jurnal indirect*! Nu-l interesează decât să vorbim de alegeri. Îi propun să înlocuim subiectele la zi, deja tratate în emisiunea

de alaltăieri, prin explicitarea titlului *Insula Şerpilor*.Vorbesc singură — el e repede scos din cursă — vreo 40 de minute câtă casetă are şi la sfârşit îl îndemn să treacă doar un minut-două, ce şi cât vrea. Sunt sigură că nu va difuza nimic, băiatul e de la Ştiri, ce să facă cu polilogbia mea? Vrea însă şi mai mult: o plimbare televizată prin Bucureşti, pe traiectoria trecutului, ca să-şi facă el o întreagă emisiune, un „subiect“ cum se spune aici. E exact ceea ce i-am promis V. şi cu mine Marilenei Rotaru, nici gând să fac o repetiţie generală cu el.

Seara, la O.K. Deli, cu Carmen, Gabriel, Patapievici şi Ioana. Desertul îl luăm la Patapievici acasă, să scăpăm şi de ţânţarii dezlănţuiţi, şi de căldură (Horia şi-a pus, din drepturile lui de autor, aer condiţionat). Gabriel, în forma lui de zile mari, domină toată seara. Horia, din nou copil bun izbucnind în inimitabilul său râs adolescentin la fiecare replică. La restaurant un actor i-a făcut — şi dăruit — caricatura. Cum să suporţi o atare popularitate? Fireşte, nu prea bine.

Telefoane: Geta. Bălmăjeşte ceva cu Mihai Pelin, când îi spun că vor să-mi „capteze“ bunăvoinţa. Că nu mai e aşa, toată lumea se înţelege acum cu ei. Evită sintagma odioasă, dar sugerează că s-au făcut „băieţi buni“. Să mai comentez?

Florenţa Albu: pleacă la Sibiu, ne va vedea la întoarcere, i-a telefonat din Buttes-Chaumont Rodica Iulian (stă la noi) să-i spună că petrece o vacanţă minunată.

Sună de la Paris Mihnea târziu noaptea: Manolescu se întoarce luni şi ne va face imediat semn să ne vedem. E de tot hazul dacă acum *rendez-vous*-urile bucureştene se iau via Paris.

Vineri 10 mai

Ducându-l cu maşina pe V. să-şi ia discuri de la magazinul Muzica (a găsit şi aici compacte!), trecem cu Gabriel prin Piaţa Palatului, asistând la cel mai trist şi derizoriu spectacol: o manifestaţie a Partidului Regalist. Pierduţi în imensa piaţă, grupaţi în jurul unei estrade, vreo 50 de oameni strigă sloganuri şi ascultă discursuri. Par nişte pitici, o minusculă pată în golul ambiant. De abia de se aud când strigă. Să plângi de jale.

Restul zilei în casă, blocată de G. care vrea să „pregătim“ emisiunea de trei ore de mâine, să nu pierdem nici un minut cu lucruri inutile sau lăsându-l pe I. Sava să „ocupe“ microfonul şi să cheltuiască timpul cu pălăvrăgeala lui consensuală. Parcă ne-am face planul pentru o bătălie. De fapt, ar trebui să fie una, probabil că nimeni n-a spus la Televiziunea de stat ce are acum de gând să profereze G.

Noroc cu umorul lui G. care calmează nerăbdările mele. Sunt incapabilă să iau în serios această ocazie ce nu trebuie pierdută, deşi îmi dau seama de importanţa ei. Dacă atacul va fi reuşit, va vui Bucureştiul o săptămână-două, dacă nu, cam tot aşa. Scepticismul meu e, de fapt, mai mult mimat, şi-l amplific pentru a-l exaspera pe G., provocând astfel crearea de scenarii în care, plecând de la un pretext real, fabulează enorm, până ce râsul nostru se transformă în hohot.

Sâmbătă 11 mai

Data istorică: de la 5 la 9, cu o pauză pentru clipul electoral, la „Serata muzicală“ a lui Iosif Sava. Gabriel e impecabil. Mai fioros chiar decât mă aşteptam. Îi reproşează lui Sava că „primindu-l în genunchi“ pe Iliescu, perpetuează o tradiţională şi bizantină plecăciune care a ajuns sub Ceauşescu la formele pe care le ştim. Sava, cam verde la faţă, caută să bruieze şi se face că nu înţelege: n-a făcut bine că l-a invitat pe şeful statului? Dar G., cu o răbdare uşor exasperată, îi repetă, ori de câte ori S. se agaţă de falsul său argument, că nu faptul de a-l fi primit i-l reproşează. Dimpotrivă, trebuia, primindu-l, să devină, ca orice ziarist occidental, ecoul întrebărilor stingheritoare ale opiniei publice. Până la sfârşit, după ce intervin şi eu (doar o paranteză) subliniind că întrebarea centrală ar fi trebuit să privească felul cum Iliescu a adus şi în orice caz a felicitat pe mineri pentru fărădelegile înfăptuite în Bucureşti, I.S. se plânge că va trebui să-şi ia doctoria, simte cum i se ridică tensiunea.

În pauză, intervine cu explicaţii ce nu pot trece la televiziune: cu această emisiune de plecăciuni s-a „blindat“ şi poate din nou primi personalităţile din opoziţie. Iar se laudă cu Manolescu, Patapievici, Alina Mungiu etc., invitaţi la emisiunea lui. Genul de argu-

ment ca pe vremea lui Ceaușescu mă irită, dar mi-e aproape milă de tremuriciul ăsta de om.

Îl rugasem pe G. să evite când mă va prezenta „epitetele", tocmai pentru că i le reproșase lui I.S. „Da, da", promite G. cu gândul aiurea, și cum începe partea a doua dă drumul la laude.

Eu? Foarte bine, îmi vor spune primii ascultători (printre care V. pe care-l cred, nu exagerează niciodată în ceea ce mă privește). Îmi trimite și G., în cursul emisiunii, un bilețel în acest sens. Sunt în orice caz ușurată c-am reușit să povestesc ce i s-a întâmplat mamei, citind un text dinainte scris (singurul pe care l-am pregătit și eu), cu o voce strangulat de albă spre a nu cădea în patetism. Satisfăcută și de a-l fi pus la punct pe I.S. în două din obsesiile esențiale (nu doar ale lui): 1) să nu uităm fascismul — îi replic că numai asupra Auschwitz-ului au fost înregistrate 10 000 de lucrări, deci putem și noi să ne ocupăm prioritar de Gulagul comunist; 2) de ce să dăm în marile noastre valori: Sadoveanu, Arghezi, Călinescu? Aici răspunsul meu e cel de totdeauna: nu demolăm statui, revizuim valori și nu punem în chestiune integralitatea „operei" scrise *înainte* de căderea autorilor sub vremi. Restul nu știu cum va fi fost. În orice caz, timpul mi s-a părut prea scurt pentru tot ceea ce aș fi dorit să mai pun la punct.

(Notă la transcrierea de la Paris: calculasem bine, reacțiile la emisiune au ținut vreo două săptămâni, adică tot timpul pe care l-am petrecut la București. Excesiv de favorabile și concentrate într-o notă a Tiei Șerbănescu în *Cotidianul*: „Est-etice". Răspund la telefoane de felicitări. Uneori de la aceiași care mă îndemnaseră să nu mă duc în ruptul capului la Sava, după ce l-a primit atât de slugarnic pe Iliescu etc.)

Plecăm de acolo deloc obosiți și cu sentimentul „datoriei" împlinite. Trecem să-l luăm pe V. de la Patapievici, unde a privit cu ei la televizor, apoi pe Vlad Zografi și pe Anca, cu care vom petrece seara. Carmen e plecată la Snagov, G. a pregătit cina. Nu ne despărțim decât pe la 2 și jumătate dimineața și încă la insistențele mele cam nepoliticoase. Ritmul bucureștean incluzând treziri mai matinale, nu-mi pot permite să mă culc peste 3, ca la Paris, unde țin până la 4-5. Vlad, autentic ca totdeauna și punându-și din ce în ce mai stăruitor întrebările ultime. De pildă: de ce să

scrii? Culmea cu el: ar fi în stare să tragă şi consecinţele unui răspuns negativ şi să... nu mai scrie.

Destins şi simţindu-se bine, G. îi propune să-şi spună pe nume, cu toate că aşa ceva nu i-a trecut prin cap de vreun an de când lucrează împreună şi e foarte mulţumit de felul în care se desfăşoară colaborarea.

Duminică 12 mai

Pleşu îl sună pe Gabriel acoperindu-mă de laude şi insistând — ceea ce mă mişcă — asupra tonului just în care am vorbit despre mama. Apoi trece în registrul glumeţ — „acum că Monica s-a compromis cu Televiziunea oficială, poate îmi dă ceva şi pentru *Dilema*". Lui G. nu-i spune decât că era „frumos". Îl chiar critică oarecum: indicându-i lui Sava ce întrebări trebuia să-i pună lui Iliescu, G. l-a cenzurat (??) în propria-i emisiune. Francezul ar spune despre Pleşu că are *l'esprit tordu*. Tot apărându-se de criticile întemeiate, cultivă sofismul în scopuri personale de igienă resentimentară.

Pe mine mă cheamă vară-mea Vana, a primit zeci de telefoane cu felicitări pentru aceeaşi emisiune. Nu degeaba suntem cu toţii... Lovineşti.

G. n-a făcut scenariu cu emisiunea de ieri, a început însă să-l imite pe Sava spunându-mi „minunată doamnă Lovinescu". Îl amuză atât de mult pe V., că începe şi el să-l imite pe G. imitându-l pe Sava. Cine-l va imita pe V.?

Pe la 3 şi jumătate, Gabriela Ad. cu transcrierea emisiunii de la Tele 7 abc. Bine că acceptăm să ne aruncăm o privire pe text: îi atribuise lui Şerban Papacostea singurul pasaj pentru care V. acceptase să vină la televiziune: asupra depoziţiei lui Maniu la procesul Antonescu.

Alaltăieri primisem un telefon de la un regizor de operă: George Teodorescu, pentru a ne invita la reluarea operei lui Pascal Bentoiu, *Hamlet*. După felul în care mi se adresează înţeleg că „Ginel" îmi era prieten în tinereţe. Reacţionez cu efuziuni pe care le datorez în primul rând celor pe care am avut prostul-gust să-i uit. Dar nu e unicul motiv pentru care răspundem la invitaţie: V. visa o *Traviata* la Opera din Bucureşti, în cea mai proastă interpretare posibilă. Are de ce să fie dezamăgit: în afara unei Ofelii mult mai bătrâne

decât mama lui Hamlet (dar voce bună), spectacolul e de ținută: și muzica lui Bentoiu, și regia, și îndeosebi scenografia semnată Roland Laub, de factură occidentală.

Nu doar spectacolul contează, ci și spectatorii. Când coborâm din mașina cu care ne-au adus Gabriel și Gabriela, sunt cuprinsă de incertitudine asupra timpului în care mă aflu: „le Tout Bucarest" e răsfirat pe scara Operei, începând cu Alecu, în costum alb (*début de siècle*) și sfârșind cu Irina Eliade (Hanciu, altădată) cam șchiopătând, dar cu trăsăturile neschimbate. Mă revăd și pe mine pe toate scările de la toate teatrele bucureștene la premiere și mă simt cuprinsă de o ușoară amețeală „identitară" (cum s-ar spune acum). Sunt azi, sunt ieri? Sunt eu sau ceea ce aș fi putut fi dacă...? Nu durează mult. Intervin ceilalți care n-o cunosc decât pe M.L. de azi: Alexandru George, Ileana Mălăncioiu, Radu Bogdan, Myriam Marbé, Geta D., dna Bedrosian, Ion Caramitru (ne invită la o premieră a lui: Mozart cu marionete, la Teatrul Țăndărică, e într-o zi când nu putem), Iosif Sava cu soția. Din amândouă timpurile: Brezianu cu Irina Fortunescu sau Măriuca Vulcănescu. Cu toții mulțumindu-mi pentru „prestația" de ieri. Joc modestia, îl pun înainte pe G. și radicalitatea poziției sale, rămasă singură mă chiar autoironizez, mi-e însă sincer imposibil să nu recunosc că-mi face plăcere.

După aceea, Alecu și Pia ne „împrumută" mașina lor, de senator cu șofer, să ne ducă, împreună cu Brezienii, la Nelly Pillat care ne așteaptă la cină împreună cu fiica ei, Monica, și ginerele (rudă cu mine prin Pleșoieni), Nick Săulescu. E mișcată de articolul lui V. despre Dinu Pillat (apărut în *România literară*). Vorbim aproape tot timpul despre cartea pe care o scrie ea asupra procesului lui Dinu. Nu înțeleg prea bine: de ce trebuie dezvinovățit Dinu când ar trebui învinovățiți cei care l-au condamnat? Ce bine a făcut Goma refuzând să fie „reabilitat". Nu-i spun însă nimic lui Nelly. Își dedică viața apărării memoriei soțului ei și o face cum simte ea. Nu te poți amesteca.

Cu un taxi îi lăsăm acasă pe Barbu și pe Irina și ne întoarcem în Intrarea Lucaci, unde ne așteaptă G. Doamna Noica i-a spus că cea mai bună prietenă a mea din liceu, Marina Vlădescu (căsătorită Constantinescu), îi este nepoată. E însă bizară, stă închisă

în casă şi de vreo 20 de ani nu mai vede pe nimeni. Aş lua riscul să-i forţez uşa, însă doamna Noica nici nu-i cunoaşte adresa. N-am învăţat nimic din reîntâlnirea ratată cu Gabi Bossie, tot visez la imposibile regăsiri.

Luni 13 mai

G. vine furios de la editură: prorectorul şi rectorul de la Iaşi, cărora le telefonase ca să ne confirme sosirea, ne primesc cu plăcere, cu condiţia ca V. şi cu mine să evităm „problemele politice". G. vrea să facă mare tărăboi în presă. Noi suntem, în fond, uşuraţi că nu mai mergem până la Iaşi, şi aşa nu ne ajunge timpul pentru Bucureşti.

(Notă la transcriere: zis şi făcut: emisiune la BBC, articole în *22*, *România liberă*, *România literară,* notiţe pe la alte ziare: mare zarvă; cu „cenzura" ieşeană. Telefonează Zub şi primarul Iaşiului [PAC] să ne invite, apoi primarul Timişoarei să ne convingă a face un drum până acolo. Şi chiar Ştefănache, plagiatorul, ne pune sala Bibliotecii la dispoziţie. Refuzăm totul.)

Paler a acceptat „cu entuziasm" să-mi prezinte cartea la lansarea de la Librăria Humanitas — Kretzulescu — care e dirijată de Carmen.

Cină la Tania Radu şi Dan C. Mihăilescu (pe locul unde fusese una dintre casele tatei, pe Câmpineanu). Erau speriaţi: ne trimiseseră *L.A.I.* cu articolele lor despre cărţile noastre. Nechemându-i la telefon, credeau c-au greşit cu ceva şi suntem supăraţi pe ei. Dimpotrivă, comentariile lor erau prea elogioase şi nu ne venea să le mulţumim pentru ele. Dacă am avea timp i-am revedea zi de zi, într-atâta ne înţelegem de bine.

Acasă, pe *répondeur*-ul lui G. (aici îi spun „robot") alte reacţii extrem de favorabile la emisiunea cu Sava. Acesta din urmă i-a telefonat din nou lui G. rugându-l să-l convingă pe V., care rămâne, fireşte, inflexibil.

Marţi 14 mai

A ieşit *Insula Şerpilor.* La Humanitas, pentru serviciul de presă, ajutată cu eficacitate şi graţie de Oana Bârna. Ritmul în care trebuie

să „compun“ rămâne totuşi galopant. Aşa-mi trebuie dacă nu vreau să-l ascult pe G. care mi-a sugerat o formulă unică „Cu gândul cel bun al autoarei“. Nu mă slujesc de ea decât atunci când am epuizat toate celelalte posibilități. Sau pentru necunoscuți şi indiferenți.

Vine şi Gabriela Omăt, cu flori şi cu corecturi din volumul al II-lea din *Agenda* tatei care n-are şanse să mai iasă primăvara asta. Eu „autografiez“ mai departe, V. stă de vorbă cu ea. Cât poate şi el. Vin şi gazetari alertați de „scandalul“ de la Iaşi: de la Radio Bucureşti, de la PRO TV (aceeaşi echipă care mă filmase acasă) pentru Jurnalul de seară, subiectul fiind intitulat „Cenzura la Iaşi“. Ne iau la rând: G., eu, V. Cel mai concis şi mai bun este V.: „Domnii aceştia confundă politica cu pornografia.“

Plecăm cu maşina ce-i duce acasă pe Ioana şi pe Zografi (căruia i-a explodat gazul din subsolul casei, nu mai are apă, lumină, gaz).

Prin Geo, contact telefonic cu Mihai Pelin: Măgureanu vrea să-mi dea fotocopii din dosarul mamei de la SRI. (E rezultatul emisiunii de la Sava, când n-am vorbit doar de mama, ci şi de accesul la arhive care ar trebui legalizat? G. crede că da, eu, numai în parte. Planul cu apartamentul e mai vechi.) Îi răspund lui Pelin: „Nu vreau să am de-a face cu Instituția.“ Pelin: „Nu e nevoie să veniți acolo. Vă puteți vedea în oraş cu dl Măgureanu.“ Eu: „Cum, în oraş dl Măgureanu nu e tot directorul aceleiaşi instituții?“ Când vede că refuz, brusc, Pelin nu mai e sigur că mi se vor da documentele, trebuie să vorbească cu „şefu“.

Seara, la cină, la Geta cu Paler, povestesc tot scenariul. Paler pare convins de teoria pe care Măgureanu le-a servit-o tuturor (cred că s-a lăsat convins şi Manolescu): că el trebuie sprijinit deoarece stă în calea Securității celei rele care vrea să revină la dictatura trecutului. Chiar aşa de va fi — sunt sigură că nu e — nu m-aş afla printre cei care-l apără.

Altfel, seară agreabilă. V. foarte în formă, Paler extrem de apropiat, public nesperat de bun pentru un V. dezlănțuit, până la a-l imita din nou pe Iosif Sava cu „Minunata“... Ceilalți: Geta şi Gabriel D(imisianu) mai retraşi dintr-un prim-plan în care ştiu că avem indirect ceva să le reproşăm: complotul cu Țepeneag împotriva

lui Liiceanu. De altminteri, Gabriel L., care ne-a adus cu maşina până la uşa din stradă unde ne aştepta Dimisianu, la invitaţia acestuia de a urca şi el, a replicat: „Să nu ducem cinismul atât de departe."

Pe la 2 dimineaţa, sub ploaie, ne conduce Paler acasă cu maşina lui, lăsându-ne, ciudat, să înţelegem că noi suntem adevăraţii lui prieteni. E curios sentimentul acesta de a ne înţelege şi atunci când nu suntem de acord.

Miercuri 15 mai

De la 2 la 4, audiem la catedra de filozofie ultimele lecţii ale lui Gabriel din cursul său despre Heidegger: *Sein und Zeit* „povestit" în două ore ca o dramă cu trei actori: fiinţa, fiinţarea şi omul. De o uimitoare claritate, fără a păcătui prin popularizarea simplificatoare. V. e sedus, eu uluită. Îmi vine chiar să tac pe restul după-amiezei, rezultat foarte greu de obţinut de la o guralivă ca mine. Visez, fireşte: ce-ar fi fost dacă la catedra de filozofie, în juneţea mea când fugeam de la şcoală să ascult cursuri la Universitate, la filozofie n-ar fi predat Petrovici, ci Liiceanu. Poate mi s-ar fi deschis altfel mintea.

G. ne duce apoi la Radu Bogdan. Mie începe prin a-mi arăta cărţile tatei cu dedicaţie, lui V. îi tot repetă cum i-a schimbat cursul vieţii insistând să scrie pentru ziar un medalion despre...Van Gogh, pe G. îl bate la cap cu „Memoriile" pe care ar putea el să le scrie dacă l-ar publica la Humanitas...

Îl lăsăm pe V. acasă (are o migrenă, diplomatică sau reală?) şi mergem doar G. şi cu mine la inaugurarea Societăţii Academice Române. Alina Mungiu ne-a pus ca membri de onoare sau fondatori (nu ştiu prea bine) şi am acceptat, deoarece Societatea cu pricina s-a constituit împotriva Academiei Române.

La cocteil, mă sărut cu Pleşu sub privirea ironic-amuzată a lui G. Eram hotărâtă să pun balsam pe rănile lui Pleşu, altfel nu va înceta să-i dea lui G. telefoane de reproş. Îi spun că V. e totuşi obiectiv (îi plac unele dintre articolele lui), dar nu cedez asupra esenţialului: includerea vinovată a textului împotriva lui V. în volum. Cu haz, ca totdeauna, Pleşu pretinde că-l va scoate la viitoarea ediţie.

Sunt într-o fază creştină, mă congratulez şi cu Pippidi care-mi mărturiseşte că l-au pus pe gânduri unele argumente ale mele din emisiunea cu Sava privind probabil necesitatea de a fi aduşi în discuţie marii compromişi. Călinescu, de pildă, şi Vianu, pe care-i apărase atacându-l pe V. în articole, în carte şi la televiziune.

În rest, Alecu, tot elegant ca la o prezentare de modă, Djuvara (excesiv de tânăr), Stere Gulea cu soţia. Voiam V. şi cu mine să-i vedem neapărat filmul *Stare de fapt*, care nu mai rulează: vom merge la el şi ne vor pune o videocasetă. Mai sunt de faţă Andrei Cornea, Stelian Tănase — vrea să ne dea ultima lui carte, ca şi o colecţie din *Sfera politicii*. Şi Iosif Sava. Când deschide gura pare a-l imita pe Virgil, care-l imita pe Gabriel, care-l imita pe... Sava. Ca să nu izbucnesc în râs schimb doar două-trei fraze cu el şi mă îndepărtez grabnic. Altfel, o grămadă de feţe cunoscute pe care nu reuşesc să pun vreun nume.

Acasă, ne instalăm la telefon: Gabriela Ad.: azi la GDS a fost reuniune cu Mămăligă şi Basarab Nicolesco; nu se aflau decât patru persoane în sală! La rând, Ioana Pârvulescu, Tia Şerbănescu. În sfârşit, Niki, extenuat, robotizat.

În încheierea zilei, un detaliu: cum Facultatea de Filozofie e acum la Drept, ieşind de acolo mi-a venit să traversez bulevardul Elisabeta, să urc un etaj şi să mă întorc... acasă. Ceea ce, sunt sigură, nu-mi va mai fi dat niciodată.

De când am sosit la Bucureşti fac seara febră. Mică. Psihică?

Joi 16 mai

Paul Cornea, la cafea. Foarte încântat de colecţia lui de la Humanitas „Tezaur", cu cărţile de bază pentru elevi şi studenţi. Ne mai povesteşte încă o dată cum l-au adus, în 1990, el şi Mihai Şora, pe Petre Roman să constate distrugerile mitereşti la Universitate. Petre Roman se slujea mereu de sintagma „rebeliune legionară" şi a trebuit să-i explice Paul Cornea de ce nu există nici o asemănare între studenţii din Piaţa Universităţii şi legionarii din anii '40. Paul C. a fost atunci — şi mai este — impresionat de curajul fizic al lui Roman. Nu-l apără, nu-l scuză, dar... va vota pentru el.

Seara, vine Doinaş cu maşina şi şoferul său (de senator) să ne ia. Trecem la el acasă, unde ne aşteaptă Irinel, purtând un chimir

tot atât de frumos ca faimoasa ei hlamidă făgărășeană care s-a întipărit în memoria lui V. până la a o confunda cu cea care o purta. Fragilitatea ei pare extremă, dar n-are aerul de a ține de vârstă, ci de grație. Împreună, la al doilea restaurant-grădină de vară O.K. Deli, cel de „lux". A plouat toată ziua și acum se aruncă asupra noastră, vizând-o mai ales pe Irinel, neuitându-ne însă nici pe noi... țânțarii. Niciodată nu i-am văzut ca anul acesta: lungi aproape cât lăcustele, repezindu-se valuri-valuri în formație de bombardiere, dezlănțuiți. La o masă apropiată se află Adrian Severin. Doinaș se ridică să-l salute. Oprit din gest de Irinel. Contrar mai tuturor soțiilor, ea nu-i reproșează lui Doinaș curajul, găsind dimpotrivă că nu este destul de radical. L-ar vrea un opoziționist mai *musclé*.

Din pricină de „țânțăriadă", curmăm mai devreme seara atât de amical-familiară (de câte ori, în fotoliile noastre pariziene, Irinel și Doinaș nu discutaseră cu noi cu aceleași, firești, accente de adevăr, rarisime pe acea vreme).

Întorși deci în Intrarea Lucaci pe la 10 și jumătate-11, dăm de bairam la Carmen: cinează cu fiica ei și cu prietenul acesteia.

G. a adus de la Humanitas *22*-ul. Cu fotografiile lui Văduva: execuție capitală! V. și cu mine pe prima pagină, cu gușii în degradeu și un aer între idioțenie și uimire. Gușile sunt vreo patru de fiecare și coboară în diagonală. Gabriela ni-l trimisese pe Văduva — e fotograful lor — într-o după-amiază. Un personaj straniu, nu prea în vârstă, dar cu o barbă mare albă. Nu-l credeam însă amator de monștri. Cei din jurul nostru nu găsesc fotografiile oribile. Dar dacă așa vom fi arătând amândoi, cum de ne suportă prietenii? Mă consolez oarecum privind cu G. și V. copia pe casetă după „Serata muzicală". Arăt infinit mai decent, chiar acceptabil.

Mai multe note prin ziare cu „scandalul" de la Iași.

Vineri 17 mai

Ceruseră un interviu prin Humanitas și se prezintă, pe la ora 3, doi gazetari de la *România liberă*: redactorul-șef Eugen Șerbănescu și Preisz. Primul, răcit, l-a luat pe-al doilea ca ajutor, deoarece mai făcuse data trecută un interviu cu V. și cu mine, care a ieșit complet depășit și defazat vreo șase luni mai târziu. Nu suntem pe același portativ; Eugen Șerbănescu ar vrea să laud Convenția și

să neg gazetarilor din opoziție dreptul de a o critica. Eu sunt, evident, pentru critică. Îmi întind și un fel de capcană cu Petre Roman. În care nu cad. În general, limbile rămân încâlcite ca în Turnul Babel nu din pricini politice, ci... intelectuale. Alt interviu care nu va trece, alt timp pierdut. Noroc că V. a plecat în oraș și a scăpat.

La 5, se întoarce V. în același timp cu Tia Șerbănescu, gazetara noastră preferată. Cu ea inteligența intră în politică, disecă, taie — ca o lamă de cuțit bine ascuțită. Lucidă, plină de umor, eficace. În două ore cu ea aflăm mai bine și mai mult decât în săptămâni-luni cu alții.

E până acum singura dintre cunoscuți care nu se lasă ispitită de legenda unui Măgureanu liberal, ce ar sta în calea securiștilor puri și duri și i-ar împiedica să tabere pe noi. Ea a refuzat invitațiile lui Măgureanu.

E drept că, de la început, acum vreo doi-trei ani, nici Gabriel nu s-a lăsat amăgit, în ciuda faptului că avea de scos din ghearele SRI inedite Noica. Gabriel însă este pentru noi aparte: de la el nu ne putem aștepta, din acest punct de vedere, la nici o surpriză negativă.

Pe când stăm liniștit de vorbă împreună, după cină — ni se mai întâmplă —, sună de la Iași un gazetar, Simunca. Îi cere lui G. să răspundă telefonic la reacțiile stârnite de nevenirea noastră: pe de o parte supărarea rectorului că G. s-a slujit de termenul „rușinos“ pentru a-i califica „cenzura“, pe de alta șeful Ligii Studenților reproșându-i că n-a dat curs celorlalte invitații, privând astfel pe studenți de prezența noastră și considerându-i drept niște „provinciali“. Cu toate că sosise frânt de oboseală, G. intervine (e o emisiune de radio în direct), cu rapiditate, vehemență și... argumente.

Sâmbătă 18 mai

Telefon de la Mihai Pelin. Credeam că, după refuzul meu de a-l vedea pe Măgureanu, nu va mai da semn de viață. Iată că m-am înșelat. A vorbit cu „șefu“. Va copia piesele din arhivă și mi le va aduce.

La ora 3, Florin Mărculescu cu soția. Vrea să ducă — să ducem? — o campanie de presă: *Constituția* prevede că un președinte

nu se poate prezenta de trei ori. Numai că Iliescu poate răspunde: prima oară nu fusese votată *Constituția*, deci eu mă prezint... a doua oară.

El amenință că dacă e din nou ales Iliescu va renunța la cetățenia română. Câte state occidentale se vor repezi să-i ofere azil politic, acum, când țările din Est sunt considerate democrate? Iată o întrebare pe care evită să și-o pună.

Când pleacă ne lasă atât de istoviți, încât nu mai avem forțe decât pentru a-l asculta pe Breban (ne promisesem să nu-l vedem) la „Serata muzicală" a lui Sava. Prima parte. Uimire: mă citează favorabil. G., care a privit toate cele trei ore, ne spune, când ne întoarcem din oraș, că și în partea a doua a continuat cu elogiile pentru G. și pentru mine, alternându-le cu momente de paranoia caracterizată.

Pe la 7, duși de G. la Stere Gulea, unde se repede să ne vadă și Alina Mungiu (cu flori). Vedem singuri *Stare de fapt,* Stere Gulea s-a săturat să-l tot privească, soția lui pregătește masa.

Ne place foarte mult filmul: Stere Gulea e de o autenticitate cuceritoare. La o poveste filmată de el nu-ți mai pui întrebarea dacă poate fi reală sau nu, e în primul rând adevărată. Are, în plus, o măsură în scenele cele mai crude sau mai dramatice, care-l face mereu verosimil. Rolul principal e admirabil ținut de fiica lui Pellea.

Cinăm în patru și discutăm despre viitorul său film, după un scenariu de Alina Mungiu, trimis mai întâi lui Pintilie. Asistentul acestuia din urmă, Groșan, a uitat și să-l citească el, și să-l arate „patronului" care filma în minele de pe Valea Jiului. Pintilie l-a dat afară pe Groșan, s-a supărat pe Alina Mungiu că, neprimind nici un răspuns, i-a dat scenariul lui Stere Gulea și pe acesta din urmă că l-a primit.

Ne readuce St.G. acasă pe la 12 noaptea. Prelungim seara cu G. și Carmen. Încheiem iarăși cu Iașiul (a ajuns o epopee). Aflăm că, ieri, Pruteanu a evocat incidentul cu noi în faimoasele sale 5 minute televizate. Ce-am ajuns!

Duminică 19 mai

Pupăzan telefonează de la București. Are aici mari perspective pentru a lucra ca arhitect. E salvat. Merită.

După-amiază, cu G., mai întâi la Marina Constantinescu. În noul lor apartament. Sobru, minimal şi de bun-gust. Nu realizez în ce cartier e, sunt transportată prin Bucureşti ca pe un tărâm fără repere. Nu mă regăsesc decât pe bd. Elisabeta, la Universitate, pe Calea Victoriei, în faţa blocului Wilson (tot trecem prin faţa ferestrei mele), în Cişmigiu şi la Şosea. În rest, mă aflu într-o urâtă ţară a nimănui.

O luăm pe Carmen de la Kretzulescu (se lucrează de zor acolo, Carmen vrea să fie gata pentru „lansarea" cărţii mele) şi ne ducem la cină la Gabriela Ad.

Sub un pretext oarecare, Ileana Mălăncioiu n-a acceptat invitaţia.

În locul ei, Ana Blandiana şi Romi Rusan. Blandiana foarte demonstrativă, îmi sare de gât cu entuziasm. Credeam că după ce V. a vexat-o data trecută când, la ei acasă, a declarat sus şi tare că Manolescu i se pare singurul om politic din ţară, se va arăta mai rezervată, dar deloc.

Soseşte şi Ioana Ieronim, reîntoarsă de la Washington, unde e consilier cultural la ambasadă, pentru o „operaţie".

Ioana Ieronim încearcă să ne convingă, mai ales pe mine, dar şi pe Blandiana, să susţinem Memorialul Gulagului pe cale de înfiinţare la Washington, care, în ce priveşte România, este o absurditate din moment ce victimele comunismului sunt reprezentate de... Ion Iliescu. Rusia de Elena Bonner şi de Bukovski, Cehoslovacia de Havel, iar noi de unul din tagma călăilor şi nu a victimelor, oricât de „disident" s-ar vrea el *post-festum.* Ioana Ieronim pare a găsi secundară o astfel de „chestiune". Nici nu e anormal, în Statele Unite nu este ea trimisa lui... Iliescu? Evident, refuz net şi cu indignare orice sprijin adus unui astfel de organism. Blandiana a scris oficial la adresa din Washington pentru a expune punctul de vedere al Memorialului de la Sighet: nici un răspuns. Tot muţi au rămas organizatorii la protestele românilor din America. Ioana se loveşte deci ca de un zid de refuzul nostru.

Gabriela Ad. — gospodină frenetică — aduce feluri peste feluri, însă canicula (sunt 37 de grade) ne împiedică să ne bucurăm cum ar merita de strădania ei. Suntem între prieteni — e şi Rodica Palade de faţă, ţinem la ea —, atmosfera este însă sufocantă, nu doar din

cauza temperaturii. În afară de Gabriel, de V. și de mine, se pornesc cu toții împotriva lui Paler care l-ar susține pe Măgureanu fiindcă acesta îl are la mână cu dosarul său de fost membru în C. C. Cum să-l poată însă șantaja cu ceva deja mărturisit public de el însuși? Dar nu se mai judecă logic. E ceva din psihologia comună — și detestabilă — cine nu ne împărtășește total părerea e sau a fost securist. Până n-a făcut prea multe gafe Casa Regală, dacă nu erai sută la sută cu regele deveneai pur și simplu suspect în exilul parizian. Mi se pare curios să regăsesc o atare tonalitate în discuția despre Paler tocmai la membrii Grupului pentru „dialog" social. Gabriela Ad. este și influențată de Ana Blandiana, pe care o prețuiește într-atât din pricina Sighetului — și până aici bine face —, încât pare a o urma în tot — ceea ce e mai puțin bine.

Ca în tot Bucureștiul, discuție apoi despre *Politicele* lui Patapievici — Gabriela reproșându-i amar limbajul „ordurier" și scatologic. Nu și antiromânismul frenetic, care, de la Cioran încoace, se bucură de faimă bună printre intelectualii români.

Ne întoarcem pe la miezul nopții, găsind casa din Intrarea Lucaci aproape răcoroasă.

Luni 20 mai

După-amiază total lovinesciană, la care asistă, contrar anilor trecuți, și V. de la început și până la sfârșit. În afară de Sanda, vexată de telefonul meu, tot ce a rămas din familie, în reuniune la Vana și la soțul ei, Șerban Constantinescu: Lucica Romanescu (fiica generalului Ion Lovinescu — „genealogista" familiei), Mabia Mircea cu fiul ei Andrei (soțul i-a murit anul acesta de cancer), Andrei Ghițescu cu soția și fiica Elena și, în sfârșit, Nadia (lucra la Academie și a păstrat din această vecinătate continuă cu cărțile aerul cel mai lovinescian din întreaga familie). Andrei vine să ne ducă la Vana (arhitecta ceva mai puțin PAC-istă ca anul trecut, îi reproșează nu știu ce lui Manolescu). Fiecare dintre aceste doamne a adus câte o prăjitură sau înghețată a cărei rețetă o ține, cu mândrie, secretă. Discuțiile se duc mai ales pe marginea... emisiunii lui Sava.

Elena Ghițescu are 20 de ani (matematiciană de vocație) și e moartă de timiditate. Nu scoate o vorbă. Când o chem lângă mine și ne izolăm oarecum de restul familiei, îmi dezvăluie cum își în-

chipuiau cu toții că mă voi purta la prima revedere: arogantă și luându-i de sus. Când le-am sărit la fiecare de gât, nu și-au revenit.

Pe la 7 și jumătate ne readuce Andrei Ghițescu acasă, de unde plecăm foarte repede cu G., luând-o în trecere pe Carmen de la librărie, spre O.K. Deli. Suntem în întârziere, Niki ne aștepta de vreun sfert de oră. În plină „țânțăriadă" și caniculă, Niki, destins și proaspăt pentru că a dormit un ceas-două după-masă, ne povestește turneele lui *prin* țară și *la* țară, unde a descoperit pe „țăranul român", mai puțin deteriorat decât se crede și se spune. În plus, la întâlnirile din sate se aflau și destui „intelectuali" — a găsit până și un traducător al lui Hölderlin în Maramureș!

La un moment dat i se aduce telefonul portabil la masă. (Telefonul portabil adus clienților împreună cu... mititeii sau Bucureștiul punându-se la ora Occidentului. Dacă ne va salva ceva, vor fi „formele fără fond".)

Ne-am întrebat deseori dacă lui Niki angajamentul în politică, prelungindu-se fără rezultate concrete peste timpul prevăzut de el, nu-i lasă un gust searbăd de inutilitate. „Nu, răspunde el acum, mi-am descoperit țara și pe oamenii ei simpli pe care nu-i cunoșteam." Nu e urmă de demagogie sau fățărnicie patriotardă în răspunsul său. Și, firește, nici un „pășunism". Constată doar. Și ne pare bine pentru el.

Acasă discutăm între noi despre premiul pe care Fundația lui Buzura vrea să-l dea Editurii Humanitas. Gabriela Ad. și Ana Blandiana s-au năpustit ieri pe G.: nu trebuie în ruptul capului să primească.

(Notă la transcriere: G. a primit până la urmă premiul.)

Marți 21 mai

Dimineață, telefon lui Al. Zub. Să nu creadă cumva că, nerăspunzând invitației lui sau a primarului, ne răzbunăm pe Iași.

După-amiază, lansarea *Insulei Șerpilor* în fața Librăriei Humanitas din Galeria Kretzulescu. Plină de oameni (200? 300?). Prezintă cartea Paler.

Delirant de favorabil. Aș fi înlocuit pe rol de procuror, avocat, grefier și martor procesul unui Nürnberg comunist ce n-a avut loc. Nu uită să-l pomenească și pe V. În afară de exagerările de care ar

trebui să roşesc — dar n-o fac — acest mic discurs e o perlă de inventivitate, ocolind toate stereotipurile genului. Îl regăsesc pe Paler cel care, la colocviul de la Aix-en-Provence, îşi scria pe un petec de hârtie, la restaurant, luând cafeaua, în câteva minute, comunicarea zilei.

Zăresc pe Manolescu, Paleologu, N.C. Munteanu, Ion Bogdan Lefter, Marcel Petrişor, Abăluţă, Ileana Mălăncioiu, Zografi (ne ajută, instalează măsuţa pentru autografe, duce florile în librărie, ne aduce cărţile etc.). Îi întrezăresc doar pe Dan C. Mihăilescu, Stelian Tănase, Pupăzan, Dan Laurenţiu. N-o uit pe Ioana Pârvulescu, care-i ia un interviu lui V. De altminteri, cum V. are ceva mai puţine autografe de scris ca mine (*Semnul mirării* a apărut toamna trecută), dă tot felul de interviuri, la Radio pentru Actualităţi, la TV5, Tele 7 abc, PRO TV şi altele. El, care pretindea că nu va deschide gura şi nu va acorda nici un interviu în România, nu mai tace o clipă. E extraordinar ce sociabil îl face Bucureştiul. N-are nici o migrenă, doarme fără somnifer, e mereu neobosit.

În acest timp, semnez în neştire. Când mi-am epuizat toate formulele mai personale, înşir la rând pe cărţi autograful recomandat de G. „Cu gândul cel bun al autoarei“. Din „gând bun“ în „gând bun“ se face 8 fără un sfert.

Doru Cosma aşteaptă de trei sferturi de oră să ne ia pe noi, pe Carmen şi G. cu maşina. Soţia lui a fost nevoită să rămână acasă. Ne duce la un restaurant de super-lux, departe la Şosea (nu-i reţin numele). E un fel de club al Ministerului Turismului şi într-adevăr clientela e de la ministru în sus — ceea ce în actuala orânduire nu înseamnă că e neapărat lipsită de vulgaritate.

Discutăm recursul în anulare introdus de procuror. Lui D.C. nu i-ar fi displăcut să-mi dea apartamentul înapoi SRI-ul (adică să nu mai facă procuratura recurs); alte şanse cu legea actuală nu prea mai sunt. Nu pune în chestiune refuzul meu de a-l vedea pe Măgureanu, dar, nu ştiu de ce, am impresia că-l regretă. Cădem de acord asupra argumentelor din Scrisoarea ce va fi adresată procurorului general, Vasile Manea Drăgulin, cerându-i-se să renunţe a face recurs deoarece din acest apartament moştenitoarea are de gând să facă o Casă Memorială „E. Lovinescu“. Scrisoarea va fi semnată de câteva nume răsunătoare, în frunte cu Liiceanu, Paler, Manolescu.

(Notă la transcriere: Apelul, semnat de cei de mai sus, dar şi de Ana Blandiana, Doinaş, Paleologu, Gabriela Adameşteanu, Ion Caramitru, Victor Rebengiuc, ca şi de Lucian Pintilie — nici nu i s-a cerut voie — şi Doru Cosma — a cerut el îngăduinţa să se alăture unor nume atât de „prestigioase" —, a fost publicat de mai multe ziare; eu l-am văzut în *România liberă* şi în *22* din 19-25 iunie. Fireşte, fără nici un rezultat.)

Întorşi acasă, îi telefonăm lui Paler să-i mulţumim. V. cu umor îi spune „tocmai ne întoarcem de la Nürnberg". Paler ne lasă să înţelegem, cu privire la Scrisoarea celor 21 împotriva lui Gabriel, că nu e prieten cu cei care au iniţiat-o, ci doar cu noi! Ceea ce ne-a mai spus acum vreo săptămână.

V. literalmente „mâncat" de ţânţari: îi apar mereu pete şi umflături pe piele chiar în locurile unde ţânţarii nu puteau să ajungă, pe talpa piciorului. Minipanică gândindu-mă că ar putea fi vorba de pojar sau de scarlatină. Îmi revin însă în fire şi privilegiez ipoteza unei alergii la ţânţari.

Miercuri 22 mai

Asta şi era. O alergie. G. a telefonat la o doctoriţă, care-l „tratează" telefonic pe V. cu pilule şi o alifie importată din Germania. G. se repede la farmacie înainte să plece la Humanitas.

Dimineaţă îi telefonez Varvarei Florea, la Suceava. Dac-am fi mers la Iaşi, voiam s-o văd. Are o vorbire moldovenească precum o rotire de floare şi rosteşte cuvinte bune şi blânde fără urmă de stereotip. Ceva din teroarea vremii pluteşte încă în jurul ei — a stat cu mama în celulă, de unde şi prietenia noastră —, dar presupun că nu e de ajuns ca SRI-ul s-o aibă în vizor. Deşi nu se ştie ca pământul... României. Ea mi-a spus despre închisoare ceva ce părea desprins din *Jurnalul fericirii* al lui Steinhardt: că Dumnezeu a vrut s-o ferească de păcatul de a „colabora" cu răul — cu „ei", de asta pesemne a pus-o la adăpost de ispită, la închisoare. E cam bolnavă şi nu se duce la doctor. Atâta puritate îndulcită în vorbe şi în fiinţă aduce a sfinţenie.

Pe la 4 vine şi G. de la Humanitas, cu fotografiile de la lansarea de ieri. Într-una ridic braţele în sus, ca de Gaulle salutând mulţimile. Când de fapt îi făceam semn lui V. că tocmai sosise Ioana

Pârvulescu care voia să-i vorbească. Complet ridicol. Mă consolez cu altele în care, în spatele scaunului meu, stau smirnă, ca nişte cavaleri servanţi, Doinaş, Liiceanu, Paleologu, Manolescu, Radof şi fireşte V. Am cu ce să mă mândresc, încercând astfel să scap de ridicolul primei poze.

G. aduce şi extrase de presă: o pagină în *22* cu ziarele franceze şi elveţiene despre *Piteştiul* lui V., o coloană cu proteste: Pen-clubul (semnat de Blandiana) şi Humanitas, în legătură cu incidentul de la Iaşi.

La GDS, sală ticsită. Moderator, Patapievici. În loc însă să ne pună întrebări la care mai ales noi am putea răspunde (de pildă, starea de spirit a intelectualilor francezi în postcomunism, acum când sunt nevoiţi să trăiască fără proiect utopic), fiecare spune ce are pe suflet. Într-o dezordine deloc orchestrată. Cea mai densă intervenţie: Mihai Şora. (Ar vrea să cinăm împreună, însă toate serile până la plecare sunt programate.) Andrei Cornea e optimist, Gabriel Andreescu mai neutru decât mă aşteptam şi mă temeam. Paler şi-a cheltuit inventivitatea ieri, nu mai e în forma lui obişnuită, Alecu intervine stins. Tia Şerbănescu, într-un colţ, nu ia cuvântul. Nici Radu Filipescu. Nu-l identific dintru început pe Radu Aldulescu, care îmi reproşează că până şi de Adrian Păunescu am scris, numai despre el nu. Şi chiar dacă mi-aş fi dat seama cine e, ce să-i răspund? Într-adevăr, nu am mai scris despre literatura română ce se dezmeticeşte cu greu în starea parcă necerută de libertate. Nu e mai puţin adevărat că Editura Nemira cultivă un gen de romancieri aparte, ca Aldulescu sau Petre Barbu, de un mizerabilism vehement tranşând cu neutralitatea bine crescută a optzeciştilor. Penibilă întâlnirea cu dr Cană (unul dintre întemeietorii Sindicatului Liber). La început eu sunt încântată să-i strâng mâna, el să-mi spună că păstrează înregistrările de pe vremea când îl apăram. Apoi deodată îmi cere să-i fac „chemare“, să vină şi el la Paris să ia contact cu medici, colegii lui francezi. Are aerul liniştit şi sigur de el al omului căruia i se datorează totul. Răspund nu numai negativ, dar şi sec: îmi fac probabil încă un duşman.

De abia am ajuns să intrăm de îmbulzeala (înflorită) de la uşă. La fel şi la ieşire.

De la GDS plecăm deci cu Gabriel şi Patapievici. Revenit la starea lui dintâi — de copil bun şi studios — P. ne explică, ser-

vindu-se de formule matematice, cărțile viitorului prin computere și fractale. Devin absentă. Inapetența mea pentru știință este cvasipatologică. O asum însă fără mari remuşcări.

Nu prelungim seara peste măsură: Horia e la regim și nu e bine să se obosească, iar G., frânt, e nevoit să se pregătească și pentru deschiderea Colocviului „Cioran" mâine-dimineață la Institutul Francez. Ceea ce începe să facă, încă de la volan. Un nou prilej pentru a constata ce înțelepți am fost V. și cu mine refuzând invitația la colocviu.

Joi 23 mai

Zi îndesată.

Dimineața, ca de obicei, telefoane. Alexandru George ne anunță sosirea în septembrie la Paris. Cum am renunțat să-l mai convingem de evidențe — că nu e „marginalizat", nici persecutat de restul breslei — convorbirea se cam rezumă la acest anunț. Pe „robot" mesaj de la Dorin Tudoran, care nu lasă nici un număr de telefon unde să-l rechemăm. De vreo doi ani tot aşa ne ratăm, între Bucureşti sau Parisul nostru și Basarabia lui.

Promisesem de la Paris o după-amiază Marilenei Rotaru. Voise să filmeze exterioare cu noi la Paris, fusesem de părere V. și cu mine că mai nimerit ar fi la Bucureşti; după ce ne-a adăpostit adolescența, nu ne-a acaparat nostalgia primordială? Ce alt sens are titlul primei reviste (de metafizică şi poezie) a lui V., *Caiete de Dor*, scoasă în exil? Bineînțeles că nu vom da drumul la asemenea lamentații în fața aparatelor televiziunii, ne vom opri doar în câteva locuri alese de noi și ne vom mulțumi să spunem „aici şezum" tăcându-l pe „și plânsem".

Soseşte la ora 3 Marilena Rotaru, cu un operator, Cristodulo, și începem cu bulevardul Elisabeta, bineînțeles. La parter s-a deschis o librărie și una dintre vânzătoare se repede să-i dedic un volum din *Unde scurte*. Nu mai știu care. În fața plăcii comemorative, nu găsesc absolut nimic de spus. Răspund vag la niște întrebări vagi. Mi-e gândul în altă parte. Pentru a ajunge pe trotuarul casei, am staționat maşina la Facultatea de Drept și am traversat strada, cu atâtea automobile și mergând atât de repede, că riscai să te calce. Or, nu-mi amintesc să fi fost așa când locuiam acolo. Era, pe acea

vreme, o circulaţie mai puţin densă? Sau eu mai inconştientă? Dacă mă las pradă unor asemenea preocupări minore e şi pentru că emoţia refuză să sosească la întâlniri fixate dinainte. Am fost de mii de ori mai aproape de intrarea, scara, uşa asta când le trăiam din depărtare decât acum sau în 1990 când am intrat în apartament. Marilena Rotaru ne întreabă dacă vrem să sunăm la chiriaşul securist. Răspund nu, habar n-am dacă din laşitate sau din dezgustul de a mă afla în faţa unui asemenea om, neavând certitudinea că este cel care a arestat-o pe mama sau altul, cel care l-a judecat pe Ceauşescu. Sau unul şi acelaşi.

Mergem apoi în Cişmigiu: e prima mea plimbare pe jos de când am sosit la Bucureşti. La fostul debarcader (unde ne opream cu tata, el lua o bere, eu o limonadă, presupun) nu putem sta: un difuzor răcneşte rock. Îl ducem pe V. în faţa bustului lui Odobescu. Va fi filmat acolo povestind cum îşi începuse, juvenil, teribilist şi insolent, un articol aşa: „Pe Odobescu, l-am cunoscut în Cişmigiu." A doua zi se prezentase la redacţie un general, strănepot al scriitorului, să-l bată pe V. Nu mai ştiu dacă l-au ascuns colegii sau s-a potolit generalul. În timp ce echipa televiziunii e fixată pe reîntâlnirea dintre... Odobescu şi Virgil, eu mă duc să dau bineţe la toate statuile. Aici, tot aşa pe o căldură mare, mă revăd cu Irina Eliade (pe atunci Hanciu) în espadrile (dar purtam oare espadrile în oraş?), aşezându-ne cu Nego pe o treaptă şi discutând — ce altceva? — literatură. Când terminăm cu statuile, poposim la un chioşc cu băuturi, noi luăm câte o limonadă Fanta, ei ca proaspăt sosiţi pe piaţa liberă occidentală Coca-Cola (aici îi zic „Cola"). E bine, e pace, şi am tot Cişmigiul copilăriei mele la îndemână: nu resimt nici umbra emoţiei care îmi usucă gâtlejul numai la pronunţarea numelui Cişmigiu. Sunt doar încântată că umblu pe jos.

De acolo, Universitatea. Filmăm în hol, pe scări şi în Amfiteatrul Odobescu (e o obsesie numele ăsta, nu mai scăpăm de el), unde deranjăm doar trei studenţi stând de vorbă în bănci. Aici, la Odobescu, studenţii se înghesuiau în picioare la cursurile lui Călinescu, Ralea,uneori chiar Vianu; aici, când nu găseam loc, mă aşezam pe jos, pe podiumul de la catedră. Aici, acum, nu simt nimic.

Încheiem turneul pe la 5 şi jumătate.

Marilena R. ne lasă la Galeria Kretzulescu, unde dau un telefon Gabrielei Ad. să fixăm întâlnirea de mâine, un altul lui Ion Bogdan

Lefter să vină să ne ia de aici și nu de acasă pentru „Cafeneaua critică“ de la Litere.

Ne reîntoarcem spre Facultatea de Litere cu Ion Bogdan Lefter, pe jos — redescopăr Strada Regală, aproape uitasem de ea. La Universitate, coborând de data asta scările și nu urcându-le, găsim afișe lipite pe coloane și ziduri: „Cafeneaua critică vă invită la întâlnirea cu M.L. și V.I. În discuție: când, unde și cum se poate scrie critică literară?“ Îl apostrofăm pe I.B.L.: între noi nu fusese vorba de un atare subiect, ci doar de o întâlnire informală cu studenții lui, în acel loc, nou pentru noi, un bar în subsolul Universității. E plin. Intrăm și ne așezăm împreună cu I.B.L. și Mihai Zamfir (ne aștepta în hol cu... flori) la o masă mai mare din fund, cu o droaie de studenți în fața și în jurul nostru.

Nu știu ce se întâmplă, dar din primele clipe între ei și noi curentul trece. V. și cu mine ne contrazicem (aș spune că ne facem cupletul dacă, de fiecare dată, n-ar fi un mod de a fi împreună autentic) — studenții sunt surprinși, apoi râd, voia bună se instalează, neîmpiedicând discuția serioasă: scandalul neacceptării lui Goma (n-are talent), minimalizarea romancierului Mircea Eliade, *Jurnalul* lui Radu Petrescu supradimensionat, eticul, esteticul — împreună? separate? — , necesara revizuire a producției literare de sub comunism. Asupra acestui punct, Mihai Zamfir e radicalizat: nu va mai rămâne nimic, absolut nimic din proza scrisă atunci. V., în mare formă, povestește episoade din anii ’44-’47.

Un har ne învăluie pe toți: ei pun întrebările cele mai incitante și vibrează la răspunsurile noastre, noi devenim mai percutanți, se făurește o complicitate ce ne oferă iluzia că ne cunoaștem de când lumea, că am fost studenți împreună și nu la o distanță de jumătate de secol. Nu cred că e doar impresia noastră, încântați de această baie de juventute, gata să intonăm un *Gaudeamus igitur* recucerit asupra timpului, din moment ce, începută la 6 și jumătate, ședința se încheie — cu greu — pe la 10 seara. Adică, mai precis, ne ridicăm noi în picioare, fiind imediat înconjurați de tineri ce ne aduc care un volum de versuri, care desene, care flori. Ioana Pârvulescu îi dă lui V. corecturile la scurtul interviu pe care i l-a acordat la lansare, o altă tânără ne întinde numere din *Cotidianul* cu un nou interviu al lui V. (a dat mult mai multe decât mine, o

semnalez ca altădată să nu mă mai terorizeze cu amenințarea că va tăcea inflexibil) și cu poza mea în culori pe prima pagină. Sunt mai ales sensibilă la câteva rânduri din revista presei într-o *România literară* cumpărată azi la o tarabă, în care se spune c-aș fi „de o modestie care azi la noi pare venită de pe altă lume". Nu știu dacă așa e, dar tare aș vrea să fie.

I.B.L. și Simona Popescu ne aduc acasă, unde aflăm cu surprindere că e ziua lui Gabriel. Nu ne-a spus-o fiindcă se găsește prea „bătrân", dar îl dau de gol un nepot cu soția veniți să-l sărbătorească pe neașteptate. Nu pot să-i fac morală fiindcă „criza de timp" s-a dezlănțuit la mine când am împlinit 30 de ani, atunci mi s-a părut că însăși calitatea timpului s-a schimbat. I-am pus serios întrebarea lui Mircea Eliade, care a avut generozitatea de a mă lua în serios și de a discuta cu mine despre „precipitarea timpului". Dacă mi-ar fi râs în nas, cred că nu i-aș fi iertat-o niciodată. Cu o asemenea amintire cum să-i mai spui cuiva mai tânăr decât tine că are încă viața în față? A făcut și Patapievici o criză la 37 de ani, ne-a scris profund deprimat. Eu, cu amintirea mea — ridicolă — de la păcătoșii, admirabilii 30 de ani, am tăcut chitic. Cum să nu înțeleg?

G. și mai obosit de când a început Colocviul „Cioran". A găsit remarcabilă o singură intervenție: a lui Dodille. În schimb pe Sandrine (Laignel-Lavastine), care, firește, în comunicarea ei nu evoca decât trecutul fascist al lui Cioran, a certat-o zdravăn, acuzând-o că nu mai gândește decât în scheme prefabricate.

Ne aduce triumfător și o casetă video cu extrasele televizate de la lansare. E stricată: nu s-a înregistrat nimic.

Ne despărțim pe la 2 și jumătate dimineața, cam frânți.

Vineri 24 mai

V. la telefon cu Geo, care l-a întrebat pe Mihai Pelin ce mai e cu apartamentul Lovinescu de a cărui restituire îi vorbise. Răspunsul: dată fiind atitudinea mea, nu se mai pune problema. Logic, nu?

La 2 și jumătate vine Gabriela Ad., cu Mircea. Ne vor duce la *România literară,* acest drum prin București fiind ultima ocazie să ne vedem (ea pleacă mâine în Macedonia, noi, peste trei zile, la Paris). Poate că nu fac bine cheltuind aceste clipe numărate pen-

tru a redeschide controversa Paler. În numele a ce îi reproşează ea posturile oficiale în comunism, când găseşte normală activitatea prietenei ei Ioana Ieronim şi îi îngăduie să ne recomande, Blandianei şi nouă, colaborarea cu un organism (Muzeul genocidului comunist, în stare de proiect, la Washington) în care România este reprezentată de... Ion Iliescu? Răspunde feminin şi sincer că Ioana Ieronim este prietena ei din vremuri grele. Neagă şi influenţa Blandianei asupră-i şi nu mai insist. La urma urmei, nu Gabriela merită să fie judecată. E o pasională, a avut şi alte capricii pe care nu le-am înţeles — delirul pentru Mihai Botez, de pildă —, afectivităţii ei trebuie să i se răspundă cu afecţiune, dar şi cu umor. E ceea ce am făcut până acum. De ce mă trezesc la despărţire şi o trag la răspundere? Presupun că m-a şocat tipul ei de reacţie mult prea comun: când nu-ţi place cineva, îl învinuieşti că a fost comunist sau securist. E o argumentare nedemnă de ea, de aceea n-am suportat-o.

Ne aşteptau în faţa *României literare* Dimisianu (pretinde că el a avut ideea rubricilor noastre permanente şi că i-a preluat-o Manolescu) şi Cristian Teodorescu (cu o carte de *Povestiri* de abia ieşită de sub tipar). Sus, Zigu Ornea, Mihai Zamfir, Adriana Bittel, Ioana Pârvulescu, doamna Fianu şi — venită special să ne vadă — Florenţa Albu, cu o mină superbă după vacanţa de la Sibiu. Când o felicit, se încruntă: nu e la largul ei în bucurie (e mişcată însă de articolul lui V. asupra *Jurnalului* ei, apărut în *România literară* de săptămâna trecută). Nici nu mai ştiu despre ce discutăm cu toţii, în timp ce fotograful ziarului ne mitraliază conştiincios. Pe la 4 soseşte şi Ion Bogdan Lefter, care aşteaptă tăcut încă vreo trei sferturi de oră. Când plecăm, în jur de ora 5, se miră cu toţii ce repede a trecut timpul. Ne mirăm cu ei, dar trebuie să mergem: i-am promis un scurt interviu lui I.B.L. pentru Europa Liberă. Suntem suficient de înţelepţiţi pentru a fi recunoscători că ne-au dat afară, creându-ne timp şi ferindu-ne de compromisurile de tip praghez. Apoi, nu mai e director Stroescu (a făcut totul spre a ne îneca şi a-şi salva protejatul, Balotă), ci Nestor Rateş, fără vreo responsabilitate în acest caz. De ce să mai menţinem embargoul pe care l-am decretat împotriva postului din 1992 încoace? Vom înregistra deci interviul cerut. Nestor Rateş vrea însă mai mult,

ne-o spusese I.B.L., ne-o repetă şi el, cu care facem imediat ce-am intrat în studio legătura prin satelit: colaborare permanentă. Refuzăm: facem deja cronici la Deutsche Welle. N-are importanţă, replică el, şi Hurezeanu, director acolo, colaborează la E.L. Încheiem legătura cu Praga prin acelaşi „nu" încăpăţânat. Interviul cu I.B.L.: oarecare. Eu mă plâng de gropile Bucureştiului, iar V. e mai sensibil la „gropile intelectuale". Facem şi *le tour du propriétaire*, au un nou apartament cu birouri pentru cei 16 angajaţi. Tipul însuşi de „economii" americane.

Ne reconduce acasă I.B.L., unde la 6 soseşte de la *Adevărul literar şi artistic* pentru un alt interviu, mai amplu, de data asta doar cu mine, Saviana Stănescu. Ne-a prezentat-o ieri, la Cafeneaua studenţească, I.B.L. E autoarea unui volum de versuri „erotizante": *Amor pe sârmă ghimpată.* Ne aduce volumul, ca şi pe acela de proze al lui Cristian Tudor Popescu (din 1991): *Vremea mânzului sec.* În dedicaţie îmi admiră consecvenţa atitudinii est-etice, cu care nu e totdeauna de acord. Cred şi eu. Saviana S. este soţia lui Alexandru Condeescu de la Muzeul Literaturii — ne trimite prin ea o ediţie bibliofilă cu poemele româneşti ale lui Tristan Tzara. Dar nu numai pentru că ne-a recomandat-o I.B.L. sau ne-a fost simpatică din primele clipe am acceptat interviul la această publicaţie care, chiar acum când se vrea independentă, pare mai departe ambiguă. Ci, probabil, fiindcă redactorul-şef, acelaşi Cristian Tudor Popescu, a luat cu violenţă apărarea lui Liiceanu contra lui Ţepeneag. Zurbagiu intelectual, nelipsit de talent, C.T.P. a scris însă cu aceeaşi vehemenţă împotriva lui Patapievici. Tot în ziarul lui a fost dezlănţuit scandalul Goma publicându-se *Scrisoarea* sa către Ceauşescu din 1977 pe care o semnase în stare de arest după anchete şi droguri. Nici nu ştiu dacă textul e autentic, dar chiar de-ar fi, e anulat de *Testamentul* trimis atunci de Goma la Paris prin care cerea să nu se ia în consideraţie declaraţiile obţinute de Securitate prin mijloacele cunoscute. Prevenise deci înainte de a fi arestat.

Este exact ceea ce îi răspund — sec şi indignat — şi Savianei Stănescu, cerând ca din această parte a interviului să nu se schimbe nici o virgulă. În toate luările de cuvânt l-am apărat conştiincios pe Goma, în pofida *Jurnalului* pe care-l va publica la Nemira împotriva noastră.

Altfel, Saviana St. pune întrebări inteligente şi înregistrăm peste o oră pentru două numere consecutive.

Cinăm la Alecu şi la Pia (îl întrezărim şi pe pruncul lui Toader, Mihalache) într-una din cele mai frumos mobilate case ale vechiului Bucureşti. Armonie deplină deoarece am renunţat să mai discutăm politică de partid cu Alecu. Spune ca tine, lăsându-ţi impresia că l-ai convins, şi a doua zi revine la versiunea lui. Alecu ne e drag mai departe: continuăm să ne simţim bine cu el chiar atunci când mi se pare uşor iresponsabil, ca un copil răsfăţat.

Ne întoarcem acasă pe la 11 şi jumătate. Pe robot, mesaje: Mihnea va sosi poimâine, Maria Brătianu cheamă de la Blandiana.

G. e la Răşinari cu Colocviul „Cioran“ deplasat la Coasta Boacii.

Sâmbătă 25 mai

Mihai Pelin cu trei plicuri: fotocopii din procesele-verbale de urmărire a mamei (cele privind ancheta propriu-zisă şi procesul nu sunt la SRI, pretinde el).

Nu voi începe să le răsfoiesc decât mai târziu, când voi fi singură. De citit nu le voi citi decât la Paris. Procesele acestea verbale înglodate în sloganuri securiste şi într-un fel de imbecilitate noroioasă mă îmbolnăvesc. Şi nu trebuie să se vadă. Nu cu un Mihai Pelin pot vorbi despre mama.

Altfel, personajul în chestiune are aerul mai curând cumsecade şi bonom. Trebuie să-i dau *Insula Şerpilor* a cărei dedicaţie o cântăresc pe toate feţele, silabele şi virgulele. A adus şi el un exemplar: să semnez pentru funcţionarul de la Arhive care a fotocopiat dosarul mamei. Semnez, ce să fac?

Pelin (ne aduce şi două cărţi de-ale sale, una cu procesul unor inculpaţi sionişti în frunte cu Zissu) s-a specializat în publicarea de arhive. El a alcătuit *Cartea albă* cu rapoartele despre scriitori. Vrea să scrie acum în colaborare cu Geta o carte despre felul în care am fost spionaţi, V. şi cu mine, de trimişii lor „speciali“. Să vedem dacă îi putem identifica pe scriitorii ale căror rapoarte au, fireşte, nume de cod. Aruncă şi nada câtorva revelaţii: Caraion „se arvunise“ din închisoare. N-a mai „servit“ o dată rămas în străinătate, dar până atunci rapoartele sale erau dintre cele mai pline de venin. Despre mama, de pildă, a pretins că voia să ştie de la

el cum e „țărănoiul“ cu care m-am căsătorit. Neverosimil chiar pentru un turnător, care ar fi trebuit să știe că mama petrecuse o vacanță la părinții lui V. spre a-i cunoaște. Mi-a trimis prin poștă și fotografii cu ei. Iar termenul peiorativ nu aparține vocabularului ei, ci fierii din Caraion. Pelin ne confirmă că rapoartele lui au fost date lui Eugen Barbu de către Securitate spre publicare atunci când Ion Caraion a refuzat să-și continue meseria și dincolo de granițe. Când mă gândesc că l-am primit ca pe un frate la noi acasă, când avea încă pe mâini petele de cerneală ale rapoartelor sale despre mama…

Toată ziua chinuită de obsesia acestor dosare conținând și fotocopiile unor scrisori și cărți poștale oprite la cenzură, unele traduse — ne scriam în franceză sperând să cădem astfel peste cenzori ceva mai cultivați. N-a fost cazul. Și traducerile, și cele câteva comentarii ale lor aparțin unei clase mental inferioare. E o frază repetitivă care nu știu de ce nu-mi dă pace. Transcrierea convorbirilor, de pildă cu Maria Botta, este întreruptă din când în când de câte o paranteză, mereu aceeași „trece tramvaiul“. Și o văd pe mama în camera din fund aplecându-se spre urechea Mariei Botta să-i șușotească ceva mai secret tocmai când tramvaiul huruia pe cheiul Dâmboviței. Acum mi se pare că huruie în urechile mele.

Răspund la telefoane (totuși). Tia Șerbănescu. A văzut la Tele 7 abc emisiunea cu Nyssen despre Berberova și este entuziasmată. A și cumpărat cartea Berberovei (*L'accompagnatrice* și alte două nuvele apărute în traducere la Humanitas) și a citit-o cu nesaț. Astfel de emisiuni la noi nu există — suspină ea. Nu reușesc s-o conving să nu vină la aeroport unde vom fi înghițiți de formalitățile vamale și nu vom reuși să stăm de vorbă. Nu vrea să audă.

Bernea a fost plecat în Spania să ia Premiul celui mai mare muzeu european, atribuit anul acesta Muzeului Țăranului Român. A venit și ieri la GDS, dar n-a izbutit să intre de prea mare înghesuială. Luăm întâlnire pe mâine să vizităm noile săli ale muzeului.

Trec să-și ia rămas bun Horia și Ioana Patapievici cu Tudor. El, mină destul de proastă. Se va duce la munte. Nepotul lui Vianu, Alexandrescu, i-a propus casa lor de la munte și se vor duce să se odihnească acolo o săptămână.

Nu ieşim nicăieri. Începem să „gândim“ bagajele: avem prea multe cărţi de luat, vom lăsa probabil din ele.

Gabriel se întoarce spre 10 seara epuizat de drumul nonstop Sibiu-Bucureşti cu autobuzul (în care a încăput tot Colocviul „Cioran“). Carmen revine şi ea de la Snagov. Cinăm împreună. Ceilalţi se retrag să doarmă, eu de-abia atunci intru în infernul kafkian al Dosarului.

Duminică 26 mai

Plecând să-l ia pe Mihnea de la aeroport, G. ne lasă împreună cu Carmen la Muzeul Ţăranului Român. Bernea ne aşteaptă cu Irina Nicolau, care ne explică admirativ cum a gândit Bernea acest muzeu: „Când un obiect se ţine mai falnic, B. îi dă în cap — nu va pune niciodată un obiect de preţ pe catifea, de pildă, ci pe un batic. În schimb, pe cele mai prăpădite le sprijină, le ajută.“

Nu ştiu dacă „omenirea“ obiectelor sau gustul fără de greş al lui Horia Bernea (foarte probabil amândouă) pune, pentru noi, rânduiala acestui muzeu cam pe acelaşi plan cu cea a Muzeului din Mexico.

Sosesc Gabriel şi Mihnea, şi sfârşim, după vizitarea celor două noi săli, în biroul lui Bernea, care nu prea înţelege de ce nu se face mai multă vâlvă în jurul Premiului european pentru cel mai de seamă Muzeu al Anului ce le-a fost acordat. Şi are dreptate, singurele succese de care nu ţine seama românul sunt cele adevărate. Adorăm, şi în acest domeniu, surogatele.

(Notă la transcriere: s-a confirmat această miopie — dacă nu va fi chiar orbire. Despre premiul prestigios, în *22* doar un paragraf. I-am telefonat Gabrielei Ad.: îi promisese Magda Cârneci un articol şi nu i l-a adus. Îi sugerez un interviu cu Bernea: ea pleacă în vacanţă, Rodica nu s-a întors, cine să-l ia? Nu mai insist. Nici în *România literară* sau *Dilema* nu e vreun articol ca lumea. E vară, e cald şi suntem în... România lui „lasă-mă să te las“.)

Fiindcă plecăm mâine, G. îşi împarte cina în două, una cu Aubenque şi Dragomir la Pleşu, alta acasă cu noi şi Mihnea. De despărţire.

Câteva telefoane de rămas-bun: Sandei L. (am repezit-o prea tare, deşi o merita, am remuşcări), lui Barbu Brezianu, Rodicăi

Palade (vrea şi ea să vină la aeroport, sper c-am convins-o să stea acasă), lui Vlad Zografi şi ultimul — de departe cel mai emoţionant — mamei lui Mihnea cu el de faţă.

Luni 27 mai

Îi încredinţăm lui Gabriel scrisoarea primită de la Pericle Martinescu: are în manuscris *Jurnalul* pe care l-a ţinut fără întrerupere din 1936 până acum, în 1996. 60 de ani deci — şi ce ani! — şi 3 000 de pagini. Simt că cifra asta îl năuceşte pe G. şi nu va lua contact cu P.M. care nici nu mă rugase să fac un atare demers. Îmi scrisese să-mi mulţumească pentru că l-am pomenit pe el şi *Jurnalul* său în cronica despre Doina Jela. Se va pierde astfel un document unic prin durată, prin darul în ale scrisului şi prin cinstea ireproşabilă a autorului. Ce păcat!

G. ne duce la aeroport cu maşina şi şoferul de la Humanitas. Când ajungem la Şosea, o maşină mergând paralel cu noi claxonează insistent, o doamnă ne face semne de recunoaştere, flutură din mână, strigă nu ştiu ce. La intrarea în aeroport o fetişcană „vânătoare de autografe“, cum se prezintă singură, înştiinţată de Tia Şerbănescu că vom sosi, ne aşteaptă cu carnetul şi stiloul în mână. Ne executăm, şi G., şi noi. Credem că trecem la lucrurile serioase cu vama. Aş! „Le deschideţi valizele?“ întreabă G. pe vameşi. „Da se poate aşa ceva?“ răspunde unul dintre ei. Şi trecem.

Dar scena devine cu totul extravagantă când, rătăcită prin aeroport, apare şi Tia Şerbănescu de cealaltă parte a barierei. Scandalizând pe ofiţerul de pază (care-l lăsase pe G. să ne conducă cu valizele şi în zona interzisă celor fără bilete). Nu-şi crede ochilor văzând cum ne aruncăm pacheţele de o parte şi de alta a barierei. Îmi face o morală decentă pe care o merit din plin. Nu găsesc însă mai puţin o absurditate ca până şi florile să treacă prin detectorul de obiecte metalice.

La paşapoarte V. e interminabil. L-a recunoscut funcţionara căreia i-a prezentat la ghişeu paşaportul şi s-a fâstâcit: „Dac-ar şti soţul meu că v-am văzut, ar leşina.“ I-a cerut cartea cu dedicaţie, V. n-avea, bineînţeles, cartea asupra lui!

Eu trec fără „admiratori“, doar în avion un pasager care nu se prezintă îmi mulţumeşte că „exist“. Nu toată lumea e convinsă însă

de această existență. Shapira, avocatul francmason pe care l-am văzut cu Mihnea să ne sfătuiască pentru succesiune, s-a așezat, de partea cealaltă a culoarului, în fotoliul paralel cu al meu. Nu mă mai recunoaște și nu-mi pare rău: n-am chef de vorbă. Dar îi strigă numele fata care trece cu băuturi. El nu aude. Atunci îi atrag atenția să răspundă la chemare și-i spun numele meu. Ce-o fi înțeles nu prea știu, fiindcă îmi răspunde: „Da, da, M.L., a murit, ce tristețe!“ Cum nu-l socotesc însă vizionar, nu mă cutremur ca de o profeție, ci încerc să-l conving că sunt vie. Mă recunoaște, dar nu pare a-și fi dat seama de gafă. E prea încântat că șeful de bord i-a oferit șampanie ca unui călător de marcă. Uitasem cât de vanitos e.

La Roissy s-a zis cu „gloria“. Ne așteaptă tot Daniel Ilea. Regăsim casa, din care Rodica Iulian a plecat de două zile, răcoroasă (sunt doar 16 grade la Paris) și primitoare. Câteva telefoane. Cu Rodica și Oana bună bârfă bucureșteană. De la București ne sună să știe cum am ajuns Gabriel și Patapievici. Deși suntem încântați de a ne fi regăsit casa, rămânem suspendați între Parisul de azi și Bucureștiul tot de azi (și de totdeauna).

(Ultima notă la transcriere: nu voi ști probabil niciodată dacă ritmul nebunesc de la București, pe căldura și ea nebunească, a fost în parte responsabil de criza de aritmie din iunie '96. Și în momentul când termin să trec aceste note pe computer [12 august] nu pot să-mi dau încă seama dacă va fi fost ultima mea călătorie în țară sau nu.)

PARIS

Sâmbătă 1 iunie

Ne-am întors de luni de la București și încă nu mi-am revenit. Despre cele trei săptămâni petrecute acolo (de la 5 la 27 mai) voi transcrie într-un capitol aparte notele luate în fiecare seară înainte de a mă culca, oricât aș fi fost de obosită. Și, de îndată ce mă voi simți în stare, voi citi cu creionul în mână rapoartele de urmărire a mamei ce mi-au fost aduse de la SRI de către Mihai Pelin, cam vraiște și incomplete din moment ce-am refuzat să-l văd pe Măgureanu. Cum voi regăsi detaliile acestor *travaux d'approche* în „carnetul bucureștean“, nu mai revin aici. Decât pentru

a nota iar şi iar dezgustul cleios cu care intru în acest univers cu iz kafkian, dar un Kafka de suburbie, unde gesturile, cuvintele mamei mele sunt deformate de prostia crasă a acestei specii ce urâţeşte tot ce atinge. Sunt în aceste plicuri pe care stă scris Arhiva SRI, Fond X, dosar 51631 scrisori de-ale noastre (mama către mine, eu către mama, Virgil către Caraion), unele traduse şi adnotate de „ei". Mi-e încă silă să le recitesc. Va trebui să-mi adun minţile şi curajul şi să n-o abandonez încă o dată pe mama în mâinile „lor".

Parisul deci tot atât de răcoros şi salubru pe cât era de murdar şi încins ca în luna lui cuptor Bucureştiul. Casa ne aşteaptă odihnindu-ne privirile prin geometriile ei nepătate de nici un ornament. Maşinile nu te zgâlţâie stricându-şi arcurile prin gropi, locurile virane nu sunt acoperite de gunoaie, oamenii nu se răstesc pe stradă. Totuşi — mai e nevoie s-o mărturisesc? — ducem lipsă de Bucureşti ca de o febră bună, pe care organismul n-ar suporta-o prea mult timp, dar fără de care n-ar lua deplin cunoştinţă că există.

În afară de reinstalarea în casă şi în noi înşine aici, nu prea multe de reţinut:

— Miercuri, la cafea, Ana Luana Stoicea, care voia să-şi completeze şi controleze bibliografia pentru o lucrare despre „omul nou". Din păcare n-o putem primi decât vreun ceas, într-atâta ne este timpul de fărâmiţat.

În curier:

— Gabriel Chifu (de la *Ramuri*) îmi trimite — după ce-mi ceruse voie — un roman dactilografiat (*Addenda la o nuvelă de Kafka*) să-i spun ce cred despre el înainte să-l dea editorului. Nu văd când aş face-o înainte de septembrie.

— Petre Barbu, al cărui roman *Dumnezeu binecuvântează America* e departe de a-mi fi displăcut (amestec subtil de mizerabilism şi de fantastic), îmi cere să-l recomand ca membru Asociaţiei Internaţionale a Scriitorilor şi Oamenilor de Artă Români pe antetul căreia vedem, nu fără mirare, V. şi cu mine, că suntem „membri de onoare". Nu-mi amintesc să ne fi cerut cineva învoirea, dar mai ştii? Din 1990 încoace, tot cu „onoare" am fost numiţi la Uniunea Scriitorilor, la ASPRO, în Comitetul de la *22*, în Societatea Academică. Poate că Asociaţia cu pricina face parte din „etc.".

— Carte poştală de la Theodor Vasilache (prieten cu Geo D.) dintr-o clinică germană de „reeducare“. L-a lovit, cum scrie el, damblaua pe când călătorea în România, a fost „repatriat“ în Germania şi deocamdată a rămas cu un picior cam „moale“. Nu i s-a modificat însă simţul umorului, chiar dacă nu mai e decât de necaz.

Presă despre România:

— În *Le Monde* (29 mai) un articol al lui Bertrand Poirot Delpech: „Du rhinocéros au caméléon“. A fost la Colocviul „Cioran“ de la Institutul Francez, unde şi-a început cuvântarea lăudând tranziţia şi rezultatele ei. Liiceanu l-a contrazis, descriindu-i situaţia reală. B.P.D. a recunoscut imediat: „Je crois que j'ai gaffé.“ Acum nu mai gafează deloc. Insistă tocmai asupra aspectelor ce i-au fost dezvăluite prin intervenţia lui G.: supravieţuirea celor de la curtea lui Ceauşescu chiar în fruntea Ministerului Culturii şi necesitatea chiar a unui „proces al comunismului“. Nu se slujeşte de sintagmă, dar ea se află în filigranul rândurilor sale: „Même si on ne s'exagère pas les avantages du traitement judiciaire de la mémoire et de ses mérites pédagogiques, si on mesure les inéquités et les dégâts de toute épuration, on se demande comment un pays peut faire totalement l'économie d'un retour collectif sur les pensées et les actions qui ont façonné son destin pendant soixante-dix ans. [...] L'histoire n'a-t-elle pas besoin d'un minimum d'évaluation raisonnée du passé, et de sanctions symboliques, pour reprendre sa marche, cette marche dont Cioran se désespérait naguère, jusqu'à haïr la vie même, que son «petit peuple» en fût exclu? Si Ionesco avait vécu plus longtemps l'après-communisme, on aurait rêvé qu'il dénonce aujourd'hui l'amnésie et les habiles reconversions dont il a si bien décrit hier l'embrigadement par contagion et étourderie. Après les *Rhinocéros*, les *Caméléons*!“*

---

* „Chiar dacă nu se pune un accent exagerat pe avantajele tratamentului judiciar al memoriei şi pe virtuţile pedagogice ale acestuia, dacă măsurăm nedreptăţile şi dezastrele oricărui fel de epurare, ne întrebăm cum se poate o ţară lipsi în totalitate de actul unei întoarceri colective asupra modurilor de gândire şi de acţiune care i-au modelat destinul vreme de şaptezeci de ani. [...] Istoria nu are nevoie de un examen minim al trecutului şi de sancţiuni simbolice pentru a-şi relua cursul, acest curs de la care, disperat până la a detesta viaţa însăşi, Cioran credea că «micul lui popor» era exclus? Dacă

Tot *Le Monde* (1 iunie) despre municipalele de mâine, *baromètre du mécontentement*, cu un portret al lui Diaconescu. Cei doi corespondenți, Yves-Michel Riols și Cristophe Chatelot, descriu astfel Bucureștiul: „À la différence des capitales des pays d'Europe Centrale, où les signes de décollage sont omniprésents, à Bucarest le délabrement et la misere sautent aux yeux. En dehors de quelques vitrines de luxe du boulevard Magheru et des incontournables McDonald's, Bucarest présente la visage d'une ville ravagée et vétuste dont les rues cabossées et les bandes de chiens errants sont les traits les plus visibles."* Același ziar consacră azi o întreagă pagină lui Țiriac metamorfozat din tenisman în om de afaceri și candidaturii lui Ilie Năstase la Primăria Capitalei. Rânduri infinit prea indulgente pentru „Ilie la primărie" (acesta era sloganul campaniei), care poate fi văzut pe toate străzile Bucureștiului fotografiat în poziția gânditorului lui Rodin, cu fruntea ridată de efortul de a părea intelectual. E, de fapt, atât de puțin intelectual, că cei de la putere, în partidul cărora s-a băgat, evită să-l prezinte prea des la întruniri sau la televiziune. Dacă Năstase câștigă înseamnă că într-adevăr bucureștenii n-au înțeles nimic din tot ce se petrece cu ei.

Numai în Bulgaria — pe prag de faliment național — lucrurile merg mai prost ca la noi.

Presă din România:

— A reapărut foarte combativ Livius Ciocârlie, îndeosebi cu un articol în pagina a treia din *România literară* (nr. 17) reclamând imperativ unirea opoziției.

Tot în *România literară* (nr. 19) în sfârșit două pagini consacrate romanului lui Theodor Cazaban, *Parages*, în traducerea Irinei

---

Ionesco ar fi supraviețuit mai mult timp comunismului, am fi putut spera să-l vedem azi denunțând amnezia și abilele reconversii, cu aceeași abilitate cu care a descris altădată înregimentarea prin contagiune sau din nesăbuință. După *Rinocerii*, *Cameleonii*!" (*N. ed.*)

* „Spre deosebire de capitalele țărilor din Europa Centrală, unde semnele decolării sunt omniprezente, la București paragina și mizeria îți sar în ochi. În afară de câteva vitrine luxoase de pe bulevardul Magheru și de inevitabilele McDonald-uri, Bucureștiul are aspectul unui oraș desfigurat și vetust, ale cărui străzi desfundate și haite de câini vagabonzi sunt trăsăturile cele mai pregnante." (*N. ed.*)

Mavrodin. E un minim gest de recunoaştere ce ne-a bucurat atât de mult, încât i-am telefonat lui C. Poate că nici nu ştie. Nu răspunde nimeni. Va fi plecat în vreo vacanţă?

Excelent editorial al lui Manolescu (*România literară* nr. 17) împotriva Mariei Banuş care se apăra şi-şi apăra credinţa comunistă ultragiată de Dimisianu, găsindu-i sorgintea idealistă şi nobilă. Spre deosebire de nazism, nu-i aşa? O punere la punct care ar trebui multiplicată.

Dimisianu scrie bine şi împotriva lui Iorgulescu (*România literară* nr. 18), dar o sfârşeşte prost încercând să-şi justifice semnătura pe Apelul — ţepenist — către şi împotriva lui Liiceanu.

— Cel mai bun articol împotriva semnatarilor Apelului celor 21 este semnat în *Dilema* (nr. 173) de Pleşu.

Restul?

Foarte prost rezultatul alegerilor în Israel. Vin la putere dreapta şi religioşii („legionarii" noştri — cum îi numeşte Ileana Vrancea) care vor încetini dacă nu chiar sista procesul de pace cu palestinienii.

Un episod tragicomic. *L'abbé Pierre*, făcând parte şi din mitologia la îndemâna francezului de rând, şi din panoplia asociaţiilor antirasiste precum LICRA (Liga împotriva Rasismului şi Antisemitismului, în al cărei comitet de onoare figura — acum l-au exclus), l-a susţinut pe prietenul său Garaudy care din metamorfoză în metamorfoză (comunism, catolicism, mahomedanism) a sfârşit prin a publica o carte negaţionistă punând în discuţie numărul exact al victimelor Holocaustului. Conform unei legislaţii introduse de Fabius, autorul a fost chemat în justiţie, iar cartea, *Les mythes fondateurs de la politique israélienne*, scoasă din circulaţie. Împotriva abatelui Pierre s-a dezlănţuit mass-media până la a-l determina să-şi părăsească la cei vreo 85 de ani ai săi ţara, „exilându-se" într-o mânăstire din Italia. A mai făcut o scurtă vizită la „companionii" lui în Franţa şi se anunţa chiar intenţia lui de a se reîntoarce. Între timp însă a mai primit o vizită a preabunului său prieten Garaudy, în urma căreia a atacat în *Corriere della Sera* (vineri 31 mai) nu doar presa, ci şi *le lobby sioniste international*. Scandalul nu va conteni.

Miercuri 5 iunie

Lung telefon cu Mihnea întors ieri de la București. Analizează alegerile municipale (la București candidatul Convenției, Ciorbea, va învinge la al doilea tur) din punctul de vedere strict al PAC-ului care a câștigat Iașiul, dar pierde Aradul și Timișoara. Rezultatul nefiind strălucit, Manolescu nu se va mai prezenta probabil la prezidențiale. Au cinat: Manolescu și Mihnea cu Gabriel și Pleșu. Acesta din urmă întrebându-l cum l-ar putea ajuta, Manolescu le-a sugerat lui și lui Gabriel să fie capi de listă PAC la legislative. Mihnea ar vrea să insistăm pe lângă G. să ia propunerea în serios. Într-un editorial din *România literară* („Apolitismul ca lașitate", în nr. 21) Manolescu se arată excedat de apolitismul intelectualilor. Pare la capătul puterilor.

A chemat Christinel. Era curioasă să-i dau detalii despre marea comemorare bucureșteană a zece ani de la moartea lui Mircea. Cineva, probabil ca să-i facă plăcere, i-a spus că au răsunat radiourile și televiziunea de numele lui Mircea. N-am negat — cum aș fi putut? —, ci am declarat doar că n-am avut timp să ascultăm acolo nici radioul, nici televiziunea; am simțit în vocea ei o răceală. O doare încă fractura operată, merge tot cu cercul acela (i se spune, se pare, în Franța *tribune*) doar câțiva pași prin casă, și totuși își face planuri să vină la toamnă la Paris. Să ne mai vedem o dată.

Joi 6 iunie

Telefon astă-seară de la Gabriel ajuns la Paris. Nici gând, bineînțeles, să se prezinte pe o listă PAC (Mihnea își face iluzii). Ca să „nu moară în comunism" G. și-a comandat pentru baie o cadă italiană, iar în birou și-a pus aer condiționat. Ce bine am sta acolo, acum când canicula ne-a ajuns din urmă la... Paris. Sunt 33 de grade, ne sufocăm. Și asta într-o săptămână când am fost — și sunt — nevoită să ies zi de zi. Pentru *holter,* luni și marți, iar mâine la consultație, la Metzger. De când m-am întors, „extrasistolez" sistematic.

Azi pe la 4 și jumătate, pentru două ore, Doina Jela care scrie o carte cu procesul Noica după ce a avut acces la Arhive. S-ar părea

că Noica nu iese prea bine din procesele-verbale de interogatorii. Bănuiam. Nu renunță programatic la „etică“ cineva dotat pentru un anume tip de verticalitate. Ceea ce nu înseamnă c-ar fi fost laş. Dar când îţi propui să salvezi un popor doar prin cultură şi reproşezi intelectualilor trecutului că n-au „colaborat“ cu fanarioţii, n-ai de ce să te ţii ţanţoş la anchete.

Mă roagă să-i scriu aceeaşi recomandare ca pentru Petre Barbu şi fireşte mă execut, deşi V. şi cu mine suntem din ce în ce mai nedumeriţi asupra prezenţei noastre printre... membrii privilegiaţi. Devenim şi mai suspicioşi când D.J. ne spune că premiile acestei asociaţii americane ar urma să fie date prin Fundaţia lui Buzura. Dacă va fi aşa, ne vom da demisia. D.J. ar avea nevoie de acest premiu spre a putea să studieze încă vreo două luni în România Arhivele. E căsătorită cu un francez, Despois.

Mâine-seară, Gabriel la cină. Nădăjduiesc că Metzger nu mă va speria cu extrasistolele. Şi voi putea râde ca la Bucureşti când G. îl va imita pe Iosif Sava (a şi început de astă-seară la telefon).

Duminică 23 iunie

Nu numai că Metzger m-a „speriat“, dar văzându-mi electrocardiograma m-a luat de mână şi, sub ameninţarea unui posibil atac cerebral, m-a dus la urgenţe unde am stat din 7 până în 21 iunie când am fost autorizată să ies, în primul rând spre a scăpa de „la fête de la musique“ din chiar curtea spitalului (muzica tehno printre terapiile de la cardiologie: o inovaţie). Între timp, a plouat peste mine cu termenii savanţi: aritmie, fibrilaţie auriculară plus o noutate de ultima clipă: o apnee retrogradă. Şi cu examene: ecografiile inimii şi (dezgustător) ale esofagului (inima e în stare bună, *jeune*, cum spunea un doctor). Fără a uita cele două şocuri electrice pe inimă pentru a o forţa să revină la ritmul normal. Şocurile m-au impresionat cel mai puţin pentru că eram adormită vreo 10 minute. Erau probabil spectaculare după numărul de infirmiere şi elevi care veneau ca la teatru. Pe o căldură spectaculară am fost crucificată în pat cu un braţ prins de aparatul pentru perfuzia cu heparină (pentru decoagularea sângelui), altul de aparatul cu electrocardiogramă nonstop.

Trebuie să fiu un caz atipic deoarece nu mi-au găsit în cele peste două săptămâni de cvasichin nici un remediu. Când spun „chin" nu mă gândesc la cele fizice: nu mă durea nimic şi nici nu prea mai „extrasistolam", deşi eram la 140-150 de bătăi faţă de 70-90 cât ar fi fost normal. Ci la viaţa de spital, care, chiar cu bunăvoinţă de o parte şi de alta, e insuportabilă. Am suferit în Franţa două operaţii, amândouă însă în clinici unde pacientul rămâne un om. În spitale, devine un număr. Până şi Metzger (atât de volubil la consultaţiile private) trecea în fugă, nebinevoind să mă pună la curent cu nimic din ceea ce mă privea. Nu mai existam decât în dosarele lor. Primul lucru pe care-l voi face după consultaţia de miercurea viitoare cu Metzger va fi să trec cu boală cu tot la un alt cardiolog, român de data asta, care mi-a tratat toţi prietenii de inimă. Îl cheamă Şerban Mihăileanu, lucrează la Broussais, dar şi la o clinică particulară, şi se pare că are ceea ce îi lipseşte lui Metzger: omenie. Îi voi telefona după consultaţia cu Metzger, dacă — mi-e tare teamă — nu mă internează din nou la urgenţe.

Am fost îngrijorată şi pentru V. care a aflat ştirea printr-un telefon scurt şi concis al lui Metzger: „Votre femme est aux urgences mais ses jours ne sont pas en danger." Formulă care se cere neapărat interpretată invers. Văzându-l ce neajutorat şi închis în el este fără mine, îmi dau seama că n-am dreptul să dispar. În afară de o cină cu Gabriel şi alta cu Savu şi Gabriel, a refuzat tot.

Poate şi fiindcă eram oarecum la adăpost de o sentinţă capitală (o aritmie nu e un infarct), mă simţeam gata să închei fără drame: mai tot ceea ce era de făcut a fost dus la capăt, acum a sosit vremea corecturilor stilistice, a supravieţuirii. Dar perspectiva unui V. abandonat şi înfundat în singurătăţile din care nici eu nu reuşesc totdeauna să-l scot mă împiedica să accept fără regrete cutremurate inevitabilul, deşi era prima mea boală gravă, atingând un centru vital.

La spital am tot citit.

Politicele lui Patapievici. În contextul şi la lumina disperării „revoluţionarului" intens dezamăgit (P. a fost închis şi brutalizat din primele ore ale luptelor de stradă), exagerările şi sudalma m-au stingherit mai puţin. Descopăr însă cu încântare un pasaj care infirmă teza „nevralgică" a cărţii. Îi atrag atenţia la telefon. Este etnicul o substanţă? se întreabă H.P. la pagina 113 şi-şi răspunde negativ.

Dacă „a fi român“ nu e o substanță, atunci cum să-l încarci cu relele ce i-ar fi specifice? Din toate comentariile negative — și sunt nenumărate, cartea continuând să provoace scandal — nimeni nu s-a gândit să citeze paginile în care însuși autorul nu-și dă dreptate. O frază-două și ar fi de ajuns. De pildă: „Calitatea de om o precedă pe cea de român, căci, în ramificația care pleacă de la Dumnezeu, a fi om este mai universal decât a fi român, care este un accident“ (p. 116).

De Stephen Koch: *La fin de l'Innocence. Les intellectuels d'Occident et la tentation stalinienne: 30 ans de guerre secrète* (Grasset). Carte pe care o țin, din toamna trecută când a apărut, deoparte pentru o lectură de vacanță. În loc de Brides, o citesc pe un pat de spital parizian. E un volum dens, îmbogățit de revelațiile arhivelor secrete, scris cu cinste și fără talent, centrat până la fascinație pe personajul lui Willi Müzenberg, marele mânuitor al „inocenților“ celebri pe care-i transforma în „tovarăși de drum“. Dintre „inocenți“ îi știam mai ales pe francezi. Parisul a și fost scena centrală a „fronturilor“ pe care, organizându-le, M. le numea ironic „cluburile de inocenți“. Un altul din trustul Müzenberg mai numea recrutarea de adepți printre scriitorii și artiștii apuseni *l'élevage de lapins*. Mai interesant pentru mine (deoarece mai puțin cunoscut) același tip de fenomen la Hollywood și în Anglia. Autorul insistă asupra colaborării surprinzătoare între serviciile secrete naziste și comuniste, Stalin jucând cartea Hitler până în ultima clipă și copiind modelul nazist (marile procese și epurările staliniste fiind inspirate de „noaptea cuțitelor lungi“). Koch mai pune capăt și altor iluzii. Pentru un „revoluționar de profesie“ nu există de pildă limită între activitatea pe față și spionaj, deci între Comintern (Müzenberg) și NKVD. Cred că o parte din indignarea stârnită de acest studiu printre *les bien-pensants* parizieni vine și din felul în care autorul îi obligă să pună capăt și ultimelor argumente ale apărării. Citit cu interes, dar fără plăcere: au fost — sunt mai departe — atât de ușor de manipulat intelectualii prin vanitate, încât e greu să-ți stăpânești dezgustul. Un amănunt: pe cerul „spionilor“ nu strălucea decât o stea românească, un anume Dolivet (pp. 311-312).

Mă aruncasem pe cartea lui Régis Debray *Loués soient nos seigneurs — une éducation politique* cu certitudinea că, orice ar

spune, felul cum o spune (ca o epidemie fericită de formule) mă va încânta. Nu a fost așa — am ajuns pe la jumătatea cărții și nu știu dacă vinovat este spitalul (condițiile în care citeam) sau indecizia atitudinii. Régis Debray s-a vrut un revoluționar de profesie și chiar când admite c-a greșit nu se poate împiedica de a rămâne îndrăgostit de propria-i tinerețe, deci și de Che sau Fidel, creatorii de text și context „revoluționar". Ca și pentru Sartre, anticomunist nu poți să-ți îngădui a fi decât din interiorul Partidului, din exterior devii „un câine". Apoi, excesul de formule, pentru prima oară la el, își anulează efectul tocmai prin repetiția nemăsurată. Judecata e însă suspendată, ca și lectura deocamdată.

Atât despre aceste două săptămâni care n-aș dori să se repete cu nici un chip.

Vineri 28 iunie

Miercuri am fost la control, la Necker. „Excelentă electrocardiograma" — a constatat, în fugă, Metzger, care nici nu m-a mai luat la consultație. Fericită că am scăpat de o a doua internare, am evadat ca dintr-o închisoare, nemailuând nici un *rendez-vous* pentru sfârșitul lui iulie așa cum îmi sugerase Metzger. Mâine mă duc la pomul lăudat: Mihăileanu. Între timp, dentistul a constatat că mi-au spart și doi dinți dintr-un *bridge* când m-au adormit pentru șocurile electrice, altă plăcere.

După „vizita" de miercuri au rechemat și Gabriel, și Patapievici.

Suport evident foarte greu lipsa totală de tutun. M-am îngrășat cu trei kilograme, mi s-au umflat picioarele (retenție de apă?), somnolez și nu prea văd cum voi putea să mă instalez într-o atare stare de dizgrație.

Mecanic deci răspund doar la scrisori. Ar trebui să mă hotărăsc să fiu nepoliticoasă.

Citesc romanul lui Gabriel Chifu — prea puțin kafkian, în ciuda titlului *Addenda la o nuvelă de Kafka* — trimis pentru aviz înainte de tipărire. La modul clasic și probabil prea limpede descrie formarea și deformarea unui tânăr poet sub regimul lui Ceaușescu. Persecutarea lui începe după ce-l vorbește de bine Europa Liberă. Nu știu cât e de autobiografic, dar în general se întâmpla invers, de aceea ne și rugau unii și alții să-i pomenim, astfel se simțeau

protejați. În orice caz, literatură onorabilă despre un subiect care ar trebui să-i ispitească pe toți scriitorii și de care cei mai mulți se feresc.

Alex. Ștefănescu ne trimite cartea lui de articole politice *Gheața din calorifere și gheața din whisky*, Sami Damian reeditarea revizuită a unei cărți despre München, *Duelul invizibil*, în prefața căreia nu uită să deplângă faptul că românii nu-și fac — ca nemții — *mea culpa* pentru Holocaust, fiind prea obsedați de cât au suferit sub regimul comunist. Un poet necunoscut nouă, Ion Tudor Iovian, cu un volum, *După-amiază cu scaunul gol*, apărut la o editură din Bacău numită — evident și bacovian — „Plumb".

Fotografii făcute și trimise de Ioana Pârvulescu: la întâlnirea de la *România literară* (două dintre ele le văzusem publicate în ziar).

Un inedit: George Munteanu se achită de o datorie ce-i stătea pe suflet; în 1983 îi dădusem eu 100 de franci, V. 50. Cum dădeam atâtora ajunși la Paris fără un ban. Nimeni nu s-a gândit să ne „ramburseze", după cum de altminteri nici noi nu așteptam așa ceva. Nimeni în afară de George Munteanu, care ne trimite, printr-un prieten din Germania, 200 de franci (a calculat și ceva în plus care să acopere inflația!).

Le răspund la toți.

Telefonează de la Bourg-la-Reine unde petrece acum o jumătate de an (celălalt la Aachen): Walter Biemel. Vrea să știe dacă Liiceanu e la Paris. Unui student al lui Gabriel i s-a refuzat o bursă în Germania. Generos ca totdeauna, Walter vrea s-o ofere din banii lui. Mă întreabă dacă *Despre limită*, cartea lui G., a fost tradusă în franceză. Socotește c-ar fi important să apară și în Germania. Îi telefonăm lui G. să ia contact cu el. În trecere, Walter mă înștiințează c-a murit — în somn — soțul lui Anne-Marie (61 de ani). O chem imediat, dau de Mimi, o cer și pe ea la telefon, n-am timp să construiesc vreo frază mai puțin convențională de condoleanțe că mi-o taie politicos, dar ferm. „Protestantisme oblige"?

Duminică 30 iunie

Ieri, la cardiologul român Șerban Mihăileanu care îi tratează pe atâția din jurul meu: soțul Sandrei, Florica Dumitrescu, Vlad Stolojan, Romoșan. Cu toții delirează: nu e doar extraordinar ca medic,

dar şi ca om, l-a îngrijit gratis pe Cicerone Ioniţoiu, pentru o doamnă fără un ban sosită din ţară a obţinut să fie operată gratuit etc., etc. Doar Vona nu s-a ţinut de prescripţiile lui deoarece l-a găsit prea pesimist. Şi unii, şi alţii au dreptate.

M-a ţinut vreun ceas şi jumătate şi plecând de la o frază relatată de mine (un doctor de la Necker la ecografie a indicat, cu totul în trecere, că o valvă nu se închidea — sau deschidea? — cum trebuie) mi-a descoperit la o ecografie pe un aparat mai sofisticat o insuficienţă mitrală provenind dintr-un reumatism articular de care aş fi suferit în copilărie. De la acest basm negativ (niciodată nu mi s-a detectat aşa ceva), din această insuficienţă ce se manifestă în tinereţe — dar la mine a aşteptat o viaţă — s-ar trage totul. Mai departe în registrul pesimist: e bine să păstrăm tratamentul anticoagulant (altfel sunt 4% riscuri de accident), iar *pacemaker*-ul nu dă totdeauna rezultate satisfăcătoare. Porneşte deci cu mine la un tratament pe cât mi-a mai rămas din viaţă: nu e boală gravă, dar de ea — dacă am înţeles eu bine — nu mai scapi. Vrea să ceară de la Securitatea Socială regimul l *longue maladie* (100%), mă instalează în boală. Obţin însă să fumez minimal sub zece ţigări pe zi — voi încerca să mă limitez la cinci —, el însuşi fiind fumător e îngăduitor. Personajul nu e doar un bun practician, dar, în felul său, şi un samaritean: cere onorarii cu mult sub cele ale oricărui specialist, nu asta îl interesează — îmi explică el când protestez şi vreau să-i plătesc mai mult decât cei 150 de franci ceruţi. Deci şi pesimist, şi uman, şi serios. Am încredere în el şi nu-l mai schimb, în ciuda faptului că singurii doctori care mi-au plăcut cu adevărat sunt cei ce-au declarat că n-am nimic şi că răul provine doar din prea bogata mea imaginaţie.

Şi iată că acum am prima boală reală şi fără şanse de însănătoşire totală din întreaga existenţă. N-o iau, fireşte, prea bine. Mă consolez — sau ar trebui s-o fac — cu gândul că până acum, neştiind-o, am trăit într-un ritm frenetic şi sacadat. „Insuficienţa“ şi aritmia m-au păsuit până la bătrâneţe. Li se poate cere mai mult? Ce întrebare stupidă! Bineînţeles că se poate: tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte. Cine n-a crezut în basmul ăsta (ştiind că nu e adevărat), acela nu e om. Lucian Bădescu socotea că până va îmbătrâni el se va găsi leacul împotriva morţii — sublimă naivi-

tate. Fără a cădea în vreo utopie a veşniciei, undeva, într-un străfund bine tăinuit, mă visam pesemne invulnerabilă. Aşa că decepţia există, de ce să n-o recunosc?

Au telefonat, să ştie rezultatul vizitei la doctor, Gabriel şi Savu, îndemnat de el şi certat că n-a făcut-o imediat. L-am chemat noi pe Patapievici, căruia îi promisesem că-l vom ţine la curent. Am vorbit la telefon şi cu dna Ioanid (ne-au trimis două noi casete cu *Memorialul durerii*); au fost cu adevărat la Bucureşti cam în acelaşi timp cu noi, dar s-au simţit, în ciuda caniculei, ca acasă de bine.

Christinel se plânge lui M.-F. că nu i-am dat semn de viaţă de când am ieşit din spital, probabil că a uitat. Se simte rău, vrea să-şi vândă apartamentul de la Paris, îşi dă seama că nu va mai putea veni. *Du „jamais plus"*. O chem din nou astă-seară: se străduia să meargă cu „tribuna" prin casă.

Unde-ţi întorci privirea, numai rele. Cel mai grav: Lucette are cancer ganglionar. Face faţă. Intră săptămâna viitoare în chimioterapie. Şi e singură. Numeroasa ei familie e răspândită din Bolivia până în nordul Franţei, numai la Paris nu.

Nu mai plec nici la Brides, nici la St. Tropez. E probabil prima oară că-mi voi petrece „vacanţa" la Paris.

Luni 1 iulie

Înregistrat azi pentru Deutsche Welle cronica pe iulie, „Fibra morală". Cât îmi voi mai pierde timpul cu asemenea fleacuri?

Seara, două telefoane cu Gabriel: îl chemăm noi pe el, ne recheamă el pe noi. Fără veşti deosebite, doar din plăcerea de a sta de vorbă. Ca vechi şi nedezminţiţi prieteni ce suntem.

Vineri 5 iulie

Alegerile din Rusia. Nu ies comuniştii, ci Elţîn. Dar cum? Din nou absent şi bolnav la al doilea tur (noroc cu „libertatea" mass-media: televiziunea nici n-a pomenit de boala lui!) şi, pentru a profita de voturile lui Lebed (14%), numindu-l într-un post de răspundere cu care nu se va mulţumi. Pentru al „treilea tur" (cel cu adevărat important, după Bernard Guetta) Lebed se anunţă ca marele învingător

şi cu el armata şi naţionalismul. Iarăşi şi iarăşi revenim spre constatarea marchizului de Custine „l'esclave à genoux rêve à la domination du monde“*? Deşi recentele alegeri par a-i asigura o poziţie mai verticală. S-a votat totuşi pentru democraţie şi împotriva reîntoarcerii la comunism. Şi asta în ciuda nostalgiei pentru o putere autoritară care să pună ordine în haosul actual.

Mihnea plin din nou de speranţă o dată cu unirea dintre PAC şi alte partiduţe liberale (în afara celui din CD) şi cu prezentarea probabilă a lui Manolescu drept candidat la prezidenţiale. Am vorbit aseară cu el, dacă alcătuieşte o listă de susţinere pentru Niki, evident vom semna V. şi cu mine. Nu sunt însă tot atât de sigură c-o vor face Gabriel şi Pleşu, cum se iluzionează Mihnea, impresionant de devotat.

Am pierdut două din cele trei kilograme ivindu-se ca fulgerul când am oprit brusc tutunul. L-am reluat mai mult simbolic (cinci-şase ţigări pe zi). Astfel organismul nu se mai revoltă lipsit deodată de nicotina ingurgitată timp de o jumătate de secol, iar eu n-am insuportabila impresie de *jamais plus* care-mi mohora zilele. La trezire, îmi iau cafeaua cu tutun. Altfel de ce m-aş mai trezi? Mi-a trecut şi somnolenţa.

Lucette îşi suportă neaşteptat de bine chimioterapia pe care o face „ambulatoriu“, adică acasă. Biata de ea, îmi este dintr-un singur punct de vedere exemplul negativ prin excelenţă: când îi telefonez — şi o fac natural în fiece zi — repetă interminabil aceeaşi descriere a bolii şi tratamentului ei, pe care tu interlocutor ajungi să le ştii pe dinafară. Poate că aşa făceam şi eu când eram la Necker: timpul gol al bolii impunându-ţi obsesia ei până la cele mai nesemnificative detalii. Învăţ prin Lucette exact ceea ce îmi voi interzice să fac. Iar Jurnalul nu trebuie nici el să devină chiar un *dépotoir* de maladii. A se băga de seamă.

Altceva? Ţeposu mi-a trimis un număr din *Cuvântul* cu un articol al lui Mihăieş despre *Insula Şerpilor*. Ştiu că nu se face, dar îi telefonez lui Mihăieş începând chiar aşa: „Ştiu că nu se face, dar...“ Ţeposu ne cere colaborarea: un articol despre şansele opoziţiei la alegeri. Va trebui să-i scriu pentru a-l refuza cât mai politicos.

* „sclavul în genunchi visează la dominaţia lumii“ (*n. ed.*).

Saviana Stănescu — îmi luase un lung interviu pentru *Adevărul literar și artistic* — trimite două exemplare și o scrisoare povestindu-mi epopeea acestui număr dublu: îmi transmisese prin fax prima parte de corectat, i-o înapoiasem tot prin fax, între timp cei de la ziar publicaseră versiunea brută. A trebuit să se lupte, sprijinită de redactorul-șef C.T. Popescu (cel cu articolul pentru Liiceanu și împotriva lui Țepe, dar și cu un altul foarte violent împotriva lui Patapievici, personaj umoral deci și controversabil, dar nu lipsit de interes). Prima parte — corectată — a fost astfel reluată împreună cu a doua (de altminteri necorectată) în numărul următor. Încercase să trimită un fax și soțul ei, Condeescu, de la Muzeul Literaturii, dar neștiind să-l mânuiască a lăsat-o încurcată. Furtună într-un pahar cu apă. Îi voi scrie totuși cât mai repede, altfel nu se știe ce dramă se mai declanșează. În plus, poeta foarte erotizantă ne-a lăsat o excelentă impresie lui V. și mie. Am cunoscut-o mai întâi la Cafeneaua literară (ședința organizată de Ion Bogdan Lefter la Facultatea de Litere), apoi a venit pentru interviu acasă la Gabriel.

Mesaj aseară pe *répondeur* de la Simone: o sun azi-dimineață. Voia, ea care nu cheamă niciodată, vești. „Lecția“ Lucette dă roade: schimb destul de repede subiectul. Simone îl citează de vreo două-trei ori ca o referință pe Gabriel, ceea ce confirmă impresia de „împăcare“ pe care i-a lăsat-o lui G. ultima întrevedere cu ea, când Simone i s-a dezvăluit într-o lumină nouă și, să spunem, „confesivă“.

Au telefonat și „fetele“, întoarse din Sardinia. Mai precis mă ia la interogatoriu „doctorița“ Rodica. Tot aștept să-mi spună că e o nimica toată, că nu e propriu-zis o patologie a inimii etc. Și nu spune. Probabil că e ceva într-adevăr serios. Dar mi-am promis să nu glosez... Mai știi cum se ivește „fandacsia“. Recursul la Caragiale nu e neapărat un semn bun, acoperă mai curând o îngrijorare. As-noapte m-am visat... bolnavă de inimă! Înseamnă că inconștientul meu a înregistrat o grijă pe care, în stare de trezie, eu o refuz.

Și pentru că tot sunt la capitolul boli, operația de cataractă a lui V. (a fost nevoit s-o amâne, eu eram la spital) va avea loc de abia la 10 septembrie.

Joi 11 iulie

A murit Ghiță Ionescu. A trăit îndeajuns pentru a deveni, după 1989, maestrul tinerilor politologi români, începând cu Alina Mungiu și sfârșind cu Stelian Tănase. Pentru a nu mai pomeni de un învățăcel anterior, Tismăneanu, care-i scrie necrologul în *Lumea liberă*. Pentru ei toți Ghiță este cea mai serioasă referință pentru istoria P.C.R. Nici unul însă dintre ei nu l-a cunoscut pe Ghiță Ionescu ca V. și cu mine, pe timpul când era director la Europa Liberă. Făcea meseria aceasta cu atâta patimă, încât își petrecea nopțile ascultând buletine de știri. Era normal deci să confunde Europa Liberă cu moșia lui personală peste care domnea autocratic. Nimeni nu putea pleca în vacanță decât când hotăra el. Pe toți îi teroriza. Când m-am dus prima oară la München la invitația lui, fiind tratată ca o regină, a venit să mă roage Iani Popa să intervin: Ghiță nu-i dădea drumul să plece în *week-end*, consemnase pe toată lumea pentru venirea mea, ca la cazarmă.

De la München, știrea morții unui alt gazetar de la E.L.: Romilo Lemonidis. Când l-am revăzut la München, nu mi-a venit să cred: cum de se transformase copilul minunat de la Mangalia (cu sora sa, Galatheea, erau cei mai frumoși copii de grec de pe toată coasta) într-un domn mic, opac și fără urmă de grație? Galatheea (s-a căsătorit cu George Ciorănescu) mai păstra urmele frumuseții pierdute, el defel. De amândoi nu mă mai lega nimic, și dacă m-ar fi legat s-ar fi rupt atunci când V. și-a bătut joc iremediabil de George Ciorănescu, scriind la bibliografie în *Caiete de Dor* despre un volum al acestuia din urmă: „Reținem din cartea dlui G.C. aceste versuri: Tu/ Numai Tu!" Formulă ucigătoare fiindcă era meritată: poemele lui erau nule.

Din *Lumea liberă*: soția președintelui Clinton a fost la București și s-a ținut tot timpul braț la braț cu Iliescu. E o bătaie de joc cu care ne-au învățat președinții americani. N-a declarat Nixon (sau Carter?) primindu-l pe Ceaușescu că au amândoi aceeași concepție despre democrație?

În același ziar, scrisoarea deschisă a lui Mircea Fotino împotriva înfeudării ARA regimului iliescian. Să-mi fac timp să-l felicit. (V. și cu mine ne-am dat demisia din ARA mai demult, când, premiindu-l pe C.V. Gheorghiu, a aplaudat impostura.)

În *Vatra*, o anexă la *Jurnalul* lui Goma (ce va apărea în curând la Nemira). Printre prietenii de care s-a despărţit (ruptură pe care o va analiza pe larg), alături de Ivasiuc, Manolescu, Liiceanu şi de mine, dau şi de Marie-France. Credeam că până la ea nu va merge cu atacul. Şi iată că din nou m-am înşelat. Sunt, de fapt, incorigibilă.

În *România literară* o surpriză: un fragment dintr-o „carte de bucate" a Sandei Niţescu prezentată şi tradusă de Irina Mavrodin (va apărea la Cartea Românească). Sanda nici nu îndrăznise să ne-o dea s-o citim în franceză şi rău a făcut: fragmentul publicat revelă o adevărată scriitoare. Bineînţeles că de la „bucate" doar se pleacă pentru a se ajunge în... literatură. Îi telefonez, îi fac şi o fotocopie: a venit s-o ia aseară, încântată de traducerea Irinei M.

Lungă scrisoare de la Ileana Vrancea, nu înţelege de ce nu fac scandal în presă pentru apartamentul tatei, dezvăluind matrapazlâcurile Pelin-Măgureanu. Numai că vede complot securist (şi chiar KGB-ist) peste tot, îl face şi pe Doru Cosma securist. Iar despre Israel ne scrie:

„După cum vedeţi, ne-am blagoslovit aici cu o «gardă de fier» la putere. Nu fac nici o glumă proastă, asta sunt partidele religioase de aici care călăresc acum în Kneset. Vorba lui Ghiţă Dinu, om muri şi om vedea."

Şi iar ne cheamă „să stăm de vorbă" acolo, asigurându-ne că ne-ar prii clima Ierusalimului.

Numai la călătorii nu mi-e gândul! V. şi-a oferit o lombalgie serioasă, iar eu caut în zadar pe cineva să mă convingă că n-am nimic: nu găsesc. La Cohen, insinuez ca să supraliciteze el: „e o patologie minimală a inimii, nu?" Îmi răspunde: „Aş, e mortală" — adăugând terapeutic: „dacă nu e îngrijită". Deci asta fac: mă îngrijesc şi nu-mi prea mai găsesc rostul.

Mihnea, duminica trecută, cu cinci exemplare din *Insula Şerpilor* şi alte câteva cărţi pe care le lăsasem la Gabriel. Mergem împreună să inaugurăm o pizzerie „kasher" care s-a deschis în cartier înlocuind-o pe precedenta ce a dat faliment. Asta e, dimpotrivă, plină (se face coadă pentru o masă) şi nimic n-are gust. De evitat. Lui Mihnea îi pun caseta video cu emisiunea lui Iosif Sava: doar partea lui Liiceanu, nu şi a doua cu mine. De altminteri, rarele mele intervenţii din prima parte, revăzute acum, îmi displac.

I-am telefonat Gabrielei Omăt: au apărut în *România literară* trei pagini cu *Agenda „Sburătorului"* (cartea tot n-a ieşit). S-ar zice că tot eu trebuie s-o consolez pe ea. Culmea e că o şi fac.

Pleşu ne-a trimis ultima lui carte cu dedicaţie.Va fi un travaliu homeric de a-l convinge pe V. să-mi îngăduie a-i mulţumi în numele amândurora.

Sâmbătă 13 iulie

Aseară, o bună surpriză: „nouăzecistul" Caius Dobrescu. Ne aşteptam la un tânăr „mânios" asemenea prozei sale fracturate sau poemelor-invectivă. Înalt de nu se mai termină, C.D. e paşnic, civilizat şi blând, până mai ieri vegetarian, acum dedându-se doar la peşte. Nu bea cafea, nici alcool, nu fumează. În schimb teoretizează. A buchisit, a asimilat, ştie şi trei-patru limbi, are foarte probabil şi talent. (Nu i-am citit romanul *Balamuc sau pionierii spaţiului*. Îl primisem mai demult de la Nemira, ni-l aduce acum şi el. De data asta nu-l vom mai lăsa să treacă.) De asta se şi află la Paris, are o bursă a Fundaţiei lui Pleşu (aceeaşi pe care-o primise Patapievici acum doi ani), a ales Budapesta (!) pentru cele 10 luni de petrecut şi studiat în străinătate. Vrea chiar să înveţe ungureşte ca să priceapă prin el însuşi de unde vine antagonismul dintre cele două etnii. Cel puţin aşa deduc eu, nu ne-a spus-o.

Lungă discuţie asupra „optimismului" său cultural şi a sensului în care întrebuinţează el şi „generaţia" lui termenul, *passe-partout*, de postmodernism.

Ne povesteşte cum încă din 1985 el cu Simona Popescu se împotriveau „optzeciştilor" şi, împreună, deplângem această catalogare „generaţionistă", unică, cred, în literaturile contemporane.

Lucrează la o teză comparatistă asupra intelectualilor din Est şi Vest, şi-i sugerăm o serie de studii de adăugat neapărat la bibliografie. Despre cele mai multe auzise, nu şi despre Jules Monnerot cu *La France intellectuelle.* Dar pe Monnerot îl ignoră până şi „studioşii" francezi. E profesor la Universitate la Braşov, unde ne invită, cu prilejul unei călătorii viitoare în România (devenită teribil de ipotetică), la o întâlnire cu studenţii săi şi ai lui Muşina.

Citesc, ca o completare la această întâlnire, un articol al unui alt nouăzecist, Corin Braga, oniristul în polemică justificată cu

Țepeneag care pretindea acum vreo doi-trei ani să fie recunoscut drept precursor. În *România literară* nr. 26 îi răspunde de data asta lui Ion Bogdan Lefter ce negase dreptul nouăzeciștilor de a se împăuna cu acest semn distinctiv și generațional. Pe bună dreptate, Corin Braga insistă asupra faptului că optzeciștii sunt aceia care au făcut din „generație" un titlu de valoare. Arată, în bună logică, de ce acești moderni nu se pot considera postmoderni fiind lipsiți de toleranță și considerând că totul începe cu ei, pretenție modernistă și chiar avangardistă. Rezum aproximativ, dar i-am găsit argumentarea apropiată de punctul meu de vedere. Corin Braga va trebui urmărit și în primul rând nu voi mai întârzia cu răspunsul: ne-a trimis romanul său, *Hidra*, din luna mai și între călătoria la București și cele întâmplate la întoarcere n-am găsit timp să-i mulțumim.

Tot ieri ne-a telefonat soția lui Ion Ioanid. El scrie paginile finale ale amplei sale mărturii carcerale, ea îmi mulțumește pentru *Insula Șerpilor* și ne anunță trimiterea a încă unui episod din *Memorialul durerii.*

Sună și Mihnea. Are știri de la Manolescu: au alcătuit blocul liberal (mai ales cu PL '93, dar fără PD-ul lui Petre Roman). Cum cei de la UDMR au lăsat să se înțeleagă că, dacă s-ar prezenta la președinție, ei ar vota cu Manolescu, i-a invitat să facă parte din noua alianță liberală, pentru a scăpa și de conotația strict etnică. Este improbabilă acceptarea lor (doar PAC-ul s-a arătat pe drept cuvânt ostil ideii maghiare de autonomie teritorială), nu însă și intrarea lui Manolescu în cursa la președinție. Rămâne de văzut cu cât va pierde, de câștigat e destul de lucid pentru a ști că nu poate fi vorba. În orice caz, Mihnea l-a găsit remontat. Marina e la Festivalul de la Avignon, cu Purcărete și *Danaidele* sale — spectacolul va fi prezentat și la Paris, în septembrie, și nu trebuie să ratăm.

Încheiem seara cu un telefon de miez de noapte de la Gabriel.

Duminică 14 iulie

Singurele baluri și sărbători de 14 Iulie la care am fremătat au fost cele visate în România.Tot de acolo ne sosesc azi telefoane cu ecouri ale „evenimentului" trecut neobservat de noi la Paris.

Gabriela Ad. venea de la o recepție la Ambasada Franței și se ducea la o comemorare a lui Botez. Îi lăsasem un mesaj pe *répondeur* spunându-i (cu haz, sper, deși după tonul ei spășit s-ar părea c-a luat-o în serios) că imediat ce le-am plătit abonamentul au încetat să ne mai trimită *22*-ul. Ne lipsesc două numere, tocmai cele cu polemica Alina Mungiu-Gabriel Andreescu. Gabriela ar vrea să-și scrie „memoriile". O îndemn să persevereze: e tocmai vârsta cea bună pentru așa ceva, în miez de viață. Va sosi probabil în septembrie cu Rodica Palade la Paris, le-a trimis Mihnea invitația. Mă bucur. V. clamează din fotoliul în care s-a scufundat că o iubește deși nu știe de ce. În ciuda reputației clădite de ea însăși cum că n-ar fi spontană, Gabriela găsește repede replica: eu îl iubesc și știu de ce. Și așa o ținem, din declarație în declarație. Culmea: deși spuse ironic, sunt perfect sincere.

Mariana Marin: să ne mulțumească mie și Sandei Stolojan pentru cărțile primite de la Humanitas. E cu piciorul în ghips.

Christinel, tot neumblătoare, pretinde că n-o va mai duce mult, deși doctorul a declarat că stă „fain" cu sănătatea (trebuie să fie ardelean doctorul ei român, cam neajutorat, se pare, dar care îi face toate capriciile). Îi este dor de noi. Și mie mi-e dor de zilele și nopțile cu discuții până în zori, când eram câteșipatru... tineri și frumoși.

Îl chemăm noi pe Patapievici să aflăm cum o mai duce. Mai bine, i-a revenit curiozitatea intelectuală, ca orice dramă neașteptată boala îi înghesuise orizontul: nu-l mai interesa nimic. Nu știu de ce îmi revine imaginea lui Drieu plecând la război cu Pascal în raniță, unde cartea a și rămas nedeschisă, litera scrisă fiind indescifrabilă în clipele de mare suferință, atunci când lumea devine opacă.

Lungă convorbire, noaptea destul de târziu, cu Toader (Paleologu) care a fost primit la Ecole Normale Supérieure. Veste mare, dată fiind severitatea concursului. Toader vrea să plece la München să-și treacă în limba germană teza de filozofie. Dar de ce și l-a ales pe Kojève? se întreabă V. pe bună dreptate. Nu repercutăm întrebarea ca să-l lăsăm să se bucure de noua lui situație. În care primește și o „leafă", putând astfel să se descurce cu soția. Copilul, Mihalache, e la Pia și Alecu, l-am întrezărit și noi la București.

Ne povestește cum a aflat că taică-său a fost schingiuit în închisoare, unde i s-au întâmplat lucruri groaznice despre care Alecu nu vorbește niciodată. Dimpotrivă, declară prin interviuri și cărți că, pe lângă ce-au suferit alții, el nu se poate plânge de nimic. Toader n-a mai putut dormi când i s-au dezvăluit anumite chinuri despre care nici nu vrea să pomenească. Discuția despre Alecu s-a deschis fiindcă în ultima „diagonală" din *România literară* i-am luat apărarea lui Alecu (mai mult sau mai puțin atacat chiar și de Dan C. Mihăilescu pentru „pactul [său] cu diavolul"). Stima mea pentru Alecu crește; departe deci de a se lăuda cu ele, și-a ascuns suferințele. Fuseseră prea degradante? Sau modestia e reală? Oricum, tăcerea aceasta e într-adevăr un gest de... boierie.

Joi 18 iulie

De la începutul săptămânii, când l-am văzut pe dr Mihăileanu, infinit mai liniștită. Mă întreb în fond de ce? Totul e departe de a fi trandafiriu: am hotărât cu el să punem *pacemaker*-ul pe la începutul lui octombrie (durează vreo cinci zile la o clinică specializată din St. Cloud). Dependența de o sursă electrică, ce luase negre și imense proporții când îmi vorbise de ea, în treacăt, Metzger în momentul internării la Necker, a revenit la dimensiuni minuscule de simplu inconvenient. Contribuie la această liniștire nu numai încrederea în competența noului meu cardiolog, ci și faptul că, în darea de seamă pe care am primit-o în sfârșit de la Necker, la concluzii scrie *coeur sain*, lucru pe care mi l-a confirmat și dr Mihăileanu. Cum merge asta cu insuficiența mitrală pe care tot el mi-o anunțase, mister. Nu caut să-l dezleg. Magia cuvintelor! Mă consolez cu termenul „sănătos", ca și cum aritmia n-ar constitui în sine o patologie. Nu mai suflu urcând „costișa" și scara, nu-mi mai simt inima bătând și ieri am făcut prima „ieșire" (la dentist) în condiții obișnuite (metrou și autobuz, nu doar taxi). S-a terminat și cu lombalgia lui V. Deci ceea ce se petrece în jur începe să mă intereseze din nou altfel decât în ultima vreme, când parcă fluturam mereu batista în semn de posibil rămas-bun.

Altfel, telefoane care nu pun probleme. Manolescu, de pildă, tot ieri. Râdem împreună: Mihnea e singurul care a decretat că Niki e în plină formă, găsind normal că nu s-a odihnit o zi de la

campania electorală încoace: el se simte, de fapt, epuizat şi deloc plin de tonus cum pretinde Mihnea. Freamătul lui Mihnea se explică şi din perspectiva unei alianţe PAC-UDMR, Manolescu oferind maghiarilor să intre în alianţa liberală lărgită, punând astfel capăt caracterului pur etnicist al partidului lor.

Mihnea a invitat-o pe Marina (e la Avignon, cu *Danaidele* lui Purcărete — o primă cronică, în doi peri, ieri în *Le Monde*) să vină la Paris, să stea la ei, în camera lui Vlad (e în colonie de vacanţă). Mihnea cheamă azi în zorii (lui) de zi, pe la vreo 11 şi jumătate: Marina soseşte şi ne vom petrece după-amiaza de mâine împreună.

Lungă scrisoare de la Zografi despre raporturile literaturii cu adevărul. Prea obsedat de chestiunile ultime.

În *România literară* nr. 27 /10-16 iulie, două pagini despre *Insula Şerpilor* semnate de Alex. Ştefănescu şi Gh. Grigurcu. Tratament de favoare. Oana Bârna îmi trimite şi ea fotocopii după aceste articole, dovedind astfel că are în sfârşit şi Humanitas un serviciu de presă. În acelaşi număr Ţepeneag îşi publică iarăşi ce mai găseşte prin fundurile de sertare, trăindu-şi de viu o râvnită, dar improbabilă posteritate: de data asta scrisorile primite de la Vintilă Horia care „heideggerizează" anapoda.

Dilema nr. 182/ 5-11 iulie: poeţii despre ei înşişi, de reţinut mai ales un interviu al lui Mircea Cărtărescu care nu se mai consideră, de zece ani, un optzecist. De pus în paralelă şi contradicţie cu pretenţia lui Gheorghe Crăciun ca scriitorii ce vor veni de acum încolo să fie optzecişti sau să nu fie deloc. Evident, Cărtărescu are dreptate.

Numărul următor dedicat „intelectualului". Cu primul lui articol acceptabil de un an încoace, Mircea Iorgulescu îl „apără" pe Manolescu, uitând să mai caute „al treilea pol".

Euphorion în întregime consacrat lui Cioran, cu un interviu lung al lui Relu care nu uită să apere şi chiar să facă elogiul Legiunii. Şi cu un eseu critic al lui Patapievici.

În *Lumea liberă* nr. 406 / 13 iulie, surpriză sub titlul „Tentaţia izolării", Paler discută *Insula Şerpilor* nefiind totdeauna de acord cu explicarea totalitarismului în România prin trunchiul comun al comunismului impus nouă de colonizatorul sovietic şi nu prin

defectele etnice. I se pare că teza aceasta ne-ar dezvinovăți prea total, ne-ar iresponsabiliza și mai mult. Concluzia lui e cea din discursul de la lansarea cărții, în mai, la Humanitas-Kretzulescu: „*Undele scurte* ale Monicăi Lovinescu [...] sunt, după părerea mea, singurul deocamdată «Nürnberg intelectual românesc»."

Tot aici „Confesiunile" Principesei Margareta asupra amorului ei cu Radu Duda, penibile. Ea l-a „terminat" pe tăică-său, nu comuniștii din țară. *Exit* Monarhia.

Sâmbătă 20 iulie

Ieri, după-amiază, Marina (Constantinescu) cu Mihnea. Seara vine și Catherine să ne regăsească la restaurant. Am dibuit unul algerian sau marocan, tot o grădină de vară, alături de cel *kasher* pe care-l sabotăm. E cald, dar și vânt, un *couscous* de toată consistența lui nord-africană, cu un vin algerian — s-ar zice că ne exotizăm. Dimpotrivă, am impresia că regăsesc starea dinainte de accident, o conștiință „ușure" a clipei și o bucurie a ei nemaiîntâlnite din România. În plus, spre deosebire de „grădinile" cu bucureștenii noștri mititei, aici n-avem țânțari.

Marina ne aduce cartea ei în limba franceză (scoasă la Nemira) despre *Danaidele* lui Purcărete (se pare că și *Libération*, și *Le Figaro* au publicat cronici foarte proaste, la limită în bătaie de joc). Marina va reveni cu trupa în septembrie la Paris.

Visul lui Mihnea nu s-a realizat: UDMR n-a dat curs deocamdată „invitației" de a face parte din alianța liberală, va prezenta deci — simbolic, deoarece nu sunt asigurați decât de 7% din voturi — un candidat al lor pentru prezidențiale, doar pentru a se deosebi — poate chiar separa — și mai demonstrativ de românii pe care-i disprețuiesc. Sunt evident mai civilizați, mai occidentalizați ca noi. Numai că noi suntem mai numeroși, ceea ce în democrație nu iartă sau ar trebui.

De ce n-am notat aici lucrul care ar fi trebuit, normal, să mă intereseze cel mai mult în ultima vreme: Tribunalul de la Haga care i-a condamnat pe cei doi monștri sârbi de la Pale pentru „crime împotriva umanității". Doar fiindcă ei rămân la adăpost printre sârbii care nu-i vor da și occidentalii care nu vor face nimic să-i captureze? Sau din pricina felului cum se anunță această sentință

în mass-media: cel mai mare genocid de la Holocaust încoace. Gropile comune ale comunismului, milioanele de morți din Gulagul ce s-a întins pe jumătate din Europa nu contează. Ar fi totuși o idee ca Asociația Foștilor Deținuți Politici din România să se adreseze Tribunalului de la Haga cerând inculparea celor câțiva directori de lagăre și închisori rămași în viață, ca și a schingiuitorilor mai notorii. Mai trăiesc, obraznici și ofensivi, așa cum îi putem descoperi, cu adrese cu tot, în *Memorialul durerii*. Or, pentru crimele împotriva umanității nu există prescripție în timp. Touvier, care s-a stins zilele acestea într-o închisoare din Franța, fusese șeful miliției de la Lyon și făcuse numeroase crime, printre care cea mai verificabilă: executarea a șapte ostatici evrei. Touvier s-a ascuns vreo 20 de ani; prins, a fost apoi grațiat de Pompidou, prins din nou s-a văzut din nou judecat și de astă dată condamnat definitiv. Pentru crimă împotriva umanității. Foarte bine. Rămâne evident de știut dacă victimele comunismului făceau parte din... umanitate.

Cui aș putea să dau această idee? Sau această urgență? Mor torționarii, dispare și tribunalul o dată cu pacea în Bosnia. Anei Blandiana?

Duminică 21 iulie

Telefoane bucureștene:

— Lui Paler să-l felicităm și să-l consolăm pentru cei 70 de ani ai săi. Ca totdeauna cu el, V. sclipește de umor. De ce?

— Lui Patapievici pentru a anula o impresie falsă pe care am fi putut să i-o lăsăm ieri. Ne telefonase, având revelația unei „zone de așteptare“ a exilului românesc, mai precis a „culturii sale alternative“ față de cei din țară, incapabili să răspundă acestei cerințe. A luat puzderie de note după cartea Sandei Stolojan și ne cerea, ca martori privilegiați, să scriem fiecare câte o carte cel puțin pe această temă. Cum fusesem ieri destul de drastici, azi am încercat să încercuim teoria abstractă pe cale de alcătuire în mintea lui prin niște detalii mai concrete. Sanda — a cărei carte n-am citit-o încă — insistă după cât mi s-a spus asupra prieteniei ei cu „marii“ exilați, Cioran sau Ionesco. Or, nici unul, nici celălalt n-au fost propriu-zis „exilați“. Revenind în Franța, Eugen o considera ca adevărata sa

patrie. Exilat se simţise de fapt în România. Nu tema exilului hrăneşte opera lui Cioran sau atunci e vorba de exilul provenind din simplul fapt de a exista. Mircea Eliade e, printre cei celebri, singura excepţie, el fiind cu adevărat obsedat de România. Dar de ce trebuie neapărat confundată celebritatea cu exilul? Cu excepţia, nu neapărat de valoare, a lui Vintilă Horia, o dată cu *Dieu est né en exil*, nu la cei ce-au biruit pe plan internaţional trebuie analizat conceptul de exil, ci la alţii, mai mărunţi, care i s-au dedicat prioritar în dauna „operei“. V. i-l numeşte pe Mircea Popescu, eu îi evoc casa construită după arhitectura din Sibiel de către Petra la Pueblo, în inima Mexicului. Sub vulcan şi înconjurată de reşedinţe în stil colonial spaniol, locuinţa lui Petra, insolită, complet decalată în spaţiu, absurdă şi inutilă, rămâne probabil simbolul cel mai adecvat al derealizării la care duce starea de exil, împinsă până la ultimele consecinţe.

— Monicăi Spiridon: a primit bibliografia.

— Marina: să ne luăm rămas-bun, se întoarce mâine la Avignon.

— În miez de noapte, Mariana Marin, pe *répondeur*. I-a scos ghipsul şi ne anunţă că poate vom avea de acum înainte şi un poet român… fără un picior. Sper că nu e… serios.

Luni 22 iulie

V. înregistrează după-masă pentru Deutsche Welle textul despre Ghiţă Ionescu. Cu acest prilej, lungă convorbire cu Hurezeanu: bârfă serioasă — este şi mai „rău“ decât noi. A fost în vacanţă în România, la Vama Veche unde a făcut o febră puternică (se întreabă dacă n-a fost malarie) şi la Bucureşti unde şi-a stricat maşina. Îşi oferă oricând microfonul şi prezenţa pentru o discuţie-scandal despre apartamentul tatei. Din ce în ce mai mult, cred că este inutil. Îl voi întreba totuşi pe Doru Cosma, dacă lui îi poate fi de folos în perspectiva noului termen de judecată, de ce nu?

Joi 25 iulie

M-am întors ieri de la dr Mihăileanu radioasă: puls normal, electrocardiogramă exemplară, fără urmă de extrasistole. Rămâne gânditor citind darea de seamă a spitalizării de la Necker: cuprinde

— spune el — enormități. Am impresia că începe să se îndoiască de necesitatea absolută a *pacemaker*-ului. În orice caz, îmi va lua un *rendez-vous* cu un specialist pentru septembrie.

Pare mirat c-am putut scădea țigările la cinci-șase pe zi. Mă întreabă: „Una după alta? Deodată?"

Telefoane:

— Zografi: mă cheamă de la Humanitas. Mă roagă să-i scriu o prefață pentru un volum de teatru ce va ieși la UNITER. De-abia trezită, nu știu ce să-i răspund, șovăi, ceea ce trebuie să fie ulcerant pentru el. Plină de remușcări, îi telefonez seara, dau vina (și am dreptate) pe incidentul cardiac ce mi-a lăsat impresia că timpul riscă să fie mai limitat decât nădăjduiam și că va trebui să-l dedic în întregime recuperării a ce este demn de reținut din Jurnale. Se scuză, se bâlbâie. Mă scuz, nu mă bâlbâi, dar prefața tot va trebui s-o scriu.

— Dan C. Mihăilescu. El nu e acasă, dăm doar de Tania Radu. Vream să-i mulțumesc pentru cronica din *22* și să rectific inexactități pe care le-a luat din cartea Sandei Stolojan (încă n-am citit-o). De pildă, că în tinerețea mea pariziană am mâncat „la cantina de la biserica ortodoxă" (nici nu exista așa ceva). Când am fost agresată, iar nu este adevărat c-am strigat la spital către prietenii mei să aibă „grijă de Virgil". Habar nu am dacă la Sanda sunt goluri de memorie sau o intenție precisă, dar ceea ce deduce ea din convorbirile asupra începuturilor exilului e cu totul fals: „ghiceam prin câte trecuse, umilințele, încercările, refuzurile înghițite". Or, nu din spusele mele putea trage o astfel de concluzie. Totdeauna am vorbit de acea perioadă cu jubilație. Nimeni nu m-a umilit și n-am fost refuzată de nimeni. Iar greutățile „materiale" aproape mă distrau: trăiam în sfârșit și eu o viață studențească nu la adăpostul casei părintești, ci cu unele „riscuri". Cred că totdeauna tonul meu pentru a descrie acele momente a fost acela amuzat-ironic din prefața cărții Adrianei (Georgescu) *La început a fost sfârșitul*, inclusă și în *Insula Șerpilor*. Scriind tocmai despre volumul VI, mai bine acest capitol l-ar fi consultat Dan. C. și nu impresiile Sandei despre mine ce duc cu gândul la ratări succesive pe care le-aș fi dominat cu eroism. Hotărât lucru, va trebui s-o citesc pe Sanda.

— În *Familia* (nr. 2-3/februarie-martie '96) un articol de Traian Ștef despre *Pragul*.

— Al. Niculescu a primit de la N. Florescu planul editorial al *Jurnalului literar* în care este inclusă și o lucrare a lui Grigurcu: *E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori.* N-am cum să-mi dau seama dacă va fi inedită sau va avea la temelie articolele scrise împotriva apoliticilor ce-și camuflează pactizarea cu puterea (cu avantaje cu tot) în faldurile autonomiei esteticului: Eugen Simion *and company.*

— V. îmi atrage atenția — și bine face — asupra eseului lui Patapievici din *Euphorion* anti-Cioran. Chiar dacă argumentele sale ar fi mai puțin convingătoare, textul ar merita citit din pricina anticonformismului său.

Mihnea: nu știe dacă Manolescu s-a hotărât să candideze; alți fruntași PAC vor să înceapă a strânge semnăturile. Mihnea se gândește la o listă de susținere din străinătate, cu noi trei de la Paris — pe alții nu prea văd —, Matei Călinescu și Toma Pavel din Statele Unite, Iorgulescu de la... Praga, Michael Shafir de nu mai știu unde. La București, Mihnea ar urma să convingă pe Liiceanu, Pleșu, Patapievici și, firește, mulți „etc.“. Pentru asta trebuie să se ducă câteva zile în țară.

Dar e inutil orice gest până când Manolescu nu se hotărăște dacă vrea sau nu să candideze. Cu noi, pare obosit și ajuns la capătul puterilor. Dar colaboratorii săi locali îl găsesc „în formă“. N-aș vrea să fiu în locul lui, având de fapt de ales între rău și mai puțin rău.

Duminică 28 iulie

Ieri, lung fax de la Stelian Tănase. Cu un proces-verbal de interogatoriu al lui Caraion din noiembrie 1958. Anchetatorul e același Bistran de care auzisem. Dar acum îi văd și prenumele Iosif. Deci Iosif Biștran. Nu înțeleg de ce era atât de important pentru mine să-i știu numele întreg, dar aveam nevoie de el.

Capul de acuzare: volumul poeților în exil editat de Vintilă Horia la Madrid și cuprinzând mai multe poeme ale lui V. Le-a copiat Caraion și i le-a dus mamei cu care, firește, a schimbat păreri „dușmănoase“. După ce Caraion îi citise trei dintre poemele lui V., *Decembrie*, *Știință* și *Cântec rătăcitorului*. În afară de titlurile poemelor, nimic cu adevărat nou pentru mine. Intru însă într-o stare premaladivă ori de câte ori acest tip de limbă moartă, comunistă,

abrutizant administrativă, se referă la mama mea. După ce i s-a smuls viața, parcă i se fură și glasul. Va trebui să mă obișnuiesc. Cred că piesele de arhivă aduse de Mihai Pelin nu vor fi ultimele cu care mă vor ademeni, în ciuda refuzului meu de a-l întâlni pe Măgureanu.

Procesul-verbal confirmă că la început au încercat să facă un „lot“ Caraion în care s-o implice și pe ea, după care au disociat procesele. De ce? Am impresia c-o voi afla într-o zi pe care n-o aștept cu nerăbdare deoarece nici o revelație n-o poate reînvia pe mama și face ca acest coșmar să nu fi existat.

Stelian Tănase s-a apucat și el să studieze procesul Noica. În dosarul lui Dinu Pillat, pe care Ion Caraion îl pusese la curent cu volumul poeților din exil, a găsit „procesul-verbal“ privind-o și pe mama. Au apărut recent, tot la Editura Vremea (nu va fi oare într-o formă sau alta a SRI-ului?), și documentele procesului Noica, tot necomentate ca cele asupra *Piteștiului*. Nelly Pillat a scris o carte, Doina Jela lucrează la o alta, văd că și Stelian Tănase s-a înscris pe rol, deși Măgureanu nu mai răspunde la cererile de cercetare în Arhive.

Vrea, pe de altă parte, detalii asupra turneului Teatrului Național de la București, sosit la Paris, în cadrul Teatrului Națiunilor în vara lui 1956, cu *Scrisoarea pierdută*. A descoperit prin arhive o „notă informativă“ despre felul cum au fost „instrumentate“ vedetele turneului de către Constanța Crăciun, pe acea vreme ministrul Culturii, spre a lua contact cu unii exilați și a-i „prelucra“. Din toată distribuția, Beligan, Elvira Godeanu, Tanți Cocea, nu-mi amintesc decât de Marietta Sadova. Cu ea și cu Mircea Eliade am poposit într-o cafenea. Nici măcar nu cred că s-a discutat „politică“, și Marietta, și Mircea erau prea emoționați de revedere. Descopăr cu neplăcere că anul 1956 e aproape total absent din Jurnalele mele (care am impresia că-mi vor rezerva doar surprize negative).

Mai faxez și cronica pentru *România literară*: „A fi sau a nu fi... intelectual“, având la temelie data relativ recentă când s-a născut termenul (afacerea Dreyfus) dezvăluit probabil nu doar mie, ci și altor uituci ai istoriei literare de pamfletul lui Monnerot *La France intellectuelle*, recitit zilele trecute cu mai puține delicii ca în 1969, când a apărut. Scriu totuși despre el nu numai pentru că

mi se pare o excelentă introducere la studiul lui Stephen Koch *La fin de l'innocence* (de care mă voi ocupa în viitoarea „diagonală"), dar şi fiindcă Monnerot este cel mai mare nedreptăţit din istoria ideilor în Franţa contemporană.

Mihnea ne trimite articolul lui Georges Nivat despre *Piteşti* apărut în *Journal de Genève* şi *La Gazette de Lausanne* (6-7 iulie). V. se bucură: înseamnă că Nivat nu s-a supărat când i-a refuzat prefaţa propusă de el, preferând-o pe a lui Furet. Titlul este *Phalanstère de la déchéance* şi ultimele rânduri merită reţinute:

„Ce livre est une lecture terrible qui devrait être obligatoire dans les écoles au chapitre «XXe siècle»."*

Primim o plachetă cu poeme (de bună calitate) de la Adrian Suciu din Cluj: *Singur* (colecţia Euphorion). Tonul său intimist şi neludic tranşează, cum arată şi Ion Pop în prefaţă, cu moda lirică actuală.

Ne trimite şi Sanda Stolojan *Jurnalul* ei de exil. Îl răsfoiesc şi-l voi comenta altă dată (acum e 2 dimineaţa). Nu cred că sunt atâtea inexactităţi pe cât lăsau să se prevadă citatele despre mine. (Le şi telefonez în acest sens lui Patapievici şi Dan C.) Cum Sanda e civilizată şi abilă, în afara unei fraze dezvăluitoare, totul sună decent.

Miercuri 31 iulie

În anii '80, când Securitatea a împânzit exilul cu agenţi şi fiţuici de extremă dreaptă având ţinte precise (Europa Liberă, Liga pentru Drepturile Omului, Goma, noi, Eugen Ionescu etc.), apăruse şi un enigmatic domn Andronescu, scoţând în Statele Unite o publicaţie şapirografiată, *The New Spectator*, pe modelul *Săptămânii* lui Eugen Barbu, dar şi mai vulgară. În cartea ei *Nori peste balcoane. Jurnal din exilul parizian*, Sanda Stolojan reţine, în decembrie 1985, un articol unde era inclusă şi ea printre „troţkiştii" injuriaţi (noi şi Mihnea). Aprecierea ei este aproape prea decentă:

„Articolul — stupid şi, în părţile lui esenţiale, imund — emană de la oficina de dezinformare a Securităţii care speculează sentimentele invidioşilor şi mediocrilor din Exil" (p. 217).

---

* „Această carte este o lectură cumplită care ar trebui să fie obligatorie în şcoli pentru capitolul consacrat secolului XX." (*N. ed.*)

Or, aflăm de la Gabriel că și ea, și Humanitas au fost amenințați cu un proces de calomnie dacă nu negociază „paguba morală" la 10 milioane de lei. Gabriel pare a se cam pierde cu firea, fiind aproape gata de „negociere" deoarece, evident, dovezi că Andronescu a fost agent n-au cum să fie obținute de la actualul moștenitor al Securității, SRI-ul. Încercăm V. și cu mine să-i minăm fatalismul. Întâi să discute cazul cu un avocat român. Cel mai bun început de probă ar fi comparația între un număr din publicația „imundă" (vorba Sandei) și altele de acest gen din țară. Aceleași ținte, aceleași lătrături, aceeași neverosimilitate (toți anticeaușiștii activi din exil fiind tratați drept „agenți KGB", V. era chiar general KGB). Însă nu numai noi suntem incapabili să găsim, în vraiștea din pod sau garaj, ziarul cu pricina, ci și Mihnea, la care maldărele de documente sunt ceva mai mici. Îi dăm lui G. adresa, telefonul, faxul lui Cornel Dumitrescu, cu ziarul lui, *Lumea liberă*, care se situează la avangarda luptelor cu „spioni", infiltrați și așa mai departe. Avem însă impresia că nu va mișca un deget. Problema e alta: dacă nu mai poți scrie adevăruri de toți știute și elementare fără ca foștii — sau actualii — securiști să-ți ceară despăgubiri, unde mergem? Îndărăt, desigur, dar mai repede ca racul.

Într-un astfel de context, mă simt solidară cu Sanda, și renunț la critica, paragraf de paragraf, a cărții. Deși sunt prin excelență personajul ei negativ: când mă agit și nu-mi găsesc locul, când transform din obsesie politică sensul unor poeme de pur eter (ale lui Noica către ea). Trec peste toate, la urma urmei își camuflează politicos antipatia profundă, și-i aflu explicația aproape psihanalitică în notația următoare de la cenaclul lui Mămăligă, arătând clar că-i furam aerul și nu-și găsea loc de mine:

„16 decembrie ['85] [...] Monica s-a așezat pe canapea lângă mine. Ce-mi revela vocea ei, râsul ei, vitalitatea ei puternică și obscură îmi era confirmat de greutatea umărului ei apăsând pe al meu. N-am reacționat, m-am lăsat *zdrobită* (sublinierea îmi aparține) pentru a sesiza mai bine calitatea acestei greutăți venite din străfundurile rădăcinii românești" (p. 219).

De o zi sau două anxioasă: Manolescu i-a „sugerat" lui Mihnea să înregistrez un scurt text care ar fi lansat prin difuzor în sala și ziua când își va anunța candidatura. Știind bine că are nevoie de

„vocea“ cunoscută, textul părându-i-se probabil secundar, totuşi mă perpelesc: sunt incapabilă să scriu „ocazional“. Nu sunt Paler, care s-a salvat, la aniversarea celor 70 de ani ai săi de către Uniunea Scriitorilor, prin *câteva formule, fericite, şi două-trei citate* (din Nietzsche, Talleyrand şi Camus) bine plasate. „Discursul“ său ocazional publicat în *22* este un model al genului!

Azi, brusc, aşteptând telefonul de la Deutsche Welle pentru înregistrare, am scris o pagină întreagă pe care o simţeam bună, şi mi-a confirmat-o şi V. (singurul meu critic perfect) când s-a întors spre seară. Răsuflu ca după un examen.

Mihnea, care mă roagă să i-l citesc la telefon, pare şi el mulţumit. Între timp, a reuşit să adauge la lista de susţinere pe Virgil Nemoianu, Toma Pavel, Gelu Ionescu şi Emil Hurezeanu. Doar Iorgulescu, în ciuda promisiunii de a-l rechema, n-a mai dat semn de viaţă.

Joi 1 august

Prin părintele Scrima, al cărui redactor de carte este la Humanitas, Zografi ne trimite, cum a promis, ultima sa piesă, *Calul*. Aceeaşi impresie nedefinită că drumul acesta, pavat şi cu cele mai bune şi întrebătoare intenţii, şi cu mult talent, nu ştii exact unde te duce. Îi fac, telefonic, câteva critici: prea multe simboluri suprapuse (calul, omul de pe tron, pernele), dar şi culoarea beckettiană a cuplului care încetul cu încetul, vlăguit de orice putere, nu se mai poate mişca. Probabil că iar îl dezamăgesc, dar n-am ce face, sinceritatea o datorez în primul rând celor pe care-i simt aproape.

Din presă:

— În *Vatra* (nr. 4/1996) rubrica „Evenimentul editorial“ este consacrată cărţii lui V. *Semnul mirării*, cu un neaşteptat de profund articol al lui Aurel Pantea şi al doilea, mai aşteptat şi desigur foarte interesant, al lui Cistelecan. Dar Pantea îmi reţine mai ales atenţia deoarece îşi întemeiază analiza pe „spiritul poetic“ al lui V. perceptibil în tot ceea ce scrie.

Tot în *Vatra*, de reţinut răspunsul lui Dorin Tudoran la ancheta asupra Bisericii Greco-Catolice. Atacul său împotriva înaltei ierarhii ortodoxe e tranşant, din fericire, fără nuanţe atenuante.

— Într-un interviu din *22* (nr. 28/10-16 iulie), frumos radicalizatul Aurel Stroe. Locuieşte în Germania, dar a revenit în 1990, să plângă de fericire în Piaţa Universităţii şi, apoi, să urle de dezgust la mineriadă. „M-am dus zilnic acolo (Piaţa Universităţii) şi cred că am strigat „Jos Iliescu!" de cel puţin 100-200 de ori. Mi-am pus o insignă cu «Golan» şi am plecat cu ea în Germania. O mai am şi acum pe masa mea de scris. Cred că a fost singurul moment când am simţit că libertatea are o valoare reală ca o valoare materială şi m-am bucurat ca un copil."

Povesteşte cum sub comunism se instalase frica în el şi cum a prins curaj după ce a venit să ne vadă: „Mergând la Monica Lovinescu şi la Virgil Ierunca, am simţit că devin mai curajos. Asta era în '72."

Parcă-l văd în fotoliu, când singur, când cu soţia, când cu fiica, luând hotărârea de a rămâne, de a se întoarce, iar de a rămâne, iar de a se întoarce, făcându-şi din această întortocheată dilemă un chin neîntrerupt. În acelaşi timp — lucrul acesta se simte şi-n interviu — neoferindu-şi nici o scuză lui însuşi. Încâlcit şi pesimist într-o epocă când totul părea a da dreptate doar celor ce se aşteptau la şi mai rău. Năştea calamităţi în jurul lui, a căror primă victimă tot el era. Incapabil de cea mai mică acţiune dezonorantă, nu şi-a înclinat compoziţiile în sensul vremurilor sub care a stat, dar nici nu şi-a mânjit demnitatea doar pentru a-şi servi „opera". Mai e oare necesar să spun de ce Aurel Stroe ne-a „sedus" pe V. şi pe mine?

În interviul luat de Rodica Palade mai povesteşte cum n-a vrut să devină membru de partid, cum a refuzat să fie agent al Securităţii. Relatează ce-a aflat de la prieteni despre procesul lui Andricu, al cărui elev fusese (doar V. îşi mai amintea că Andricu dedicase în 1951 o *Cantată* lui Stalin, eu uitasem şi-am aflat-o acum din nou de la Stroe). El însuşi, cum participase la reuniunile „Rugului aprins" de la Mânăstirea Antim (cu V. Voiculescu, Sandu Tudor, Alexandru Mironescu), se aştepta în '58 să fie arestat.

Ultima oară l-am văzut imediat după „revoluţie" când a înregistrat un dialog cu Radu Stan pentru „Teze şi Antiteze". Bietul Radu Stan îi tot punea întrebări asupra ultimelor sale lucrări, iar Aurel Stroe răspundea ca un „golan" interesat doar de ceea ce se

petrecea cu această libertate regăsită, înainte să fie din nou stâlcită, în România. După citirea acestui interviu ni se face dor de el.

Vineri 2 august

Îi telefonăm lui Gabriel. Și aflăm că unul dintre cei mai buni avocați români a râs când G. i-a citit fraza incriminată din cartea Sandei. În orice caz, ea nu oferă materia unui proces și cu atât mai puțin a unei negocieri. G. a renunțat la cele două scrisori (una spre avocatul lui Andronescu, alta spre Sanda Sto). S-a încheiat deci microdrama ce n-ar fi trebuit să fie niciodată luată în serios.

Tot ieri, de la editura Minerva telefonează Gabriela Omăt: i-a sosit o nouă corectură cu *Agendele* lovinesciene (vol. II), deci iar mai întârzie apariția. Nici nu-și ia vacanță în august din această pricină. Habar nu am cum va mai putea fi editat restul dacă se continuă în acest ritm. Alexandru George n-o mai ajută deloc. Nu văd cine o va ajuta pe G.O. și mă întreb din nou dacă n-ar fi mai bine să iau textele înapoi.

Descopăr cu o întârziere de o lună că, în *Dilema* (nr. 180/21-27 iunie), Sever Voinescu semnează un articol de o coloană „în sprijinului unui apel". Acela pentru apartamentul din bd. Elisabeta. Îmi atrage atenția reacția unui cititor, publicată la rubrica de corespondență (nr.184/19-25 iulie), care sare în ajutorul acelor chiriași ce-au luptat la „revoluție" pentru a se vedea acum evacuați din locuințele lor. Mi-ar fi atât de ușor să reacționez la rândul meu, dezvăluind că nu un erou al revoluției ocupă apartamentul lui E. Lovinescu, ci procurorul văduvei sale, care, după ce a condamnat-o la 18 ani de închisoare, i-a anexat și locuința. Bineînțeles că n-o voi face, cititorul acesta neinspirat (Virgil Mândruț) părând de bună-credință.

Din curierul de azi, de-abia frunzărite:

— cartea părintelui André (*sic*) Scrima: *Timpul Rugului aprins* (evocarea Grupului de la Antim);

— o scrisoare și două cărți de la Ion Simuț: *Critica de tranziție* și *Confesiunile unui opinioman*;

— o misivă ceva mai veche de la Vasilache: merge din nou (după o trudnică gimnastică în piscină) și îi va apărea o carte în țară, la lansarea căreia nu va putea asista;

— alta de la Alexandru Niculescu pentru aniversarea din august al lui V. Vrea detalii despre Ella Munteanu. Cum de-a alcătuit atât de profesionist volumul de *Corespondențe* al lui Basil? A ajutat-o oare Letiția Turdeanu, care a fost incapabilă să se ajute pe sine pentru a face cât de cât lizibile rarisimile-i texte? Cum se creează legendele! Cât mai există supraviețuitori să le pună la punct și să readucă apele în matca lor, mai merge, dar apoi? Praf și pulbere, cum îi place lui V. să profetizeze. Cu indiferența românului față de trecut — din care pare hotărât să nu învețe nimic — tare mă tem că are dreptate. Există tărâmuri blestemate să nu audă niciodată trâmbițele tragediei. Acolo unde Apocalipsul este înlocuit de Uitare.

Dacă de la Leti am ajuns până la Apocalips, e mai indicat să opresc aici notațiile acestea: prea alunecă spre catastrofisme.

Duminică 4 august

Trece Mihnea să ia caseta pentru candidatura lui Manolescu. Lui Gabriel îi trimitem, prin el, numărul din *Le Messager Européen* în care i-au apărut fragmente din *Despre limită* în traducerea lui Marie-France și cu prezentarea lui Toma Pavel. Tot în acest număr Finkielkraut îl spală de păcate pe Cioran. Nu-l avusesem mai înainte fiindcă apariția lui a coincis cu spitalizarea mea la Necker, când lui V. îi pierise gustul librăriilor.

De ieri tot încerc să citesc *Timpul Rugului aprins* al părintelui Scrima. Și nu reușesc. M-ar fi pasionat să intru, împreună cu un participant direct, în Grupul de la Antim, să asist la felul în care duhovnicea Sandu Tudor, să urmăresc în faza lui mistică de bătrânețe pe Vasile Voiculescu, să mă îmbăt de această întâlnire dintre marea cultură și harul spiritualității răsăritene. Prețiozitatea lui Scrima, mondenitatea lui covârșitoare, vanitatea extravagantă izbesc din primele pagini. Și chiar de pe copertă unde semnează André Scrima și nu Andrei, de parcă cetățenia franceză ar putea înlocui o operă. Doar ea ar fi justificat franțuzirea prenumelui, dacă așa ar fi stat el scris pe o copertă — să zicem — de la Gallimard. Anunță superior că nu poate să se coboare până la biografii, dar le dă în note. Pare și mai savant și, în plus, textul rămâne consacrat gândirilor lui înalte, din păcate stricate pe alocuri de clișeele la modă

cam numeroase. Îl invidiez pe Andrei Pleșu de a fi fost în stare să scrie o prefață a tonului just, între ironie și admirație. Însă admirația lui V. și a mea a fost atât de repede zguduită de revelația unui spirit nu doar mundan, ci — mă repet — de-a dreptul monden, mai rău: fugind după ultima modă pariziană, de o vanitate ce l-a speriat și pe Mircea Eliade, încât am devenit de ani de zile alergică la persoana lui. Or, textele reunite în carte seamănă într-atâta cu prea frumos înveșmântatul lor autor, încât parcă ni l-ar aduce în casă. Unde n-a mai fost de la St. Ouen, când V. îi pregătise discuri cu muzica de la Notre Dame din secolul al XI-lea, iar el ne-a cerut să asculte — era la avangarda acelor ani — nu știu ce disc de *free-jazz*; rămânând de altminteri foarte decepționat că-l aveam. Nu reușise să ne epateze.

V., care are mai mult umor decât mine, afirmă că singurul lucru care-l stingherește la părintele Scrima este că... nu crede în Dumnezeu.

În orice caz, față de cartea-tip a unei formații intelectuale care este *Jurnalul de la Păltiniș*, „Rugul" lui André Scrima nu doar că nu merită comparația, dar parcă n-ar fi fost nicicând aprins.

S-ar putea să fiu prea pornită. Dar îmi asum riscurile ne-obiectivității. La urma urmei, peste o astfel de carte cu ambiții „mărturisitoare" ar trebui să treacă duhul rugăciunii neîntrerupte de la Antim. Dar substanța ei nu e hrănită decât de egolatria lui „André".

Mai bine mă opresc. Altfel, voi repeta până la nesaț motivele exasperării mele, or, exasperarea știm cât de prost sfetnic poate fi. Totuși simt că am dreptate.

Luni 5 august

Nu știu exact cât îi datorează Liiceanu lui Noica, deși a spus-o, declarat-o, descris-o pe sute de pagini. Știu, în schimb, cât îi datorează Noica discipolului său: fără *Jurnalul de la Păltiniș* și *Epistolar* ar fi rămas un filozof cercetat de studioși și specialiști. Liiceanu i-a dăruit nu numai posteritate, ci și actualitate.

Ne gândim V. și cu mine și mai intens la acest paradox — învățătorul înțeleptit de învățăcel — primind astă-seară prin fax două texte despre Noica scrise recent de Gabriel: „Arestarea" (cu datele concrete date de dna Noica, dar nu numai rescrisă, ci și regândită

de G.) şi „Sfârşitul" (aşa cum l-a trăit G. veghindu-l pe Noica, la spitalul din Sibiu). Episodul cu şoarecele pe care de două ori l-a auzit Noica ronţăind — prima dată la Păltiniş, când a căzut sculându-se din pat să-l caute, a doua oară la spitalul din Sibiu — îi inspiră lui G. pagini de o reală profunzime. În „ordinea mântuitoare" pe care Noica o opune prin sistem şi idee dezordinii vieţii trăite la întâmplare nu e loc pentru „şoarecele care roade într-un ungher al conştiinţei", tulburând astfel „apele de cleştar ale geometriilor sale". Ultimele rânduri trebuie redate aidoma, orice rezumat întinându-le puritatea.

„O conştiinţă intrată în eroziune, gata să primească dintr-o dată toate aluviunile sufletului ţinute atâta vreme cu grijă la distanţă, ar fi însemnat îngenuncherea gânditorului. Iar Noica trebuia să sfârşească în picioare, mărturisind pentru ideea sa. Şi, prin însăşi această idee, pentru ultima dată la lucru, şoricelul a fost evacuat din conştiinţă şi căutat, cu preţul vieţii, într-un spaţiu real."

Îl sunăm pe G. şi încercăm să-i comunicăm bucuria noastră, evitând (eu, nu şi V.) cuvintele mari. La urma urmei de ce să le eviţi? Tot V. rezumă cel mai exact reacţia noastră, spunându-i lui G. că, după aceste texte, e din ce în ce mai greu să-l critici pe Noica.

Îi comunic lui G. iritarea cu care l-am citit pe André (Scrima), în capitolele consacrate „Rugului aprins". Ne spune că Patapievici e înnebunit de „André". Nu mai înţelegem ce se petrece cu prietenul nostru. Scrima văzut ca un „duhovnic", adică tocmai ceea ce paginile sale arată că nu poate fi!

Mihnea a mai obţinut două semnături pe faimoasa lui listă pro-Manolescu: Nedelcovici şi Alexandru Niculescu.

Marţi 6 august

Telefon la începutul după-amiezei de la Niki. Să-mi mulţumească. Textul l-a citit ieri (a petrecut, aflu acum, seara cu Mihnea şi Gabriel), dar caseta a ascultat-o azi. Şi a fost emoţionat. Pare de altfel, deşi vocea îi este obosită. Mai are o săptămână de tras înainte de anunţarea oficială a candidaturii, duminica viitoare. Apoi va lua totuşi o săptămână de vacanţă.

Aseară l-am chemat eu pe Grég. Ştia că am fost la Bucureşti de la Irina (Eliade), dar nimic despre accidentul meu cardiac. Nu-l

impresionează prea tare. Ca toţi marii bolnavi, e prizonierul problemelor personale: nu mai poate să se deplaseze aproape deloc fără ajutor, e nesigur pe orice gest, de citit oboseşte repede, situaţia lui s-a agravat în timpul din urmă. Mă înşel eu sau nici măcar nu mai visează la adolescenţa sa şi nu se mai hrăneşte în nici un fel cu mitologiile din *Les Jours heureux*? Poate exagerez şi comunicarea devine mai rece, mai străină din pricină că a şi cam surzit. Se lasă o tristeţe...

Telefon de la Sorin Mărculescu — cheamă de la Humanitas. Ginerele lui scrie la o lucrare despre Eliade şi-i cere îngăduinţa lui V. să ia nu ştiu ce text din *Limite*. V. nici nu întreabă care anume. S.M. ar mai vrea s-o primim în toamnă pe fata lui, Smaranda, care e cu o bursă de doi ani la Paris, împreună cu ginerele în chestiune. Aprobăm totul. De când l-a atacat Ţepeneag, Sorin Mărculescu ţine la noi. Căile prieteniei sunt, uneori, imprevizibile.

Miercuri 7 august

V. aduce ziarele şi scrisorile. De la Universitatea din Princeton, Aurelian Crăiuţu îi mulţumeşte că l-a citat în „diagonala" despre Ghiţă Ionescu din *România literară* (nr. 30/31 iulie-6 august). În acelaşi număr pagini de *Jurnal* ale lui Caraion puse la dispoziţie de SRI. Fragmente de o violenţă polemică incredibilă (dat fiind că le scria în secret, le ascundea şi puteau fi descoperite la o percheziţie a Securităţii — ceea ce s-a şi întâmplat). Rândurile împotriva ipocriziei lui Vasile Nicolescu (străduindu-se să pară de partea celor pe care-i cenzura), împotriva lecţiilor de morală date de... Jebeleanu sau a delirului stalinist al lui Bogza sunt antologice. Mânia năclăieşte însă restul.

Din *22* (nr. 31/31 iulie-6 august) de reţinut îndeosebi ultima secvenţă din polemica Gabriel Andreescu-Paler. Evident, acesta din urmă are dreptate. Cantitatea de obrăznicie şi suficienţă din textele pamfletare ale lui G.A. a devenit insuportabilă. Se crede spirit ştiinţific şi, în numele lui Chomsky, al lui Bessel sau al ecuaţiei lui Schrödinger, îi consideră „perimaţi" pe Ortega y Gasset sau pe Spengler, şi de-o „sublimă inutilitate" pe Valéry şi Montesquieu. Pe Paler îl priveşte de foarte sus: „n-aveţi cunoştinţele minime care să vă permită să judecaţi subiectele asupra cărora vă daţi

cu părerea". E drept că Paler l-a rănit profund tocmai atingând punctele sensibile: „servilismul" lui față de tot ceea ce este occidental sau minoritar, ura lui împotriva a tot ceea ce este românesc (naționalismul nu-l stinghereşte la unguri, ci numai la români). Ce n-a înțeles G.A. din democrație este că şi ea se cere criticată.

O decepție ce sporeşte cu fiecare nou articol al acestui fost disident curajos. Ni se păruse a împăca în el determinarea cu blândețea, va fi fost o iluzie sau disidentul nu-şi creează şi menține statutul decât în fața unui duşman total? Ar mai fi un caz: polonezul Michnik prezentându-se la Televiziunea Franceză braț la braț cu Jaruzelski şi punându-şi în gardă concetățenii împotriva... anticomunismului. Dar sunt tot atâtea exemple inverse, începând cu Havel şi încheind cu Soljenițîn. Disidentul care a ținut piept unui imperiu nu devine neapărat, când acesta se prăbuşeşte, un megaloman iresponsabil. Doar unii... Doar din când în când...

Vineri 9 august

Aseară telefon de la Mihnea pentru o noapte la Paris, între două avioane. Soseşte de la Bucureşti, pleacă spre Sarajevo. Convorbire redusă la esențial, adică la ştirile bucureştene „urgente":

— Niki ar vrea — dar nu mai îndrăzneşte! — să-i trimit prin fax textul meu de „susținere" a candidaturii sale semnat, ca să-l poată include şi distribui în dosarul de presă. Nimic mai uşor: faxez după miezul nopții şi azi-dimineață mă asigur telefonic că au primit. Îmi spun totuşi că nu trebuie să aibă la PAC un dosar prea plin de piese esențiale dacă au atâta nevoie de pagina mea. Mă mir: până şi Pleşu a găsit-o bună. Ca să-i facă plăcere lui Mihnea? „Fetele" (Mihnea le spune aşa Gabrielei şi Rodicăi), în schimb, se lasă greu nu cu textul meu — asta ar mai lipsi după ce ne-au cocoțat pe V. şi pe mine în „consiliul" de unde nu sfătuim pe nimeni —, ci relativ la Manolescu. Să facă din candidatura lui „evenimentul zilei"? Să-l pună în acea rubrică însorită de prestigiul lui Emil Constantinescu?

— Tot chemând-o pe Adriana (Georgescu) şi nedând de ea, o sun pe sora ei la Bruxelles. Exact ce mă temeam: Adriana e de mai multe luni în spital şi doctorii, considerând că nu mai e în stare să trăiască singură, ar avea intenția s-o bage într-un soi de azil!

Adriana are două surori, una în Belgia, alta la Atena, care ar fi gata s-o primească la ele, dar insularii britanici nu plătesc pensia decât în păcătoasa lor de insulă. Același lucru cu îngrijirea medicală. Or, cu psihoza ei, Adriana petrece mai mult timp prin spitale de boli nervoase decât în afara lor. Ideea însă de azil e intolerabilă. Nu mă pot împiedica s-o revăd pe Adriana la Capri, înotând cu fiul lui Ciano și depășindu-l cu *crawl*-ul ei impecabil sau jucând ping-pong și bătându-l (pe același fiu al lui Ciano căruia A. îi reproșa mereu că taică-său a cedat nordul Transilvaniei ungurilor). Fusese de altminteri campioana României la ping-pong. Era frumoasă, generoasă, exaltată, avântată, bună ca pâinea caldă. Dacă ar trebui un exemplu de tragedie modernă demnă de zeii greci, mai ales pe ea aș alege-o: avea tot, i s-a luat tot.

— Stelian Tănase ne trimite cartea Corneliei Pillat *Eterna întoarcere*. Credeam că e doar reconstituirea procesului lui Dinu. Nu. Își povestește viața ei, nu numai a lui Dinu. Nu știam că e fată de cizmar. Dar ce cizmar! *Le tout Bucarest* se îmbulzea în magazinul lui Filipescu de pe Calea Victoriei (cam prin fața Teatrului Național), unde și mama își cumpăra faimoșii pantofi din piele de crocodil la care cred că, adolescentă fiind, n-am avut acces. Numai în vitrină îi admiram, ca și, două magazine mai departe, la Djaburov, faimoasele covoare orientale. Și acest magazin ținut de un armean are povestea lui, aparținând tatălui lui Aram Meutamedian, atât de legat de Grég și pe care l-am cunoscut doar în exil. Revenind spre Nelly Pillat, tatăl ei a murit în închisoare cu ceilalți șefi socialiști ai lui Titel Petrescu. Pe linie de Brătieni, aflu că soția lui Ion C. Brătianu era o Pleșoianu. Deci am s-o informez pe Maria că într-un fel suntem rude. Mai dau peste o fotografie ce mă emoționează: Lily Teodoreanu (Lișcu a copilăriei mele mangaliote). Evident, nu genealogii am căutat în cartea pe care până acum doar am răsfoit-o. Ci tinerețea noastră în parte comună de la Litere și destinul lui Dinu. Cartea are un fond de sentimentalitate care pune un fel de praf înduioșător pe imaginile trecutului Brătienilor-Pillaților și, în fond, României, toate interesante.

Tot Stelian Tănase ne trimite o carte poștală de la Castelul Bran (cu poza lui Dracula), unde s-a dus, scrie el, să facă cercetări

„pentru cartea despre care știți". Or, nu știm decât de reconstituirea procesului Noica. Dar ce are a face cu castelul în chestiune? Și de unde atâta afecțiune la Stelian Tănase: faxuri, carte, misivă? Ne-a fost mereu simpatic, în ciuda gafelor lui „politice", nu eram însă prieteni. Am devenit?

Europa Liberă — de la Praga — a răspuns dur, la limita politeții, în *22* (nr. 31/31 iulie-6 august) la foiletonul lui Mihai Sturdza despre felul în care americanii au lichidat postul și au răspândit arhiva. Actul de acuzare e atât de calm implacabil, încât i-a înfuriat pe cei rămași la direcția postului: replica Europei Libere e adresată redacției *22*, numele lui Mihai Sturdza nefiind nici măcar pomenit. Gabriela Ad. răspunde foarte bine. Din diagnosticul său, Mihai Sturdza nu exclude nici ipoteza că, distrugând și împrăștiind arhiva (printre altele, zecile de mii de scrisori primite de post și care toate au fost aruncate la gunoi), s-a încercat împuținarea documentelor asupra genocidului comunist pentru ca cel nazist să rămână preponderent în secol. N-o exclude, dar nici n-o privilegiază. Proasta organizare a postului (cu directori care nici nu treceau prin Germania mai mult de o zi pe an, unul dintre ei primea o leafă mai mare decât a președintelui Americii), incompetența, lipsa de linie politică a Statelor Unite după căderea Zidului Berlinului, nesiguranța asupra viitorului emisiunilor, în sfârșit, panica plecării la Praga pot să explice tot atât de bine acest prăpăd. Singurul lucru ce nu se poate nega este că a fost cu adevărat unul. Tocmai ceea ce refuză să admită actuala direcție de la Praga. Cum să fie altfel? Dacă ar admite-o n-ar mai fi acolo.

Ne felicităm, încă o dată, V. și cu mine că ne-am văzut nevoiți (de o forță, acum ne dăm seama, benefică) să părăsim postul în 1992, înainte de prăpăd.

Marți 13 august

Bombardament cu faxuri de la Mihnea. Venind din Bosnia și plecând la Veneția, e pentru două ore la Paris și de la Est-Libertés ne trimite presa despre învestitura lui Manolescu. A fost concepută *à l'américaine*, cu focuri de artificii, jazz cu Johnny Răducanu, la discoteca *Black and White* de la Patinoarul Floreasca. (Nu era deci o glumă când Niki i-a cerut lui Gabriel să se îmbrace în alb și negru

și nici din pricina spoturilor, cum îmi închipuisem, ci pentru a răspunde firmei discotecii.) Ziarele pomenesc de vreo 2 000-3 000 de persoane (nu erau invitate decât 600) și se referă la *show*-urile lui Michael Jackson. Faxuri după *Cotidianul* și din 12, și din 13, *Evenimentul zilei*, *Ziua*, *Cronica română*, *România liberă*. Aici articolul lui Băcanu inadmisibil: Manolescu candidează din aceleași motive ca C.V. Tudor sau Păunescu, și face jocul Cotroceniului. Cam același gen de argumente (aduce servicii Puterii din moment ce ia din voturile lui Constantinescu) și la un senator PNȚ. Curios, articolul Tiei Șerbănescu, care, susținătoare frenetică a lui Manolescu în discuții, devine în *Cotidianul* prea critică: e o candidatură depusă patru ani prea târziu (aluzie la 92, când n-a fost ales de Convenție) și patru ani prea devreme (probabil din pricina doctrinei prea liberale a lui Patriciu, cu al cărui PL '93 PAC-ul s-a aliat în ANL — Alianța Națională Liberală). Unii gazetari notează optimist că „Manolescu are sprijinul diasporei“ (când lista lui Mihnea nu totalizează decât puține nume, printre care ale noastre). Despre mesajul meu înregistrat, mai multe note, un ziarist m-a crezut chiar prezentă.

De față nu era dintre „ai noștri“ decât Gabriel. Pe Pleșu l-a apucat dorul de ducă la Sinaia, iar Patapievici nu se simțea bine. Detaliile le vom afla în cursul serii.

Mai întâi îi telefonăm lui Manolescu. Mihnea ne-a alarmat: are o viroză, febră mare: 40 de grade. Doctorul l-a găsit epuizat, cu gâtul roșu și o ușoară tahicardie. În ciuda antibioticelor luate, de două zile febra continuă: 39 de grade.

Sună și Patapievici. Tocmai îi citeam în *22* răspunsul „Criticilor mei“, în care se simte ce rănit a fost de reacțiile injurioase provocate de *Politicele* sale. (Vatra Românească de la Cluj vrea chiar să-i facă proces pentru „defăimarea patriei“ — există și acest articol de lege ubuesc în legile românești.) Îi reproșez că nu știe să disprețuiască și să-și aleagă pentru ciocnirile polemice doar parteneri demni de respect. Nu cobori cu oricine în arenă. Apoi mă mir de ce se miră că provocării lui i se răspunde prin provocări. Îl avertizasem de când îi citisem una dintre *Scrisorile* către Paleologu și dădusem peste „citatul ritual“ de care se leagă acum toți adversarii lui. Dar greșește punând formula găsită de el la singular.

Sunt mai multe şi nu-i nevoie să „manipulezi“ textul spre a le găsi. Trebuie să fii nepregătit de polemică pentru a te mira, cum o face el — naiv —, că violenței din textul lui (oricât de justificată ar fi ea) i se răspunde cu o înzecită violență. Sper doar să fie sănătos şi să mai aibă în față o lungă-prelungă existență în care se va învăța cu riscurile de acest gen. Ezit să-i amintesc felul în care am fost tratați V. și cu mine, ani și ani, de presa din România, dar până la sfârşit tot i-o spun, de n-ar fi decât spre a-l consola, prea pare dezarmat şi vulnerabil.

Andrei Savu, cu ştirea minunată că Doinaş a acceptat să traducă poemele Liei, care ar ieşi astfel primăvara viitoare, la Humanitas, în ediţie bilingvă.

Joi 15 august

Ziua lui V. Vreau să-l sărbătoresc cu versiunile mele preferate din *Gloria* lui Vivaldi și din *Magnificat*-ul lui Monteverdi. Și-mi dau seama că, înregistrate pe disc negru (așa se spune în Franța, în România nu știu cum sunt numite), ele n-au fost reluate pe compact. Am ascultat un *Magnificat* dirijat de Harnoncourt — somitate în materie — care — spre hazul lui V. — mă oripilează și-l silesc pe „sărbătorit“ să se obosească scotocind prin discotecă spre a-mi satisface capriciile muzicale. Tot Edwin Loehrer mă convinge în *Magnificat* și Deller Consort în *Vespro* (*Nigra sum*). Vivaldi nu-mi pune probleme deoarece *Gloria* e dirijată de Muti.

În afară de acest *intermezzo* „muzical“, veştile proaste nu contenesc. Azi, ni se telefonează de la BBC: a murit Celibidache. Când? Unde? Cine să vorbească despre el? O chem, cu inima îndoită, pe Ioana. Răspunde o bonă cu accent agresiv. Ioana nu poate veni la telefon. (Ce-o înțeleg!) Îndrept BBC-ul spre Costin Cazaban și scap de ei. Nu și de ideea acestei morți ce ne-a surprins: Celibidache ținuse chiar luna trecută cursuri de compoziție muzicală, la el la ţară sau la Paris. O alertez pe Marie-France la Cerisy. Stupoare. Mici țipete. O caută apoi pe Ioana. Sfârșește prin a da de ea. Sergiu C. a murit — probabil alaltăieri — la spital de... (M.-F. zice că e mai complicat să-mi spună. Presupun că de inimă și mă crede prea impresionabilă în acest registru, se înşală, nu sunt deloc). Va fi înmormântat mâine-dimineață, la țară la ei, în strictă intimitate.

Telefonul la Ioana e mereu ocupat. Parcă ne-am afla cu toții într-o cetate din ce în ce mai asediată, aşteptându-ne rândul.

Vineri 16 august

Telefon de la E.L. — Praga: Eskhenazi, despre care nu ştiam că este un adevărat „fan" al lui Celibidache, vrea neapărat de la Virgil şi de la mine câteva minute pentru emisiunea de astă-seară. E urgent deoarece la înmormântarea de azi-dimineață se pare c-ar fi fost prezent ambasadorul cu flori din partea lui Iliescu. Recuperarea tipic comunistă a cadavrelor celebre continuă din plin. Tocmai Celibidache care a declarat că nu mai dă nici un concert în România atâta timp cât Regele nu este pe tron.

Îl refuzăm pe E. Ce-am fi putut spune în câteva minute? Mai ales că E., ca şi ieri BBC-ul, voia ceva mai personalizat de la oameni care l-au cunoscut. Ar fi însemnat să rămânem în domeniul pur anecdotic.

Mi se pare nedrept, chiar dacă nu e decât într-un *Jurnal*, să mă despart astfel de un om care, în afara talentului său evident, avea darul de a se păgubi singur: refuza înregistrările pe disc (astfel după el rămân mai ales discuri-pirat, deci mediocru înregistrate) şi se încăpățâna să nu-şi ia vreo naționalitate, nerămânând nici măcar cu paşaport de refugiat politic, ci cu unul Nanssen pe care se dădeau cu greu vize. În toate deplasările sale n-avea decât neplăceri, le înfrunta însă de dragul unui principiu. A îmbătrânit frumos. Coamă leonină albă, ținută de statuie, porniri vehemente de adolescent. Nu acasă la ei, unde, ultima oară când am fost, sta singur, retras într-un fotoliu, ci într-un documentar consacrat, pe Arte, lui şi cursurilor muzicale pe care le dădea la țară, i-am putut admira vitalitatea intactă şi contactul lui mereu războinic dacă nu cu muzica, cel puțin cu interpreții ei. Şi eu care-l crezusem total „înțelepțit"!

Aniversarea lui V.: nu e sigur când a venit pe lume, în 15 sau 16 august. Preferă 16, deoarece e ziua de naştere a lui Napoleon şi poate pretinde că i-a moştenit numai Waterloo-urile.

Luni 19 august

Cicerone Ionițoiu ne cere câteva rânduri pentru o „carte de aur" dedicată lui Coposu.

Sunăm noi spre miezul nopții la Gabriel — am citit textul despre arestarea și moartea lui Noica publicat în *22* (nr. 33/14-20 august) completat cu un pasaj esențial, pe care nu ni-l trimisese în fax, despre ultimele lui zile când l-a îngrijit la spitalul din Sibiu. Calitatea umană e remarcabilă. Îndeosebi imposibilitatea lui de a plânge în momentul morții, lacrimile neivindu-se decât atunci când pătrunde în camera lui Noica de la Păltiniș pentru a lua câteva manuscrise înainte să pună mâna pe ele Securitatea. Există decență, reținere și în același timp o caldă inteligență a adevărului, încât rămâi copleșit. Sunt sensibilizată deoarece am trăit această stare (fiind incapabilă să plâng la moartea tatei, și căzând într-o stare de anchiloză mentală la sosirea veștii că mama a murit în închisoare. În amândouă cazurile, am cerut ajutorul lacrimilor care n-au venit).

În același număr din *22*, textul meu și lista semnăturilor pentru candidatura lui Manolescu: sunt numai cele culese de Mihnea din exil, n-au fost în stare să alcătuiască o listă și cu scriitori din țară. O masă rotundă de la Tele 7 abc cu Manolescu și Patriciu, moderată și convingătoare. Din editorialul Gabrielei Ad. și un articol al lui N.C. Munteanu se vede cum le sunt ascultate și înregistrate convorbirile telefonice la *22*.

Trimise de Cassian Maria Spiridon *Convorbirile literare* ieșene pe iulie, cu o cronică a lui Cristian Livescu despre „M.L. sau memorialul unei răni necicatrizate". Articolul foarte favorabil în care sunt analizate cele șase volume ale *Undelor scurte* e întemeiat însă pe o interpretare greșită, vizibilă încă din titlu. Oricât aș fi fost de lovită de arestarea și moartea mamei în închisoare, ce-am scris și făcut n-a fost doar o răzbunare, iar „războiul [meu] rece" n-a fost „mai mult personal" etc., etc. Cel mult mama a devenit probabil pentru mine simbolul suferinței sub comunism și împotriva acestui comunism da, am luptat.

Tot în nr. 7 un text, firește, pamfletar al lui Goma din iunie trecut (deci recent) împotriva lui Iorgulescu atacat de Dimisianu în *România literară*. Pe marginea polemicii Țepeneag (Apelul celor 21)-Liiceanu, Goma ajunge să ia partea lui Țepeneag pentru a nu rata prilejul de a da în Liiceanu. De fapt, dă cu mânie pumni în toate părțile, în afară de propria-i persoană nimeni nu mai este scutit.

Ne înțeapă și pe noi în trecere, pe V. citându-i o sintagmă de acum vreo 20-30 de ani „tânărul filozof Liiceanu", pe mine reproșându-mi de a nu fi descoperit că textul lui Iorgulescu semnat cu un pseudonim — Negrescu — este, de fapt, un plagiat după o cronică radiofonică a lui... Goma. În plus, G. și-a pierdut verva pamfletară, ajungând doar la o acumulare obsesională de insulte.

Scrisoare mișcătoare de la Gabriela Omăt: tot lucrează la corecturile volumului II din *Agenda „Sburătorului"* și mă anunță că va avea drept colaboratoare la note pentru volumul III pe Margareta Feraru și, ocazional, pe Alexandru George care trebăluiește la romanele sale. Îmi trimite contractul pentru volumul II, simplă formalitate pentru o împuternicire din partea mea să ia toți banii. Și așa nu sunt mulți și nu-i răsplătesc sisifica luptă cu textul. Mă înștiințează că s-au pus în lucru *Memoriile*, I-IV, pentru care Zigu Ornea a primit o subvenție Soros. Are chiar o „idee subită" care o „seduce": să le dau o „scurtă" prefață de 8-10 pagini recitind *Memoriile* în contrapunct cu *Agendele*. Bineînțeles, voi refuza. Prin telefon i-l voi propune pentru prefață pe Grigurcu și îi voi mulțumi că tot ea va face „îngrijirea de text".

Nelly Pillat ne trimite cartea ei, prin cineva de la Paris.

Am scris o „diagonală" despre cartea lui Stephen Koch, o voi înregistra și faxa la sfârșitul lunii, să-mi „fac datoria" pe septembrie.

Din presa franceză:

— Un foarte bun articol despre Celibidache (semnat de Alain Lompech) în *Le Monde* (17 august) și în același ziar din 15 august o vizită în „Suprarealistul București". Nu cunosc autorul — Jean-Pierre Péroncel-Hugoz, dar pune cu umor degetul pe câteva răni foarte „realiste" ale Capitalei. Suprarealistă este referința la Breton care, în 1946, proclamase Bucureștiul capitala suprarealismului nu din cauza caracterului său ubuesc, ci a curentului literar, epuizat la Paris și încă vivace la noi. „Le Cauchemar roumain" ar fi titlul mai indicat al acestui articol, ce se încheie astfel:

„Ainsi va le cauchemar roumain. Comparées à Bucarest, d'autres capitales de l'Europe danubienne rescapées du collectivisme, précédemment visitées, Bratislava [...], Belgrade [...], Sofia [...], malgré le désarroi ou le dénuement, ne donnent pas le sentiment

d'être tombées au plus profond d'un surréaliste chaudron comme la ville de Ionesco, Eliade et Cioran."*

Vineri 23 august

M.-F., de la Cerisy, ieri şi azi: iar are Rodica o infecţie, iar antibiotice, iar griji.

Numai ştiri bolnave, rareori convalescente. O chem în fiecare dimineaţă pe Lucette. Îmi dă detalii despre boala ei ca şi cum n-ar fi cancer, zice „când mă voi vindeca"...

Fireşte, acest anotimp al vârstei e putred.

De la PAC i se cere „diagonala" lui V. Cum n-a scris-o încă — l-a durut capul în fiecare zi —, sunt nevoită s-o trimit pe a mea despre cartea lui Koch (o păstram pentru septembrie). Mă tocmesc cu Niki să nu-mi mai ceară alta pe luna viitoare. Cum însă, din pricini electorale, prezenţa lui la *România literară* va fi şi mai drămuită ca până acum, nu contez doar pe el şi-l chem la redacţie pe Dimisianu. Bine fac: şi-au pus în cap că le asigurăm trei săptămâni pe lună şi nu două, cum promisesem. Din prudenţă, pregătesc totuşi un text pentru septembrie: aleg din Koch antologica scenă cu Gide scriind la Hotel Metropol, în 1936, discursul său pentru funeraliile lui Gorki şi mlădiindu-l conform sugestiilor „oficiale" transmise de Kolţov. Bate în uşă Buharin. Vrea să-i comunice urgent ceva lui Gide. Circulau probabil printre vechii bolşevici rumori asupra Marii Terori ce se pregătea. Nu se va şti niciodată precis, deoarece Gide, doritor să aibă mai ales avizul lui Buharin asupra discursului său, l-a numit „tovarăşe Bunin". Tot dispreţul lumii s-a concentrat atunci în surâsul lui Buharin, descris de Pierre Herbart ce asista la scenă. Cum să spere că Gide va alerta opinia mondială în caz de manifestare extremă a nebuniei lui Stalin (ceea ce s-a şi petrecut peste câteva luni cu primul dintre marile procese)

* „Aşa se desfăşoară coşmarul românesc. Comparate cu Bucureştiul, alte capitale ale Europei danubiene scăpate din colectivism, vizitate recent, Bratislava [...], Belgrad [...], Sofia [...], în ciuda haosului şi a sărăciei, nu dau sentimentul că s-au prăbuşit pe fundul unui cazan suprarealist, ca oraşul lui Ionesco, Eliade şi Cioran." (*N. ed.*)

când Gide nici nu știa de marele scriitor emigrat Ivan Bunin care primise totuși Premiul Nobel în 1933?

Chiar dacă Gide s-a răscumpărat prin *Retour d'URSS*, scena — din care am făcut o cronică — este atotgrăitoare, rezumând în această gafă inconștiența elitei apusene care a trimis cu entuziasm mereu pe alții să se bată pe baricadele ideilor ei. După cum o altă imagine îmi dă cheia fricii generalizate și a imposibilității de a găsi un loc pe acel pământ spre a spune ce ai pe suflet: când voia să comunice vreun secret soției sale, Soljenițîn o lua într-o plimbare de-a lungul căii ferate. Și nu-i vorbea decât atunci când trecea trenul. Am regăsit senzația — desigur agravată — citind în rapoartele de ascultare a convorbirilor mamei aceste cuvinte ale securistului care înregistra: „trece tramvaiul". Numai când trecea acel binecuvântat tramvai pe cheiul Dâmboviței putea mama mea să stea de vorbă cu Maria Botta sau cu oricine altcineva trecea s-o vadă. Față de ceea ce a urmat a fost un moment încă edenic. Pentru mine însă în acest „trece tramvaiul" s-a concentrat imaginea suferindă a mamei pe care n-o puteam salva. E o frază intolerabilă.

L-am reluat pe Régis Debray. Presupun c-am fost prea rigidă și prea definitivă în primele impresii de lectură. E drept că nu și-a făcut până la capăt *le travail de deuil* și că mai are nostalgia comunității de „stânga" chiar și comunistă, însă atâta amărăciune, atâta sarcasm, nu numai față de alții (Mitterrand și Curtea lui), ci și față de sine, rar mi-a fost dat să văd. Cât despre epidemia de formule de care pomenisem, de ce să mă plâng de frumusețea unui stil rarisim la scriitorii zilei?

Duminică 25 august

Nu mă plâng defel. Dimpotrivă, o pagină prea bine scrisă a lui Régis Debray m-a făcut să înțeleg (fără a participa sau a aproba) pe cei plasați de cealaltă parte a baricadelor mele mai bine decât orice analiză a mentalităților. E atât de bine scris, încât nu rezist plăcerii pe care mi-o refuz în general — prea am practicat-o în adolescență — să citez mai îndelung. Iată, pentru starea de spirit a unui revoluționar rămas fără revoluție:

„Si nous n'étions passés que de la révolution à la Réforme, de première en seconde classe, ou de la poésie à la prose, nous n'aurions encore vécu qu'un decrescendo, entre un ralentissement et une diminution. Nous avons, plus vraisemblablement, changé de partition. Nous sommes descendus du train. Quand j'avais vingt ans, le temps était une feuille de route, un ordre de mobilisation. Il était éclairé par l'avant et nous convoquait en avant. La politique était notre grande affaire parce que le temps était suspendu comme les ponts; nous vivions dans le suspense de la révolution d'Octobre, ce grand déroutement, et de la Révolution française, route inachevée, interminable ou plutôt à parachever demain. Le temps était un vecteur fléché du passé vers l'avenir (non programmable mais prévisible; non pas radieux mais inédit, différent du déjà connu). Le temps était un grand voyage, il nous emmenait d'un moins vers un plus. [...]

Par quoi aujourd'hui se sentir mis en demeure? Et vers où avancer? Fin du voyage. Tout le monde descend. Plus de suspense, messieurs les voyageurs: des événements sans fin. Plus de pièce. Plus de lever et de baisser de rideau. Le monde a cessé d'être un théâtre et l'Histoire d'être un drame dont on attend le dernier acte. Ce qui s'éclipse en cette fin de millénaire (sans doute le moins millénariste des trois ou quatre derniers dont on garde vaguement trace), c'est l'idée, l'attente, l'obsession du dénouement.

Mais était-il raisonnable d'en guetter un et y a-t-il jamais eu un quelconque achèvement sur cette scène-la? Le bruit et la fureur, fallait-il en faire un drame?"* (pp. 491-492)

---

*„Dacă n-am fi făcut decât să trecem de la revoluţie la Reformă, din clasa întâi în clasa a doua sau de la poezie la proză, înseamnă că n-am fi trăit decât un descrescendo, ceva între o încetinire şi o diminuare. Dar mai verosimil este că noi am schimbat partitura. Noi am coborât din tren. Când aveam douăzeci de ani, timpul era o foaie de drum, un ordin de mobilizare. Era luminat în faţa noastră şi ne atrăgea spre înainte. Politica era îndeletnicirea noastră importantă fiindcă timpul era suspendat, ca podurile; trăiam în suspansul Revoluţiei din Octombrie, această mare deviere a Revoluţiei Franceze, acest drum neterminat sau mai degrabă lăsat pe mâine. Timpul era o săgeată îndreptată spre viitor (de neprogramat, dar previzibil; nu luminos, dar inedit, deosebit de tot ceea ce cunoscusem). Timpul era o mare călătorie ce ne ducea dinspre un minus către un plus. [...]

Sensul referinței shakespeariene devine și mai clar când Debray ne amintește ce spunea Renan: că Shakespeare „este istoricul eternității“ (p. 509).

Găsisem prea abruptă concluzia cărții lui Furet *Trecutul unei iluzii*, când, după ce analizase toate etapele și măștile comunismului, afirma brusc că i se pare puțin probabil ca omenirea să poată trăi pe viitor fără orizontul unei utopii, în ciuda ravagiilor pricinuite de cea din urmă. Régis Debray scrie și el:

„La pire des illusion serait celle d'une société sans illusions“* (p. 497).

Nu se cade însă să-i alăturăm pe cei doi. Furet a fost comunist „cu folos“: s-a trezit lucid, a cercetat cauzele și figurile iluziei, și, mai ales, le-a dezvăluit prețul în vieți omenești, preț plătit mereu de alții. Debray, chiar atunci când e mai sardonic cu sine, nu găsește mai puțin că Istoria l-a înșelat și nu el pe sine însuși. Apoi, dat fiind că e printre foarte puținii „revoluționari“ francezi care au riscat fizic și au plătit (anii de închisoare în America Latină), nu pare conștient că rămâne responsabil și de crimele comise în numele doctrinei pe care o slujea.

Acestea fiind spuse, și distanțele asigurate, paragraful de mai sus al lui Régis Debray m-a mișcat și pentru că în orice existență dedicată „Istoriei“ — și a noastră, a mea și a lui V., a fost din plin — e imposibil să nu-ți pui întrebări, la răstimpuri sau chiar „în timp ce“, asupra sensului acestui zgomot căruia îi consacri tot timpul tău.

De ce ne-am simți azi obligați să ne respectăm angajamentele? Și în ce direcție să mai înaintăm? Gata călătoria. Toată lumea coboară. Gata suspansul, stimați călători: numai evenimente fără final. Gata piesa. Nu se mai coboară și nu se mai ridică cortina. Lumea nu mai este un teatru și Istoria nu mai este o dramă al cărei ultim act îl așteptăm. Ceea ce dispare la sfârșitul acestui mileniu (cu siguranță cel mai puțin milenarist din ultimele trei sau patru, a căror urmă vagă se mai păstrează) este ideea, așteptarea, obsesia unui deznodământ.

Era oare înțeleaptă însă o astfel de pândă? A fost vreodată vreun sfârșit pe scena aceasta? Trebuia oare să facem din zgomotul și furia ei o dramă?“ (*N. ed.*)

* „Cea mai mare dintre iluzii ar fi aceea a unei societăți lipsite de iluzii.“ (*N. ed.*)

Oricât de straniu ar fi, gustul de zădărnicie poate fi acelaşi în tranşeele adverse.

M-am oprit brusc. Cred c-am făcut literatură. Nimic comun între robii iluziei comuniste şi cei ce luptă împotriva ei, în afară de faptul că se întâmplă ca această luptă să ocupe o întreagă viaţă. Şi nu te poţi împiedica să te gândeşti cum ar fi arătat ea, viaţa ta, dacă la o cotitură nu te-ai fi ciocnit de Istoria majusculizată şi, evident, shakespearian de „furioasă".

Marţi 27 august

Aseară telefon lui Patapievici, căruia încercăm să-i explicăm, mai în glumă, mai în serios, că în interminabilul său răspuns „Criticilor mei" le oferă, pledând imposibilitatea de a defini o individualitate doar după apartenenţa sa etnică, arme împotriva tezei centrale din *Politice*. Nu se poate referi, pentru a-i denunţa păcatele, doar la categoria colectivă de „români", reproşând criticilor săi că o fac şi ei pentru a apăra aceeaşi categorie. În timp ce-i vorbesc astfel, îmi dau seama că nu-l mai sunăm decât pentru a-i reproşa o luare de poziţie sau alta. Nu numai că nu e amical, dar e şi inutil. Patapievici pare a nu pune mare preţ pe acest gen de reacţie. Dacă s-ar arăta cu adevărat insensibil la polemicile stârnite de textele lui, n-ar fi atât de grav. Lungimea şi titlul însuşi al „răspunsului" ce se etalează număr după număr în *22* arată însă cât este de iritabil. Chiar şi titlul ciclului, cu referinţa lui clasică, mi se pare puţin stingheritor. De-abia am închis telefonul, că-mi şi promit că nu voi mai face. Făgăduinţă probabil vană. Ţinem prea mult la el pentru a ne preface.

În *Le Monde* (25-26 august), François Maspero îşi încheie foiletonul cu notele sale de călătorie, de-a lungul Dunării, în Balcani, natural prin România (Delta Dunării-Sulina). A scos atâţia ani *L'Alternative* şi a primit, via Mihnea, atâţia români să stea la el, încât îl credeam „alfabetizat politic", cu stângismele vindecate de revelaţiile Estului ce se răsfrângeau în propria-i revistă.

Începe prin a se plânge că românii întâlniţi la Bucureşti îi găsesc pe ei, occidentalii, vinovaţi de tot ce li s-a întâmplat:

„... à les écouter tout était de notre faute: pendant qu'ils agonisaient sous le totalitarisme, nous, pour avoir été lecteurs de Sartre,

voire sympathisants de Che Guevara, nous nous étions faits complices de leur oppression"*.

Credeam că Maspéro scosese revista tocmai pentru a se spăla de această responsabilitate. E infinit mai comod să şi-o nege acum în bloc, pretinzând că interlocutorii săi se victimizează metodic. Deoarece continuă:

„Un intellectuel roumain voit souvent les choses ainsi: tous les maux dont il a souffert (ou plutôt dont a souffert son peuple) ont trois auteurs et trois seuls: La Russie qui a importé le communisme et volé la Bessarabie, la gauche occidentale séduite par l'idéologie totalitaire et le couple Ceauşescu."**

Intelectualul român în chestiune are cu totul dreptate: aceştia sunt factorii de incriminat. Însă Maspéro dibuie vinovăţia aiurea: în primul rând în clasa burgheză care (ca în cele mai clasice analize materialist-dialectice) era bogată „graţie petrolului şi exploatării ţăranilor de pe latifundiile ei". Maspéro uită circumstanţial, uită stângist, uită marxist, uită comunist că latifundiile nu mai existau, reforma agrară fiind înfăptuită după Primul Război Mondial. Dar nu numai burghezia poartă toată vina, ci şi inexistenta noastră democraţie:

„... democraţia românească a constat mai ales într-o succesiune de dictaturi sângeroase — iar regimul stalinist, când s-a instalat, n-a avut decât să-i recupereze cadrele".

Cum şi când le-a „recuperat"? Lăsându-le să putrezească la Canal? Lichidându-le sub torturi? Sau poate ne-am înşelat cu toţii şi Drăghici şi Nikolski fuseseră slujitorii de încredere ai lui Antonescu, nu ai Moscovei.

Astfel de proză putea fi oricând semnată de un tovarăş de drum de sorginte stalinistă — de unde ilizibilitatea ei sau, dimpotrivă, prea transparenta-i lizibilitate. Maspéro face parte dintre acei

* „... după părerea lor, noi suntem vinovaţi de toate: în timp ce ei agonizau sub totalitarism, noi, fiindcă l-am citit pe Sartre sau am fost chiar simpatizanţii lui Che Guevara, ne-am făcut complici la oprimarea lor" (*n. ed.*).

** „Un intelectual român vede adesea lucrurile astfel: toate relele de care a suferit (sau, mai exact, de care a suferit poporul lui) au trei autori şi numai trei: Rusia, care a adus comunismul şi a furat Basarabia, stânga occidentală sedusă de ideologia totalitară şi cuplul Ceauşescu." (*N. ed.*)

stângiști parizieni pe care-i credeam alături de noi fiindcă se opuneau lui Ceaușescu. De fapt, la Ceaușescu îi stingherea naționalismul, nu și comunismul, care, după cum se vede, a fost de sorginte burghezo-moșierească tipic românească.

Tot ieri am primit o carte de la o necunoscută, Françoise Legendre: *Le petit bol de porcelaine bleue.* Cu o carte de vizită și o adresă undeva în provincie. De abia citind-o și mirându-mă de simplitatea ei, ca și de bunele sentimente etalate fără complexe, mi-am dat seama că a apărut într-o colecție de la Seuil pentru tineret. Cum autoarea, născută în 1955, e din părinți români emigrați în Franța, subiectul e el însuși românesc: un copil de 9 ani așteaptă la Brăila, alături de bunică-sa, ca tatăl și mama lui care au rămas după o călătorie de studii în Franța să-l poate aduce și pe el. De bătrânețe și de atâta așteptare, bunica se senilizează, iar copilul se maturizează spre a ține casa. Până la sfârșit, un doctor ca pâinea caldă de bun o duce pe bunică la spital, pe băiat la el acasă, de unde îl va trimite — e chirurg de renume și are legături sus-puse — la Paris, la părinții săi. Se poate ironiza oricât asupra unei atare povestiri „de quoi faire pleurer les chaumières“*, dar atmosfera românească este redată cu o remarcabilă justețe, fără reflexele piezișe ale ochiului străin. După ce mă interesez pe lângă Antonia și pe lângă fete dacă nu știu ceva de autoare (habar n-au), îi telefonez astă-seară: tatăl ei, Ghinea, îi dăduse adresa noastră (V. își amintește vag de cineva de la Caen care-i trimisese manuscrisul la *Limite*, pe vremuri). Ea e bibliotecară și are doi copii, dar vrea să continue a scrie. Dacă va izbuti să treacă de la literatura pentru tineret la literatura pur și simplu... Nu glosez însă asupra dificultății unui astfel de prag. E un telefon convențional de mulțumiri, nu și unul de sfaturi estetice.

Telefon de miez de noapte de la Gabriel — de fapt un răspuns, nu-l găsisem noi aseară. E entuziasmat de Zografi, din referatele lui de carte s-ar putea scoate un excelent volum de critică literară. Voiam să-i semnalăm manuscrisul lui Camil Demetrescu asupra tratativelor de pace, din care ultimul număr din *22* dă o pagină (cealaltă e semnată de Neagu Djuvara, ultimul emisar al guvernului

* „bună de stors lacrimi“ (*n. ed.*).

român la tratativele de pace duse în secret de Antonescu cu sovieticii — via dna Kollontay). Or, manuscrisul lui C.D. e deja la Humanitas, unde Zografi încearcă să-i dea o formă mai acceptabilă.

De la *22* a primit o retranscriere — ilizibilă — a emisiunii noastre cu Iosif Sava. Voia s-o stilizeze, dar e atât de lamentabil transcrisă, încât nu poate lucra pe ea. Încerc să-l conving să ia numai prima parte a lui şi s-o lase pe a mea deoparte. În zadar. Atunci să renunţe la publicare.

Câteva reacţii la textul său despre Noica. Mie mi-a telefonat Antonia C. gata aproape să plângă de admiraţie.

Miercuri 28 august

După-masă, la cafea, Măriuca Vulcănescu cu Sandra. Amândouă, foarte impresionate de moartea bruscă (probabil criză cardiacă) a vărului lor Evolceanu. Cum noi nu l-am văzut decât o dată şi nu ne-a făcut o impresie de neuitat, nu epilogăm la nesfârşit. Măriuca voia de la V. o procură sau împuternicire, cum se spune la Bucureşti, pentru „drepturile sale de autor". Când cei de la *Manuscriptum* au hotărât să-i dedice un număr lui Vulcănescu, i-au cerut (prin Sandra, dacă-mi aduc bine aminte) prezentarea pe care i-o făcuse lui Vulcănescu la Sorbona. V. a fost de acord, fără nici o ezitare, dar cu dorinţa ca să fie redat textul originar francez şi nu numai o traducere. A şi vorbit în acest sens cu o doamnă, Ruxandra Mihăilă, care se ocupa de număr. Or, acum a fost promulgată în România o lege a drepturilor de autor care i-a speriat într-atât pe cei de la Muzeul Literaturii, încât şi pentru o pagină-două ale lui V. vor ca suma aceea, fireşte ridicolă, să poate fi încasată de cineva, în cazul de faţă: Măriuca şi probabil nici un bilet de tramvai nu-şi va putea lua cu zisele „drepturi". (Am experienţa mea recentă cu Editura Minerva.)

Când V. şi-a ţinut conferinţa la Sorbona (nu mai ştiu nici anul) trăiau cu toţii. Şi Mircea era acolo, cu Christinel, şi Eugen cu Rodica şi Marie-France, şi Cioran. Eu n-am putut asista: eram în pat cu gripă. Înainte însă ca V. să se întoarcă, am avut reacţia entuziastă a Ioneştilor, prin M.-F., confirmată apoi de ceilalţi. N-am recitit textul, dar îmi amintesc cât era de sobru în emoţia lui intensă.

Revenind spre prezent, Măriuca tot umbla într-un sac de plastic transparent din care se vedeau două cărţi. Prima voia să ne-o ofere: era un Arşavir Acterian pe care-l aveam. A doua n-o scotea din sac. Numai când V. a întrebat-o ce ascunde acolo, ne-a întins fâstâcită un volum editat la Anastasia cu scrierile religioase ale lui Vulcănescu, culese din reviste, ziare, conferinţe, sub titlul *Posibilităţile filozofiei creştine*. Venise cu el să ni-l dea, dar se codea, din timiditate.

Destinul acestor fete a fost nu doar tragic, dar şi straniu. Crescute atât de mama lor, cât şi de Vulcănescu ca în paradis, intelectualmente tratate ca interlocutori cu drepturi depline (Vulcănescu a scris un fel de piesă de teatru în colaborare cu Sandra, iar Măriucăi, Noica i-a dat lecţii de greacă veche), au trecut o dată cu arestarea lui Vulcănescu brusc în alt stadiu de existenţă, coşmarul luând fulgerător locul luminii. Le-a rămas nu numai lor două, dar şi lui Vivi (care s-a izolat acum de toată lumea, bântuind doar noaptea UNESCO-ul unde fusese secretara lui Jeanne Hersch şi acum mai lucrează gratuit la secţiunea de arte grafice doar după ce se închid birourile) ceva aparte, ca o funingine peste gesturi, atitudine, destin.

În general, nu notez filmele văzute sau revăzute. Trebuie totuşi, dintr-un ciudat documentar transmis pe Arte, *Gratian*, să reţin numele unui cineast român stabilit în Germania, Thomas Ciulei (nu ştiu dacă are vreo legătură cu Liviu Ciulei). De fapt, nu e un documentar, ci un film în toată puterea cuvântului, primind de altminteri o menţiune la Festivalul „Cinéma du réel". În satul Izbuc din Transilvania, cineastul a filmat cazul unui bătrân, trăind în marginea satului, izolat ca „priculici" (*loup-garou*). Nu e nici etnografie, nici mitizare, ci o lungă atenţie acordată acestui om aparte, cerşind în sat mâncarea şi primind-o — ţăranilor fiindu-le teamă că, dacă nu-i dau de-ale gurii, lupii le vor sfâşia oile —, filozofând în cabana lui plină de saci în care-şi ţine mâncarea primită şi citând, între paranoia, iluminare şi scrânteală, din Galilei sau Einstein. În felul în care l-a privit şi filmat, dezbărând cazul de pitoresc şi legendă pentru a-l reîncadra în atrocele concret, fără urmă însă de indignare, milă etc. Thomas Ciulei face „cinema sărac" sau minimalist, în fond redus la esenţial: calitatea acestei atenţii valorând pe plan

estetic tot atât ca frumusețea nudă a imaginii. La acest stadiu de arhaisme severe, Thomas Ciulei ne oferă, cum scrie un cronicar din *Le Monde* (C.H /4-5 août), un film „mystérieux et inquiétant comme une nouvelle de Mérimée"*. Referința la Mérimée nu ni se pare, nici mie, nici lui V., amândoi la fel de impresionați de *Gratian*, deloc convingătoare, la poalele primitive ale Carpaților. Dar filmul l-am copiat pe casetă video.

Luni 2 septembrie

Ieri după-masă, Anca Zografi. Atât de deplin ne este acordul cu ea — aceleași gusturi, aceleași criterii, aceeași mentalitate — că, stând de vorbă, parcă ne odihnim împreună. E cu adevărat liniștitor să știi că ceea ce spui este înțeles exact, că nu va fi răstălmăcit. Când celălalt nici nu-ți așteaptă sfârșitul de frază pentru a o înțelege: te afli printre ai tăi.

Prin ea Vlad ne trimite două dintre piesele sale, pentru prefața promisă în doi peri. Se pare că, după ce mi-a cerut-o, n-a mai dormit câteva nopți, tot minunându-se cum de a avut el îndrăzneala de-a face așa ceva. Primim și numărul 17 din *Memoria* cu interviul pe care l-am dat în... 1994 (!). Mai bine mai târziu decât... etc. Mă temeam de un singur lucru: că cele spuse atunci se perimaseră. Uitasem stagnarea românească. În plus, cum se referă la anii de exil, textul e într-un fel atemporal. Cel mai inteligent transcris dintre nenumăratele interviuri ale ultimilor ani.

Revista se deschide cu un omagiu adus lui Coposu (atât de bine venit), dar, din păcate, în cea mai mare parte plin de clișeele admirației delirante: Coposu cel mai mare om de cultură, pe lângă care ceilalți intelectuali români sunt niște pitici, în ciuda aerelor pe care și le dau etc., etc.

Și mai elocventă pentru lipsa oricărui criteriu estetic în alegerea poeziilor scrise în închisoare este suma de suferințe ce le-a dat naștere. Îmi dau perfect seama că ce scriu acum aduce a blasfemie. Pe lângă forța spirituală și morală de care au dat dovadă acești deținuți, ce preț mai are opera de artă? Închisoarea a fost de toate: până și universitate, doar cenaclu literar născător de talente necunoscute

* „misterios și neliniștitor ca o nuvelă de Mérimée" (*n. ed.*).

până atunci nu. Şi era normal să fie aşa. Versurile învăţate pe de rost de loturi întregi de deţinuţi aduceau, bineînţeles, a doină, erau menite să exprime jalea, s-o atenueze prin „spunere". Într-un asemenea context era normal ca Radu Gyr sau Nichifor Crainic să fie mai recitabili decât... Ion Barbu. Aceştia doi erau măcar poeţi.

Cel mai mult îşi arată utilitatea revista când se potriveşte conţinutul cu titlul, redând memoriei documentele sale (pe cât posibil brute) sau comentate cât mai sobru. De pildă, analiza volumului de la Editura Vremea asupra „procesului Piteşti". Banu Rădulescu susţine pe bună dreptate că, publicând doar mărturiile luate sub tortură, intri în logica Securităţii şi falsifici a doua oară Istoria.

Zografi ne trimite şi o lungă scrisoare (ca totdeauna, foarte interesantă), şi un fel de eseu asupra imposibilităţii de a face eseu, născut din lectura cărţii lui Liiceanu *Despre limită*.

Mai schiţează şi liniile mari ale viitorului său proiect, un Oedip care, avertizat de Oracol că-şi va omorî tatăl şi se va culca cu propria-i mamă, nu mai vrea să plece de lângă Pythia, care, cu darul ei de clarviziune, îi arată, ca pe un ecran de televiziune, tot ce se întâmplă în lume şi în Istorie. Ideea ce-l entuziasmează pe V. comportă riscul, tocmai apelând la mitul modern al televiziunii, să dobândească unele accente *kitsch*.

De la Praga, Libuše Valentová îi trimite lui V. articolul ei despre *Piteşti* publicat în *Literarni Novini* — cea mai prestigioasă revistă de cultură, la care colaborase şi Milan Kundera, cum ţine să-i precizeze lui V., căruia îi scrie într-o impecabilă limbă română. Adaugă că articolul ei despre cartea lui V. a avut mare ecou la Praga.

În *Dilema* (nr. 189/ 23-29 august), sub titlul „«Cazul» Eliade traversează Alpii", sunt redate din *Corriere della Sera* atacul împotriva lui Mircea Eliade semnat de Cesare Segre şi apărarea lui Julien Ries, precum şi o introducere în această „dezbatere" a lui Roberto Scagno spre a arăta că ea n-are nici un temei. Îl inocentează pe Eliade. Totul plecând de la minabila lucrare a lui Daniel Dubuisson, care susţinea că M.E. şi-a bazat toată opera pe o teorie... rasistă. Să spun încă o dată dezgustul stârnit de o astfel de campanie, unde se aşteaptă decesul celui atacat spre a-l lovi mai cu folos? Folosul cui?

În *România literară* apare grupajul de poezii ale Liei Savu, traduse de Doinaş.

Scrisoare de la Neagu Djuvara: i-a plăcut intervenţia mea pentru Manolescu-candidat, şi e furios pe Korne care a scris împotriva PAC-lui şi a PL'93. Ne trimite şi dublul scrisorii către un membru al Institutului care, pledând în *Le Figaro* pentru intrarea României în Uniunea Europeană, făcea elogiul lui... Iliescu. Ziarul acesta este un abonat consecvent la Curţile bucureştene, a fost ultimul în care i s-a luat un interviu lui Ceauşescu şi i s-a adus omagiu (în toamna lui '89)! De ce ne-am mira că a trecut acum la Iliescu? Pe când eu, învolburată de iritare, n-aş fi bună decât de pamflet, Neagu argumentează calm şi convingător. Ar fi excelent pentru relaţiile PAC-ului cu străinătatea. I-am spus-o şi noi, şi Mihnea lui Niki.

S-a întors şi Mihnea de la Veneţia. Cât pe-aci să plece din nou — şi imediat — la Bucureşti. I-l pârăsc pe Maspéro. Îmi dă dreptate, dar pe un ton nu prea convins.

Vineri 6 septembrie

Marţea trecută se anunţa ca o zi fastă. Deşi nu era, mi se părea prima mea mare ieşire în oraş de la accidentul cu aritmia încoace. Mai precis, prima fără un scop medical bine definit. Pe doctoriţa dermatolog o văd o dată la doi ani, fără vreun motiv prea precis. Şi apoi are atâta elan şi inteligenţă, încât cu ea mă simt ca într-o discuţie la cafenea.

Am plecat, ca tot omul: nu cu taxiul, ci cu metroul. Şi ca tot omul m-am trezit printre oameni pe Champs-Elysées inundat de soare. Nu că aş nutri vreo admiraţie deosebită pentru acest cartier, dar a fost al meu ani de zile. Şi deşi de atunci l-am parcurs de atâtea ori, parcă de-abia în acea marţi de aur reveneam spre locurile cotidianului meu de atunci şi mă simţeam obligată să le dau bineţe: la 118: aici era Radiodifuziunea Franceză, la 133: aici era sediul parizian al Europei Libere. Între cele două, 10-20 de ani de radiofonie militantă. Fie că locuiam în rue Cassini, la St. Ouen sau chiar în Buttes Chaumont, drumul nostru, cotidian mai întâi, apoi doar săptămânal, spre Champs-Elysées se îndrepta: la metrou George V pentru Radio Paris, la Franklin-Roosevelt pentru E. L. Cafenelele noastre şi întâlnirile cu cei veniţi din ţară, în acelaşi perimetru.

Şi m-am întrebat brusc de ce să fug după trecut numai când ne aflăm la Bucureşti, şi nu şi aici, unde îmi stă mai la îndemână?

Parcă fusesem aruncată cu ani şi ani în urmă. Binecuvântând, de data asta conştientă, soarta care îmi îngăduie să mă plimb din nou printre străini şi semeni, când în urâtele ceasuri de spital nu mai eram sigură de a redobândi dreptul la o verticalitate umblătoare şi normală.

Am făcut şi cumpărături (totdeauna semn de vitalitate la mine) şi mă întorceam aproape victorioasă când, coborând din autobuz, lângă casă m-am împiedicat şi am căzut. Din fericire, n-am decât o coastă sau două fisurate şi un genunchi cu *épanchement de synovie* (habar n-am cum se spune în româneşte, pe vremea copilăriei mele îmi juleam genunchii fără probleme... semantice). M-am dus la doctor, îmi dau cu pomezi, umblu şontâc, am pus la loc anii de care scăpasem acolo pe Champs-Elysées, am chiar senzaţia că i-am dublat. Trece şi asta. De altminteri, un fleac pe lângă ce mă mai aşteaptă: marţi, operaţia lui V. la ochi — amânată din pricina internării mele din iunie —, mâine reîntâlnirea cu Mihăileanu şi strategia de urmat.

Fax de la Rodica şi Gabriela, via Est-Libertés unde se află Mihnea, în ciuda răcelii şi a înţeleptelor sale intenţii de a rămâne acasă. Cu alarmă: „Dragă Monica, dragă Virgil. Iată ce am primit. Ce facem???" Urmăresc textul pe fax şi nu mă liniştesc decât văzând semnătura: Paul Goma. Mesajul intitulat „Către compatrioţi" tot injurios este, dar parcă ceva-ceva mai cumpănit decât precedentele. În Manolescu dă mai departe, pe mine mă tot înţeapă, cu citate (false în formularea lor fără ghilimele, inspirate din „Cuvântul" meu publicat în *22*), dar până la sfârşit, renunţând la candidatura-i personală, tot pe Manolescu îl preferă lui Constantinescu. Dă alegătorilor săi ipotetici (n-a cules decât o sutime din cele 100 000 de semnături necesare candidaturii) întâlnire pentru alegerile din anul 2000, însă conchide:

„Până atunci, pentru că tot n-avem unul mai bun (am citat pentru ultima oară din Monica Lovinescu), să ne gândim la Nicolae Manolescu."

La această frază din urmă, Mihnea se întreabă dacă nu vreau să-i răspund. Este exclus din mai multe motive. Primul: s-ar putea

s-o fi şi spus şi nu mi se pare injurioasă. Ultimul: nu mai vreau să discut cu Goma niciodată. Chiar când îl dezaprob mai puţin, ca în cazul de faţă, rămâne pentru mine doar o absenţă. Şi nu se dialoghează cu vidul, nu-i aşa?

Telefonez „fetelor". La Gabriela Ad., robotul pe care nu-l ascultă niciodată. Cum mi le închipui speriate (altfel de ce-ar fi trimis un S.O.S.?) sun de mai multe ori şi la Rodica. E mereu ocupat. Vorbea tocmai cu Mihnea — îmi spune când dau în sfârşit de ea. E încă îndoită, în ciuda argumentelor lui Mihnea care vor fi şi ale noastre: din moment ce *22* i-a publicat declaraţia de candidatură — cu tărăboi —, e un act de deontologie elementară să-i publice şi renunţarea la ea, oricât de violent ar fi redactată. Eu susţin asta, cea care sunt mereu citată cu ce n-am spus. Mai simplu, Goma inventează aşa-zisele citate. Şi mai simplu: minte. Asta nu mă împiedică însă să insist asupra necesităţii de a-i tipări declaraţia. La urma urmei, Gabriela se entuziasmase de programul lui şi se mira de ce nu strângem la Paris semnături pentru candidatura lui. Este ceea ce îi amintesc şi Rodicăi atunci când îmi dezvăluie „tactica" lor: cum Goma trimite în general la toate ziarele, dacă un cotidian îl publică înainte *22*-ul nu mai are nici o obligaţie. Are, insist eu — în fază de obiectivitate acută.

Înţeleg însă de ce Gabriela e atât de neliniştită atunci când Rodica îmi mărturiseşte, bâlbâindu-se: „Acum, în perioadă electorală, nu vrem să sporim confuzia din mintea celor care au de ales." Traducând, dă: „Cum să le facem aşa ceva lui Constantinescu şi Blandianei?" E drept că Goma nu e deloc blând cu ei şi e foarte ireverenţios cu memoria lui Coposu. Iată fraza după publicarea căreia Blandiana — atât cât o cunosc sau o simt — riscă să se supere pe Gabriela Ad.:

„În comparaţie cu Constantinescu, Manolescu este un bun candidat. Nu va fi el preşedintele ideal, dar măcar are o inteligenţă normală, nu este creaţia *ex nihilo* a Blandianei şi a Măgureanului, nici trista improvizaţie a strategiei de senectute a seniorului Coposu."

„Senectute" putea să lipsească. Dar Goma nu ştie să se oprească la timp. Şi pe Manolescu nu-l „acceptă" drept candidat decât după ce îi aminteşte toate păcatele (interviul luat lui Iliescu, articolele pentru Popescu-Dumnezeu etc.).

Nu-mi displace situația asta paradoxală: în timp ce se pregătește publicarea la Nemira a volumului de *Jurnal* al lui Goma integral împotriva noastră, V. și cu mine îl tot apărăm prin interviuri, în discuțiile publice avute la București, iar acum telefonăm urgent să-i fie publicat textul în *22*!

Telefon de la Toma Pavel. La Paris, pentru puține zile (nu vom avea când să-l vedem), pentru apariția la Gallimard a cărții despre secolul al XVII-lea în literatura franceză. Discutăm — ca totdeauna — despre lucruri serioase râzând. A venit să-l vadă acum la Paris și mama lui, care are vreo 80 și ceva de ani. Dar vorbim mai ales de taică-său de 89 de ani: în ciuda unui cancer cu metastaze, e debordant de activitate. Cum Doru Pavel a fost avocatul lui Steinhardt în procesul Noica, Toma Pavel îmi sugerează ca cei ce se ocupă acum cu acest proces — a fost publicat de Editura Vremea — să-i telefoneze lui taică-său, martor cu totul fiabil. Îl vom suna pe Stelian Tănase, care scrie despre proces. Îi voi spune și Doinei Jela, de la care primesc o carte poștală din Constanța. Discutând despre astfel de „documente", îi spun și lui că fraza cea mai evocatoare din procesele-verbale de urmărire și ascultare a mamei este acel „trece tramvaiul" între paranteze. Își dă seama imediat ce poate dezvălui sintagma și se gândește la o carte ce-ar purta acest titlu. Și eu. Dacă reușesc vreodată să scriu un capitol consacrat mamei, așa-l voi intitula: „Trece tramvaiul".

Miercuri, am înregistrat V. și cu mine pentru Deutsche Welle. Cu o înlocuitoare foarte vioaie și deșteaptă a dnei Beer care a tradus în limba germană *Dimensiunea românească a existenței* de Mircea Vulcănescu. Când va dori s-o publice, îi vom da adresa Măriucăi, să se prezinte din partea noastră, altfel, simțindu-se, pe drept, paznică a memoriei tatălui ei, nu se știe care-i va fi reacția. Îmi amintesc că Liiceanu a avut probleme cu ea când a vrut să preia tot Vulcănescu...

În *Jurnalul literar* (iulie-august '96) e tradus un articol al lui Ricketts, biograful lui Eliade, semnalând lucrarea unui „tânăr discipol" Bryan S. Rennie (profesor-asistent de istoria religiilor la Westminster College, în Wilmington — Pennsylvania): *Reconstructing Eliade: Making Sense of Religion* (Albany State University of New York Press,1996). E o apărare bine întemeiată a lui Mircea Eliade

pe toate planurile, de la cel ştiinţific la cel politic. Analiza lui Mac Linscott Ricketts se intitulează „Explicându-l pe Eliade“ şi merită un statut referenţial, pe care probabil nu-l va dobândi.

Duminică 8 septembrie

Ieri, la doctorul Mihăileanu. Iar e problematic: prefer să mi se pună *pacemaker*-ul la clinica din St. Cloud sau la el, la spitalul Broussais? Şi iar hotărâm: St. Cloud la începutul lui octombrie. Mihăileanu, devotat şi extrem de omenos: el îmi va lua *rendez-vous*-ul pentru clinica de la St. Cloud. Îi voi telefona să ştiu rezultatul (data etc.) miercuri, a doua zi după operaţia lui V.

După cum se vede, un început de toamnă fremătând de fericire. Evident, se poate şi mai rău. Ca la biata Lucette, căreia îi telefonez în fiecare dimineaţă: singură acasă îşi face tratamentul biochimic pentru cancerul ganglionar descoperit pe când mă aflam la Necker. (Am renunţat amândouă, în acelaşi timp, la cura de la Brides.) Pe lângă ea — atât de bravă, încât se vede şi însănătoşindu-se — ce am mi se pare un moft sau un strănut. Sunt însă alergică şi la guturai. Alunec pe calea tânguirii, deci să trec la altceva.

Cheamă Toma Pavel: Amelia P. i-a spus că taică-său a şi luat contact cu Stelian Tănase şi lucrează împreună la dosarul procesului Noica. Să nu-i mai telefonăm lui Tănase. În schimb, mă gândesc s-o dirijez spre el pe Doina Jela, care lucrează şi ea la procesul Noica şi trece mâine să ne vadă. T.P. e de acord şi îi pare chiar bine. Cu cât bătrânul va fi mai solicitat, cu atât va uita de boală. Lungă discuţie în jurul lui Noica: Toma P. a avut aceeaşi reacţie ca şi mine citind *Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru*: i-a venit şi lui să dea cu cartea de toţi pereţii. E chiar mai sever ca noi, împăcaţi oarecum cu Noica din pricina felului în care l-a văzut Liiceanu.

Îl chemăm pe Niki, tocmai întors de la Calafat şi Constanţa. (Tot turneu electoral.) V. dăduse diagnosticul exact: tremurăturile şi febra mare proveneau dintr-o colibaciloză. Acum e sănătos. Dar obosit — deşi pretinde că nu. În orice caz, mai puţin vajnic decât maică-sa, cu care stă de vorbă mai întâi V. (i-a fost elev la Râmnicu-Vâlcea). Are 87 de ani şi o vitalitate dezlănţuită. Îl linişteşte pe V. (care n-avea de altminteri nevoie, e foarte calm): a avut şi ea operaţie de cataractă, o „nimica toată“, acum vede bine cu

amândoi ochii, nu-şi pune ochelari decât la citit. Vede oameni, merge la teatru. A fost, bineînţeles, şi la lansarea candidaturii lui Niki: îmi spune că vocea mea a răsunat mai tare ca a celorlalţi, că a citit şi textul şi i-a plăcut. Bătrânii ăştia falnici dau despre bătrâneţe o imagine luminoasă şi deci falsă. Dar cum să nu te visezi asemenea lor?

Telefon destul de uimitor de la Gabriela Ad. În principiu, tot cu textul lui Goma pe care-l va publica invitând pe cei atacaţi să răspundă dacă vor. De fapt, e însă mult mai încurcată — şi evident n-o mărturiseşte — de luarea noastră de poziţie pro-Manolescu şi, presupun, îndeosebi de textul meu pe care s-a văzut nevoită să-l publice în *22*. Până la sfârşit dă drumul şi la inadmisibilul şantaj: „cine nu votează cu Milică (doar Convenţia are şanse) face jocul lui Iliescu". Nu se referă la noi, ci doar aşa în general şi în vânt. Găsesc modul acesta de a gândi cu totul „de lemn" şi inadmisibil, şi i-o spun. Nu pasionalitatea angajamentului mă supăra la Gabriela, ci argumentarea de tip vechi: cine nu e cu noi e împotriva noastră etc., etc. De fapt, Convenţia a făcut „jocul lui Iliescu" în 1992, preferând să inventeze un candidat *ad-hoc* numai pentru a bara drumul singurului competitiv: Manolescu. Mai mult, dezlănţuindu-se împotriva lui ca într-o şedinţă de excludere din partidul comunist.

Afară, zile mirifice de toamnă însorită şi puţin rece. Pe vremuri n-aş fi şovăit să adaug inevitabilul citat arghezian:

„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă/sufletului nostru bucuros de moarte".

Acum, nu. Pentru că „sufletul" nu e bucuros: prea se dezlănţuie, în rafale, moartea în jurul nostru, ca să mai fac literatură pe o astfel de temă.

Marţi 10 septembrie

Operaţia lui V. la ochi: „reuşită perfectă" — spune chirurgul. Eram pe la 12 şi jumătate la Clinica sportivă; la 2 şi jumătate plecam cu taxiul spre casă. Un joc de copii. Ştiam că va fi aşa, însă tot mai bine mă simt acum decât azi-dimineaţă. Mâine din nou la clinică, pentru a scoate cochilia de carton de pe ochiul drept. În afară de scularea în zori, nici un alt inconvenient. Când mă gândesc la

Cella Voinescu care, acum vreo 15 ani, pentru o operaţie de cataractă a stat în spital două săptămâni cu un bandaj pe ochi, într-o noapte totală...

Ştire senzaţională de la Lucette. Avea dreptate să creadă că va învinge cancerul: l-a înfrânt. Nici un ganglion nu-i mai este inflamat, când aproape toţi erau. Nu ştiu cât cântăreşte chimioterapia în acest succes şi cât „moralul“ lui Lucette, care a pariat pe vindecare. Ieri după-amiază, Doina Jela cu soţul ei, Bernard Despois. Se scuză că l-a adus neanunţat, dar venise şi el la Paris şi fusese dus de urgenţă la spital cu tensiune neaşteptat de mare. În mod normal n-ar fi avut importanţă, de data asta, da: aveam intenţia să stau de vorbă cu ea în camera mea (V. lucrând jos cu Daniel Ilea la clasamentul de discuri). În doi ar fi mers. În trei, mai greu: le las fotoliul şi scaunul şi mă întind pe divan, poziţie care, îmi dau seama cu acest prilej, mă face inaptă pentru o discuţie mai serioasă. Răspund totuşi la seria de întrebări pe care mi le trimisese în scris în legătură cu documentele procesului Noica. Îi vine greu să scrie despre un astfel de subiect, fără cărţi şi arhive la îndemână. Îi lipseşte şi atmosfera locului. Să analizezi procesul Noica instalată într-o casă de ţară din Franţa profundă, unde nimeni nu ştie nici unde se află România şi n-ai cu cine să discuţi, iată cel mai cenuşiu dintre paradoxuri.

Korne a dat drumul, în *Lupta*, protestului — bine argumentat — al lui Djuvara împotriva propriei sale opinii pro-Constantinescu şi anti-PAC „à outrance“. Gestul de prietenie şi deontologie e impecabil. Dar Korne e incapabil să înveţe ceva de la un adversar politic: răspunde la rându-i cu aceleaşi aberante certitudini din articolul precedent. Cum să existe polemică atunci când interlocutorul nu este rău intenţionat, ci doar... surd?

Savu a telefonat ieri şi azi pentru V. M.-F. la fel. Savu se pune la dispoziţia noastră să ne ducă la clinică. Vorbim de fiecare dată îndelung şi cu plăcere.

Joi 12 septembrie

Ochiul operat al lui V.: „totul e perfect“ — spune chirurgul la care am fost din nou ieri să-i scoată cochilia. De citit însă, nu poate deocamdată decât cu lupa. Degeaba ştiu că, pe de o parte, se prevede

vreo lună pentru buna adaptare a implantului, iar pe de alta, va avea nevoie şi de noi ochelari, tot nu-mi place să-l văd astfel. E însă o simplă neplăcere, nu şi o îngrijorare reală.

Nu ştiu cum, recitind *Petru*, mi-a venit brusc o idee pentru prefaţa cerută de Zografi şi am scris-o dintr-un suflu în câteva minute. E drept că are mai puţin de-o pagină, dar V. a găsit-o inspirată şi pentru mine este esenţialul. Am scăpat de o miniobsesie. I-am trimis azi textul prin fax Ancăi la laborator, iar lui Gabriel acum spre miez de noapte tot prin fax, să-l dea lui Zografi. Ieri îi găsisem lui Gabriel o voce obosită, azi e mai „voios" şi ne dă ultimele veşti. În serialul lui Patapievici din *22*, modest intitulat „Criticilor mei" („episodul" 6), polemizează şi cu mine pentru o critică exprimată prin… telefon.

Altă ştire: Petru Creţia va vota cu… Roman. Nu suntem, în cazul lui, la prima decepţie.

Alain Besançon ne trimite ultima lui carte, *Trois tentations dans l'Eglise*, apărută la Calmann-Lévy. Când telefonez nu e acasă, îi mulţumesc soţiei sale. Mai bine aşa, tot mi-era greu să-l felicit din tot sufletul: oricât de interesant ar fi ce scrie acum, nimic nu poate înlocui acea privire nouă şi creatoare pe care o avea în sovietologie. E prea dezgustat — de câte ori nu ne-a spus-o! — de reacţia occidentală la implozia comunismului. Mai precis, de lipsa de reacţie. Înfiorat şi de opacitatea intelectualilor de stânga din Apus, insensibili la toate semnalele de alarmă pe care le-a lansat. A înghiţit prea mult comunism ca să mai suporte subiectul. Această indigestie a lui ne lipseşte însă de câteva texte fundamentale întru înţelegerea a ceea ce nu e de înţeles: persistenţa reflexelor de tip „om nou" după decesul comunismului. Saturaţia lui A.B. intervine prea devreme.

Un necunoscut îmi trimite o Scrisoare deschisă publicată în nu ştiu ce ziar (nu e notat titlul pe fotocopie), reproşându-mi, în termeni „aleşi", că la emisiunea lui Iosif Sava (din mai trecut) am pretins că tata se afla pe lista legionară a morţii, imediat după Iorga, ceea ce venise răzbunător şi încântat să-i spună tatei Horia Lovinescu, pe atunci legionar înfocat. „N-a existat o astfel de listă!" proclamă indignat acest domn. Aş fi fost gata să-mi închipui că Horia a fabulat, dar îmi trece orice poftă de a repune realitatea

în chestiune când personajul cu pricina pretinde că Iorga n-a fost asasinat de legionari, ci de dușmanii lor, spre a compromite mișcarea. Bietul om: a făcut vreo 25 de ani de pușcărie și tot n-a învățat nimic. A rămas cu aceleași fantasme din tinerețe: cine nu e legionar face jocul „iudeo-masonilor". Evident, lucrurile nu mai sunt spuse clar, ca altădată. Mă văd acuzată doar că slujesc pe cei ce nu sunt „prietenii poporului român". Așa li se spune acum. Dulce eufemism. Firește, nu voi răspunde. Nici măcar din dispreț. Ci din milă.

Vineri 13 septembrie

Prin Societatea Autorilor Dramatici din Franța, M.-F. a interzis pentru a doua oară un spectacol anunțat de Centrul Cultural al Ambasadei cu o piesă de Eugen. În trecere prin Paris, dirijându-se spre colocviul de la Die consacrat „Moldovei" (adică Basarabiei), Teatrul „Ionesco" din Chișinău urma să dea o reprezentație și la Ambasada Română din Paris. M.-F., care o va autoriza pe cea de la Die, o interzice pe aceasta tocmai pentru că e la Ambasada lui Iliescu. Virgil Tănase a răspuns Societății Autorilor cu o obrăznicie care la el a devenit o a doua — și nesuferită — natură. Se prezintă drept unul dintre cei care au înfruntat toate riscurile pentru jucarea pieselor lui Ionesco — interzis sub Ceaușescu după 1971 — și amenință că va contraataca la proces împotriva cenzurii exercitate de „urmași". Dacă se menține spectacolul, va interveni poliția. Poate prin Dorin Tudoran — a cărui venire, tot pentru sesiunea de la Die, ne-a anunțat-o Mihnea — M.-F. să ia contact cu regizorul de la Chișinău și să-i explice că n-are nimic cu el, ci numai cu Ambasada lui Iliescu.

Sâmbătă 14 septembrie

Alt telefon — lung — de la Stelian Tănase, tot în legătură cu „dosarul" Noica. Vrea să facă, plecând de la procesul Noica, pe bază de documente de arhivă, de ziare, de mărturii, un adevărat tablou al epocii. Dar îi trebuie precizări. În hârtiile Securității (publicate — parțial? — de Editura Vremea) se pretinde că Noica a trimis „povestirea" despre Hegel și în limba franceză. Am fi știut-o prin

Eliade sau Cioran, cărora — normal — le-ar fi adresat manuscrisul Noica. Primise o scrisoare de la Editura Plon (!) cerându-i o carte tot despre Hegel. Era cunoscut la Plon prin teza lui de doctorat trecută la Sorbona în 1940 despre Hegel. Or, nu credem că Noica a susținut vreo teză la Sorbona și mai ales nu în acei ani de război. În plus, adaugă V. — el îi răspunde mai ales lui S.T. —, Plon nu avea nici o colecție de filozofie. Scrisoarea de la Plon, ca și teza, ca și manuscrisele în limba franceză ni se par a ține de basm securist. Rămâne ca V. să-i trimită lui S.T. o scurtă notă în acest sens.

Interesantă e și lista de semnături sprijinind candidatura lui Petre Roman la președinție. Magda Cârneci, Elena Ștefoi (amândouă pretinzând că, întrebate fiind, au mai cerut timp să se gândească și s-au văzut trecute pe listă fără îngăduința lor). Mai departe: Dinu Giurescu (nu-i de mirare), Petru Creția (o știam de la Gabriel), Eugen Uricariu, Ascanio Damian, Alexa Visarion plus un număr destul de mare de actori.

Dar actorii sunt peste tot. Până a îngenunchea — ca Radu Beligan — în fața lui Iliescu la seara de lansare a candidaturii.

Candidatura lui Manolescu e anunțată în *22* doar pe o coloană și asta fiindcă n-au îndrăznit să nu-mi publice „cuvântul", doar ne-au pus pe V., pe Mihnea și pe mine în Comitetul lor cu „personalități". Probabil că Gabriela va trece, în drum spre Die, prin Paris, și atunci să vezi discuție!

Citind lista sprijinitorilor lui Roman și fierbând de indignare, m-am gândit brusc că așa vor fi reacționat și inconditionalii Convenției, văzându-ne că-l sprijinim pe Manolescu. Deși comparația între Roman și Manolescu e imposibilă (primul a fost comunist, și, la putere, a participat la mârșăviile iliesciene până a fost dat afară cu ajutor mineresc, al doilea n-a fost nici comunist, nici la putere, dimpotrivă, în opoziție), reacția totuși riscă să fie aceeași. De multe ducem lipsă în România, de ce nu și de logică?

Duminică 15 septembrie

După-masă, la cafea, Irena Talaban. Ne povestește, cu un haz indefectibil, primele ei impresii când a ajuns la Lille, la colegii ei psihanaliști. Întâlnind pentru prima oară în viață intelectuali „de stânga", i s-a părut că „Franța e comunistă". Și a proclamat-o până

a reuşit să le schimbe mentalitatea. I-a trezit într-atât, încât cu unul dintre aceşti colegi — un psihiatru — s-a şi căsătorit. Lucrează la o clinică psihiatrică la Lille, are şi pe fetiţa ei din prima căsătorie cu Vasile Andru, Tamara, alături: totul ar părea deci că s-a soluţionat pentru ea.

E însă într-o stare interogativ efervescentă. Teza la care lucrează, asupra experienţei de la Piteşti, a împins-o să-şi pună întrebările până la capăt asupra firii uituce a românului. (Evident că i-au plăcut *Politicele* lui Patapievici.) Se tot întreabă de ce evreii au memorie şi noi nu. Îi răspund că evreii au supravieţuit aducându-şi aminte, iar românii, uitând. (Pata albă a absenţei noastre timp de vreun mileniu de pe hărţi din ce altceva s-a născut dacă nu din uităciune?) Formula îi place şi o va adopta.

Mereu prea scurte ni se par ceasurile petrecute cu ea. A citit tot ce-a găsit asupra totalitarismului, e pasionată de elucidarea aspectului clinic al comunismului, are idei şi reacţii juste şi, mai ales, se întoarce asupra celor trăite pentru a le desluşi sensul. Exact ce aşteptam noi după '89 de la intelectualii români. Dar numai cu ea, cu Doina Jela şi, în ultima vreme, cu Stelian Tănase ce-şi consacră tot timpul studierii comunismului nu se face încă primăvara... românească. De câte ori să mi-o mai repet?

Marţi 17 septembrie

V. a fost la chirurg. L-a ţinut vreo 30 de secunde pentru a-i spune că totul merge foarte bine. Ne dăduserăm seama: citeşte din ce în ce mai lesne, nu-l mai văd mereu cu lupa în mână. Aşa că s-a plimbat prin diferitele sale librării şi magazine de discuri.

Am primit *22* (nr. 37/11-17 august). În serialul „Criticilor mei“, Patapievici îmi răspunde şi mie. Cum notează că remarca mea critică a fost făcută „într-o convorbire particulară“, enervarea mea cade brusc. Ceea ce nu mă împiedică să-i atrag foarte prieteneşte atenţia că nu se face să polemizezi public cu cineva care şi-a exprimat opinia în particular. E cam surprins şi puţin stingherit: ce va spune Matei Călinescu când va vedea că ce i-a comunicat prin computer este combătut în ultima secvenţă a interminabilului său foileton? Până la sfârşit se linişteşte şi ne anunţă că el „învaţă mereu“.

Ne telefonase să ne dea rezultatele — bune — ale analizelor sale. Ne bucurăm împreună.

În *România literară* (nr. 36/11-17 septembrie) în afara „diagonalei" lui V. „Agonia iluziei totalitare" (disputa din jurul cărții lui Furet), un text foarte oarecare ca valoare literară îmi reține atenția: amintirile unui — pentru mine — necunoscut, Mihail Constantinescu (se înțelege doar că a fost medicul lui Sadoveanu), despre Lily Teodoreanu. Noi îi spuneam Lişcu. El o numeşte „Camica" (aşa se adresa ea copil mamei sale). Personajul mi s-a părut fabulos de când eram copil. Mică, neagră şi băiețoasă (o Tanagra), se aşeza cu Ionel Teodoreanu sub cortul mamei la Mangalia, în timp ce eu mă avântam cu băieții ei în lupte romane. Gogo mă înfrângea, însă venea să mă salveze Afane. Pe Afane îl regăseam pictând lângă Tonitza, în cimitirul turcesc. El şi cu Gogo erau gemenii cei mai puțin asemănători, de parcă aceeaşi ființă ar fi fost împărțită radical în două, de o parte violența, de alta blândețea, Afane fiind jumătatea luminoasă din această întrupare. Nu măsuram probabil pe atunci impresia pe care mi-o făcuse Lişcu, numai la Paris mi-am dat seama, vorbind cu vărul ei, Ştefan Lupaşcu, ce loc ocupa în amintirile mele. Tot aici, la Paris, Cioran mi-a spus cât de nebuneşte fusese îndrăgostit de ea, gata să se întoarcă de la frontieră doar pentru a o mai vedea o dată. Textul din *România literară* se intitulează cam păşunist: „Povestiri de demult în iatacul Camicăi", dar îmi îngăduie să urmăresc firul vieții ei până la capăt (a murit la 98 de ani!) şi să-mi aduc aminte de fotografia de la Mangalia (suntem toți sub cort) pe care aş vrea s-o regăsesc acum. Nu ştiu dacă fantasmez sau nu: Teodoreanu ar fi dat unuia dintre personajele sale din *La Medeleni* numele Monica din pricina mea? Parcă aşa mi-a spus mama sau Lişcu ea însăşi. Genul de întrebare, de altminteri lipsită de importanță, la care nimeni nu-mi mai poate răspunde: s-au dus cu toții.

Telefoane:

— Dorin Tudoran pe *répondeur*. Nu spune dacă sună de la Chişinău sau nu. Ne confirmă ce aflasem de la Mihnea: va fi la Paris de la 29 septembrie la 4 octombrie şi ar vrea să ne vedem.

— Alain Paruit. Vorbim despre toate şi mai ales despre toți, însă altul este scopul apelului: l-a rugat Reichmann să ne întrebe

dacă ne poate telefona să discute cu noi despre atacul lui Goma (l-a tratat, fireşte, de securist şi vrea să-i intenteze un proces). Răspund negativ: nu reacţionez când Goma dă în noi, n-o voi face pentru un Reichmann care, după articolele sale infame împotriva lui Mircea Eliade, a dispărut din câmpul meu vizual.

De la Alain aflu că Ilie Constantin suferă şi el de aritmie şi e sub anticoagulante. Îl chem imediat, sub impulsul unei solidarităţi ce aduce cu aceea dintre foştii combatanţi. (Doar că noi „combatem" în prezent.) Îi dau adresa lui Mihăileanu şi multe sfaturi. În trecere, îmi aminteşte că e complet absent din cărţile lui V. şi ale mele. Are dreptate. L-am năpăstuit cu tăcerile noastre izvorâte doar din hazard şi nu din vreo distanţă critică.

Joi 19 septembrie

O sociologă ce lucrează, alături de Mihai D. Gheorghiu, cu Bourdieu, Mariana Ioan (n-o cunosc), ne trimite o publicaţie intitulată *Liber* (*Revue Internationale des livres*) ce apare sub direcţia lui Pierre Bourdieu în mai multe limbi. Numărul 28 pe septembrie este consacrat României şi mai bine n-ar fi. O ură pătimaşă împotriva lui Cioran şi a lui Eliade dă tonul „fanatismului antifascist" al autorilor. Deoarece „fascismul" n-a fost doar o etapă de tinereţe a celor doi, el le defineşte şi le hrăneşte întreaga operă. La Eliade, istoria religiilor se rezumă la atacul împotriva monoteismului iudaic (?), la Cioran până şi recursul la limba secolului al XVII-lea are dedesubturi psihanalizabile: fascinaţia puterii îl face să aleagă Franţa în momentul înfloririi ei depline, limba de pe vremea Regelui Soare, iar nu cea a actualei decadenţe. Această ipoteză, susţinută de o „critică literară" — aşa îşi spune — Pascale Casanova, ar fi rizibilă dacă n-ar ascunde şi ea un miez lesne psihanalizabil. Celălalt articol contra lui Cioran e semnat de un „traducător" olandez, Rokus Hofstede, care descifrează şi el nostalgia violenţei fasciste în toate scrierile lui Cioran. Mircea Eliade e şi mai prost tratat de o „sociologă", Gisele Sapiro. Citându-i pe Isac Chiva, pe Adriana Berger — care a încercat să-şi sublimeze nulitatea printr-o carte de scandal împotriva lui Eliade, a cărui secretară fusese —, neocolind, evident, studiul lui Daniel Dubuisson, nici pe Radu Ioanid, pe Zigu Ornea şi pe Edgar Reichmann sau Leon Volovici, G.S.

rezolvă în puține coloane tot cazul: anistorismul lui M.E. provine pe de o parte din dorința de a șterge urmele propriei sale istorii, pe de alta din ideologia lui profund conservatoare. În astfel de pagini, antirasismul dobândește dimensiunile exacte ale rasismului, căruia îi împrumută fanatismul, violența, dorința nu de a critica, ci de a-și distruge adversarul, nemailăsându-i nici o șansă de a riposta. Și de altminteri cum să riposteze când astfel de campanii se produc după moartea victimei desemnate? Operația — de o totală lașitate — aduce a profanare de morminte. Ar trebui să nu mai citesc astfel de pamflete: mă dezbar apoi foarte greu de dezgustul pe care mi-l provoacă. Nici nu e nevoie să urmăresc pe profesioniștii denigrării ca să știu până unde vor merge, au mers deja prea departe.

Restul? Interesant, ca totdeauna, Marco Cugnó despre „poezia *underground* la București în anii '70-'80". Foarte lizibil articolul Marianei Ioan despre „istoriografia autohtonă a comunismului românesc". Se ridică pe drept cuvânt împotriva felului în care Editura Vremea publică actele oficiale ale marilor procese — Pitești, Pătrășcanu, Noica — fără comentariu, restabilind astfel versiunea securistă. (O citesc după ce am terminat de scris despre cartea lui Șentalinski *La parole ressuscitée. Dans les Archives littéraires du KGB*, model de tratare și analiză a arhivelor. În cronica pentru *România literară* am opus tocmai lucrarea lui Șentalinski — datorită căreia aflăm cum și cât au suferit sub tortură și anchetă Babel, Mandelstam, Pilniak, părintele Florenski — procedeului de la Vremea, restituindu-ne doar versiunea securistă a înscenărilor numite de comuniști procese.) Ne întâlnim deci în marile opțiuni, dar dibuiesc la ea stângisme de virusul cărora putea cu greu să scape în sfera lui Bourdieu. Mihai D. Gh. e cel mai bun exemplu al acestei contagiuni de care văd, cu tristețe, că nu scapă nici cei ce-ar trebui să fie vaccinați prin experiența directă a comunismului. Păcat. Mariana Ioan reproșează istoricilor români „naționalismul" lor — nu se slujește de termen, dar se subînțelege din moment ce vor mereu să dovedească că de fapt comuniști n-au fost la început decât alogenii. De parcă n-ar fi adevărat! Când laudă seriozitatea profesională a lui Gheorghe Brătescu, ginerele Anei Pauker, în reconstituirea procesului lui Marcel Pauker după Arhivele moscovite,

carte apărută în 1995 sub titlul *O anchetă stalinistă. Lichidarea lui Marcel Pauker*, nu dovedeşte tocmai acest lucru?

Aseară l-am chemat pe Gabriel să-l întrebăm dacă vrea fotocopii după revistă. La urma urmei, este şi el învinuit de a încerca să-l spele de păcate pe Cioran. Nu vrea. Cu atât mai bine. Mai am o singură dorinţă: să-mi piară din faţa ochilor asemenea mostre de delir fanatizat.

Cred c-am devenit alergică. Sunt indignată şi de atacurile împotriva Papei care a îndrăznit să vină pentru celebrarea lui Clovis într-o Franţă laică. Vor demonstra împotrivă-i anarhiştii, comuniştii, catolicii de stânga (specia cea mai degradată) şi... homosexualii. Spun prostii, iritată de imaginile de la jurnalul televizat unde bietul Papă ajuns la capătul puterilor şi al bolii (care?) trebuie să-şi explice vizita cu „diplomaţie". De fapt falia datează de la Revoluţia Franceză şi nu depinde doar de laxismele, modele şi epidemiile contemporane. Aşa că, trăind aici de aproape 50 de ani sub dogme stângiste şi marxiste, ar trebui să fiu blazată. Şi nu sunt. Deloc.

Duminică 22 septembrie

La cafea, Anca. Între timp, primisem un fax de la Vlad ce părea încântat de prefaţă. Căutând-o la prietenii fizicieni la care stă, nu ştiau nici de Zografi, nici de Djamo. Ne explică de ce: teza de doctorat în fizică şi-a dat-o sub numele de fată, Florescu, pe care-l păstrează în cariera ştiinţifică. Sunt nedreaptă gândindu-mă la ea doar ca soţia lui Vlad, e o fiziciană destul de însemnată pentru ca cei de la laboratorul parizian să-i ofere o bursă pe un an. După cum şi pe Vlad l-ar dori la Paris. Cum va să lase el Humanitas-ul? Mă bucur aflând prin ea că e bucuros de apariţia cărţii lui la UNITER. Gabriel este acela care, văzând că *Petru* nu fusese premiat la concursul de anul acesta, îi atrăsese insistent atenţia lui Caramitru asupra acestei nedreptăţi. Pus pe gânduri, Caramitru a împins pe cei de la UNITER spre publicare (ceea ce nu se face decât cu piesele premiate).

„Manolesciană" lucidă, Anca s-a mirat văzând că prieteni de-ai ei din exil, găsindu-l pe Manolescu prea „neserios", vor vota pentru E.C. Încercăm să-i explicăm, mulţi de aici nu depăşesc nivelul unei pagini din *România liberă*.

Cu Niki am vorbit ieri. Ne căutase el, erau acasă cu Mihnea. Lăsase mesajul pe *répondeur*. Are acum şi un telefon mobil de campanie, care într-adevăr sună mai clar. Vocea — şi ea — mai bună, deşi a răcit, făcând campanie în satul Petreşti... al Elenei Ceauşescu. Se răzbună şi ea *post-mortem* cum poate. Ne spune că la televiziune am apărut noi doi şi Mihnea cu el (fotografie din casa noastră de la Paris, când au făcut-o?) plus un fragment cu înregistrarea mea de la depunerea candidaturii. Nu înţeleg bine dacă e un clip electoral sau vreo emisiune, tot electorală. Bietul Manolescu, noi suntem cei mai prezentabili dintre suporterii săi!

Gabriela Ad. soseşte mâine la Paris, pentru vreo două-trei ore, în drum spre Die. Vom comunica doar telefonic (va fi la Annette Laborey; înţeleg că Fundaţia Soros finanţează în parte colocviul de la Die). Se va întoarce la Paris sâmbăta sau duminica viitoare şi atunci ne vom vedea „intens".

Luni 23 septembrie

„Intens" am vorbit azi cu Gabriela, ajunsă la Paris. Mai întâi de la Annette. Ar fi vrut să vină să ne vadă împreună cu Victor Bârsan. Cum V. lucra cu Daniel Ilea jos şi nu-i puteam primi pe amândoi sus, ne-am mulţumit cu bineţe telefonice. Imediat după aceea mă cheamă Rodica Palade: îi promisese Gabriela că-i va scrie un articol în avion şi i-l va faxa de la mine. Îi dau numărul Annettei. Mai târziu de la un telefon public, Gabriela, vreo jumătate de oră. Nu ştiu cum se face că, de acord sau nu, găsim totdeauna tonul comunicării. Ore întregi aş fi rămas cu ea, dar sta în picioare într-o cabină şi seara lua trenul spre Die. A ajuns nu numai mare călătoare, dar şi gazetară rapidă. În ziua dinaintea plecării a scris trei editoriale, din avion un articol. O felicit fără ironie.

În scurta mea absenţă, V. răspunde la un apel al lui Stelian Tănase. E aproape înspăimântat: a dat în Arhive peste denunţurile lui Caraion. Despre el se mai ştia, dar marea surpriză a fost Vladimir Streinu, şi el denunţător. St.T. ne va trimite noi documente despre mama din dosarul Caraion, pe care le voi citi, ca şi pe precedentele, cu o imensă amărăciune. St.T. e atât de dezgustat, încât îi pare rău că s-a apucat de cartea asta.

Şi eu mă gândesc cu teamă la capitolul pe care nu se poate să nu-l scriu despre mama. Nu i-am oferit o descendenţă care s-o poarte în amintire, nu-i pot lăsa existenţa să dispară o dată cu mine. Mi-e frică însă să n-o acopăr de ridicolul punctelor de exclamare. Tot ce am de spus despre ea cade în excesul de bine. Cum să mă apropii de ea cu bietele mele cuvinte, cele de toate zilele? Nu-mi dau seama dacă voi reuşi, de un singur lucru sunt sigură: am găsit titlul. Paranteza aceea care revine în rapoartele de ascultare ale securiştilor când ei nu mai pot înregistra, „trece tramvaiul", redă cel mai exact nu doar propria-i urmărire, dar şi atmosfera epocii a cărei victimă a fost. Aşa vorbea Soljeniţîn cu soţia lui când aveau lucruri capitale să-şi comunice, de-a lungul căii ferate, nedeschizând gura decât atunci când... trecea trenul.

Din presa zilei:

În *22* (nr. 38, 18-24 sept.), două pagini Goma: renunţarea lui la candidatură şi trei puneri la punct, Manolescu (bine), Emil Constantinescu (excelent), Zoe Petre (precisă, dar prea detaliată — tonul just spre a-l apăra oarecum pe compromisul ei tată, Emil Condurachi, dar şi a se delimita de el: nu mai suntem în era dosarului comunist când copiii erau responsabili de păcatele părinţilor). Un supliment cu candidatura la preşedinţia Basarabiei (Republica Moldova) pe care şi-o depune Ilaşcu de după zăbrele. Lung articol despre el al lui Victor Bârsan. Şi... sfârşitul serialului lui Patapievici cu „criticii lui".

În ultimul număr din *Le Nouvel Observateur*, un grupaj Malraux (prolog la intrarea lui în Panthéon). Nici un omagiu nu mi se pare excesiv pentru Malraux, oricâte i-au fost „păcatele" stângiste (e curios, până şi Jean Daniel a ajuns să-i reproşeze că n-a fost alături de Gide pentru *Retour d'URSS* şi nu a condamnat pactul germano-sovietic — ceea ce nu e cazul lui Lacouture, care, stângaci şi neconvingător, justifică totul). I-am suportat şi grimasele, şi ticurile ce-i devorau faţa, şi cabotinismul superior. Îi sunt recunoscătoare pentru lipsa lui de măsură, pentru flacăra unui retorism ce nu se sfia să înfrunte ridicolul, pentru obsesia morţii ce-a făcut din acest agnostic un mistic al operei de artă sfidând neantul. Iar dacă nu-l pun în chestiune pe Jean Moulin, asupra căruia Thierry Wolton a găsit în Arhivele sovietice documente compromiţătoare

şi le-a publicat, ridicându-şi pe foştii rezistenţi în cap, e doar pentru că atunci când l-au dus la Panthéon, Malraux, sub ploaie (era o zi de toamnă târzie), l-a întâmpinat cu un discurs din care nu-mi mai amintesc decât sintagma „le peuple des ombres“, dar îmi răsună încă în urechi vocea sugrumată a lui Malraux ce se expunea propriei sale caricaturi, dar în acelaşi timp se ritualiza ca într-un cânt gregorian.

Când m-am dus o dată s-o văd pe Monique de la Bruchollerie la Salpetrière, pe acelaşi culoar se afla camera lui Malraux între viaţă şi moarte (aşa cum a descris-o în *Lazare*). Ştiu c-am trecut prin faţa uşii sale aproape în stare de reculegere.

Joi 26 septembrie

După-amiază cu V. la Christinel, fără Christinel. Ştiind că nu va mai ajunge până la Paris, s-a hotărât să-şi vândă apartamentul din place Charles Dullin. L-a însărcinat pe Bordeianu cu lichidarea mobilelor, obiectelor, tablourilor, cărţilor din casă, trimiţându-i şi o listă cu cei care urmau să ia ceva anume.

Totul e să nu lăsăm timp amintirilor să ne podidească. Un ecran de instalat între noi cei de acum şi serile — atâtea! — până noaptea târziu la discuţii, aici, cu Mircea şi Christinel. Apoi o întrebare ce n-o mai puteam amâna: cum se vor descurca, după moartea noastră, cei cărora le va reveni sarcina să claseze, arunce, păstreze tot ce se găseşte la noi, în dezordine şi prisosinţă?? Şi cine vor fi ei? După cum se vede, o dispoziţie de zile mari. Singura notă suportabilă: e mai bine ca lucrul acesta să fie făcut cât se află Ch. în viaţă.

Era acolo şi Alain, aruncând dactilogramele după cărţile deja apărute ale lui Mircea. Îl sfătuim pe Bordeianu să trimită (prin prieteni, cu maşina) la Humanitas fotografiile lui Mircea şi portretul lui făcut de Nina Batalli. Fie le ţin acolo — este doar autorul editurii —, fie le transmit Muzeului Literaturii. Îi telefonez lui Vona, care i-a făcut lui Eliade un portret, să-şi recupereze desenul.

Nouă ne revine o sculptură de Apostu. (Christos sau Brâncuşi? Îmi aduc cu precizie aminte de vizita pe care i-am făcut-o cu toţii — şi cu Barbăneagră, în atelierul său parizian, când i-a dăruit lui Mircea

sculptura în lemn.) Straniu, își găsește imediat locul (între bibliotecă și fereastră) în casa noastră, unde nu mai e loc de nimic. Un covor mic, un dicționar pentru Geo pe care i-l va trimite Bordeianu prin prietenii săi când se vor duce la București, un Littré (într-un volum, în trei îl aveam) și două cărți trec astfel de la ei la noi.

La noapte, îi voi telefona lui Christinel.

Sâmbătă 28 septembrie

Aseară, la Parc de la Vilette (Marea Hală) pentru *Danaidele* lui Silviu Purcărete. Citind cartea Marinei Constantinescu *Les Danaïdes, histoire d'un spectacle* (ne-o adusese ea de la Avignon astă-vară), prevăzusem destul de precis calitățile regiei: remarcabilă inteligență scenografică și somptuozitate a imaginii. Una dintre cele mai inventive și admirabil puse la punct din câte mi-a fost dat să văd. Dacă n-ar fi fost scenariul lui Purcărete după Eschil și pretenția sa de a avea idei, totul ar fi fost perfect. N-am fi avut zeii în scenă, care caută să definească tragedia cu citate din Aristotel, Corneille, Stendhal, Hegel, Nietzsche etc. și în sfârșit *Les Suppliantes* n-ar fi fost completate cu drama satirică *Amymome* ce prelungește inutil spectacolul — și nu s-ar mai fi insistat asupra „actualității" temei (imigranții).

Greșită și ideea textului în limba franceză. Nu numai că 100 de băieți și fete nu ajung totdeauna să pronunțe cum trebuie, dar franceza nu se pretează scandării cum ar face-o româna sau greaca veche. Francezii tot nu înțeleg schimbul de replici dintre Rege și cor, iar o limbă străină (ca la Andrei Șerban) ar fi dat prioritate sonorității asupra conținutului informațional. Cel care-i va fi tradus scenariul lui Purcărete i-a dat și o nuanță plângăreață și fals literară (adică defazată față de vorbirea curentă) și alunecând înspre un soi de *mièvrerie*.

Rămâne „coregrafia", felul în care *Danaidele* se slujesc de valizele lor albe spre a crea decorul: cetățuie, templu etc., irupția egiptenilor ce se aruncă asupra prăzii și, în fond, toate mișcările de grup. Deși nerepetitive și păstrând aceeași ținută estetică, până la sfârșit atenția spectatorului obosește tocmai pentru că e menținut în starea lui de spectator și nimic nu-l îndeamnă să participe și el: nu ți-e milă de Danaide și de egipteni, nu râzi cu zeii puși pe

șotii sângeroase, nu ți-e măcar teamă. Sala a reacționat de altminteri în acest sens: aplauzele au fost plăpânde.

Dacă te rezumi la „coregrafie“ și la spectacol, Purcărete e cu adevărat de nivel internațional. Dacă ești atent la scenariu, text și idei, te întorci... în provincie.

Când ne-am întors de la Christinel, joi, am chemat-o la Chicago. Aude din ce în ce mai prost, trebuie urlat în telefon și ce poți spune țipând dacă nu banalități? Să se îngrijească. Ne e dor. Îi urăm sănătate etc. Telefonează și ea astă-seară.

Azi după-amiază, Măriuca Vulcănescu să-i aducă lui V. din partea redactoarei Ruxandra Mihăilă numărul special din *Manuscriptum* închinat lui Mircea Vulcănescu (1-2/1996), conținând și comunicarea făcută la Sorbona de V., la 12 octombrie 1984, în cadrul Simpozionului *Hommage à Mircea Vulcănescu*. A fost gândită, scrisă, spusă în limba franceză și V. a ținut să fie publicată așa din motive pe care redactoarea le amintește în notele din josul paginii.

Din biografia lui M.V., văd că Măriuca n-are decât zece ani mai puțin ca mine. Îmi rămăsese imaginea ei de copil la Liceul Regina Maria, într-o bancă din fața mea, cu ochii ei întrebând viața, iar gropițele din obraji exprimând încredere în aceeași viață „N-a fost să fie“. I-au rămas totuși gropițele în obraji și când mă uit la ea nu văd femeia de peste 60 de ani de acum (cu un băiat de 30 de ani și o fată stabiliți la Paris), ci fetița de odinioară. De la mine, înlocuind-o pe mama la catedra de franceză vreo câteva luni de zile, prin 1945-1946, i-au rămas niște cântece franțuzești pe care eu le-am uitat. Mă simt foarte bine cu ea, chiar ciudățeniile ei par de o neîndoită autenticitate.Vorbind de un carnet al lui Vulcănescu, spune simplu: „l-am mâncat“. Și într-adevăr așa a făcut. Mică, înghițea hârtie. Ceea ce continuă să i se pară lucrul cel mai natural din lume. Astă-vară a fost la fânețe la Sucevița. Orice excentricitate devine cu ea naturală. Suferă însă de o modestie cvasibolnăvicioasă, care ar putea deveni agresivă.

Vede în destinul celor trei surori Vulcănescu un fel de paradigmă a sorții românești postbelice. Trei posibilități. Ea rămâne în țară dezgustată de tot ce vede în jur. Sandra se exilează, visând, alături de „contele“ fost de stânga Charlie de Hillerin, doar la România,

iar Vivi e deplin asimilată Franței și „cosmopolită". Pe coperta a patra a numărului din *Manuscriptum*, alături de câteva rânduri din închisoare („Scrisoare către cei dragi"), două fotografii: mașina lui de scris și lădița de lemn în care-și ținea „efectele" în închisoare.

V. nu este acasă și Măriuca vorbește mai liber: continuă s-o intimideze peste măsură.

Duminică 29 septembrie

V. a chemat-o la telefon pe responsabila pentru numărul din *Manuscriptum* dedicat lui Mircea Vulcănescu, Ruxandra Mihăilă, s-o felicite. Rareori am auzit o voce mai uimită și mai încântată ca a ei. Spune că s-a lovit de mari dificultăți. Să sperăm că doar materiale.

La rândul meu, telefonez surorii de la Bruxelles a Adrianei, Flori Gheorghiu. Vești puțin mai bune: Adriana a fost „lăsată" o zi acasă. Dar numai una. Se consideră că nu mai poate sta singură și au internat-o, cum mi-era teamă, la... azil. O tratează și de ficat. Sora ei i-a găsit o voce mai bună la telefon și i s-a părut rezonabilă. Slabă mângâiere. Cred că atunci când lucram ca nebunele la cartea ei, în mansarda mea din 44, bd. Raspail, dacă cineva ne-ar fi spus că există pe acest pământ astfel de locuri în care riscăm să ne trezim și noi odată, am fi ridicat din umeri. Până la bătrânețe aveam în față eternitatea. Acum s-a zdrențuit. Inomabilul a devenit posibil. Sora ei nici nu știe dacă e o „casă medicalizată", ca la Grég, sau cu adevărat un azil. Și nu pare a se cutremura în fața perspectivei. E drept că a insistat s-o ia la ea acasă, dar Adriana n-a vrut să părăsească Anglia. Nimeni nu-și dă seama de ce. Probabil că nici ea.

Lung telefon nocturn cu Mihnea, întors de la București. Trist, mai ales de tristețea lui Manolescu care face o biată campanie fără bani, evaluând la vreo 5 până la 7% voturile pe care le va putea obține. (Roman are până acum cam 24% intenții de vot.) Nu numai fără bani, dar și fără personalități de prim-plan care să-l susțină și să se implice în campania sa. O excepție: Djuvara, care și-a pus banii lui puțini la dispoziția PAC-ului. Doar un ziar, *Ziua*, îi este favorabil. În acest timp, Emil Constantinescu nu pierde nici o ocazie să-l atace, deși el n-a răspuns până acum.

Mihnea e sigur — dar cine nu e? — că Iliescu va fi ales, dar că opoziția, dacă ar face un pact de neagresiune, ar putea obține o majoritate în Parlament.

Avem — ca totdeauna — și puncte de dezacord. El nu este de părere să se facă scandal în jurul documentelor dovedind că ambasadorul american Alfred Moses la București a oprit ajutorul financiar pe care Institutul Republican Internațional ar fi dorit să-l acorde doar opoziției democrate. Pentru Departamentul de Stat, Iliescu a devenit acum, mai ales după semnarea Tratatului cu Ungaria, interlocutorul privilegiat ca altădată Ceaușescu. Primului i se acordase „clauza" deoarece îngăduia emigrarea evreilor în Israel, de la Iliescu și de la PDSR se speră a se obține înapoierea proprietăților evreiești naționalizate de comuniști. Citesc toate aceste detalii în *Lumea liberă* (nr. 416, 21 sept.) după comentariile din *Ziua* și *România liberă*.

Să nu facem scandal, spune Mihnea, deoarece, văzând că americanii îl sprijină, pe Iliescu îl vor vota și mai mulți. După cum Andrei Cornea pretindea într-un articol că, deși Iliescu e puternic, opoziția trebuie să-și ducă campania pe tema că e „slab" și la cheremul unor rău sfătuitori. Nu înțeleg cum un intelectual de talia lui Andrei Cornea poate recomanda pe față minciuna ca instrument electoral. Are și pragmatismul limitele sale.

Sau nu?

Luni 30 septembrie

Cu Gabriela toată după-amiaza. Nu întârzie mai mult de o oră. Discuție aprigă, pe care în zadar încerc s-o îndulcesc cu surâsul, asupra rolului lui *22* în campania electorală. Ea s-a hotărât pentru soluția pragmatică: a ajuta pe cel cu procentajul mai ridicat în intențiile de vot. Din opoziție, firește. Deci Convenția, deci Emil C. Cifrul eficacității nu este însă singurul ce intră în jocul ei: e clară antipatia pentru Manolescu și slăbiciunea pentru Convenție. Promite însă că va da mai larg cuvântul și celorlalți candidați ai opoziției. Cu jumătate de gură. La rândul ei nu ne înțelege: de ce să-l susținem pe Manolescu care va lua din voturile lui Constantinescu, riscând, astfel, să-l mențină pe Roman la al doilea tur? Ne crede

mânaţi doar de prietenia pentru Niki. Rămânem pe aceleaşi poziţii până la sfârşitul discuţiei.

Va ţine probabil seama, măcar în parte, de obiecţiile noastre (*22*-ul trebuie să trateze la fel pe toţi candidaţii opoziţiei, chiar şi pe Roman), îmi pare însă rău că i se întăreşte astfel impresia de a fi singură împotriva tuturor, când ne socotea pe V. şi pe mine sprijinitorii ei fideli. Încerc să-i atenuez amărăciunea insistând asupra faptului că între prieteni numai aşa se poate polemiza: până la capăt.

Telefon apoi lui Gabriel la Frankfurt. Îl anunţ că va veni cineva cu fotografiile şi portretele lui Eliade. E încântat. Lui Mihnea nu i-a putut da mai mult de două exemplare din *Insula Şerpilor* deoarece tirajul s-a epuizat. Cu atât mai bine pentru Humanitas. Împreună cu Patapievici a prezentat filmul (cu minerii) al lui Pintilie la Bucureşti (i-a plăcut foarte mult). Ne aminteşte că la 4 mai se va lansa cartea Liei Savu şi că suntem aşteptaţi la Bucureşti. Deocamdată nu-mi vine să cred că ne vom mai duce, dar pun punctele necesare de suspensie. G. e tonic, bine dispus şi plin de haz povestind pasiunea cu care participă Mihnea la campania lui Niki.

Revenind spre Manolescu, alt telefon „alarmist“ al lui Al. Niculescu: se spune în târg că V. şi cu mine l-am susţine pe Manolescu pentru că el, fiind în relaţii bune cu Iliescu, ne-a promis două fotolii la Academie! O singură obiecţie: Manolescu nu este membru al Academiei, cum să numească el pe cineva? A.N. pretinde că versiunea cu pricina ar veni de la Maria B. (exclus, ea spune totdeauna pe faţă ce gândeşte, or, mi-a telefonat zilele trecute să-mi citeze cu entuziasm fraza finală cu care vrea să-şi încheie cartea la care lucrează) sau de la Cicerone Ioniţoiu. De ce să mai punem vreun nume pe insanitate?

Văzut în sfârşit, astă-seară, *Le Regard d'Ulysse* de Theo Angelopoulos. Îl ratasem anul trecut. Niciodată peisajul balcanic n-a fost filmat astfel. Cu siluetele umane înfipte ca pomii pe străzile unui oraş grec, pe malurile româneşti ale Dunării, pe câmpia chinuită a Bosniei. Nicicând oraşele siluite de comunism nu şi-au etalat mai percutant vidul. Cât despre Sarajevo, nimeni nu l-a filmat aşa. Cu oamenii de toate vârstele fugind în loc să umble, cu ceaţa privită ca o binecuvântare deoarece îngăduia locuitorilor să

iasă în sfârşit pe stradă, să joace teatru, să dea concerte în iarna liberă.

Nici o imagine n-a reflectat sfârşitul ideologiei ca acea imensă statuie a lui Lenin transportată de un cargou românesc de-a lungul Dunării spre Germania, unde a cumpărat-o un colecţionar nebun. Tot sfârşitul comunismului se răsfrânge nu numai în bustul lui Lenin legat cu cablu, ci şi în uriaşele cizme ce umplu ecranul până la saturaţie.

O singură nedumerire: de ce i-a pus regizorul grec pe oamenii de pe cele două maluri ale Dunării să-şi facă cruce la trecerea cargoului cu statuia demolată? Fiindcă au crezut în ideologie ca într-o religie? Aşa va fi crezut Angelopoulos, intelectual de stânga, nu însă şi pescarul sau ţăranul român.

Independent de emoţia estetică de o intensă calitate provocată de aproape toate secvenţele (excepţiile uşor retorizante sunt rarisime) notez şi satisfacţia de a vedea că acei figuranţi obligaţi să vorbească româneşte sunt aleşi printre români spre a nu strica limba, că oraşele sunt numite corect, că nu sunt tratate doar ca decor de extravaganţe iresponsabile. Mai întâi, din film se deduce că familia lui Angelopoulos era de la Constanţa, fugind de comunism în Grecia. Dar mai ales, balcanic el însuşi, Angelopoulos nu priveşte ţările limitrofe de sus, ci din interiorul lor.

Rolurile feminine (cele trei iubite ale lui Ulysse) sunt jucate de o singură actriţă, Maia Morgenstern, descoperită de Andrei Şerban şi impusă pe plan cinematografic de Pintilie. Inutil, sper, să adaug că nu cele câteva pasaje ale rătăcirii lui Ulysse filmate în România ne-au anexat emoţia estetică. Ne-a captivat întreagă această rătăcire a unui Ulysse din anii '90, care, spre a se întoarce în Ithaca, trebuie să se lepede rând pe rând, în durere, dezolare şi plâns, de toate iluziile tinereţii sale utopice.

Vineri 4 octombrie

La cafea, marţi, Dorin Tudoran cu Cora. Se întâlnesc şi ei din când în când pe la mijloc de drum între Chişinăul lui şi Washington-ul ei. În afară de această „transhumanţă“, nimic schimbat: Dorin tot atât de pornit, dar pe lângă Goma e un blând copil cu care se poate discuta.

Ne confirmă ceea ce ne spusese, revenind de la Die, Gabriela, şi anume că „moldovenii" noştri (pentru colocviul asupra Republicii moldoveneşti a fost la Die) sunt departe de a fi „unionişti". Preferă un mic stat independent unui statut de provincie românească. Bătrânii — câţi mai sunt — au amintiri proaste din timpul războiului, când armata română ar fi furat din ogrăzile lor ce găsea; tinerii, în afara unor excepţii, n-au astfel de probleme. Excepţiile printre tinerii scriitori sunt grupate în jurul revistei *Contrafort*, din care i-a fost înmânată pentru noi o întreagă colecţie. Cunoaştem din 1994 această excelentă revistă de la Chişinău, care, aflându-se pe acelaşi plan şi având aceleaşi criterii ca cele mai exigente reviste din ţară (de fapt, cel mai mult seamănă cu *Contrapunct* din 1990 — prima manieră), pune capăt păşunismului patriotard şi provincial al producţiilor basarabene. Atunci, în '94, un tânăr colaborator al *Contrafortului*, Mihai Fusu, îmi luase la Paris un interviu pe care-l găsesc tipărit în numărul din septembrie '95 şi, din pricina situaţiei blocate, mereu actual. În alt număr, mai recent (martie '96), un articol semnat de cronicarul lor literar Vitalie Ciobanu despre *Pragul*, dar referindu-se de fapt la emisiunile E.L., şi ale mele, şi ale lui V.

Dorin face acelaşi constat al singurătăţii lui Niki, pe care-l creditează de voturi încă mai puţine decât cele — modeste — scontate de Mihnea.

Ne surprinsese şi mişcase de altminteri Niki telefonându-ne cu o seară înainte să stăm de vorbă, aşa, fără motiv.

„Rănită" de discuţia noastră vehementă tocmai asupra atitudinii din *22* faţă de Manolescu, Gabriela Ad. nu mai telefonează două zile. Când, la sfârşitul celei de-a doua, mă hotărăsc s-o caut eu la rătăcitoarele ei „gazde" (le tot schimbă), se plânge. Fiind atacată din toate părţile, doar pe noi se sprijinea. Văzând cum se prăbuşeşte acest ultim zid de protecţie, nu poate să nu fie îndurerată etc. Aş fi în stare s-o înţeleg, am obosit însă de atâtea susceptibilităţi presărate jur-împrejur şi-mi măsor prieteniile ce mi-au mai rămas (cam puţine) prin libertatea de a spune în faţa interlocutorului meu ce-mi trece prin cap. Niciodată până la capăt bineînţeles (parcă mie îmi spun până la capăt?), dar fără cenzură prealabilă. De-abia mă pregătisem să admit: *exit* Gabriela, că-mi telefonează

azi cu altă voce și cu „rana“ cicatrizată. Ultima seară împreună mâine. Fără explicații suplimentare, dacă se poate. Și trebuie să se poată.

De la *Convorbiri literare* V. primește o serie de întrebări la care trebuie să răspundem cât mai repede, să iasă interviurile în numărul de Crăciun. În ceea ce mă privește, presimt de pe acum monotonia răspunsurilor.

În numărul din septembrie al *Convorbirilor literare*, Goma „oficializează“ ruptura cu noi:

„... am rupt cu M.L. și V.I. fiindcă au mințit atunci când l-au apărat pe directorul editurii Humanitas împotriva «calomniilor» mele, calomnia fiind spunere-scrierea faptei lui Liiceanu: nedistribuirea, depozitarea, distrugerea unei cărți de mărturii (despre anul 1977); au luat partea nu a victimei, ci a distrugătorului de cărți“.

Cum să te mai gândești că ai putea relua vreodată cu Goma legăturile pe care le-am rupt noi, nu el, deoarece fixația lui maniacă rupea firul oricărui dialog — chiar și pe cel mai anodin. Să-i repeți la fiecare telefon că nu-i adevărat? Că după ce i-a editat trei cărți în 140 000 de exemplare (mai mult deci decât tirajele sale din Occident pentru toate cărțile sale, Liiceanu a dat, ca orice editor, la topit exemplarele nevândute, așa cum a făcut și cu a doua ediție din *Fenomenul Pitești* și cu atâtea alte cărți, nedispunând de spațiul necesar unei depozitări la nesfârșit? Că distribuția deficientă nu provenea din voința lui Liiceanu de a practica o cenzură politică (de altminteri inutilă, faptele din ’77 nemaiinteresând autoritățile — fie ele și comuniste — de acum)? Că nu e o probă de caracter să ataci sistematic un om numai pentru binele pe care ți l-a făcut (Liiceanu l-a scăpat de prima expulzare din casă, făcând apel la Jacques Lang)? I-am tot spus-o. Chiar și argumentul, mai delicat, din urmă. N-a slujit la nimic. Cu aceeași frecvență, intervenea laitmotivul Manolescu. Și atunci pur și simplu am încetat să-l mai chem. Eu, nu el. În tot timpul cât mai discutam încă, scria la *Jurnalul* împotriva noastră, care a ieșit apoi roneotipat.

Îmi pare bine totuși că Goma găsește în Basarabia ce-ar fi trebuit să găsească în România: o recunoaștere oficială. I s-ar fi oferit cetățenia de onoare, Snegur îl invită oficial, și în satul său natal

se pregătesc festivități. Nu vreau să fiu rea și să mă întreb de ce același Goma, când îi întoarce spatele lui Iliescu, admite să-l întâlnească pe Snegur. Prefer să știu că-i mai rămâne posibilitatea acestui ultim refugiu când va fi dat din nou afară din casă: Basarabia lui.

Iona Călina Marcu, editoare la Vitruviu (ne adusese toate cărțile scoase de Mircea Ciobanu, când am fost la București), ne caută de două ori. În trecere la Paris, locuiește la Astaloș (pe care l-a editat) și s-au hotărât, împreună cu Basarab Nicolesco, să alcătuiască Fundația „Mircea Ciobanu", dar și să răspândească poezia românească în lume prin prezențe la festivaluri și ediții bilingve. Degeaba îi opun eu pesimismul realist, ea planează în norii iluziilor create de Astaloș și de Basarab Nicolesco. Până la sfârșit, nu mă mai străduiesc s-o aduc nici pe această bravă editoare pe tărâmul rațiunii. Nimeni nu poate scrie, crea sau întreprinde ceva pe plan artistic în România fără a visa că ecoul va răsuna până la Paris, Londra, Washington.

Marți 8 octombrie

Sâmbătă, cină cu Gabriela. Destinsă. Fără discuții serioase și polemică. Precedenta a fost de ajuns. Chiar se felicită că Mihnea a fost drăguț cu ea. Nici n-ar fi avut timpul să fie altfel, Gabriela sosind la Est-Libertés cu un ceas și jumătate întârziere, grăbită să ajungă la întâlnirea următoare, la capătul celălalt al Parisului. Metroul unde s-au putut conversa nu e mediul cel mai propice discuțiilor avântate.

Alte telefoane cu Liiceanu. Unul, tot la Frankfurt. Îmi confirmă primirea fotografiilor lui Mircea Eliade și a desenelor trimise de Bordeianu. Apoi, astă-seară, la Heidelberg. În vizită la el Gelu Ionescu. Îl felicităm pentru „memoriile" curajoase despre E.L. publicate în *22*. E încântat, Gabriel nu le citise.

Duminică a chemat de la Ierusalim Ileana Vrancea. Să știe ce-am devenit și cum o mai duc cu inima. Neliniștită că nu primise răspuns la o scrisoare ce nu ajunsese până la noi. O găsesc luni la cutia poștală: a făcut vreo lună cu avionul. Vrea, prietenește, să mă convingă să-mi moderez ritmul. România fiind ea însăși în aritmie, putem acum să ne consacrăm V. și cu mine vastelor sinteze istorice,

de care doar noi suntem în stare. Nu-i răspund că România nu e doar aritmică, ci și uitucă. Chiar dacă am fi V. și cu mine în stare să alcătuim „sinteze“, numai de memorie istorică nu are nevoie o populație doritoare, dimpotrivă, de o amnezie cât mai prelungită. Văzând cum nu se preocupă nimeni de ce-a mai rămas ca memorie în exil (arhive, biblioteci, supraviețuitori), mă mir mai puțin de numărul mic al studiilor despre exilul din 1848. Trebuie să fie probabil o vocație națională: preferăm legenda, confruntării ei cu adevărul istoric, cu cercetarea surselor.

Iată-mă deci și pe mine ispitită de generalizări abrupte, de psihologizările etnice și pripite pe care i le-am reproșat lui Patapievici!

Paul Barbăneagră: o carte despre Mircea Eliade, în colaborare cu un tânăr Bădiliță, apărută la o editură din provincie, Axa (de ce s-or mai fi slujind de acest termen de tristă memorie?). De fapt, Bădiliță îi ia lui Barbă un interviu despre filmul său consacrat lui Mircea, căruia i se adaugă alte interviuri ale lui Eliade în presa străină și câteva opinii despre importanța operei lui.

Se apropie data intrării mele în clinică și nepăsarea mea nu e decât aparentă. Mi-am înregistrat o cronică la Deutsche Welle și sunt liniștită până la sfârșitul lunii. Cel puțin din acest punct de vedere.

Duminică 13 octombrie

Ajun de plecare la clinică. Își aduc aminte și telefonează expres: Gabriela Ad. și Oana Orlea.

Gabriela cheamă de la *22*, unde lucrează și duminica. Ne dă rezultatul ultimelor sondaje. Primul (care-i place) de pe un post de televiziune, Antena 1, dă pe locul 1 pe Emil C., 2) Roman, de-abia 3) Iliescu. Prea frumos ca să fie adevărat. Alt sondaj mai realist și care ne convine mai puțin: Iliescu, Emil C., Roman. Tia Șerbănescu i-a „confirmat“ Gabrielei că sunt șanse să cadă Iliescu...

Am primit la ei, la *22*, o misivă de la Vasile Secăreș (de-ai lui Iliescu) cu programul Asociației „Un viitor pentru România“. Ce vor de la noi cadrele de nădejde de la fosta Universitate de Partid?

Gabriela mă anunță că-mi va telefona zi de zi.

Mai cheamă Al. Călinescu și Matei Călinescu.

Rupt între deputăția la Iași — primul pe lista de senatori PAC la Iași după Manolescu — și catedra la Paris, Al. Călinescu a ales-o pe aceasta din urmă, cu buna învoire a lui Niki. În orice caz, problema nu se pune, de-abia dacă va ieși Niki. De s-ar întâmpla să fie ales și el, ar părăsi Parisul pentru Parlament. Nu-și face însă iluzii, e chiar sumbru: nu se știe dacă ANL va ajunge la scorul de 5% pentru a avea reprezentanți în Parlament. Ne vom vedea la ieșirea mea din clinică.

Matei C. e la Paris pentru botezul unei nepoate a surorii lui. Cum s-ar spune, a ajuns cam... bunic. Ne regăsim pofta de taclale de pe vremuri. Mihnea îl căutase pentru semnătura lui pe lista de sprijinire a lui Manolescu. A semnat-o cu plăcere. O doamnă din Statele Unite se zbate să găsească bani pentru PAC. Va da și el.

Pentru Matei vine și V. la telefon: vorbesc amândoi despre Furet și discuția din jurul *Trecutului unei iluzii* (Matei a citit în *România literară* comentariul lui V. despre Furet). S-ar părea că în ciuda incomodului său anticonformism istoric, Furet începe să aibă ecou și în Statele Unite și va fi tradus acolo. Poate îi mai trezește din „corectitudinea politică", ce a ajuns — Matei îmi confirmă — de resortul unui Caragiale.

Al doilea volum de amintiri în dialog cu Ion Vianu, la care n-a scris decât două capitole, nu se mai poate prezenta ca primul, exilul este solitudine, sfidând confortul epistolar: vor amândoi să-i dea un ton diferit, fragmente scurte, aforisme, anecdote, în orice caz nu o narațiune lineară. Nu prea văd cum, dar m-am înșelat și atunci când, citind în *Dialog* un capitol, mi s-a părut artificială structura primului volum. Iată că n-a fost. Mă las de previziuni.

Matei vrea să vină și la clinică, numai să ne vedem. Îi vom telefona imediat ce se hotărăște sau nu intervenția.

Pe cât se apropie, pe atât sunt mai puțin degajată.

Duminică 27 octombrie

Întoarsă de joi din „vilegiatură". E primul an când vacanța îmi este înlocuită cu spitalul. Necker în iunie, acum, mai luxos, clinica. De la 14 la 24 octombrie deci la Centrul Chirurgical de la Val d'Or. Mai întâi în cameră de doi, apoi de lunea trecută, după multe insistențe, într-una particulară.

Cea comună avea avantajul de a fi implântată direct în parc. Când fumam agățată de fereastră, atentă să nu mă prindă vreo infirmieră (o psihologie de școlar ce trișează — întinerește fiecare cum poate...), nu aveam drept interlocutor decât un pisic sau altul fixându-mă stăruitor. (Nu eram departe de locul unde li se aducea de mâncare.) Cum am început prin a citi cartea lui Jean-François Lyotard, *Signé Malraux,* amintindu-mi că tocmai un pisic îi slujea drept semnătură, mi se părea firesc să mă plasez în orbita lui Malraux pentru a dialoga cu pisoii. Vecinele mă scoteau însă din „literatură". A doua mai ales: amuzantă, mitomană, dansatoare. Dacă nu s-ar fi răzgâiat cu o voce de fetiță, această doamnă Schmitt din tată țigan andaluz, fostă balerină în baletele marchizului de Cuevas, ar fi fost chiar amuzantă. În orice caz, își inventa cunoștințele celebre într-un ritm halucinant. Eu îi aduceam aminte de Marguerite Duras (vai ce prietene erau!), iar din trecutul ei mai mult sau mai puțin îndepărtat răsăreau când Cocteau, când Jean Marais, amici de nădejde. Nu sunt nici măcar sigură că fiul ei, Frank Schmitt, a publicat romane la Grasset, dar ce importanță are, din moment ce trecutul pe care și-l închipuia astfel era mai suportabil pentru ea decât cel adevărat?

Sus, la al treilea etaj, aveam o cameră doar a mea, în schimb de la fereastra mereu deschisă pătrundea tot zgomotul mașinilor. Tot de acolo se vedeau luminile Parisului. Mă întreb dacă am iubit vreodată orașul acesta altfel decât din depărtare.

M-au ținut deci 10 zile. Mult. Mai ales că nu mă simțeam bolnavă. Speram să scap numai cu examene. N-am avut un asemenea noroc. Mi-au pus deci *pacemaker*-ul. Cât o monedă de 5 franci. Totul ar fi fost perfect dacă dr Lazarus care m-a operat n-ar fi venit cu o teorie diferită de a lui Mihăileanu, și anume că stimulatorul nu acționează decât pe ritmul prea jos, nu și asupra celui prea rapid putând duce la fibrilație. După el, ar trebui să continuu cu anticoagulantele. Am avut impresia de-a lungul acestor interminabile zile că intervenția a fost de prisos: voi vedea mâine la consultația lui Mihăileanu care este adevărul — dacă există, în acest domeniu, un adevăr unic.

Până la St. Cloud nu aveau cum să ajungă prea mulți: Anca și Tache Papaconstantin în prima seară, cu o plantă ce entuziasma

infirmierele, Lucie, care m-a și dus cu mașina la clinică, Antonia — birourile lui Korne sunt la St. Cloud. Stam însă ore întregi la telefon. Nu doar cu V. pe care-l băteam la cap la fiecare două-trei ore, ci și cu M.-F., impresionată că mă știe la spital. Tot la telefon Mimi Biemel — mi-a trimis acasă niște amintiri despre momentul când în România a scăpat-o de închisoare Michel Dard. Fusese arestată pe când se întâlnea la Brașov cu Wolf von Aichelburg. Cum atunci se aflau în vizor toți sașii, ar fi fost probabil deportată și ea, ca Rainer, fără această intervenție a lui Dard. În loc de Brașov scrie însă mereu Kronstadt. Ca toți minoritarii unguri și saxoni care n-au suportat în urma Tratatului de la Trianon ca „țiganii" de valahi să-și dea aere de stăpâni.

Bulimia mea de lectură nu era anormală. Numai că bietul V. se vedea obligat să vină de la capătul lumii (trei ore dus-întors) cu cărți (plină de optimism, nu luasem decât pentru două zile). Finkielkraut — de abia apărut, *L'Humanité perdue* —, pentru prima oară cam dezamăgitor, și tomul al treilea al *Jurnalului* lui Marc-Edouard Nabe. Am făcut V. și cu mine o fixație pe acest emul al lui Céline, deoarece, de la o emisiune „Apostrophes" unde se arătase cam de extremă dreaptă, se încearcă și în bună parte se reușește să fie, dacă nu cu totul scos din literatură, cel puțin marginalizat. Avantajul *Jurnalului* său sta în numărul de pagini (vreo mie): scăpam de angoasa de a rămâne fără lectură. Dezavantajul: marginalizarea dând naștere la megalomanie, bietul Nabe își trece în *Jurnal* orice cronică despre el, bună, rea, lungă sau de un rând, numai să fie. O emisiune la televiziune ia proporțiile unui Austerlitz etc. În plus, cum îi are drept prieteni pe Edern Hallier, schimonositul mitoman, și pe Sollers, prețiosul libertin, mă mișc cu un interes limitat, uneori chiar cu puțin dezgust, în acest univers ce s-ar voi subversiv și care nu e decât gesticulant. Ce îl salvează totuși pe Nabe? O anumită copilărie, faptul că e cu adevărat persecutat de intelectualii de stânga, jazzul și talentul. Multe la un loc, dar insuficiente pentru a se etala pe o mie de pagini.

Ieri, după telefoanele de rigoare și de bun întors cu Gabriel L. (ne cheamă el), Patapievici și Zografi, vine Gabriel Dimisianu la cină, la restaurantul nostru cu *couscous*. E la Paris invitat de Centrul Cultural de pe lângă Ambasadă pentru o „ședință" Țepeneag,

cu prilejul apariției romanului acestuia din urmă în traducerea lui Alain Paruit. Că Dimisianu acceptă invitația unui Virgil Tănase, îl privește — la urma urmei așa mai călătorește scriitorul român prin străinătăți. I-a rămas obiceiul ăsta de pe vremea comunismului. Să mai ia o gură de aer. Dar Țepeneag, care n-are alt avantaj decât de a-și mai gâdila vanitatea incomensurabilă, n-are nici o scuză. În felul acesta își reneagă trecutul de „disident", un capital infinit mai mare decât ce-i poate aduce acum slujirea la ușile ambasadei lui Iliescu. Și mai uimitor: ambasadorul și-a pus mașina cu șofer la dispoziția lui Dimisianu să vadă castelele Loarei. Și-l însoțește... Țepeneag! De parcă de decenii de când stă în Franța a trebuit să aștepte mașina Ambasadei și nu-i ajungea să ia trenul de la Gara Montparnasse pentru a călători cinstit, pe seama lui însuși.

Acasă teancuri de ziare, știri, scrisori și „evenimente" din timpul absenței mele, de parcă aș fi plecat de nu știu câte vreme.

Preisz de la *România liberă* mi-a trimis prin fax una din notele de la sfârșitul volumului al II-lea din *Cartea albă a Securității*, privind-o pe mama cu numele de cod „Balagia". Trei pagini. Cu fragmente dintr-un proces-verbal de urmărire pe care-l aveam deja. Și cu câteva nume noi: agentul Pătrașcu N. reactivat pentru acest prilej, căruia mama are imprudența de a-i spune că-mi trimite scrisori prin Ambasada Franței și de a-i promite că va obține pentru el medicamente de la mine(!). Alte nume noi printre cei ce au deschis această procedură de urmărire: lt. Al. Ioanid, cu primul referat asupra mamei, din 13 iulie 1953, și căpitanul Ioan Preda. În decembrie 1956 începe acțiunea „Bălăcioiu-Caraion- Ierunca" (percheziții secrete și filări, în vederea descoperirii „agenților lui Ierunca care o vizitează").

Alcătuitorul ediției — Pelin probabil — „înfierează" această acțiune a Securității: „Un capitol nedemn în istoria Securității îl constituie și modul incalificabil în care a chinuit-o pe Ecaterina Bălăcioiu, mama Monicăi Lovinescu." De parcă în „istoria Securității" ar exista un singur capitolaș „demn"! Aceeași senzație de greață (de ce continuă oare a mi se părea mai exact termenul francez *la nausée*? Doar din pricina lui Sartre?). Îmi este intolerabil s-o regândesc pe mama supravegheată și comentată de „ei". Toți termenii de care se slujesc în rapoarte nu sunt doar trogloditi, prostia

lor este agresivă, orice cuvânt spus, orice gest făcut de o ființă ca mama nu poate să nu li se pară, cum zic ei, „necorespunzător". Peste limba de lemn a partidului se suprapune limba de silă a Securității. De această „greață" nu m-aş putea dezbăra decât scriind „Trece tramvaiul": supravegherea aceasta fără sens întreruptă doar atunci când trecea tramvaiul şi nu mai puteau înregistra nimic altceva decât uruitul vagonului pe şine, arestarea, ancheta, procesul, boala neîngrijită, şantajul, moartea. Nu îndrăznesc însă să transcriu ce e în mine. Ce-a fost cu ea. Şi azi e ca o boală.

Matei Călinescu a cinat cu V. Voia să scrie cu el Scrisoarea pentru susținerea lui Manolescu. V. semnase deja. I-a sugerat lui Matei cam ce să spună, iar Matei l-a convins pe Raicu s-o „compună" împreună. Au trimis-o în fax la *22*, unde „fetele" susțin că n-au primit-o. Numai că Mihnea a refaxat-o şi Gabriela n-a mai avut „argumente". Va ieşi deci în numărul viitor. Ni se pare important nu pentru scorul electoral, pe care astfel de semnături nu au cum să-l modifice, ci pentru Niki el însuşi: să se simtă mai puțin abandonat de „ai lui".

A murit Anda Boldur-Gheorghiu. Scrisoare de la fiica ei, Mounette (Manuela Cernat), făcând, natural şi pios, din mama ei o ființă extraordinară şi în bună parte rezistentă. Cum nu-mi vine să răspund pe acelaşi ton de patetism (deşi îmi pare rău de Anda), nici să fiu obligată să-i dau certificate de opoziție eroică, i-am telefonat.

În nr. 75/toamna 1996 din revista *Commentaire* a apărut un lung articol despre *Piteşti, laboratoire concentrationnaire*. Deşi extrem de favorabil şi insistând asupra faptului că în orice istorie a universului concentraționar cartea lui V. va trebui să ocupe un loc aparte, „studiul" este scandalos. Autorul, Charles Jacquier (*inconnu au bataillon*), ori de câte ori se ocupă de istoria României spune doar enormități. Dirijate în sens unic: legionarismul a continuat prin comunism. Şi cine n-a fost legionar? Dacă şi George Tătărăscu s-a făcut vinovat de pogromuri, ce să mai spunem de alții? O colecție de aberații culese dintr-o bibliografie la zi din care însă autorul a ales de-a-ndoaselea. Se întâmplă.

La invitația lui Iliescu (care vrea să şi-l facă ambasador), Petru Dumitriu a sosit la Bucureşti, unde la Uniune i-a îndemnat pe

scriitori să voteze cu... Iliescu. La un mod atât de realist-socialist, încât a indignat pe toată lumea. Împotriva lui, articole foarte violente de Mihăieş şi Goma („Canalia canală") în *Lumea liberă* (nr. 420). Articolul lui Mihăieş „Bă, aţi devenit o naţie de condamnaţi!" este publicat şi în *România literară*. Tot acolo, în numărul precedent (41), un atac cu mănuşi al lui Mihai Zamfir.

Lumea liberă, sub semnătura lui Cornel Dumitrescu, atacă în patru numere consecutive — începând cu 419 — noua „linie" a Europei Libere de sub direcţia lui Nestor Rateş, susţinându-l pe Roman (de unde probabil şi însoţitorul trimis să-l urmeze în turneul electoral, Mircea Iorgulescu).

În *Apostrof* (nr. 9/1996) o scrisoare a lui Negoiţescu către mine din 1947, de care îmi aduc aminte ca prin ceaţă. E de fapt mai mult o „declaraţie de dragoste" pentru Georges. Într-o notă, Ion Vartic se plânge că, negăsindu-mă la telefon, n-a putut dobândi îngăduinţa de a le publica şi pe ale mele. I-aş fi acordat dreptul, dar nu m-a chemat nicicând.

Tot din arhiva lui Nego, în *Vatra* (8/1996), ciorna unui articol al său despre prima întrevedere cu E. Lovinescu. Frumos, exaltat şi inedit. Nu cunoşteam decât versiunea abreviată din *Engrame*. Aceasta mai amplă urma să fie punctul de plecare pentru al treilea capitol din autobiografia sa, cum aminteşte în prezentarea sa Dan Damaschin, căruia Nego îi încredinţase la plecarea din ţară caietele sale cu manuscrise.

Hurezeanu, în urgentă şi detaliată convorbire din Germania. Îl cheamă pe V. să-l pună la curent cu noul scandal de la Bucureşti: în ziarul lui Cristoiu s-a dezvăluit că Stroescu ar fi fost mai mult sau mai puţin agent al Securităţii, iar acum ar fi devenit şi un fel de consilier al episcopului Teoctist.

În sfârşit, surpriza: V. i-a pus la poştă lui Goma un volum de poeme ale lui Neniţescu. Un necunoscut din Elveţia ne rugase să-i transmitem lui Goma unul din cele două exemplare trimise de el. Or, Goma îi răspunde lui V. pretinzând că noi ne-am certat când Pintilie a făcut un film după „Salata" lui Petru Dumitriu. Întâi că nu ne-am „certat", pur şi simplu într-o bună zi am hotărât să nu-i mai telefonăm. Apoi, cauza invocată de el spre a explica „ruptura" e falsă. De fapt, Goma s-a supărat că i-am luat partea lui Liiceanu

când l-a atacat din pricina topirii unei cărți a lui. N-are însă nici un sens să încerci a restabili adevărul. Lasă în scrisoare o poartă întredeschisă pentru o posibilă reconciliere. N-o vom deschide.

Marți 29 octombrie

Ieri, la dr Mihăileanu. În orice caz, cu el nu există în domeniul medical „adevărul unic" cum mi-l doream eu. Îmi repetă că, în medicină, totul ține de un calcul al probabilităților, e normal ca pentru o inimă care bătea prea repede să se pună un *pacemaker* menit să corecteze ritmurile prea încete. Nu împiedică fibrilația, dar — dacă înțeleg eu bine — o face mai improbabilă. M. e un doctor excepțional (poate chiar un savant). Și un om la fel de bun. Îmi explică deci liniștit și îndelung, însă cu termenii științifici pe care nu-și poate închipui că o intelectuală ca mine nu-i cunoaște. Așa că dibui mai departe.

Conștiinciozitatea lui e extremă: face nu numai o electrocardiogramă, ci și o nouă ecografie, prin care descoperă un detaliu ce n-a fost bine reglat la controlul *pacemaker*-ului: mă va retrimite deci la St. Cloud pentru un nou reglaj, apoi iarăși la el — *holter*. Numai după aceea vom fixa noul tratament fără anticoagulante, doar cu aspirină și Cordarone.

Alt exemplu de conștiinciozitate rară. Comunic secretarei lui, cum era convenit, rezultatul examenului de sânge. Mă recheamă, după ce i l-a spus, la clinică: dr M. găsește TP-ul prea jos, să scad doza de anticoagulant și să-l rechem mâine.

Ar trebui să fiu încântată. Dar, iresponsabilă cum sunt, visez exact la contrariul: un doctor care să mă lase să mă reinstalez în cotidianul unei normalități, fie ea doar mimată. Îmi descopăr o reacție aproape țărănească: dacă te „cauți" prea mult, n-ai cum să nu-ți descoperi o serie de boli. Am trăit în armonie cu palpitațiile mele atâta timp cât le credeam de origine nervoasă, starea aceasta fals edenică îmi convenea mai bine decât faptul de a mă ști bine îngrijită.

Și sunt peste măsură.

Ieri, plecând de la el spre seară, taxiul m-a dus de-a lungul Senei: am traversat Parisul încet (evident, pe la 6 eram în plin *embouteillage*), cu lumina reverberelor clătinându-se printre frunzele

de aur ale copacilor, cu monumentele din cărţile de şcoală şi din pliantele turistice apărând la fiecare cotitură, şi am realizat brusc că nu e neapărat nevoie de depărtare pentru a iubi un atare oraş. În care am trăit o viaţă visând la o alta şi pregătindu-mă s-o regăsesc, de parcă mă aflam într-o paranteză. Largă cât unica mea existenţă şi devorându-mi-o.

Am trecut şi prin faţa ferestrei totdeauna iluminate de la Conciergerie, unde pe la 6-7 ani o tot târam pe mama să plângem soarta lui Marie-Antoinette. E drept că al doilea drum era — inevitabil — până la statuia lui Danton, unde îmi epuizam restul de emotivitate, în neconcordanţă deplină cu sensul istoriei. De pe atunci să fi ştiut că n-are nici unul? În viteza foarte relativă a taxiului, revăd abstract imaginea de atunci — aşa cum mi-a fost probabil povestită de mama — şi concret nu reacţionez decât la timpul ce s-a cernut şi cernit de atunci.

Tocmai eram pe cale de a deveni lacrimogenă, când sună Niki de pe telefonul său „de campanie". Telefon de bun sosit acasă. Sunt real mişcată că şi-a găsit timp pentru astfel de gesturi de prietenie, acum, când nu-i dă nici o clipă de răgaz campania electorală.

Altă întrerupere: Mariana Marin. Patetică. A citit paginile din *Cartea albă a Securităţii* privind-o pe mama (cele trimise nouă prin fax de Preisz) şi a plâns. Îi este teamă să nu cad în capcană. Aceea a lui Cristoiu care vrea să scoată drept rezistenţi pe cei din banda lui Eugen Barbu şi Vadim Tudor. Acum scriitorii noştri doar de *Cartea albă* se ocupă şi discută. O reporteră de la Televiziune, Michaela Cristea (cea împotriva căreia am scris în *22*, deoarece cedase interviul dat ei doar pentru televiziune lui Dan Zamfirescu, să apară într-o carte editată de el), i-a spus că eu mi-am „asasinat mama". Se răzbună fiecare cum poate. „Să nu mă las culpabilizată" insistă Mariana Marin. N-o pot opri (e insensibilă la argumentul cu banii pe care-i cheltuieşte vorbind interminabil cu străinătatea) deşi îi tot promit că nu voi cădea în capcană. Ajung la o situaţie inedită pentru mine: o rog să-mi citească viitorul articol din *România literară* intitulat „Arhive şi adevăr", scris tocmai pentru a denunţa astfel de capcane (dosarul „Piteşti" publicat de Editura Vremea).

Miercuri 30 octombrie

După-amiază, Alexandru George. Mult îmblânzit. În orice caz, suficient ca să-i poți urmări jocul perfect al inteligenței și memoriei, nelovindu-te de ieremiadele-i banalizate. Bineînțeles, se plânge mai departe că este izolat și netratat la justa-i valoare, dar o face cu atâta măsură, încât îți vine să-i dai dreptate. E drept că și el, și noi evităm subiecte probabil conflictuale, mai ales Humanitas (unde i-a fost refuzat un volum de articole — le adusese nebătute la mașină, doar rupte din ziare, spre uimirea lui Liiceanu) și Manolescu (nu-l mai poate suferi de când a fost „atacat" în *România literară*). Pentru mai tot restul avem — slavă Domnului — păreri și impresii asemănătoare.

Nu știu de unde îi va fi venit schimbarea, poate din simplul fapt de a se afla la Paris și el, nu doar toți trimișii și favorizații Uniunii Scriitorilor. Astfel impresionată în bine, îi propun, dacă vreodată se realizează o casă memorială E. Lovinescu, să facă parte din comitetul de direcție. Îl întreb chiar dacă ar fi în stare să „coexiste" cu Grigurcu. Este. Propunerea aceasta, deocamdată în vânt, nu provine de fapt din schimbarea sa de umoare, este pe deplin meritată nu doar ca editor al operelor tatei, ci și ca un excelent cunoscător al operei lovinesciene. Ne vorbește mai ales de articolele lui E.L. împotriva Rusiei și a bolșevismului (deloc surprinzătoare pentru oricine a citit P.P. Carp sau din *Memorii* paginile împotriva Parisului lui Jaurès). A.G. a dat și de un articol împotriva bulgarilor („prusacii [?!] Balcanilor"). Mai aflu de la el că, prin anii '30, tata era furios că-i veniseră portăreii, fiindcă dăduse faliment unul Missir în afacerea căruia își plasase banii o parte din familia Lovinescu. Și deodată, numele acesta „Missir" urcă din copilărie spre mine.

Mai avem în comun o bună părere asupra României interbelice, despre care, se plânge el, tinerii nu știu nimic și nici nu-și pot închipui. A avut și un conflict în această privință cu Ion Bogdan Lefter.

Discutăm și despre culegerea sa de articole apărute sub titlul generic *Caragiale*. Unitatea volumului nu vine doar din temă, ci și din tonul lui aparte, acel amestec de erudiție și de bun-simț prin care textele lui Caragiale sunt redate adevărului lor artistic și epocii când au fost scrise. Nonconformismul lui A.G. e mai necesar ca

oricând. De pildă, tot Bucureştiul intelectual a fost timp de vreun deceniu victima teoriei „carnavaleşti" a lui Bahtin. Dar nu totdeauna un Bahtin asimilat. Carnavalul nu-şi poate juca rolul de răsturnare a lumii decât sub o putere dacă nu tiranică, cel puţin autoritară, cu stricte ierarhii şi mijloace drastice de impunere a ordinii. Numai într-un astfel de context carnavalul reprezintă o supapă. Or, societatea în care a evoluat şi a scris Caragiale era una de extremă libertate. A lega deci *D-ale carnavalului* de teoriile lui Bahtin, ducând la exasperare nişte situaţii de o ironică banalitate, i se pare un nonsens. Evident, se referă în primul rând la Pintilie. Apăr ca de obicei libertatea acestui nou-venit pe scena teatrului în secolul XX, Regizorul, de a se sluji de text drept pretext, dar mi-e mai greu să fac acelaşi lucru când pretextul e luat din proza lui Petru Dumitriu (*Salata*).

În cartea lui A.G., capitolul cel mai cumplit e cel împotriva lui Mircea Iorgulescu, care în *Marea trăncăneală* arată — scrie A.G. — că nici nu l-a citit cum trebuie. Altfel cum ar fi putut să confunde această societate permisivă cu universul totalitar al lui Ceauşescu?

Mi-aduce, din biblioteca mamei, o carte găsită la anticariat, *Sfinxul* de Hortensia Papadat-Bengescu. Cartea e legată ca celelalte din biblioteca tatei, iar pe prima filă mama a semnat „Titi". Citesc doar un sfert de pagină. Nu rezist. O insuportabilă răzgâială stilistică.

V. îi dăruieşte din discurile vechi (A.G. n-are, fireşte, aparat compact) un Monteverdi, care nu ştiu cât se potriveşte cu gusturile sale muzicale.

Primesc de la editură — Cristoiu sau la sugestia lui Pelin? — volumul al II-lea din *Cartea albă a Securităţii*, pe care nu ştia cum să mi-l trimită Mariana Marin. Controlez în primul rând pasajul cu mama: faxul era corect şi complet. Cartea o voi citi, desigur. Dar voi încerca să nu mai iau atâtea note: am senzaţia că-mi pierd prea mult timp cu „ei".

Joi 31 octombrie

Am ratat aseară prestaţia lui Haiducu pe A2. El fusese agentul-cheie în afacerea Goma-Tănase. Nu-l mai văzusem de la emisiunea

„Droit de réponse" ce ne fusese dedicată de Polac nouă celor agresați din România îndeosebi și din Est în general, în frunte cu V., cel mai recent amenințat în 1983. De data asta, era prezent în scandalul Hernu dezlănțuit de o anchetă în *L'Express*. Mai precis, era pus să confirme că, înainte de a fi ministrul mitterrandist al Forțelor Armate, Hernu fusese spion. Contactat mai întâi de bulgari, apoi de ruși, în sfârșit, de români. Caraman ar fi dat acest „dosar" DST-ului în 1992, după moartea lui Hernu. Pus la curent, Mitterrand declarase dosarul „secret de stat". Haiducu confirmă. Rușii dezmint. Socialiștii vor „probe". Parcă ar putea exista alte probe în afară de biletele confirmând primirea banilor, cu data, suma și iscălitura lui Hernu. Urma de „spion" i se pierde însă prin 1969 și nu se poate ști dacă a continuat să joace acest rol când a devenit ministrul mitterrandist al Apărării.

Nu știu cum fac „românașii" noștri, dar nu ies la iveală decât prin vechi-noi manevre ale Securității.

Mult nu va ține. Parisul e prea puțin dispus să iasă din mahmureală spre a se indigna. Câteva zile cu titluri din ce în ce mai mici până se va uita și de scandalul Hernu.

La cafea azi, Dana Diminescu, cu dulceață de la Delia și vești de la Timișoara. Se va duce la ambasadă cu țăranii ei din țara Oașului să-l voteze pe... Manolescu. Țăranii aceștia (personajele principale ale tezei ei de doctorat în sociologie) sunt veniți clandestin în Franța, unde vând ziare editate de SDF (*sans domicile fixe*) și din banii câștigați astfel își ridică în sat la ei case arătoase. Tot din Timișoara, Adriana Babeți ne trimite planul tezei ei de doctorat (*Dimitrie Cantemir. Text și intertext*) și ne invită la susținerea tezei pe 2 decembrie de parcă ar fi doar de luat metroul până la... Sorbona.

Paul Miron a scos, cu Grigore Ilisei, un volum *Fălticeni — mon amour*, pe care îl voi răsfoi din motive familiale. Mi se confirmă din tabelul cronologic că E. Lovinescu a fost numit membru *post-mortem* al Academiei Române la 10/09/1991. Fără ca eu să fiu anunțată pe nici o cale, oficială sau nu. De-ale lui Eugen Simion, pesemne.

A murit Marcel Carné. Avea 90 de ani. Cu el, cinematograful francez își găsise tonul, actorii și replicile. A murit Marcel Carné pentru

a ne aminti că mai demult sau mai recent au dispărut şi Arletty, şi Jouvet, şi Gabin, şi că acum, în filmul francez, se vorbeşte mai curând „esperanto“.

Vineri 1 noiembrie

Măriuca Vulcănescu la noi. Ne aduce din partea lui Dolores Botta *Limite şi alte eseuri* (unele chiar şi politice) interzise de-a lungul comunismului (Editura Crater, 1996), ca şi traduceri, tot ale lui Dan Botta, din Edgar Allan Poë (Editura Eminescu, 1995). V. e în al nouălea cer: Dan Botta este unul dintre poeţii lui preferaţi. Ne aducem amândoi aminte de noaptea când la St. Ouen a izbucnit un incendiu într-un imobil nu departe de al nostru: căutând în grabă cartea ce-a trebuit salvată din bibliotecă, V. a ales *Eulalii*-le lui Botta.

Eu mă bucur că ne aflăm acum cu Măriuca în relaţii atât de destinse de parcă toată timiditatea ei s-ar fi topit.

Seara telefonează de la *România liberă* Preisz; mă roagă şi el, şi Mihai Băcanu să le spun prin telefon cum se vor desfăşura alegerile duminică la ambasadă. Dezamăgit când află că nu mă duc. Îi promit că-i voi găsi pe cineva, să mă sune duminică seara. O chem pe Dana Diminescu care merge la alegeri cu „oşenii“ ei. Doi sunt chiar astă-seară la ea, o întreabă dacă vorbeşte cu „fata lui Eugen Lovinescu“. Grozav de culţi ţăranii noştri! Dana D. e de acord să facă telefonic o dare de seamă pentru ziar. Dacă nu vor uita să sune...

Duminică 3 noiembrie

Două ore de coadă la ambasadă pentru votare. Ne telefonează Dana Diminescu (Antonia C. e printre „inspectorii“ de urne) şi Doina Jela, care a trecut înainte pe la noi să ia pe Monnerot (*Sociologie de la révolution*), un Besançon şi pe Şentalinski cu scriitorii în Arhivele Kremlinului. Va sta două săptămâni la Paris să studieze prin biblioteci şi de la noi cărţile necesare tezei ei pe care urmează apoi s-o scrie... la ţară.

Aseară la Sanda Niţescu, cu Irina Mavrodin, Stere Gulea cu fiica, Vona şi cu finul meu (s-a înscris la o universitate a „spectaco-

lului“ de la St. Denis). Atmosferă destinsă. Până şi discuţia în contradictoriu cu Stere Gulea asupra lui Manolescu (marea lui decepţie) se menţine în parametri amicali. V. în mare formă, e ofensiv cum nu l-am mai văzut de la Bucureşti.

Nici o ştire încă din ţară. Chiar înţelegând de ce mass-media în Franţa s-a săturat de România şi o înconjura cu tăcere (prea s-a crezut în revoluţia televizată în direct), nu pot să nu mă revolt când, pe A2, văd că în loc de birourile de vot reporterii francezi s-au dus la mormântul lui Ceauşescu să surprindă pe nostalgicii dictaturii. Aşa se trece din delăsare în dezinformare.

Pe la 1 dimineaţa, telefon de la Patapievici cu ultimele sondaje făcute, dacă am înţeles bine, la birourile de vot. În cele ale IMAS-ului (al lui Alin Teodorescu), E. Constantinescu e creditat cu 33%, urmat de Iliescu cu numai 26% şi de Roman cu 20%, Convenţia 36%, PDSR doar 21%, USD (Roman) 13%. La IRSOP (mai guvernamental), Iliescu ar conduce cu 33%, Constantinescu cu 30%, iar Roman cu 20%, Convenţia cu 32%, PDSR-ul cu 25%. Horia exulta la telefon, eu rămân uimită, V. mai sceptic. Dacă IMAS-ul se confirmă, ar însemna că scăpăm de Iliescu şi de ai săi! O umbră la tabloul ce ni deschide cvasifeeric în faţă: de procentajul lui Niki nici nu se pomeneşte, iar ANL-ul n-a atins cota de 3% pentru intrarea în Parlament.

Oare a înnebunit computerul? Când nu se mai deschide (un ceas-două de exerciţii dublate de telefoane cu Adina şi Cristovici), când se stopează imprimanta (alte două ore). Faţă cu maşina oarbă care îmi trimite mesaje kafkiene nu-mi pot stăpâni iritarea. De ce am lăsat-o să-mi devină atât de necesară, încât a scrie cu mâna mi se pare un nonsens?

Marţi 5 noiembrie

Spre seară telefon de la Niki: PAC-ul nu a atins limita de intrare în Parlament. Niki e sobru şi nu i se simte nimic în voce din inevitabila şi grava amărăciune. Ne învăluie o imensă tristeţe. Unicul candidat care n-a fost membru de partid, unicul cu părinţi deţinuţi nu obţine pentru partidul lui — zis al intelectualilor — cei 3% ai pragului parlamentar. Dacă nici măcar un Patapievici n-a votat cu el, ci — vot util — cu Emil C., înseamnă că mare lucru nu e de

făcut în ţară şi că Niki şi-a irosit şase ani din viaţă pentru o himeră: bunul-simţ, inteligenţa, memoria corpului nostru electoral.

Nu ştim ce va face. Eu, în locul lui, n-aş mai insista. La urma urmei, poporul român — sau ce-a mai rămas din el — nu merită mai mult decât ilieştii şi constantineştii pe care şi-i votează.

Între timp, toate zvonurile curg prin persoane interpuse de la Bucureşti. Rezultatele, pe măsură ce sunt anunţate, sporesc diferenţa dintre E.C. şi Iliescu în favoarea — evident — a acestuia din urmă. Roman ar fi pus drept condiţie Convenţiei pentru a-i ceda voturile lui (în jur de 20%) postul de prim-ministru. Convenţia, adică ţărăniştii s-ar lăsa greu. I-ar da doar Ministerul de Externe. Se vorbeşte şi de fraude. Al. Niculescu ne-a alertat şi azi: Manolescu şi cu Roman ar fi supravegheat un birou de vot şi ar fi dat peste o fraudă enormă. Îl întrebăm pe Niki, nici gând de aşa ceva.

Mi-e teamă că ne-am bucurat prea repede: există mai departe riscul ca Iliescu să câştige la al doilea tur.

Azi după-amiază la St. Cloud pentru un control de *pacemaker* cerut insistent de dr Mihăileanu. Inutil (controlul): totul merge bine.

De la Bucureşti i-a sosit lui Al. Niculescu ştirea că nu numai eu, ci şi V. se află în spital, bolnavi amândoi de inimă. În ultimul grad? Iată de ce nu trebuie spus un mic adevăr compatrioţilor noştri. Pentru că îl transformă imediat într-o nemăsurată fabulaţie.

Vineri 8 noiembrie

Un mic miracol pe tărâmul informaticii. După ce ordinatorul o luase razna, am sfârşit prin a telefona miercuri la spaţiul informatic de unde Mihnea a cumpărat toate computerele pentru Humanitas. Nedând peste patronul care fusese extrem de amabil prin iunie, am fost dirijată spre un domn Dragos. Fiind pronunţat „à la française“, numele nu m-a mirat. Amabilitatea lui ieşită din comun ar fi trebuit să mă pună pe drumul cel bun. Mi-a trimis imediat doi „tehnicieni“. Pe unul îl chema Popovici. L-am întrebat într-o doară dacă e de origine sârbă sau român. Mi-a răspuns „român“ şi n-a adăugat nimic. L-am lăsat să lucreze pe aparat, hotărâtă să nu fiu indiscretă. Apoi, la o cafea şi un whisky, ne-a mărturisit

că el de emoție n-a îndrăznit să spună mai mult, dar ne-a ascultat pe V. și pe mine din adolescență și e tare impresionat să ne vadă în carne și oase. Ca și prietenul lui francez, Alban Gonord, e la școala de la Fontenay-aux-Roses (căreia ei îi spun Normale Sup.) și lucrează la o teză de doctorat asupra lui Florenski. Pentru bursa Soros cu care a sosit în Franța l-a recomandat... Liiceanu! Pe scurt, ne regăsim în familie. Lucrează la computere doar din motive alimentare, îi pasionează estetica și filozofia. Credeam că suntem la capătul surprizelor: îi întreb totuși, când îmi aduc înapoi Macintosh-ul meu reparat, adică azi, dacă Dragos nu e cumva și el român. Este. Îl cheamă Dragoș Peța și e mai „vechi" în Franța, de prin 1985. Când îi cer prin telefon să-mi trimită factura, nici nu vrea s-audă: „Atâta să facem și noi pentru Dvs." Parc-am fi la București! Și asta într-un domeniu în care eram total pierdută: în informatică aproape că nu poți găsi tehnicieni pentru reparații, chiar la prețuri astronomice. Acum nu numai c-am găsit, dar am stabilit cu ei aproape relații de prietenie. Pe Gabriel Popovici îl vom invita de altminteri într-o seară să stăm de vorbă.

Mie mi se pare c-am ieșit dintr-un coșmar în care mă zbăteam pentru prima oară cu obiecte malefice, fără ajutorul nimănui înzestrat cu bagheta magică spre a le descânta.

Două seri de-a rândul, lungi convorbiri de miez de noapte cu Mihnea reîntors de la București. E tot atât de trist ca noi de ce i s-a întâmplat lui Niki. Probabil și mai lovit: n-a putut dormi două nopți în șir. E și normal, de câțiva ani lucrează numai la succesul PAC-ului.

Convenția a semnat un protocol cu partidul lui Roman (el va fi numit președintele Senatului) și acum țărăniștii se ceartă între ei pentru scaunul de prim-ministru.

Sâmbătă 9 noiembrie

Alain Besançon a fost ales la Institut (Academia de Științe Morale și Politice). Îi telefonăm să-l felicităm. Cum vrea să-i aibă alături pe toți prietenii legați prin aceeași „luptă" împotriva ideologiei, ne cere încuviințarea de a ne pune pe lista Comitetului pentru spada de academician. Firește acceptăm fără a ști prea bine ce înseamnă.

Ileana Vrancea, azi-dimineață, de la Ierusalim: se neliniștise de prea lunga mea tăcere. Îi explic: clinica, *pacemaker*-ul. Continuă să creadă în neștiute comploturi antiepistolare: e sigură că Dan C. Mihăilescu n-a primit nici una din cele trei scrisori pe care i le-a trimis. Când le telefonăm lui și Taniei Radu, azi după-amiază, se confirmă ceea ce bănuisem: Dan C. i-a primit toate scrisorile, dar n-a găsit timp să-i răspundă. Tot din lipsă de timp renunță și la suplimentul *Cotidianului*, una din rarele publicații de o certă ținută intelectuală. Vrea să-și scrie cărțile. Poți replica oare ceva? Cu atât mai puțin, cu cât totul e argumentat cu un asemenea haz, încât până să-ți găsești replica, te prăpădești de râs. Portretul unui Liiceanu „secretos" e aproape tot atât de reușit ca scenariile acestuia din urmă.

Dan. C. este vârât până-n gât în *Cartea albă a Securității* despre scriitori (cineva i-a spus la *Dilema* că autorul portretului lui Piru este Marian Popa). Publicarea ei îi confirmă ce profetizase încă din 1990: se va ajunge la procesul anti-comunismului.

De când se poate spera într-o victorie a opoziției în România, *Le Monde* a început să-și schimbe tonul, până și *Libération* a renunțat să-și consacre paginile doar problemelor cu SIDA, copii drogați, homosexuali și țigani persecutați. În 7 noiembrie, sub titlul *Sofia et Bucarest, vers l'Europe. Seule la Yougoslavie échappe à ce chambardement électoral*, o analiză corectă semnată de Marc Sémo și Hélène Despic-Popovic. (În Serbia-Muntenegru au ieșit Miloșevici și ai săi, la Sofia în schimb, candidatul dreptei liberale, Peter Stoianov, a câștigat prezidențialele cu 60%.)

În *Le Monde* (6 noiembrie), sub titlul *Les mauvais élèves de la transitions à l'Est,* Nathalie Nougayrède insistă asupra faptului că noi eram ultimii care nu cunoscuserăm nici o alternanță. Rezumând cu o formulă de care gazetara nu se servește — și e păcat deoarece mi se pare că spune totul — Bulgaria era corigentă (prima oară alesese bine, a doua oară prost, pe comuniștii azi în guvern, a treia oară, acum, se corectează), pe când românii rămăseseră repetenți. Alte două studii, pe 9 noiembrie, de Cristophe Châtelot, corespondentul ziarului la București: „L'opposition roumaine s'uit contre le président Iliescu" și „La Roumanie devrait

connaître une alternance démocratique pour la première fois depuis soixante ans".

O minimă speranță și iată că România din obiect de deriziune devine unul de analiză serioasă. Dovadă că, așa cum am spus-o și am repetat-o prin tot felul de interviuri, „imaginea" nu se poate schimba decât la București și de la București. Nu plătind să facă propagandă tot felul de „specialiști" de teapa unui Petru Popescu în Statele Unite sau a unui Virgil Tănase la Paris, ci schimbând lucrurile la fața locului. Ceea ce e pe cale să se înfăptuiască. Chiar dacă nu e cum am fi vrut noi (între Emil Constantinescu și Manolescu e ca de la pământ la cer), totuși lichidarea lui Iliescu și a lor săi e condiția liminară a oricărei schimbări. Evidențe, evidențe...

Nu pot să nu mă bucur citind în *Le Figaro littéraire* (7 noiembrie) cronica lui Renaud Matignon despre Nabe. R.M., criticul care rezumă cel mai strălucit într-o formulă atitudinea sa față de „obiectul" de distrus (cronicile sale entuziaste sunt mai puțin bune). „Obiectul" este, acum, bietul Nabe. Titlul, înglobându-l pe el, pe Edern Hallier și pe Sollers, spune totul: „Les titans du minuscule". Cu toate că am avut aproape aceleași impresii de lectură, am fost lipsită și de stil, și de ferocitate, cele două calități majore ale lui R.M. Aproape că mi-e milă de sărmanul Nabe. Iar se va crede persecutat din motive politice și nu implacabil estetice.

„Fetele" (Gabriela sau Rodica) ne pun în ultimul *22* o pagină din *Cronica Română* (7 octombrie) cu un interviu al lui Petru Dumitriu venit în țară numai „datorită" lui Iliescu care l-a „invitat". Față de autocriticile sale anterioare, P.D. face un pas decisiv înapoi. Nu numai pretinzând că nimeni nu l-a primit bine în exil (V. l-a prezentat într-o conferință de presă la *Preuves*), ci și aflându-și circumstanțe atenuante pentru *Drum fără pulbere*. Înainte, pretindea că nu-și va ierta niciodată această crimă intelectuală. E drept că de „pasul înapoi" al fostului pocăit sunt vinovați și criticii români. Manolescu care, în primul *România literară* în libertate, a publicat textele entuziaste despre *Cronica de familie* ce fuseseră, după fuga lui P.D. în Occident, refuzate de cenzură. (Niki ne-a spus mai târziu, scuzându-se, că e tot ce avea în sertarele lui și în vâltoarea evenimentelor din decembrie nu găsise timp să scrie altceva.) Iar la reapariția *Cronicii de familie*, când P.D. se mai scuza

încă pentru viziunea prea neagră asupra burgheziei, cerută de vremi și de partid, s-a ridicat o clamoare: nici vorbă de așa ceva, e o capodoperă din toate punctele de vedere. Împotriva acestor elogii deșănțate se ridică și G. Dimisianu în *România literară* (nr. 43). El amintește că Ion Cristoiu l-a decretat pe P.D. „cel mai mare prozator din istoria literaturii noastre"(!), „a cărui *Cronică de familie* nu face nici o concesie realismului socialist", când e expresia cea mai elaborată estetic tocmai a realismului socialist. Subliniind, dimpotrivă, tezismul covârșitor și viziunea foiletonistic-pamfletară asupra vechii lumi „putrede", G.D. culege o perlă și mai mare din comentariile iresponsabile ale lui Cristoiu, care îndrăznește să afirme: „eu consider capodopere și *Vânătoarea de lupi* (elogiul securiștilor luptând împotriva rezistenților din munți — n. n.) și *Nopțile de iunie* și *Drum fără pulbere* (Canalul, n. n.) și *Pasărea furtunii*". G.D. conchide: „Poate capodopere cu semn negativ, produse desăvârșit schematice, perfect înșurubate pe canavaua tezei despre neîncetata ascuțire a luptei de clasă." Exactă punerea la punct și, pentru moderatul G.D, chiar violentă. N-ar fi însă rău, pe de o parte, să încetăm a-l mai considera pe Cristoiu un intelectual autentic, când e doar gazetarul probabil cel mai dotat dintre „băieții buni" ai generației lui Nicu Ceaușescu. Iar pe de alta, să păstrăm mereu în memorie că astfel de „capodopere" reprezentau tot atâtea incitații la ură și omor împotriva opozanților și deținuților din acei ani. Niște cărți care trebuie judecate penal și nu estetic.

Duminică 10 noiembrie

Fax de la Stelian Tănase cu un proces-verbal de interogatoriu al lui Dinu Pillat din 8 martie 1960. D.P. recunoștea a fi întâlnit în februarie 1959 un avocat Benea care tocmai pledase la un proces de „spionaj" în care erau implicați „Banu, Caraion și cred dna Lovinescu".

Îl chemăm la telefon pe Stelian Tănase și-i spun ce știu: că mama a fost scoasă din lotul Caraion și judecată aparte. Dovadă obiectivă și matricola ei penală (descoperită de Lucia Hossu-Longin) în care este condamnată la 18 ani închisoare pentru „discuții dușmănoase". Deci nu fusese reținută acuzația de „spionaj", cazul său fiind disjuns de cel al lui Caraion.

Lungă convorbire cu Stelian Tănase, care consultă sute de dosare pentru cartea lui despre procesul Noica. Şi descoperă uneori lucruri care nu pot fi încă dezvăluite, aventuri amoroase, de pildă, ai căror protagonişti mai sunt în viaţă.

S.T. se întreabă de ce cu toate documentele ce mi-au fost date de la SRI (extrasecrete şi la care el n-a avut acces) nu studiez cazul mamei? Îi vorbesc de impresia de pângărire pe care mi-o produc astfel de documente, dar, chiar în momentul în care mă motivez pentru exterior, îmi dau seama că e şi altceva mai profund şi care ţine de laşitatea mea: mi-e frică să mă apropii de acele străfunduri unde zace culpabilitatea faţă de mama. Evident, obiectiv, nu sunt culpabilă. De aici am făcut imposibilul s-o smulg din ghearele lor. Dacă m-aş fi întors să mă predau în locul ei, ar fi suferit şi mai rău, singura ei consolare (a tot repetat-o codeţinutelor) fiind să mă ştie la adăpost. Şi singura grijă: să nu ajungă Securitatea până la mine şi să mă şantajeze. De unde şi mesajele trimise din închisoare: să continuăm pe drumul nostru, să nu ne lăsăm momiţi cu promisiuni privind soarta ei etc., etc.

Vinovăţia mea e de alt ordin. Că n-am avut viziune istorică şi am plecat fără a realiza că e pentru totdeauna. Că n-am rămas alături de ea să suferim şi să murim împreună. Că am pus-o în contact cu Caraion. Complexul meu e confuz, nu se lasă redus la cuvinte. Mi-aduc aminte, obsesiv, că mamei îi plăcea un poem de Richepin faţă de care eu nutream un dispreţ estetizant: un fiu îşi omoară mama care văzându-i mâna pătată de sânge mai are doar timpul să murmure: „T'es-tu fait mal, mon enfant?"* Era premonitoriu. Mama în închisoare a ţipat la securistul care-i oferea sănătatea şi libertatea în schimbul unei scrisori către mine îndemnându-mă să devin agenta lor. În acel moment pe mine m-a născut a doua oară, iar pe ea s-a condamnat la moarte.

Cum să te instalezi cu bisturiul analizei în astfel de zone tulburi, gâlgâind şi de puroiul vinovăţiei resimţite subiectiv, şi de sângele nevinovăţiei reale?

Ştiu totuşi că va trebui s-o fac şi că amânarea aceasta neistovită n-are nici o scuză.

---

* „Te-ai lovit, dragul meu?" (*N. ed.*)

Îi telefonăm spre seară lui Niki. Nu e amar, analizează cu sânge rece situația și chiar dacă se așteaptă la gafele Convenției, se bucură că pentru prima oară în viața lui va avea prilejul să vadă dispărând din prim-plan pe activiștii de partid. Îi place să creadă — și are dreptate — că greșelile nou-veniților vor arăta totuși altfel. E un domn, știind să se arate obiectiv după un eșec personal de o atare anvergură. Stăm mult la telefon: are nevoie de o prezență prietenească. Citea din Unamuno. Deocamdată nu ia nici o hotărâre, va depinde probabil de întrevederea de luni cu liberalii din Convenție (îl va însoți Șora, pe al doilea „pachist" de anvergură nu l-a găsit încă). Retragerea spre „casa" lui — Universitatea și critica literară — sau *statu-quo* pe scena politică pe care — din fericire — se simte mai curând spectator decât actor?

Noi credeam că cel mai cuminte ar fi să revină spre ale lui și să nu rămână în arenă cu un partid fără mijloace materiale. Ar însemna însă să recunoască o dureroasă evidență: că și-a pierdut degeaba cinci-șase ani din existență.

Nu e în orice caz ceasul „sfaturilor". Ci doar al prezenței. De aceea și vorbim îndelung.

Marți 12 noiembrie

Ieri, V. și cu mine ne-am oferit o „vacanță". Mai întâi, ne-am dus să vedem al doilea film al lui Nae Caranfil, *Asfalt Tango*, care rulează la un cinematograf de pe Champs Elysées, deci în circuit comercial normal. Deși ne așteptam să fie bun deoarece ne plăcuse primul său lungmetraj, *E pericoloso sporgersi*, am fost plăcut surprinși de umorul său deloc decapant, făcându-te să râzi de cele mai triste sau aiuristice situații, dar fără ferocitatea unor Pintilie sau Daneliuc. Nu înseamnă, firește, că N. Caranfil ar fi un cineast mai mare decât cei doi numiți. Dimpotrivă, e departe de sondajele lor cvasiabisale transformând platoul în scenă de apocalips. Dar la nivelul lui (nu departe de tonul unui Longuine în Rusia), își stăpânește materia cu forța cuiva care e în plină maturitate a talentului. (El n-are decât vreo 35 de ani.) Mânuind situații și personaje cu o vorbire de totală vulgaritate, nu e nici o clipă vulgar, nici nu cade în vreuna din capcanele pe care i le putea oferi subiectul ales („la traite des Blanches"), adică fetișcane culese cu contract de music-hall

din România care se şi văd „stele“ pe la Moulin Rouge. Nici o lacrimă, nici un mizerabilism, fetele ştiu ce le aşteaptă cu contractul lor cu tot şi sunt pregătite la orice numai să scape din România şi să ajungă la Paris. Una dintre ele refuză înainte chiar să treacă granița să mai vorbească româneşte. Se „franțuzeşte“ încă din țară. Toată „nădejdea“ stă în personajul garajistului cinstit şi păgubos care urmăreşte autobuzul ce goneşte spre Cluj, spre a-şi recupera soția, balerină la Operă. Cât vor mai exista astfel de oameni bolnavi de candoare, nu va fi încă „prea târziu“ — e titlul filmului lui Pintilie nemaiîngăduindu-şi luxul surâsului.

Cinematograful românesc începe să existe la... plural.

De pe Champs Elysées, am ajuns la restaurantul nostru de lângă Odeon unde mi-am oferit un desfrâu de stridii şi am ciocnit pentru toate „sărbătorile“ de-a valma: Sf. Virgil, Sfânta Monica, operațiile, V. la ochi (azi, oftalmologul i-a mai făcut un laser, curățând nu ştiu ce excrescențe lăsate de cataractă şi vede mai bine), *pacemaker*-ul meu şi, poate, simplul fapt de a mai exista aici în plin Cartier Latin, singurul în care ne simțim cu adevărat la Paris.

Acasă, nişte apeluri patetice pe *répondeur*. Oana Orlea, speriată că nu ne găseşte acasă. Când o rechem, e uimită că putem V. şi cu mine face un chef „în doi“. La St. Tropez se chiar enerva văzându-mă că-i telefonez în fiecare zi. Nu înțelege ce mai avem să ne spunem după atâția ani împreună. Parcă i-am contracara propria-i viziune sau experiență de viață. Reacționează însă cu haz. Râdem cu o voie bună contagioasă. Chiar şi atunci când discutăm despre problemele noastre cardiace — comune. Nu ştiu cine de la Bucureşti a întrebat-o cu îngrijorare dacă e adevărat că am suferit o operație „pe cord deschis“. A negat ea, dar cine a crezut-o?

Cu Gabriel sosit la Paris, telefon aseară. Cu ştiri despre mentalitatea țărăniştilor după victoria parlamentară. (Pe cea prezidențială o aşteptăm pe duminică.) I-a telefonat lui Diaconescu pentru a-i atrage atenția să aleagă miniştrii după criteriul competenței. Nu poate. De la bază i se cere altul: anii de vechime în partid. Vor ocupa mai toate locurile. Cu tot felul de proşti şi de bătrâni, el însuşi având peste 80 de ani. Se pare că ministrul de Interne va fi Ticu Dumitrescu! De partea lui Roman se face cam acelaşi lucru: Babiuc,

sondându-l pe Pleşu pentru Externe, ar fi sugerat că înscrierea în partidul lui Roman ar putea să devină o condiţie.

Confirmare prin Mihnea: Manolescu cu Şora şi Athanasiu din partea PAC-ului s-au întâlnit ieri cu liberalii din Convenţie (Quintus etc.) furioşi că PNŢ nu le dă locurile promise. Ar vrea să înfăptuiască o Uniune a tuturor partidelor liberale (chiar şi cel al lui Câmpeanu!). Mihnea pleacă din nou mâine la Bucureşti, va stărui pe lângă Niki să nu accepte decât dacă toţi liberalii se unesc (improbabil) şi-l aleg şef (şi mai improbabil). Altfel se va compromite inutil cu Quintus, Câmpeanu, Cataramă.

Se pare că Iliescu şi-a pierdut nu numai zâmbetul, dar şi calmul. Se schimonoseşte de furie la televiziune şi-şi ameninţă ascultătorii cu toate nenorocirile de pe lume dacă-l aleg pe rivalul său.

Iar şobolanii au început să părăsească, fireşte, corabia. Caricaturistul Eugen Mihăescu a descoperit brusc că Iliescu (căruia i-a făcut o curte deşănţată) ascultă doar de activiştii de partid. Aşteptăm o reacţie asemănătoare de la Virgil Tănase.

Se pare, asta nu o spune Gabriel, ci rumoarea oraşului, că se face coadă pentru înscrierea la ţărănişti.

Momentul e, în orice caz, „istoric". S-ar putea să scăpăm de activiştii comunişti. Urmaşii lor din opoziţie vor avea probabil toate defectele în afară de unul singur: mentalitatea comunistă. Tot e ceva chiar dacă suntem câţiva care doreau — nu înseamnă că şi sperau — o altfel de schimbare. Mediocritatea înlocuită de valoare — cât timp va mai rămâne un simplu vis pe româneştile noastre plaiuri?

Vineri 15 noiembrie

Viciul de gândire al acelor intelectuali occidentali a căror obsesie este ca nu cumva, după prăbuşirea comunismului, să fie pus pe acelaşi plan cu nazismul, şi care astfel îşi apără în fond identitatea lor „nobilă" de foşti comunişti idealişti, se etalează într-un articol descalificant al lui Alexandre Adler, „L'histoire à l'estomac" (*Le Monde*, 15 noiembrie). Cartea cehului Bartoşek *L'aveu des archives* nu este comentată, ci injuriată şi denigrată, deoarece în ea se dezvăluie, după arhivele cehe, adevăratul rol şi locul unor comunişti care, înainte de a fi judecaţi de ai lor, au ucis şi aruncat

în închisori mii de inocenți (în cazul de față mai ales Artur London). Argumentarea lui A.A. e pe cât de simplă, pe atât de aberantă: criticând pe foștii comuniști nu faci decât să continui politica „stalinistă". Care e substanța unui astfel de stalinism?

„Conform acestei teze, comunismul este Răul în sine și toți cei care au participat rămân degradați." Tot staliniști mai sunt aceia care vor să golească de substanță antifascismul, arătând cum a servit propagandei Kremlinului. Împotriva tuturor acestor „deformatori" ai istoriei, A.A. se ridică amenințând: „Suntem numeroși, foarte numeroși cei care vedem în primii comuniști din războiul Spaniei și din rezistență pe eroii timpurilor noastre." Deci A.A. în numele „foarte numeroșilor" ne și anunță că mâine vor salva încă o dată Franța de dezastrul în primul rând intelectual și moral pe care alții i-l pregătesc. Alții, adică cei care nu-și caută eroii și exemplele printre foștii comuniști. Sau au chiar impertinența de a afla în comunism un Rău absolut.

A.A. — una dintre cele mai greu suportabile prezențe ale stângii intelectuale pe toate ecranele și în propriul său ziar — se apără în primul rând pe sine: e printre extrem de rarii — nici nu bănuiam că această specie a existat — care s-au înscris în Partidul Comunist Francez după intervenția din '68 de la Praga! (Când și de ce a ieșit interesează mai puțin din moment ce a intrat tocmai într-unul dintre acele momente când comunismul invadator își arăta adevărata și monstruoasa față, forțându-i și pe orbi să vadă.)

Cel care s-a pus de partea tancurilor sovietice în '68 nu s-a căit niciodată. În loc să încerce a se scuza, continuă să sfideze. La masa rotundă consacrată de Pivot *Sfârșitului unei iluzii* a lui Furet, Adler era singurul cu rezerve tocmai din pricina punerii pe același plan a nazismului cu comunismul. Și o făcea cu o obrăznicie pe care nu și-o mai permitea la acea discuție nici comunistul de serviciu.

Același Adler, văr cu Petre Roman, a îndemnat pe doi gazetari francezi, foști reporteri la *Le Matin*, Christian Duplan și Vincent Giret, ca în cartea lor despre marii comuniști idealiști din Est, *La Vie en rouge*, să aleagă pentru România nu pe Lucrețiu Pătrășcanu, singurul comunist care nu și-a recunoscut vreo vinovăție în marile procese ale Europei satelizate, ci pe Valter Roman, transformat în personalitate de prim-plan a Partidului și într-un cvasirezistent.

Or, singurul lui aport de oarecare proporții după organizarea poliției politice românești, calchiată pe modelul sovietic, a constat în a-l amăgi pe Imre Nagy în faza lui de „deportare“ din România. O „sarcină“ de partid, executată cu multă silință și suficientă pentru a degrada un om.

Nu mă mir deci, dar mă sufoc de indignare. Și mă voi arunca pe cartea lui Bartoşek.

Miercuri seara, Gabriel la noi. În prim-plan, alegerile și mentalitatea țărănistă așa cum i-a fost dezvăluită de convorbirea cu Diaconescu. Când se referă la „competențe“, G. nu se gândește la el însuși, deși s-a întrebat cum ar reacționa dacă i s-ar oferi președinția Televiziunii sau Ambasada de la Paris. Pentru Paris, îl sfătuim să nu-și piardă timpul. Pentru Televiziune, merită cântărit bine (Pleșu găsea că e „prea puțin“). Nu cred însă că va avea să-și pună astfel de probleme. Nu li se va oferi nimic tocmai pentru că el și cu Pleșu ar fi cei mai indicați. Apoi, în afară de victoria parlamentară a opoziției, mai rămâne de văzut la votul de duminică ce se va petrece la prezidențiale. Ultimele sondaje dau 52% pentru E. Constantinescu și 48% pentru Iliescu. Dacă acesta din urmă nu este înlăturat de la putere, nu se va putea vorbi de o victorie decisivă, ci doar de un prim pas.

Previzibil și... pitoresc, cazul părintelui Scrima, în faza lui de „scriitor român“. După publicarea *Rugului aprins* și-a luat rămas-bun spunând că pleacă în Tibet. Scurt popas la Paris de unde s-a întors... în România. Nu e singurul loc unde i-a fost publicată „opera“? Pleșu, care i-a scris prefața (plină de umor), s-a săturat. E exasperat de rolul retribuit lui de Scrima: un indispensabil „secretar“. Scrima nu poate face doi pași fără el, și la frizer cere să meargă împreună. Antologică vizita făcută de Scrima la Humanitas, convins că toți redactorii vor să-l vadă și că trebuie tras al doilea tiraj. Cum au mai rămas 1 000 de exemplare din primul tiraj, pretenția cade de la sine. La a doua pretenție, nu e mai ușor să i se dea satisfacție. A sosit cu un mare buchet de flori pentru doamna care „a fost redactoarea cărții“. Or, redactor i-a fost Zografi, iar corector un băiat. Tot căutând, se descoperă, în sfârșit, o domnișoară care a dus de la editură la tipografie dactilograma sau discheta cărții. Și ei îi întinde ceremonios mondenul nostru monah buchetul

de flori cu un „en fin, vous voilà!“ care o lasă de-a dreptul fâstâcită. În fond n-are sens să transcriu aceste nimicuri, n-au haz decât povestite de Gabriel. Curios cum tot ce îi spusesem noi despre Scrima nu l-a împiedicat să-și facă iluzii. Acum, s-au spulberat, prin experiență directă, la toți cei interesați de acest caz rar de popă ortodox-dandy. În afară de Patapievici care și-l mai păstrează drept confesor.

Marți 19 noiembrie

Bronșită în plin. Și guturai. Viroză, cum s-ar spune la București. Blocată în casă de joi seara, am renunțat la toate programele.

De duminică seara comentăm la nesfârșit cu unii și cu alții marea bucurie: Iliescu a pierdut alegerile prezidențiale. Aș fi preferat alt învingător decât Emil Constantinescu, dar mă interesează în primul rând învinsul, cel care bloca prin mentalitatea sa de activist de partid evoluția spre o democrație reală. Bucuria a fost atât de puternică, încât a măturat, în ceea ce mă privește (V. își drămuiește mai înțelept entuziasmele), amărăciunea de după alegerile legislative văzând cum într-un Parlament cu opoziția majoritară s-a găsit loc pentru un Vadim Tudor și nu pentru Manolescu. Îmi dau seama imediat ce aflăm rezultatul la prezidențiale că esențial este cine a pierdut, mai puțin cine a câștigat fotoliul prezidențial, deoarece Constantinescu în orice caz nu va bloca reformele din simplul motiv că nu e în avantajul lui.

Nistorescu de la Radio Total a telefonat cel dintâi, pe la 9 seara, să ne anunțe că va rechema, imediat ce se dau rezultatele, la orele 12 pentru România (11 la Paris), pentru primul comentariu în direct pe postul de radio. La 11 și un minut, telefon de la Patapievici delirant de fericire: 54% Constantinescu, 46% Iliescu. Imediat ce închide aparatul, apelul lui Nistorescu. Ne confirmă cifrele și ne descrie Piața Universității neagră de lume, Constantinescu având buna idee să-și celebreze victoria de la același balcon unde se rosteau discursurile în 1990. Se trag focuri de artificii, lumea scandează, râde, țipă de fericire. La îndemnul părintelui Galeriu, mai toată Piața recită *Tatăl nostru* (unii îngenunchind). Bucureștiul e în stradă. Dau primul interviu foarte scurt deschizând seria de comentarii pe Radio Total. Spun că ne-am întors cu șase ani în urmă, în 1990, în aceeași

Piață a Universității, pentru a regăsi ceea ce ne fusese răpit și a relua de la capăt ceea ce fusese întrerupt. Nu este exact să se proclame că acum, pentru prima oară de 50-60 de ani, România iese din comunism și intră într-un regim democratic. Momentul istoric e datat: decembrie '89. Atunci au fost reintroduse fundamentele democrației: pluripartidismul, alegerile libere, presa liberă, libertatea de circulație, fără de care revirimentul salutar de ieri nu s-ar fi putut produce. Evoluția incipientă a fost frânată, Iliescu fiind pregătit cel mult pentru o perestroică, nu și pentru democrație. S-a terminat cu comunismul, nu și cu comuniștii care au reinvadat puținele administrații din care fuseseră evacuați. De abia acum putem reveni spre pozițiile radicale și revoluționar-liberale din '89. Deci 6 ani și nu 50-60 cum proclamă entuziaștii clipei.

La trezire luni, Burlac, corespondent la Paris al postului de televiziune PRO TV, cere un interviu cât mai rapid. Refuz.

Seara de duminică nu e pătată decât de un incident care va rămâne enigmatic până a doua zi. Îl chemăm pe Zografi. Ne răspunde cu o voce buimacă, nedându-și seama cu cine vorbește și de-abia îngăimând cuvintele. E bolnav? A doua zi ne telefonează de la Humanitas: fusese cu adevărat bolnav, cu jumătate de corp cuprins de dureri intolerabile și crezând că suferă un atac cerebral. S-a dus la doi doctori care l-ar fi liniștit: n-are nimic la creier. E probabil surmenat: și-a terminat piesa *Oedip*, nemaidormind deloc nopțile. Nu suntem încă total liniștiți. I se vor face și alte analize.

Ieri și azi, seria de telefoane din București și din Paris.

Din București, Gabriela Ad. A luptat probabil cel mai mult pentru E. Constantinescu (a încercat să ne convingă și pe noi încă din 1994) și acum, când a câștigat, totul i-a devenit indiferent. Ar reveni spre literatură. Dar cum?

De la Paris (dar în fond tot de la București) Mihnea. S-a întors luni seara. Ne așteptam din partea lui la reacții mai pasionale. Deloc. Analiză rece și suficient de obiectivă. Niki nu vrea încă să abandoneze pe cei care i-au acordat încredere în PAC. Cred că greșește. Ar trebui, asemenea lui Vargas Llosa, să renunțe la proiectul politic și să se întoarcă la uneltele lui. S-ar părea că n-o va face și că se bagă în tot felul de combinații foarte incerte cu liberalii. Mai are cu ce să-și țină partidul încă zece luni. După aceea? Deocamdată

s-ar putea să aibă de ales şi mai repede. Via Petre Roman i s-ar oferi Ambasada de la Paris. (O ştia şi ambasadorul Franţei la Bucureşti, cu care a stat Mihnea de vorbă.) Totuşi ipoteza nu i se pare prea probabilă.

Primele proiecte ale Convenţiei au explodat din pricina dublei bombe aduse amabil la domiciliu de Măgureanu: două dosare. Primul al lui Radu Vasile ce urma să fie numit prim-ministru (unii îl considerau dinainte suspect, ajunsese straniu de repede dintr-un post în provincie într-altul la Bucureşti, iar soţia lui fusese secretară la Comitetul Central). Dosarul va fi fost suficient de încărcat pentru ca în locul lui să fie numit azi spre seară primarul Bucureştiului, Ciorbea, gospodar cumsecade (ar fi şi anunţat că va deschide toate dosarele mafiei). Al doilea, Vosganian, cel care crease o „alternativă" intelectuală ce-i reuşise atât de puţin, încât o cedase după un an Convenţiei spre a dobândi un loc în Parlament. Acum se pare că pe cel de ministru în orice caz nu-l va mai avea.

Au început târguielile: lui N.C. Munteanu i s-ar fi propus, tot via Petre Roman pe care l-a sprijinit, direcţia Televiziunii cu — adaugă Gabriel, din alte surse — el însuşi preşedinte general.

În acest timp, Televiziunea Franceză relatează foarte „modest" alegerile româneşti. Uneori chiar cu un involuntar umor. Pe TF1, de pildă, comentariul este însoţit de imagini de la alegerile... bulgare. Pe Euronews, în schimb, s-a filmat nu doar E.C. făcând semnul victoriei, ci şi manifestaţia din Piaţa Universităţii.

Cel mai serios, *Le Monde*, cu un editorial „«Sperantza» pour la Roumanie" şi o jumătate de pagină în corpul ziarului, comentarii semnate de corespondentul lor la Bucureşti, Christophe Châtelot, căsătorit cu o româncă şi suficient de împământenit pentru a nu repeta gafele şi aproximaţiile atâtor colegi.

Cred că am uitat să notez un telefon al lui Toader Paleologu, zilele trecute. Voia să luăm parte la nişte seminarii cu bursierii români de la Normale Sup. Refuz. Când îl întreb de Alecu, aflu că a fost ales pe listele lui Quintus la Focşani. Deci Alecu va fi în Senat, în timp ce acela care i-a provocat şi asigurat cariera politică, Manolescu, nu. Are şi aristocraţia eclipsele ei.

Zi friguroasă, ploioasă (la nord de Paris chiar ninge), cu mine încă bolnavă, cu V. pe cale de a lua şi el „viroza", zbârnâind de telefoane pentru aniversarea mea.

După-amiaza, la cafea, Doina Jela. A fost la Goma şi s-au înţeles foarte bine. Goma i-a dat tot felul de „materiale" despre puţinătatea ecourilor revoluţiei maghiare în studenţimea română. L-a găsit neaşteptat de „bun". Mi-l închipui încântat, săracul, că mai vine cineva să-l vadă. D.J. îmi aduce înapoi cărţile pe care le-a „studiat" în cele două săptămâni pariziene: Monnerot, Besançon; Şentalinski. O plăcere să stai de vorbă cu ea: e autentică, vie, pasionată de fenomenul totalitar comunist pe care mai toţi vor să-l uite, iar ea, dimpotrivă, să şi-l explice.

Darurile lui V.: al doilea volum al lui Şentalinski, *Les surprises de la Loubianka*, de Karel Bartoşek *Les aveux des archives* (*Prague–Paris–Prague*), şi *Histoire de la Baronne Boudberg* de Berberova pe care voiam s-o citesc de când am aflat de rolul ei pe lângă Gorki, care-i încredinţase ultimul lui manuscris probabil *contra* lui Iagoda — îi omorâse fiul — şi a poliţiei secrete ce-l ţinea prizonier de lux la domiciliu.

Miercuri 20 noiembrie

Nu e bronşită, e rinofaringită. A venit dimineaţă dr Cohen pentru V. care s-a molipsit de la mine, anunţându-ne că bântuie în oraş epidemia. Nu-mi mai amintesc să fi fost amândoi blocaţi în casă de pe când ne aflam în rue Cassini. Cu gripă asiatică şi cu Grég venind să ne aducă de mâncare, noi silindu-l să lase totul în prag, pentru a nu se contamina. De vreo treizeci şi ceva de ani, am avut deci bunul-gust de a nu ne îmbolnăvi în acelaşi timp. Nu putea dura o veşnicie.

Din Texas, telefon de la Ileana Mărculescu. O descoperisem la Paris pe la începutul anilor '70, când emigrase din România. Parcă ne văd revenind entuziaşti de la primele întâlniri cu această „filozoafă" neîntinată de marxism. Revăd şi cartierul. Era pe la Sèvres-Babylone. Prietenie incipientă întreruptă de plecarea ei în Statele Unite, de unde doar Eliade ne dăduse veşti după o conferinţă la Universitatea unde profesa ea. Restul, tăcere. Îmi expune acum la telefon motivele acestei tăceri. Nu numai că i-a murit soţul, dar fiul ei a avut, pe la 35 de ani, un atac cerebral care l-a lăsat în stare de legumă. Sunt vreo zece ani de atunci şi de-abia acum reîn-

cepe să vorbească și să conducă mașina. În plus, e epileptic. Ea s-a aflat tot timpul în tunel alături de el. Întrezărește acum o geană de lumină și s-a reapucat de scris. Îi trimisese lui V. o scrisoare, dar nu-i venea să explice totul prin scris. Voia să știe părerea noastră asupra părintelui Scrima înainte de a trimite la tipografie un text împotrivă-i. O liniștesc imediat: gândim numai rău despre el. I.M. i-a scris și lui Liiceanu să-i propună o carte de metafizică pentru Humanitas. Gabriel n-a răspuns încă. Ea va sosi prin martie-aprilie la Paris și vom fi bucuroși s-o revedem.

Gabriel: au chemat de la Humanitas de urgență: un post de televiziune a dat știre că va fi numit președinte-director general al Televiziunii. Lucru cu totul imposibil după legea actuală, unde președintele nu poate fi numit de guvern, ci ales de consiliul de administrație. Chiar dacă e fantezist zvonul, semnul nu e rău, înseamnă că „societatea civilă“ așteaptă de la noii aleși schimbări radicale, nu doar de situații, ci și de persoane. Gabriel n-a primit încă nimic de la Ileana Mărculescu.

Gabi sună de la France Internationale: Elena Ștefoi i-a telefonat că nu dă de noi să ne ceară un interviu pentru *Dilema*. O rugăm pe Gabi să-i transmită că... refuzăm. Iar îi va face Pleșu o scenă lui Gabriel!

Vineri 22 noiembrie

Cu vreo lună întârziere, ajunge în sfârșit până la mine, via Mihnea-Gabriel, volumul al doilea din *„Sburătorul“. Agende literare*. Mai întâi rămân uimită de cantitatea notelor, cu litere mici, acoperind de fapt aproape trei sferturi din spațiul cărții. Când mă lansez însă în lectura lor (cele mai multe ale Gabrielei Omăt, celelalte ale lui Alexandru George), îmi dau seama de felul în care completează textul telegrafic din *Agende*, repunând fapte și oameni în context prin extrase din presa vremii, lămurind ceea ce rămânea enigmatic din pricina extremei concizii sau a câte unui personaj pe care istoria literară nu-l reținuse. Prin note, cartea devine un fel de roman al „Sburătorului“ și al literaturii acelor ani (în actualul volum, din septembrie 1926 până în noiembrie 1929). O caut imediat pe Gabriela Omăt s-o felicit (așa ceva n-am mai văzut ca

ediţie critică) şi s-o pun, în acelaşi timp, în gardă împotriva nemăsurii: continuând astfel, nici în zece ani nu epuizează materia primă a Caietelor. N-o găsesc acasă decât spre seară. Atâtea zgomote pe fir, încât nu ştiu dacă percepe cum s-ar cuveni entuziasmul meu. Dau şi de Alexandru George, pare cu atât mai mulţumit, cu cât i-a ieşit la Geta un roman după — zice el ca să nu-şi trădeze statutul de „marginalizat" — o aşteptare de trei ani.

Gabriel, aseară. Nu la restaurant (*rhinopharyngite oblige*), ci acasă, unde V., transformat în fântână arteziană, ţine să cineze la o măsuţă separată, să nu-şi contamineze prietenul. Discutăm mai ales despre ce-ar avea de făcut dacă nu va putea scăpa de direcţia Televiziunii, cum se vorbeşte din ce în ce mai insistent. Ar vrea să ne ocupăm şi noi, dacă nu stabilindu-ne pe câtva timp în ţară, cel puţin ca „antenă" la Paris. Ne-ar vrea cel puţin pe post de Pivot. I-l sugerăm pe Manolescu. Deocamdată vindem din pădure pielea unui urs pe care vânătorul (Gabriel) n-are nici o poftă să-l vâneze. Cum perspectiva unei schimbări de putere i se părea, ca şi nouă, foarte îndepărtată, răspunsese mereu afirmativ la propunerile de reformă drastică a Televiziunii sub oblăduirea sa. Iată că acum l-au „prins" cu promisiunea făcută şi repetată. Ieri, părea obosit dinainte de funcţia sa, încă ipotetică, de posesor al „instrumentului" major prin care, cum i-am spus eu, repetând la nesfârşit sintagma noicistă, o populaţie ar putea redeveni un popor.

Tot ieri, pe la prânz, Ileana Vrancea de la Ierusalim. Şi-a pus în sfârşit telefon numai pentru noi şi pentru copiii ei. Insistă, ca de fiecare dată, să venim în Israel. Ne pune la dispoziţie apartamentul ei, ne ia cu maşina fetei de la aeroport, ne plimbă, tot cu aceeaşi maşină, unde vrem, ne face mâncare etc., etc. doar-doar să stăm de vorbă şi să punem la cale un proiect de-al ei despre care nu vrea nici să scrie, nici să vorbească la telefon.

Găseşte că Israelul e plin nu ca până acum doar de „gardişti", ci chiar de „hitlerişti", singurii democraţi fiind intelectualii puţini care însă nu se manifestă cu forţa necesară sau chiar nu-şi dau seama de primejdia unor mase integriste şi fanatizate.

Azi-dimineaţă telefon de la PAC. Prin secretara sa, Mariana Vorona, Manolescu vrea să ştie dacă-i pot trimite o „diagonală" până

luni. Am pregătită o „Toamna Malraux", dar, cum am pus verbele la trecut în aşteptarea ceremoniei de la Panthéon (mâine), le-o promit pe duminică noaptea. Numai de asta nu credeam că se preocupă Niki în ajun de reunire a Comitetului PAC şi de hotărâri capitale.

Sâmbătă 23 noiembrie

Dana Diminescu, mereu interesantă, a fost prin Timişoara trei zile, şi apoi în Ţara Oaşului pentru a filma diferitele moduri de a face acolo pâine, de mazăre, de cânepă, de dovleac etc. Pare a lucra serios la teza de doctorat despre clandestinii ei oşeni la Paris, care au adoptat-o — e „scriitoarea lor" — şi, când se plângea că nu i se mai reînnoieşte bursa, s-au propus să facă ei o colectă spre a o ajuta!

Transmisia televizată de vreun ceas şi jumătate a intrării lui Malraux la Panthéon. Ne bucurăm să-l auzim pe Régis Debray comentator până în clipa în care declară că va scrie *pentru* şi *în l'Humanité.* Tot n-a înţeles! Din toată ceremonia ne rămâne mai ales o imagine: în interiorul Panthéonului, în faţa locului unde va fi depus sicriul, îl aşteaptă o statuie filiformă a lui Giacometti (un *om mergând*). Restul, ca orice ceremonie oficială, mai mult sau mai puţin acceptabil. Deşi până şi discursul lui Chirac se străduieşte să fie decent. Fără copiii din liceele Malraux puşi să facă figuraţie activă, care, atunci când cred că nu sunt filmaţi, pufnesc în râsul nerod al adolescenţei, ceremonia n-ar fi fost nedemnă de „ministrul" Malraux.

Marţi 26 noiembrie

Ieri, seară de faxuri cu Mihnea. În urma articolelor semnate de Arielle Thédrel în *Le Figaro* (19 noiembrie) asupra alegerilor din România, unde este citat şi Mihnea, reacţie vehementă dinspre înflăcăraţii susţinători ai lui E.C. O scrisoare indignată semnată de Maria B., Antonia C. şi Radu Portocală către directorul ziarului. Mihnea ne trimite o copie, cât şi articolele incriminate. Totul pleacă de la fraza sa despre Iliescu: „On est peut-être trop sévère avec Iliescu. Au début, il était apparu comme un successeur gorbatchévien de Ceauşescu. Il était supposé vouloir donner un visage

humain au communisme. *Puis les temps ont changé et Iliescu s'est adapté.*"* Oprită aici, fraza pare un constat favorabil lui Iliescu ce s-ar fi „adaptat" la... democrație. Mihnea — autorul unei *Cărți albe* asupra „mineriadei" — susține că i-a reamintit lui A.Th. și rolul lui Iliescu în venirea minerilor și felicitările adresate lor pentru „isprava" din București, și într-adevăr ea scrie și despre iunie '90, dar de data asta doar în numele ei. Mai este citat și Manolescu spunând despre Iliescu că este „un communiste borné mais honnête".

Cei trei îi reproșează gazetarei că n-a vorbit și despre ce a vorbit (mineriada). Presupun că furia le-a fost provocată mai ales de-al doilea articol despre Emil C. intitulat — și asta dă tonul întregului text — „La Victoire d'un anti-héros". Când știu prea bine că misivele lor ajung la coș, au fost înnebuniți de a vedea că Mihnea continuă să fie un interlocutor privilegiat al gazetarilor francezi (toate numele celor pe care-i vede A.T. la București, de la Manolescu la Andrei Cornea și la inevitabilul Pavel Câmpeanu, i-au fost vizibil date de Mihnea. Nici această scrisoare n-ar fi avut o soartă mai bună dacă nu l-ar fi interesat pe Mihnea.

Acestea fiind zise, Mihnea nu-și camuflează cum ar trebui amărăciunea provocată de eșecul lui Manolescu și al PAC-ului. A investit prea mult în această campanie și, de ani de zile, în PAC pentru a ajunge, chiar dacă se întristează că E.C. a ajuns președinte, să se bucure cum ar fi normal — și cum pare a o face chiar și Manolescu — mai presus de toate de înfrângerea lui Iliescu. Ne trimite și o depeșă *France Presse* cu o ignobilă declarație a lui Clinton în favoarea lui Iliescu (după înfrângerea sa). Clinton speră să-și „continue cooperarea cu el", bucurându-se că Iliescu va mai juca un „rol activ" în viața publică. Așa ceva nu are echivalent decât în felul în care Carter îl primise pe Ceaușescu găsind că au aceeași concepție despre drepturile omului. (Secvența exemplară pentru lipsa de simț istoric sau măcar de simplă decență a fruntașilor din Occident față de Ceaușescu îndeosebi și de comunismul din exterior,

* „Suntem poate prea severi cu Iliescu. La început a apărut ca un succesor gorbaciovist al lui Ceaușescu. Se presupunea că vrea să dea comunismului o față umană. Apoi vremurile s-au schimbat și Iliescu s-a adaptat." (*N. ed.*)

în general, a fost filmată şi integrată într-un documentar al lui Behr asupra cuplului Ceauşescu.)

Tot prin fax:

— În *Le Point* (23 noiembrie) un mic „profil" al lui E.C., vizibil inspirat de entuziasmul lui Portocală, în care noul preşedinte devine „figura emblematică" a Pieţei Universităţii din 1990, în locul pesemne al lui Marian Munteanu, când, de fapt, n-a dat decât învoirea să fie deschis balconul.

— Un interviu de nouă pagini luat pentru *Politique Internationale* lui Măgureanu, demonstrând o dată mai mult abilitatea personajului.

Azi la prânz, Gabriel de la Bucureşti. I-am transmis rinofaringita, are vocea aidoma nouă. Ne confirmă că Zografi, acum deplin sănătos, a avut un şoc ce seamănă uimitor cu un atac: jumătate din corp i-a rămas paralizată (nu ştiu dacă doar câteva secunde sau mai mult). Doctorii au declarat că e sănătos, dar noi, ca şi G., rămânem mai departe îngrijoraţi. G. ne-a plătit abonamentul pentru la anul la *România literară*, renunţăm la *Dilema* unde în afara celor câteva rânduri ale lui Pleşu nu prea mai e ceva de citit.

Deşi, imediat după alegeri, e sigurul ziar mai potolit, exprimând chiar un scepticism, să sperăm, exagerat, *22* a luat-o razna. Au introdus şi culoarea, titlul albastru, pentru a sărbători evenimentul. Nu că n-ar fi de sărbătorit încheierea mandatului unui comunist în fruntea statului. Dar nu cu un asemenea delir. După ce ne aminteşte, nouă proştilor şi inculţilor, originea greacă a termenului „charismă", Zoe Petre îi acordă lui Emil Constantinescu şi charismă, şi raţionalitate. A învins mai ales prin ultima, dar nu e lipsit nici de prima. Gabriel Andreescu cântă de fericire, ridicând în slăvi „Victoria unei gândiri şi a unei simţiri generoase". Sorin Alexandrescu i se adresează direct noului şef, felicitându-l că ne-a îngăduit să revenim „acasă". Şerban Orescu se ocupă de înfrângerea ANL, reproşându-i lui Manolescu ieşirea din Convenţie. Până şi Andrei Cornea e cam liric. Doar Hurezeanu este măsurat, ca şi Tia Şerbănescu (e drept că ea se ocupă doar de „Despărţirea" de Iliescu). Gabriela tratează de data asta în serial nu editorialul, ci o recenzie a unui roman de Catherine Durandin, *La Trahison*. Nu-mi dau seama dacă *22* se pregăteşte să devină un organ de partid predispus la

„cultul personalității“ sau dacă sunt ultimele lumini la rampa unui succes care a năucit de fericire pe toată lumea. În cazul din urmă nu e prea grav.

Astă-seară vorbim cu Niki. Nici *România literară* nu stă mai bine. Se plânge de lauda adusă, pe patru coloane, lui Emil Constantinescu, cu poză pe prima pagină. (N-am scăpat de „cultul“ comunist „al personalității“ decât pentru a ne întoarce spre moravurile fanariote!) Mă simt nevoită să-i amintesc că el este totuși directorul revistei. Nu poate suprima poza cu E.C. ridicând brațele la cer, s-ar spune că o face din gelozie. Dimpotrivă, i-a scos articolul lui Mihăieș care își bătea joc de toate târguielile pentru posturi ministeriale. Iar la *România literară* au fost discuții aprige pe acest subiect, singura care i-a luat partea fiind Ileana Mălăncioiu. Are o rubrică fixă, „Cronica melancoliei“, și doar ea a îndrăznit să scrie, în această hărmălaie a entuziasmului prematur, cât am „pierdut prin marea noastră victorie care a condus la un parlament din care au dispărut Nicolae Manolescu și Ștefan Aug. Doinaș, dar a rămas pe locul lui Corneliu Vadim Tudor“. Tot ea o atacă și pe Zoe Petre care — aflu de abia acum — a îndrăznit să-i dea lecții de stil lui Manolescu. Cam nepăsător, Niki nici nu știa când și unde.

V. și cu mine avem prilejul, o dată mai mult, să constatăm că Niki se poartă ca un domn. Ceea ce, firește, e improductiv în societatea actuală. Cred mai departe că într-un asemenea context dominat de mediocritate ar trebui să se lase de politică.

Din primele caraghioslâcuri „ministeriale“: se zice că va fi numit un ministru fără portofoliu pentru „Imaginea României peste hotare“. De necrezut! Ridicolul nu ucide nici în opoziție și, în plus, noul guvern se va situa astfel în bună continuitate a obsesiilor iliesciene.

Vineri 29 noiembrie

Lung telefon cu Gabriel. Ne povestește incredibila scenă cu Marino. Doar Gabriel, azi, în România, e în stare să spună adevăruri crude cu o asemenea violență și în același timp stăpânire de sine (cf. felul în care l-a judecat pe Iosif Sava în propria-i emisiune în mai trecut). De data asta, a dat de Marino instalat ca un rege la Grupul pentru Dialog Social. A întrebat cu ce drept e acolo? I s-a răspuns că a fost numit „membru“. De către cine? Când? S-a vo-

tat? Iar dacă vreo majoritate s-a pronunțat pentru el, atunci Gabriel se supune majorității, dar se retrage neputând sta în același grup cu cineva ca Marino (se gândește că, atâta timp cât a avut de profitat de Mircea Eliade, Marino l-a tămâiat și a scris o carte fără umbra vreunei critici — n-a apărut la Gallimard decât fiindcă a dus-o Eliade însuși —, iar acum scrie în recenta sa carte că și Eliade, și Cioran, și Noica sunt ca o „boală“ a literaturii române).

Tocmai din pricina ipostazei lui Marino de antifascist al ultimei ore, a contraatacat Andrei Cornea. Șora a intervenit din împăciuitorism. Marino a început să urle, amenințându-l pe G. cu răzbunările sale cumplite. Radu Filipescu se tot scuza, Gabriela nu deschidea vorba. E prea ocupată cu Zoe Petre (intervievată pe o întreagă pagină din *22*) care a devenit consiliera președintelui.

S-a renunțat la Ministerul Imaginii României peste hotare. În schimb, se vorbește de Arachelian pentru Televiziune. G. ar fi încântat să scape, dar Iuga vrea mai departe să-i obțină prezența pe căi legale și nu printr-o numire de sus.

Îi chemăm astă-seară pe Monica Spiridon (întoarsă de o săptămână din Canada) și pe Zografi: accidentul n-a fost grav. Deci nimic neliniștitor.

Am primit de la Doina Jela o fotocopie după ultimul op al lui Paul Goma, bătut și tras la ordinator. E intitulat *Unde am greșit* spre a ne dovedi, dimpotrivă, că el n-a greșit niciodată. Și-a pierdut succesiv prietenii și numai din pricina lor. Nu am nevoie să citesc primele cazuri, le știu din *Vatra* (Ivasiuc) sau din proprie experiență: Țepeneag, Virgil Tănase. Și atunci când are dreptate asupra fondului, forma începe s-o ia razna. Apoi, fantasmarea se declară ca o boală galopantă. Evident, pot să-mi dau seama mai exact de excesul fabulatoriu când sunt transcrise convorbiri telefonice cu mine de-a lungul capitolelor consacrate lui Manolescu, lui Liiceanu, lui Marie-France, pentru a culmina în delirul intitulat „Monica Lovinescu“. E și mai grav ca în *Jurnalul* dedicat lui V. și mie, deoarece mai construit, mai dialogat, mai epicizat. Și mai fals.

Luni 2 decembrie

Sâmbătă la dr Mihăileanu. Răceala și tusea m-au făcut să gâfâi, nu inima, care e în stare bună. Nu trebuie însă s-o obosească bronșita.

Doctorul M. e mai încurajator ca oricând, iar instinctul său de „ajutorare“ a semenului merge atât de departe, încât fuge până la subsol să-mi aducă nişte eşantioane de antibiotice. S-a obişnuit să îngrijească gratuit pe cei fără mijloace şi când nu mai e cazul pare a roşi primind un cec, chiar dacă cere pentru consultaţii nişte preţuri anormal de mici, gen tarif de dispensar. Puţini doctori mi-au dat o atare impresie de vocaţie aproape incompatibilă cu propriile interese materiale.

Ieri după-amiază, Nicolae Florescu cu o colaboratoare, Mihaela Constantinescu. Atmosfera e destinsă şi chiar remarca privind un fragment din interviul ce-i acordasem lui N.F. transformat în „prefaţă“ la *Razne* de Cioran e astfel încât nu prea mai seamănă a reproş. Cu toate că ar fi fost foarte justificat. Dar omul e deschis, doritor să înţeleagă exilul şi să „servească“ literatura română, cum să-l mai hărţuieşti cu nimicuri „deontologice“? De fapt, în locul unui exil abstract, în alb şi negru, îi evocăm — via anecdota — pe un altul, mai diversificat, mai critic, mai pestriţ şi mai pitoresc. E normal deci să privilegiem poveştile cu Pârvulescu, ale cărui poeme nu-i prea plăcuseră. Vrea în schimb — şi insistă — să publice din Virgil un volum de versuri şi altul de *Jurnal*, găsind, din fragmentele citite de el prin reviste, că depăşeşte cu mult în interes pe al lui... Eliade. Ca totdeauna, V. refuză.

Telefon cu Simone: un neamţ originar din România a scris o carte despre Cioran susţinând, printre altele, că C. a vorbit la Europa Liberă. S. voia infirmare de la noi. I-am amintit că văzându-l ferindu-se declamativ de interviuri, şi — dar asta nu i-o spun lui S. — împingând ridicolul până la a pretinde că nu le-a dat nici pe cele în care era pozat în propria-i cameră, nu i-am cerut niciodată să vină în emisiunile noastre. Spre sfârşitul convorbirii îmi vine însă un gând: şi dacă în 1990, la recepţia oferită de Parlamentul francez intelectualilor români din ţară (vreo sută de invitaţi, aduşi cu avionul de la Bucureşti), C., văzându-se înconjurat cu admiraţie de ei toţi şi pornindu-se brusc să vorbească numai româneşte, intrând chiar pentru câteva clipe într-o horă, s-ar fi trezit că-i întinde cineva un microfon, ar fi rezistat ispitei? (Cred, nu sunt însă sigură, că tocmai acolo a avut cuvinte de admiraţie pentru Iliescu transmise prin Radio Bucureşti — nici de asta nu-i pomenesc

lui Simone.) Parcă îl văd, în mână cu un... crin, și cu cascheta pusă aiurea, lângă poartă așteptând să treacă ploaia și să se poată și el avânta în stradă. Nu era beat, ci pur și simplu amețit de acest moment incredibil: mai mult sau mai puțin disidenții României primiți ca purtători de cuvânt ai „revoluției" la Parlamentul francez. Nu intrase totuși în vreo transă lirică și nu-l părăsise umorul. Când m-am arătat mirată că vorbește românește, mi-a replicat cu surâsul lui ștrengăresc ce nu se zbârcise: „Nu mai știu deloc franțuzește, ce asta-i limbă?"

Ne telefonează Christinel în miez de noapte: e din nou singură, românii ce stătuseră la ea o escrocaseră. Nu prea mai vede (simplă cataractă), cu auzul nu stă mai bine, de mers nu merge, o dor oasele, la ce să mai trăiască? Ce să răspunzi? Trec peste necredința mea și îi spun că Mircea o privește de acolo de sus, că pentru el trebuie să se îngrijească etc. Culmea e că prinde. Nu va face nimic, dar e sensibilă la argument, vocea îi devine mai vioaie.

Încerc o convorbire ceva mai normală cu Gabriela Omăt, linia pârâie încontinuu și trebuie să ne urlăm amabilități concise. De la Patapievici se aude ca din Paris. E încântat, îl găsește chiar pe Emil Constantinescu „sobru". Presupun că se referă la discursul de la Alba-Iulia, de sărbătoarea națională.

Citesc în continuare *Agenda „Sburătorului"* în notele căreia regăsesc textul polemicilor de care tata nu pomenește decât într-o frază-două. Știam de cele cu Camil și de unele infamii barbiliene sau de Călinescu. Nu-mi aminteam însă de agresivitatea primară a lui Cezar Petrescu sau de pretențiile lui Aderca de a-l fi „inițiat" — sau în orice caz premers — în modernism. În afară de tensiunea polemică — mai precis pamfletară — cotidiană, cum își va fi stăpânit oare iritarea de a vedea tot felul de veleitari și incapabili irosindu-i timpul?

Am aproape o revelație (caraghioasă fiindcă tardivă): din acest punct de vedere i-am fost urmașă fidelă, risipind la rândul meu orele, uneori zilele și săptămânile citind tot felul de manuscrise neroade, sau văzând nepricopsiți în serie. E drept că el a găsit timp să scrie aproape 60 de cărți, pe când eu... Dar, evident, nu din punct de vedere al valorii literare îndrăznesc comparația. Ci al unui destin moștenit și împărțit apoi cu V., mai risipitor decât mine,

deoarece avea ce să risipească, mai multă cultură, mai mult talent, infinit mai multe posibilități. A trebuit să ajung până la acești ani tardivi — în secol și pentru mine — ca să-mi dau seama că nici în prieteniile cu scriitorii ne-amatori n-am căzut mai bine, de când ne-am despărțit de un Țepeneag sau un Goma mă tot întreb cum de-am putut avea cu ei relații atât de intens amicale? Ca tata cu Camil, Ion Barbu și — redescopăr cu uimire — chiar Pompiliu Constantinescu la început. El venind direct de la Mihalache Dragomirescu, e, în bună parte, explicabil.

Această lectură mi-l dezvăluie pe tata mai singur și mai vulnerabil tocmai în măsura în care nu putea comunica nimănui această singurătate. Mi s-a făcut milă și dor de el.

Marți 3 decembrie

Atentat terorist, o bombă a explodat într-un compartiment de RER în stația Port Royal. Morți și răniți. Exact ceea ce s-a petrecut în stația St. Michel în vara-toamna 1995. Să reînceapă oare ciclul terorist algerian, deși crima nu e încă revendicată? Repetabilitatea acestui stil ignobil de a „lupta" ucigând sau luând ostatici nevinovați banalizează răul. Oamenii pierd până și facultatea de a se mai indigna.

Îl găsim astă-seară pe Paler. Cum nu mai publică în *Lumea liberă* de la New York, nu-i cunoșteam primele reacții după „victorie". E mai pesimist decât Virgil. Mediocrația pe care o va instala Convenția la putere riscă să omoare speranța, ca și ideea de alternanță. Îi va pune pe cei de la *România liberă* să ne trimită un pachet cu articolele sale de după alegeri, deja critice. Ne simțim bine cu el chiar de la distanță. E dezgustat de slugărnicia din jur.

I-am telefonat și pentru a-i exprima indignarea noastră după ce-am citit în *22* un articol al „fundamentalistului drepturilor omului", Gabriel Andreescu, împotriva lui. A ajuns la epitete demne de *România Mare*: „senilizant", „tipologia unui handicapat". Felul acesta de pamflet e atât de degradant, încât mă întreb dacă nu ies din consiliul revistei, care, între timp, s-a umflat cu tot felul de personaje, începând să semene cu un consiliu de administrație.

În *22*, semnată și de vreo zece membri ai Grupului printre care, din păcate, și Patapievici, o felicitare a GDS-ului către Emil C. Este

inexplicabil că reprezentanţii „elitei“ intelectuale se slujesc de o metaforă vulgară şi descalificantă ca aceea, repetată, de „a schimba macazul“. În mai ’90 şi septembrie ’92 „macazurile au fost prost puse“. Acum: „Aveţi norocul de a fi omul prin care, firesc, macazurile pe care se mişcă România să poată fi, în fine, bine puse.“ Ce tristeţe să afli printre semnatarii unei astfel de închinăciuni suburbane şi pe Mihai Şora!

Paradoxal, numărul 47 din *România literară* depăşeşte în „cult“ chiar pe *22*. Niki ne avertizase că n-a avut-o de partea lui decât pe Ileana Mălăncioiu, dar nu ne aşteptam totuşi la aşa ceva.

Niki, care n-a îndrăznit să arunce la coş acest număr, a refuzat în schimb un foarte violent, dar excelent articol al lui Mihăieş care a apărut în *Lumea liberă* din 30 noiembrie, „România la ceasul mediocrităţii cu ţâfnă“. Îi spunem prin telefon cât ne-am bucurat citindu-l. Vrea neapărat să venim la Timişoara. Să ne invite Fundaţia Soros. Acum e avion direct de la Viena. Nu promitem nimic.

Aş dori totuşi să stăm nu în acelaşi oraş, ci în acelaşi cartier cu oameni ca el sau Paler, pentru a nu mai vorbi de Gabriel (el are prioritate absolută). Apoi Zografi, Patapievici, până mai ieri Gabriela. Şi mai sunt, mai sunt.

Să-i avem vecini. La Paris nu mai dispunem decât de „relaţii amicale“. Cei foarte apropiaţi fie au murit, fie şi-au schimbat ţara sau firea. E cam pustiu.

Miercuri 4 decembrie

Telefon de la Mihnea revenit din Basarabia unde a câştigat alegerile la preşedinţie Lucinski — şi mai legat de Moscova decât Snegur. Mihnea a stat la Bucureşti doar o zi şi o noapte şi l-a văzut, cu Niki, pe... Măgureanu căruia avea să-i mai transmită două întrebări pentru interviul din *Politique Internationale.* Măgureanu le confirmă că Stroescu era „omul lor“ la Europa Liberă. N-are de ce să inventeze, Stroescu nemaiavând acum nici o activitate ce i-ar putea fie stingheri, fie servi. Revelaţia însă aruncă o lumină inedită asupra unor evenimente de la München. Şi poate, în primul rând, asupra „antipatiei“ lui S. faţă de emisiunile de la Paris şi a felului cum a ajutat ca ele să fie lichidate o dată cu închiderea biroului parizian. Îmi cerea să-i trimit lui toate reclamaţiile şi justificările

ca să lupte el cu americanii, cărora s-a ferit să le arate. În schimb, şi-a menţinut la Paris prietenul, Nicolae Balotă, cu programe de care râdea toată secţia românească. Presupuneam că doar din amiciţie şi din prostie. De abia acum încep să-mi dau seama că motivaţiile puteau fi mai „securistice".

Măgureanu a fost invitat de Convenţie şi Constantinescu la Alba-Iulia, mulţumindu-i-se astfel pentru serviciile aduse opoziţiei (dosarul lui Radu Vasile) şi declaraţia lui că va vota pentru schimbare. A fost în legături de cvasiprietenie cu Coposu, am impresia că şi Niki îl ia în serios, ca şi Paler, cu care Măgureanu se tot laudă că se vede destul de des!

Gabriel e foarte iritat de Scrisoarea adresată de unii membri ai Grupului lui E. Constantinescu. Ceilalţi membri ai Grupului pentru Dialog Social nici n-au fost consultaţi. Cere o şedinţă la GDS pentru discutarea cazului Marino şi a acestei Scrisori.

În *Convorbiri literare* (nr. 11, noiembrie) au publicat pe două pagini interviul cu mine pe care l-au intitulat „Sunt sigură că nu suntem vindecaţi de comunism".

Joi 5 decembrie

În Serbia, mari manifestaţii împotriva lui Miloşevici. „Picătura de apă" care face acum să se reverse mulţimea pe străzile Belgradului (ieri 200 000) este nerecunoaşterea succesului opoziţiei la alegerile municipale. Miloşevici nu mai poate declanşa represiunea (americanii l-au şi pus în gardă) şi va da probabil înapoi. Numai că partidele opoziţiei reunite acum în mişcarea „Împreună" au cam aceleaşi defecte ca opoziţia noastră din Convenţie: discordie, ambiţii personale, incompetenţă, agravate în Serbia prin prezenţa alături de democraţi a celor care-l contestă pe Miloşevici de la extrema dreaptă, negăsindu-l destul de „naţionalist".

Miloşevici e ultimul din garda comunistă care a păstrat în Est puterea integrală. A crezut că-şi poate salva scaunul prin şovinism şi război. Şi până la un punct a şi reuşit. Manifestaţii au mai existat, şi arestări, şi condamnări. Ele nu păreau însă provocate de ororile, măcelurile, crimele comise de armata sârbă de-a lungul războiului pentru puritatea etnică, pentru o Mare Serbie dominatoare. Nici acum nu e sigur că oamenii s-au coborât în stradă din această pricină.

Privind la jurnalul televizat mulțimea (mai ales studenți, dar nu numai) manifestând sub ploaie și ninsoare, mi se pare că mă aflu din nou în Piața Universității în aprilie '90 sau că particip la „revoluția de catifea" praghează. Aceleași banderole, aceleași proteste scandate la Berlin, la Sofia, la Tirana. Și aceleași mulțimi. Imaginile nu sunt diferite deoarece coșmarul fusese comun: comunismul. Se tot iese din el de nu se mai termină.

În casă, revoltă a roboților. Computerul, după câteva săptămâni de loială colaborare, a reînceput să-și cam facă de cap, trimițându-mi mesaje suprarealiste, iar faxul nu mai vrea să lucreze cu *répondeur*-ul. Două ore iritante și cvasigrotești azi-dimineață cu o biată fetișcană de la *România liberă* ce se străduia să-mi trimită articolele promise de Paler și, neînțelegând franțuzește, nu descifra mesajul înregistrat.

Sfârșesc prin a închide *répondeur*-ul ca să primesc de la Mihnea răspunsurile foarte abile ale lui Măgureanu la ultimele trei întrebări pentru interviul din *Politique Internationale.*

Mă tot întreb cum de-l găsesc „frecventabil" oameni ca Manolescu, Paler, ieri Coposu, azi Patapievici. Mihnea crede și el că SRI-ul se schimbă, că nu mai păstrează toate vechile cadre ale Securității, că tineri chiar foarte instruiți se angajează acolo (ca cel mai bun student al lui Gabriel de anul trecut). Eu îi răspund: cu atât mai rău pentru ei. Dacă orizontul unor astfel de adolescenți dotați este doar polițienesc — și încă ce poliție, moștenitoare de lagăre, închisori, torturi! — atunci înseamnă pur și simplu că regenerarea n-a început încă.

Duminică 8 decembrie

Telefon de la Stelian Tănase. Vrea să știe dacă îi poate da lui Jean Florescu o carte pentru noi. Nu-l cunoaște. Presupun că e cel cu un fel de fundație de ajutor pentru români care n-a făcut mare lucru. St. Tănase și-a susținut o teză de doctorat (politologie) despre perioada Gheorghiu-Dej. A scris și două romane. Pe unul dintre ele, se întreabă însă dacă-l poate publica fiind vorba de un scriitor (ușor de recunoscut) care ar fi fost și mare securist. Voia să mai știe dacă am primit cartea de la Editura Vremea cu procesul Noica și *Cartea albă a Securității* (azi ne dăm seama că în plicul ei se afla

şi o scrisoare către mine şi V. semnată de Ion Cristoiu şi îi mulţumim cu o simplă carte de vizită). St. Tănase, care ne telefonează periodic, este mişcător. Totdeauna relaţiile cu el au fost bune, nu văd însă de ce au devenit, din partea lui, atât de atent călduroase.

Zilele acestea a sunat şi Ioana Andreescu din partea unei realizatoare de la Televiziune, Lucia Negoiţă: să participăm la o emisiune despre Mircea Eliade pentru care s-ar deplasa la Paris. Refuzăm.

Aseară, la televiziune, „Les Dossiers de l'Histoire"; un documentar *Les Liaisons dangereuses* despre colaborarea secretă dintre poliţiile nazistă şi comunistă şi fascinaţia lui Stalin faţă de Hitler, a cărui accesiune la putere de fapt a ajutat-o. Doi realizatori ce trebuie reţinuţi, Thibon d'Oiron şi Jean-François Delassus. Partea a doua ajunge până la semnarea pactului secret de împărţire a Europei din 1939 (fiind trecut şi raptul Basarabiei). Imagini ştiute, altele inedite (prizonieri polonezi obligaţi să-şi sape groapa în care le vor fi aruncate cadavrele) şi comentarii excelente. Nu e de mirare că François Furet i-a consacrat două pagini în suplimentul cu programele televiziunii din *Le Nouvel Observateur* (5-11/12).

Imaginile ilustrează de fapt cartea lui Furet (*Trecutul unei iluzii*) apărută în sfârşit şi în traducere română, la Humanitas, cu câteva rânduri de prezentare pe copertă extrase din *Insula Şerpilor*.

În acelaşi număr din *Le Nouvel Obs.* un excelent articol sarcastic al lui Bernard Frank despre felul cum este privită din Occident „schimbarea" din Rusia. Cu nostalgia în fond a vremii când împărţirea lumii în două — ce părea imuabilă — punea Occidentul în situaţia comodă de a da numai replica. Pe acelaşi ton B.F. ia apărarea lui Soljeniţîn al cărui lung şi recent articol din *Le Monde* a fost primit cu grimasele obişnuite: de ce amestecă politica cu morala, de ce spune mereu acelaşi lucru, va fi fost el curajos, dar acum ce mai vrea? etc., etc.

Articolul lui Soljeniţîn poate într-adevăr descuraja: în Rusia nu e urmă de democraţie — constată el —, toate relele sistemului comunist s-au chiar agravat: mafia, ieri, lucra pe ascuns, acum pe faţă, oligarhia e coruptă, între bogăţia zgomotoasă a unora şi mizeria celor mai mulţi nu mai există deosebiri, ci prăpastie. Nu e mai puţin adevărat că Soljeniţîn, în amara sa decepţie, ocoleşte Evenimentul

prin excelenţă al acestui sfârşit de veac: decesul comunismului (la care de altminteri S. însuşi a contribuit). Faptul că n-a intervenit imediat convalescenţa îi întunecă în parte luciditatea. Apoi, o tendinţă slavofilă n-a fost niciodată prea tăinuită la el: democraţia de tip occidental nu i se pare făcută pentru Rusia. Spunând asta, nu dispreţuieşte Rusia, ci democraţia de tip occidental şi mai ales american. Lipsa ei de spiritualitate. Laxismul ei. Dispariţia valorilor morale etc. Soljeniţîn a răpus — în bună parte — un imperiu, nu poate însă trece peste dezamăgirea de a nu vedea cum Binele ia locul Răului, ci doar cum oameni şi situaţii se mai zbat încă în aproximaţii şi ambiguitate, ca într-o mocirlă, amestecându-se.

Sau poate are el dreptate şi tot ceea ce vedem din Occident cu o infimă speranţă ca un început de democraţie (alegeri libere, presă independentă) face parte dintr-o sinistră potemkiniadă? În orice caz, ca totdeauna, ce spune Soljeniţîn trebuie luat în serios, dacă nu şi în tragic.

Pe Canalul 5, azi, un documentar cu evenimentele din decembrie '89 şi procesul Ceauşescu. Imagini comentate de actorii momentului: generalul Stănculescu, aventurierul Gelu Voican-Voiculescu (cuminţit şi cu cravată, ca un ambasador ce mai e încă, pe cât timp?), playboy-ul Petre Roman (cel mai occidentalizat în ţinută şi vorbire), Ion Iliescu şi inevitabilul său surâs, impostorul Sergiu Nicolaescu, mereu prezentul Silviu Brucan (povesteşte convorbirea sa cu Gorbaciov care i-ar fi spus că numai românii îl pot da jos pe Ceauşescu, sovieticii nu intervin, cu condiţia să nu dispară şi partidul comunist), Măgureanu, extrem de oarecare (nu-mi aminteam că a fost în „juriu" la proces), pilotul elicopterului Ceauşeştilor — a pierit între timp în zbor, aşa cum alţi „actori" au murit în accidente de circulaţie. Nu de altceva, dar ştiau prea multe. Nici unul dintre ei nu dezleagă misterul „teroriştilor". În afară de aiurelile lui Sergiu Nicolaescu (turiştii sovietici erau în număr mare la Timişoara, se subînţelege că ei au provocat mişcarea), aflăm prea puţine lucruri noi, de pildă Iliescu a dat din prima zi telefon la Moscova spre a afirma că nimic nu se schimbă şi România rămâne în Pactul de la Varşovia.

Din nou, şi mai intolerabile imagini de la procesul şi execuţia Ceauşeştilor, care, cum s-ar spune la Bucureşti, ne-a stricat, pe drept cuvânt, „imaginea“ în lume pe ani de zile. (Stănculescu, în juriu, pleacă privirea, o fixează în podea, doar-doar va izbuti să nu dea ochii cu ei.) Victime dinainte judecate, acum doar insultate (de la dementa glorie dinainte până la judecata asta pripită, în care foştii lor subordonaţi, ce tremurau numai la auzul pasului lor, le vorbesc răstit, tutuindu-i, e o prăpastie peste care vizibil cei doi nu reuşeşc să treacă). Simpatia spectatorului — chiar şi a aceluia care ştie cât de nemăsurat e răul pe care l-au făcut amândoi — nu poate să nu se îndrepte spre ei. El o linişteşte când ea vrea să replice la obrăznicii, şi o face luându-i mâna cu un gest neaşteptat de uman. Ea ţipă să fie duşi la moarte împreună, e momentul în care parcă uiţi câţi oameni au deformat şi au omorât ei, prin foame, frig, frică sau gloanţe.

În discuţia ce urmează între fostul ambasador al Franţei la Bucureşti, Le Breton, şi Radu Portocală, primul are dreptate afirmând că trebuiau executaţi, fără o astfel de parodie de proces (discutase „cazul“ cu Badinter care fusese de aceeaşi părere). Ambasadorul crede într-o revoluţie spontană, Portocală, ca în cartea sa, într-una provocată de serviciile secrete din Est, dar şi din Vest — chiar şi din Franţa! În afară de acest delir, e informat şi persuasiv. Le Breton socoteşte că independenţa faţă de URSS a existat în anumite limite, Portocală, fireşte, că a fost un bluf. Dezacordul e însă cu totul civilizat.

Îmi dau seama că văd aceste imagini ca sosind dintr-un trecut foarte îndepărtat, îmi revine, palidă, amintirea entuziasmului meu de atunci, e de neconceput, dar credeam în miracole (de ce nu, când asistam la cel mai important dintre ele?). Dacă mi-ar fi spus cineva că vor trece şapte ani înainte să se aleagă opoziţia, m-aş fi uitat la el ca la un nebun. Sau ca la un comunist nevindecat. De pildă, Brucan, atunci când a pretins că va fi nevoie de 20 de ani înainte de o revenire la normal, mi s-a părut de o insolenţă greu suportabilă.

Luni 9 decembrie

Încheiat ieri lectura întretăiată şi laborioasă (din pricina notelor din partea a doua la care trebuie să te referi la câte două-trei rânduri)

din *Agendele „Sburătorului"*. Nu e mare lucru de adăugat la primele impresii. Câteva puncte totuşi pe care le uitasem — sau nu le-am ştiut niciodată. De pildă „bădărănia" cu care Herescu l-a atacat pe tata. Şi dacă aş fi ştiut-o, i-aş fi arătat oare aceeaşi prietenie la Paris? N-ar fi imposibil, n-am făcut teatru cu Camil după ce scrisese pamfletul împotriva tatei? E drept că i-am cerut voie mai înainte de a mă duce la repetiţiile lui Camil şi că, tolerant şi civilizat cum îi era firea, tata mi-a dat încuviinţarea fără nici o ezitare.

Apoi, greu explicabila pornire a lui Sebastian împotriva lui şi a „Sburătorului". Nu de moment, ci de durată, şi cu atât mai stranie.

Atacurile împotrivă-i sunt extrem de numeroase. Se izbea prea deseori de ostilitate: se vede prea bine din notele, mai ales ale Gabrielei Omăt, cu citate din articolele incriminate.

Nu credeam că l-am „moştenit" pe tata şi în pasiunea teatrală. Nu numai că se ducea la mai toate premierele, dar a şi ţinut, în timpul Primului Război, cronica teatrală. De aceea poate că m-a şi dus prea devreme la un spectacol. N-aveam decât 5 ani, când nota, subliniind:

„Monica, întâia oară la teatru (mult zgomot)."

Nu înţeleg cum atunci când am revăzut dactilograma nu m-a izbit această notă şi nu m-a făcut să-mi închipui ca acum ce împeliţată voi fi fost, în loc să stau cuminte în loja direcţiei, unde tata, fiind în comitetul de lectură al Teatrului Naţional, avea locuri când voia.

Nu-mi aduceam aminte nici de pasiunea sa pentru literatura rusă. Când vine Stanislavski cu Teatrul de Artă de la Moscova în turneu la Bucureşti, în 1929, nu ratează nici un spectacol şi — el atât de sever — nu e avar cu epitetele: „excelent" e cel mai curent.

În schimb, ştiam că Panait Istrati n-a fost decât o dată să-l vadă, nu şi de ce. Pentru a-l pune în contact cu Benvenisti (ed. Ancora) „în vederea publicării unui volum cu impresii antibolşevice din Rusia".

Printre note, una singură mi se pare incompletă. E semnată de Al. George şi-l priveşte pe Baranga. Satirizat în *Memorii*, Baranga, producător de poezie mistică şi având insolenţa să semneze pe atunci... Voiculescu (!!), nu s-a supărat, a mai trecut pe la „Sburătorul", ba chiar — scrie Al. George — „în nişte evocări tardive

şi-a atribuit, cu totul improbabil, gesturi de generozitate faţă de fosta soţie a criticului, aflată în regim de exterminare în închisorile comuniste".

Nu obişnuiesc să consider necesar ca cineva să mă citească chiar dacă scrie despre mine, dar de data asta, când am răspuns fragmentului incriminat din *Jurnalul* lui Baranga, prin radio, apoi într-unul din volumele de *Unde scurte* publicate la Humanitas, Al. George putea să ţină seama de această replică a mea. Deoarece dovedeam de ce o astfel de „vizită" la Malmaison, unde nu exista vorbitor, era nu „cu totul improbabilă", ci imposibilă. Aşa stau însă lucrurile în România, unde se comentează mai ales ceea ce nu s-a citit. (Numai în România?)

O rechem pe Gabriela Omăt pentru a-i reînnoi, de data asta într-o convorbire mai lungă şi fără paraziţi pe fir, felicitările mele. Le merită din plin. O singură mică impostură de care nu sunt însă responsabilă. Cum Zigu Ornea cu „Minerva" lui n-aveau cum să-mi plătească cel puţin o minimă parte din dactilografierea manuscrisului, am fost pusă ca „editor" („Ediţie de Monica Lovinescu şi Gabriela Omăt") pe coperta interioară. La „drepturile de editor" — de altminteri ridicole — am renunţat cu totul pentru al doilea volum. Mă voi lupta la al treilea volum să dispar cu totul de pe prima pagină. Dacă n-o fac de pe acum este doar pentru că vreau să păstrez controlul asupra ediţiei, dându-i prioritate absolută Gabrielei Omăt. Nu e inutil deoarece Alexandru George într-o autocronică s-a şi lăudat că el a scris toate notele!

Un ultim punct: de ce de abia acum aceste „revelaţii" când eu am avut în pază *Jurnalul* tatei şi tot eu l-am dat la dactilografiat Oanei Orlea şi Rodicăi Iulian? Fiindcă:

— manuscrisul l-am descifrat (cu greu) acum aproape 40 de ani când mi l-a trimis mama clandestin prin Legaţia Franţei;

— l-am dat să-l bată la maşină acum (tot aproximativ) 20 de ani şi atunci n-am revăzut decât cuvintele indescifrabile.

Apoi — dar am insistat suficient asupra acestui aspect —, notele redând polemicile din ziarele vremii, la care se referă E. Lovinescu în două-trei cuvinte, transformă o reacţie aparent umorală a lui într-una pe deplin justificată: era negat nu doar de duşmani (Iorga, Mihalache Dragomirescu, Ibrăileanu), ci şi de ai lui. Pamfletele,

împunsăturile acestora le suporta, firește, mai greu. Ai impresia că și-a petrecut existența între veleitari ucigându-i timpul și răuvoitori măcinându-i nervii.

Ce rău îmi pare că eram un copil și nu m-am priceput să-i fac viața mai ușor de dus.

La trezire, Savu. A primit un fax cu lista noului guvern. Aproape deloc surprize. Doar Ciumara la Finanțe. Nu credeam că țărăniștii vor merge până într-acolo când toată lumea spune, chiar dacă nu știe, că e mare securist infiltrat în Partidul Național Țărănist și, de data asta sigur, economistul cel mai marxist din toată țara. La Interne, altă gafă prevăzută: Dejeu, țărănistul care a contribuit la înăsprirea Codului Penal împotriva ziariștilor și a homosexualilor, lege votată în ciuda protestelor Consiliului Europei. Ceva bun: doi unguri în guvern, la Turism și Minorități. Herlea, numit la subsecretariatul pentru Integrarea Europeană, îi telefonează lui Michalon la Est-Libertés și sfârșește prin a vorbi și cu Mihnea: ar vrea să cumuleze profesoratul în Franța cu secretariatul de stat în România! Și-l descoase pe Mihnea despre funcționarea Consiliului Europei — habar n-are cum se petrec lucrurile acolo.

Gabriel a văzut și el la televiziune un interviu cu Virgil Tănase în care ipochimenul se lăuda cu scriitorii ce vin la Centrul Cultural de la Ambasadă. Întrebat de ce nu călcăm pe acolo V. și cu mine, V.T. a replicat veninos că e normal: noi suntem niște „orali" și nu scriitori. Acum îmi explic mai bine de ce ne lua apărarea, cu indignare, Ileana Mălăncioiu în *România literară*.

Miercuri 11 decembrie

Ne cheamă Niki de la PAC, cerându-ne texte pentru un număr special din *România literară* înainte de Sărbători. Eu aveam pregătită pentru ianuarie o cronică despre cartea lui Lyotard *Signé Malraux*. I-o trimit prin fax, atrăgându-i atenția că nu va avea o alta pentru luna viitoare.

Marina îmi spune, în treacăt, că tocmai vine de la înmormântarea lui Marin Sorescu (cancer la ficat detectat de câteva luni). A murit duminică. Ultimele săptămâni și le-a petrecut dictând soției lui poeme — vreo 60 — și plângând când i le recitea, impresionat

de angoasa ce emană din ele. A și suferit când cancerul s-a generalizat. I se făcea morfină.

Brusc năpădită de tristețe, îmi dau seama că șterg, deocamdată, cu buretele purtarea lui penibilă de la „revoluție" încoace. Ceea ce n-am putut face la înmormântarea lui Eugen când m-a rugat, surâzând, să ne „împăcăm" (nu ne certasem de fapt, doar îl dispre-țuiam în tăcere și o simțea) iremediabilul l-a provocat imediat. Din fericire, am de evocat și alte momente decât penibilul său *intermezzo* ministerial în compania unui Mihai Ungheanu.

Sorescu a fost primul sol al „tinerei generații" care, sub semnul „liberalizării" (1967), ne-a sunat la ușă. Locuiam încă la St. Ouen. A sosit într-o bună zi neanunțat. Era pe la prânz; eu nu mă trezisem bine, l-a luat V. la un restaurant din cartier până am devenit prezentabilă. A revenit în duet cu Bănulescu („mioriticii" cum le spune Cușa), amândoi proferau doar banalități când se aflau împreună cu un exilat; de unul singur, fiecare povestea pe nerăsuflate tot ce se petrecea în țară. Nedespărțiți au rămas până s-au certat prin Statele Unite (Eliade e cel care ne vestise ruperea „tandemului").

În felul lui, cu adevărat aparte, Sorescu era curajos. În texte. Și *Iona*, și *Există nervi* se dezvăluiau, în acel context, explozive. Le-am tradus, uneori în direct și improvizat ca în mica sală de la Chaillot unde se reuniseră mai toți regizorii de avangardă ai Parisului, părând că se vor bate pe textele lui. Până la urmă, tot un regizor român, Penciulescu, a montat *Iona* în traducerea mea la Teatrul Lucernaire. Regie oarecare și chiar în contrasens, Iona împleticindu-se pe un sol de cauciuc, când nota specifică a piesei este tocmai închiderea, închiderile succesive. Se întrezărise atunci posibilul său succes. Întrezărit a rămas până azi, în ciuda câtorva cărți publicate prin edituri minuscule.

V. l-a prezentat citindu-i într-o bună zi din volumul *Poeme* la Cenaclul lui Mămăligă, unde nu se putea admite că există „valori" și în țară, ci doar în exil și îndeosebi la acest cenaclu. A fost un miniscandal: „a înnebunit Ierunca, lansează poeți comuniști". Peste o lună-un an, cu toții uitaseră, fiecare se lăuda că el l-a „descoperit" pe Sorescu.

Era foarte prudent — ca să nu spun mai mult. Fraza lui cheie: „s-o lăsăm încurcată". Orice judecată prea tranşantă risca să lovească şi în viitoarele lui — pe atunci minimale — abdicări. Se tot ruga, mai în glumă, mai în serios, de V. să nu mai alcătuiască în *Ethos* „Antologia ruşinii", temându-se că într-o zi va figura şi el acolo, cădelniţând regimul. Revăd precis scena. Ne îndreptam spre metroul Botzaris. Sorescu îl ţinea ca de obicei de braţ afectuos pe V. rugându-l să abandoneze „antologia", cu un zâmbet deja pregătit pe buze ca, în cazul când va fi repezit, să se poată apăra pretinzând că glumea. Mai cred — dar nu mai sunt sigură — că V., în stilul lui implacabil, i-a răspuns, tot cu zâmbetul pe buze, că va ţine rubrica mai departe deschisă tocmai în eventualitatea că-i va putea înscrie şi numele lui. Sorescu nu se juca. Era realmente terorizat de această perspectivă. Deja la *Luceafărul* îi tipăriseră nişte declaraţii compromiţătoare, pe care, grijuliu, nu le scrisese, le spusese. Băieţii, protocronişti, fideli duşmani ai lui, îl înregistraseră. Ce mai putea face? Să le nege? De negândit.

Până a început să râvnească la Premiul Nobel, până a dat şi peste el megalomania, şi s-a pus, de data asta nesilit de nimeni, în slujba lui Iliescu, Marin Sorescu avea un fel de a nu fi nici curajos, dar nici laş care în scriitorimea bucureşteană putea trece aproape drept o atitudine de rezistenţă. La sfârşitul anilor '70 deschisesem o rubrică, „Români în trecere prin Paris", la „Teze şi Antiteze", pentru a primi la microfon pe scriitorii din ţară care prinseseră ceva curaj (primul, adus de Barbăneagră, fusese Băieşu!). Cenzurii nici nu-i trecuse prin cap o asemenea posibilitate, nu se opusese deci la incredibila lor participare la Europa Liberă. Îi protejam cât puteam, aveam grijă ca subiectele să fie pur culturale şi mai mult anodine, în orice caz referindu-se doar la cultura occidentală. Au trecut pe acolo 10-15 scriitori din România. La Bucureşti nu se spune nici pâs. Doar Marin Sorescu era cam îngrijorat şi amâna mereu. Când s-a decis şi a înregistrat şi el, s-au trezit şi autorităţile de la Bucureşti şi au interzis scriitorilor să mai vorbească la microfonul Europei Libere. Aşa că Sorescu a devenit „rezistent fără voie" făcând variaţii umoristice pe tema Turnului Eiffel!

Ultima oară, când i s-a publicat un volum de versuri regional-olteneşti în Franţa sub formă de poeme în proză, Véronique Soulé,

în căutare de disidenți (era în 1989!), voia să-i ia pentru *Libération* un interviu răsunător. Am căutat s-o calmez și să-i explic de ce tipul de curaj al lui Sorescu era diferit de al confraților săi din Est și până la sfârșit (de la textul lui Dinescu) chiar și al unora din țară. V.S. înțelegea repede pe acea vreme și interviul a ieșit, conform speranțelor lui Sorescu, suficient de anost pentru a nu fi remarcat.

Pe tânărul autor al *Poemelor*, revelație de la sfârșitul anilor '60, aș vrea să-l rechem acum în memorie pentru a mă despărți de Marin Sorescu cum s-ar fi cuvenit.

Parcă mereu „n-a fost să fie" în literatura română.

Vineri 13 decembrie

Miercuri seara, cu V., la o prezentare de presă a filmului lui Lucian Pintilie *Prea târziu*. Genericul te lasă să speri o capodoperă. Nu e una mai ales din pricina răstelii neîntrerupte. Absolut toate personajele urlă. Țipătul atât de repetitiv își pierde astfel și forța, și urgența. Măcar personajul principal, Procurorul, interpretat de Răzvan Vasilescu (prezent și în *Balanța*, a ajuns un fel de actor fetiș al lui Pintilie), să fi vorbit normal, spre a scoate în relief agresivitatea, nebunia celorlalți. Dar și el își umflă vocea pentru sudalmă și poruncă. Într-o asemenea asurzeală, nu mai auzi nimic. Avea dreptate V. să spună pe când plecam de acolo „parcă am ieșit de la un film mut". Nu i-a repetat-o lui Lucian a doua zi la telefon deoarece ar fi înțeles-o doar ca o negație completă, ceea ce nu era. Din toate punctele de vedere, filmul, realizat într-una din acele mine de unde a pornit „mineriada" bucureșteană, coboară până la rădăcinile răului. Pentru prima oară înțelegi cu adevărat cum astfel de suboameni au putut furniza materia primă a mineriadei. Într-o intrigă fără legătură directă cu grozăvia din iunie 1990 la București, procurorul caută să identifice un miner suspectat de omoruri în serie, privind imaginele filmate în timpul mineriadei. Pintilie nu uită să-l arate și pe Iliescu mulțumind minerilor. Mizeria și manipularea constantă produc același om nou din oricare strat social ar proveni el. Alegându-l, de astă dată, din măruntaiele pământului, Pintilie a renunțat și la bruma de respirație și umor din *Balanța*, spre a se instala într-un fel de thriller subpământean. Acolo

unde până şi raţiunea nu poate naşte decât monştri. Nu doar crescuţi, dar şi întreţinuţi de un sistem ce nu şi-a schimbat decât aparenţele, Securitatea ţinând mai departe în mâini toate pârghiile puterii (vizita Procurorului în Arhivele Securităţii este, din acest punct de vedere, antologică).

Ce-ar fi de scos din film? Scena în care Procurorul vine s-o vadă pe văduva unui miner ucis. E un stil de mizerabilism ce duce cu gândul prea insistent spre *Germinal*, şi nu patronajul unui Zola îi convine lui Pintilie. Pe vedeta feminină, Cecilia Bârbora (soţia lui Daneliuc), nici măcar destul de frumoasă pentru a depăşi statutul de simplu „obiect“ sexual.

Aş fi „explicitat“ mai multe scene (L.P. cultivă prea sistematic elipsa), printre care şi cea pre-finală a exploziei, nu se vede bine că e provocată de doi securişti. Asupra acestui punct e de acord şi Lucian, care regretă a fi renunţat la o secvenţă ce lămurea totul.

Aseară, la telefon — tocmai sosea de la Bucureşti cu avionul —, l-am găsit mai sumbru, mai amar ca de obicei. Nu înţelege cum românii refuză memoria, pe care vrea să le-o provoace şi întreţină el. Spera, fără îndoială, că *Prea târziu* va reprezenta un şoc, scoţându-i pe români din letargia amnezică. Nu i-a scos nici măcar pe criticii de cinema. Uit să-i amintesc că sălile de cinematograf bucureştene au fost goale şi pentru filmele lui Wajda (*Omul de marmură* şi *Omul de fier*). În postcomunism, memoria este, aproape peste tot, culpabilizată. Şi evident că pentru ea trebuie să lupţi, dar fără speranţă imediată.

Nu-mi amintesc — la nivelul şi cu uneltele noastre — să fi făcut V. şi cu mine altceva de-a lungul unei întregi existenţe. Drama începe când speri să combini această salvgardare generală cu reuşita ta artistică personală. Legată în plus de instantaneitatea filmului ce se cere privit cum se cuvine de la început, fără de care se poate pierde în ceaţa kilometrilor de imagini din Cimitirul Proastei Priviri.

În sală, Alain Paruit cu o tânără şi nouă traducătoare din limba română (lucrează împreună la o antologie a poeţilor basarabeni). Doctorul Meţianu cu soţia (ea regretă că se dă despre România o asemenea „imagine“. Am ajuns alergică la cuvânt).

În noaptea geroasă ne ducem la Odéon să facem cheful pe care l-am ratat de ziua mea.

La telefon, Vona îmi descrie ședința de la Sorbona consacrată lui Eliade. Cum Dubuisson (autorul tezei de doctorat de tristă memorie în care interpreta toată opera lui Eliade la lumina „fascismului" căruia i-ar fi rămas mereu fidel) recidivează, îi răspunde, prost și violent, Basarab Nicolescu, bine, măsurat și ferm Hăulică (e versiunea lui Vona care-i rămâne veșnic recunoscător lui H. pentru Premiul Latina, cred însă că, de data asta, corespunde adevărului). Și Vona insistă să primim pe realizatoarea de la Televiziunea Română. Același refuz.

Astă-seară, sună Bordeianu: a reușit să ducă Institutului de Studii Orientale de la București toată biblioteca lui Mircea Eliade din apartamentul său parizian. I-a telefonat lui Christinel, care, revenită puțin la viață, l-a repezit, redescoperindu-și o dată cu vitalitatea și umorul: „Treaba dumitale, mai vrei să te și felicit!" Îl felicităm noi pentru ea, a făcut și el drumul în TIR, s-a luptat la vamă să fie lăsată să treacă donația, pe Calea Victoriei, în fața institutului, a scos cărțile din camion, le-a despachetat, le-a predat catalogate. A găsit și un notar pentru un act de donație-beton (de la Asociația pentru Democrație din Paris către institut) și astfel volumele nu vor putea fi consultate decât la Institut.

În *Libération* și *Le Monde* (aici inevitabilul Reichmann) articole la moartea lui Marin Sorescu neaduse bine la zi, adică netinând seama de anii postdecembriști în care Sorescu parcă s-a străduit să se nege pe sine.

Sâmbătă 14 decembrie

La insistențele lui Adrian Oprescu ne ducem la Casa Română pentru o seară de Crăciun. Vin să ne ia Dana Diminescu cu prietenul ei arhitect Daniel Ciocâzan, viu, inteligent, cu informația „culturală" la zi. Ne place.

O dată ajunși acolo înțelegem insistențele lui Oprescu. După ce a recitat din Ion Pillat, Alexandru Danielopol citește o „povestire" a lui Oprescu — prima din toată viața lui de ne-scriitor: un fel de „mister" de Crăciun la Canal. Fără clișee, nici sentimentalisme. Surprinzător de sobru. La toate felicitările, nu răspunde decât:

„E o poveste adevărată." Încerc să-l conving că greutatea stă tocmai în a „rendre le vrai vraisemblable", dar nu pare prea impresionat de referirile la Boileau și Camus.

În locul exilaților cu zel de amator și media de vârstă de vreo 70 de ani cântând, de altminteri corect, colinde, o surpriză: un tânăr preot venit cu corala Patriarhiei, acum câțiva ani, a rămas aici. Îl cheamă Stoica și din cinci-șase oameni a făcut un ansamblu cu totul profesional. Când din bariton ce este trece în registrul tenor, parcă te atinge o aripă de înger. Îmi dăruiește o partitură de colinde.

Slabă însă caseta adusă de Charlie de la București cu datini de Crăciun: toate clișeele genului sunt acumulate în imagini impecabil de convenționale.

E prezent și primarul de la Săpânța, amintindu-ne pe scurt epopeea sa. Îl întreb dacă nu se întoarce acum: pe Emil Constantinescu îl cunoaște destul de bine. E însă condamnat penal și până ce o justiție dezbărată de reflexele comuniste nu va revizui procesul, stă locului.

Poghirc — nu-l mai văzusem de mult — îmbătrânit. Ne confirmă punct cu punct ceea ce ne spusese Vona despre ședința consacrată la Sorbona lui Mircea Eliade. Se pare că unul din momentele tari, după acuzațiile de antisemitism lansate de Dubuisson, a fost provocat tocmai de Vona care s-a ridicat pentru a mărturisi că n-a simțit urmă de așa ceva la Mircea. Poghirc are de gând să răspundă în scris punct cu punct „tezelor" lui Dubuisson. Se miră că nu ne-a văzut la Sorbona. E oare chiar incapabil să înțeleagă că, ședința fiind organizată de Centrul Cultural Român, nici prin cap nu ne-ar fi trecut să mergem? Probabil, din moment ce el a fost de mai multe ori la Ambasadă.

„Gazdele", Alexandru Ghica, Victor Popescu, Adrian Oprescu, Charlie de Hillerin, par fericite de reușita „șezătorii" care se lasă cu bufet și, când ieșim pe ușă, chiar cu cântec.

De fiecare dată, la astfel de întruniri „le temps retrouvé". În parte și de aceea le evit.

Seara, la televiziune, un nou episod al documentarului „Hitler-Staline: liaisons dangereuses" din cadrul emisiunii „Les Dossiers de l'Histoire". Azi, a treia parte și, din păcate, ultima. Înregistrez

pe casetă nu pentru că ar cuprinde multe documente de arhivă care să ne modifice viziunea, ci din pricina punctului de vedere al realizatorului, Jean-François Delassus. Cred că nu mă înşel: pentru prima oară este pus în chestiune, într-o emisiune televizată, procesul de la Nürnberg. Injustiţia era flagrantă din moment ce numai naziştii se vedeau acuzaţi de declanşarea războiului, când o parte din cei care-i judecau, sovieticii, purtau şi ei răspunderea pactului germano-sovietic, a sfârtecării Poloniei, a răpirii Ţărilor Baltice şi Basarabiei (toţi spun „Moldova“, mai aberant e că aşa o numesc până şi basarabenii). Împărţirea Europei, cedarea unei bune jumătăţi lui Stalin sunt evocate cu o claritate de care, până acum, nu-i credeam capabili decât pe cei din Est ce suferiseră de pe urma acestui târg abject. Dacă aş şti că istoria se va scrie aşa, cred că aş ieşi mai uşor din veacul acesta mucegăit şi delirant.

Sâmbătă 21 decembrie

În lipsă de ordinator (îl repară din nou Gabriel Popovici), n-am mai notat nimic de vreo săptămână şi n-are sens să încerc acum — e vreo 2 dimineaţa — a recupera.

Poate doar un telefon cu Gabriel în care ne-a povestit lansarea volumului de teatru al lui Zografi la Librăria Humanitas. De fapt „lansarea“ s-a transformat într-un inenarabil scenariu cu pisicii lui Carmen rătăciţi printre cărţi şi invitaţi.

Din România doar veşti despre „moliciunea“ primelor reacţii în noul Parlament, la nivel de guvern şi de Cotroceni unde se joacă de-a „pupatul“ caragialesc. Numai Stere Gulea a fost până acum numit „director interimar“ la Televiziune, post pentru care nu cred că este făcut. Mi-e din ce în ce mai teamă că opoziţia la putere nu va face marea curăţenie generală fără de care „schimbarea“ riscă să rămână un tic verbal. Nou personaj dominator, Zoe Petre are în *22* un articol uimitor. Un coleg al ei, „distinsul istoric“ Florin Constantiniu, a comparat-o, nătâng şi lingău, cu Ioana d'Arc. Evident respinge comparaţia. O clipă speri că e dintr-o elementară modestie sau îţi spui că şi-a dat seama de grotescul situaţiei. Nu, motivările ei sunt diferite: nu poate fi Ioana d'Arc deoarece e căsătorită şi are doi copii. Altă piedică nu vede. Se propune chiar în

rolul de Pythia. Probabil fiindcă a prevăzut succesul lui E. Constantinescu. Z.P. şi-a numit şi fiul consilier la Cotroceni. E penibil.

Ieri, un documentar excelent asupra lui Balthus, filmat la casa lui de munte (un imens *châlet*) din Elveţia. Are 88 de ani, mai pictează încă (dar cu mare greutate), nu spune nimic excepţional despre prietenii săi, Artaud, Picasso, Breton şi mai ales Malraux. Totuşi prezenţa acestui bătrân ce pare centenar e mereu intensă. Iar pictura lui, văzută într-o astfel de miniretrospectivă, pare şi mai personală, şi mai însemnată, şi mai „vicioasă“ (cum să eviţi referinţa la Sade, privindu-i nudurile adolescentine vegheate de pisici sumbre ca nişte zeităţi de zgură şi pândite de bărbaţi nu atât de distraţi precum par?). Clipă patetică atunci când soţia lui, mult mai tânără, o japoneză, nu-i pregăteşte doar culorile, dar şi pune, sub supravegherea lui, două-trei tuşe de alb pe tabloul la care lucrează acum. Ar trebui să-şi pregătească senin trecerea deoarece lasă în urmă „formele“ victorioase ale Muzeului Imaginar. Nemaiputând ţine pensula în mâinile sale (deformate de reumatisme ca ale lui Mircea Eliade), Balthus e departe însă şi de seninătate, şi de împăcare. Simţi în el, dimpotrivă, o încruntare obosită de care nu mai are când să se vindece.

A murit Mastroianni. Mai cade un zid din Roma lui Fellini. Dar şi a mea, oraşul din lume unde m-am simţit cel mai acasă: mi se părea că mă lovesc la fiecare colţ de stradă de câte un Mastroianni.

Duminică 22 decembrie

O perlă pe care o recopiez după „Revista revistelor“ din *România literară* (nr. 49). Dar mai întâi cine este autorul acestei bijuterii de imbecilitate fandosită: Ulm Spineanu, actualul ministru al Reformei. Era printre cei selectaţi la postul de prim-ministru. Când a citit aşa minune, Liiceanu i-a telefonat direct lui Diaconescu, deşi nici nu ştiu dacă-l cunoştea. I-a atras atenţia să nu se facă de râs PNŢ-ul şi o dată cu el întreaga opoziţie, Spineanu fiind ştiut de toată lumea ca omul ce nu şi-a dus niciodată o frază până la capăt. Diaconescu i-a dat atunci acest răspuns istoric: vechimea în partid şi nu competenţa reprezintă criteriul de care sunt obligaţi să ţină seama în partid. Iată ce dă vechimea în aceste citate din

Spineanu, colecționate de *Academia Cațavencu* (nr. 47) și reluate de *România literară*:

„Indiferent cum, într-un final, primordialitatea lui «a ști» politic și social, care nu înseamnă un glotosocietarism, își va desemna predictabilitatea, și-n consecință echilibrul între «a fi» și «a avea».“

Și:

„Conștiința ne este de fiecare dată rodul posteriorului, iar, în fond, profunzimea personalității fiecăruia, la un moment dat, se desprinde exogen-selectiv de bunul personal, devenind un fel de stare a ansamblului socio-patrimonial.“

Și cronicarul de la *România literară* se întreabă: „În afară de faptul c-ar fi umplut toate rubricile *Cațavencului*, oare cum i-ar fi stat acestei conștiințe-rod-al-posteriorului cu glotosocietarismul lui cu tot ca premier?“

În *22* (nr. 50) același articol — remarcabil — semnat de Libuše Valentová și într-o revistă de la Praga: „O mărturie despre experimentul inuman de la Pitești“. Traducătoare din română în cehă și profesoară de limba și literatura română a Universității din Praga, Valentová i-a luat un interviu lui V., stăruind în mai multe rânduri să fie oaspetele unui seminar de limba română la Universitatea cehă. Nu-mi dau seama de ce nu l-a interesat pe V. să stea la umbra Castelului, fost kafkian, cel puțin un *week-end.*

Din nou am petrecut o bună parte a zilei cu „sacrificatul“ nostru cvasicotidian: Gabriel Popovici. De data asta a instalat și s-a străduit să-mi explice mânuirea celui mai complicat telefon-répondeur-fax pe care l-am avut vreodată.

Luni 23 decembrie

Pe ger, azi, până la clinica de la St. Cloud. După vreo oră de examene (capacitate respiratorie și electrocardiogramă de efort) un doctor nou crede a fi găsit cheia suflului de care prea am vorbit și am scris. Schimbă ceva la stimulator și într-adevăr la întoarcere urc panta și scările normal.

La dus, șoferul de taxi, un negru cu păr alb, mă pune la curent, mânios pe necredincioși, cu Judecata de Apoi. Începând cu Eva. Neapărat cu ea. Dacă n-ar fi poftit la mărul ăla, mai muream noi, urmașii? La întoarcere, un șofer alb cu părul negru (pare cănit)

îmi descrie tot drumul — mai mult de o oră — operațiile lui de inimă. N-a avut mare lucru: doar un infarct și câteva coronariene astupate. Încolo, ca la Boris Elțîn (s-a întors după cinci „pointages" la Kremlin), toate merg strună.

M-au împiedicat să privesc mai atent peisajul iernatic pe când treceam prin Bois de Boulogne, nu departe de Christiane. Erau amândoi guralivi și sentențioși.

Sâmbătă 28 decembrie

Pe ger (minus 4-5 grade), seria de Crăciun. În Ajun, la Cristovici și Ioana, cu un văr al lui și doamna Cristovici (mult mai în formă acum, când se apropie de 80 de ani sau i-a și împlinit, decât pe la 70). În seara de Crăciun, la Marie-France și Rodica, cu Simone și Maria B. A doua zi, la Mihnea și Catherine, cu prezența neașteptată, dar mereu agreabilă a lui Bernard Poulet, sosind pe motocicletă (pe frigul ăsta!) de la *L'Événement du Jeudi* unde este acum redactor-șef. Are preocupări filozofice pe care nu i le cunoșteam și e mai ales pasionat de Gauchet, aproape necunoscut de marele public. Ne povestește, nu fără umor, cum a participat la „confecția" unei cărți a lui — Soros. Sau despre el.

Telefoane de Moș Ajun: un colind (la propriu, nu la figurat) pe care ni-l cântă, nerenunțând la nici o strofă, sculptorul maramureșean Oloș. Încerc să-l întrerup tocmai când venise în „cor" și soția lui, deoarece credeam că telefonează din România și se ruinează. De fapt, chema din Germania, dar tot nu l-am lăsat să meargă până la capătul mișcătoarei sale litanii.

Zografi a descoperit că poate avea un număr parizian de la o cabină telefonică de pe stradă și ne sună și el de Moș Ajun. Stăm de vorbă și cu Paler, tocmai scria un articol împotriva metehnelor bisericești moștenite de la predecesori: Ciorbea a cerut să se facă o sfeștanie în localul guvernului spre a alunga duhurile rele. Mai bine s-ar apuca să măture singuri prin ogrăzile lor. Până la fantome, ne lovim de neocomuniști în carne și oase. Ungheanu tot la Cultură, Virgil Tănase n-a fost nici el dat afară. Sunt probabil prea grăbită. Gabriela Ad. telefonează acum câteva clipe (e ora 17) de la *22*. De trei zile au început să fie rechemați ambasadorii din principalele capitale (și cel din Paris, evident). După ea, prima problemă

este politica externă (NATO), a doua: perioada de superausteritate ce se deschide acum (va fi mizerie în locul promisiunilor demagogice ale Convenției, cu laptele și mierea din „Contractul pentru România“) și doar în al treilea rând inevitabila schimbare a celor cu răspundere.

Revenind la urările bucureștene: Mariana Marin și, prin intermediul roboților, Patapievici. N-o uităm nici pe Monica Spiridon. Și evident nu pe Niki, cu care vorbim și de la noi, și de la Mihnea.

Din California, Luli August-Sturdza (ne dăm întâlnire la 100 de ani pe digul de la Mangalia, acum ar fi mai greu, a fost operată la șira spinării și a stat în ghips șase luni de zile). Îi telefonăm lui Christinel: singură și, firește, nefericită. De la Paris, printre alții: Rodica și Oana, ca și Al. Călinescu.

Și maldărul de felicitări la care, din păcate, trebuie răspuns.

Ieri-seară, pe când erau la noi Dana și Daniel, pe *répondeur* Șerban Gheorghiu: a murit Lucia Rolland de Renéville! Deodată trec de la ultimii ani de absență, aproape nu ne mai vedeam, înspre trecutul când ne trecea orice boală numai consultându-ne cu ea la telefon și ne simțeam la adăpost știind-o alături. Mă cuprinde o tristețe deplină, de parcă ar fi pusă în mormânt nu ființa ce-și ducea vremea prin clinici și respira doar cu un aparat cu oxigen, târându-și cei 85 de ani, ci indefectibila prietenă dintr-o epocă ce se împuținează cu fiecare martor ce dispare.

V. a redescoperit prin nu știu ce dosar o pagină de Jurnal cu scena din 1959 de la Puck, când Cioran și-a bătut joc de Basil. O citesc cu încântare și reușesc să-l conving pe V. s-o trimită pentru „Diagonale“ la *România literară* și s-o înregistreze pentru Deutsche Welle (eu citesc al doilea Malraux). La telefon, intervine și Emil Hurezeanu sosit de la Timișoara de la un destul de slab — dacă nu chiar deplorabil — colocviu cu Blandiana și Portocală (care KGB-izează totul) și se pregătește să se întoarcă acolo. Mai bârfim puțin, slavă Domnului, avem și din ce!

Marți 31 decembrie

Mereu frig. A nins, dar totul e cenușiu și urât. Mai bine mă feresc de ispita convențională a bilanțului. În orice caz, 1996 îl las în urmă fără regrete.

Duminică, telefonează la miez de noapte Herlea, reîntors — ministru — de la Bucureşti. Blandiana şi Constantinescu ar fi insistat să ia Externele. El n-a vrut, va fi şi aşa destul de complicat cu acest subsecretariat (?) la Integrarea Europeană. Nu prea înţeleg — Externele fuseseră promise lui Severin deja, între cele două tururi pentru prezidenţiale — dar n-ar avea nici un sens să intru în discuţie. De fapt, Herlea — convorbirea noastră durează vreun ceas — de altceva are nevoie: de încurajări. A renunţat pentru a fi ministru la cetăţenia lui franceză, nu şi la postul său de profesor, şi nu prea ştie cum va putea duce până la capăt cele două activităţi. Se simte de pe acum frânt: guvernul se tot reuneşte de dimineaţa până seara târziu. Iarna năprasnică ce s-a abătut asupra Europei (şi mai ales a Estului: sunt minus 35 de grade în nordul Moldovei şi în Polonia) face să bată un vânt de panică: „gazele" nu funcţionează în unele cartiere din Bucureşti, căldura la fel. Uzinele, întreprinderile, chiar şi băncile au fost puse în concediu prelungit până la 6 ianuarie: de fapt un şomaj tehnic (pentru a nu se consuma energia) camuflat în vacanţă. Herlea se plânge de lipsa de personalităţi cu experienţă la posturile-cheie. Bunăvoinţa mea merge până într-acolo, încât nu-i mai amintesc că la PNŢ s-a dat preferinţă vechimii în partid şi că nu s-a făcut apel la competenţe atunci şi acolo unde existau. Altfel, ce ministru de Externe ar fi fost mai indicat decât Pleşu? Ce director — fie şi interimar — pentru Televiziune în afara lui Liiceanu? Ce ministru la Cultură sau la Învăţământ altul decât Manolescu? Şi aşa mai departe. Ar mai trebui pus în acuzare însuşi „Contractul pentru România" promiţând lapte şi miere în doar 200 de zile. Mi s-ar răspunde că demagogia e inevitabilă în orice democraţie. De fapt, am discutat de mai multe ori cu Herlea prin anii 1990-1992, când mai credeam în buna-credinţă şi mai ales bunăvoinţa fiecăruia. De câte ori, de pildă, l-am rugat să-i transmită lui Coposu că prezenţa lui Ioan Alexandru ca vicepreşedinte al PNŢ îi îndepărtează pe scriitorii şi intelectualii ce cunosc rolul de „mistic de stat" jucat de poet sub Ceauşescu. Nu ştiu dacă vreodată a îndrăznit s-o facă. Acum se plânge de Diaconescu că este prea bătrân (are 80 de ani) şi fără vlagă. Herlea ar vrea să găsească personalităţi din străinătate (n-am înţeles prea bine dacă români sau francezi) pentru rolul de consilieri. Vrea

să știe dacă poate avea încredere în Gabriela Ad. (i-a cerut un interviu sau colaborarea). În general, e foarte amar cu presa care nu-i susține — obsesia iliesciană moștenită, ca și „imaginea“ României peste hotare. Aveau intenția să creeze chiar un minister al „Imaginii“ și i-a scăpat de ridicol un articol ofensiv al lui Paler. Herlea se plânge și de *România liberă*, convertită tardiv la obiectivitate critică, și de *Ziua* și *Adevărul* care au făcut mare tărăboi în jurul lui Zoe Petre ce și-a numit fiul consilier la Cotroceni. „O anumită presă!“ — vorba lui Iliescu. În orice caz, pe noii guvernanți — chiar atunci când prostia sau pretenția lor mă irită — îi plâng sincer: înainte de orice bătălie, riscă să fie înfrânți de generalul Iarnă.

Gabriel, de care dăm cu greu, nu se plânge de frig. Dimpotrivă, doarme cu fereastra deschisă. Îl punem în gardă — să nu spună așa ceva la București, riscă să fie linșat. E foarte impresionat de ultimele poeme ale lui Sorescu (apărute în *România literară*): nu-și explică cum un biet șmecheraș oportunist ca S. — a dezgustat pe toată lumea în postdecembrism — poate fi, în același timp, un poet autentic. Entuziasmat mai departe de *Oedip*-ul lui Zografi (textul n-a ajuns încă până la noi) a propus să-l editeze la Humanitas. Zografi a refuzat.

Smaranda Vultur ne cere, mie sau lui V., câteva rânduri de prezentare a tezei sale de doctorat cu deportările în Bărăgan. Poți să refuzi? Când vor înțelege însă oamenii că a scrie „doar câteva rânduri“ e mai dificil decât pagini întregi?

În *Memoria* (numărul 18, trimis de Irena Talaban), câteva pagini (de data asta mai interesante) asupra mărturiei supraviețuitorilor de la Pitești.

Restul ziarelor din țară încă nu le-am deschis. Iar va trebui să mă ocup cu nimicuri (răspuns la felicitări, lecturi de articole și manuscrise trimise din România) în timpul pe care speram măcar acum să-l rezerv analizei detaliate a „dosarului“ mamei de la SRI. Cu lectura lui mi-am petrecut ultimele săptămâni și zile și s-ar putea ca tocmai de aceea totul să mi se pară nu doar geros (ah, cât detesta mama iarna!), ci și mohorât.

Încheiem anul, puțin înainte de ora fatidică, printr-un apel al lui Niki. Binețe și urări. Suntem mișcați de fidelitatea sa.

1997

Duminică 5 ianuarie

Început de an mărunțit între telefoane și răspuns la felicitări. Frigul ne asediază, timpul e mohorât, un fel de stare de alarmă a cenușiului.

În afară de „parizieni“, telefoane mai ales cu Bucureștiul: Zografi, tot dintr-o cabină telefonică, Gabriel, Patapievici, Gabriela Omăt.

Asupra „stării de fapt“ de sub noua guvernare, opiniile sunt de-a dreptul antagoniste. Pentru unii, mai toți noii miniștri se fac de râs, sunt incapabili, se dedau la scandaloase nepotisme, de la Constantinescu, care și-a numit un văr prefect iar acesta, la rândul lui, și-a instalat întreaga familie în prefectură, până la Zoe Petre provocând scandal în presă prin numirea fiului la Cotroceni. După aceiași, spre a-l primi pe noul președinte al „Republicii Moldova“, Lucinski, Constantinescu ar fi oprit timp de un ceas — ca pe vremea lui Ceaușescu — circulația pe Calea Victoriei. Doina Cornea s-ar fi făcut de râs, cerând să se decreteze un moratoriu conform căruia *mass-media* să nu mai critice guvernul timp de un an, lăsându-i astfel răgazul să lucreze și să arate ce poate. Atât de extravagant, încât sper că nu este decât o glumă.

În schimb, Gabriel e încântat de scurtul discurs „churchillian“ al lui Ciorbea la Televiziune și găsește că într-adevăr noul guvern n-a avut încă timp să arate ce poate. N-o face oare și din cavalerism, spre a nu se arăta în vreun fel jignit că director — e drept interimar — la Televiziune a fost numit Stere Gulea, care și-a luat drept consilieri pe Alina Mungiu și pe Nistorescu? Când Sindicatul Liber al lui Iuga nu s-a luptat decât pentru Gabriel…

Despre cartea Smarandei Vultur *Istorie trăită, istorie povestită* am scris rândurile cerute în mai puțin de un sfert de oră,

într-atâta tema enunțată în „Argumentul“ ei ce ține loc de prefață mă implică direct: memorie-istorie, memorie-uitare, contractul cu tăcerea. Îi voi faxa acest scurt text mâine, direct la Academia din Timişoara.

Tot cu străinătățile: o chemăm la Ierusalim pe Ileana Vrancea. Din moment ce şi-a pus telefon în bună parte pentru noi....

Telefonul cel mai ciudat îl primim de la Frédéric Martel. Pleacă la sfârşitul lunii pentru trei zile la Bucureşti, cu Rocard şi Martine Aubry. Primul e potolit şi consecvent în cariera lui de păgubos. Se pare totuşi că Chirac asupra căruia a scris un articol favorabil, la începutul domniei în *Le Monde*, l-ar vrea ministru de Externe în viitoarea coabitare (la proximele alegeri legislative ies sigur socialiştii aliați cu... comuniştii). Martine Aubry n-are, în schimb, moderația tatălui său, Delors, îi zbârnie capul (altminteri nu prost mobilat) cu tot felul de clişee ale stângii. Au fost amândoi invitați de... Constantinescu (pentru care nu există decât un „socialist“ cu adevărat primejdios... Manolescu). Martel cere sfaturi: pe cine să vadă „iluştrii oaspeți“ în afară de „oficiali“ şi cum au evoluat cei pe care i-a cunoscut în România. Insist asupra unei întrevederi cu Grupul pentru Dialog Social, nu uit de un interviu în *22* — altul poate în *România liberă*, fără a mai socoti televiziunile. Dar Martel ne cere ajutorul şi pentru că vrea să organizeze o seară nu la restaurant, ci la Gabriel acasă, cu Pleşu şi Manolescu. De câte ori îl revede pe Finkielkraut, acesta îi vorbeşte despre memorabila seară de discuție la şi cu Gabriel. L-am sunat aseară pe Gabriel: reuniunea-cină va avea loc la Pleşu, totul este aranjat. Va veni şi Manolescu, va şti să insiste Mihnea care iar pleacă la Bucureşti, îi vom telefona şi noi încă o dată. S-ar părea, după Martel, că socialiştii rocardieni vor să facă un „bilanț“ al comunismului după implozia lui, de unde şi ideea de a se duce în țările din Est. Dacă resimt urgența unei astfel de chestionări — ceea ce până acum nu s-a dovedit — cum oare prevăd ei, fără vreo lacrimă de conştiință, colaborarea cu comuniştii (oricât de cumințiți ar fi ei) într-un viitor guvern? O întrebare la care nu poate răspunde nici o călătorie de studii în Est. Şi mai ales nu în România.

Daniel Ilea ne-a adus tomul II din romanul fratelui său, Marian Ilea, *Desiştea*, prezentat pe copertă de Lucian Raicu.

Stelian Tănase a trimis o culegere din studiile lui de politologie publicate mai întâi în *Sfera politicii* şi acum în carte sub titlul *Revoluţia ca eşec*.

În fond, nimic nu e important în afara faptului de a fi ajuns la capăt cu citirea, notarea, clasarea dosarului mamei de la SRI. Retrăirea, zi de zi şi document după document, a urmăririi şi arestării ei, citirea schimbului nostru de corespondenţă mutiliat de traducere, pătat de mahalagisme partinice, regăsirea ultimelor mele cărţi poştale pe care mama nu le-a primit niciodată (au sosit după arestarea ei), totul mi-a fost intolerabil. Nu m-am împăcat cu nimic din tot ceea ce s-a petrecut cu ea acum vreo 40 de ani. Nu cred că voi fi în stare să pun pe hârtie capitolul pe care nădăjduiam să i-l consacru în ipoteticele mele *Repere*: „Trece tramvaiul". Semprun a scris o întreagă carte, *L'Ecriture ou la vie*, explicând de ce a fost incapabil să scrie despre experienţa lui la Buchenwald. N-a supravieţuit decât făcând un pact cu uitarea. Revenirea spre amintirea insuportabilă nu se înfăptuieşte decât printr-o asceză aparte. Or, în ceea ce o priveşte pe mama, eu nu sunt în stare de un asemenea efort. Dacă aş fi fost eu victima directă poate că aş fi suportat mai uşor. Cum m-aş încumeta însă să rechem imaginile suferinţei şi morţii ei în închisoare, când n-am izbutit s-o smulg din mâinile lor, în ciuda intervenţiilor de fiecare zi? Doi ani zadarnici n-am mai făcut decât asta: să bat la uşa politicienilor francezi.

Mă împleticesc în gânduri şi în vorbe, ori de câte ori mă lovesc de acest trecut-prezent. Or, de vreo două săptămâni retrăiesc toate senzaţiile de atunci. Cu ce preţ numai eu ştiu.

Joi 16 ianuarie

Am terminat învălmăşita carte *Les aveux des archives* în care Karel Bartoşek, prea implicat în istoria contemporană (fost semnatar al *Chartei '77*, fost disident, fost deţinut politic, fost exilat, fost redactor-şef la *Nouvelle Alternative*), actual cercetător la CNRS, deschide în 1990 Arhivele de la Praga. Se regăseşte într-atâta pe sine şi istoria trăită, încât, asemenea lui Bukovski, în loc de un studiu riguros scrie un text „baroc", jumătate interviuri, confesiune, ţipăt, jumătate ipoteze îndrăzneţe pornind de la documentele de arhivă. Notam la 15 noiembrie '96 degradantul şi semnificativul atac al

lui Alexandre Adler (mi s-a spus între timp că a sosit în Franța ca român înainte să se obrăznicească în calitate de francez sadea pe toate ecranele de televiziune) ce nu suporta crima de lese-onoare comunistă înfăptuită de Bartoşek. Între timp, numai în *Le Monde* au apărut vreo 7-8 articole şi o „Scrisoare deschisă" semnată de 20 de istorici şi universitari împotriva lui Adler, chiar dacă apărătorii lui Bartoşek nu sunt total de acord că *L'Aveu* al lui Artur London ar fi reprezentat o manipulare comunistă spre a impune drept victime ale comunismului doar pe comuniştii sacrificaţi pe altarul stalinismului. De fapt, Bartoşek susţine — pe bună dreptate şi cu documente — altceva, poate şi mai grav: înainte de a fi implicaţi în marile procese, „brigadiştii" lucraseră cu serviciile secrete comuniste în timpul Războiului Civil din Spania (London colaborase cu consilierii sovietici la „epurarea" partidului catalan) şi apoi le iniţiaseră în ţara lor. Deci comuniştii cehi şi slovaci din Brigăzile internaţionale, în bună parte organizatori ai poliţiei secrete, persecutaseră, arestaseră, prigoniseră pe ne-comuniştii căzuţi victime Marii Terori încă din 1949 în Cehoslovacia. Despre ne-comunişti nici un ecou în Apus, unde intelectualii n-au început să se emoţioneze decât atunci când persecutorilor de ieri le-a venit rândul să fie şi ei persecutaţi.

Memorabilă o mărturie a lui Ladislav Holdos, fost ministru slovac, inclus în marile procese din 1951. O scenă pe care n-am mai întâlnit-o în „literatura" genului: în celula unde L.H. este izolat, pierzând simţul timpului şi spaţiului, pătrund 27 de muşte. Le-a numărat. 27, e sigur. Viaţa lui s-a schimbat: nu mai e singur. Când se întinde pentru somnul supravegheat de noapte — cu faţa în sus — şi muştele încep să-l pişte, Holdos e aproape fericit de acest contact „uman" (p. 27). Le presară lângă pat şi firimituri din biata lui bucată de pâine. Numai să nu-l lase singur.

Cartea lui Bartoşek apare la Seuil într-o colecţie, „Arhivele comunismului", condusă de Stéphane Courtois şi Nicolas Werth, amândoi aparţinând, dacă am înţeles bine, „şcolii" lui Annie Kriegel. În orice caz remarcabili, judecând după prefaţa la studiul de faţă în care insistă asupra evenimentului fără precedent în istorie reprezentat de deschiderea arhivelor comuniste, cuprinzând, doar cele din fosta URSS, sute de milioane de pagini. Cei doi istorici

explică această supraabundență de material prin dubla natură a sistemului comunist: „conspirativitatea", obsesie centrală la Lenin (de unde mania „secretului"), și „civilizația de raport" în sensul raportului scris pentru orice mișcare în partid și poliție, nimeni neîndrăznind să ia vreo inițiativă personală.

Scriu două cronici despre Bartoșek, pentru ianuarie și februarie (*România literară* și Deutsche Welle). Și i-o „recomand" lui Gabriel care va participa la o emisiune asupra Arhivelor pe care el însuși a sugerat-o noii Televiziuni unde Stere Gulea taie și spânzură, din fericire, iar Alina Mungiu are funcții cvasidirectoriale. Gabriel reacționa astfel și la indignarea mea că noul Parlament nu votează o lege spre a pune Arhivele la dispoziția tuturor, cum s-a făcut în Germania de Est.

E sectorul unde schimbarea ia aspectele cele mai spectaculare. Altfel, și Severin și-a rechemat mai mulți ambasadori (printre care și pe cel de la Paris), iar la București au fost arestați un om de afaceri prea veros, și, mai important, Miron Cosma, șeful sindicalist care a adus minerii la București (o răzbunare directă a lui Roman, bine venită).

Pentru moment, cu aceste câteva excepții, „schimbarea" lâncezește. Ce șansă am avut totuși de a ne vedea dezbărați de neocomuniști înainte să înceapă marea contestație de stradă la Belgrad (împotriva lui Miloșevici) și în Bulgaria (împotriva guvernului comunist). Scenariul este de fiecare dată același, cu tinerețea și avântul manifestanților (în majoritate, studenți). Or, la noi s-a jucat o primă oară în decembrie '89; apoi în '90 în Piața Universității. N-am mai fi avut putere să-l reiterăm acum cu aceeași tenacitate ca sârbii și bulgarii ce par meniți să câștige. Noi am câștigat prin alegeri. Din care nu prea știm încă ce se va... alege.

De la București știri mereu contradictorii. Asupra ambasadei de la Paris se fantasmează cel mai intens. Ne-a telefonat Patapievici: Toader Paleologu tocmai fusese pe la el, propunându-i, dacă Alecu e din nou numit ambasador, să fie ei doi consilierii săi. Alecu își face iluzii. Cine știe ce neajutorat național-țărănist va fi ales în final de partid. În interviul luat în *22*, ministrul de Interne, Dejeu, este lamentabil. Se tot apără că nu cunoaște dosarele, iar atunci când nu face pe neștiutorul o ia cu „înțelepciunea". (Să abordăm

cu înțelepciune fiecare caz în parte și așa mai departe într-o înșiruire de vorbe goale...) Siropeală penibilă în sectorul unde schimbarea ar trebui să fie cea mai drastică.

E, din păcate, adevărat că Doina Cornea a cerut presei un armistițiu de un an în care să se abțină de a mai critica guvernul! Aș fi refuzat în continuare să cred o astfel de aberație dacă n-aș fi găsit citate din articolul ei reluate în *Lumea liberă*: îi reproșează lui Paler că l-a atacat pe Gabriel Andreescu, când acesta din urmă a început polemica. Doina Cornea a uitat că sub Ceaușescu lupta împotriva cenzurii.

Am citit, în sfârșit, *Oedip*-ul lui Zografi. Ca totdeauna, pornește de atât de sus, încât te întrebi angoasat cum se va putea feri de cădere. De data asta, saltul inițial e ideea că Oedip nu mai vrea să iasă din templul Pythiei ca să nu se îndeplinească cele prezise de ea. Iar finalul — Oedip a plecat totuși, acceptându-și destinul mai bine decât să trăiască într-un prezent lipsit de transcendență — se salvează poetic. În plus, ecranul imens pe care se desfășoară în actul al doilea viața cea mai secretă a cetății, aducând prezentul la îndemâna lui Oedip și supunându-i-se astfel, ar trebui să ispitească pe cei mai dotați regizori români. Gabriel îmi reproșează lipsa de entuziasm ce se simte din... voce (pentru el *Oedip*-ul lui Z. e o „capodoperă“). Însă Zografi e mulțumit cu ce-i spunem la telefon. Acum va accepta ca piesa să-i fie publicată la Humanitas, aștepta reacția noastră. Are presă bună pentru volumul de teatru (Dan C. Mihăilescu cu un articol entuziast în *22*), dar nu se fălește deloc. Unul, în sfârșit, căruia succesul nu-i va suci capul.

Daniel Vighi ne trimite o scrisoare caldă și plină de haz (cum a scăpat el de comunism plecând de la bloc și strămutându-se într-o casă cu grădină) și o serie de cărți: *Valahia de mucava* — ne atrage atenția că scrie în ea despre V. —, două studii-anchetă-interviuri despre deportarea în Bărăganul anilor '50, primul cu Viorel Marineasa, *Rusalii '51*, al doilea și cu Valentin Sămânță, *Deportarea în Bărăgan*, adăugându-le un album cu pozele celor deportați, *Bărăgan, fotomemoria unei deportări*. Scrisoarea lui ne-a plăcut atât de mult, încât V. a fost de acord să-i spun, în răspuns la urări, că primul drum pe care l-am face la Timișoara ar fi spre vechiul gutui din curtea lui.

Au început insistențele pentru călătoria în România la începutul lunii mai, când se lansează la Humanitas volumul de poeme al Liei Savu în inspirata traducere a lui Doinaş.

Eugen Simion îmi trimite studiul său *E. Lovinescu, scepticul mântuit*, reeditat în două volume la „Grai şi suflet — Cultura națională" (nu-mi dau seama dacă e sau nu o editură a Academiei Române peste care domneşte, vicepreşedințial, Simion). Adaugă şi o scrisoare, de fapt o mână întinsă. Îi răspund cu urări politicoase, ignorând însă tentativa de reconciliere. Cum să te împaci cu lipsa de caracter? Deoarece la el oportunismul şi fuga după fotolii sunt prea vizibile pentru a mai lăsa loc vreunei alte interpretări, deci discuției asupra „autonomiei esteticului", cum ar năzui el. Aşa că i-am răspuns, după mulțumiri şi felicitări, printr-un suficient de sec: „În rest, ce să mai discutăm?"

De ce n-aş încheia trist de tot? Duminica trecută i-am telefonat Yvonnei Rossignon. Nu mă auzea deloc deşi urlam, mă lua pe italieneşte şi nu pricepea cu cine vorbeşte. Mi-a fost teamă că şi-a pierdut mințile. Nu, era mai simplu: a surzit. Până la sfârşit, şi-a dat seama cine sunt şi a redevenit, pentru o clipă, cea pe care o ştiam. Chiar dacă mă numea cu încăpățânare Rodica. Are Parkinson, nu mai aude bine, nu mai poate umbla. Stă, din fericire, cu Dino în casă, deşi se plânge de noră, e mai liniştitor s-o ştiu cu cineva pe lângă ea. Mi-e gura amară la sfârşitul convorbirii: parcă m-aş fi întors într-o casă năruită. Roma mea în zdrențe.

Seara, ne cheamă Christinel. Nici ea nu mă aude decât dacă țip. Convorbirea nu ține deci mult. Ce nuanțe poți introduce într-un urlet?

Sâmbătă 18 ianuarie

Telefonează M.-F. încă fierbând de indignare din pricina „prestației" lui Alain Peyrefitte aseară la emisiunea lui Pivot consacrată Chinei şi disidenților săi. Îi împărtăşesc, de data asta, furia. Deşi pus la punct la modul exemplar acum vreo 10-15 ani de Simon Leys în *Les habits neufs du président Mao*, Peyrefitte recidivează acum cu *La Chine s'éveille*. „Argumentele" sunt aceleaşi care au servit şi pentru plecăciunea față de Hitler, şi pentru ocultarea crimelor staliniste, le-am învățat pe de rost, ce sens ar mai avea să le

mai repet? Cum Peyrefitte a fost dotat de natură (deci nu e vina lui) şi cu o faţă din care nu vezi decât grimasa, parcă se transformase aseară în masca laşităţii democraţiilor occidentale, care, pentru „bune relaţii paşnice" şi comerţ, sunt în stare să justifice orice crimă cu simpla condiţie să se petreacă aiurea. Omului „de dreapta" Peyrefitte i se pare normal ca, în China, un regim de extremă stânga să-şi bage în lagăre opozanţii, din moment ce Parisul poate face afaceri cu Beijing-ul. Măcar de ar fi asumat cinismul atitudinii sale de o tristă consecvenţă. A.P. voia însă să ne dovedească că are şi suflet. Din luciditate politică stă de vorbă şi tratează cu şefii comunişti din China. Din bunătate a găzduit la el un disident cu condiţia să tacă, să nu se manifeste în nici un fel (ce altceva voia şi Puterea din China?). O lună l-a adăpostit. Şi cu această lună crede probabil că s-a spălat de deceniile de strânsă colaborare cu tiranii.

Din fericire îi are în faţă pe Noël Mamère şi Marie Holzman (au scos şi ei o carte, de cealaltă parte a baricadei, *On ne bâillonne pas la lumière*) şi îi replică ferm (Mamère) şi fin ironic (Marie Holzman). Îl are mai ales pe Harry Wu care a făcut 19 ani de lagăr şi după ce a devenit american s-a întors clandestin în China spre a filma pe ascuns un lagăr de concentrare. Re-arestat, re-eliberat graţie presiunilor americane. Pe chipu-i dăltuit de cele suferite se citeşte o singură, nestrămutată determinare: să ajungă ca „Laogai" (numele dat lagărelor în chineză) să dobândească acelaşi răsunet ca Holocaustul sau Gulagul. A publicat şi el recent o mărturie: *Retour au Laogai, la vérité sur les camps de la mort en Chine*, şi nu izbutim V. şi cu mine să înţelegem cum de, sub privirea lui îngheţată de oroarea trăită, A.P. nu se topeşte de ruşine. Nu. Rămâne arhetipal şi lunecos, să întruchipeze tot ceea ce mi se pare mai detestabil în condiţia politică, spre a nu mai pomeni de cea umană.

Mamère a rămas şi el acelaşi. De stânga, însă luptând pe toate „fronturile" pentru drepturile omului. Îmi aduc aminte de o emisiune a lui de prin '88-'89 din ciclul „Résistances" consacrată Doinei Cornea şi disidenţei româneşti şi filmată în atelierul Danei, şi lui Valter Roman. Erau prezenţi Mihnea şi — evident — Ariadna Combes. Văzându-l ieri pe Mamère mi s-a părut că a câştigat şi în ţinută, şi în argumentare (a arătat cu cifre că faimosul comerţ cu China, în numele căruia nu trebuie criticat regimul chinez, nu aduce

economiei franceze decât pagube. Fără a mai menționa prejudiciul moral de a pune în circulație în Occident produse ale muncii servile executate în Laogai).

Un nou „bursier" cu proiecte de doctorat în filozofie, însă fără... bursă: Horia Moldovan. Vine din partea lui Ionițoiu (bunicul său, țărănist, a murit la Sighet), dar mă întreb dacă nu ni-l recomandase și Al. Niculescu acum câteva luni pentru a ne ajuta la clasarea arhivei (e în căutare de „petits boulots"). A fost studentul lui Liiceanu — omul din România pentru care are cea mai mare admirație. Gabriel nu l-a vindecat — deși a încercat — de Derrida, dar l-a împins să învețe greaca veche. La Paris a deprins și ebraica și a trecut la psycho-istorie (cam după modelul „psihanalizei popoarelor" întreprinse de Besançon în *Țareviciul imolat*). Interesant, la zi (prea?), bine intenționat. De reținut.

Luni 20 ianuarie

Telefon ieri cu Niki. De abia îl condusese la aeroport pe Mihnea. Vorbește calm despre aiureala politică actuală, țărăniștii din guvern și Parlament fiind în general mai apropiați de PDSR, din lâncezeală și împăciuitorism, decât de colegii lor din majoritate și guvern PD, activi, profesioniști și deciși să treacă la reforme.

Noaptea îi trimit prin fax o nouă „diagonală" pentru *România literară*: „Nepocăiții" (Adler, nepocăitul-tip, împotriva lui Bartoșek).

Azi ne cheamă Barbăneagră. A stat trei săptămâni la București pe lângă Caramitru (aflu totuși cu satisfacție că Ungheanu n-a mai călcat pe la Ministerul Culturii după alegeri). Fără mari iluzii, Barbă a acceptat, pentru a fi util, o numire de „consilier" pe lângă Caramitru. Vrea să punem la punct o strategie culturală de care să beneficieze acea cultură franceză ce n-a pătruns până acum în țară (?!) și... invers. Îl bănuiesc de mari proiecte ezoterico-tradiționaliste, dar atunci de ce să se adreseze „progresistei" de mine? („On a les progressistes qu'on mérite"* i-am replicat atunci când mi-a scos prima oară o astfel de perlă.) Spre V. mai înțeleg să se îndrepte, nu-l consideră „starețul nostru"?

* „Avem progresiștii pe care îi merităm" (*n. ed.*).

Ileana Vrancea mă întreabă şi se întreabă de ce din „Diagonalele“ noastre lipsesc analizele pe temele actualităţii româneşti. Probabil dintr-o iremediabilă dezamăgire. La ce bun să mai adaugi cuvinte la constatul de faliment moral devenit prea agresiv pentru a mai putea fi ignorat? Dacă şi faimoasa opoziţie îşi ratează „tranziţia“, nu mai avem decât să ne instalăm în lumea a patra şi să ne dormim somnul cel fără de veghe. Din când în când încerc să le mai întreţin celor de acolo câte un coşmar, cu arhive şi procese ale comunismului, care ştiu prea bine că nu vor speria, nici mişca pe nimeni.

Monica Spiridon ne trimite două exemplare (unul pentru Gelu Ionescu) din noua ei carte *Apărarea şi ilustrarea criticii*. Nu numai în postmodernism e acasă la ea, ci şi în tot ce ţine de teoria literară.

V. a vorbit cu Papilian. Voia să ne facă la fiecare un „portret radiofonic“ cu interviuri, discuţii etc. V. amână, amână... Are dreptate.

Vineri 24 ianuarie

Aseară ne cheamă Gabriela Ad. de la Grup unde sărbătoriseră şapte ani de la înfiinţare. Îmi cere voie să pună drept prefaţă la o nouă ediţie din *Dimineaţă pierdută* vechea mea cronică. În rest, se plânge din nou că dăm texte la *România literară* şi nu la *22*. Şi are dreptate.

După ea, aproape imediat, Gabriel: la aceeaşi şedinţă a Grupului, Zoe Petre, căreia tocmai îi reproşase că şi-a numit fiul la Cotroceni, i-a propus să fie ambasador la Paris. Discutăm în trei peste o oră. G. vrea şi nu vrea. Ar dori „garanţii“ că rezultatul va justifica sacrificiul, îi răspundem că nimeni nu-i poate da „garanţii“ (nici el însuşi). Nouă ne e greu să fim obiectivi (am fi, fireşte, mai mult decât încântaţi să-l avem lângă noi la Paris), totuşi încercăm să analizăm situaţia în funcţie doar de interesele lui. De scris, în timpul ăsta, nu va mai scrie cărţi? Îl lăsăm pe G. cam aşa cum îl găsisem: ezitant.

Miercuri seara, discutând tot telefonic cu Doina Jela, o surpriză de proporţii. Nu îndrăznea să-mi spună: ar vrea, după ce termină cartea despre procesul Noica, să scrie alta: cu condamnarea mamei. Când află că am şi dosarele de la SRI, şi mărturii ale unor codeţinute (nu citise decât pe cea din *Memoria*) pare şi mai determinată. Mă întreabă dacă ar putea să le consulte. Nu-mi vine să-i

spun ceea ce îi mărturisesc apoi lui V. (ştiind că în convorbirea cu el pot să-mi permit şi cuvintele mari): dacă aş fi sigură că ea va scrie despre mama cartea pe care nu reuşesc s-o fac eu — aş muri mai liniştită. Din moment ce suferinţa şi sacrificiul mamei ar lăsa urme, lucrurile ar redobândi un sens şi eu aş fi dus până la capăt ceva ce se situează între datorie, răspundere şi culpabilitate. Doina Jela a arătat în cartea ei despre procesul de la Canal atâta justeţe de ton, talent, fineţe psihologică şi ştiinţă de a se sluji de arhive, încât e sigur cea mai desemnată să scrie despre mama. Eu patinez între riscul unui text prea „alb" şi cel al delirului sentimental. Cu fiecare aş trăda-o pe mama. În schimb, la cartea Doinei Jela aş putea colabora cu interviuri, documente, texte. Este semnul cel mai bun ce mi s-a arătat în ultimul an. Ce spun? Chiar de la „revoluţie" încoace. Să-i pot oferi mamei în sfârşit mormântul unei cărţi, din moment ce i-a fost refuzat cel pământean.

Sâmbătă 25 ianuarie

Telefon de la Radu Portocală. Dacă înţeleg bine, el organizează cu Cotroceniul programul vizitei lui Constantinescu la Paris la începutul lui februarie. C. va primi pe românii din Paris în grupuri şi s-a decis ca primul să fie constituit doar de V. şi cu mine şi primit cel dintâi. Ceea ce ne onorează însă infinit mai puţin este ora: 10 dimineaţa: îi explic lui Portocală de ce ne este imposibil. Va încerca să ne „deplaseze" la sfârşitul recepţiei ce va ţine de la ora 12 la 14.30, deşi programul „preşedintelui" e, fireşte, încărcat.

Am fi infinit mai mulţumiţi să nu se poată aranja, dacă motivul adevărat al acestui refuz (ne culcăm la 4 dimineaţa şi dormim până la prânz) n-ar fi luat inevitabil drept un pretext. Un astfel de ritm de viaţă nu e, pentru opinia curentă, admisibil decât pentru tinerii artişti boemi şi poate chiar cam drogaţi.

Un amănunt: Adler, reproşându-i lui Portocală că l-a „vorbit de rău" pe unchiul său Valter Roman, i-a dezvăluit că familia sa e originară din Oradea. De aceea ia probabil cu atâta naturaleţe destinele Franţei (de stânga) în mâinile sale de comentator avizat. „Nos ancêtres les Gaulois"*. S-a mai văzut. La câteva zile de la

* „Strămoşii noştri Galii" (*n. ed.*).

naturalizare, prin anii '60, nu scria Henry Chapier un articolaş vehement, cred că în *Le Monde*, pe tema tradiţiilor „noastre" franceze de stânga?

În fond francezii „de souche"* ar trebui să privească plini de încântare spre asemenea cazuri. Nu răspund ele ambiţiei termenului de „naturalizare" ce înseamnă schimbarea a înseşi naturii tale? De ce nu atunci şi moşi-strămoşi de împrumut, revitalizaţi de insolenţa posesivă a prea nou-venitului?

Acestea fiind spuse, s-ar putea tot atât de bine ca doar familia lui Adler să fi venit din România şi el să se fi născut aici. Ceea ce nu-l face mai suportabil.

Duminică 26 ianuarie

Primele reacţii la hotărârea de a nu ne duce la recepţia prea matinală de la ambasadă ne arată că într-adevăr scuza noastră reală va fi interpretată drept un pretext spre a boicota fragila democratizare a României. Nu doar vehemenţa lirică a Inei (Naumescu, fostă Paleologu, fostă Don) ne-o confirmă, dar şi Savu, atât de măsurat, reacţionează de parcă am comite un sacrilegiu. Datorăm — pretinde el — respect instituţiei prezidenţiale. Nu datorăm nimic nimănui, dar pentru ca întreaga suflare din diaspora să nu rămână interlocată de absenţa noastră, luăm decizia eroică de a ne duce totuşi la recepţie, mai spre ora 1-1.30 d.a.

Îl chem deci pe Portocală spre a-l înştiinţa: dacă Constantinescu ne mai poate vedea vreo zece minute după ora 2, se menţine şi ideea de „grup", dacă nu, vom avea totuşi prilejul spre sfârşitul recepţiei să-i strângem mâna şi să-i urăm noroc. Portocală e încântat de hotărâre. E de altminteri singurul care a înţeles reflexul nostru antimatinal. Tocmai când apreciam convorbirea destinsă cu el şi o oarecare comunitate de vederi, citesc un articol al său din *22* (nr. 2) în care se reorganizează — şi mai structurat — delirul interpretării pur poliţiste a istoriei pe care i-l reproşasem la apariţia cărţii sale despre „ne-revoluţia" din România, înfăptuită integral de KGB. De data asta, proporţiile se dilată vertiginos. Occidentul a căzut în capcana întinsă de KGB, care, din 1958 încoace, urmă-

* „get-beget" (*n. ed.*).

rește și duce la îndeplinire proiectul de aparentă distrugere a comunismului spre a lichida voința defensivă a Apusului. Implozia comunismului? Căderea lui Gorbaciov? Eliberarea Estului? Simple potemkiniade. Adică KGB-ul dărâmă imperiul doar pentru a scăpa de spectrul unei ofensive occidentale ce nu s-ar fi produs niciodată? Ei bine da, absurditatea poate merge până într-acolo. În afara acestei derive interpretative, se poate discuta civilizat și cu folos despre orice cu R.P.

Ceea ce nu va fi niciodată cazul cu Ion Varlam. Din nou penibil cu un articol în *Românul liber* (dec. '96) împotriva lui Cicerone Ionițoiu. În timp ce Varlam, de-a lungul exilului, n-a făcut altceva decât să trimită pe la ziare și edituri note infamante despre cei ce nu-l luau în serios și pe care-i transforma pe loc în agenți KGB, bietul Cicerone Ionițoiu s-a străduit să stabilească evidența celor morți prin închisori. Nedispunând de nici o arhivă, e probabil că în cărțile sale de „aur" se vor fi strecurat greșeli și aproximații, dar materialul acesta prim are meritul pur și simplu de a exista. De la el se poate porni și lucra. Asociația Foștilor Deținuți Politici nici atât n-a făcut de șapte ani de zile. Când nu-și dă drumul la fiere, Varlam abuzează de o frazeologie insuportabilă cu „eroi", „jertfe", urmașii soldaților de la Călugăreni, Podul Înalt, Oituz, țară, patrie, credință, reîntregirea neamului… și așa mai departe în înșiruirea fără capăt a stereotipiilor ce dezonorează sacrificiul imens și umil din închisorile românești. Rămâne de știut doar ce răfuieli are Rațiu cu Cicerone Ionițoiu, determinându-l să găzduiască această „intervenție" a lui Varlam la un colocviu din mai trecut, de la Constanța, pe tema cărții de rezistență și detenție.

Manolescu și-a numit noii vicepreședinți. Când i-am telefonat tocmai asculta două concerte de Mozart cu Rubinstein, pe care pretinde că i le-a dat V. Urmează o discuție comică: V. neagă a-i fi trimis așa ceva, el neacceptându-l pe Rubinstein decât în Chopin. Niki a fost și la reuniunea de la Pleșu cu Rocard, care i-a plăcut.

Rocard i-a făcut o impresie bună și lui Gabriel.

Luni 27 ianuarie

Întoarsă de la dr Mihăileanu (totul merge bine), telefonează, de la M.-F., Toma Pavel. Mai pregătește o carte și așteaptă, împreună

cu soția lui, chinezoaică... doi gemeni. Ca de obicei, facem haz. E singurul — și agreabilul — mod de discuție cu el.

V. mi-a adus „Memoriile" lui Jean-François Revel, *Le voleur dans la maison vide*, în care de abia aștept să mă afund.

Marți 28 ianuarie

M.-F. după o discuție cu Simone afectată de un articol scris de Sandrine Laignel-Lavastine (plus alte două nume) apărut în ultimul număr din *Débats* cu un titlu care spune tot: „De l'inconvénient d'être fasciste". Sandrine e obsedată. E ca o boală și nu e nimic de făcut. Nădăjduiam — e drept foarte vag — ca observațiile pe care i le-am făcut la teza ei despre Noica, pagină de pagină, dacă nu rând de rând, să-i fi servit drept terapie. Nici gând. Regret doar timpul pierdut cu fastidioasa depistare a fantasmelor ei în sens unic.

A murit Pauwels. Am dejunat o singură dată cu el la un restaurant din place de l'Alma. Voiam să facem cu Georges un film după *Le Matin des magiciens*, carte-eveniment ce pasiona Parisul intelectual, incitantă, insolită ca orice amestec de ezoterism și ficțiune istorică. Și finalmente neserioasă. Lui V., ca și mie, nu i-a plăcut din prima clipă, deși se arăta destul de interesat de proiectul lui Georges. Ne aflam în plin scandal cu germanii de răsărit ce ridicau Zidul Berlinului, iar omul de dreapta Pauwels, îndrăgostit recent de o actriță de stânga, îi apăra pe răufăcătorii din est. Cu o inconsecvență atât de pariziană, încât nici nu ne-am mai apucat de scenariul prevăzut.

Azi a venit pentru prima oară să-l ajute pe V. la trierea „arhivelor" Horia Moldovan. O singură certitudine: ne-am înșelat. Am tezaurizat neant.

Duminică 2 februarie

Ieri, la Casa Română: ducem caseta cu emisiunea (Iosif Sava) de la Televiziunea Română din mai cu Gabriel și cu mine. Explic pe scurt contextul fără de care nu s-ar înțelege nimic: Sava îi luase cu o săptămână înainte un interviu servil lui Iliescu împotriva căruia voia să se dezlănțuie Gabriel. V. și cu mine revedem cu plăcere acest „minifestival". Liiceanu „au mieux de sa forme".

Andrei Savu, întors de la Bucureşti, a venit şi şi-a descărcat sacul, la propriu, nu la figurat. În afară de caseta cu Gabriel, *Jurnalul* lui Mihail Sebastian (în care V. s-a afundat imediat după plecarea lui S., şi nu l-a mai abandonat până acum), *Casa lui David*, romanul lui Dumitru Nicodim, descoperit de Zografi, ca şi corecturile inspirate ale acestuia din urmă la traducerea lui Doinaş din poemele Liei Savu, scrisoarea către noi — de reţinut din ea îndeosebi *post-scriptum*-ul, în care notează o întrebare a copilului său de patru-cinci ani, Grigore: „La sfârşitul lumii, moare şi Dumnezeu?" Lui V. îi place atât de mult, încât îi sugerează azi lui Zografi să-şi scrie viitoarea piesă pornind de la această întrebare substanţial filozofică.

La Casa Română cu eternul său „Temps retrouvé" (nu reuşesc să mă împac cu îmbătrânirea feţelor cunoscute, cum vor fi izbutind ceilalţi să se împace cu a mea?), Al. Niculescu ne-a adus cartea Corneliei Ştefănescu, *G. Călinescu sau „seriozitatea glumei estetice"* (colecţia „Critică" a *Jurnalului literar*, 1996), iar un jurnalist cumsecade pripăşit pe la Paris de unde trimite din când în când ecouri spre presa patriei, Ilie Mihalcea, un buchet de flori.

Agitaţia ridicolă în colonia română cu numirea noului ambasador continuă, „exilaţii" sperând nici mai mult, nici mai puţin decât să-l aleagă ei. Circulă şi liste. Zumzăie spaţiul fostului exil de vanităţi trezite, de iluzii neroade, de sete de putere nestăvilită. Aveam grafomanii, veleitarii, nebunii noştri, stând, până la „revoluţie", pe la treburile şi cafenelele lor, de atunci încoace metamorfozându-se în factori de decizie la scară naţională. Nu România, ci colonia românească de la Paris, din care nu puteai strânge mai mult de 50 de manifestanţi împotriva crimelor comuniste, îşi propune şi „impune" propriul ambasador de pe o listă cu... mii de semnături. Mai rezistă românul la rău, la bine în orice caz nu.

Şi în timpul acestei agitaţii de marionete scăpate din galeria unui mare Sforar, se petrec adevăratele, autenticele tragedii: aflăm din *Lumea liberă* că a murit soţia lui Ion Ioanid, Nora. N-avea decât vreo 50 de ani, ea era cea sănătoasă, ea vorbea la telefon în locul lui, amuţit (cancerul i-a măcinat corzile vocale), ea îl îngrijea, pentru ea mai trăia încă. Nu ştim cum, de ce şi când s-a întâmplat. La telefon nu mai avem cu cine să vorbim. Îi vom scrie,

fireşte, dar în locul lui nici n-aş mai avea de ce să răspund. Nimănui.

Trimit azi prin fax „Arhivele mărturisesc“ pentru *România literară*. Pregătisem această „diagonală“ pentru martie, iar a insistat Manolescu prin telefon să treacă în februarie şi iar am cedat, mărunţindu-mi timpul menit încheierii „dosarului“ mamei.

Maria Brătianu ne trimite cartea ei compusă la computer asupra documentelor din Arhivele pariziene, *Roumanie 1938-1940 vue de France. Recherches dans les archives françaises*. De când a ieşit la pensie lucrează mai ales la Arhivele de la Quay d'Orsay. Rezultatul e abundent (260 de pagini cu literă măruntă), nu-mi dau seama cât de util pentru istoricul de azi şi de mâine. Culmea ar fi ca Maria B., după ce a fost, cum o numea V,. o Passiomaria, să se dovedească a fi moştenit şi fibra istorică. Inutil să mai adaug că i-o doresc. Semnează Maria G. Brătianu. Şi, după tot ceea ce a făcut pentru opera tatălui ei, are tot dreptul.

O carte de la Luca Piţu, *Naveta esenţială, şotii patafizice pe şantierul deconstrucţiei (ediţia a doua revizuită, titirisită şi augmentată)* şi o scrisoare către V. Luca Piţu a „făcut lectură publică în biroul editorilor“ săi din fragmentul *Jurnalului '59* al lui V. din *România literară* şi cu „inoxidabilă admiraţie“ aşteaptă publicarea integrală a *Jurnalului*.

Lungă scrisoare de la Grigurcu, indignat de atacul lui Zigu Ornea împotriva lui V. (apărându-i pe Călinescu, Vianu etc.), căruia are de gând să-i răspundă. *Jurnalul literar* îi va consacra un număr şi ne cere articole... despre el! Oricât l-aş admira mi-e imposibil să scriu de două ori pe aceeaşi temă. Îl voi refuza deci, deşi nu prea văd cum, fără a-l jigni. V. la fel...

În sfârşit semnul pe care de mult îl aşteptam. O cercetătoare din Târgu-Mureş, Nicoleta Sălcudeanu, absolventă a facultăţii la Iaşi în 1990 şi lucrând acum la Institutul de Cercetări Socioumane al Academiei Române, pregăteşte o teză de doctorat asupra „Exilului literar românesc“ (1944-1989), sub conducerea lui Mircea Zaciu, şi vrea să studieze presa literară din exil, cerând de la Fundaţia Soros o bursă ca să meargă la Biblioteca de la Freiburg. Vrea adresa. Nu doar adresa îi vom trimite: V. e gata să-i dea o colecţie din *Ethos* şi alta din *Limite*. Cum s-o facem însă să ajungă şi până la Paris?

Vineri 7 februarie

A trecut şi asta. Dar cu poveste. Miercuri ajungeam V. şi cu mine la ambasadă pe la ora 1 şi ceva d.a. Eram în josul scării când la etaj îşi termina Emil Constantinescu discursul — toată lumea l-a găsit excelent — şi mulţimea — nu ne dădeam încă seama ce densă era — cânta „Dumnezeu e cu noi, înţelegeţi, neamuri, şi vă plecaţi!". Imediat încep să se coboare buluc peste noi cei din salon. (De abia am timpul să-mi amintesc cum, la un parastas la biserică, Cioran, care era în spatele nostru, auzind aceste memorabile cuvinte, ne-a şoptit „Ça, c'est le comble!"* Neamurile nu s-au plecat, dar scara era ticsită de coborâtori, or noi eram nevoţi să urcăm, să-i strângem mâna Preşedintelui (doar pentru asta veniserăm). Ajunşi cu greutate la etaj, situaţia era net înrăutăţită, „le métro aux heures de pointe"** devenea un dulce eufemism, vreo 1 000, cel puţin, de românaşi se înghesuiau să se apropie de el. Cu dat din coate, cu riscul de a pieri înăbuşiţi, am ajuns totuşi până la E.C. Care, neaşteptat, m-a şi îmbrăţişat (ceea ce nu făcuse la Bucureşti ultima oară când ne-am văzut la Facultatea de Drept şi nu campania noastră pentru Manolescu justifica o atare schimbare de atitudine) şi ne-a înştiinţat că la ora 2, înainte să plece la Chirac, e fixată o întrevedere doar noi cu el. Nici nu mai ştiam de la Portocală dacă programul se confirmase. Strângând mâini şi preschimbând amabilităţi cu „le tout-Bucarest" de la Paris, am ajuns din nou jos cu V. care mă tot îndemna, încruntat şi absent, să plecăm. Nu ştiam unde are loc întrevederea cu pricina şi tot întrebând de „dl Constantinescu" pe diverşi tipi cu *talkie-walkie*, ne-am trezit cu directorul financiar al ambasadei, purtând acest nume şi mirându-se că dorim să-l vedem. Trecând peste acest incident ridicol, tot nu dădeam de locul întâlnirii. În această situaţie, ne-a găsit Hăulică. El ştia că Zoe Petre tot umblă după noi, căutându-ne de zor, şi ne-a îndreptat spre etajul de unde coborâserăm, având aprig de luptat cu V. care nu mai voia şi pace. Ne-a primit preşedintele „en bras de chemise"*** şi ne-am închis noi trei în birou. Optimist rău, ne şi vede

* „Asta-i culmea!" (*N. ed.*)

** „metroul la orele de vârf" (*n. ed.*).

*** „în cămaşă, fără haină" (*n. ed.*).

în NATO. Ne tratează ca pe nişte prieteni vechi şi încercaţi. Tocmai ne întrebam, fiecare de partea lui, de unde atâta afecţiune, când a ajuns la obiect. Românii din Paris îşi fac de cap cu listele lor de ambasadori, el, Preşedintele, nu-l vrea decât pe unul singur: pe Liiceanu. E nevoie de mari personalităţi pentru a reprezenta România în marile capitale. Lui Pleşu i-a telefonat el însuşi să-i propună ambasada de la Bonn, dar a fost refuzat printr-o scrisoare foarte frumoasă. Nu de scrisoare avea el însă nevoie, ci de participarea personalităţilor de prim-plan la noua politică de „intrare" în Europa. La Paris, nu poate fi altcineva decât Liiceanu. Şi-a schimbat însă numărul de telefon, nu dă de el. Trecând peste absurditatea unui astfel de argument (nimeni de la Cotroceni să nu fie în stare să telefoneze la Humanitas spre a cere telefonul personal al lui Liiceanu?), îi promitem că-l vom suna pe Gabriel de cum ajungem acasă. Conta de fapt pe noi pentru a insista pe lângă G. De unde, probabil, tratamentul special ce ne-a fost rezervat şi de el, şi de Zoe Petre, care — şi ea — ne îmbrăţişează la plecare. De ce urgenţa s-a manifestat doar cu prilejul acestei călătorii la Paris, când avusese atâta timp s-o facă de la Bucureşti? Se va întreba şi G. căruia, evident, îi telefonăm şi-l facem să înţeleagă că, în timp ce el aştepta un semn de la Cotroceni, la Cotroceni, dimpotrivă, se aştepta un semn de la el.

În orice caz, Constantinescu îl va chema în aceeaşi zi de la Paris, pe la miezul nopţii, ţinându-l la telefon alte 40 de minute pentru a-l convinge.

Revenind spre ambasada plină de români entuziaşti (în afara funcţionarilor de acolo, ce-şi văd deja zilele mai numărate decât probabil vor fi), îl întâlnim până şi pe dr Mihăileanu, revenit special din vacanţa lui la schi — spre a-i propune Preşedintele nu ştiu ce Fundaţie pentru cardiologii români. E şi Hassner, ca şi Sandrine, căreia îi spun ce cred despre titlul articolului ei din *Le Débat* despre Cioran „De l'inconvénient d'être fasciste". Se scuză: Nora a avut ideea titlului. E şi inconştientă: l-ar fi amuzat probabil pe Cioran! Se apără: ea nu este deloc pe linia Dubuisson. Ne şi pregătise un extras: într-adevăr, nu susţine că Cioran ar fi rămas toată viaţa fascist, dar pretinde că nu şi-a analizat îndeajuns culpa. Alege mai ales citatele prohitleriste şi antisemite, care, scoase din contextul teribilis-

mului cu care Cioran își trata și neamul său, și pe Dumnezeu — sună intolerabil. Îi spunem ce credem, fără a ne sluji însă de termenii de patologie în care i-ar trebui descrisă obsesia.

Președintele a mulțumit pe toată lumea, cu mic, cu mare. Sper doar ca totul să nu se rezume la fraze pline de bune intenții, care par a-i fi de ajuns. Găsește, de pildă, că, prin cele două-trei arestări spectaculare, România și-a arătat destul determinarea de schimbare pentru ca porțile Europei să i se deschidă larg. Ni se laudă, copilărește, că nu știu ce ministru spaniol sau portughez i-a dat, la Consiliul Europei de la Bruxelles, numărul lui personal de telefon, să-l cheme ori de câte ori întâmpină, pe plan european, vreo dificultate. I-am putea răspunde că, așa cum polemizează Ileana Mălăncioiu (în *România literară* nr. 4), Miron Cozma n-a fost arestat pentru prima și cea mai gravă mineriadă, ci doar pentru aceea prin care a fost detronat Roman. N-o facem însă. Omul e plin de bune intenții, și nu o replică trezitoare de câteva secunde îi poate sluji la ceva.

De la Luli August-Sturdza o uimitoare transcriere a bolii și operațiilor sale de un an încoace. La început, o osteoporoză, apoi operații, oase rupte, recusute, dureri până la a-și pierde mințile. Luni de zile în ghips, ca într-un coșciug, pe urmă cărucior, reeducare, tot chinul. Nu înțeleg cum a rezistat și mai ales cum a izbutit să descrie cu atât umor acest „anotimp în Infern".

Livius Ciocârlie i-a scris lui V. să-l felicite pentru pagina de *Jurnal '59* (cu Cioran) publicată în *România literară* și care, spre mirarea noastră, a provocat mai multe reacții de același fel. L.C. o găsește „extraordinară" și așteaptă cu nerăbdare publicarea *Jurnalului*.

Va aștepta mult și bine. V. nu mai vrea să facă efortul strângerii de materiale, a reintrat sub zodia „strigării în deșert" și îi place să repete că de tot ce-am făcut noi se va alege praful și pulberea.

Eugen Simion pare a-și continua manevrele de „apropiere": ne trimite ultimul număr din *Caiete critice* conținând răspunsurile la o anchetă (foarte „apolitică") asupra sorții literaturii române: ce-a fost, ce-a rămas, cum trebuie definitiv despărțită opera de creatorul ei și, mai ales, cum să alungăm etica din judecata literară. Sub pretextul de a lupta, la modul lovinescian, pentru criteriul estetic, este apărată vechea ierarhie de valori intangibile. Satisfacția cvasigenerală e cu atât mai imbecilă, cu cât sunt prezenți tot felul de

scriitoraşi de la *Literatorul* care-şi ascund nulitatea sub mantaua oportunismului. Singurul lor criteriu estetic a fost... partida — şi partidul — lui Iliescu. În băltoaca mediocrităţii s-au amestecat însă destule nume cunoscute pentru a acorda anchetei o aparenţă de onorabilitate. Cât despre Goma (redactorii se laudă că i-au publicat răspunsul în care îi „înjura"), atacurile lui — justificate — cad în gol. Cum urlă în neştire la drumul mare, şi la hoţi, şi la jandarmi, nu-l mai poţi lua în serios nici când are dreptate. Şi are de data asta, mai ales atunci când găseşte că Grigurcu este singurul critic capabil să se slujească de libertatea dobândită după '89 spre a repune în discuţie stereotipiile curente, pe care, de altminteri, le ilustrează cum nu se poate mai exact ancheta aceasta.

Pivot îi consacră azi un întreg „Bouillon de culture" lui Revel cu prilejul apariţiei Memoriilor sale, *Le voleur dans la maison vide*, a căror originalitate stă atât în anticonformismul — normal ca o respiraţie —, cât şi în apelul la imperfectul subjonctivului, o altă formă de anticonformism. A te sluji de limba scrisă în dauna celei vorbite acum când se discută serios dacă n-ar trebui introdusă scrierea fonetică, a respecta concordanţa timpurilor, a pieptăna fraza, a o dezbăra de orice inelegantă înseamnă a te situa contra curentului. Lectura aceasta este o delectare neîntreruptă. Nu doar împotriva comunismului s-a ridicat statornic Revel, ci şi a modelor ce înnorează periodic cerul Parisului intelectual. De la Lacan sau Bourdieu la Sartre şi Merleau-Ponty, nici una din figurile emblematice ale unei stângi situate între patologie ideologică şi emfază potëmkiniană nu scapă de scalpelul acestui polemist care nu înţeleg de ce îşi mai spune de stânga.

Nu sunt sigură că regimul special pe care i l-a acordat Pivot vine doar din admiraţie pentru anti-conformismul politic şi intelectual al lui Revel, ci, poate, mai ales dintr-o complicitate mărturisită: gastronomia face parte din panoplia celor doi. Deoarece, masiv, cu o ceafă triplată de rafinate bucate, Revel e şi un tip de „bon-vivant" ce gustă fraza ca pe un vin bun.

Miercuri 12 februarie

Geta D. plângând ieri la telefon: şi-a pierdut mama. E şi iritată de apariţia celor trei volume din *Jurnalul* lui Goma. Reiese de acolo

şi delatoare, şi femeie de moravuri uşoare, cu tot felul de iubiţi *en titre*, printre care şi Vasile Nicolescu. Se pare că e ignobil. Degeaba, ca s-o consolez, insist asupra felului în care ne tratează Goma pe mine şi pe V.: nici o „victimă“ nu se vede decât pe sine.

Spre 11 seara, când tocmai plecau de la noi Gabriel Popovici şi Dragoş Peţa (ultimul venise şi cu teza lui de *maîtrise* asupra relaţiilor economice dintre Franţa şi România), ne telefonează Gabriel. Dezgustat de *Jurnalul* lui Goma, pe care l-a frunzărit simţindu-se profund murdărit. Tot spunând că la aşa ceva nu se poate răspunde, încep să-mi cânte prin cap primele fraze ale unui... răspuns. Le discut apoi cu V. Cădem de acord să le prezint ca un P.S. la o „diagonală“. După ce le scriu, acum pe la 2 dimineaţa mă gândesc că mai bine le trimit la *22*. Le voi telefona mâine. M-am dezis (eu susţineam cel mai tare că nu te poţi coborî, polemizând, la nivelul lui Goma), mai ales din pricina frazei finale ce merita să fie rostită: „Îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma.“

Gabriel n-a fost până acum contactat de Constantinescu. I-au cerut prin Humanitas doar un *curriculum vitae*. Sunt inconştienţi şi dezorganizaţi.

Condeescu cheamă de la Muzeul Literaturii. Ne-a trimis un număr din *Manuscriptum* dedicat lui Nichifor Crainic (cu „manuscrisele arestate“). Pregăteşte un altul pentru Cugler şi voia să ştie dacă putem să-i trimitem ceva. N-avem ce. Mă întreabă ce facem cu Casa Memorială „Lovinescu“. Îl îndrept spre Doru Cosma după veşti. (Habar n-am dacă Procuratura continuă să ceară înapoi apartamentul deşi s-a votat în Parlament un amendament.) Am primit şi o nouă carte de poezii a soţiei sale, Saviana Stănescu.

În neconformista sa rubrică din *Le Nouvel Observateur* (6-12 februarie), Delfeil de Ton, oprindu-se la manifestaţiile din Albania, deplânge lipsa unui „proces al comunismului“ în termeni destul de rar întâlniţi în presa franceză de stânga pentru a fi notaţi:

„Les communistes au pouvoir en Albanie, comme en Roumanie et ailleurs, avaient crétinisé leurs peuples en leur interdisant toute réflexion, toute discussion, toute information. Ce n'est pas sans conséquences qu'ils ont régné pendant des cinquante ans, des soixante-dix ans dans les pays de l'Est, et il faudrait obliger à la décence leurs anciens complices de chez nous, la mine pateline, qu'on voit

dans les journaux, qu'on entend à la radio et à la télévision, soupirer qu' «avant» on était peut-être plus heureux dans ces pays que maintenant où il sont tombés dans les mains d'incapables et de mafieux. Ces criminels contre l'esprit, presque nulle part jugés, et leurs alliés d'ici, qui se sont absous tout seuls et qu'on laisse si gentiment pérorer, sont pourtant responsables des tragédies où se débatent tant de populations sans défense et de la misère où elles ont été précipitées."*

Rămâi uimit când mai descoperi pe cineva gândind ca tine.

Joi 13 februarie

Am vorbit cu Rodica Palade şi am trimis un fax cu „precizarea" Goma. Va apărea în primul număr din *22*, marţi. Cum lui Gabriel, aseară, îi spusesem că nu vom răspunde lui Goma, i-am trimis şi lui, în fax, „dezicerea" de azi.

Mă simt ca ieşind dintr-o boală: convalescentă şi uşurată.

Sâmbătă 15 februarie

Telefonează spre seară Gabriela Ad. Nu găseşte „precizarea" Goma prea dură. Joi seara, pe când discutam cu Barbăneagră despre ce poate el face în calitate de consilier al lui Caramitru (îl sfătuim ca primul „invitat" al Ministerului Culturii să fie Revel), telefonează la miez de noapte Gabriel care întors acasă, obosit şi somnoros, a găsit textul trimis prin fax de „neînţeles". M-a pus pe gânduri, era oboseala lui de vină sau confuzia mea? Mihnea pe lângă care caut confirmare îmi propune modificări: că-mi păstrez stima faţă

* „Cât timp au fost la putere în Albania, ca şi în România şi în alte părţi, comuniştii şi-au cretinizat popoarele, interzicându-le orice reflecţie, orice discuţie, orice informaţie. Stăpânirea lor, durând cincizeci şi şaptezeci de ani în ţările de Est, n-a rămas fără consecinţe şi ar trebui să impunem decenţă foştilor lor complici de pe la noi, făcând pe pocăiţii, prin ziare, la radio şi la televiziune, unde-i auzi suspinând că «înainte» oamenii erau poate mai fericiţi în aceste ţări decât sunt azi când au căzut pe mâinile unor mafioţi şi ale unor incapabili. Aceşti criminali împotriva spiritului, aproape nicăieri judecaţi, şi aliaţii lor de aici, care s-au iertat ei înşişi şi care sunt lăsaţi să perorеze cu atâta drăgălăşenie, sunt totuşi responsabili de tragedia în care se zbat populaţiile fără apărare şi de mizeria în care au fost azvârlite." (*N. ed.*)

de acțiunea lui politică și doar ca om îmi pare rău că l-am cunoscut. Îl dau și lui Barbăneagră, i se pare limpede. De fapt, ar fi trebuit să nu mă îndoiesc din moment ce V. îl găsea clar și bun. El nu s-a înșelat niciodată. E prima oară când „prospectez“ astfel reacțiile posibile. Să nu se mai repete.

Gabriela îmi confirmă și ceea ce, transmis de Al. Niculescu, mi se păruse un zvon lipsit de orice temei: Severin nu vrea ca ambasadori personalități, ci diplomați de carieră. Or, diplomații noștri s-au format la Moscova, iar Ministerul de Externe e infiltrat de cel de Interne; adică de securiști.

I s-a redat cetățenia română Regelui. Șerban Orescu care-mi dă știrea de la München se întreabă dacă nu se deschide astfel calea spre monarhie. Cred că această cale a fost definitiv închisă, prin căsătoria neinspirată a Margaretei. Motivul pentru care mă chema Orescu e cel puțin neașteptat: voia să-i descriu garsoniera din strada Wilson în care am stat cu mama vreo șapte-opt ani. Ceea ce fac cu plăcere și cu nostalgie. Curiozitatea lui Orescu nu e abstractă: garsoniera aparținea unui bunic al său, probabil va încerca s-o recupereze acum, profitând poate de legile ce ar urma să devină mai favorabile.

Duminică 16 februarie

Azi-dimineață la trezire, o voce cu accente lâncede și slave, numele nu-l înțeleg. Îmi trebuie câteva minute ca să-l recompun — Renata Lesnik — și să-mi aduc aminte de ea: o basarabeancă tânără pe atunci: ne-o adusese Goma la o emisiune (Catherine îmi spune apoi că scrisese și la *Nouvelle Alternative*). Pretinde că a publicat opt cărți la Paris, ultimele două despre mafia și succesiunea lui Elțîn. Gata s-o cred, când adaugă că vin miercuri să stea la ea Lebed cu soția și că va scrie o carte cu el, ca viitor președinte. Va apărea, tot miercuri — zi fastă! — la televiziune pe LCI. Cum îmi mai pomenește, în felul ei dezlânat, și de niște stări paranormale prin care a trecut, și de un leșin cu luciri divinatorii printre decorurile unei trupe de teatru ce se îndrepta cu trenul spre Kiev — mi se întărește impresia și teama că delirează. Scurtez cât pot. Pretinde că-mi va trimite ultima ei carte. Voi putea controla atunci starea ei mintală. O presupun... clătinată.

Telefoane mai serioase:

— lui Doru Cosma. Barbăneagră voia ca Ministerul Culturii, prin Caramitru, să insiste pentru Casa Memorială „Lovinescu". Din păcate, îmi precizează D.C., amendamentul votat de Parlament nu priveşte recursurile deja depuse. Deci recursul în anulare al Procuraturii rămâne fixat la 25 februarie. În plus, s-ar părea că procurorul general Cochinescu „se ține bățos" înfruntându-l şi pe Constantinescu în timpul campaniei electorale. Ministerul Culturii nu poate face nimic. Rămâne să-l rechem peste o săptămână. L-am plictisit cu acest apartament, dar m-am plictisit şi pe mine: la urma urmei, nu mi-ar aduce decât noi complicații. *Laisser tomber*;

— plin de umor, ca şi scrisoarea lui primită ieri prin care îi cere lui V. un articol despre *Albatros*, Geo Dumitrescu vrea să alcătuiască un număr din *Manuscriptum* cu dosarul şi „arhivele" revistei lor studenţeşti din timpul războiului.

A murit Michael Voslensky fără de care termenul „nomenclatură" şi derivatele sale n-ar fi făcut înconjurul lumii şi n-ar fi devenit una din cheile de descifrare a regimului comunist. Tocmai mă pregăteam să citesc ultima lui carte, *Les nouveaux secrets de la nomenklatura*, care tot aşteaptă pusă la o parte pe tăblia cu „noutăţi" din bibliotecă.

Două pagini în *22* (nr. 3) semnate de Radu Bercea despre biblioteca pariziană a lui Mircea Eliade transferată la Institutul de Studii Orientale „Sergiu Al-George". Dintr-o serie de nume grație cărora s-a făcut această donație, lipseşte unul singur: al celui care, după câte ne-a spus el, a avut această idee şi a găsit mijloacele de a o pune în practică, însoțind camionul cu cărți până la Bucureşti: bietul Bordeianu.

Văzut aseară la televiziune (n-am vrut să ne deplasăm în oraş când a obținut, în 1995, la Cannes, Palme d'Or) *Underground* de Emir Kusturica. Nu cred că scandalul politic dezlănțuit atunci de Finkielkraut şi ceilalți care-l acuzau de prosârbism virulent e pe deplin întemeiat. Dintr-o atât de umflată deriziune nu ies mai bine nici sârbii. Originalitatea lui Kusturica, izbucnind în primul său film *Papa est parti en voyage d'affaires*, s-a lăsat înghițită în bună, prea bună parte de *kitsch*-ul balcanic proliferând grotesc, oniric, asurzitor, devorând imagine, sunet, intenții bune şi rele. Termenul ce-l

caracterizează acum cel mai bine mi se pare intraductibil (nici umflătură, nici buhăială nu-mi plac): *boursouflure*.

Filmul rulează pe Canal Plus în contratimp cu realitatea de la Belgrad. Opoziția și-a încetat manifestațiile nonstop care țin de mai multe luni. A câștigat: victoria în alegerile municipale traficată de comuniști i-a fost în sfârșit recunoscută. Zilele „politice" ale lui Miloșevici s-ar putea să fie acum numărate.

Din pod, H. Moldovan (a început să transporte „arhivele" noastre) i-a coborât lui V. mai mulți și prea prăfuiți saci. Și de ieri, V. triază fără încetare, triază sisific.

Mie mi-a pus în față scrisorile pe care i le-am trimis în '64-'65, pline de entuziasm pentru niște biserici romane pe care uitasem pur și simplu că le-am văzut. Ne scriam bineînțeles în fiecare zi. Nu doar de pe saci ar trebui șters praful, dar și de pe memorie, lucru știut de mult și redescoperit de fiecare dată cu aceeași sfâșiere. Vorba lui V. într-un poem de-al lui pe care-l recitam cu Yvonne Rossignon pe plaja de la Fregene:

„timpul pune niciodată pe lucruri".

Marți 18 februarie

Gabriel mă cheamă în urgență de la Humanitas: să trimit o telegramă către Curtea Supremă de Justiție cerând să mi se înregistreze domiciliul real din Franța (juridic eram domiciliată la Doru Cosma). Presupun că e un artificiu spre a întârzia înfățișarea din 25 februarie cu recursul în anulare al Procuraturii. Telefonez imediat telegrama literă cu literă deoarece trebuie să fie în românește. Fastidios și probabil inutil.

Gabriel ne pune la curent cu „războiul ambasadelor" care a izbucnit pe față. G. a avut o nouă și amănunțită convorbire telefonică cu Emil Constantinescu. Severin vrea să mențină cadrele existente ale Ministerului de Externe și să promoveze „profesioniștii" pătați și de formația lor moscovită, și de probabila colaborare cu Securitatea. La Paris dorește să-l trimită pe actualul ambasador de la Cairo și să-l mențină pe Virgil Tănase. Pretinde că a vorbit el cu Liiceanu și, asemenea lui Pleșu, a refuzat. Deci minte. Liiceanu ar fi bun doar pentru UNESCO, de unde va pleca Hăulică numit la Roma.

Constantinescu nici nu vrea să audă de Virgil Tănase. Un punct bun pentru el: îl dezgustă linguşirea prea fățişă. Când personalul ambasadei l-a primit la Paris, Virgil Tănase e singurul care a ieşit din rând spre a-l asigura de devotamentul său fără de margini.

Acum E.C. ar vrea să-l convingă repede pe Gabriel spre a i-l putea prezenta lui Chirac — va face o vizită în România (interpretă tot Sanda Stolojan). Condiția pusă de G. e liminară, deci rezonabilă: să poată discuta cu E.C. având sub mână „dosarele" personalului de la ambasada pariziană spre a decide pe cine păstrează şi pe cine nu. Dar când? E.C. zice că-l va chema. Te poți însă bizui pe el şi pe secretariatul său? N-a pretins el că l-a chemat pe G. la ora 1 noaptea şi că secretara lui căzând pe robot a... închis? Dacă la Preşedinție secretarele nu ştiu să lase mesaje pe robot, unde mergem? Cred că nu-i va rămâne lui G. decât să refuze.

Aseară, sună Mihnea întors din Bulgaria. Când îi spun de Severin, îmi împărtăşeşte, subit şi sincer, indignarea.

Renata Lesnik nu era complet nebună, ci doar lăudăroasă: generalul Lebed e cu adevărat la Paris într-o vizită dacă nu oficială, cel puțin publicitară şi foarte filmată de televiziune. Cu o singură deosebire față de versiunea Renatei: nu locuieşte la ea, ci — normal — la un mare hotel.

Miercuri 19 februarie

Primim de la Michel Rocard (via Fr. Martel) o dare de seamă asupra călătoriei în România: *La fin de l'exception roumaine*. Titlul spune totul. Luciditatea e aici dublată de generozitate. I-a priit şi contactul cu Gabriel (îl citează de trei ori). Îi numeşte pe cei de la Grup şi pe Pleşu sau Manolescu, dar are o simpatie marcată pentru Emil Constantinescu şi recomandă Franței să facă din România principala sa aliată din regiune. Mâine dacă s-ar prezenta la alegeri, V. şi cu mine, după această lectură, obiectivi cum suntem, simt că l-am vota fără ezitare.

Convorbirile literare ne invită la colocviul lor ieşean pentru 26 şi 27 martie. Cassian Maria Spiridon ține să ne asigure că nu doar „cazarea" şi masa ne-ar fi asigurate, dar, din partea Institutului Francez ieşean, până şi drumul cu avionul. Îi telefonăm şi refuzăm cu toată părerea — reală — de rău. Nu ne văd plecând în martie

și întorcându-ne la Paris în aprilie spre a reveni în mai la București. Aș fi mers la Iași spre o reîntâlnire: pe Copou am băut prima — și ultima — mea sticlă de Cotnari cu tata care mă iniția în itinerare eminesciene. Aveam 12 ani. Nu doar amintirile ne-ar fi îndreptat bucuros pașii spre Iași, ci și prezentul: ar fi luat capăt „neînțelegerea" din mai trecut și ne-am fi văzut și revăzut toți prietenii de acolo.

De la László Alexandru, prima sa carte: *Între Icar și Anteu*, la Editura Dacia, grupând polemicile publicate îndeosebi în *România literară*, pe care le-am citit mai totdeauna de acord cu ele. E unul dintre apărătorii constanți ai lui Goma și, necunoscându-l personal, e foarte bine. Nu e mai puțin adevărat că, în Prolog, ne face cinstea de a porni de la anumite valori apărate de noi.

Acum că e amenințat să i se publice dosarul de agent al Securității (pe drept sau pe nedrept), Nicolae Stroescu-Stânișoară (tot pășunismul de care e capabil un român e cuprins în acest pseudonim) ne trimite o culegere de „gânduri spuse la Radio Europa Liberă și în *Jurnalul literar*" cu titlul *La răscruce*. Volumul a apărut la Editura „Jurnalul literar" și cuprinde aproape 700 de pagini, pe care nu le voi citi deoarece mi-au fost de ajuns mostrele din revistă. Mai interesantă este scrisoarea prin care vrea să ne convingă că ne-a admirat totdeauna pe V. și pe mine, făcând tot ceea ce putea pe lângă americani pentru continuarea emisiunilor noastre de la Paris, contrar acuzațiilor ce i-au fost aduse de Gelu Ionescu. Insinuează apoi că Gelu era cel care ne invidia și ne vorbea de rău, cerându-i să ne cenzureze.

Dorin Tudoran ține, în *România literară*, să ne redea paternitatea termenului de „neoproletcultism" de care noi ne-am servit prima oară pentru a defini pe cei din partida lui Eugen Barbu și pe care, pe bună dreptate, îl preferă celui de „direcția națională" adoptat, natural, de Mihai Pelin în *Cartea albă a Securității*. Îmi pare bine că-l văd pe Dorin Tudoran revenind în presa din România — are acum rubrică fixă la *România literară*, dar și-a cam pierdut duritatea polemică, exemplară pe vremea când era în America. Dacă ne-am fi aflat într-o țară normală, Brucan n-ar mai fi putut niciodată să se ridice de pe urma pamfletului lui Tudoran publicat — cred — în *Agora*. Acum parcă s-a îmbunat cumva, ceea ce nu-i stă nici în fire, nici în scris.

Goma, în schimb, țipă mereu ca din gură de șarpe. Nimeni nemaifăcându-i nimic, nici în bine, nici în rău, urlă repetitiv în gol. În *Convorbiri literare* (nr. 1/'97) are o rubrică intitulată extrem de just „Înjurătură" („victima": iarăși și iarăși, Manolescu), iar în *Lumea liberă* din 15 februarie își exprimă, într-un interviu cu László Alexandru, indignarea că-l susțin pe Liiceanu și o găsesc „rezistentă" pe Blandiana. Dacă l-a inspirat până și blândul meu interviu din *Convorbiri literare*, ce va fi când va apărea (în principiu a și apărut) „precizarea" din *22* cu „îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma"? O frază prin care i-am oferit materia primă pentru „înjurătură" până la adânci bătrâneți.

În *22* (nr. 6) un excelent (ca de obicei) articol al Tiei Șerbănescu, „Scopul și mijloacele", din care extrag citate incredibile dintr-o declarație a ministrului național-țărănist de Interne, Gavril Dejeu, anunțând că se va restrânge dreptul de circulație peste hotare a persoanelor ce strică imaginea României. Acest paradoxal urmaș direct al lui Ceaușescu spune că „nu poate să plece peste hotare cine vrea și să spună ce vrea. Avem mijloace de control". Sau: „vom fi de acord să plece românii care să facă o bună propagandă României".

E de neînțeles cum nu l-au forțat de la Cotroceni sau de la cabinetul primului-ministru să-și dea demisia a doua zi după o atât de clasică viziune comunistă a libertății de circulație.

Bate un vânt de nebunie cu „imaginea" (României peste hotare) și la *22*. O masă rotundă cu Virgil Nemoianu, Mircea Martin, Gabriel Gafița, Gabriela Ad. despre „Imaginea României în lume", o pagină Magda Cârneci cu idei pentru o nouă strategie culturală. Oamenii aceștia nu se gândesc oare o clipă 1) dacă au cu adevărat ce să vândă străinătății, 2) că s-ar putea mulțumi cu un public alcătuit din milioane de români?

Tot în *22*, un articol al unui necunoscut, Iulian Anghel, despre noua „strategie" a Ministerului de Externe, cu o declarație a lui Gabriel Gafița, subsecretar de stat, ce n-ar fi mirat pe nimeni sub guvernarea dinainte deoarece, sub pretextul „profesionalismului", preconizează menținerea vechilor cadre. Se confirmă că reputația lui Virgil Tănase la Ministerul de Externe este foarte bună și va fi menținut.

O lungă scrisoare începută în decembrie a lui Zografi. (Prietenul pe care-l însărcinase să ne-o trimită de la Paris nu şi-a ţinut promisiunea, aşa că i-am cerut să scoată textul din nou din computer şi să ni-l expedieze.) Ca de obicei, ne încântă. Am chiar curajul să pariez că nu-l va schimba succesul, în ciuda unei decepţii spectaculare şi recente în acest domeniu al fragilităţii prin excelenţă care este umana, literara şi artistica vanitate.

Joi 20 februarie

Telefonează de la Radio România Actualităţi un tânăr, Dragoş Ciocârlan, pentru a-mi înregistra reacţia la apariţia *Jurnalului* lui Goma. Spun că am şi dat o „precizare". N-a apărut în *22*? — Ba da, tocmai a apărut. — Atunci? Adaug totuşi (gândindu-mă la Mihnea?) că „precizarea" nu schimbă părerea mea despre rolul jucat de Paul Goma în istoria recentă şi nici despre literatura lui. Şi cu asta pun punctul final.

Mă întreabă.şi ce cred despre atitudinea Franţei. Răspund că vizita lui Chirac, ca şi sprijinul adus de Franţa intrării României în NATO arată că s-a hotărât să ne stea alături. Pomenesc şi de interviul acordat azi de Emil Constantinescu ziarului *Le Figaro*, omiţând, fireşte, să menţionez primul său răspuns la întrebarea: ce aşteaptă românii de la vizita lui Chirac? E.C. o ia incredibil de departe. „Depuis deux mille ans, depuis que la Roumanie se trouve à la frontière du monde civilisé, les Roumains attendent un signe de l'Occident."* La superorigini nu ne-au cam invadat romanii? Deci „Occidentul" a venit chiar înainte să existe români!

Vineri 21 februarie

As-noapte, sună Gabriel. În „înaltele sfere" dăinuie marea zăpăceală. E.C. încă nu l-a chemat la discuţia promisă, şi lui G. îi este teamă că, la recepţia de azi de la Bucureşti, E.C. îl va prezenta lui Chirac, ca viitor ambasador, fără a-l mai întreba în ce condiţii acceptă să vină la Paris. Perspectiva e atât de extravagantă, încât mai mult râdem decât discutăm. Ce popor suprarealist!

---

* „De două mii de ani, de când România se află la graniţele lumii civilizate, românii aşteaptă un semn din partea Occidentului." (*N. ed.*)

Duminică 23 februarie

Secvenţa suprarealistă a avut loc aşa cum numai în râs ne-o închipuiam: E.C. i l-a prezentat lui Chirac pe Gabriel ca viitor ambasador. Ce să mai spună Gabriel: că poate, că nu e încă sigur. Călduros, ca de obicei, Chirac l-a îndemnat să nu mai şovăie. După recepţie (cu acest prilej, pentru prima oară s-a văzut invitat şi Manolescu la Cotroceni de noul preşedinte), a avut loc şi discuţia promisă. În trei, Constantinescu, Gabriel şi Ciorbea. I s-au dat lui G. toate asigurările.

Am recompus şi rezumat ceea ce fusese distilat, detaliu cu detaliu şi incertitudine cu incertitudine, prin telefoane cu Gabriel. Fără a mai pune la socoteală discuţiile cu Mihnea, vizibil contrariat. Tocmai a plecat de la noi. Venise să ne aducă volumul lui Tismăneanu *Reinventarea politicului* şi să ia discurile pentru Niki.

Zografi, pe care îl sunăm apoi, este „dezgustat“ că primeşte patru telefoane pe zi pentru *Petru* (unele de la oameni pe care nu-i preţuieşte).

„Imaginea“ României continuă să se modifice. Un articol al lui E. Constantinescu în *Le Monde* (*22* februarie) „La Roumanie sur la bonne voie“ şi, în acelaşi ziar de-a doua zi, o jumătate de pagină asupra călătoriei lui Chirac şi a sprijinului pe care Franţa înţelege să-l aducă României. Dintr-un „encadré“ aflăm că şi Depardieu vrea să investească în România. A sosit la Institutul Francez cu „prietenul“ său Ilie Năstase! La Televiziunea Franceză — pe A2 — o singură imagine: pancarta ce arată că Piaţa Aviatorilor a devenit piaţa Charles de Gaulle. Înainte trona acolo statuia lui Stalin. Tot mai bine cu de Gaulle, deşi ce-a făcut el pentru România, fraternizând cu Ceauşescu... Chirac promite că Franţa ne va sprijini în NATO, din care — ar adăuga Mihnea — ea însăşi nu face parte integral.

În *Nouvel Observateur* (20-26 februarie) un interviu al lui Lebed. Nu mă opresc la el decât pentru felul în care-l defineşte pe generalul rus bunul scriitor şi nu doar gazetar Bernard Guetta: „De loin c'est une mâchoire.“* Face cât un portret.

* „De departe e o falcă.“ (*N. ed.*)

Sâmbătă 1 martie

După-masă, la Casa Română, cu V., pentru a „prezenta“ primele două episoade din *Memorialul durerii* — „Jilava“ şi „Piteşti“. Revăd pe ecran botul de şobolan al lui Nikolski pretinzând că V. l-a „calomniat“, că e o pură invenţie, că el n-a avut nimic de-a face cu Piteştiul. Nu se apără, atacă, se simte la el suferinţa de a nu mai putea muşca. Îi scapă şi această frază dezvăluitoare: „Cum am fi putut noi prevedea în 1950 şi ceva ce se va întâmpla în Decembrie '89?“ Se credeau invincibili şi eterni. Nici moartea lui nu te poate împăca cu un astfel de delirant agent al Răului. Când Judecata de aici şi de acum nu are loc cum să nu visezi la Judecata de dincolo şi de Apoi?

La întoarcere, în metrou, cu bietul Radina, pe care o gripă era să-l răpună iarna asta. De vreo 20 de ani, de când a sosit prima oară la Paris, ciuruit de bolile căpătate în închisoare, îl dădeam toţi drept muribund. Şi de atunci au murit atâţia dintre cei care-l priveau cu bunăvoinţă, dar şi cu superioritatea unei existenţe mai ferite, deci a unei sănătăţi intacte.

I s-a redat cetăţenia română regelui Mihai. A şi făcut o primă călătorie în ţară. Trimisul special al ziarului *Le Monde* (28 februarie), Cristophe Châtelot, insistă asupra paradoxului: această întoarcere simbolică a Regelui corespunde cu o slăbire a sentimentului monarhic în România. Nu e un paradox, dimpotrivă, e logic ca românii să nu-şi mai pună speranţele într-o monarhie ce l-ar transforma pe Duda în prinţ consort şi domnitor. Sau atunci paradoxul poartă un nume propriu: prinţesa Margareta. Fie doar ca bietul Rege să-şi poată găsi un rost simbolic, iar revenirea lui în România să nu se transforme în fapt divers. Merita totuşi altceva.

Cistelecan ne cere cu insistenţă şi umor colaborarea fie doar pentru un număr din *Vatra* asupra Parisului. Nu ştiu cum se va aranja V. pentru a-l refuza. A trebuit deja să-şi răscumpere relativa absenţă de la „Diagonale“, promiţându-i lui Manolescu două pagini pline din *România literară* cu *„Jurnalul* lui Gafencu“ la care lucrează acum. Eu de abia am înregistrat pentru Deutsche Welle a doua cronică despre „arhivele“ lui Bartoşek şi nu văd cum aş putea scrie foarte rapid despre Revel (delectabilă, dar interminabilă lectură) deoarece şi imperfectul subjonctivului şi nonconformismul

de care uzează sistematic Revel sunt greu transmisibile cititorilor români.

A apărut în *22* „Precizarea" mea cu Goma. Într-un sens, sunt sigură că l-am făcut fericit. În ultimul număr din *Lumea liberă* dă din mâini şi din picioare dezordonat, nemaiştiind pe cine să atace. Şi iată că-i ofer o nouă ţintă. Aproape că-l salvez.

În acelaşi număr din *22* (7/'97), Gabriela îi ia un interviu lui Liiceanu plecând de la iniţiativa lui de a cere deschiderea Arhivelor şi accesul la dosare. Excelent motivat, plin de substanţă, textul lui merită să dea naştere la legea pe care o cer acum liberalii sau o fracţiune a lor.

Un mărţişor de la Ioana Pârvulescu. O lungă şi patetică scrisoare de la Nicoleta Sălcudeanu, cercetătoarea care ar vrea să facă o teză despre exil. A găsit referinţe despre mine în... *Jurnalul* lui Goma şi e încântată! Între timp, poate a citit *22*. Mi-ar trebui un volum pentru a-i răspunde la toate întrebările. Se află în pragul exilului ca pentru o intrare în junglă; între leul Goma şi inorogul Arcade, câţi rinoceri va avea de înfruntat? Amestecul de intuiţie şi de totală neştiinţă din întrebările ei depăşeşte cele mai sumbre dintre aşteptările mele: din exilul acesta nu va trece în posteritate decât o imagine negativă, ceva între deriziune şi emfază. O caricatură.

Scrisoare şi de la Ileana Vrancea, care analizează cu speranţă, dar şi cu luciditate situaţia din ţară şi ne cere s-o confirmăm sau infirmăm. O vom confirma. Solacolu, în al cărui *Dialog* urmează să apară câteva din capitolele cărţii ei, a fost operat de inimă.

A murit Siniavski. Nu la Moscova (unde credeam că se restabilise după ce pactizase cu Gorbaciov împotriva lui Elţîn), ci lângă Paris. Semnificativ pentru ceea ce vrea sau nu să reţină Parisul intelectual din revelaţiile Arhivelor: în mult prea entuziastul său articol din *Le Monde* (27 februarie '97), Nicole Zand, amintind de disputa lui Siniavski cu Soljeniţîn, ignoră (sau se face că...) piesele găsite de Bukovski în Arhivele KGB-ului şi pe care B. le introdusese în ultima lui carte, dovedind că Siniavski fusese prelucrat de însuşi Andropov încă din lagăr şi „trimis" la Paris, împreună cu şi mai culpabila lui soţie, spre a-l ataca pe Soljeniţîn. Nu pentru bani, evident, ci din vanitate: singurul lui conflict cu sistemul sovie-

tic, cum a şi declarat după 1990, fiind de ordin „estetic". Nicole Zand e în general bine informată în comentariile sale, numai că, în ce priveşte Estul, Parisul continuă a fi prea puţin permeabil la indignare. Arhivele — ca şi adevărul — rămân aici marginale.

De vreo săptămână e primăvară. Aproape.

Duminică 2 martie

Telefon la prânz de la Oprescu. Din partea lui Gabriel. A refuzat postul de ambasador. Ne va explica de ce miercuri, când soseşte la Paris.

Al. Călinescu: un student al lui a tradus romanul cu cerşetorii al lui A.E. Baconsky. Voia să ştie cu precizie când şi în ce context l-a transmis V. la Europa Liberă. Dacă era „premieră absolută"? Era. Indignat, pe de altă parte, de ultimul număr din *Caiete critice* pe care Eugen Simion a venit să-l prezinte la Centrul Cultural de la Ambasadă (unde domneşte mai departe Virgil Tănase). Răsfoindu-le, am avut o impresie atât de lamentabilă, încât nu m-am mai învrednicit să-l citesc pe delirantul Valeriu Cristea, care ar pretinde — *dixit* Al. Călinescu — că democraţia e incompatibilă cu cultura.

Telefon cu Vivi Vulcănescu, care ne tot caută de vreo trei zile. Am văzut-o ieri la Casa Română. Mi-a făcut plăcere să vorbesc cu ea deşi n-am reuşit să înţeleg bine ce vrea. Din povestirea ei destul de confuză reieşea doar că ar fi avut ceva de adăugat la un „Memorial" unde apărea Picki Rădulescu-Pogoneanu. Nu ajung să pricep dacă unchiul ei era prezentat prea bine sau greşit în mărturia lui Camil Demetrescu. Şi nu insist.

În *România literară* (nr. 7) un „eseu" de Nemoianu în care, comparându-l cu Pipes şi Malia, Virgil Nemoianu îl tratează pe Furet cu condescendenţă şi îi dă note.

Joi 6 martie

Îl aşteptăm pe Gabriel. Telefonul lui de sosire, aseară, a fost un regal: scenariul cu Emil Constantinescu e inegalabil, sarcasmul fiind temperat — cum spune el — de „duioşie". Aflu că fraza finală din „precizarea" mea: „Îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma" a avut un ecou mai larg decât presupuneam.

Întru prelungirea ecoului: ne cheamă Alain P. Pornind de la textul meu a scris şi el unul, tot atât de scurt şi de ironic (va fi publicat în *România literară*): „Sărmane Paul Goma, scrie Alain, eu nu regret că te-am cunoscut deoarece astfel am cunoscut şi pe oamenii ce te-au ajutat." Şi ne înşiră cu mic, cu mare: Ţepeneag, — natural —, Mona, Breban (megaloman, dar bun, a sărit s-o ajute pe Ana când Goma era în închisoare), V. şi cu mine (fără emisiunile cărora n-ar fi fost atât de cunoscut în ţară), M.-F. (s-a purtat cu el ca o prea tânără mamă cu un fiu mai vârstnic), Manolescu etc. Alain nu s-a uitat decât pe sine (dar cum putea face altfel?): timp de vreo şase luni, în 1977, n-a colaborat la emisiunile mele şi ale lui V. decât cu o singură condiţie: ca ceea ce câştigă să fie vărsat într-un cont pentru Goma în previziunea sosirii lui în Franţa.

Specialista în bizantinologie Anca Vasiliu, asupra căreia atât V., cât şi Gabriel sau Savu nu-şi precupeţesc elogiile, ne-a trimis o traducere din Daniel Turcea pe care a făcut-o împreună cu Pierre Drogi, *L'Epiphanie* (ed. La Différence, coll. Orphée). De abia aştept s-o cunosc şi eu.

Aceeaşi ipotetică „fină" de la Craiova care pretinde că tata a botezat-o în 1933. De data asta nu mai răspund. Am mai avut un „client", pe linia Lovineştilor, care-mi trimitea scrisori în majuscule cu „Dragă Tanti", cerându-mi la a treia o „chemare". Era, în schimb, incapabil să-mi explice „rudenia". Tot felul de farsori: o maşină de irosit timpul.

Vineri 7 martie

Cât de bucuroşi suntem şi cât ne destindem cu Gabriel! Ieri de la 6 seara până la 1 dimineaţa şi am mai fi stat pe atâta. Parcă am ajuns să ne înţelegem pe la începutul cuvintelor, când nici n-au fost deplin rostite.

G. ne descrie vizita lui Chirac. Incredibile gafe de protocol. La mese oamenii sunt aşezaţi la întâmplare. Unul dintre marii industriaşi francezi — un fel de rege al oţelului — e instalat într-un colţ îndepărtat lângă un fotograf care nu vorbeşte franţuzeşte. Noroc că-l are vecin pe Gabriel, altfel n-ar fi schimbat o vorbă cu nimeni. Venise să repună în funcţie o uzină românească, de patru ani e tot dus cu vorba. Încântat de convorbirea cu Gabriel, stăruie să accep-

te ambasada, unde îi va aduce pe cei mai de seamă industriaşi francezi.

Meniul e asigurat de un român din München care şi-a deschis Restaurantul „Terasa“ sub Teatrul Naţional; protocolul culinar e tot atât de aiuristic. După sarmale, îngheţată, apoi din nou carne. „Trou normand“, îi spune la ureche lui G., clipind şiret din ochi, adică „să vadă şi ei străinii ce ştim noi“. După carne tort, după tort... brânză. Ca la francezi, zice acelaşi restaurator, în culmea mândriei naţionale.

G. insistă: pentru Savu absenţa noastră, şi în primul rând a lui V., la lansarea bucureşteană a volumului Liei este de negândit. Or, tocmai V. se gândea din ce în ce mai hotărât să nu mergem. Se pare că Savu a fost impresionat de felul în care V. a analizat traducerea lui Doinaş. V. nu vrea televiziune, nu vrea radio, iar G. ne va trimite zilele acestea o redactoare de la Radio Bucureşti, venită la Salonul Cărţii să-i ia un interviu lui V. tocmai despre această traducere. Inevitabil Bucureştiul în mai?

G. ne aduce cele trei volume ale *Jurnalului* lui Goma şi, evident, ne mai uimim împreună. Ne confirmă că, la emisiunea lui Iosif Sava, grupul de la GDS (Gabriela, Cornea, Rodica, Patapievici) a fost foarte ezitant şi prudent în răspunsuri.

Azi la prânz, Geta D. Telefon de la Bucureşti (Albatros): soseşte luni la Paris (Salonul Cărţii). E mai liniştită. *Jurnalul* lui Goma a început să fie foarte criticat: Alex. Ştefănescu în *România literară* (dur, dar neinspirat), Dan C. Mihăilescu în *22* (nu-l avem încă). Doar cei de la Grup, în emisiunea lui I.S., n-au îndrăznit să se pronunţe, în afară de Gabriel Andreescu care era... pentru. Reacţia cvasigenerală e de respingere. Paler nici nu a deschis volumele: le-a aruncat la coş. I-a mai venit Getei inima la loc. Îmi atrage atenţia că Goma s-a dezlănţuit împotriva lui Emil Constantinescu în *Lumea liberă*. Tocmai ne-a sosit numărul cu pricina: Goma îl stropşeşte pe E.C. cu atât noroi, insulte şi invective, încât e imposibil ca preşedintele să nu-ţi devină simpatic.

La München, în gară, o va aştepta Ion Ioanid căruia îi aduce exemplarele de autor din ultimul volum al ciclului *Închisoarea noastră cea de toate zilele*. Ne dă ştiri de la Ioanid. Are acum un aparat prin care vorbeşte cu un sunet mecanic. Va veni la München

un prieten de detenţie să stea cu el. Apoi I.I. se va muta la Bucureşti, unde va fi mai puţin singur ca la München. Tocmai primim în curierul de azi de la el două casete cu *Memorialul durerii* şi câteva rânduri: să nu ne speriem când ne va telefona cu vocea lui metalică (pune un microfon sub bărbie). Pisicile lui, când l-au auzit prima oară, au fugit şi s-au ascuns în altă cameră. Respirăm totuşi mai uşuraţi, când am aflat de moartea soţiei lui — tumoare la creier — ne-a fost teamă să nu-şi ia zilele.

Soseşte scrisoarea-tip pe care o puteam spera după episodul Goma. De la Ileana Vrancea care mi-a citit „precizarea" din *22*. Nu numai că a înţeles-o exact cum trebuia, dar ne face şi cinstea, lui V. şi mie, să ne compare îndârjirea în atitudine cu a lui E. Lovinescu, iar ingratitudinea lui Goma o pune într-un fel în paralelă cu pornirea lui Mihail Sebastian care, în *Jurnalul* său, în loc să-şi atace prietenii din extrema dreaptă a eşichierului, se aşază, dimpotrivă, alături de ei (la *Cuvântul*) şi-şi rezervă criticile şi loviturile celor care-i apără pe evrei (în frunte cu Lovinescu). Este exact impresia pe care mi-a lăsat-o lectura *Jurnalului* lui Sebastian, extrem de interesant pentru imaginea epocii, dar întinat de judecata sumară asupra semenilor dintr-un singur unghi de vedere: antisemitismul. Colecţionează tot ce-i spun prietenii împotriva evreilor. Camil P. reiese megaloman şi ridicol (ceea ce incontestabil a fost), dar niciodată inteligent şi profund, unul dintre intelectualii cei mai febrili din câţi am cunoscut. Cu Sebastian, toţi devin mici. În fond, suferă de mediocritate intelectuală. Nu-ţi vine însă să-l judeci, nici să râzi de idealul său de viaţă „soare şi femei" pentru că a suferit „de 2000 de ani". În schimb, Ileana Vrancea îşi îngăduie. Când mă gândesc ce încordate au fost la început raporturile noastre, nu-mi vine a crede că azi corespundem atât de des în reacţii.

Renata Lesnik nu era deloc nebună. Primesc azi cartea ei, în colaborare cu o cercetătoare de la CNRS, *L'Empire de toutes les mafias* (Presses de la Cité, 1996), pentru care vrea să-i caut un editor român. De pe coperta a patra văd că a scris şi cartea despre Elţîn, că nimic din ce mi-a spus prin telefon nu era inventat, în afară de faptul că Lebed cu soţia vor locui la ea. Dar poate că am înţeles eu greşit, năucită de ceea ce mi se păreau a fi pure elucubraţii. Acum îmi aduc aminte că la Europa Liberă a sosit, în 1982, cu prima sa carte publicată în Franţa, *Ici Moscou*.

Jerzy Grotowski va inaugura la sfârşitul lunii prima catedră de teatrologie la College de France. Ce intens aş fi vibrat prin anii '50-'60 când teatrul cruzimii lui Artaud părea a-şi fi aflat în Grotowski pe cel mai înzestrat dintre ilustratori: instalând ţipătul nu doar în gâtlejul, ci în tot trupul actorului, sfredelindu-l. Teatrul lui sărac era însă şi unul elitist. Neprimind ca spectatori decât pe cei ce încăpeau pe scenă (spre a suferi alături de actori şi o dată cu ei), fiecare „turneu" al trupei sale poloneze se solda cu marea dezamăgire a tuturor celor care nu izbuteau să asiste la ritualul propus (eu n-am ajuns niciodată). Îmi rămânea doar pasionata sa teoretizare. Mai ne rămânea la toţi, din păcate, caricatura oferită de imitatorii săi nenumăraţi: o întreagă generaţie de tinere companii ce se socoteau de avangardă doar pentru că modulau în pas cu vremea urletele ce constituiau, de fapt, fondul însuşi al stilului de la Conservatorul francez. În acest timp, Grotowski, pentru care experienţa teatrală ţinea de asceză, se retrăsese de pe orice scenă. Se refugiase în Franţa după lovitura armată a lui Jaruzelski şi — asta nu ştiam — devenise francez.

Strălucită zi de primăvară, numai soare şi aur. V. a fost pe cheiuri la buchinişti.

Duminică 9 martie

Ieri, toată după-masa, Doina Jela la noi. Se va întoarce la Constanţa pe două-trei luni sau pe totdeauna. În aşteptare, stă vreo două săptămâni la Paris şi vrea să studieze „dosarele" mamei. I le dau (trei), ca şi copii după *Jurnalul* meu din Israel (1962) cu mărturiile sionistelor ce s-au aflat în închisoare cu ea, scrisoarea Monicăi Sevianu, capitolul Ilenei Vrancea din *Agora*. Adaug şi fragmentul de „Repere" cu notaţiile după Jurnalul meu de adolescenţă. E ca şi cum mi-aş încredinţa o parte din viaţă în mâinile ei, care nu ştiu nici cât, nici cum pot s-o cuprindă. Rămâne de văzut de altminteri dacă o ispitesc personajul şi povestea. Deocamdată lucrează încă la procesul Noica. Ca totdeauna, vie, interesantă, căutând dezlegări la enigma comportamentelor umane sub totalitarism. Discutăm îndelung nu doar despre Noica, ci şi, inevitabil, despre Goma.

Mihnea l-a dus pe Babiuc (ministrul Armatei) la corespondentul lui francez, Charles Millon, cu care s-a înţeles foarte bine. Au

discutat despre un acord militar bilateral franco-român (în așteptarea mirificei și improbabilei intrări a României în NATO).

Desearã trebuie să-i telefonez lui Christinel: s-au împlinit nu știu câți ani (dar mulți) de la moartea lui Mircea. Sau, cum spune ea ferindu-se de termenul exact, de la „plecarea" lui.

Duminică 16 martie

După multe drumuri dus-întors de la da la nu, în sfârșit V. s-a hotărât: ne ducem la București. Au fost bine venite insistențele lui Gabriel și dorința discretă, dar tenace a lui Savu pentru ca V. să se lase convins că nu va fi un „intrus". Termenul a făcut, de-a lungul acestei săptămâni, carieră, fiind, bineînțeles, total inadecvat. V. pretindea că, refuzând orice interviu (radio-televiziune) și neluând cuvântul nici la ședința de la Institutul Francez unde va fi lansată cartea postumă de versuri a Liei Savu, n-are nici un sens să fie invitat la această sărbătorire, unde va fi un... intrus. Cred că nimeni în afară de G. nu l-ar fi putut clinti dintr-o atât de năstrușnică părere.

Cu G., două seri săptămâna asta, dintre care ultima — ieri — a fost de-a dreptul emoționantă prin sinceritatea cu care G. își analiza așa-zisele lui „ratări", ca și inapetențele sale filozofice. Irealista lui denigrare de sine provine din orgoliu. Unul nestingheritor: îl obligă doar să fie de o verticalitate constantă. Mai avem în comun și sentimentul — la mine crescând — al zădărniciei care te împinge, paradoxal, la o activitate necontenită când normal ar fi să te adâncească în „lenea îngrijorată" de care pomenesc Sfinții Părinți.

Plecăm pe 29 aprilie și ne întoarcem la 13 mai.

Vineri seara ieșim la cină în cartier cu Geta D. Ne aduce *Închisoarea noastră cea de toate zilele* (vol. V și ultim) de Ion Ioanid (ni-l trimisese el mai înainte), o carte a lui Paler, *Aventuri solitare* (cu o dedicație emoționantă), *Exil*, un monolog-interviu al lui Camilian Demetrescu, și ediția revizuită din *Istoria critică a literaturii române* a lui Manolescu, apărută la Fundația Culturală Română (Niki îl rugase pe Mircea Anghelescu să ne-o aducă, nemaigăsind timp să-l primim, de fapt și pentru a evita contactul cu Fundația lui Buzura, i-am sugerat să încredințeze volumul Getei). Geta, cum o știam, cu un doliu în plus și în minus grija zilei de mâine: i s-a

privatizat editura (a luat-o banca lui Stănculescu) şi va avea ca directoare de trei-patru ori cât câştiga până acum.

Azi după-amiază, telefoane bucureştene: Paler, Patapievici (aflăm că e la Amsterdam, în drum spre Paris), Cistelecan: V. îi dă din *Jurnalul* său (anii '50) pentru *Vatra*.

Dau şi de Renata Lesnik, care s-a schilodit umblând cu tocuri înalte după şi în ritmul lui Lebed când a fost în vizită la Paris. Declin oferta de a mă ocupa de traducerea şi editarea cărţii ei despre mafia în România. Dacă n-ar fi întemeiată pe teza absurdă că KGB-ul a distrus intenţionat URSS pentru a se infiltra mai lesne în Occident şi a-l domina, lucrarea ei despre mafia rusească n-ar fi lipsită de interes, deşi materialul e prezentat dezordonat şi la grămadă, fără să se degajeze liniile de forţă. La limită, e o carte fără sumar.

Am scris şi două „diagonale" despre Revel, pentru lunile aprilie şi mai: „Revel sau imperfectul subjonctivului" şi „Autostalinizaţi şi disidenţi". Pot deci pleca liniştită în România.

Dar vestea cea mai bună (deşi speram, nu îndrăzneam să cred cu totul în ea): Doina Jela mi-a spus prin telefon că va încerca să scrie cartea despre mama. Faţă de Gabriel (care i-a promis că o angajează la Humanitas) s-a arătat de-a dreptul entuziasmată de materialul luat de la mine. Vine mâine să-mi dea înapoi dosarele pentru a face fotocopiile pe care le va lua cu ea în România, unde se întoarce definitiv.

Albania în plină răzmeriţă. Pe prag de război civil? Totul pornind de la societăţile de tipul Caritas-ului din Cluj, piramidale afaceri ce promiteau celor ce depuneau bani nişte dobânzi fabuloase şi care, toate, au dat faliment. Cum statul organiza întreaga mafie, răsculaţii păgubiţi cer demisia şefului statului. Toată lumea trage cu puşca, începând cu copiii de la 8 ani în sus. Sunt zeci de morţi. Un membru al poliţiei secrete a fost ars de viu. Iar Occidentul iar nu prea face nimic. Doar se jeleşte: ce ţi-e şi cu Balcanii ăştia!

Marţi 18 martie

Ieri toată după-masa cu Doina Jela. Nu numai că a citit tot „dosarul" mamei, dar vorbeşte cu atâta sensibilitate şi inteligenţă de el, se pasionează într-atâta de „subiect", încât mi se ridică o piatră

— cea mai apăsătoare — de pe inimă: o las pe mama pe mâini bune.

În noaptea de duminică spre luni, un vis din care m-am trezit într-o stare de beatitudine: o regăseam pe mama. Ne întâlneam pe o stradă, țipam de fericire și o instalam într-un acasă. Mama purta o rochie și un jerseu care mi-au revenit precis în minte, cu toate că n-am nici o fotografie în care să fie îmbrăcată cu ele. Nu îmbătrânise deloc. Totul se așeza la loc, rana se cicatrizase, eram gata să iau cu ea viața de la capăt, când, din nefericire, m-am trezit. Mă întreb, eu care de mult nu mai caut în *Cartea viselor* un sens, dacă acesta n-a fost provocat tocmai de certitudinea că toată suferința ei nu se va șterge în uitare, că va găsi adăpost în paginile unei cărți.

La trezire recuperez din *Jurnalul* lui V. principalele date despre lupta dusă de mine pentru a o salva. I le dictez Doinei Jela, care le înregistrează.

Vineri 21 martie

Ieri, Horia Patapievici și cu Ioana. Seară de înțelegere și voie bună în jurul unui *couscous* care cu ei ia proporții fabuloase, de parcă s-ar vedea chemați să străjuiască deșertul și Coranul. Îl regăsim pe Horia așa cum l-am cunoscut la început și nu mai știam dacă ne va fi dat să-l mai vedem. O bună surpriză care ne luminează și ziua de azi.

Ne-a adus și o casetă cu ultima lui prestație la inevitabilul Iosif Sava. Remarcabilă nu doar prin știința lui în cele mai diferite domenii, dar și prin calmul, seninătatea cu care răspunde provocărilor sistematice și atât de previzibil dirijate ale lui I.S. Răspunsuri nu numai ingenioase, ci uneori cu totul originale. Fiind readus în discuție cazul intelectualilor acuzați de fascism — de ce nu s-au căit Eliade, Cioran, de ce nu și-au recunoscut păcatele? se jelește I.S., vânând peste tot inexistente pericole legionare — Patapievici îi răspunde: „Cum și față de cine să se justifice un Heidegger pentru cele câteva luni de rectorat nazist, când pentru crimele de la stânga opiniile publice din Occident erau total îngăduitoare? Când Sartre și Aragon devin modele de virtute civică tocmai fiindcă

persevereazā în eroare, în fața cărei instanțe să se scuze un Heidegger?"

Păcat doar că, în final, filmul făcut de fiul lui Celibidache despre tatăl său îl înflăcărează pe Patapievici, făcându-l să nu evite unele banalități. Iar admirația sa pentru *Jurnalul* lui Sebastian ni se pare exagerată.

În numărul 1/'97 din *Vatra* P. își publică un lung poem care-l entuziasmează pe V. Tocmai despre acest tip de entuziasm scrie, tot în *Vatra*, Dorin Tudoran. Admirator al lui H.-R.P., regretând însă ceea ce, cu un umor pe care desigur că Horia nu-l va gusta deloc, numește „patapievicizarea" (cultul din jurul lui, asociat cu propria-i grafomanie), scrie despre rolul jucat de V. în lansarea *mitului*:

„... a intervenit entuziasmul generos al Monicăi Lovinescu și mai ales al lui Virgil Ierunca față de scrisul dlui Patapievici. Îmi amintesc de o altă seară, de data aceasta la Paris, când nici unul din cei strânși în jurul mesei nu a putut ține piept entuziasmului lui Dom' Virgil față de scrisul dlui Patapievici. Povestind despre zecile de caiete scrise în taină de remarcabilul tânăr cărturar, Virgil Ierunca era magnific, așa cum nu a încetat să fie vreodată admirația generoasă a «monicilor» pentru valorile românești autentice."

Pentru *Vatra* (fiindcă veni vorba) V. i-a promis prin telefon lui Cistelecan *Jurnal* din anii '50 (a regăsit mai multe Caiete zilele acestea). Nu știu cât de roditoare s-au dovedit incursiunile în pod și garaj prin Moldovan interpus, e sigur, în schimb, că Gabriel și-a pus în cap să afle o soluție pentru arhiva noastră: azi ne-a telefonat Stelian Tănase care discutase cu el: va veni la anul la Paris și timp de o lună va fi la dispoziția noastră pentru clasamente de arhivă. St.T. a găsit în arhiva Hoover din California o scrisoare a lui V. către Vișoianu a cărei copie ne-o va faxa. Dacă mă gândesc la el (a predat la Humanitas „romanul" său nefictional, în jurul procesului Noica, bazat pe arhiva publicată) sau la Doina Jela, trebuie să recunosc că încep să se ivească cei pe care-i așteptam: dezgropătorii de memorie.

În *Lumea liberă* (15 martie), Goma din nou împotriva mea, reproșându-mi în continuare că acum o „acopăr" pe Ana Blandiana, după ce am ocrotit tot felul de „dubioși" (Liiceanu, Sorescu

etc.). Şi încă nu dăduse de fraza mea de repudiere care-i va fi un atât de preţios izvor de inspiraţie.

Alecu ne-a trimis prin Patapievici ultimul său volum, *Despre lucrurile cu adevărat importante*, în două exemplare. Unul de înmânat lui Toader.

Ujică: un telefon de la Berlin pentru a ne anunţa că a făcut un film în Rusia, *Out of the present* (ceva straniu, cu astronauţi), şi că îl va prezenta la Paris pe 4 aprilie. Ne-a trimis şi invitaţiile prin fax.

Duminică 23 martie

Ion Solacolu ne-a trimis numărul din *Dialog* cu textele Ilenei Vrancea „Un minimum obligatoriu“, şi un altul cu comentariul său, aproape tot atât de voluminos ca primul. Răsfoind doar — majoritatea acestor pagini le-am citit prin reviste, lipsindu-mi doar cele publicate în Israel — pentru prima oară desenul general mi se limpezeşte. Îi înţeleg demersul.

Îi telefonăm azi Ilenei Vrancea la Ierusalim. Aşteaptă — şi insistă — s-o citim cu creionul în mână şi să scriem despre „carte“. Solacolu s-ar gândi s-o dea la Polirom de la Iaşi. Îi amintesc că o tot aşteaptă Liiceanu la Humanitas. Dar nu cred că el va publica o carte cu o postfaţă aproape de aceeaşi mărime ca textul comentat. Şi semnată de un perfect necunoscut în România (Solacolu) căruia aceeaşi editură i-a refuzat deja o carte în dialog cu alt necunoscut despre Antonescu (publicată apoi la Iaşi).

Pornim tot felul de discuţii: ne recheamă ea, o rechemăm noi. Are darul inefabil de a complica lucrurile. Apoi, perspectiva de a mă apuca de un studiu serios („cu creionul în mână“) — în locul impresionistelor mele „Diagonale“ — nu-mi surâde deloc, oricât de bună impresie mi-ar face luciditatea ei pe care Solacolu are dreptate s-o califice drept inconfortabilă.

François Furet a fost ales la Academia Franceză. Ne bucurăm cu toţii pentru că i se întâmplă şi Academiei să facă o alegere fastă, dar şi fiindcă astfel se va acredita poate mai temeinic viziunea lui Furet nu doar despre Revoluţia Franceză (a intrat în universităţi, dacă nu şi în mentalităţi), ci despre comunism = nazism. În ziua când semnul acesta de egalitate va fi admis, procesul comunismului

va deveni inevitabil. Se poate însă tot aşa de bine să nu se întâmple niciodată.

Telefon la Bruxelles să iau de la sora Adrianei, doamna Gheorghiu, ştiri, deşi mă tem de mai multe luni că vor fi negative. Dau de nepoata sa (cea cu regiile de operă de cameră); surpriză binefăcătoare: Adriana e mai bine — cu mintea întreagă —, stă tot la azilul cu pricina, dar va veni în vacanţă la ei. Mi se pare că renasc. Punând ordine în dosare (şi aruncând cu zecile ca într-un butoi al Danaidelor) am dat de tăieturile de presă la apariţia în 1950 a cărţii „noastre" la Hachette (*Au commencement était la fin*). Nu-mi aminteam că erau atât de unanim elogioase. Şi mi s-a făcut un dor de noi de atunci!

Marţi 25 martie

„La pomul lăudat" poţi să te duci şi cu sacul. Uneori, se umple. Atâta ni se vorbise de Anca Vasiliu, numai în superlative, încât decepţia n-ar fi fost anormală. Nici umbră însă de aşa ceva. Desigur nu sunt în stare să mă pronunţ asupra valorii sale în bizantinologie (şi-a susţinut relativ recent teza la Sorbona), nici să-i urmăresc demersul filozofic în interpretarea icoanei. Are dreptate să-i aducă în dar numai lui V. studiul său „Le mot et le verre. Une définition médiévale du Diaphane", apărut în *Journal des Savants* (ianuarie-iunie 1994). Eu voi fi mai ales sensibilă la aparatul ştiinţific, şi nu la originalitatea cercetării. Pot cel mult discuta despre viziunea lui Alain Besançon, după ea vinovată de a fi privilegiat unghiul politic.

Ni se pare atât de familiară, încât ne permitem să-l bârfim împreună pe părintele Scrima. Nu împărtăşeşte nici ea entuziasmul dintâi al lui Pleşu, care şi-l alesese drept duhovnic, dar s-a trezit apoi şi i-a făcut pentru *Rugul aprins* o prefaţă jucând pe toată gama dintre ironie şi elogiu. Cu atât mai puţin entuziasmul încă intact al lui Patapievici, care şi l-a păstrat duhovnic. Or, mondenul, vanitosul, iezuitul Scrima, păcătuind prin preţiozitate, manierism, fugă după ultima modă, fabulând din plin — ca atunci când pretinde că a fost intermediarul între Papă şi Athenagoras — poate avea de-a face cu cultura şi cu ridicolul, nicidecum cu divinul. Cum spune V. deloc în glumă „nu crede în Dumnezeu". Dacă l-a exasperat

până şi pe naivul şi generosul de Mircea Eliade înseamnă că trebuie să fii orb ca să nu sfârşeşti prin a-i descoperi adevărata natură.

Orbi fuseserăm şi noi când, după prima întâlnire, crezuserăm că ieşim din chilia unui stareț al lui Dostoevski. La a doua, când de față cu Cerbu justificase intervenția comunistă chineză în Tibet, apoi la a treia, când ne reproşase că nu scriem despre nişte articole ale sale din *Prodromos* (parafrazate după nişte reviste mai sofisticate), dispăruse orice rămăşiță de iluzie.

Vineri 28 martie

Miercuri, toată după-masa şi seara, Doina Jela. Îmi aduce „dosarul" mamei fotocopiat. Îi mai dau câteva pagini, înregistrăm convorbirea cam dezlânată, deşi centrată asupra acestui unic subiect, priveşte scurtul documentar făcut de Ioan Buduca în 1991 la sediul parizian al Europei Libere, ca să vadă cum se înregistrau emisiunile noastre (voia neapărat să reasculte semnalul de la „Teze"). I-am regăsit şi câteva fotografii ale mamei, printre care şi cea inedită de la căsătoria ei. Pentru cele cu mine copil, scotocesc într-un vraf: sunt aruncate în dezordine. Evident, ar trebui să pun ordine, să le aranjez cât de cât în nişte albume pe care le şi am de ani de zile. Dar pentru cine?

Acumularea lor dezordonată mă face să mă întreb cum se poate cerne tot ceea ce ingurgitează acum memoria Doinei Jela. Oricare i-ar fi inteligența şi sensibilitatea, cum şi ce va şti ea să trieze dintr-o existență ale cărei ecouri le primeşte în devălmăşia şi rapiditatea asta? E totuşi singura soluție ca ceva din mama să mai rămână după ce amintirea ei adevărată va dispărea o dată cu mine.

Tot miercuri, telefon neaşteptat de la Gabriela Ad. sosită de la Bruxelles (călătorie de studiu la Uniunea Europeană). Cinăm ieri împreună. Dar, ca de obicei, nu soseşte la timp. O văd de la fereastră, venind agale, deloc complexată, şi-i deschid înainte să sune. Rămâne în grădină pe pragul uşii, uimită că o primesc cu reproşuri: n-avea decât un ceas şi jumătate întârziere! Ca de obicei, luase metroul în sens invers. Când se termină scena (mi-e imposibil să mă obişnuiesc cu homericele ei întârzieri şi să mă resemnez) începe convorbirea noastră cea bună.

Sâmbătă 29 martie

Într-o rubrică pe care nu o citesc niciodată (necrologul) din *Lupta*, îmi cad ochii pe știrea morții lui Dan Petrașincu. Deși vârsta ar fi îngăduit-o de mai mult timp, vestea ni se pare incredibilă, într-atâta „frumosul Dan“ (așa i se spunea la „Sburătorul“) se încăpățâna, în ciuda unui atac cerebral acum câțiva ani, să nu îmbătrânească. Ne telefona din când în când să ne anunțe că iar pleacă pe la margini de lume, în India de preferință. Deoarece sub numele său italian, Angelo Moretta, devenise „istoric al religiilor“ și dacă ne-ar fi reproșat ceva ar fi fost că nu-l urmărim pe acest teren. Nu doar barajul lingvistic (nu cunosc decât rudimente de italiană, destul ca să mă prefac că o vorbesc cu accent napolitan) m-a împiedicat să-l iau în serios, ci certitudinea că nu poate depăși o zonă (probabil corectă) a compilației și vulgarizării. Nici romanele din tinerețea lui bucureșteană nu le-am recitit (dacă le-am citit vreodată). N-am reținut decât un roman-mărturie ce nu și-a aflat editor, deși ar fi meritat: un scriitor (el) care își dă seama de abia reîntors în țara lui de obârșie, comunistă, ce prostie a făcut nerămânând în Italia, unde fusese într-o delegație. Situația era destul de originală ca să n-o dau uitării.

Orice rezervă — de ordin literar — dispărea însă în fața omului gălăgios, generos, prietenos. În Italia, prima oară l-am revăzut V. și cu mine într-un lagăr de „profughii“ din suburbiile Romei. Ultima oară (acum câți ani?) ne-a plimbat tot la Roma cu mașina — conducea nebunește, în stil local, apostrofând pe toată lumea, gata de ceartă și de împăcare la o tejghea de cafenea.

Din Roma în care a dispărut Mircea Popescu, iar Yvonne e zăbrelită de boala ei și nu mai vrea să fie văzută, a plecat acum și Dan Petrașincu.

Va trebui să-i scriem Robertei...

Duminică 30 martie

Primesc de la cele două fiice ale lui George Silviu (Doina Jela îmi revelase prezența lor — probabil de-o viață — la Paris) o carte a lui de teatru pentru copii, *Salba fermecată*, apărută în țară. Le mulțumesc imediat. La urma urmei, intervenției lui George Silviu — pe

atunci secretar de stat la Interne — îi datorez paşaportul meu. Deci întreaga întorsătură a existenţei mele.

Paşaportul îmi fusese refuzat la Prefectura de Poliţie. Mersesem la G. Tătărăscu, pe atunci ministru de Externe. Se scuzase: se simţea el însuşi prizonier al comuniştilor şi n-avea nici o putere de decizie. Comoditate sau argument adevărat, nu ştiu. Nefiind nimic de făcut pe linie de familie reală, mama a avut ideea să căutăm pe cineva din „familia“ literară. Şi de ce nu pe George Silviu, fost „sburătorist“, socialist din ramura trădătoare a lui Voitec, rămasă alături de comunişti!

Revăd scena cu o acuitate neatinsă de timp. În birou la el: a telefonat imediat unui „superior“ (Bunaciu sau Teohari Georgescu). „Fata lui Lovinescu“ în sus, „fata lui Lovinescu“ în jos. Pesemne că ipochimenul de la capătul celălalt al firului habar n-avea de numele menit să-l impresioneze. În orice caz, nu şi-a dat acordul decât după un alt argument: domnişoara cu pricina are o bursă a statului francez şi nu e indicat să ne punem rău cu francezii. Era în vara lui 1947 şi relaţiile cu Occidentul se cereau încă respectate.

Mă grăbesc să le scriu „fetelor“ lui şi pentru a obloji cu recunoştinţa mea, mereu vie, o rană. Doina Jela mi-a spus că sunt profund îndurerate fiindcă, în volumul IV din *Închisoarea noastră cea de toate zilele,* Ion Ioanid descrie comportamente foarte puţin onorabile ale unuia dintre codeţinuţi: George Silviu.

Virgil primeşte o culegere de pagini de jurnal, epistolar, texte cu caracter confesiv de Ion Negoiţescu apărute sub titlul *Ora oglinzilor* la Editura Dacia, sub îngrijirea lui Dan Damaschin. Cuprinde şi nota despre întâlnirea lui Nego cu tata, şi o scrisoare adresată mie a cărei ciornă se afla într-un caiet al său (nu-mi amintesc s-o fi primit). Nego a avut noroc cu „moştenitorii“ săi spirituali: în Germania, Hurezeanu a avut grijă de manuscrise, iar Dan Damaschin, căruia i-a lăsat „în zestre“ câteva Caiete la plecarea din România, în 1980, publică până şi pagini de Jurnal copilăroase de pe când Nego avea vreo 13-14 ani.

Din nou emoţionată de extrasele despre tata. Cred că pentru nimeni, din toată literatura română, E. Lovinescu n-a reprezentat atât.

Aseară, telefon de la Mihnea: e la ananghie. École des Hautes Études — de care depinde — îl reclamă înapoi de la CNRS, unde se mutase într-o secțiune ce-i permitea să se ocupe exclusiv de Europa de Est. Revenirea la vechea structură l-ar obliga să se întoarcă spre turcologia lui din secolul al XVI-lea. Și să părăsească Est-Libertés, călătoriile în țările postcomuniste unde împărțea ajutoare opoziției și făcea mai mult sau mai puțin din umbră politică activă, în rolul lui preferat de „eminență cenușie". Ca de obicei nu dramatizează, dar e foarte atins.

V. telefonează lui Niki să-i anunțe o „diagonală" mai lungă despre Lia Savu. De abia întors din Japonia, Niki n-are umor și vorbește cu o voce stinsă. Victimă a fusului orar, probabil că l-am sculat din somn.

Au sosit la Paris Doru Cosma cu soția, cărora le-am rezervat o cameră la hotelul Laumière de lângă noi. Plecăm acum să-i luăm la cină, deși e Duminica de Paști (la catolici) și toate restaurantele din cartier pe care le cunoaștem sunt închise.

Marți 1 aprilie

Înregistrez la Deutsche Welle „diagonalele" pe aprilie și mai. De la Radio România telefoane întâi pentru mine, apoi pentru V.

De la programul Radio România Cultural, o jurnalistă, Claudia Tița, vrea un interviu imediat pe tema zilei: compromisul. Îi sugerez să lăsăm „prestația" pe când sosesc la București. E de acord, alege și ziua: 1 mai, și „tema": instituția cenzurii.

Teodora Stanciu îi fusese recomandată lui Virgil de către Gabriel în momentul Salonului Cărții. O amânase și el până ce vom fi la București. Va consacra cărții de poeme a Liei Savu o emisiune de o oră, cu o masă rotundă: V., Doinaș, Gabriel și lectură de poeme. Pe 30 aprilie.

Vineri 4 aprilie

Gabriel, de care am dat ieri la Humanitas, voia să ne propună un „turneu" la Baia Mare și Cluj. Iar cu întruniri și semnături. Refuzăm. Cu atât mai mult, cu cât am convenit — destul de vag — cu Gabriela să mergem împreună două zile la mare, la Casa Scriitorilor

de la Neptun. Ne-ar duce cu maşina fiul ei, Mircea. Că reîntâlnirea cu Marea mea cea Neagră va fi ratată, o ştiu dinainte (mai ales că acum nu-mi mai vine să mă arunc în ea pentru kilometrul meu de înot ritual). O ştiu şi totuşi nu rezist să revizitez acest trecut care pe măsură ce insist mi se risipeşte printre degete. Gabriela Ad. a cinat la noi miercuri seara. De abia la plecare ne-a mărturisit că era ziua ei şi ţinea s-o petrecem împreună.

Monique Borie ne trimite cartea ei *Le fantôme ou le théâtre qui doute*, publicată în colecţia pe care soţul ei, George Banu, o coordonează la Actes-Sud. Cu ce nesaţ m-aş fi aruncat altădată asupra paginilor consacrate lui Shakespeare, Artaud şi Kantor! Interesul nu mi-a slăbit, dar am senzaţia că-mi datorez timpul recuperării prin computer a trecutului. Fără îndoială o iluzie, nu va servi la nimic. Nici măcar nu-mi dă impresia că astfel mă adun la un loc. Totuşi perseverez.

În numărul 443 din *Lumea liberă* „Alocuţiunea Regelui Mihai la Institutul Regal de Studii Strategice de la Londra". Remarcabilă. Şi-a luat în serios rolul de ambasador de onoare încredinţat de actualul guvern şi pledează, cu bun-simţ istoric, admiterea României în NATO. Obsesia centrală a întregii politici româneşti, singurul gest cu valoare de simbol care ar aduce o satisfacţie morală unei populaţii sărăcite la maximum. Şi care n-are foarte probabil nici o şansă să se materializeze. Chirac îşi făgăduise sprijinul în vizita la Bucureşti, acum, la Praga, şi-a uitat promisiunea. În orice caz, era ciudat, dacă nu de-a dreptul caraghios ca Franţa ce a ieşit din NATO să impună intrarea unei alte ţări în organizaţia dezertată de ea. Din nou nu se mai vorbeşte decât de trei candidaturi serioase: Ungaria, Cehoslovacia, Polonia. Într-un interviu din *Le Monde* (2 aprilie) Havel ar dori ca a doua „tranşă" să cuprindă şi „câteva ţări" din Europa Orientală, fără a preciza care. E ferm asupra unui singur punct: „NATO nu trebuie să admită ca Moscova să-i dicteze atitudinea." Dacă Elţîn nu reuşeşte azi să-şi impună voinţa lui Clinton, nu înseamnă că potenţialul său urmaş nu-şi va impune exigenţele. E singurul motiv pentru care admiterea României în NATO ar fi nu numai necesară, ci şi urgentă. Iar nu va fi fost să fie. Singura consolare e că tratatele nu obligă puterile occidentale să şi ţină seama de ele (cf. Polonia sacrificată lui Hitler în schimbul „păcii").

Tot în *Le Monde* (1 aprilie) o profesoară de literatura franceză la Universitatea Charles de la Praga, Anne-Marie Kittler-Mackova, își publică impresiile de la Praga: cu infime nuanțe, aidoma celor pe care le poți avea la București. Nuanțele sunt monumentele și orașul: somptuoase. Asemănările: lefurile, fuga după mâncare, sărăcia, dezamăgirea oamenilor, carențele sistemului medical etc. Or, Praga denumită pe bună dreptate „elevul cel mai silitor al tranziției“ se află cu 7 ani lumină înaintea noastră. Să mai speri ceva? În orice caz, articol de păstrat și de arătat celor care se plâng de singularitatea mizeriei românești.

Duminică 6 aprilie

Vineri seara, la „Cinéma des cinéastes“, pentru prezentarea filmului lui Andrei Ujică *Out of the present*. Montaj al imaginilor filmate de către cosmonauți pe stația sovietică MIR în 1991, la care se adaugă și altele de la Televiziunea sovietică asupra puciului ce a dus la dislocarea URSS-ului. Pledând „intertextualitatea“ — dacă se poate spune așa pentru imagini fără text — autorul a integrat și planuri din Kubrick (*Odiseea spațiului*) și Tarkovski (*Solaris*). Cum singurul comentariu constă în observațiile comandantului stației, sensul acestui „eseu“ ne-a fost mai ales dat, după proiecție, de discuție, de fapt de comentariul lui Paul Virilio (mereu mai interesant când vorbește decât atunci când scrie). După el, filmul (care de fapt îi ilustrează propria „decepție planetară“) demistifică visul cuceririi spațiului care a dominat anii ’60. Din această „cădere spre sus“, care, emancipând omul de gravitație, a răspuns unui ideal de „de-realizare“, de „deteritorializare“, omul n-a avut nimic de câștigat. În spațiu n-a descoperit altceva decât posibilitatea de a privi Pământul de sus, asemenea zeilor. De unde și „sindromul împlinirii desăvârșite“ la unii dintre cosmonauții americani; a trebuit ca ei să fie îngrijiți în clinici specializate. Aportul filmului lui Ujică, după entuziastul Virilio, este de a ne arăta cum o stație spațială ruginește, cum cabina MIR-ului seamănă cu o ladă cu gunoi, cum oameni în toată firea, lipsiți de verticalitatea impusă de gravitație, se reduc mintal și se joacă asemenea unor copii, fiind, în același timp, tratați ca niște șoareci de laborator. Filmul are deci meritul să ne dezvăluie marea mizerie a așa-zisei

cuceriri spațiale. De acum încolo — afirmă cu un ton de urgență Virilio — trebuie să fim prudenți și să luptăm împotriva nocivității progresului, sub orice nume s-ar prezenta el: cucerirea spațiului sau Internetul.

Am fost întâmpinați la intrarea în cinematograf de soția lui Ujică, pe el doar l-am întrezărit și cum am plecat înainte de sfârșitul discuțiilor interminabile (Ujică vorbea în nemțește cu o traducătoare benevolă și cam improvizată) nici n-am avut cum să-i comunicăm impresiile noastre. Sperăm că-și va găsi pentru filmul prezentat, se pare cu succes, la mai multe festivaluri și un distribuitor francez.

Aseară, cină la Mihnea și Catherine, cu Babiuc, pe care Mihnea ținea să-l cunoaștem. E neconvențional și agreabil.

În *România literară* (nr. 12) trei pagini din *Jurnalul* Andei (Boldur) de la Paris în 1945 (când avea 20 de ani și se afla aici cu soțul ei, diplomatul Igiroșianu). În prezentarea fiicei ei, Manuela Cernat, Anda devine victima urgiei timpului, altfel harul ei înnăscut ar fi făcut din ea o adevărată scriitoare. „Urgia“ petrecută lângă Mihnea Gheorghiu, la posturi de conducere, cu Manuela trimisă pe la toate festivalurile de cinema... Chiar așa să creadă Manuela că se scrie istoria?

În același număr, Goma răspunde pe o întreagă pagină lui Alex. Ștefănescu și, firește, mă atacă. Mai nou: agresiunea mea din 1977 n-are nici o legătură cu trimiterea lui peste granițe... Acum, în sfârșit, aberațiile lui mă lasă de gheață.

Ieri, cu junele Moldovan, am triat și am aruncat toate cronicile mele literare din 1954 încoace. Peste 40 de ani de articole săptămânale, umplând trei mari saci, de care m-am dezbărat. O existență... la coș.

Să nu exagerăm, am strâns în cele 6 volume din *Unde scurte* cam tot ce am găsit mai puțin prost din toate aceste pagini, deci gestul aruncării la lada cu gunoi e mai puțin eroic decât mă prefăceam a crede. Senzația e totuși ciudată. De negare a ceea ce ai fost sau, mai precis, ai făcut. Trece și asta.

Telefon astă-seară de la Adriana. E la Bruxelles, unde cumnatul ei, Gheorghiu, mă invită să vin și eu duminică: se oferă să mă aștepte la gară. Refuz, firește mulțumind. Adriana care declară

că-i este mai bine, cu o voce măsurată şi cuvinte alese, nu e încă în apele ei. Se declară totuşi obosită ca după o depresiune nervoasă. Dac-ar fi numai atât!

Marţi 8 aprilie

Duminică seara, la noi, Ujică şi soţia. Ne povesteşte în ce condiţii şi-a făcut filmul. Singur, la Moscova, într-un apartament din faţa Casei Albe (pentru a avea în faţa ochilor piaţa unde s-a produs puciul care a dus la dizolvarea Uniunii Sovietice şi a-i păstra vie amintirea). Într-un apartament, înconjurat de kilometri de peliculă din care trebuia să-şi aleagă imaginile pentru montaj. Şi parcă înnebunind (soţia lui ne confirmă că se cam „smintise") asemenea cosmonauţilor atinşi de „sindromul împlinirii desăvârşite". E pasionant şi pasionat când descrie psihofiziologia cosmonautului. În primele 36 de ore acesta se simte foarte prost. Apoi brusc nu-şi mai simte corpul, doar creierul, şi cade în extaz. E greu să nu faci comparaţia cu omul după moarte aşa cum este văzut în religia creştină, părăsindu-şi trupul spre a lăsa sufletul să se înalţe. Ei, cosmonauţii, sunt în înalt. Toate simţurile li se concentrează în privire. Senzualizată şi posesivă, ea se fixează asupra Pământului. Luaţi cu treburile ce le ocupă tot timpul, cosmonauţii în zilele de odihnă, sâmbăta-duminica, numai asta fac: privesc Pământul. Când revin pe Pământ şi sunt transportaţi în nişte scaune-brancardă, le cade deodată toată greutatea pe umeri. Au nevoie de vreun an până să se reobişnuiască cu gravitaţia ce-i trage în jos. Verticalitatea se recucereşte cu greu. Aceşti oameni sunt aleşi în funcţie nu doar de forma fizică, ci şi de echilibrul lor psihic (de aceea sunt preferaţi inginerii fizicienilor, mai creatori, mai imaginativi: pentru a nu cădea pradă fiorului pascalian). Ei rămân însă nostalgici, sunt oricând gata să se îmbarce din nou pentru a retrăi extazul lipsei de gravitaţie.

Reîntorcându-mă pe pământ dau de... Ţepeneag. Am primit ieri o scrisoare de cinci pagini adresată mie şi lui Virgil, somându-ne să-l ajutăm: nu mai are decât un scop, să-l distrugă pe Goma. Noi (el cu noi) l-am făcut. Noi să-l desfacem. Goma — *dixit* Ţ. — nu e decât un *Golem*, fără idei, fără inteligenţă, fără talent, care ne-a fost unealtă. Acum, când gândeşte prin el însuşi, i se văd mai

limpede limitele sau monstruozitatea. Lui Ț. nu-i ajunge punerea mea la punct. Am acționat — scrie el — ca o țărancă superstițioasă care ar fi văzut pe diavol. Iar în răspunsul meu la Scrisoarea lui deschisă publicată în *România literară*, m-am purtat ca o „învățătoare“ trimițându-i la colț pe Goma și pe el. Bietul Ț. n-a ajuns să se maturizeze. La cei 60 de ani ai săi e teribilist și insolent ca la 20-30! I-o spun într-o lungă și amicală convorbire telefonică, reiterând refuzul nostru de a ne mai ocupa de Goma. Nu-i împărtășim nici V., nici eu teoria cu *Golemul*, l-am ajutat pe Goma, dar nu l-am „făcut“. Nu e, cum pretinde Ț., un „scriitor mediocru“, iar disidența lui rămâne un capitol de istorie aparte într-o lume literară ce-a constituit, prin lipsa de curaj, marea excepție a Răsăritului. Unul dintre „argumentele“ lui Ț. pentru a ne antrena în bătălie este că *Golemul* poate fi acum manipulat și întrebuințat împotriva noastră. Sunt nevoită să-i retez iluziile: nu mai reprezentăm un pericol nici măcar pentru cât a rămas din Securitate. Firește, nu-l conving pe Ț. Nici nu năzuiam, știam că vanitățile sale îl vor măcina mai departe. În plus, a ajuns să se mustre cumplit pentru retragerea sa de zece ani, care l-a făcut să nu prindă decât din zbor „revoluția“ și să fie necunoscut de generațiile mai noi. În orice caz, e incapabil să întoarcă definitiv pagina, cum sper că am reușit să facem noi.

Mihnea a vorbit cu Manolescu, care își începe emisiunea sa săptămânală de un ceas pe nu știu care rețea de televiziune. Prima va fi consacrată lui Brâncuși. A doua lui... Goma, cu participarea lui telefonică de la Paris, iar pe platou: Gabriel. (Ce bine îmi pare că am publicat „precizarea“ în *22*, altfel tot prin telefon ne-ar fi cerut și nouă o intervenție.) Pentru a treia emisiune, Manolescu ne vrea doar pe V. și pe mine când vom sosi la București: l-a rugat pe Mihnea să nu ne-o spună, ca să ne facă el surpriza. Nici prin gând nu-i trece că surpriza poate fi și proastă și că V. îl va refuza, după cum are intenția să refuze orice „prestație“ televizată!

Goma a reușit să provoace, prin *Jurnalul* său, scandalul la care visa. Lucian Pintilie i-a spus prin telefon lui M.-F. că tarabele din București sunt acum pline de toate cărțile lui care înainte nu se mai vindeau. Când i-o spun, pe V. îl apucă un râs sănătos. Dacă aș fi rea, i-aș da de veste lui Țepeneag, n-ar mai dormi o săptămână.

Sâmbătă 12 aprilie

Gabriel ne telefonează joi seara „interlocat“ — cum spune el. După ce îl convinsese să participe la emisiunea Goma, Manolescu i-a spus că acesta din urmă și-a condiționat prestația prin telefon de absența lui... G. a jucat pe marele senior spunând că firește se retrage, dar a găsit — pe bună dreptate — procedeul descalificant.

În același climat pasional stârnit de *Jurnalul* lui Goma, primim azi o „polemică“ a lui László Alexandru cu o scrisoare-circulară în care cere, dacă textul nu va fi publicat înainte de 10 mai în *România literară*, să fie difuzat de destinatar. „Un analfabet moral“ se intitulează pamfletul împotriva lui Pruteanu care a recenzat extrem de defavorabil *Jurnalul* lui Goma, model irecuzabil pentru L.A. (el i-a scris de altminteri și prefața). Abil, deoarece îl surprinde pe Pruteanu în momentele lui cele mai contestabile (fraza cu mama din recenzia negativă a primului volum din *Unde scurte*, dezaprobarea față de eticismul lui M. Nițescu, și, în schimb, entuziasmul pentru Petru Dumitriu chiar și în „ses plus basses oeuvres“ — cartea despre Canal), L.A. îl atacă însă și pe Liiceanu pe care-l apucase un nefericit entuziasm față de emisiunea televizată a lui Pruteanu și scrisese în *22* un articol de elogii necuvenite. Iar în luările de poziție ale lui Goma, L.A. se face că n-aude, nu vede tot ce i-ar putea mărunți admirația. Deși îmi ia și mie „apărarea“ împotriva lui Pruteanu, nu-i vom răspunde. Tot ce e relativ la Goma reprezintă pentru mine un capitol închis.

A apărut cartea Smarandei Vultur *Istorie trăită-Istorie povestită. Deportarea în Bărăgan, 1951-1956*, în excelente condiții grafice la Editura Amarcord. Și cu cele câteva cuvinte pe care mi le-a cerut pe ultima pagină.

Ieri, la cină, Popovici, căruia V. îi găsise texte de Florenski publicate la Humanitas ce-i pot fi utile pentru teza sa de doctorat. Spre a o trece a renunțat la intensa sa activitate în informatică, grație căreia l-am și cunoscut. E bolnav de discreție și cuceritor de politicos.

Azi, tot la cină, dar acasă, Gabriela Ad. care iar întârzie cu vreo două ore, spre exasperarea nu numai a noastră, ci și a ei. Culmea: s-ar vrea plânsă.

De plâns, mai mult mă plâng pe mine, extracția oarecum neașteptată ca rapiditate a doi dinți lăsându-mă de ieri sub șoc, ca într-o stare de amorțeală (de vină probabil și anestezia, și antibioticele). Dentistul-chirurg îmi telefonează de la Alpes d'Huez, unde a plecat în vacanță, să știe cum mă simt. Ceea ce nu mi s-a mai întâmplat cu nici un doctor până acum.

Singurul care ne smulge azi un surâs este telefonul părintelui Scrima, pe care-l lăsăm fără răspuns pe *répondeur*. Textual: „Ici André S., de passage à Paris, entre les continents (sic)".

Anca Papaconstantin ne cere sfatul: urmând exemplul românilor din America, cei din Europa Occidentală vor să lanseze un apel pentru acceptarea României în NATO. Deși foarte probabil inutilă, lista trebuie totuși întocmită. Să nu se spună că nu s-au depus toate eforturile înainte ca ascensiunea unui Lebed în Rusia să facă real imposibilă o astfel de soluție. Mâine îi voi spune să ne semneze și pe noi.

Am ezitat la început, deoarece febra petiționară a diasporei a atins culmi de ridicol și nu știi în ce viespar paranoic te vâri, dar Gabriela, insistând asupra felului în care ar fi interpretată în țară absența noastră de pe listă, ne-a convins.

Duminică 13 aprilie

Telefon cel puțin surprinzător de la Cristovici: vrea catalogul expoziției de la Beaubourg-Viena-Paris din anii trecuți deoarece profită de șomaj spre a scrie un roman a cărui acțiune se desfășoară la Viena în... 1910. Chiar crede că „nel mezzo del camin di nostra vita" se improvizează un al doilea „om fără calități"?

Îi vorbesc îndelung la telefon Gabrielei despre numărul din *Dialog* consacrat Ilenei Vrancea pe care să-l obțină din Germania. Pentru *22* e o mină de aur. Îl citesc acum cu creionul în mână, ansamblul e de o coerență redutabilă.

Marți 15 aprilie

Dana Diminescu și cu prietenul ei Daniel Ciocâzan au cinat aseară cu noi la restaurant. Dana ne-a adus și studiul ei „Deplasările oșenilor în străinătate, un nou model de migrație", apărut în *Revista*

de cercetări sociale (2/1996), pe care Gabriela Ad. îl găsise foarte interesant.

Azi, telefonul Danei nu doar protocolar, are şi o veste brutală: a murit Petru Creţia. Ne reamintim de scrisoarea ce însoţea textul său „disident“ de difuzat în noiembrie-decembrie '89 prin Europa Liberă şi B.B.C. I-l trimit imediat prin fax Rodicăi Palade la *22*. Să-l publice în pagina de omagiu pe care nu pot să nu-l aducă, de la Grup, lui Petru Creţia.

Al doilea apel al părintelui Scrima, în termeni „preţioşi“, pe care-l lăsăm fără răspuns pe *répondeur*.

Miercuri 16 aprilie

Telefon la prânz de la Niki pentru a fixa data unei emisiuni televizate cu noi doi: marţi 6 mai. Vrea să ne pună întrebări cum nu ne-au fost puse niciodată. Dacă înţeleg bine, vor privi „începuturile“: o miniarheologie. V. fireşte spune nu, apoi cedează uimitor de repede. Niki vine cu versiunea sa despre emisiunea Goma. Nu înţelege de ce s-a supărat Gabriel, nu trebuie oare să ţină seama de părerile şi idiosincrasiile invitaţilor ipotetici? Rezultatul? Va avea pe platou pe Dorin Tudoran favorabil lui Goma şi pe Mircea Zaciu neutru şi „universitar“. Şi cine va face faţă atacurilor lui Goma? — Eu! declară Niki. Ne îndoim pe faţă că va fi suficient de radical.

Hurezeanu, imediat după: îmi cere trei minute despre Petru Creţia de înregistrat azi. N-am cum. Trebuie să fug la doctorul Mihăileanu, simplă vizită de control înainte de a pleca în ţară. Toate bune, în afară de numele exact al bolii de care sufăr: *la maladie de l'oreillette*. I-l cerusem ca să-l pot comunica unui doctor din România dacă mi s-ar întâmpla ceva. — Atunci, îl întreb eu, e total fals diagnosticul cu care m-au lăsat să plec de la Necker: *arythmie sur coeur sain*? — Nu, deoarece „l'oreillette“ pare a fi ceva subsidiar, un fel de „banlieue“ a inimii. N-am timp să-i cer precizări ce mi-ar fi totuşi folositoare, fiindcă, nemailuând în serios „insuficienţele“ mele şi declarându-se mulţumit de evoluţia situaţiei, dr M. îndreaptă discuţia, timp de vreun ceas, spre cu totul altceva: Marea Roşie, Muntele Sinai şi Mânăstirea Katherina de unde s-a întors acuma arămiu, *Jurnalul* lui Sebastian, de ce nu vor Liiceanu, Paler, Pleşu, Manolescu să ia ambasadele pe care le propune

Constantinescu, dacă e bine sau rău să se ceară intrarea în NATO etc., etc. Ne regăsim și relații comune, colega pe care mi-o recomandă, dacă m-ar apuca palpitațiile în România, este Dana, soția lui Sorin Ilieșiu, operatorul care ne-a filmat și pe noi (când a venit la Paris cu Buduca) și cu care a făcut Gabriel filmul despre Cioran. Lumea — cel puțin cea românească — e tare mică.

În metrou, citesc studiul Danei Diminescu: ce eseu filozofic sau ce roman ar putea ieși din el! Oșenii care fac transhumanță sub formă de clandestini la Paris și vând aici reviste SFD (*sans domicile fixe*) își fac, în cele vreo șase luni până li se respinge azilul și sunt expulzați, bani destui pentru a-și clădi în satul lor dacă nu totdeauna o casă, cel puțin o fațadă. Iar când au o casă și-i mai adaugă un etaj și un... ascensor, ei locuiesc tot la modul primitiv, de-a valma, în bucătărie, la parter. — De ce pleci la Paris? întreabă ea pe un oșean. — Ca să-mi fac gard la casă, răspunde el. Deci ca să-și pună o limită, el le desființează pe toate cele care există, trecând clandestin frontieră după frontieră. Pe de altă parte, prin locuință este urban, prin modul de a locui, rural. Nu sunt sigură că sugestiile „heideggeriene" (pentru interpretarea locului) și liiceano-peratologice (glosare pe tema limitei) pe care i le fac Danei prin telefon, o dată întoarsă acasă, vor da roade; ar fi bine, după ce-și trece o teză ce va fi prin forța lucrurilor de antropologie sau sociologie cam *terre-à-terre*, să scoată o carte cu un studiu introductiv în care, profitând de libertatea ce ți-o oferă eseul, să dea frâu liber interpretării.

Sună astă-seară și Zografi, cu vocea lui caldă ce ni se pare inconfundabilă de când am ascultat imitația lui Gabriel — e la Orléans, la un colocviu teatral, și ne vom vedea zilele acestea la Paris. Regizorul care urma să-i monteze *Oedip* a înnebunit, e la Spitalul numărul 9.

Ieri, am ieșit la cină cu Cassian Maria Spiridon, care ne-a adus nu doar numărul 3 din *Convorbiri literare* cu un articol al lui Cristian Livescu despre „Fascinantele agende ale lui E. Lovinescu", dar și numărul 1 de acum 130 de ani cu editorialul lui Negruzzi și textul lui Maiorescu asupra poeziei noi. Sunt de-a dreptul emoționată. În copilărie, „Junimea" făcea parte pentru mine dintr-un orizont fabulos de îndepărtat. Secole mă despărțeau de Iașiul lui

Eminescu. De fapt, îmi dau seama acum, doar unul: o viață și ceva de om... Între ortografia lor de atunci și cea de azi parc-ar fi aceeași distanță ca de la Rabelais la... Revel. Ce indecent de tineri suntem în cultură!

Sâmbătă 19 aprilie

Scriind data îmi dau seama că numai zece zile ne despart de plecarea (oribil de matinală) la București. Vertijul lucrurilor ce mai rămân de făcut. Niciodată nu mă voi obișnui cu plecările.

Joi seara, la o cafea, Nicolae Florescu cu soția. Ea are o emisiune la Radio, pentru care mă întreabă (cu înregistrare pe casetofon) ce fac, ce scriu, ce proiectez în clipa de față. Îi răspund, și e purul adevăr: „arunc". La coș, firește.

N. Florescu vrea de la amândoi câte o frază despre Grigurcu, căruia îi va închina un număr din *Jurnalul literar*. Ne executăm. Sinceritatea aprecierii nu ne inspiră însă fraze memorabile. Păcat: Grigurcu merita mai mult.

Ne aduc în afară de ultimul număr din *Jurnalul literar* (martie '97) o carte cu desene după casele celebre din București printre care și a tatei. Și ca de obicei, N. Florescu, prea elogios, vrea neapărat ca V. să-și publice poemele și *Jurnalul* (are dreptate), iar eu toate cronicile (pe care tocmai le-am aruncat). E remarcabilă dorința sa de restituire a literaturii din exil și căutarea prin biblioteci și reviste, chiar dacă uneori ni se pare mult mai generos decât s-ar cuveni (Stroescu-Stânișoară, George Ciorănescu and company...).

În *România literară* (nr. 14) o „notă" a lui Matei Călinescu. Din 1993 i-a scris lui Valeriu Cristea că nu vrea să mai facă parte din colegiul redacțional al *Caietelor critice*, nefiind de acord cu orientarea sa. „Apoliticii" noștri literatori n-au ținut seama de ea. Cere deci acum, în mod public, să fie scos din caseta redacțională. Excelentă reacție.

Luca Pițu îi trimite lui V. de la Iași — publicată într-un ziar local — intervenția sa în cursul unei întruniri la Universitate cu Mircea Dinescu, în care l-a somat pe rectorul Gheorghe Popa să-și ceară scuze „pentru faptul că în cursul anului trecut, Regina Ana nu a putut vizita Sala Pașilor Pierduți de la Universitate și pentru

că studenții nu s-au putut întâlni cu Virgil Ierunca și Monica Lovinescu". Rectorul s-a executat.

Duminică 20 aprilie

Aseară, Savu ne aduce cartea de poeme a soției sale (ediția bilingvă de la Humanitas), iar V. îi dă textul său ce va apărea în *România literară.*

În *La Quinzaine littéraire* (nr. 714/16-30 aprilie) o cronică de Lucette Finas despre cartea lui Pierre Pachet *Conversations à Jassy.* Nu numai autorul, în căutarea trecutului comunității evreiești din Iași, acordă — ceea ce din punctul său de vedere e explicabil — o totală prioritate pogromului din 1941, ci și cronicara. Interlocutorilor români nu le este reproșată doar uitarea în care au învăluit acest măcel, dar și amintirea pe care o păstrează despre ocupația comunistă de o jumătate de secol și care nu s-a încheiat decât în '89. Și autorul, și comentatoarea găsesc extravagant că românii vorbesc de ruși „ca de o calamitate naturală, de o înrădăcinată putere adversă". Iar cronicara supralicitează, povestind în *post-scriptum* propria ei experiență când a fost, în 1994, în România cu Jacques Roubaud. Mi se pare atât de aberant, încât trebuie să citez:

„Très vite, au cours des débats, il s'avéra que l'ex-URSS avait été non seulement l'ennemie numéro un de la Roumanie, mais celle du genre humain. On accueillit avec réserve le rappel, par Jacques Roubaud et moi-même, de la part qui revenait à l'armée soviétique dans la libération de la Roumanie. La réponse que Pachet, â une remarque similaire, place deux ans plus tard dans la bouche d'Irina: «Oui, mais savez-vous ce qu'a coûté aux Roumains et aux autres, la victoire soviétique?» se lisait sur les visages. La mémoire de ce coût se devait de perdurer."*

---

* „Foarte repede, în cursul dezbaterilor, a ieșit la iveală că URSS fusese nu numai dușmanul numărul unu al României, ci chiar al umanității. A fost primită cu rezervă observația mea și a lui Jacques Roubaud privind contribuția armatei sovietice la eliberarea României. Răspunsul pe care, la o remarcă similară făcută doi ani mai târziu, Pachet îl atribuie Irinei: «Da, dar știți cât i-a costat pe români și pe ceilalți victoria sovietică?» se citea pe chipuri. Memoria aceasta trebuia întreținută." (*N. ed.*)

Halucinantă impresie că în ochii unor străini — și ai câtorva rari localnici, printre care Norman Manea în articolul contra lui Mircea Eliade, căruia i-am şi răspuns — țara asta, ca tot estul și centrul Europei, n-a ieşit din 50 de ani de dictatură comunistă, ci dintr-una fascistă. Şi că n-are dreptul să plângă decât pe victimele fascismului, comuniştii fiind doar nişte „eliberatori". Dacă nu „memoria" e vinovată.

Se vede că memoria lui Pachet și a celorlalți, fiindu-le saturată de Holocaust, n-a înregistrat de-a lungul ultimelor cinci decenii Gulagul și ororile sale. Evident că, în asemenea condiții, orice „convorbire" este inutilă.

Citit cu încântare, în suplimentul literar al *Figaro*-ului, cronica lui Renaud Matignon (fără îndoială, cel mai talentat polemist literar al clipei de față) împotriva ultimului roman al lui García Márquez *Journal d'un enlèvement*. Nu voi rămâne deci singura care-i consideră suprafăcută imensa reputație. Cum acest ultim roman a fost comparat cu *Don Quijote*, Renaud Matignon scrie că *Journal d'un enlèvement* este față de opera lui Cervantes „ce qu'est un rapport de gendarmerie au *Cantique des Cantiques*"*. Sau, referindu-se la un preşedinte al Republicii Franceze (Mitterrand?) care-l rânduia pe Márquez, printre autorii săi preferați, alături de Lamartine: „il y a dans la prolixité molle de García Márquez un Lamartine du populisme sud-américain"**.

Miercuri 23 aprilie

Mihnea s-a întors din Bulgaria, unde a câştigat opoziția. Ningea la Sofia... Ce perspective pentru călătoria la Bucureşti care se apropie! A vorbit la telefon ieri cu Niki, care tocmai găsise pe cineva de invitat pe „platoul Goma": pe redactorul de carte care s-a luptat să fie luat *Jurnalul* la Nemira, Dan Petrescu! Astă-seară, Mihnea a cules prin telefon impresiile tuturor. Niki recunoaşte primul că n-a ieşit bine. Gabriel e disprețuitor, Florin Gabrea a găsit că intervenția lui Niki — singurul care l-a contracarat pe un Goma — de

* „un raport de poliție față de *Cântarea Cântărilor*" (*n. ed.*).

** „există în prolixitatea flască a lui García Márquez un Lamartine al populismului latino-american" (*n. ed.*).

altminteri blând ca un miel și cu o voce mitittică — era de neînțeles pentru neinițiați.

Azi, după un telefon al lui Niki prin care ne cerea să acceptăm ca un corespondent PRO TV de la Paris să vină să filmeze casa și pe noi în ea, ne-am petrecut o parte din după-masă cu un tânăr operator pe care îl mai văzusem, prin 1990-'91, Burlac. Niki vrea ca, de pildă, atunci când vom vorbi despre agresiunea împotriva mea, să se arate un plan cu grădinița unde s-a petrecut isprava, iar când va insista asupra „disidenților“ și „nonconformiștilor“ ce veneau să ne vadă („clandestinii“ noștri), să aibă planurile din interior cu noi doi. Cum pe nota trimisă lui Burlac scria că aici a fost o citadelă a rezistenței, bietul de el s-a pus în genunchi pe stradă, să ia casa de jos în sus pentru a-i da alura unei... fortărețe.

Două seri la rând, cu bucurie deplină: Zografi. E în mare formă, s-a hotărât simplu să nu se mai amărască de succesul întâmpinat de *Petru* (cartea s-a epuizat, iar piesa va fi montată de alt regizor, care n-a înnebunit). Admite chiar că ar fi în firea lucrurilor să se bucure. E un șuvoi de idei, entuziasme, întrebări și neliniști. Am îndrăzneala să pariez din nou că reușita nu-i va provoca nici o metamorfoză. E printre primii care a hotărât să nu se mai mire „cum poți fi român“, rupând astfel cu exasperanta manie etnocentristă ce confiscă atâtea studii politice prin revistele noastre.

Vona revenit din Germania unde i s-a tradus romanul și a avut mare succes. E încântat că tinerii germani continuă să cultive vinovăția colectivă, aceea a unei întregi națiuni responsabile de nazism.

Prinsă cu altele, lăsasem la o parte *Jurnalul* lui Sebastian, adică ultimele pagini. Poate și pentru că, în lista de rele ce se acumulau, uită să însemne rarele pete albe. Să se mire, de pildă, că *Steaua fără nume* i-a putut fi jucată sub un regim care interzicea scenele naționale evreilor sub un pseudonim, fără ca nimeni din tot Bucureștiul literar să-l denunțe. L-am încheiat cu un gust amar. Dacă judecățile sale despre contemporani nu rareori injuste sunt explicabile și scuzabile prin persecuția antisemită (măsurile de reprimare, mergând de la cele grave până la cele mai meschine de care nici nu auzisem — confiscarea aparatelor de radio sau prețul sporit la pâine), reacțiile lui la actele de violență ale Armatei Roșii sunt inadmisibile. Astfel, aflând că soldații sovietici fură și violează, în loc să se indigneze, găsește că astfel de „accidente“ sunt nor-

male şi chiar justificate. Îi scapă din inima lui necicatrizată o frază de răzbunare primară, care-l dezonorează: „Nu e drept ca România să scape prea uşor“ (p. 559). Drept care, după ce vizionează un film cu războiul în Ucraina, se miră că soldaţii cu pricina nu se răzbună mai tare, de fapt sunt „nişte îngeri“ (pp. 561-562). Pomeneşte de Armata Roşie cu un fel de nesilită voioşie, trupele ruseşti plăcându-i cu „sălbăticia lor candidă“ (p. 567). Ascultându-l pe Vişoianu care, întors dintr-o delegaţie oficială la Moscova, îi descrie realitatea de acolo, caută scuze: „e un regim pentru muncitori şi ţărani [...], o lume fără rafinament“ (p. 566). Găseşte că liberalii şi ţărăniştii din guvernul român din 1944 ar trebui să admită reforma radicală, să se retragă în al doilea plan, să lase locul stângii. El însuşi nu face nici o concesie, refuză posturile oferite, e dinainte dezgustat de compromisurile de care îi bănuieşte capabili pe confraţi, dar evită orice presimţire de dezastru. Suferă doar că n-are domiciliu fix (casa lui a fost bombardată) şi nu se gândeşte decât să plece în străinătate, departe de „fundătura asta mizerabilă“. Nici măcar nu-mi dau seama dacă e oarecare ironie în fraza următoare: „23 august nu e totuşi o ficţiune — cum mi se pare uneori — dacă mi-a redat libertatea de a pleca în munţi“ (p. 574). Evident e un unghi sub care nu concepusem încă utilitatea actului de la 23 august: să-i dea libertatea lui Mihail Sebastian să schieze!

Nu cred că exagerez având o atare reacţie de repulsie: cu toate că ruşii sunt aceia care au adus comunismul în România şi deci sistemul ce-a condamnat-o pe mama la închisoare şi moarte, niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap să spun că „nu e drept ca Rusia să scape prea uşor“.

Imediat după ce am scris aceste rânduri am vorbit cu Gabriel. Ne anunţă că vom fi şocaţi: a scris cu entuziasm despre *Jurnalul* lui Sebastian. În schimb, Patapievici, alertat poate de discuţia lui cu V. asupra „mediocrităţii“ lui Sebastian, a renunţat să se mai pronunţe. Ne certăm în trei la telefon, aşteptând s-o facem la Bucureşti.

Primăvara asta rece nu-mi prieşte deloc. M-am dus luni cu Dana D. (mult prea serviabilă) să caut spre Cité de la Musique o haină nici groasă, nici subţire, numai bună pentru călătoria asta între iarnă şi vară, şi parcă nu doar cartierul, ci tot oraşul îmi devenise străin. Să fie doar anxietatea mea dinainte de orice plecare?

Mă consolez cu Allegretto din *Quintetul pentru clarinet* de Brahms. Dacă aş fi în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian m-aş vedea nevoită să adaug imediat: opus 115. Şi să nu uit interpreţii: The Talich String Quartet.

Vineri 25 aprilie

La cafea, Rodica Iulian, s-o punem la curent cu micile noutăţi ale casei (telefonul-fax) unde va locui în absenţa noastră. În timp ce stăm de vorbă, un lung fax al lui Gabriel cu textul său despre Mihail Sebastian. Se intitulează *Sebastian, mon frère*, şi a fost rostit în faţa Comunităţii Evreieşti din România. E cu totul altceva decât ne aşteptam: un fel de paralelism sobru — dar în fond patetic — între două feluri de a suferi de pe urma apartenenţei la un grup hulit (prostia colectivă aşa cum s-a manifestat împotriva lui S. sub formă de antisemitism, iar împotriva lui G. de comunism). Tonul e cu atât mai remarcabil, cu cât îi va nemulţumi pe toţi.

Îi telefonăm lui G. imediat ce se întoarce V. din oraş pentru a rectifica reacţia de ieri, nu e un text de entuziasm şi laudă — pătat de generoasele exagerări ale lui G. — cum crezuserăm, ci mai curând unul de mărturisire. V. îl găseşte corect, mie chiar mi-a plăcut.

E Vinerea Mare şi „simt" Paştele mai puţin ca oricând.

Duminică 27 aprilie

Zi de „valize". Niki, care ne telefonează de „Christos a înviat!", ne mărturiseşte că împărtăşeşte această „boală" a plecărilor. Şi eu care mă socoteam unică!

Christinel împlineşte azi 85 de ani. O chemăm: pare departe şi ca voce, şi ca spirit. Parcă nu mai e suflet în ea. Mi-e milă de ea, de trecutul împreună în patru, cu Mircea, de noi toţi.

Am primit lista pentru Spada academică a lui Besançon şi m-am executat cu un cec. Straniu obicei!

Continuă polemica în jurul lui Cioran, pe marginea unei biografii semnate de Patrice Bollon, *Cioran l'hérétique* (Gallimard). *Le Figaro littéraire* (24 aprilie), sub titlul „Cioran: le mauvais procès posthume", culege reacţii favorabile lui Cioran, printre care mai întâi Edgar Morin, amintind de propria-i eroare stalinistă:

„J'ai examiné mon passé et Cioran aussi l'a fait. Il y a deux poids et deux mesures, si untel a été stalinien, il faudrait l'oublier et si tel autre a été fasciste, il ne le faudrait pas?"*

Urcă şi François Furet pe baricade (aceleaşi din *Le passé d'une illusion*), care începe prin a afirma: „Cioran est un grand artiste et même un grand moraliste indépendamment de son adhésion à la Garde de Fer."** Dar replica lui nu se reduce la atât. Pe de o parte aminteşte contextul anilor '20-'30 când fascismul nu-şi consumase crimele şi când nu se ştia precis care-i va fi oribila evoluţie. Apoi, trecând peste tabuizarea păcatelor comuniste, François Furet insistă: „Le régime soviétique s'est rendu coupable de crimes massifs dont l'exemple a été donné par Lénine puis étendu par Staline. Mais en l'occurence, l'opinion publique, au moins en Occident, tend à excuser ceux qui ont été communistes à un moment de leur vie."*** Şi încearcă să explice:

„Je vois à cela plusieurs raisons. D'abord, l'idée communiste n'est pas, comme l'idée fasciste, un rejet de la démocratie, mais prétend, au contraire, à son dépassement. En second lieu, le communisme n'a jamais été au pouvoir en Europe de l'ouest, ou il s'est affirmé contre le nazisme. En Occident, le malheur du peuple russe paraît lointain. Enfin, à la différence des intellectuels fascistes, restés presque toujours silencieux sur leur passé, ceux qui ont été communistes ont, au contraire, largement contribué à une histoire du communisme, puisqu'ils en ont été les grands artisans."****

---

* „Mi-am examinat trecutul şi Cioran a făcut-o şi el. Există două cântare şi două măsuri, atunci când cineva a fost stalinist trebuie să uităm, iar dacă a fost fascist nu trebuie?" (*N. ed.*)

** „Cioran este un mare artist şi chiar un mare moralist, independent de adeziunea lui la Garda de Fier." (*N. ed.*)

*** „Regimul sovietic s-a făcut vinovat de crime în masă al căror model a fost instituit de Lenin şi extins de Stalin. Dar opinia publică, cel puţin în Occident, are tendinţa de a scuza pe cei care au fost comunişti la un moment dat al vieţii lor." (*N. ed.*)

**** „Aceasta are, după mine, mai multe explicaţii. În primul rând, ideea comunistă nu este, ca ideea fascistă, o respingere a democraţiei, ci dimpotrivă, pretinde a fi o depăşire a acesteia. În al doilea rând, comunismul n-a fost niciodată la putere în Europa de Vest, unde s-a afirmat împotriva nazismului. În Occident, nenorocirea poporului rus pare îndepărtată. În fine, spre deosebire

Dintre care, el însuşi. Dar comuniştii puteau să-şi reviziteze trecutul mai lesne, din moment ce asupra lui nu apăsa reprobarea generală. Pe când a te fi recunoscut drept fost fascist îţi închidea toate porţile şi carierele.

Dacă mă lasă „valizele“ îi telefonez mâine lui Simone s-o mai consolez. Biata de ea, bietul Cioran care nădăjduia că se va limita campania la Eliade şi nu-l va atinge şi pe el: doar îşi luase anumite precauţii şi-şi exprimase regrete difuze. Ce panică ar fi pus stăpânire pe el…

Luni 28 aprilie

Am vorbit cu Simone. Uimită şi exasperată de violenţa pornirii lui Enthoven (în *Le Point*), fost admirator şi prieten al lui Cioran, dezgustată de „nota“ lui B.-H. Lévy făcând, în aceeaşi revistă, din C. un fel de *Jekyll and Hyde*. Suprasaturată, pleacă în Vendée să scape de Parisul veninos. În plus, Gallimard n-a publicat *Caietele* lui Cioran ce urmau să iasă în ianuarie, iar acum se văd programate pentru la toamnă. Ea ar fi vrut să iasă înainte de studiul lui Patrice Bollon ce nu-i place defel. Îşi aminteşte de un dialog între Cioran şi Eliade. Cioran încerca să-l „consoleze“ pe E. de campania pe cale de dezlănţuire împotrivă-i, pretinzând că se va stinge repede. Lucid şi jucând, de data asta, el rolul pesimistului, Eliade replicase: „Va ţine o sută de ani!“

Nu ştiam că Goldman se opusese primirii lui Cioran la CNRS. Îl „lucrase“ ca pe Eliade, pentru Sorbona. Se pare că în *Caiete* Cioran notează că asta a fost şansa lui: dacă nu, ar fi fost obligat să treacă o teză de doctorat şi nu-şi mai scria cărţile.

Jurnal de la Bucureşti

Marţi 29 aprilie

La aeroport, în zori de zi, doar cu două ore de somn as-noapte, le spun că nu pot trece sub portic din pricină de *pacemaker*. Cad

---

de intelectualii fascişti, care au păstrat aproape întotdeauna tăcerea asupra trecutului lor, cei care au fost comunişti au contribuit considerabil la o istorie a comunismului, fiindcă ei au fost marii lui artizani.“ (*N. ed.*)

peste supraveghetori cărora vizibil nu li se mai întâmplase aşa ceva. Mă pun să aştept lângă portic vreo 10 minute, până mi se face rău. Sunt o apă, mi-e teamă că voi leşina. Vine în sfârşit funcţionara care mă palpează ca pe o teroristă şi, văzând că nu sunt purtătoare de bombă kamikaze, îmi dă drumul. Sanda Stolojan, care ia acelaşi avion (merge la Sibiu la Colocviul „Cioran“), îmi spune că sunt albă la faţă.

(Comentariu la transcriere: atunci foarte probabil mi s-a stricat *pacemaker*-ul, responsabil de tot ceea ce a urmat.)

În acelaşi avion: Savu, cu o tânără căreia îi spune Sof (fiica Negroponte), vine la lansarea cărţii Liei la Institutul Francez.

Pe fotoliile noastre de „fumători“ un domn ne recunoaşte după voce şi nu mai ştie ce să facă pentru a ne fi agreabil. La Otopeni, în autobuzul ce ne duce de la avion la aeroport, un altul aproape lăcrimează. Vine să ne strângă mâna şi să ne mulţumească, fără a se prezenta: „N-are importanţă cine sunt eu, are importanţă doar ce aţi făcut pentru noi toţi.“

Ne aşteaptă Gabriel cu Zografi. La Humanitas, cu Savu. Noi pentru a ne lua banii depăşind prin dobânzile de la bancă suma la care ne aşteptam: vreo 2 600 000 de lei. Nu ajung să pricep dacă cuprinde şi drepturile de autor pentru *Insula Şerpilor*, la vaga mea întrebare, Ioana Patapievici răspunzându-mi doar că „s-a vândut bine“. Mi-ar părea bine pentru editură.

Savu revede lista de invitaţi pentru institut, iar Doina Jela trece să ia fotocopiile pe care i le adusesem după fotografia de la nunta mamei şi după cartea poştală trimisă ei de Barbu Delavrancea.

Vorbesc cu Ana Blandiana (tocmai îi telefona lui Gabriel): pleacă la un colocviu la Braşov, ne vom vedea săptămâna viitoare.

Acasă la Gabriel nu izbutesc să recuperez noaptea nedormită: bate inima prea tare şi în ritm prea rapid.

Trece Măriuca Vulcănescu să ia o pomadă ce ne fusese adusă pentru ea de Sandra în ajunul plecării. Măriuca a căzut în nu ştiu ce canalizări de unde au scos-o cu Salvarea şi e plină de vânătăi pe picioare. Vine cu trei volume din „opera completă“ a lui Mircea Vulcănescu, editate în condiţii grafice excepţionale. Nu ajung să le răsfoiesc, încep să curgă telefoanele: Niki, Marina, Patapievici, Gabriela Ad. care vrea să primească O.K.-ul lui Gabriel pentru a

publica un ignobil atac al soției lui Balotă împotriva lui Goma, izvorât din ura unui scriitor ratat față de „succesul" lui Goma în Occident și încântat că are acum prilejul de a-i nega și talentul, și actele lui de curaj. G. și V. sunt de acord cu publicarea: să vadă și Goma ce înseamnă a fi atacat pe nedrept, eu nu. Doi contra unu: infamul articol va apărea în *22*.

Seara, la cină, în afară de Gabriel și de Carmen, Savu care ne invită pe nu știu câte seri și cu nu știu câți oameni la restaurant.

Miercuri 30 aprilie

În ciuda somniferelor, nu reușesc să adorm până după 4 dimineața: aceleași exasperante palpitații.

Dimineața, primele telefoane de contact: Paler, Geta D., mesaj de la Horasangian (are acum un „înalt post" la Televiziune și vrea să vin la o emisiune, fiindcă e el, spun imediat da). De la Radio, aceeași doamnă Tița care-mi telefonase în vreo două rânduri la Paris, fixăm întâlnirea pentru mâine: o oră în direct despre raporturile dintre scriitor și cenzură sub comunism.

Gabriel l-a alertat pe vărul său, dr Marian Gabrielescu. Îl aștept să reacționeze ca de obicei, să spună că ritmul inimii e cam rapid, dar n-are importanță, îmi prescrie el un calmant etc. Deloc. Când îmi ia pulsul dă de peste 100 pe minut.

(Notă la transcriere: 137, cum aveam să aflu apoi.)

Mă urcă imediat în mașină și gonește spre o policlinică de lângă Grădina Icoanei.

(Notă la transcriere: încep astfel să iau, cu spitalele Patriei, un contact ce va deveni cotidian.)

E 6 seara când ajungem la un cardiolog, după el, reputat, Sergiu Sbenghe. Mă primește cât poate mai repede, în afara consultațiilor lui obișnuite, dar i-au plecat colaboratorii și îi trebuie vreo jumătate de oră înainte de a ști cum să pună în mișcare noul aparat („străin") de electrocardiograme. După ce dă totuși peste maneta de deschidere e încântat: inima — zice el — n-are nimic, s-a stricat doar *pacemaker*-ul la aeroport. Omul e bun, liniștitor, mă va pune în contact mâine sau poimâine cu specialistul în *pacemaker* de la Spitalul Fundeni. În așteptare, să-mi duc viața cum vreau.

L-aş săruta. I-o şi spun. M-aş plimba cu dr Marian în Grădina Icoanei de bucurie.

Entuziasmul îmi scade brusc după ce îl chem pe dr Mihăileanu la Paris. De fapt, eu n-aş fi făcut-o, în absenţa mea însă i-au telefonat V. cu Gabriel. Nu înţelege diagnosticul lui Sbenghe şi cere, prin fax, electrocardiograma. Mă anunţă că sunt în plină fibrilaţie, că trebuie să trec imediat la Sintrom (pentru decoagularea sângelui), să-mi iau prin fina lui, Dana Ilieşiu, întâlnire pentru a doua zi la prima oră cu *pacemaker*-istul de la Fundeni, Radu Ciudin. Începe deci să fie serios. V. decomandase de altminteri, în aşteptarea mea, totul: şi participarea lui la masa rotundă radiofonică cu Doinaş şi Gabriel asupra Liei Savu, şi pe a noastră la cina cu Savu şi invitaţii lui în oraş. O chem şi eu pe realizatoarea de la Radio s-o avertizez că s-ar putea să devin indisponibilă a doua zi, să-şi caute pe altcineva pentru program.

Telefoane peste telefoane. E simplu, mă aşez în fotoliu şi nu mai fac decât asta, răspund la telefon: Mihnea — de la Paris, Niki şi Marina, Zografi, Savu, Doinaş şi Irinel Liciu.

A apărut articolul lui V. despre Lia Savu în *România literară* nr. 17.

Gabriel rămâne să cinăm împreună. E îngrijorat, dar a găsit o formulă minimalizatoare, în loc de Monica e bolnavă: „Monica s-a defectat". E încântat de formulă. De vină e doar, cu alte cuvinte, *pacemaker*-ul, inima mea fiind fără cusur. Mi-e teamă că-şi face iluzii.

Afară e o primăvară de vis, nici prea cald, nici frig, numai bine să te plimbi, iar eu mă specializez în spitale.

Joi 1 mai

La ora 12, cu maşina Humanitas şi Zografi, ţinându-mă cu grijă de braţ să nu mă sparg, la Fundeni unde Dana Ilieşiu mi-a luat un *rendez-vous* cu dr Radu Ciudin.

Direct la Urgenţe, ceea ce mi-aduce aminte, *fâcheusement*, de anul trecut la Necker. Diferă însă şi oamenii, şi echipamentul.

Să fie firea doctorului român deosebită? Să te ia drept un om şi nu doar un dosar, din omenie, sau să ne aflăm în ţara lui „Ştii

dumneata cine sunt eu?“ și să se poarte toți atât de bine cu mine doar pentru că aici sunt cunoscută?

Echipamentul și „condițiile“ sanitare sunt de-a dreptul jalnice. La Urgențe, două paturi cu același cearșaf probabil de vreo săptămână, stacojiu, iar la toalete nu se poate intra de câtă apă (ca să zic așa) e pe jos.

Așa încât atunci când Ciudin declară că nu *pacemaker*-ul e de vină (nici nu-l poate „interoga“, ei n-au comenzi decât pentru cele americane), ci fibrilația mea: sunt la 150 și vrea să mă „interneze“ ca să-mi facă șoc electric — fără anestezie, ci doar cu un soporific, refuz fără umbra vreunei ezitări. În plus, l-am lăsat acasă pe V. sobru, dar în toate stările, cum să-i fac așa ceva?

Dr Ciudin mă ține la Urgențe vreo trei ore, cu tot felul de perfuzii, până ce-mi scade pulsul la 80. Mă declară în incapacitate să iau avionul spre Paris. Îmi prezice chiar că voi avea tot mai frecvent astfel de fibrilații. E de un pesimism absolut, cald și amical. Insistă să rămân în spital. Semnez pe o condică acest refuz (responsabilitatea îmi revine) și ies din acest prim strat de coșmar.

Revenită în Intrarea Lucaci, îl chem din nou pe dr Mihăileanu. Îmi alungă ideile negre. Nu sunt riscuri de atac cerebral — din moment ce iau Sintrom. Nu cumva să mă internez, nici să accept șoc electric — riscă să strice complet *pacemaker*-ul — pot să rămân sau să mă întorc oricând. Să-i comunic toate acestea lui Ciudin. Asta și fac spre seară, deși după vocea lui înțeleg că nu-i prea place să primească lecții de la un fost coleg ajuns „mare“ la Paris. Sau îmi închipui eu?

Eu m-am mai liniștit, deși îmi pare rău că i-am stricat programul fetei de la Radio (de unde au tot telefonat la Fundeni, să vină un reporter să mă intervieveze pe patul de spital!!). Și V. a renunțat la toate emisiunile prevăzute (radio și televiziune). Într-o singură zi a fumat 15 țigări de foi! A răspuns la telefoanele neîntrerupte, a primit vizita lui Patapievici — extrem de atent și de amical.

Gabriela Ad. merge mâine-dimineață cu mine la Fundeni, Dorin Tudoran vine de la Chișinău special să ne vadă. Cheamă din nou Niki, Marina, Mihnea, Doinaș, nici nu le mai pot ține șirul.

Fundeni, pe mâine: *à nous deux*!

Vineri 2 mai

Surpriză cu Gabriela: nu numai că e chiar înainte de oră, dar dă dovadă de un spirit practic și de o determinare neînchipuite. De abia acum înțeleg cum poate „conduce" barca lui *22* pe valurile atât de agitate ale clanurilor redacționale. În fața unei cozi de vreo 10-15 persoane care pe mine m-ar fi paralizat, mă ia de mână și trece până la infirmiera ce tocmai ieșea din cabinetul lui Ciudin: îi spune cine sunt. Miracolul se repetă și porțile se deschid imediat. Chiar dacă în abstract găsesc lucrul inadmisibil, în acel moment, slăbită cum mă simt, îmi convine de minune.

Mai puțin minunat este pulsul (160!) și electrocardiograma (tot fibrilație). Ciudin, mai puțin amabil ca ieri, mai încearcă „internarea". La refuzul meu repetat, dă din umeri. „Din moment ce nu vreți, o să vă dau medicamente." ... Adică „pe răspunderea" mea. O iau, o dată cu doctoriile, și mă întorc repede acasă, unde V. se pregătește să ne reprezinte pe amândoi la recepția de la Institutul Francez. La întoarcere, și el, și G. sunt amuzați, dar și indignați de prostia directorului institutului (a prezentat-o pe Colette Seghers ca pe „monumentul literar" al Franței contemporane). Nu e mai bine nici ambasadorul Boyer care ține să precizeze, în discurs, că și soția lui a studiat pe Mallarmé la... Sorbona. Ai fi zis că ei doi erau provincialii, și nu românii — Gabriel, Doinaș, Savu — ce păreau că sosesc, în târgușorul provincial numit Institutul Francez, dintr-o capitală a inteligenței. O plăcută răsturnare a ierarhiilor.

Printre alții, V. a întâlnit-o la institut pe Irina Nicolau care i-a dat un masiv volum *Piața Universității*, apărut la Nemira, constituit din textele înregistrate de anonimii de acolo și transcrise fonetic, așa cum făcuse și pentru volumul despre „revoluție" apărut în 1990. Ar trebui să slujească odată (azi, pesemne e încă prea devreme) drept text de referință pentru o scriere adevărată a istoriei.

În acest timp, în Intrarea Lucaci, instalată tot lângă telefon îi primesc rând pe rând pe Patapievici — uimitor de fidel —, pe Niki, pe Marina. Toți vin cu somptuoase buchete de flori, pentru care nu am vase!!

Niki îmi prezintă o altă versiune a incidentului său cu Gabriel în pregătirea emisiunii despre Goma. În orice caz, e sincer îndurerat, mărturisește că pentru el, în fond, un asocial, G. era unul din

prea rarii lui prieteni. Ideea că l-a pierdut i se pare intolerabilă. V. şi cu mine am încercat mai târziu să transmitem lui G. această emoţie şi aceste regrete cu incontestabile accente de sinceritate şi avem impresia că am reuşit să-l înduplecăm.

Mai târziu, Tia Şerbănescu, de aceeaşi feroce luciditate politică şi acelaşi umor.

Telefoane cu Parisul: Mihăileanu (ia cu deplin calm cele 160 de pulsaţii ale bietei mele inimi), M.-F., Rodica Iulian şi femeia de menaj, să le anunţ sosirea noastră cu o săptămână mai devreme, marţi seara.

Apoi, cei din târg: Monica Spiridon, Tania Radu (Dan C. e la Colocviul „Cioran" de la Sibiu), vară-mea Vana Constantinescu, să anunţe clanul Lovineştilor. Alţii (Gabriela Omăt, Brezianu) nu răspund.

Gabriela telefonează cu Ileana Mălăncioiu alături (şi-a dat şi ea acordul pentru publicarea articolului împotriva lui Goma). Mă tot caută dr N. Constantinescu (să mă îngrijească?). L-am văzut o singură dată la Paris, nu înţeleg de unde atâta prietenie. Gabriela ţine neapărat să sun la Cotroceni, unde este „consilier". În urma insistenţelor ei sun fără rezultat: nu mai e acolo.

Mâine, voi continua să decomand întâlnirile pe care nici nu ajunsesem bine să le fixez.

Ce extraordinar de ratată această „vizită" a mea în ţară. Ultima, probabil.

Sâmbătă 3 mai

V. a şi început să facă valizele pe care de abia le desfăcuserăm. Gabriel îmi ia pulsul şi tensiunea cu un aparat japonez pe care i l-a dat fiul său: 100 la trezire, 70 la culcare.

De la orele 5 până pe la 8: Tudoran sosit din Chişinău cu sticle de vin vechi şi de şampanie. El nu le poate gusta: aflăm cu stupoare că a trecut printr-o fază groaznică: la analize, acum vreun an, atât la Washington, cât şi la Bucureşti (la Fundenii noştri comuni) i s-a găsit o intoxicare a sângelui provocată fie de iradiere, fie de otrăvire, iar doctorul român, un bun prieten, nu i-a mai dat decât vreo şase luni de trăit şi l-a sfătuit să-şi facă testamentul. Cum, prin Fundaţia lui americană, se bătuse împotriva celei mai dure dintre facţiu-

nile comuniste ale Basarabiei, dispunând încă de poliția politică cu vechile ei metode, iradierea nu i s-a părut deloc improbabilă. Americanii i-au controlat și casa, și biroul, n-au găsit nimic. Din fericire, nu s-a ales decât cu un ulcer, dar ne descrie, destul de sobru, ce-au însemnat lunile acelea de singurătate, nu-i venea să-i spună nici soției lui, rămasă la Washington, iar în România nu-l avea decât pe Niki. Lui i s-a destăinuit.

Altfel, neschimbat. Vorbește cu acel amestec de pasiune și de obiectivitate ce-l face pe cât de bătăios, pe atât de înțelegător. Sau „apucat“, cum pretinde Goma că am fi spus noi despre el. Inevitabil, disecăm și cazul Goma. Îi reproșează mai ales că a compromis disidența, adică singura — pe atunci — alternativă la realitatea cumplită a sistemului comunist. A venit și cu primul articol dintr-un triptic Goma pe care îl va publica în *Vatra*. Îl citim după plecarea lui: seamănă mai curând a laudă decât a critică, în orice caz e infinit mai ambiguu decât demonstrația lui orală. Aceeași impresie din serialul pe care îl semnează de mai multă vreme în *România literară* despre *Cartea albă a Securității*, când vrea să-și stăpânească mâniile, să-și încifreze violența și să fie nuanțat, cade în ambiguitate. Într-o frază prea moale și îngăduitoare, se pierde.

Îi dau textul pe care l-a scris despre mine cu prilejul decernării unui premiu ARA și pe care nu-l mai găsea (la Chișinău i se va scoate o culegere a articolelor sale politice — îi simt în glas regretul și reproșul că la București nimeni nu s-a gândit să-i propună așa ceva). În așteptare, îl va publica în *România literară*.

Seara, doar cu Gabriel (Carmen e la Snagov) discutăm despre o emisiune de televiziune ce i se propune. Nu știe dacă să accepte sau nu.

Duminică 4 mai

Și lui Paler i-au oferit de la televiziunea *new look* o emisiune. Dar el nu ezită. Va face un fel de „polemici cordiale“. Prima i s-a și conturat în minte: un Machiavelli trădat de propria sa legendă. Stă cu noi un ceas și simt eforturile sale de a nu fi patetic. Știm cu toții că s-ar putea să fie ultima întâlnire, dar fiind oameni mai mult decât în toată firea și având bunul obicei să ne dominăm, am învățat

să nu fluturăm batiste şi să ne retezăm elanurile lirice. Regretăm cu toţii această nouă şi probabil definitivă despărţire — ne simţim bine împreună —, n-o arătăm însă pe faţă. La plecare, mi se pare mie sau pe obrazul lui, parcă dăltuit în piatră ca un bust roman, s-a adâncit un rid, s-a cuibărit un „niciodată". Iarăşi şi iarăşi revine obsesiv singurul vers al lui V. pe care-l ştiu pe dinafară, antologicul: „timpul pune niciodată pe lucruri".

De când cu acest „accident", mă străduiesc să nu se vadă, să nu se simtă stăruinţa cu care privirea mea pune acest „niciodată" pe tot ce mă înconjoară: pe extraordinarul devotament al lui Gabriel, sacrificându-şi casa, timpul şi lucrul numai şi numai ca să ne simţim bine. Dar pe el, cel mai bun prieten al nostru, îl vom mai vedea din fericire la Paris. De la toţi ceilalţi, neauzită de nimeni şi poate în clipa aceea nici de mine, îmi iau rămas-bun. Şi de la un Bucureşti pe care-l pierd din nou înainte de a-l fi regăsit cu adevărat. N-a mai redevenit al meu, în ciuda preaospitalierei case din Intrarea Lucaci, paşii mei tineri au rămas pierduţi undeva între bulevardul Elisabeta, strada Wilson, liceu şi Universitate; geografia de azi a unui Bucureşti parcurs doar în graba maşinii îmi este iremediabil străină. Poate doar dacă aş fi avut de transformat apartamentul din bulevardul Elisabeta într-o casă memorială mi-aş fi reînrădăcinat şi „împroprietărit" memoria.

Digresiunea asta sentimentaloidă mi-am îngăduit-o când am rămas singură cu mine după cina de astă-seară la care Gabriel i-a invitat (semnul împăcării, cel puţin atât să fi rezultat din venirea noastră aici) pe Marina, pe Niki şi pe Dorin Tudoran. În afară de discuţia înverşunată pe tema *Jurnalului* lui Sebastian — V. şi cu mine fiind singurii care deplângeam mediocritatea sa intelectuală —, s-a vorbit politică, s-a râs, s-au spus „bancuri" de pe vremea lui Ceauşescu. Ca la întâlnirile de foşti combatanţi. Şi nu suntem, de fapt, acei combatanţi care nu prea mai ştiu ce să facă după ce au câştigat un război — şi ce război! — pierzând însă, tot atât de neaşteptat, pacea?

Telefoane: Geta, Gabriela Ad., Savu, Patapievici.

Începe canicula: azi 27 de grade.

G. continuă să-mi ia pulsul: de dimineaţă, un inocent şi regăsit 70.

Luni 5 mai

Sculat în zori de zi pentru o nouă vizită cu Gabriela Ad. la Fundeni. De data asta, triumfătoare: pulsul 68 și două electrocardiograme normale. Dr Ciudin mă declară însănătoșită și în stare de a lua avionul de întoarcere. „Inima cea bună a doamnei Lovinescu", spune el, neștiind că parafrazează dedicația pe care i-am pus-o pe un volum din *Unde scurte*. (În afară de medicamente, n-am fost lăsată, în ciuda insistențelor mele, să plătesc nimic la Fundeni.) Contrar celorlalte zile, totul se rezolvă în vreun sfert de oră, trecând, din nou, peste o coadă de data asta de vreo 50 de persoane.

Sunt mai puțin inhibată acum și pot să observ, cu atenție, oamenii care așteaptă la stațiile de autobuz de pe Colentina. Nu sunt în zdrențe. Au de toate pe ei, dar, în același veșmânt, nu e culoare care să se armonizeze cu cele de alături, de parcă, întâlnindu-se, s-ar răsti frenetic unele la altele. Mitocănia nu e doar în petele de culoare, ci și pe fețe, parcă toate rânjite. Nu știu dacă ne vom însănătoși vreodată. Văzută dinspre Fundeni și Colentina, perspectiva pare în orice caz îndepărtată.

Cu mașina care mă aduce acasă, Gabriela și V. pleacă mai departe, Gabriela să pună la punct numărul din *22*, V. să ne schimbe biletele la Air France și să treacă pe la magazinul „Muzica", unde este deja cunoscut drept „client" din 1990. Când întreabă dacă Uniunea Compozitorilor a mai scos vreun disc de muzică clasică de anul trecut încoace, produce ilaritate. Bineînțeles, nici unul.

După-amiază, două ceasuri cu Patapievici, cu care ne-am regăsit toate vechile complicități. Fidelitatea lui mă mișcă, mai e nevoie oare s-o adaug?

Azi dau și de Gabriela Omăt. Fusese plecată la înmormântarea unui unchi din provincie. E neurastenizată de prea mult lucru. A înaintat serios în volumul al III-lea din „*Agende*", a terminat aproape tomul I din *Memorii* pentru care, în loc de vreo prefață, a cules din presa vremii — servindu-se și de indicațiile date de tata, care nota totul în agende — polemicile stârnite de prima apariție. Refuză oferta Getei de a trece cu un salariu triplat la „Albatros", ar dori mai curând să se pensioneze și să lucreze doar la ce-ar vrea ea, adică — mă lasă să înțeleg — la Lovinescu. Nu putem face

altceva decât să schimbăm nu idei, ci dezolările noastre de a nu ne fi întâlnit.

Alte telefoane: Alecu, tocmai sosit de la Paris. V. îl cheamă din nou pe Geo, cum nu s-a mişcat de lângă mine, n-a putut să-l vadă ca în anii trecuţi. Despre cei viitori cine ar mai putea răspunde?

Gabriel soseşte de la editură cu un plic de la Tia Şerbănescu şi cu o idee.

Plicul conţine o scrisoare emoţionantă şi articolul despre Goma, apărându-l de toţi cei ce vor să-i anuleze trecutul la lumina aberaţiilor sale de azi.

Ideea e excelentă: să mergem în patru la mititei la O.K. Delly. Acolo îi regăsim pe Savu cu Sof, Pierre şi un prieten al acestuia. E o noapte bună şi caldă, întunericul şi pomii înfrunziţi acoperă mizeria Bucureştiului, iar eu îmi pot oferi — timp de două-trei ore — iluzia că sunt la capătul normal al unei călătorii normale.

Dar mi-o ofer cu adevărat?

Marţi 6 mai

La aeroport, cu Gabriel care-şi duce devotamentul până la capăt. Ajunge să vorbească el cu mai-marele de la serviciul de pază, care ne-a şi recunoscut, pentru ca să mi se deschidă rapid trecerea liberă, departe de furcile caudine ale vătămării.

Călătorim, fără probleme, cu Pierre şi prietenul său, trecând de la cele 28 de grade bucureştene la 8 grade la Paris. Ne aşteaptă Ilea şi totul merge atât de repede, încât nici n-am timp să-mi fie frig.

Facem foc şi ne străduim să punem ratarea bucureşteană într-o paranteză. Nu încape.

Paris

Miercuri 7 mai

Consultaţie la dr Mihăileanu. Pulsul la 70, traiectul normal restabilit. E foarte supărat pe colegii săi „fundenişti" că m-au speriat, aş fi putut să stau până la capăt fără probleme. Crede şi el că ceva s-a defectat la aparat, îmi va obţine un *rendez-vous* la clinica de la St. Cloud pentru control. Rămâne să-i telefonez luni.

Un Paris de iarnă, dar aici îmi este — vreau, nu vreau — casa, dacă nu şi rostul răspândit pe undeva prin România. Nu le pot avea pe amândouă deodată. Nu le-am avut niciodată. Acum şi mai puţin.

Călătoria în România a fost deci total ratată. Va fi şi ultima?

Duminică 11 mai

Am privit, cu V., filmul televizat pe care ni l-a consacrat Marilena Rotaru în două emisiuni succesive vara trecută. O primă impresie: suntem urâţi, bătrâni şi nu prea deştepţi. În rest, totul bine, mai ales imagini din casa de la Paris şi din periplul bucureştean. Îmi pare bine că am un fragment, oricât de scurt, din „rostirea“ lui Paler la lansarea *Insulei Şerpilor*.

Ieri, scrisoare de la Gelu Ionescu, indignat de atacurile lui Goma împotriva noastră. Doar patru persoane au fost cu adevărat sensibile la această anomalie precisă: oral, Gabriel, în scris, Ileana Vrancea, Alain Paruit şi acum Gelu.

Miercuri 14 mai

Ieri, la St. Cloud. Prost obişnuită la Bucureşti unde doctorii îmi vorbeau ca unei fiinţe responsabile, sunt iritată de indiferenţa, mergând până la insolenţă, a doctorilor francezi ce te privesc ca pe un obiect, discutând fie între ei, fie cu aparatele lor. De data asta, dr Lazarus, alertat de dr Mihăileanu. Cum mă cam aşteptam, îşi „inocentează“ aparatul: stimulatorul nu a fost deprogramat, a înregistrat chiar „incidentul“, dar nu e făcut pentru a controla pulsul prea rapid, ci numai pe cel prea jos. Deci n-a intervenit. De vină este „l'oreillette“ care s-a ambalat. Ceea ce se tratează cu medicamente. Dar eram sub medicamente... Renunţ să discut. N-am cu cine. Am să încerc să-l conving sâmbătă pe dr Mihăileanu să renunţăm, pentru controlul *pacemaker*-ului, la St. Cloud. Şi departe, şi dezagreabili. Putem oare trece la Broussais?

Nu mai vreau până la această vizită de sâmbătă să glosez asupra „incidentului“ sau a oboselii care de vreun an mă cam scoate din circuitul normal. Trebuie probabil să mă obişnuiesc cu gândul — dificil de admis — că e vorba de o boală incurabilă, şi nu de un „accident“. *Il faudra faire avec.*

În jur, cu o singură excepție de politețe de abia mimată pe fond de indiferență laconică — nu mai e nevoie să spun cine, e de ajuns să nu uit eu —, toţi se interesează de sănătatea mea „plăpândă": Maria B., Adina Kenereş, Mihnea, de mai multe ori pe zi, Lucie, Savu, Dana Diminescu (ultimii doi vor să mă ducă cu maşina pe la consultații), Sanda Nițescu, Antonia, până şi Oprescu. De la Bucureşti, Gabriel şi... Barbăneagră.

De la Daniel Vighi, un roman *Decembrie, ora 10* (Editura Albatros).

Călin scoate cu Gheorghe Crăciun o revistă de „avangardă culturală" (declarându-se, în acelaşi timp, fireşte şi postmodernişti) *Paralela 45*, pledând pentru supremația „optzeciştilor". Ne cer colaborarea asupra subiectului. Voi încerca să fiu binevoitoare în refuz. De fapt, mă irită atât generaționismul ca model de catalogare în literatură, cât şi vanitatea lor de a crede că modelul textualist ar aparține viitorului şi nu trecutului.

Am uitat să notez, în numărul mai vechi din *22* (nr. 16) unde a apărut şi scrisoarea lui Petru Creţia către noi, un excepțional de curajos articol al lui Dan C. Mihăilescu. Plecând de la volumul lui Iordan Chimet *Momentul adevărului*, Dan C. arată — convingător — cum „procesul stângismului de azi a fost înlocuit de procesul dreptei de ieri", inculparea lui Eliade sau a lui Cioran slujind la punerea la adăpost a unor Leonte Răutu, Moraru *and company*. „Dați în comunism fiindcă sunteți legionari, cam aşa sună, absurd, consemnul-verdict. [...] Viciile stângii au fost fără nici o ezitare sau ruşine trecute în cârca dreptei." Aproape tot articolul ar merita citat, e unul dintre prea rarele asalturi împotriva tabuurilor clipei de față.

Vineri 16 mai

Azi pe la prânz, Gabriel tot încerca să-mi trimită un fax, linia fiind mereu tăiată. Până la sfârşit, vorbim la telefon: voia să faxeze articolul lui Dorin Tudoran despre mine. A apărut în *România literară*.

Scrisoare de la Doina Jela. Lucrând frenetic la proiectul pentru care a fost angajată la Humanitas, nu mai are timp nici să respire şi a ajuns să tânjească după provinciala linişte de la Reans.

Acolo se va întoarce probabil să-și scrie cărțile despre Noica şi despre mama. Dacă le va mai scrie. D.J. ne atrage atenția asupra faptului că, în *Jurnalul* său, Sebastian plânge când cade Parisul, dar nu consacră nici un rând cedării forțate a Ardealului de nord, Basarabiei şi nordului Bucovinei. Spre ruşinea mea, nu observasem.

Telefonăm lui Dan C. spre a-l felicita pentru articolul din *22*. Nu e acasă. Tania Radu ne spune că l-a convins Manolescu să participe, alături de Ciocârlie, la o emisiune a sa despre *Orbitor*-ul lui Cărtărescu. Dan C. are probleme cu bâlbâitul. Exemplul lui Michnik, de zece ori mai poticnit și care n-a șovăit nicicând în fața unui microfon, ar trebui să-i șteargă complexele.

V. e în largul lui prin librării și magazine de discuri, aceasta fiind reala lui respirație pariziană. El măcar știe pentru ce a revenit la Paris. S-a întors spre seară din oraș cu studiul fiicei lui Raymond Aron, Dominique Schnapper, *La communauté des citoyens. Sur l'idée moderne de la nation*, cu un număr (8) din revista *Philosophie politique* consacrat aceluiași subiect, cu *Întrevederile* lui Kantor, și, în mica „bibliotecă" din *Cahiers du Cinéma*, un Carl Dreyer, văzut de el însuși.

Încă o viață-două pentru a citi totul și-ar fi perfect. În a treia aş... reciti.

Duminică 18 mai

Zi penibilă, ieri. Dimineața, la trezire, mi s-a făcut rău (căldură, transpirație și senzația de leşin). Pentru prima oară, am panicat: am cules din agende numerele de telefon cu Samu și S.O.S-uri, să i le pun lui V. la dispoziție. Mă și vedeam transportată de urgență la spital.

A venit să mă ia cu mașina Dana Diminescu (se propusese mai demult, niciodată n-am să-i înțeleg extrema serviabilitate) și am făcut, sub un soare covârșitor (28°), un ceas până la Mihăileanu.

Numai după puls și-a dat seama că am intrat din nou în fibrilație. Mi-a explicat că trebuie să mă obișnuiesc să trăiesc cu aritmia. Din moment ce sunt sub anticoagulante, nu se poate întâmpla nimic. Poimâine mă va primi din nou, deși e sărbătoare.

În sălița de aşteptare, unde Dana își instalase computerul portativ pe genunchi să mai lucreze un pic, o găsesc în mare conversație

cu Vlad Stolojan. Înainte de a intra îl întâlnisem pe Mămăligă, fioros de îmbătrânit, ca pe la vreo 90 de ani. Mereu semne ale timpului.

Cam năucită de perspectiva unei boli incurabile, de parcă n-ar fi trebuit s-o știu de aproape un an, îmi iau doctoriile la o terasă de cafenea, cu Dana, care îmi dezvăluie la doi pași o nebănuit de somptuoasă grădină modernă (le parc Citroën) cu havuzuri, pajiști, canale lacustre.

Spre casă apoi, prin Parisul aproape impracticabil din pricina unei alte manifestații — în fiecare zi, greve și manifestații pentru păstrarea privilegiilor funcționărești, cu toții nu sunt în stare să accepte decât sacrificiile celorlalți.

Apoi telefoane — evident asupra acestui unic subiect — cu Adina Kenereș, Savu, azi-dimineață cu Lucette și Oana Orlea, colegă întru diagnostic și simptome.

Trebuie să ies din acest univers, să-mi diversific din nou preocupările, să nu-mi mai îngădui marasmul de ieri. Îmi convine azi când mi-e mai bine și inima nu mai bate aiurea.

Uitasem: a reapărut — poștal — „nebuna" din Germania, Aline Zemon, care m-a persecutat vreo doi ani cu tomuri de scrisori ilizibile, spunându-mi mie mamă și lui V. tată. Credeam că am scăpat definitiv de ea. Aș! După cinci ani de spital, e pe mâinile unei psihologe care vrea să-i telefonez. Probabil pentru a o dezbăra pe biata nebună de fixația pe care a făcut-o ascultând la Iași „Teze și Antiteze". Îmi scrie aparent mai rezonabil, dar tot spunându-mi „mamă", deci nevindecată și probabil nevindecabilă. Știu din adolescență că atrag nebunii, dar nu mă resemnez, deci nu voi răspunde.

Cu prilejul inutilelor alegeri legislative decretate, neîndemânatic, de Chirac, confuzia morală se agravează printre intelectuali, PCF devenind, o dată cu Hue, credibil, iar căderea Zidului Berlinului pledând (mai e nevoie să subliniez cât de rușinos e acest paradox?) pentru lipsa de nocivitate a comunismului. Lumea pe dos.

Astfel, Emmanuel Todd, după ce a scris *La Chute finale* (unul dintre puținele studii anunțând implozia comunismului), după ce a participat la campania lui Chirac, anunță acum că va vota PCF! Sollers nu și-a întors încă vesta, dar Julia Kristeva, ale cărei negre amintiri din Bulgaria comunistă se treziseră până la a o transfor-

ma într-o foarte tardivă disidentă, a asistat recent la al XXIX-lea Congres al PCF. Nu sunt singurii, ci doar cei mai surprinzători.

Într-un număr mai vechi din *Le Monde* (9 mai) se pune întrebarea: „Să fie o modă?“ După Jacques Thibaud, „un vot de nostalgie“ pentru „valorile“ defuncte ale comunismului. Comentariul lui Jacques Julliard merită, ca de obicei, a fi reținut:

„Je suis frappé par l'anti-maastrichtisme des intellectuels. Leur caractère violemment anti-progrès, leur nationalisme, depuis la chute du mur de Berlin, me semble l'un de signes les plus inquétants de l'avachissement de ce pays.“*

Diagnosticul mi se pare prea blând.

Vineri 23 mai

Luni era sărbătoare și mă mirasem cum de cabinetul doctorului Mihăileanu este deschis. De fapt, n-a venit decât pentru mine, să-mi facă o electrocardiogramă. Sunt mișcată, dar și stingherită.

Nu mai am nimic. 65, ritm sinusal, totul în ordine. Câteva analize de făcut și peste vreo lună vom reintra în viteza minimală de croazieră. Date fiind întoarcerile din vacanță și deci Parisul prea plin de mașini, iau metroul dus-întors. Fără probleme.

Joi a sosit Gabriel, aseară am cinat împreună la un nou restaurant din cartier, ale cărui performanțe gastronomice au fost supraapreciate de G. care crede că ar fi putut deveni un mare bucătar. Ne aduce și o scrisoare de la Zografi, plin de năucitoare — și naive? — planuri teatrale.

În absența mea, V. vorbește la telefon cu Ion Ioanid. La prima frază a acestuia din urmă nu înțelege, are impresia că s-a pus în mișcare un aparat. Așa și era, fără corzi vocale, Ioanid se servește de un fel de microfon-vibrator. Voia să știe dacă i-am citit ultimul volum din *Închisoarea noastră cea de toate zilele.* Va trebui să-l rechem, să-i explic cu mai multe amănunte de ce nu încă.

A sunat și Barbu Brezianu, parizian pe toată luna iunie, cu cei 88 de ani ai săi pe care-i poartă cu sănătate și grație. Firește, ne vom vedea.

---

* „Sunt șocat de antimaastrichtismul intelectualilor. Firea lor violent antiprogresistă, naționalismul lor, după căderea Zidului Berlinului, îmi par unele dintre cele mai neliniștitoare semne ale decrepitudinii acestei țări.“ (*N. ed.*)

Profund iritată de ruşinoasa campanie din unele ziare (cel mai ignobil, *Libération*) în care, fără nici urma vreunei dovezi, Orwell se vedea acuzat că a denunțat Ministerului de Externe britanic pe scriitorii stalinişti, ajungând să fie taxat şi drept „rasist". Am mai respirat după punerea la punct a lui Maurice Nadeau din *La Quinzaine littéraire* (716/16-31 mai) care conchide, pe drept cuvânt, că astfel de calomnie nu poate fi dusă decât de descendenţi direcţi ai stalinismului.

V. îmi dă ideea să fac din tot acest ghem de enervări o „diagonală" pe care să i-o înmânez lui Niki — cinăm cu el mâine-seară. Dublu salvator: scap şi de iritare şi-mi ofer răstimp pentru darea de seamă asupra textelor Ilenei Vrancea. Din clipa când i-am găsit titlul „Până şi Orwell..." parcă totul era deja scris.

Cineva îi trimite lui V., recomandat, de la Iaşi un număr din ziarul *Monitorul* (nu-l mai citisem până acum) cu o pagină consacrată scandalului Goma. Paleologu e concesiv (relativismul său se întăreşte o dată cu vârsta), Luca Pițu pare încântat de acest prilej de a da în toată lumea, singur Alexandru George pune pe i câteva accente necesare (de neadmis ca procedeu relatarea în public a unor convorbiri particulare etc.), repede anulate de pretenția primordială a lui Al.G.: el nu se putea solidariza cu disidenții deoarece aparținea unei „lumi noncomuniste". În numărul precedent înțeleg că eram şi eu actor în dezbatere. Au luat probabil nota publicată în *22*. Mai mulți sunt care-l apără pe Goma decât acuzatorii săi. De când cu minciunile din *Jurnal* parcă a reînceput să aibă admiratori. Cu atât mai bine pentru el, cu atât mai rău pentru îmbălmăjirea de valori din biata noastră urbe literară.

Nedelcovici ne-a comunicat o scrisoare deschisă a lui către Ulici pentru a reproşa Uniunii că nu i-a judecat în nici un fel pe cei culpabili. Prin el aflu că Goma mi-a răspuns în *Ziua*, pretinzând că n-am avut când să-i citesc *Jurnalul* şi că Gabriela Ad. m-a „montat" împotriva lui.

Ioanna (aşa semnează acum, cu doi *n*, de ce?) Andreescu ne trimite *Ou sont passés les vampires?* o carte foarte „draculiană" apărută la Payot. De fapt, „vampirii" văzuți dintr-un unghi englez sunt aici înlocuiți cu mai tradiționalii moroi şi strigoi din satul ei oltenesc.

Din când în când, citind o carte, privind un spectacol, ascultând un disc, am certitudinea că aparțin unui univers care n-are

mai nimic comun cu preocupările din care mi-am țesut existența. Astfel mi s-a întâmplat revăzând pe „Arte“ piesa filmată a lui Tadeusz Kantor, *Wielopole, Wielopole*, și un documentar în care erau incluse secvențe ce nu fuseseră până acum reproduse din *Clasa moartă*. Pentru mine, ca și pentru V., Kantor ocupă în avangarda teatrală un loc aparte: emoția nu e doar estetică. Din nici un spectacol n-am ieșit mai curățați de orice zgură ca din cele ale lui Kantor, în cadrul Festivalului de Toamnă parizian cu ani în urmă. Și în nici un altul moartea nu s-a reflectat atât de insistent nu doar în fiecare personaj, dar și în prezența lui Kantor pe scenă dându-i insistent târcoale, oferindu-i chiar un rol, poate spre a nu fi obligat să o înfrunte direct. Dacă un regizor ar fi trebuit să moară pe scenă, acela era fără îndoială Kantor. E totuși semnificativ că ultimul său spectacol pe care-l repeta când l-a surprins moartea în decembrie 1990 se intitula *Aujourd'hui c'est mon anniversaire*.

Din păcate, în minusculul său volum de *Entretiens* (coll Arts Esthétique, ed. Carré, 1996) Kantor nu insistă îndeajuns pe tema repetiției din teatrul său și pe care o numește „metafizică“. De reținut dintre formulările sale „je cherche quelques chose entre les poubelles et l'éternité“. Dar pulberea aceasta ce transformă în fotografie îngălbenită orice amintire și face din morții rechemați pe scenă niște jucării dezarticulate — semănând cu supramarionetele niciodată împlinite ale lui Gordon Craig —, cenușiul acesta inconfundabil din costume, machiaje, obiecte (evident *ready-made*-urile lui Marcel Duchamp, dar purtătoare de dezolare și de sens) chiar să n-aibă nimic de a face cu Istoria ce mi-a devorat existența? Armata lui fantomă, soldații uciși, procesiunea ritual-scrântită atât din *Wielopole*, cât și din *Qu'ils crevent les artistes* reprezintă mai mult — și altceva — decât o deriziune a Istoriei. Poate umbra pe care ea o aruncă peste existențele noastre.

Și atunci? N-ar însemna oare că nu m-am înșelat cu totul?

Luni 26 mai

Juppé a anunțat că nu va mai rămâne la Matignon chiar dacă, printr-o minune, dreapta va câștiga la al doilea tur. După primul, de ieri, victoria pare a fi a stângii și a lui Le Pen (15%). Comuniștii nu ajung la 10%, dar socialiștii au și făcut un pact de guvernământ

cu ei, chiar dacă nu l-au prea mediatizat. De fapt, calculul lui Chirac, dizolvând Parlamentul pentru a recâştiga o majoritate, fie era pueril, fie de un machiavellism ce nu-i stă în fire şi pe care realitatea politică îl infirmă. În ciuda victimei oferite pe altarul eşecului şi al neroziei politice (Juppé), pare puţin probabil că „aşa-zisa dreaptă“ va reuşi să inverseze tendinţa. „Aşa-zisa“ dreaptă deoarece în mai multe domenii (printre altele şi în reforma securităţii sociale) a făcut politica stângii, după cum stânga nu va putea să renunţe la absolut toate reformele de „dreapta“. Măcar dacă totul s-ar juca în jurul problemei cu adevărat esenţiale: Europa. Nici măcar, electoratul francez se comportă ca un copil răzgâiat şi iresponsabil. Chiar aşa: unei majorităţi de francezi să le fie absolut indiferent de a vedea miniştri comunişti într-un viitor guvern, după tot ce se ştie acum despre comunism?

Votez în dezgust şi... inutil.

Mihnea a adus prin Est-Libertés deputaţi din Răsărit să asiste la acest act de democraţie păguboasă. Din România doar Niki, cu care cinăm sâmbătă seara la chinezi. Ne povesteşte despre morţii lui cei mai apropiaţi, tatăl, Dana, cu o sinceritate dezarmantă.

Spre finalul serii, întorşi acasă, i-l prezint pe Şerban Cristovici, propunând să-i trimită pentru *România literară* corespondenţe din Paris, cum le scria pentru „Teze şi Antiteze“. Lui Cristovici îi va face bine (e în şomaj), iar *România literară* va dispune de o viziune directă şi avizată asupra vieţii culturale pariziene.

În *România literară* (numărul 19), frânturi memorialistice ale lui Ştefan Bănulescu de prin 1984-1985. Cutremurător de precis fragmentul privind anii lui de studenţie când, fiind forţat să nu dea în vileag statutul de chiaburi al părinţilor, nu se înscrisese la cartele de îmbrăcăminte şi lucra noaptea la căile ferate spre a-şi putea cumpăra pantofi sau palton. Ajunsese într-o stare de slăbiciune şi nemâncare care l-a dus la spital. Cartelele de pâine erau de trei feluri: pentru muncitori cele mai mari, pentru intelectuali, funcţionari şi studenţi cele medii, iar pentru „duşmanii de clasă“ aproape nimic.

Niki deplângea, împreună cu noi, faptul că scriitorii români nu se slujesc în nici un fel de capitalul de suferinţă şi de ineditul „abisal“ ce le-a fost dat să trăiască. Cele două pagini semnate de Ştefan Bănulescu vin ca un epilog al doleanţelor noastre.

Sâmbătă 31 mai

Nedelcovici îmi trimite și articolul lui din *Luceafărul* despre apariția *Jurnalului* lui Goma, și articolașul din *Ziua* (19 aprilie) prin care, pasămite, Goma îmi răspunde. Ar fi extrem de simplu să demontez felul său de a fantasma sau, mai corect spus, de a minți. N-o voi face nu doar din silă, ci pentru că prin fraza definitivă „Îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma" am pus punctul final.

Dezbaterea în jurul *Jurnalului* lui Goma continuă cu o vigoare ce arată că la ora asta doar aspectul cancanier poate pasiona pe scriitorii și mai puțin scriitorii de la noi.

Dan Petrescu, în *Timpul* (mai, nr. 5), lansează sofisme de duzină spre a putea pretinde că personajele „bune" ar trebui să fie încântate de prezența lor în *Jurnalul* lui Goma, deoarece portretele devenind „plus vrais que nature" reprezintă o reușită estetică. În plus, citirea în paralel a acestui *Jurnal* cu cel al lui Sebastian ar arăta că de totdeauna fondul general în mediul intelectual a fost „de primitivism și oportunism", de care nu este deci vinovat comunismul. Mi-e teamă că, în ceea ce-l privește, Dan Petrescu are dreptate. Și el aparține acestei categorii, ceea ce puteam bănui atunci când trimitea lui Dorin Tudoran misive spre a se plânge de noi și de Europa Liberă, iar nouă de Dorin Tudoran și de Vocea Americii.

Nu numai în ce-l privește. Țepeneag e complet pierdut, altfel decât Goma probabil, nu mai puțin definitiv însă. Nu suportă să fie absent din „actualitatea bucureșteană". Se bălăcărește și el. Publică scrisoarea pe care ne-o adresase spre a ne convinge să ne alăturăm lui în „războiul" cu Goma (*Cuvântul*, mai, nr. 5), iar, pe de altă parte, pe două mari pagini din *Jurnalul literar* (aprilie-mai) îl atacă din nou pe Liiceanu recunoscând că-i poartă o ură nestăvilită. Amintind minicampania murdară pe care a dezlănțuit-o împotriva lui Gabriel pe tema Blaga, procedează exact ca Goma: spicuiește din amintire ceea ce i-au spus unii și alții împotriva lui Gabriel, deconspirându-i sau inventând. El și cu Goma: oameni de care trebuie să te ferești. Chiar dacă nu le spui decât „Bună ziua!", vor fabrica un discurs cu balauri și șerpi ieșindu-ți din gură.

Noroc că *Jurnalul literar* consacră restul numărului lui Grigurcu pe drept omagiat, altfel atmosfera viciată din aceste pagini s-ar întinde la toate celelalte.

Am mai primit şi primul număr din *Monitorul* (3 mai) consacrat aceleiaşi obsesii: textul meu din *22* reprodus parţial fără să se indice că e luat din alt ziar, noi atacuri împotriva lui Goma de Alex. Ştefănescu şi George Pruteanu. Goma mai e tratat de foarte sus şi de Angela Marinescu şi apărat de Dan-Silviu Boerescu. Până şi „Scrisoarea deschisă" a lui László Alexandru şi-a găsit editor, în *Timpul*, alături de Dan Petrescu.

Gabriel, căruia îi facem o fotocopie după textul lui Ţepeneag, e chiar amuzat văzând cum îţi poţi mărturisi public o asemenea ură şi reproduce tot ceea ce-ţi spun, în secret, la ureche, unii şi alţii...

Azi, la cafea, Mircea Fotino cu soţia lui Ingrid (n-o cunoşteam), în drum spre România. Mircea vrea să-şi recupereze casa. Îi dau adresa lui Doru Cosma.

Scrisoare de la Ileana Vrancea. Crede într-o coaliţie de interese ce-ar putea explica, după ea, tăcerea presei culturale faţă de culegerea din *Dialog*.

Ora 1 dimineaţa: „Sfârşit de veac" sub socialişti! Al doilea tur de alegeri legislative: „raz de marée"* al stângii cu perspectiva unui guvern în care vor intra şi comuniştii. Pocherul lui Chirac se transformă în catastrofă. S-a dovedit tot atât de iresponsabil ca şi populaţia pe care a chemat-o anticipat la vot. Singurul care îndrăzneşte să pună în chestiune maturitatea unui popor ce se joacă de-a urnele este bietul Raymond Barre, îmbătrânit, dar lucid. Toţi ceilalţi, învingătorii în primul rând, dar şi învinşii, justifică decizia „poporului suveran". Tot ceea ce are mai rău democraţia a ieşit la suprafaţă, sub privirile noastre cernite, în această seară pe care am petrecut-o în faţa televiziunii, oscilând între tristeţe şi dezgust.

Riscurile Franţei sunt reale: situarea ei în Europa ce poate fi compromisă, situaţia economică ce se va deteriora, încă o treaptă de coborât pe scara naţiunilor de prim rang, demagogia ca metodă de guvernământ, explozia dreptei (antagonismul RPR-UDF exasperat de acest eşec pe care tot dreapta l-a prilejuit făcând, ca de obicei, politica stângii), limba de lemn reinstalată.

* „val seismic" (*n. ed.*).

Mai greu de suportat mi se pare însă perspectiva de a ne încheia existența într-un regim socialist, aliat cu comuniştii, după ce trăisem ca pe un miracol al sensului regăsit sfârşitul comunismului.

Mai tineri, probabil că am fi ales să ne întoarcem în România. Acolo cel puțin deteriorarea mentalităților, confuzia, starea dezastruoasă a țării și a oamenilor sunt sinistru motivate de o jumătate de secol de comunism care a îmbolnăvit până și pământul.

Desigur n-o vom face. La urma urmei, ar fi trebuit să ne obişnuim cu decepțiile în serie din Franța. Dogma marxistă care a domnit până în anii '70, transformând pe intelectuali în marionete ale Kremlinului și făcând atmosfera literară înăbuşitoare, mass-media tendențioasă, lipsa de ecou a suferințelor din Rusia și din Est (erai considerat de-a dreptul fascist dacă îndrăzneai să spui adevărul), toate acestea ar fi trebuit să ne asigure imunitatea, mai ales că trecuserăm și prin falsa „revoluție“ din mai '68. Demarxizarea galopantă a anilor '70 a adus însă Parisul la ora noastră și a disidenților. Zece ani de iluzie: ne credeam reveniți spre 1848. Când a venit Mitterrand cu socialiștii lui (în primul guvern cu comuniştii) am crezut că cinci ani de socialism vor vindeca definitiv Franța. Aş! Nici dezvăluirea Gulagului și apoi căderea Zidului de la Berlin n-au avut un rol terapeutic. Franța e iremediabil de stânga în ce are noțiunea mai penibil, mai demagogic. Baricade și Bastilii — sunt imaginile simbolice ce populează imaginarul scâlciat al mulțimilor din Hexagon.

Nu ne simțim de aici, dar nu ne mai simțim nici de dincolo. Ideea unui astfel de sfârşit nu doar de veac — cum scriam mai sus —, ci și de mileniu mi se pare brusc insuportabilă. Să-ți fi petrecut o viață luptând împotriva totalitarismului, având impresia că ai contribuit la ruinarea lui, pentru a-i vedea palidele fantome înnegrindu-ți din nou orizontul și pătându-ți puținul timp ce ți-a mai rămas ține de deriziunea supremă.

Gustul de zădărnicie e atât de greu suportabil, încât m-a silit să patetizez aici, ceea ce, în general, am învățat să evit.

Marți 3 iunie

După penibila noapte a alegerilor, ieri dimineața, la telefon cu Gabriel, umorul lui V. a rezumat situația mult mai inspirat decât ieremiadele

mele din ajun: „Să trăiesc sub socialism mai treacă-meargă, dar să mor sub socialism mi se pare inadmisibil."

Telefon de la Zografi: a primit Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul lui de teatru, a fost ales în juriul Festivalului Teatral de la Bonn și i-a apărut *Oedip* la Humanitas. În ciuda dezamăgirilor mai vechi și mai recente, îndrăznesc să pariez că succesul nu-l va schimba.

Aseară, am cinat la Dan Romanescu, pe care-l nu-l mai văzusem, cred, de la cearta memorabilă cu Noica ce avusese loc la el acasă. Pe vremea aceea o cameră-două, relativ modeste. Surpriză: acum stă boierește pe avenue Henri Martin, cu o mică grădină prelungind un apartament somptuos. Ne bucurăm pentru el fără a avea insolența de a-l întreba de unde atâta avere. Ne invitase cu Ștefan Isărescu (fostul soț al domniței Ileana), care la cei 94 de ani ai săi e de o activitate uluitoare, implicându-se din Statele Unite în toate cauzele juste. El a dus, de pildă, campania împotriva direcției ARA, trecută de partea lui Iliescu și a Fundației lui Buzura. Acum lansează un apel pentru Biblioteca de la Freiburg și vrea semnăturile noastre. Firește, i le „acordăm", deși nu ne facem iluzii asupra sumelor pe care le va recolta spre a susține Biblioteca mereu expusă (Universitatea din Freiburg ar dori să recupereze lăcașul).

Discutăm despre exilul de acum comparat cu cel de la 1848 asupra căruia Romanescu are amintiri de familie: un străbunic al său a luptat alături de Bălcescu.

Fâlfâie parcă timpul în jurul nostru: suntem în același Paris cu strămoșul lui, și în același tip de situație, poate pe strada aceasta a umblat și el, poate în fața acestei case s-a și oprit. Ne desparte un secol și jumătate. Dar ce mai înseamnă o sută și ceva de ani când alături de noi se află Isărescu cu cei 94 de ani ai săi, cu mintea întreagă și forțele aparent intacte? Venea de la București și se oprise la Paris, în drum spre Statele Unite. Îl privim ca pe un fenomen ce este, bucurându-ne de acest prilej (din ce în ce mai rar) de a ne găsi în fața unora mult mai bătrâni ca noi...

Vineri 6 iunie

Barbu Brezianu cu Irina, la restaurantul chinez. Adolescentul nostru de vreo 86 de ani fusese invitat la Bochum la expoziția avangar-

dei româneşti al cărei catalog îl prefaţase. De acolo la Paris, de aici pe la Castelele Loarei. Înapoi la Paris, să cutreiere galeriile. Mereu călători neobosiţi. Sosiţi la 6.30, pe la 9 Irina începe să se agite: îi e frică să se întoarcă pe întuneric. De la restaurant îi însoţim direct la metrou. Noi suntem aceia care le dăm veşti din ţară şi le explicăm... situaţia.

Dana Diminescu (şi ea cu probleme medicale) îmi povesteşte cum i-a înscris pe Isărescu şi pe soţia lui la o... cantină studenţească pe durata şederii lor la Paris. Încerc să-mi închipui silueta lui nonagenară printre studenţii de la coadă şi nu izbutesc.

Telefonează de la PAC Radof, care pregăteşte pentru *Manuscriptum* un capitol despre Horia Lovinescu. Îmi cere câteva detalii privind relaţiile lui Horia cu Anton Holban, dar în fond ar vrea mai ales să-i confirm buna, prea buna lui impresie despre Horia, care, îl scuză el, s-a compromis fără a face rău cuiva şi al cărui teatru tardiv va rămâne. Îmi pare rău, şi-a făcut rău lui însuşi, iar din teatrul lui presupun că nu va trece nici un act în posteritate. Regret şi pentru Horia care mi-era drag, şi pentru Radof căruia îi ştirbesc entuziasmul. Dacă Horia — sub vremi — nu s-ar fi hotărât, cinic sau disperat, într-o bună zi, să facă o piesă de teatru întemeindu-se pe un editorial din *Scânteia* — aşa cum mi-a mărturisit-o la Paris — şi n-ar fi dat astfel *Citadela sfărâmată*, altfel ar fi arătat lucrurile. Nu putem însă reface nici vieţile, nici Istoria.

În *22* (nr. 21) două pagini de Umberto Eco traduse din *New York Review of Books*, despre ceea ce el numeşte formarea unui „mit Culianu", *Murder in Chicago*. Culianu se lăuda cu prietenia lui, mai ales epistolară, nu eram însă sigură că nu exagerează. Iată că e confirmat de Eco, care nu putea să nu se lase impresionat de asemănarea dintre această crimă politico-ocultistă şi cea din *Pendulul lui Foucault*. Singurul inconvenient: Eco nu uită — de altminteri cum ar fi putut-o face când era vorba de mentorul recunoscut al lui Culianu? — să pomenească de legăturile lui Eliade cu „Garda de Fier, organizaţie română de dreapta, antisemită şi cu simpatii naziste". Nu uit cum într-o seară, la soţia lui Cuşa, la ţară, cu M.-F., Christinel şi Mircea, un interviu televizat cu Eco pe marginea romanului său de mare succes *Numele trandafirului* l-a pus în toate stările pe Mircea. Oare furia lui venea din invidie (de ce Eco, om

de ştiinţă, să aibă succes şi prin roman, pe când el nu?) sau, cine ştie... prevedea.

În *România literară* (nr. 21), Manolescu îmi ia apărarea. Nu ştiam că Eugen Simion şi ai săi îmi fac onoarea de a se ocupa mai departe de persoana mea, care nu mai are de ce să-i jeneze. Or, în nr. 1-2 din *Caiete critice* un tânăr se însărcinează sau este însărcinat să-i atace pe Manolescu (cu toată echipa de la *România literară*), şi pe mine. Niki nu răspunde în ceea ce-l priveşte, dar îl admonestează crunt pe Daniel Cristea Enache (să fie fiul lui Valeriu Cristea?): „Caliban, du-te la şcoală", fiindcă a îndrăznit să scrie că „dna M.L. nu a înţeles niciodată şi pare-se nu înţelege nici astăzi"... (ce anume? nu mai citează M., probabil literatura). Niki se indignează peste măsură: „Cum se poate scrie aşa ceva? Bunul-simţ i-ar fi obligat pe editorii *Caietelor* să taie limba infatuat-imberbă care rosteşte cuvintele cu pricina. Lipsa de respect nu e doar chestiune de etică individuală, este şi chestiune de cultură." În acelaşi număr, Grigurcu răspunde şi el *Caietelor critice*, atribuindu-mi, greşit, expresia „Siberia spiritului", excelentă definiţie a realismului socialist, dar pe care nu cred că am avut inspiraţia s-o lansez eu.

Magda Cârneci din nou la Paris, ne trimite poeme ale ei traduse şi publicate în *Art Poétique* (1997).

Primim de la un necunoscut nouă, Vasile Gavrilescu, un roman intitulat fioros *Crimă şi iubire*, dar publicat la Albatros.

Nu unu, ci trei miniştri comunişti în guvernul Jospin. În afară de Barbăneagră, care ne telefonează în toate stările, şi probabil alţi refugiaţi din Est, nimeni, nici măcar la dreapta, nu este scandalizat.

Sâmbătă 7 iunie

Doina Jela e extraordinară! Cât n-am făcut eu în atâtea călătorii la Bucureşti, nici prietenii sau avocatul pe care-i rugasem să dea de cartea de imobil, a realizat ea într-o singură zi. A fost în bulevardul Elisabeta. N-a dat, fireşte, peste locatar (nu mai deschide la nimeni), însă din vecin în vecin a reconstituit esenţialul. Rezum citând din scrisoarea primită azi:

„Iată informația din cartea de imobil: Nistor Ioan, născut la 14 februarie 1930 la Cluj, fiul lui Constantin şi Catinca, locuieşte în bloc din 4/4/1959. Este procuror militar, a fost judecător la Tribunalul Militar şi vecinii spun că el este cel care l-a întrebat pe Ceauşescu la proces «cum e cu muncipiile» şi pe Elena Ceauşescu câte clase are, iar asta pe un ton atât de nedemn, încât cei doi păreau pentru prima dată, prin comparație, nişte distinşi. Vocea aceluia mi-o amintesc şi eu, figura nu. Nu mi-a răspuns când am sunat, dar de la toți vecinii (Giurgea, fiziciană şi academician, Cornel Niculescu, avocat pensionar, Călin Costache, ziarist, şi alții, şi alții), care aşteaptă şi zugrăvitul să-l înceapă «după ce se întoarce Monica», aveți amândoi toate gândurile bune şi o dragoste care m-a emoționat. Deci toți au pariat că nu voi putea vorbi cu generalul, pentru că acum e în proces, a vrut să cumpere apartamentul şi nu s-a putut şi nu primeşte pe nimeni, nici ziarişti. S-ar putea să fie unul şi acelaşi cu chiriaşul Ecaterinei Lovinescu-Bălăcioiu, de până la arestarea ei, şi să se fi înscris ulterior în carte pe numele adevărat. Cartea dinainte de '58 este la poliție şi iarăşi mi se spune că, dacă generalul care «e rău şi periculos» nu vrea, polițiştii nu mi-o vor arăta."

Doina Jela a făcut o cerere la Ministerul Justiției şi se va duce şi la Jilava.Toate aceste demersuri le-a făcut pe un fond de depresiune şi chiar de nevroză: n-a putut duce proiectul ei cu procesul Noica până la capăt. Tremur, egoist, la gândul că l-ar putea abandona şi pe cel cu mama, acum când de abia am început să mă obişnuiesc cu gândul că i se va face în sfârşit dreptate.

Seara îl chemăm pe Gabriel. Îl rog s-o pună în contact pe Doina Jela cu Doru Cosma, să ştie şi el, avocatul cauzei, că Nistor încearcă acum să „cumpere" casa victimei sale. Gabriel e trist şi V. îl consolează amintindu-i că aşa suntem cu toții: „aruncați în lume".

Duminică 8 iunie

Cum, în scrisoarea ei, Doina Jela îmi cere textul în care relatam fuga din țară (mă refer la el în „Reperele" pe care i le-am dat), Virgil a căutat cu Horia Moldovan în pod şi a regăsit colecția din *Înşir-te, mărgărite* unde a fost publicat. Amintirea rămăsese vagă. Ştiam doar că se intitula *Acum se moare* (titlu care-mi place şi azi) şi că

nu era ridicol, aşa cum mi s-au părut mai târziu nuvelele adolescenţei mele.

Revista însăşi pare o relicvă sau un simbol al strădaniei exilaţilor de a-şi strămuta nostalgiile culturale pe alte meleaguri. Asemuindu-se din acest punct de vedere cu simbolul simbolurilor: casa insolită clădită după modelul exact al celor din Sibiel de Petra la Pueblo, în inima Mexicului, înconjurată doar de vile în stil colonial spaniol.

Înşir-te, mărgărite apărea la Rio de Janeiro, prezentându-se drept Buletinul trimestrial al grupului cultural „Andrei Mureşanu". Transilvania strămutată cu figurile ei eroice cu tot în Brazilia, e greu de imaginat deriziune mai totală. Curios că nu ni se părea aşa, din moment ce mai mulţi dintre noi, în frunte cu „sud-americanul" pe atunci Ştefan Baciu, cu Mira Simian sau Vintilă Horia, colaboram în 1951 la revista condusă de un profesor cumsecade: I.G. Dimitriu. Va fi fost el cumsecade, dar pretenţiile revistei se dovedeau neţărmurite: literatură, folclor, artă, ştiinţă, critică. Mă uit la aceste caiete şapirografiate cu un fel de duioşie: ce groaznic de naivi şi de tineri eram, dacă ne închipuiam supravieţuiri posibile pe alte meridiane cu astfel de „proze".

A mea a apărut în numerele 2-3 din aprilie-septembrie 1951 (anul I) şi este semnată cu pseudonimul Ina Cristu (spre a nu-i face rău mamei). Doar „ideea" centrală e de reţinut: nu poţi pleca dintr-un loc al primejdiei extreme lăsând pe alţii să moară în locul tău. De aceea mi se pare mai departe că titlul *Acum se moare* era semnificativ: atunci au murit preocupările mele dinainte, s-a deplasat centrul lor, am început o nouă existenţă al cărei orizont n-a mai încetat să fie ţara cu cei rămaşi în ea. În felul acesta am „plătit" (fireşte, nedându-mi seama) supravieţuirea mea de pe podul de la Ensdorf unde ruşii n-au tras în mine ca în schiţa cu finalul schimbat.

Tocmai mă întorceam din oraş, târându-mi paşii sub caniculă, de abia îmi trăsesem portretul la un fotograf (pentru buletinul de identitate) repetând, după Céline, într-un fotomaton la Berlin (în *D'un château l'autre*): „Où donc est-ce que je suis passé monstre?"*, când am dat de nuvela regăsită de V. Citind rapid, în diagonală, în timp ce Horia Moldovan discută din nou despre Lévinas cu V.

* „Când oare am devenit monstru?" (*N. ed.*)

care i-a împrumutat cărțile filozofului, m-a cuprins un sentiment de zădărnicie pe care nu calitatea textului îl putea explica (prost, bun, nu mai avea importanță). Brusc — și nu știu de ce — existența mi s-a părut evanescentă, iar sensul ei problematic.

Vineri 13 iunie

Revelație tardivă: romanul lui Javier Marias *Un coeur si blanc*, pe care ajung în sfârșit să-l citesc nonstop din pricina unei răceli care mă ține două zile nemișcată în fotoliu și cu batista la nas. Titlul provine dintr-o replică a lui Lady Macbeth pe care o interpretează altfel decât suntem obișnuiți s-o primim. Nimic aparent revoluționar în acest roman. Și narațiunea, și personajele sunt menținute, dar psihologia acestora din urmă este pusă sub lupa unei perpetue analize, deconstruindu-le pe măsură ce le construiește, iar digresiunea pare a îneca narațiunea când, dimpotrivă, o dezbară de toate clișeele ei. „Marchiza nu mai iese la ora 5“, deoarece în prag se gândește la ceea ce a uitat să ia cu ea, șovăie, fixează un trecător a cărui privire va fi responsabilă de soarta ei finală etc. Rămânem de altminteri îndelung pe praguri având tot răgazul să meditäm asupra viitorului abstract și a trecutului înghițit de uitări, imobilizat în fotografii ce nu ne pot restitui clipa în care au fost luate. Proză inconfundabilă, cu care Marias își poate îngădui să atace și temele cele mai prăfuite de stereotipii succesive; chiar și trecerea fără de sens a timpului sfâșiindu-i, sub aparențe molcome, toate paginile. Ca de pildă:

„J'ai parfois la sensation que rien de ce qui arrive n'arrive, que tout a eu lieu et en même temps n'a jamais eu lieu, parce que rien n'arrive sans interruption, rien ne perdure, ne persiste, ne se rappelle constamment, et même la plus monotone et routinière des existences s'annule et se nie elle-même dans son apparente répétition au point que rien et personne n'a jamais été le même auparavant, et la faible roue du monde est mue par des sans-mémoire qui entendent et voient ce qui n'est pas dit et n'a pas eu lieu, est inconnaissable et invérifiable“* (p. 353).

---

* „Am uneori senzația că nimic din ce se întâmplă nu se întâmplă, că totul a avut și în același timp n-a avut loc niciodată, fiindcă nimic nu se întâmplă

Telefoane: cu Ileana Vrancea (speriată că nu i-am răspuns imediat la scrisoare), cu Doina Jela la Humanitas şi, fireşte, cu Gabriel, apoi cu Niki să ştiu dacă-i trece corespondenţa lui Cristovici. (A şi integrat-o într-un număr viitor, dar n-a găsit timpul să-i spună şi autorului.)

Primim de la Zografi *Oedip la Delphi*, carte frumos editată la Humanitas. Pe contracoperta ei Zografi s-a încăpăţânat să pună însă un comentariu de Victor Scoradeţ (care i-a promis o traducere în nu ştiu ce limbă), când Gabriel se propusese să-i facă el unul, iar noi insistaserăm să ia în seamă această mare oportunitate. Nu-i reproşăm însă nimic în cursul telefonului de mulţumiri, e prea încântat (*Petru* a fost dat la radio, lansarea lui *Oedip* a fost extraordinară, a vorbit şi Liiceanu etc., etc.).

Sună şi Patapievici, va fi o seară la Paris săptămâna viitoare, în drum spre Lisabona unde va ţine o conferinţă la Institutul Francez şi vrea să petrecem acele câteva ore împreună.

Scrisoare de la Ion Bogdan Lefter, cu urări de sănătate şi un articolaş al său prin care mă susţine pentru premiile ASPRO, la care aflu astfel c-am fost „nominalizată“ alături de Pleşu, Cărtărescu etc. Probabil că nu l-am obţinut deoarece Târgul de Carte de la Bucureşti s-a încheiat fără să-mi dea ştire. N-are, bineînţeles, nici o importanţă.

Geo Dumitrescu îi scrie lui V. patetic şi ultimativ: are nevoie de articolul lui despre revista lor de tinereţe, *Albatros*, căreia îi va consacra un număr *Manuscriptum*. Îi trimite prin noi lui Cazaban un poem din tinereţe, *Dacica*. Îi cere şi lui o pagină-două. Dar pentru el „piesa“ cea grea este V. Atât de grea, încât Geo se slujeşte şi de argumente pe care le ştie false: V. atât de împlinit pe plan naţional şi internaţional poate că priveşte cu dispreţ această publicaţie de tinereţe, pe când lui Geo doar asta i-a rămas. Îl va chema V. la telefon să-i calmeze exagerările umorale, dar atât de afectuoase.

---

fără întrerupere, nimic nu durează, nu dăinuie, nimic nu revine constant în amintire, şi chiar cea mai monotonă şi rutinieră dintre existenţe se anulează şi se neagă pe ea însăşi în aparenta ei repetiţie, astfel încât nimeni n-a fost niciodată acelaşi dinainte şi roata înceată a lumii este pusă în mişcare de oameni fără memorie care aud şi văd ceea ce nu s-a spus şi nu s-a întâmplat, ceea ce este de necunoscut şi inverificabil.“ (*N. ed.*)

Marți 17 iunie

Ieri, lung fax de la *22*: schimb de amabilități între Dorin Tudoran și Gabriela Ad. Două scrisori și un articol pe care Dorin i-l trimite spre publicare. G. îl refuză, găsindu-l prea injurios. Nici măcar nu se prea înțelege din ce provine cearta.

E genul de dispută care prinde în România. Nici până azi nu s-a încheiat cea asupra *Jurnalului* lui Goma. În *22* (10-16 iunie) o nouă pagină e consacrată „cazului" Goma. După ce Goma a răspuns — foarte bine — ignobilei calomnii a Biancăi Balotă, mai vin să-l apere Ion Vianu, Mira Moscovici (?) și Gabriel Andreescu. În replică la fraza mea „Îmi pare rău că l-am cunoscut pe P.G.", Gabriel Andreescu scrie „Mă bucur că l-am cunoscut pe P.G.". E adevărat că îi reproșase mai înainte atacurile împotriva noastră și a lui Liiceanu. „Cum să rănești ființe de o generozitate sufletească absolută — îi numesc pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca? Cum să greșești față de Gabriel Liiceanu, al cărui atașament pentru carte nu are nici o legătură cu afacerile?"

În *România literară* (nr. 23, 11-17 iunie), alături de „diagonala" mea „Până și Orwell...", editorialul lui Niki „Vânătoarea de vrăjitoare" (în legătură presupun nu întâmplătoare) insistă asupra aceluiași scandal: cum să tragi la răspundere doar pe scriitorii interbelici (Eliade, Cioran), trecând sub tăcere pe cei ce s-au pus în slujba comunismului? În plus, în corpul ziarului, e reprodusă și o dare de seamă din *Lupta* despre felul în care a fost apărat Cioran în *Le Figaro littéraire* de către Edgar Morin sau Furet. Îi spusesem de o lună Gabrielei să ia articolul de la Liiceanu, ieri la telefon mi-a promis că-l va publica... în numărul viitor, la a nu știu câta aniversare a lui Cioran.

E toamnă. Frig. Furtuni și ploi. Parcă s-ar fi furat viitorul anotimpurilor. Sau al meu?

Miercuri 18 iunie

Fax azi-dimineață de la Doina Jela. E extraordinară ființa aceasta: pune în ancheta Nistor nu numai destoinicie, dar și un zel direct participativ. A aflat, printre altele, de la Doru Cosma că, la Curtea Supremă, cel care judecă recursurile în anulare împotriva

proprietarilor este... Ioan Nistor. Ceea ce înseamnă că, dacă până în octombrie când e fixat recursul în anulare Parlamentul actual nu abrogă decretul cu pricina, Nistor își poate confirma „prada“.

Doina Jela vrea să fie pe piață cartea ei până în octombrie și să facem un scandal de mari proporții în presă. Nu-și propune să scrie doar o carte, ci și s-o răzbune pe mama. Povestea ei a devenit pentru D.J. simbolică. Îmi trimite un scurt fragment, sub forma unei scrisori pe care mi-ar fi adresat-o și care va fi introdusă în volum. Îl transcriu deoarece orice rezumat l-ar sărăci de pasiunea conținută în el:

„Mi-ai spus, odată, înainte de a începe, că ai vrea ca această carte să se numească «Trece tramvaiul». Nu se va numi așa! Se va numi CASA și va avea ca subtitlu «În deplină proprietate și liniștită posesie, călăului». Nu se va numi. Se numește. Îmi este atât de evident că acesta e numele ei, încât nu-mi dau seama cum de nu l-ai știut. Fiindcă acesta e înțelesul acestei istorii. Tot ce s-a petrecut de 70 de ani, aici și alături, și-n China, și-n Coreea, și-n Cuba, tot ce s-a făcut, miile de tone de volume tipărite din Marx, Engels, Lenin, Stalin, Ceaușescu, Mao, Kim Ir Sen, zecile de mii de statui și portrete, milioanele de kilometri de pânză de steag și mese ale prezidiilor, milioanele de pancarte, imnuri, romane, poezii, sutele de mii de ore de prelungi aplauze și îndelungate ovații, care alegorice, coruri de copii, nume de străzi, uzine, ape curgătoare, poate și stele, rachete și submarine [...], toate s-au făcut numai pentru ca un călău să poată lua, în deplină proprietate și liniștită posesie, casa victimei sale.“

Îmi cere câteva detalii pe care i le dau prin telefon, dacă poate cita din „Reperele“ mele nepublicate. Firește. Vrea să citească și schița *Acum se moare*, deși i-am atras atenția asupra caracterului ei ficțional. Îi voi trimite o fotocopie. Cine e Maria Lovinescu, din actele oficiale de naționalizare a casei? Cine să fie? Eu, cu prenumele schimbat. Cere o copie după Testamentul lui E. Lovinescu. Va avea tot. O va introduce Doru Cosma la o ședință de la Curtea Supremă, să-l vadă pe Ioan Nistor în exercițiul funcțiunii și — zice ea — să-l apostrofeze. Mă simt obligată s-o calmez puțin. Ne trebuie o dovadă că Nistor după ce s-a dezbărat de ceilalți locatari, Marin Panaitescu cu soția, le-a luat numele. Fără de care D.J. riscă un proces de calomnie.

Dacă nu există Dumnezeu, nici îngeri păzitori, cine mi-a trimis-o pe fata asta să aducă mărturia pe care eu am fost incapabilă s-o depun, neputând să fac din cea mai cruntă traumă a existenței mele o... narațiune? De altminteri, de când „dosarul" mamei de la SRI a ajuns în mâinile mele (un „dar" otrăvit), adică exact de un an, am lăsat la o parte și „Reperele" pe care voiam să le mai „compun" după volumele de Jurnal ce așteaptă să fie utilizate și apoi aruncate. Am fost blocată.

Vineri 20 iunie

Mă duc la comisariatul de alături să-mi iau citația trimisă de Curtea Supremă de la București ce mă convoacă pe 11 septembrie la „recursul în anulare" pentru apartament. Îi telefonez lui Doru Cosma. E optimist: nu numai că prezența mea nu e obligatorie, dar are vești bune: săptămâna viitoare crede că se va abroga legea și va fi înlăturat procurorul roșu Cochinescu. A mai găsit și alte detalii despre Ioan Nistor și i le va comunica Doinei Jela.

Aseară, Patapievici a venit la cină tocmai de la Roissy, unde se afla la un hotel în tranzit între Lisabona și București. Face tot drumul pentru vreo două ore pe care le petrecem la restaurantul chinezesc. Punându-și întrebări despre sine și despre „moda" ce l-a propulsat pe scenă, îndoindu-se deci și redevenind vulnerabil, seamănă din nou cu cel pe care l-am cunoscut la început. Chiar acum — e vreo 7 seara — telefonează Patapievici de la București — și ne facem din nou sincere „declarații".

Marți 24 iunie

Sâmbăta trecută m-am poticnit și am căzut întorcându-mă de la târguieli: spectacular. Farmacie, doctor, radiografii la urgența clinicii de la Porte de Pantin. Nici o fractură, dar buza ruptă, genunchiul triplat, mâna vânătă și dureri în coșul pieptului. Se pare că ar trebui să mulțumesc Celui de Sus că am scăpat așa de ușor. Mulțumesc, ce să fac, dar numai cu jumătate de gură. De trei zile întinsă și scâncind la fiecare gest; de când sunt, n-am căzut așa de rău. Am telefonat azi Doinei Jela la Humanitas: în ultima ei scrisoare, din 15 iulie, îmi cerea mai multe fotocopii, pe care voiam tocmai să le fac când am căzut. Răspunsurile cele mai urgente i le dau prin

telefon. Acum i-am scris şi câteva rânduri: prea puţin şi prea sec pentru ultima ei misivă conţinând şi un fragment foarte inspirat din carte explicitând titlul „Casa“ ales de ea. Mi se pare mai puţin bun decât cel sub care aş fi scris eu, „Trece tramvaiul“. Dar scrie atât de bine şi ancheta îi este atât de conştiincioasă, încât nu mai ştiu de ce să mă bucur mai întâi.

Lungi faxuri cu Gabriela.Va refuza după textul lui Tudoran şi pe acela al lui Dan Petrescu, care dă anapoda în Liiceanu, dar şi în Pleşu, în Zigu Ornea, dar şi în Sebastian, singura referinţă în faţa căreia se închină fiind, fireşte, bietul Culianu.

Între timp, V. a vorbit la telefon cu Caramitru care voia să ne răspundă la întrebările transmise prin Barbăneagră: el a vrut să suspende subvenţia Ministerului Culturii pentru *Literatorul*, s-a opus însă Paler, să nu se spună că „epurăm“. Virgil Tănase va fi înlocuit în august. O înştiinţez pe Gabriela, dacă vrea să vină cum s-a anunţat, să-şi pună candidatura. Îmi trimite duminică, tot prin fax, o lungă scrisoare: nu ştie dacă trebuie să lase *22*-ul pe mâna adepţilor lui Petre Roman. Pe de o parte, iar pe de alta, nu-i stă în fire să ceară ceva de la oamenii politici pe care îi sprijină.

Scandalul Goma continuă. *Vatra* îi consacră o bună parte a numărului 4, iar în *Lumea liberă* (21 iunie) într-un dialog al lui Goma cu László Alexandru amândoi neagă orice legătură dintre agresiunea împotriva mea şi eliberarea lui Goma din închisoare. L.A. n-are de unde s-o ştie, însă Goma n-are nici o scuză. Nu declarase el în conferinţa de presă la Paris că atentatul îi fusese dinainte anunţat de generalul Pleşiţă: „Bagă de seamă să fii cuminte pe acolo, braţul revoluţiei poate fi lung şi când vei sosi la Paris vei primi un semn“? Mi-am promis să nu mai reacţionez la mişeliile lui, dar o atare minciună pune capac la tot. Să-i dau replica?

Când nu ne dezamăgesc, li se mai întâmplă disidenţilor să şi moară. Astfel, a murit în Germania, unde emigrase în anii ’80, Lev Kopelev, cel care l-a prezentat pe Soljeniţîn lui Tvardovski pentru publicarea în *Novi Mir*. În *Primul cerc*, el este Rubin. Nu doar personaj, ci şi autor. La Stock apăruse în 1976 cartea lui de mărturii, interzisă în URSS: *À conserver pour l’éternité*. Poate că „eternitatea de hârtie“ va da dovadă de o memorie mai vigilentă decât cea a prezentului. Mă îndoiesc, dar la urma urmei cum îşi

intitula memoriile Nadejda Mandelstam: *Împotriva oricărei speranțe*. Se poate deci trăi și așa.

Miercuri 25 iunie

Aseară, Gabriel ne-a chemat să afle detalii despre accident (îl pusese la curent Doina Jela). Speranțele lui Doru Cosma erau vane: n-au fost prezenți la Parlament destui deputați PNȚ pentru a abroga legea cu recursul în anulare. Iar din PD probabil că cei mai mulți erau împotriva abrogării, nedorită de Petre Roman care ar fi nevoit, cel dintâi, să dea înapoi vila sa din vechile cartiere boierești. O rușine. Mă dor atât de tare genunchiul și coșul pieptului, încât l-am chemat azi pe dr Cohen. M-a fericit și el că n-a fost și mai rău și m-a anunțat senin că va mai ține vreo două săptămâni. Să tac și să îndur. Am de ales?

Joi 26 iunie

Telefonează Caramitru de la București. Pretextul e unul hazliu: a primit de la un cetățean o scrisoare indignată: de ce nu suntem numiți V. și cu mine sau Goma consilieri culturali la ambasada din Paris? Ne face, tot în glumă, oferta. Pe același ton V. îi răspunde că lăsăm locul lui... Goma.

O delegație română, în frunte cu Petre Roman, a fost invitată, săptămânile trecute, de Senatul francez. Cu acest prilej a avut loc o recepție la ambasadă, organizată de fapt pentru Roman. În fața ambasadei, o manifestație de neisprăviți. Printre ei, Goma. Caramitru a ieșit să stea de vorbă cu ei și l-a căutat, fără rezultat, pe Goma, care se ascunsese. Omul acesta își jefuiește propriul trecut. Caramitru voia de fapt să ne descrie tot ce-a făcut el de când e ministru, îndeosebi reparațiile monumentelor din patrimoniu. Îi va propune lui Barbăneagră un film asupra Sibiului desfigurat. Convorbirea noastră este întreruptă ca în vremurile bune. Recheamă. Îl întreb: „Ascultă și convorbirile cu Ministerul Culturii?“ N-are replică. Eu aș fi răspuns: „Mai ales!“

Duminică 29 iunie

În *22* (nr. 25) incredibilă „Scrisoare deschisă fratelui Gabriel“. Un profesor la Universitatea ebraică de la Ierusalim, de origine din

Cluj, fizician şi apoi metafizician, Michael Finkenthal (autor al câtorva lucrări în Statele Unite şi pregătindu-se acum să publice în Franţa una despre Lupaşcu), îl acuză pur şi simplu pe Liiceanu de „antisemitism metaforic“ fiindcă a îndrăznit să-şi compare suferinţele şi marginalizarea sub comunism cu ale lui M. Sebastian sub fascism. Îi răspunde, măsurat, dar ferm, Andrei Cornea. Prea măsurat? Pe mine m-ar fi împiedicat indignarea să discut nuanţat „argumentele“ ponegritorului. În acelaşi număr un răspuns calm al Gabrielei Ad. la enervările lui Dorin Tudoran şi scrisori inedite ale lui Mircea Eliade către Cioran, date de Relu lui Dan C. Mihăilescu. Un Eliade efervescent de zile bune. Vineri seara, cu vreun ceas şi jumătate întârziere, după ce a parcurs jumătate din Paris cu autobuze care numai încoace nu se îndreptau, profesorul de fizică al lui Patapievici, Tudor Marian, cu rol de frunte la Solidaritatea Universitară. Deşi total încadrat în Convenţie, e şi el cam neliniştit de încetineala cu care se trece (sau mai precis nu se trece) la reformă şi de lipsa de îndrăzneală a lui Constantinescu. Ne schimbăm părerile şi neliniştile.

O consolare totuşi: ori de câte ori mă doare în coşul pieptului, la o mişcare mai îndrăzneaţă sau la o tuse, mi-aduc aminte de Roma. Acolo (acum câţi ani de zile?), îmi cam fisurasem coastele printr-un autobuz al cărui şofer se credea probabil la un concurs de viteză. Mă lovisem de o bară de sprijin, şi o săptămână-două (poate chiar trei) suferisem ca acum. Numai că atunci eram la Yvonne, sănătoasă tun, vorbeam zilnic la telefon şi ne vedeam cu Horia Roman, şi ne lăsam plimbaţi de un alt as al volanului, Petraşincu. Situaţie paradiziacă ce nu se mai poate repeta.

Lectură dezamăgitoare din Nina Berberova: *Histoire de la Baronne Boudberg*. Ceea ce admiră cel mai mult Nina Berberova la baroana mai mult sau mai puţin spioană GPU este exact ceea ce îmi place mai puţin la Berberova însăşi: dorinţa de a supravieţui cu orice preţ, de a fi mai tare decât vremile sub care stai. De unde o duritate care la Berberova se reflectă în mod fericit în uscăciunea stilului, dar şi nefericit când declara că i-a plăcut secolul în care a trăit, fără a se întreba câte milioane de victime cuprinde această „plăcere“. Iar la baroana-spioană, prin rapiditatea cu care trecea de la Wells la Gorki şi alţii, cu sau fără misiuni secrete.

O singură revelație: trogloditismul intelectual al unui Gorki ce punea la cale rescrierea capodoperelor universale spre a le face înțelese și de omul simplu. Un fel de Hamlet pentru mujici.

O a doua: Comitetul Executiv al partidului bolșevic interzisese publicarea oricărei critici aduse lui Gorki și operei lui.

Amândouă revelațiile sunt de fapt confirmări. Gorki fiind probabil scriitorul pe care-l disprețuiesc cel mai profund, primul, cum sublinia Georges Nivat, ce a rupt tradiționalul contact al scriitorului rus cu cei obidiți. Gorki, în fruntea unor delegații de scriitori, vizitând lagărele de muncă forțată cu deținuți politici, și lăudând pe călăi: nu există pentru mine degradare mai desăvârșită.

Luni 14 iulie

Cu peripeții „boala“ mea, care nu este una, dar de durut n-a încetat să mă doară, mă obligă la o poziție orizontală prea puțin prielnică scrisului. De ordinator ce să mai vorbesc? „Peripețiile“ au izvorât din extrema conștiinciozitate a doctorului Mihăileanu, care, în loc să trateze cu o indiferență suverană accidentul meu, ca doctorul Cohen, și-a luat, impresionându-mă, precauțiile: o ecografie să vadă dacă șocul n-a atins pericardul (hematomul se produsese la un centimetru-doi deasupra) și apoi pe-a doua zi o alta cu un specialist în sistemul vascular spre a vedea dacă nu am... flebită. N-am și m-aș fi lipsit de aceste momente de tensiune. De un an încoace, *la série blême*.

Gravă cu adevărat a fost — și continuă să fie — operația Rodicăi (hernie hiatală). A durat cinci ore și de miercurea trecută R. continuă să fie în reanimare cu o infecție pulmonară, febră mare și o sondă respiratorie. M.-F., aseară, nici nu putea da amănunte, atât de tare s-a instalat — pe drept cuvânt — în angoasă. Suntem extrem de îngrijorați.

În seria de vești „blêmes“, a murit Natalița Dumitrescu. François Furet a căzut pe spate la tenis și s-ar afla între viață și moarte.

Ora 2: îl știam condamnat pe François Furet, dar când aflăm azi la telejurnal că a murit rămânem siderați. Avea 70 de ani și era unul dintre ultimii neconformiști de mare prestigiu. Cu mintea întreagă, în stare să ducă încă mulți ani lupta împotriva dezinformării și a manipulărilor. Ultimul text pe care l-a scris s-ar putea să

fie cel în favoarea lui Cioran publicat în *Figaro littéraire*. Virgil remarcă — şi e singurul — că istoricul prin excelenţă al Revoluţiei Franceze moare într-un 14 Iulie.

S-a stins şi Jean-Marie Domenach. Mi-l apropiase şi mai mult în ultimii ani antistângismul său care-şi lua toate riscurile. Şi ele sunt mortale la Paris, unde ajunsese să fie tratat nu doar drept „reacţionar", ci şi ca „antisemit" pentru a fi arătat cum trag unii beneficii din Shoah.

Veşti rele în continuare, deşi de altă natură: bineînţeles că România şi Slovenia n-au fost admise în NATO la Conferinţa de la Madrid din cauza opoziţiei americane. Chirac s-a luptat până în ultima clipă, obţinând ca cele două ţări să figureze totuşi în Comunicatul final drept viitoare candidate. Nu înţeleg cum, după o astfel de încăpăţânare prostească, Clinton a mai fost primit cu atâta entuziasm la Bucureşti, unde, de la balcon, în Piaţa Universităţii, s-a văzut aclamat alături de Emil Constantinescu. (Se pare că l-a citat şi pe Ionesco cu o frază banal-diplomatică ce nu-i aparţinea, fireşte, lui Eugen.) Nu ştiu încă dacă Iliescu şi ai săi vor profita de pe urma acestei prostii americane.

Telegrafic, din ultimele săptămâni.

Doina Jela a văzut-o pe Varvara Florea. Mi-a telefonat azi de la Humanitas, împreună cu Zografi (a cărui mamă e la spital). Se străduieşte mai departe să dea de urmele lui Marin Panaitescu...

Mihnea întors din Albania (pentru primul tur al alegerilor, înainte de a pleca din nou spre Bucureşti). Îl simt la tefefon bucuros că a trăit o asemenea aventură: se trăgea în jur, avea bodyguarzi etc. Precum în războaiele soldaţilor săi de plumb.

Un articol remarcabil al lui Grigurcu, în *Jurnalul literar*, împotriva lui Zigu Ornea, apărându-l pe V. Lasă să se înţeleagă că există texte compromiţătoare ale lui Z.O. din tinereţea lui comunistă. Vor fi existând, dar cum nimeni nu-l imită cercetând presa la Academia Română şi căutând textele lui staliniste cu acelaşi zel cu care el le descoperă pe cele fasciste ale interbelicilor, nu e nimic de făcut.

Cam în aceeaşi ordine de „idei", Gabriela Ad. ne trimite azi răspunsul ei (f. bun) la o scrisoare a lui S. Damian căruia i-a refuzat un articol. Înţeleg, deşi n-am textul cu pricina, că din pricina rezervelor lui Dan C. Mihăilescu faţă de *Jurnalul* lui Sebastian, S.D.

începea cu el o listă de „antisemiți" ce se încheia cu *România Mare.* În acest timp, S.D. ne-a trimis ultimul său volum, deşi în *România literară* a apărut luna trecută articolul meu în care-i dădeam dreptate lui Dan C.

Dana Şişmanian ne trimite 39 de pagini în care-l apără pe Goma de atacurile Biancăi Balotă. Cine crede ea că-i va publica un articol atât de interminabil? Şi mai mult în semne de exclamație decât cu argumente (e drept că paginile murdare ale dnei Balotă nu meritau o discuție serioasă). Pentru D.S., Goma e deținătorul adevărului absolut. În plus, nu ştia că fraza citată (fără nume de autor) de B.B.: „Îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma", îmi aparținea. Nu-mi citise replica, ignorând de altfel multe altele din această polemică, ceea ce n-o împiedică să-şi dea cu părerea. Ca tot românul... Dar cu bune sentimente. Nu ajung să înțeleg cum asemenea ființe, în principiu de bună calitate, pot pretinde că gâlceava dintre Goma şi noi e pur personală şi că cei din afara disputei sunt dispensați să ia atitudine.

Lungă scrisoare de la Ileana Vrancea, care a făcut între Ierusalim şi Paris vreo trei săptămâni.

Ion Ioanid ne trimite noi casete cu *Memorialul durerii.* Îl chem, după o ezitare, la telefon să-i mulțumesc: vocea lui prin aparatul special are într-adevăr de ce speria pisicile — cum nota el într-o scrisoare-metalică, de robot al secolului XXI.

La Virgil soseşte o tânără, Lena Rusti, care face o teză de doctorat despre... Basil Munteanu. Mai există îndurare pe acest pământ: bietul Basil, cu fişele lui cu tot, nu va dispărea deci într-o uitare totală. Cel mai bine îmi pare pentru Ella, devotamentul ei nu va fi fost în van. Un capitol dintr-o carte a lui V. a îndrumat-o cel mai bine pe doctorandă. În orice caz, relația este ca de la învățăcel la profesor: de sus, de unde citesc întinsă, aud numai vocea lui V. acompaniată de râsul ei timid.

Am citit, printre altele, cartea lui Vargas Llosa *Le poisson dans l'eau.* Dezamăgire. Pentru a-şi povesti aventura politică, V.L. adoptă tonul reportajului. Dar îl păstrează şi când îşi face autobiografia, ale cărei capitole alternează cu cele consacrate campaniei electorale pentru preşedinție în Peru. Nicăieri nu regăseşti pe rafinatul romancier. Citindu-l, îmi dau şi mai bine seama de păcatele provincialilor care

suntem, şi noi românii, şi peruvienii. Toate ţările mici. V.L. dă tot felul de nume, şi de artişti sau scriitori, dar şi de oameni politici, şi discută despre ei de parcă ar fi cunoscuţi unui public străin. În faţa unui astfel de text încărcat de referinţe ce-mi rămân străine, am probabil exact reacţia unui francez, a unui englez sau american când dă la un autor român de pagini asemănătoare. Revel, în *Memoriile* sale, afla şi la mexicani acelaşi tip de complexe.

Dar mai ales am recitit, notat şi îndeosebi aruncat primele mele Jurnale de la Paris. Nu-mi dau seama dacă exagerez, trecând printr-o perioadă nu tocmai trandafirie, dar fiinţa aceea de 20 de ani, lăcrimând cu stări sufleteşti sofisticate, oprindu-se mereu asupra neesenţialului, deşi obsedată de moarte şi zădărnicie ce i-ar fi putut inspira pagini mai substanţiale, mă exasperează. Atât de tare, încât mă întreb dacă mai face să continuu acele „Repere“ în care îmi comentam Jurnalul pe măsură ce-l distrugeam. N-ar fi mai decent să-l arunc la coş, fără alte comentarii?

Miercuri 16 iulie

Gabriel va veni luni la Paris. Furios că ne-a spus-o vărul său, voia să ne facă o surpriză telefonându-ne de aici ca şi cum ar fi fost în România. Nu se consolează că şi-a ratat scenariul. Vine s-o „mute“ pe Adina Keneres cu computerul ei cu tot, pe un an, la Humanitas.

De la Humanitas, telefonează Jela Doina (Jela e prenumele bulgăresc, Doina, numele de familie, toată lumea îi spune invers): mi-a scris mai înainte o lungă misivă, plină, ca şi precedentele, de descoperiri senzaţionale. De pildă, dosarul mamei de la SRI, cu numărul 113664, a fost trimis, în 1994, la cererea procurorului de atunci, Manea Drăgulin, pentru recurs în anulare. La Curtea Supremă, dosarul, cumulat cu cel al lui Banu Dumitru şi Diaconescu Stelian (Caraion), a fost judecat la 23 iunie 1997, fără să se dea de ştire. Ei i s-a replicat: „De unde ştiţi dvs. că n-a fost anunţată familia?“ Important nu e că mama s-a văzut astfel „reabilitată“ (dacă aş fi fost întrebată, aş fi refuzat), ci că astfel dosarul penal se rătăceşte de la un tribunal la altul şi apoi este distrus deoarece tribunalele nu ţin dosarele după sentinţă. Jela D. voia să ştie cine e Banu. Noroc cu V. care-l cunoştea bine. În schimb, Hamzea Adrian nu ne spune nimic. Alte întrebări privesc legătura de prietenie a

mamei cu Maria Tănase, numărul de hectare de la Cruşeţ, câţi ani a stat mama în Franţa, opt sau cinci? În afară de acest „detaliu" de pe când nu mă aflam pe această lume, îi răspund la toate. S-ar cuveni, de fiecare dată, s-o felicit pentru flerul ei detectivist şi perseverenţa cu care duce această anchetă. Îl caută pe Marin Panaitescu până în pânzele albe. A aflat că are şi un fiu, Ghiocel...

Rodica şi Gabriela ne trimit de la *22* un lung articol al cronicarului lor plastic, Erwin Kessler, despre expoziţia lui Bernea din mai trecut. Chiar dacă analiza plastică nu e neinteresantă, judecata (deoarece ne aflăm parcă la tribunal) nu intervine decât în funcţie de criteriul ideologic. Ca pe vremurile comuniste. Ortodoxismul şi naţionalismul lui Bernea devin culpe ce se întind asupra prapurilor, dealurilor, coloanelor şi întregii sale picturi, iar momentul istoric al acestei picturi „este tocmai momentul actual al naţiei sale" (nu şi a dlui Kessler?), confundându-se cu un guvern de „centru-dreapta". Nu ştii de ce să te indignezi mai mult: de nepermisa insolenţă a acestui K. sau de posibila situare a unei astfel de dezbateri prin anii '50, cu singura deosebire că atunci atacul era dus în numele realismului socialist, iar acum în acela al modernismului şi occidentalismului. După citire (opt pagini!), preschimbăm argumente cu Rodica Palade.

Ieri, în acelaşi timp cu *România literară* (nr. 27), adăpostind articolul meu despre Ileana Vrancea, primesc un telefon de la aceasta din urmă. E „minunat", e nemaipomenit, dar... Şi „dar"-ul acesta ţine vreun ceas: ar vrea să mai fac o cronică privindu-l de data asta pe Solacolu care a zis şi a făcut, ba a fost chiar la un congres de la Tel Aviv unde românii erau reprezentaţi de doi aghiotanţi ai lui Drăgan. Şi să insist asupra faptului că dezinformarea din Israel trece apoi în Statele Unite şi în manualele universităţilor americane, de unde se văd preluate de câţiva dintre cei mai inteligenţi comentatori români. De exemplu, cartea Alinei Mungiu în care este dezvoltată teza centrală a dezinformării comuniste: în România n-a fost niciodată democraţie şi nu există tradiţii în acest sens. Nu voi comenta comentariul lui Solacolu chiar dacă refuzul acesta va produce o răcire a relaţiilor noastre. N-am, fireşte, nimic împotriva acestui om onest şi care din ce n-are scoate o revistă şapirografiată, asemenea nouă în vremurile eroice, mi-e însă

imposibil să mă eternizez asupra subiectului. Mai ales că acum la rând vine Ion Ioanid al cărui ultim volum a apărut de câteva luni.

Un enorm catalog-carte (picturi și versuri) de la pictorul român Eugen Tăutu, stabilit la Bordeaux. Deși picturile impresionează, nu înțeleg ce vrea. Un sponsor? Nu poate să se gândească la mine pentru așa ceva. Un comentator de talia unui Maiorescu? Iarăși sper că nu se referă la mine. S-ar putea, mai simplu, să nu fi aflat că nu mai avem emisiuni la Europa Liberă și să aștepte o cronică entuziastă. Îl voi chema deseară la Bordeaux să-l dezamăgesc.

În *22*, un document pentru care am felicitat-o pe Rodica Palade azi la telefon: Raportul Departamentului de Control al Guvernului cu lista de locuințe primite și deținute în mod ilegal din 1990 și până azi. În Franța, Tiberi, primarul Parisului, e pus, pe bună dreptate, în discuție pentru a fi acordat fiului său un apartament HLM ameliorat cu o chirie sub prețul oficial. La noi, vile întregi au fost date pe nimic la atâția, încât scandalul nici nu mai are cine să-l facă. Petre Roman deține prioritatea absolută repartizând, lui și clientelei sale, locuințe prea numeroase și prea vaste. Chiar și Dan Petrescu (omul lui Țiriac) a primit un apartament de 11 camere. (Să tot fi fost disident!) Să ne mai oprim la alți împărțitori de case pentru familie și protejați, fără a se uita ei înșiși? Cât despre familia lui Sergiu Nicolaescu, ea deține un întreg imobil. Până și Ion Rațiu a primit unul cuprinzând două apartamente de 11 camere.

Lângă noii nomenclaturiști, nu sunt uitați nici cei vechi, generalul Pleșiță, Tamara Dobrin etc., etc.

În loc ca scandalul să izbucnească și să fie destituiți profitorii cei mai notorii și mai abuzivi, PD-ul lui Petre Roman a amenințat cu ruperea contractului de guvernare, obținând destituirea raportorului, Valerian Stan.

Și eu stau să mă întreb de ce nu s-a votat legea pentru abrogarea recursului în anulare sau cea cu restituirea proprietăților private. Când furtul dovedit nu te împiedică să fi ministru sau președinte al Senatului.

Tot în același număr din *22*, Grigurcu se dedă pe două pagini la o echilibristică bine stăpânită spre a-l „apăra“ și pe Goma, și pe noi împotriva lui Goma.

Vâlva continuă, mai mare în jurul *Jurnalului* lui Goma decât în scabroasa afacere cu casele. Ne place să ne hârjonim prin murdare bălți și nu să facem curățenie în casă.

Mai stau să mă mai mir. De unde atâta naivitate?

Vineri 25 iulie

Ieri, alt fax de la *22*: Goma n-a scăpat ocazia să-i răspundă lui Grigurcu cu care e în dezacord asupra unui singur punct: gratitudinea pe care ar trebui să ne-o poarte nouă. În plus de faptul că l-am apărat pe Gabriel când i-a „topit" cartea, mai survin cu fiecare nouă versiune și alte păcate. De data asta, la Colocviul exilului de la Paris, eu mi-aș fi condiționat prezența de absența lui. Când e aproape invers: i-am reproșat amar V. și cu mine lui Barbăneagră că nu l-a invitat pe Goma. Răspunsul: Goma insultase atâta lume, încât aproape că nu s-ar fi putut ține colocviul dacă venea și el. Cum lui Goma nu-i vine totuși să-l provoace pe Barbăneagră — care l-a ajutat acum vreun an și ceva când a fost dat afară din casă, și i-a dat și bani — rămâne ca și vina asta să fie tot a mea. O clipă-două, mi-a venit să-i răspund, prea se acumulează minciunile. Apoi sfătuindu-mă cu V. renunț: pe de o parte, ultima mea intervenție în ce-l privește nu mai suportă vreun adaos, pe de alta, Goma ar fi încântat să poată continua la nesfârșit. Rodica Palade căreia îi telefonez, negăsind-o acasă pe Gabriela, e și ea de aceeași părere.

Ileana Vrancea — a telefonat de două ori să ia vești după accident — este și ea dezgustată de proporțiile discuțiilor în jurul *Jurnalului* lui Goma. În cartea ei — tot nu înțeleg de ce îi întârzie publicarea — are și un capitol Goma punând în chestiune impecabilitatea sa. N-a vrut să-și exprime rezervele înainte de '89, dar ele par a fi destul de importante. A primit de la noi *Jurnalul* lui Sebastian și e încântată că sublinierile noastre la lectură corespund cu ale ei, ea dovedindu-se însă mai radicală decât noi. Când spunem că Sebastian era mediocru, ea răspunde „e un porc". Suntem curioși cum va arăta articolul pe care-l scrie împotrivă-i. Nu că am fi porniți pe Sebastian, dar *Jurnalul* nu merită vâlva, total extraliterară, făcută în jurul lui.

O doamnă Sârbu ne aduce din partea Ninei Cassian ultima ei carte apărută în țară: *Des/facerea lumii*. Cum s-a îndrăgostit, la cei

peste 70 de ani ai săi, de un american de aceeaşi fragedă vârstă, poemele cele mai recente, traduse de ea din englezeşte, sunt de amor. Nu-i dăruiesc — nu ştiu de ce — decât un surâs. E drept, binevoitor.

Am profitat de faptul că trebuie să stau mai mult întinsă pentru a citi *Istorie şi mit în conştiinţa românească* (Humanitas) de Lucian Boia. Demersul e încă şi mai radical întru demistificarea falselor certitudini locale decât al lui Mihnea. (Mi-amintesc cât de indignaţi am fost, până şi Eugen Ionescu era şocat, când Mihnea a îndrăznit să afirme că lupta de la Călugăreni n-a fost o victorie aşa cum învăţaserăm noi la şcoala primară.) Numai că tonul e atât de normal şi de paşnic, încât nu te provoacă la polemici, chiar atunci când nu-ţi mai lasă nici un reazem în trecut. Nu poate fi decât benefic în atmosfera românească, deşi eu sunt mai curând de părerea lui Jacques Julliard după care naţionalismul, asemenea colesterolului, e de două feluri: cel bun şi cel rău. În orice caz, şi la noi, şi aiurea, naţionalismul e departe — din păcate — de a aparţine trecutului. Toată Europa, în afara Elveţiei, atipică, e încă în faza naţiunilor ce vor coopera de la stat la stat. Nici o federalizare, în perspectivă. I s-ar putea reproşa doar lui Lucian Boia o prea mare siguranţă de sine, izvorâtă poate şi din faptul că a publicat mai multe cărţi în străinătate — câteva chiar la Paris, la Plon şi la Découverte.

Sâmbătă 26 iulie

Ieri, seară privilegiată cu Gabriel. V. i-a oferit un disc cu Schnabel. Cum Gabriel surâdea amuzat — de câte ori nu i-am reproşat superlativele sale? — când V. i-a spus că Schnabel a fost „cel mai mare“ dintre pianiştii generaţiei lui, V. i-a făcut pe loc dovada. În Larghetto din *Concertul 27 (K. 595)* de Mozart i-am ascultat rând pe rând pe Schnabel, pe Serkin şi pe Perahia, e drept din generaţii diferite. Era însă imposibil ca ultimii doi să susţină comparaţia. În ciuda faptului că discul a fost înregistrat în anii '30 iar orchestra trecută pe disc compact sună lamentabil, de la primele note de pian se iveşte paradisul sunetului pur, imaterial, lipsit şi de virtuozitate, şi de orice conotaţie sentimentală. De parcă sunetul ţi-ar ajunge direct, fără vreo intervenţie umană. Nu doar Gabriel e înmărmurit, ci şi eu care nu-l mai ascultasem de mult. Brusc, Gabriel

descoperă că avem o discotecă foarte mare şi-şi imaginează ce concerte ne putem oferi cu atâtea versiuni ale unei aceleiaşi compoziţii. Eu îmi aduc aminte cum vibram continuu la muzică. Acum, rareori. Timpul mi se pare invadat de uscăciune. Dar aseară mă reproiectasem în trecut.

De când cu „accidentul" ale cărui urmări încă nu s-au lichidat, inima mi s-a cuminţit total. De parcă trupul nu şi-ar putea oferi două suferinţe în acelaşi timp. Mai-binele este constatat azi de dr Mihăileanu cu care de altminteri discutăm mai ales chestiuni româneşti. Se întorsese de la Bucureşti şi, la recepţia de 14 Iulie de la Ambasada franceză, întâlnise americani din suita lui Clinton ce-i împărtăşiseră entuziasmul preşedintelui Statelor Unite după orele de triumf din Piaţa Universităţii. Dacă ar fi ştiut dinainte că aşa se manifestă poporul român, ovaţionându-l în loc să-l huiduiască, l-ar fi admis din primul val în NATO!

Tot sunt la capitolul medical, o veste bună şi alta foarte proastă. Prima: Rodica a ieşit din greu. A doua: Lucette se credea salvată de cancer şi când să plece în vacanţă, totul reîncepe.

Marţi 29 iulie

La noi, duminică, Alecu — pentru o zi la Paris — cu Toader. Sosesc cu peste o oră întârziere. La modul firesc, fără să se scuze. Până şi pentru înregistrările la „Teze şi Antiteze" făcea la fel. Boieria lui e din Bizanţ, incapabilă să se adapteze normelor apusene ale punctualităţii. Ajunge însă să ne instalăm la „şuetă" şi-mi trece enervarea. Farmecul său desuet operează şi asupra lui V. şi ne trezim împreună ca şi cum distanţele nu ne-ar fi despărţit. Nici măcar faptul că nu aude prea bine nu diminuează graţia convorbirii. Altfel, „il a pris un coup de vieux" — ceea ce constată probabil şi el la noi. Punctul de declanşare al discursului său este sistematic paradoxal: afirmă exact contrariul nu doar al clişeelor, ci şi al evidenţelor. De pildă, acum, se lansează într-un elogiu nu doar al bătrâneţii, ci al „babelor", cele „binecuvântate" de altădată, care-şi acceptau vârsta şi-şi puneau rochie neagră şi guleraş cu dantelă la momentul cuvenit, cam acelaşi pentru toate, de cum deveneau bunici. Şi eu care-l primesc în… blugi! Merge să patroneze un festival la un castel, e surâzător şi are baston. Mai simplu:

ştie să îmbătrânească. De când a sosit prima oară la Paris, în 1968, cu picioarele goale în sandale, au trecut anii: acum este elegant, senator şi bunic. Dar tot atât de degajat ca pe vremuri, politicos cu timpul, pentru ca acesta să fie răbdător cu el. Defectele ni le cunoaştem reciproc, sunt însă dintre cele ce nu împiedică nici convieţuirea, nici prietenia.

Printre singurii comentatori parizieni care n-au uitat să fie severi cu relicvele comunismului, Delfeil de Ton (l-am mai citat), oprindu-se în *Le Nouvel Observateur* (24-30/7) asupra descoperirii în fosta Uniune Sovietică a altor gropi comune cu prizonieri din Gulag şi soldaţi germani, deplânge tăcerea totală a presei franceze asupra subiectului (cu o excepţie paradoxală... *L'Humanité* ce dă totuşi ştirea). Şi conchide cu aceste rânduri, pe care cine dintre noi nu le-ar semna:

„Drôles de temps où l'on célèbre sans arrière-pensées Aragon, chantre de la Guépéou et flic soviétique, et où l'on ne fait pas l'aumône d'une ligne ou d'une parole aux martyrs de ce qu'Ante Ciliga appelait «le mensonge déconcertant».“*

Vineri 1 august

Scrisoare, ieri, de la Jela Doina. Rezultatele „anchetei“ sale se dezvăluie mereu excepţionale. Astfel a putut să consulte (oarecum clandestin) dosarul procesului mamei legat la început de „lotul“ Caraion-Banu. În ceea ce îi priveşte pe ei sunt la dosar documente neaşteptate (microfilme, coduri, cifre, o cutiuţă cu praf pentru decodat cerneala simpatică etc.). Iani Popa de la Europa Liberă l-ar fi însărcinat pe Banu să stabilească liste de scriitori năpăstuiţi spre a fi ajutaţi de un „centru de rezistenţă“ din străinătate. Biata fată se întreabă dacă am avut vreo ştire despre asta, dacă şi nouă ni s-a propus la E.L. aşa ceva. Îi răspundem imediat telefonic: nu numai că nu ni s-a propus, dar nici nu credem că acest „spionaj“ se petrecea sub egida E.L. Mai curând C.I.A., dacă nu

* „Ciudate vremuri în care este omagiat fără probleme de conştiinţă Aragon, bard al GPU şi agent sovietic, şi nu se acordă măcar de milă un rând sau un cuvânt martirilor a ceea ce Ante Ciliga numea «minciuna deconcertantă».“ (*N. ed.*)

va fi fost vreo inițiativă personală a lui Iani Popa. Pe acesta din urmă îl și uitasem: era ginerele lui Ion Dragu. Ultima oară l-am văzut când m-a invitat la München Ghiță Ionescu. Cum își terorizase toată redacția să fie de față la întâlnirea cu mine, a trebuit să pledez să-i dea drumul lui Iani care pleca în *week-end* sau în vacanță cu soția și copiii și venise să mi se plângă că nu-l lasă Ghiță.

Altă surpriză — bună de data asta: martoră a acuzării n-a fost Lila, ci o elevă ce lua lecții particulare cu mama, Pandelia Lucia.

Bistran n-a fost doar anchetatorul mamei, ci șeful întregii anchete. Mai e o frază sibilină pe care va trebui să mi-o dezlege la viitorul telefon. La Ministerul de Justiție sau la Tribunal unde s-a dus să consulte dosarul, Jela nu avea cum să primească învoire. Acesta i-a fost însă adus într-o cămăruță de o ființă inexplicabil de binevoitoare, care a lăsat-o să lucreze trei ore la el. Și Jela adaugă: „Deci Nistor nu a fost pe acolo." Și nu știu care „acolo". La minister, acum, sau la proces, atunci?

Restul știam, ca și ura inexplicabilă a lui Caraion împotriva lui V., ce reiese din interogatoriile și *Jurnalul* său. Geo, pe care Jela l-a văzut — dacă înțeleg bine: îndelung și cu folos —, i-a spus că nu închisoarea l-a înnegrit la suflet pe Caraion, de la început era un „întors în vrej".

Jela a văzut-o și pe maica stareță de la Țigănești la care eu nu m-am învrednicit să ajung de câte ori am fost în țară. I-a telefonat și Veronicăi Mihail care n-a fost la proces, mama ferindu-se să vorbească de vreo rudă pentru a nu implica pe nimeni.

Și din nou stau să mă uimesc: această carte la care lucrează Jela este un neașteptat dar, singurul dintr-o vreme ce a devenit mai puțin răbdătoare cu mine.

Altă scrisoare, azi-dimineață, de la Doinaș cerându-ne colaborarea pentru un număr din *Secolul 20* închinat exilului. M-a emoționat de-a dreptul fiindcă și-a dat seama de starea în care se afla V. când m-am îmbolnăvit la București. Nu rezist și citez, tot mai bine o va spune el decât aș rezuma eu:

„Sper că acuma sunteți bine amândoi. Zic «amândoi» deoarece — sunt sigur că nu vă spun o noutate — Virgil a suferit poate mai mult decât tine, dragă Monica. În viața mea n-am văzut un om mai paralizat de frica a ceea ce putea să ți se întâmple ție. Totdeauna

ați fost voi doi asimilați unei singure — admirabile — ființe, de data asta am putut să constat cu ochii mei.“

„Ochii“ aceștia fiind ai afecțiunii, Doinaș, în loc să fie iritat de absențele lui V. de la discuțiile la radio și televiziune asupra poemelor Liei Savu, absențe ce lăsau tot greul pe umerii lui și ai lui Gabriel, le-a interpretat exact drept ceea ce și erau. Și îi sunt pur și simplu îndatorată.

Acum aud la radio, în finalul unui concert de Mozart: a murit, la Moscova, Richter. Avea 82 de ani. În curând ne vom număra „contemporanii“ supraviețuitori pe degetele câtorva mâini...

Reluând șirul scrisorilor, o alta de la Zografi, ca de obicei, viu, frământat, interesant. A alcătuit pentru Humanitas o antologie „Cioran și Dumnezeu“ și a ajuns la saturație. „Dacă vrei să nu te mai poți apropia deloc de Cioran, citește-i cărțile de patru-cinci ori.“ Plănuiește o piesă cu Mefisto.

La cafea, zilele trecute, Eva Sîrbu, cu un volum al ei de interviuri cu actori de seamă. Lucra la revista *Cinema*, dacă înțeleg bine în bune relații cu Catrinel Oproiu. Vorbim de Babu Ursu și de greșeala de a fi dat ascultare Securității și a nu fi avertizat în străinătate că e anchetat. Dacă s-ar fi făcut prin radio scandal în jurul cazului său, n-ar mai fi îndrăznit să-l omoare. Îmi spune că și ea a fost anchetată nu știu cât timp de Securitate. Prefața cărții ei e scrisă de Cosașu. Presupun că în trecut opoziția sa va fi fost mai deplină față de Ceaușescu decât față de comunismul din care adolescența ei prinsese fața cea mai „însorită“ — cea din 1965-1968. La ultimele alegeri nu numai că a votat cu Manolescu, dar s-a și dus la „lansarea“ candidaturii sale, unde mi-a auzit și „mesajul“ păgubos. Pare inteligentă și cernită.

Gheorghe Crăciun ne-a trimis o culegere de articole ale sale apărute sub titlul *Cu Garda deschisă* la Institutul European (cel finanțat la Iași de Drăgan). Reia și un comentariu despre *Unde scurte* publicat mai înainte în *Vatra*. Mă cam uimise când îl citisem atunci, „Est-etica“ necorespunzând cu criteriile lui superestetice și foarte textualiste.

Goma a ajuns să se autoconvingă că l-am „exilat din exil“ împiedicându-l să fie invitat la colocviul din Paris. E ultima lui minciună și o repetă și într-un interviu acordat *Monitorului* de la Iași.

Duminică 3 august

Lung telefon cu Gabriela Ad. Îi sugerez să ceară Ilenei Vrancea articolul despre Sebastian pe care vrea să-l publice tot în *Dialog*. Deşi în principiu nu este prea entuziastă (I.V. rămâne pentru ea redactoarea de la cumplita *Luptă de clasă*), o va face. A ieşit o nouă ediţie din *Dimineaţă pierdută*, având în postfaţă vechiul meu articol. Vor, se pare, să-mi plătească pentru ea vreo sută şi ceva de mii de lei. Îi propun să-i încaseze ea şi să-şi ia cu ei o îngheţată. Îmi răspunde că ar prefera să bem la Bucureşti o bere, pe aceeaşi sumă fabuloasă. Dar mai ajung eu până acolo? Într-un singur caz aş fi cu adevărat obligată să mă deplasez până în Bucureştiul peste care pluteşte acum pentru mine umbra Fundeniului: dacă mi-ar cere-o Jela pentru lansarea cărţii despre mama. Sper să n-o facă. Se pare că Ţepeneag a produs, din nou, în *Cuvântul*, un pamflet împotriva lui Liiceanu. Goma şi cu el au început să semene. Mutaţiile de caracter sunt imprevizibile sau noi ne înşelăm sistematic asupra calităţii umane a celor cu care ne împrietenim? Întrebare şi repetitivă, şi insolubilă. Nu poate fi însă generalizată. Mai avem atâţia care încă nu ne-au dezamăgit şi, cum timpul se subţiază, nici nu vor mai avea probabil prilejul de-a o face.

Aseară, am revăzut *Danton*-ul lui Wajda. De la prima scenă cu ghilotina în jurul căreia trece trăsura lui Danton şi până la muzica lui Prodomides (ce mi-a servit la ilustrarea atâtor emisiuni) îmi aminteam totul. Dar ce deosebire între reacţia de atunci, de totală înfiorare, şi cea de acum, deloc rece, însă mai detaşat-estetică. Marea Teroare a Revoluţiei Franceze văzută de Wajda la lumina Estului (filmul e din 1982) ne implica direct, acum aparţine, ca şi prima, trecutului.

Citesc şi al doilea volum din Şentalinski, *Les surprises de la Loubianka*, cu noi documente din arhivele literare ale KGB, şi-mi dau o dată mai mult seama că ceea ce s-a petrecut sub comunism nu mai are mare lucru în comun nici măcar cu Marea Teroare a Revoluţiei Franceze. De n-ar fi decât prin durată. Diferenţa dintre cei vreo doi ani de teroare robespierriană şi cei 70 de ani de domnie a poliţiei secrete sovietice e atât de mare, încât trece pragul cantitativului pur, devenind unică în istoria europeană.

Sâmbătă 9 august

Ucigătoare caniculă asupra Parisului. Am înfruntat-o luni spre a o vedea pe Rodica, reîntoarsă în sfârşit acasă, păzită şi vegheată fără întrerupere de M.-F. Călătoria, la dus, cu autobuzul m-a făcut să înțeleg de ce căldura năucitoare şi nu gerul simbolizează climatul şi pedeapsa Infernului.

Noul ambasador al României, Dumitru Ceauşu, vrea să-şi creeze relații dovedindu-se de o impolitețe cu totul nediplomatică. Astfel îmi trimite cartea lui de articole scrise sub pseudonim la *România liberă* (dacă e anonimă, o semnez şi eu — vorba inepuizabilului personaj caragialesc), *Exerciții de libertate*, împreună cu o scrisoare ditirambică, adresată numai mie. Suntem V. şi cu mine obişnuiți cu astfel de „gafe" — nu i-a dedicat Marin Tarangul un volum recent numai lui V.? Însă Tarangul nu este „diplomat".

În ciuda curajului sub pseudonim, a prefeței lui Băcanu şi mai ales a faptului că a negociat tratatele cu Ungaria şi cu Ucraina, nu-l voi primi, aşa cum îmi cere, pentru a-mi prezenta „omagiile". A fost diplomat şi sub Ceauşescu, şi sub Iliescu, şi face parte din acei „profesionişti" pe care şi-i doreşte şi impune Severin. Îi voi mulțumi doar pentru carte.

Ne scrie şi Horia Bădescu, trezindu-se brusc după vreo doi ani de „conviețuire" la Centrul Cultural de la Ambasadă cu Virgil Tănase. Ne transmite un mesaj de la Papahagi, cerându-ne bibliografia pentru dicționarul lui Zaciu. Horia Bădescu îşi aduce aminte cu o emoție cam tardivă despre o cronică de la E.L. în toamna lui 1989 asupra romanului său *Zborul gâştei sălbatice*, şi vrea şi el stăruitor să ne prezinte omagiile (amândurora de data asta). Îi telefonez să-l refuz (pretext: accidentul).

Ambasada a devenit brusc prea activă. Ceea ce nu înseamnă că au făcut cel mai mic gest de primenire: în afară de toți securiştii care-şi continuă acolo liniştit cariera pariziană, nici măcar elogiatorul deşănțat al lui Iliescu, Virgil Tănase, n-a fost încă dat afară.

Dintre foştii „disidenți", o ducem din ce în ce mai rău şi cu Țepeneag, care şi-a pierdut uzul turtitei rațiuni de care mai dădea dovadă. Exasperat că în România nu e luat în seamă şi mai nimeni nu-i adăposteşte incriminările demente împotriva lui Gabriel, a produs vreo sută de pagini din care *Cuvântul* (nr. 7, iulie '97) îi pu-

blică un fragment. Rezumabil cam așa: românii nu vor „eroi“ — ca el —, ci personalități care au trăit sub vremi fără să-și manifeste opoziția, ca Liiceanu, sau chiar colaboratori cu Securitatea, ca Alecu, în care se pot recunoaște. În trecere, dă și în mine, în niște termeni pe care îi voi reproduce pentru a-mi aminti exact dacă aș fi ispitită vreodată să reiau nu relațiile cu el — sunt rupte mai de mult —, dar cel puțin un contact.

Liiceanu „a fost văzut de exemplu la televizor în emisiunea lui Sava, însoțit de Monica Lovinescu, o altă mare iubitoare de adevăr, cocoțată fiind pe nu știu câte perne, tot mai amețită de câțiva ani încoace; [...] iar când Sava a pus întrebarea dacă sunt dispuși să asculte lectura unei scrisori foarte scurte primite de la mine, fosta mea prietenă și jurnalistă radiofonică a respins propunerea, mișcând scurt și disprețuitor cu dosul palmei“.

Liiceanu n-are, după Ț., operă, ci doar imagine, ca Ceaușescu sau Michael Jackson. Drept care Gabriel ne și semnează Jackson-Liiceanu faxul cu articolul. Și imaginea, cum se știe, piere (ca și, subînțeles, rostirea radiofonică). Drept care peste neantul nostru va domni el și ca autor, și ca erou. Gelozia lui față de Gabriel e atât de exacerbată, încât s-a apucat să-l traducă pe Kojeve și să-l înțeleagă pe Hegel (*Apostrof* i-a adăpostit traducerile „filozofice“) și sfârșește, după ce tânăra generație i-a refuzat și paternitatea onirică insistent revendicată, prin a se jeli, fără urmă de demnitate. Nici nu-mi mai pare rău de el, într-atât m-a dezamăgit.

Luni 11 august

Faxez azi lui Marian Papahagi, după ce am vorbit de două ori cu el la telefon, o bibliografie din ce s-a scris despre *Românește* și *Unde scurte* în presa din exil, până în 1989. Extrem de scurtă, ce-a regăsit V. prin dosarele lui mai la vedere, câte trei-patru titluri de fiecare.

Ieri, la o cafea, fiul lui Niki, Andrei Manolescu, cu soția. A făcut geologia, unde l-a avut profesor pe... Constantinescu. A evitat literele din pricina „ascendenței“ sale. E reporter la *Dilema* și lucrează la Fundația lui Buzura (deși foarte primitor și amabil, V. nu se poate împiedica să-i spună ce crede despre acesta din urmă). Aflăm că în urma unui articol din *Academia Cațavencu* a făcut

criza cardiacă ce l-a dus acum vreo doi ani pe masa de operație în Statele Unite. Îl plângem, evident, și nu ne eternizăm asupra subiectului. În afară de ochi și frunte, rar am văzut un fiu să semene mai puțin cu tatăl său.

Adina Kenereș: fax și telefon de la Humanitas. E impresionată că fiica ei a fost luată în poză de... Securitate. Ca de obicei, am o reacție de neîncredere față de astfel de știri sau zvonuri care mi se par a proveni din „spionita“ generată de comunism. Dar s-ar putea să fie și invers, iar poliția secretă să continue a face dosare din... inerție.

Irena Talaban îmi scrie din Canada (s-a dus în vacanță la o prietenă). Nu află destui profesori să facă parte din juriul pentru teza de doctorat pe care urmează s-o treacă asupra „Fenomenului Pitești“. Directorul ei de teză, Tobie Nathan, e entuziasmat nu doar de teză, ci și de titlul pe care l-au găsit împreună: „Le Christ s'est arreté à Pitești“. În schimb, universitarul de la Paris 8 căruia i s-a adresat Nathan (e român, îl cheamă Șerban Ionescu și a sosit în Franța prin anii '70) se lasă mai greu. A rămas probabil cu vechile reflexe și îi este frică. De-a dreptul rușinos.

Dintre cărțile primite recent, una singură pare real interesantă: Liviu Malița, *Eu, scriitorul. Condiția omului de litere din Ardeal între cele două războaie.*

Vineri 15 august

Ziua lui V. E prea cald pentru un restaurant, așa că sărbătoarea se camuflează în cotidian.

Pe 32 de grade, Claudia Tița îmi telefonează de la Radio România să facem o emisiune de 45 de minute împreună. Pe ce temă vreau: „Criza spirituală și a culturii“, săptămâna viitoare, sau, pe la sfârșitul lunii, „Limitele compromisului și ale rezistenței la scriitorii români sub comunism“. Aleg pe a doua pentru simplul motiv că e mai depărtată. Nu mă văd improvizând fie și numai o serie de evidențe pe canicula asta. Fără vreo legătură de valoare, firește, n-am înțeles niciodată cum de marea tradiție filozofică s-a născut la Atena, iar religiile Cărții își au ca obârșie Orientul Mijlociu. Pe 40-50 de grade (cam atât am „suferit“ în Grecia și Israel) cum de nu li se topeau mințile? Am un motiv serios să n-o refuz totuși

pe Claudia T. Am pus-o în luna mai într-o mare încurcătură anunțând-o, de la Fundeni, că nu putem face peste câteva ore emisiunea în direct.

Telefon lui Doinaș: să știe V. cam câte pagini de Jurnal (din 1950) trebuie să-i trimită pentru numărul din *Secolul 20* închinat exilului. Când îi spun că eu nu voi avea timp până la 1 octombrie, îmi prelungește pe loc termenul pe 1 noiembrie. V. ar vrea să profit de acest prilej pentru a descrie trecerea mea clandestină de frontieră. Doinaș ar dori un studiu asupra exilului, din care n-am la îndemână decât prima frază: „Exilul: o paranteză ce confiscă o existență." Prima posibilitate ar avea avantajul de a mă readuce spre „Repere". Dezavantajul, lipsa de inspirație. A doua, câteva cărți cel puțin de citit. Un devastator — deși nu cu totul nou — sentiment al zădărniciei m-ar face să înclin pentru o a treia soluție: a nu trimite nimic. Aud cu bucurie vocea lui Doinaș, nu doar pentru că e tonică precum și aceea a lui Irinel, dar îmi și aduce ca un ecou al adolescenței când pe dealul Feleacului urcam, în 1947, cu Doinaș și alții din Cercul de la Sibiu (Nego însă nu era la Cluj) spre casa lui Blaga. Unde sunt cei care nu mai sunt?

Dăm în sfârșit de Grigurcu, să-l felicităm pentru atitudine și activitate, și să rectificăm cel puțin una dintre minciunile strecurate de Goma în răspunsul pe care l-a dat prea generosului său articol. Aflăm prin el că Zigu Ornea, pe care l-a atacat recent pentru a fi pretins că *Românește* n-ar fi trebuit să fie republicat în România, e acum mare șef la Fundația lui Soros. Grigurcu e bucuros de numărul închinat lui de *Jurnalul literar* și obsesiv preocupat de exilul său la Târgu-Jiu. L-am însărcinat pe Barbăneagră să-i ceară lui Caramitru un loc la Ministerul Culturii spre a-l aduce pe Grigurcu la București: nici un semn până acum că am fost auziți. De fiecare dată, Grigurcu ne spune — cum și scrie — că noi i-am fost maeștrii. Ne felicităm, în orice caz, de a fi dobândit un astfel de discipol.

O fostă elevă a mamei, Aurelia Ghenciulescu (Ica), mă caută de mai multe ori. A venit la fiica sa la Paris pe câteva săptămâni. Pe mama a avut-o profesoară la Liceul Regina Maria. Mi-a fost și mie elevă înainte de a pleca din țară, când am înlocuit-o puțin timp pe mama la Liceul Regina Maria. (Singura fetiță pe care mi-o

amintesc stăruitor din acea perioadă rămâne Măriuca Vulcănescu.) Apoi mama a fost transferată, ca pedeapsă de „clasă“, la o şcoală din strada Mecet şi i-a fost profesoară de română în clasa a VII-a. După aceea i-a dat lecţii particulare. Pe 25 noiembrie 1958, de Sfânta Ecaterina, s-a dus s-o vadă cu un buchet de flori, dar colocatara i-a comunicat, prin semne, că a fost arestată. Îi promit că-i voi trimite cartea Jelei Doina când — şi dacă — va apărea. Stă pe strada... Mircea Vulcănescu (nr. 87) şi face parte din Alianţa Civică.

Pe când scriam în acest miez de noapte, iar mi-a mâncat ordinatorul tot textul din acest capitol V. Noroc că dispuneam de copie, pe care am relucrat-o apoi. Enervarea nu e însă mai mică.

Miercuri 20 august

Parisul a ajuns un uriaş cuptor poluat. Supravieţuim cu storuri trase, răbdare şi... un ventilator. Mi-a pierit orice poftă de a scrie aici despre toate mărunţişurile cotidiene.

Dar căldura şi toropeala indusă de ea nu sunt de ajuns pentru a mă împiedica să notez momentul în care am primit de la Bucureşti două volume ale tatei apărute în 1995 şi pentru care editorul îmi cere autorizaţia de publicare în 1997, adică peste doi ani! Pe editor îl cheamă Ion Marinescu, editura se intitulează Gramar şi despre existenţa ei am aflat de la Gabriela Ad. Îi retipăreau acolo *Dimineaţă pierdută* şi Gabriela îmi ceruse voie să ia drept prefaţă cronica mea despre roman. Numai că, deschizând pachetul, am dat, alături de *Dimineaţa* Gabrielei, peste *Odiseea* în traducerea tatei şi, într-un singur volum, *Mite* şi *Bălăuca*. (Pe copertă, în loc de E. Lovinescu, este scris prenumele ce i-a displăcut o viaţă întreagă şi pe care l-a evitat sistematic, Eugen. Un detaliu de istorie literară ce dezvăluie incompetenţa editorilor.) Chiar pentru un peisaj brambura ca cel românesc, situaţia mi se pare suficient de ubuescă pentru a mă înfuria. Gabriela Ad., cu care ajung să vorbesc ieri la telefon, mă mai calmează cu un argument convingător: dacă Ion Marinescu ar fi fost escroc, nici nu mi-ar fi trimis cărţile tatei şi n-aş fi avut de unde să ştiu că le-a scos, editura fiind destul de măruntă pentru a trece aproape în anonimat. Ion Marinescu e prea bătrân — *dixit* Gabriela — şi nu se mai poate adapta noilor mora-

vuri. Bătrân sau tânăr, este totuşi inconştient. Îmi aminteşte în scrisoare cum l-am lăudat eu la E.L. în 1969 pentru a fi publicat primele romane ale lui Mircea Eliade, presupunând că şi de data asta va primi elogii. Îi scriu în termeni destul de duri, dar civilizaţi, oprită în elanul meu terorist de blazarea Gabrielei. Azi-dimineaţă, înainte de a închide scrisoarea, îl chem pe Gabriel la Humanitas să mă asigur că într-adevăr legea drepturilor de autor pentru moştenitori şi-a prelungit durata. A trecut de la 50 la 70 de ani! Nu banii mă preocupă. Pe cei provenind din tipărirea *Agendei* „Sburătorului“ i-am cedat Gabrielei Omăt, iar pe cei pentru prefaţa *Dimineţii*, 600 000 de lei, nici nu aveam de gând să-i încasez. Acum însă precizez în scrisoarea către acest domn Marinescu să-i verse la contul meu ţinut de Ioana Patapievici. Banii reprezintă, în cazul de faţă, unica garanţie că mi se va cere autorizaţia de publicare.

Odiseea e singura carte pe care mi-a dedicat-o tata. Şi singura pe care a dedicat-o în general. Aşa că nu mă pot împiedica să citez:

„Monicăi, Fetiţei de unsprezece ani care a citit în corecturi basmul minunat al lui Ulise cu o participare ce-mi îndreptăţeşte truda.“

Scena îmi revine. Citisem într-adevăr cu atâta pasiune corecturile, încât tata se gândise la dedicaţie. Nu luase însă hotărârea definitivă înainte de a mă pune la încercare. Îmi dăduse de ales, ce prefer: să primesc în dar dedicaţia sau 500 de lei (ceea ce reprezenta cred o sumă pe atunci, în orice caz mai mult decât ascundea ipotetica mea puşculiţă de şcolar; nici nu-mi amintesc dacă aveam aşa ceva, mama şi cu mine risipeam banii câţi erau, nu-i strângeam). N-am şovăit o clipă — dedicaţia. Pentru a fi pus deasupra banilor literatura, tata mi-a dat, în plus, şi cei 500 de lei. Astfel, am trecut cu bine examenul la care mă supusese spiritul pedagogic al tatei.

Iar telefonează Ileana Vrancea, din Israel: să ştie dacă m-am însănătoşit şi să mă felicite pentru articolul despre Ion Ioanid. Nu prea înţeleg de ce, dar sunt mişcată.

Joi 21 august

Papa, la Paris, pentru Zilele Mondiale ale Tineretului. Primire triumfală. Pe Champ de Mars, o jumătate de milion de persoane dezlănţuite. Prin severele mânăstiri romane ce adăpostesc tineri pelerini

din lumea întreagă, ritmurile negre frenetice au înlocuit spre bucuria comentatorilor (religia se „modernizează“) tăcerea contemplativă. În orice caz, Papa, în ciuda bătrâneții lui accentuate de consecințele atentatului și mai ales ale discursului „reacționar“ contra avorturilor și a pilulei, se „vinde“ mai bine (așa se spune acum) decât Jackson-ii deliranți. Tot e ceva. Privesc la televiziune doar câteva minute retransmisia, deoarece vreau să rămân cu viziunea primei lui vizite la Paris. Dorind să-i consacru un „Teze“, m-am cățărat pe podiumul presei în fața Catedralei Notre Dame. Papa era pe atunci destul de viguros ca mesajul său să fie ofensiv, împotriva modelor, curentelor și a ideologiei comuniste încă biruitoare. Când a apărut în fața catedralei, apunea soarele și deodată stoluri de vrăbii s-au încrucișat deasupra capului său, trecând peste fațada catedralei într-un asemenea elan și atâta ordine, încât semnul părea dumnezeiesc. Franța din alte vremuri, „la fille aînée de l'Eglise“*, își trimitea parcă din trecut emisarii din moment ce fusese evocată, nostalgic, dar și oarecum amenințător, de urmașul lui Petru. Nu știu dacă emoția ce a pus atunci stăpânire pe mine era estetică, istorică sau religioasă, însă mi s-a întipărit scena în memorie până în cele mai mici detalii.

Îi telefonez azi la prânz, la Deutsche Welle, lui Hurezeanu să-i mulțumesc pentru cartea trimisă, *Cutia neagră*. E alcătuită din mesele rotunde sau dialogurile pe care le-a avut cu scriitori și personalități din țară, după 1989, la microfonul Europei Libere. Răsfoind-o, regret o clipă că n-am făcut același lucru cu mesele rotunde de la Paris, tot după '89. Presupun că am aruncat copiile înregistrărilor, că nu le-au ținut nici la München (darămite să le mute la Praga). Tot nu s-ar fi găsit cine să le transcrie... Insistând ca Virgil să redevină prezent cu „diagonalele“ sale, Hurezeanu mă înștiințează că, în urma unui sondaj printre ascultători, la emisiunile culturale „Diagonalele“ stau pe locul întâi.

Alexandra, fiica lui Stere Gulea, ne trimite amintirile lui Valjan intitulate *Cu glasul timpului*. Nu știam că-i este strănepoată. Cartea ne este dedicată de trei „generații“: Despina Valjan fiica, Micaela Gulea nepoată și Alexandra. Găsesc la acest fost sburătorist și rânduri patetice despre tata preluate din *Curentul Familiei* (25 sept. '43).

---

* „fiica cea mai mare a Bisericii“ (*n. ed.*).

Claudia Tița telefonează după emisiunea sa despre „criza culturii“ pentru care, după refuzul meu, l-a ales pe Mircea Iorgulescu. Se află în același birou, el însă nu cere să-mi vorbească. În sfârșit, a înțeles.

Îl chem pe Grég. Se simte ca într-o mânăstire, obligat să stea doar în camera lui. În oraș nu poate merge de frică să nu cadă. De scris e imposibil, gesturile mâinii nemaifiind coordonate. Nu se plânge, dar zice și el. Ce să facă? Vorbind cu el, reintru într-o vară tot atât de caniculară ca asta în care Grég și-a lăsat prizonieră o espadrilă în caldarâmul bucureștean. Eram în grup, cântam, cred. În orice caz (repet sintagma lui Caraion care face cât toate versurile sale), „aveam de unde muri“. Și, firește, ignoram evidențele concrete: că înainte de moarte mai treci și prin bătrânețe. Cu neumblatul, nescrisul ei. După cum se vede, deschid din ce în ce mai des și mai dezolant albumul de familie...

Duminică 24 august

De la 500 000 de pelerini de pe Champ de Mars s-a trecut aseară la 900 000 pe hipodromul de la Longchamp și la 1 100 000 azi-dimineață, tot acolo. „Papa-superstar“, vor exclama probabil laicii înrăiți (1 000 dintre ei au și manifestat la Paris). Și nu vor avea dreptate, deoarece forța spirituală ce-l ține în picioare în ciuda unei oboseli aproape agonice nu poate fi confundată cu vanitatea unei vedete. Azi, la Orly, Jospin a așteptat vreo 10 minute ca Papa să aibă puterea de a coborî din elicopter. În plus, căldura a fost — și continuă să fie — ucigătoare (32-35 de grade la umbră și nu exista nici un colț de umbră la Longchamp). Chiar nefăcând nimic canicula te doboară. Dar pentru el, cu un program neliniștitor chiar pentru un adult sănătos!

Nimeni nu-și revine din surpriza de a vedea sosind din toate colțurile lumii peste un milion de pelerini, când erau așteptați — în previziunile cele mai optimiste — doar vreo 250 000. Trebuie evitate însă concluziile prea optimiste ce par a se impune. Unii — desigur cea mai mare parte — erau credincioși. Alții însă veneau poate și din motive mai turistice (a vedea Franța și Parisul). E totuși flagrantă căutarea de sens. Panouri ridicate deasupra capetelor de tineri purtau inscripția cuvintelor pe care Malraux nu le-ar

fi rostit nicicând, dar care i-au rămas atribuite în ciuda denegărilor: „Le XXI-ème siècle sera religieux ou ne sera pas.“*

Ce bine mi-ar fi părut ca printre preoții ortodocși invitați pe podium, ca și pastorii protestanți, imamii musulmani, rabinii, să se fi numărat și trimiși ai ierarhiei ortodoxe române. Dar sunt aproape sigură că nu era nici unul. Anticatolicismul de care ne-am lovit în mânăstirile din Moldova era cu atât mai frenetic, cu cât Biserica Ortodoxă avea un motiv evident de a fi complexată: n-a contribuit ea la persecutarea greco-catolicilor, la suprimarea acestui cult, din ordinul comuniștilor? Să nu fiu prea generoasă: patriarhul și mitropoliții noștri, cu o singură excepție: Corneanu, nu-și permit luxul problemelor de conștiință. Dovadă: refuzul aproape isteric de a reda greco-catolicilor și uniților locurile de cult ce fuseseră ale lor. Pentru ecumenismul secolului XXI ortodocșii par cei mai puțin pregătiți.

Alain Paruit ne telefonează. Traduce *Jurnalul* lui Sebastian care a găsit firește un editor francez, Stock. Tot acolo va apărea și *De două mii de ani*, tradus tot de el în 1990. Ne chemase să ne pună la curent cu problemele de sănătate ale Monei. Nu știa bineînțeles de ultimul atac al lui Țepeneag împotriva mea. Pe cel precedent: scrisoare către noi publicată în *Cuvântul*, i-l dăduse „autorul“ în persoană. Alain găsise termenii împotriva mea prea duri și-l sfătuise să-i taie. Îi spun că despre Țepeneag nu vreau să mai aud și că am închis definitiv acest capitol, ca și pe cel al lui Goma. Nu de altceva, dar sunt sigură că-i va comunica „mesajul“ lui Țepeneag, al cărui prieten incondițional a rămas.

Vineri 29 august

Ieri am reparat greșeala cea fără de voie din luna mai, când, în loc să mă duc la Radio România pentru emisiunea promisă, mă aflam la Fundeni. Am avut un duplex de un ceas în direct cu Claudia Tița pentru programul ei „Față în față“. Nu din reacțiile ei prea entuziaste, ci văzând cât de repede s-a scurs timpul deduc că a ieșit bine. De fapt, enunț — ca de obicei — evidențe repetitive. Să fie vina mea dacă peisajul nu numai cultural din România nu-mi inspi-

* „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc.“ (*N. ed.*)

ră altceva? Interlocutoarea mea, dra Tița, care m-a primit cu prea multe superlative (gen „martoră și martiră“), îmi cere îngăduința să transcrie dialogul nostru pentru revista *Transilvania*. De ce nu?

Scrisoare de la Ileana Vrancea care ne trimite nu doar adresa Victoriei Ana Tăușan, ci și fotocopia unei scrisori a ei din care aflăm cum a murit Marin Bucur de o boală necunoscută (cancer al ficatului?), simțindu-se sănătos și lucrând până în ultima clipă. A fost operat și s-a stins din viață la... Fundeni. V.A.T. n-a primit până azi scrisoarea pe care i-o trimisesem imediat ce aflasem știrea.

Tot ieri, telefon de la nepoata Adrianei, Ilinca Gheorghiu. Persistă să ne invite la spectacole lirice în scenografia ei, deși nu ne-am dus decât o primă și ultimă dată acum câțiva ani. Nu e de altminteri lipsită de talent și idei scenice. De data asta nu e doar spre a ne anunța că face un spectacol pe liedurile lui Schubert, ne dă noul număr de telefon al Adrianei, care a ajuns și ea la o „reședință medicalizată“, asemenea lui Grég. Mai urât spus, la... azil. O chemăm, e tristă, dar oarecum resemnată. Sunt sigură că dacă mi s-ar fi spus, în tinerețe, că doi buni prieteni ca Adriana și Grég își vor sfârși zilele la azil, aș fi reacționat indignată. Nu numai că nu ajungeam să „concep“ bătrânețea, dar îmi închipuiam că vom găsi posibilitatea să stăm cu toții împreună și să ne ținem unii pe alții. Era ca un pariu de generație, o solidaritate elementară. Și iată că nu se poate. În afară chiar de condițiile materiale, nici n-am urmat aceeași curbă și nu prea mai avem — în afară de amintiri — ce să ne comunicăm. E atât de dezolant, încât nici nu mai e nevoie să comentez. Altfel, consacru restul paginilor și timpului scâncetului.

Tot ieri, telefon de la Patapievici. Cum nu dăduse de noi deși chemase de mai multe ori, începea să se îngrijoreze. Se declară acum mai „detașat“, și-a regăsit umorul (sunt prima sau singura, îmi amintește el, care îi atrăsesem atenția că l-a cam pierdut). Îl felicităm pentru prezentarea unei cărți a lui Ernest Bernea, într-adevăr bine chibzuită.

Tot joi, trimit prin fax la *România literară* o „diagonală“ despre întâlnirea dintre Papă și peste un milion de tineri la Paris („Urmașul lui Petru“). O înregistrez și pentru Deutsche Welle. M-am hotărât după lungi ezitări mai ales fiindcă îmi oferea prilejul să atac ierarhia

Bisericii Ortodoxe din țară. Lui Patapievici un astfel de „atac" i-a fost cenzurat într-o cronică ce-i fusese cerută de Radio România.

Lumea liberă (nr. 464) începe să publice un nou „roman" al lui Goma. De ce ghilimele? Goma continuă formula din *Jurnal*, vorbește despre sine (de astă dată cu amărăciunea mutării în Belleville), neuitând să mai atace și să mai mintă ca la el acasă (reia noua lui fantasmă: V. și cu mine l-am alungat din exil). Descrie tot ceea ce-l înconjoară. Or, îl înconjoară tot mai puțini oameni și cum nu mai sună nici telefonul, nici soneria de la ușă, oferindu-i conversații și vizite pe care să le poată apoi deforma, textul lui seamănă cu un disc stricat de pe vremuri, împiedicat într-o singură notă. Toată lumea știe că romanul modern e deschis oricăror divagații eseistice, dar până acum nu se confunda chiar cu Jurnalul. Există deci și domenii în care Goma inovează. Parcă și-a luat drept deviză: „Înjur, deci exist."

Visez spre dimineață din ce în ce mai urât. Deși de mult nu mai caut „cheia viselor", continuu să mă mir de absurditatea lor. De ce, de pildă, Manolescu se costumase as-noapte în călugăr franciscan pentru a se duce clandestin la Universitate și-mi făcea semne să nu-l deconspir? Altele izvorăsc din traumatisme precise. Nici nu mai pomenesc de visul în care uit să-i caut pe tata sau pe mama aflați în același oraș cu mine. Descifrarea e prea la îndemână. Dar de ce coșmarul cu bacalaureatul pe care trebuie să-l trec din nou și care m-a părăsit în ultima vreme, după ce mă persecutase cu tabla lui neagră pe care mă aștepta, să-l descifrez, nu știu ce calcul. A luat sfârșit mai de mult și coșmarul tipic al exilatului, care visează că s-a întors în țară din imprudență și se întreabă cum mai scapă de data asta (Eugen a făcut din el o piesă: *L'homme aux valises*). În schimb, eu, care n-am ratat niciodată o emisiune, am această inexplicabilă obsesie. În vise, am pierdut benzile, n-am tehnicieni, nici text, nici colaboratori, se strică microfonul etc. Acestor rateuri în serie li se adaugă de câteva luni un gust sălciu, de parcă „la ce bun?" din registrul diurn ar trece, amplificat, la cel nocturn. Unde sunt nopțile mele cele bune, din care ieșeam fără să-mi amintesc nimic și la trezire îmi venea să spun: nu visez, deci exist. Finalul acesta parafrazând pe cel din paragraful anterior ar putea lăsa impre-

sia că evoluția lui Goma mă preocupă constant. Nu e adevărat. El, de exemplu, n-a trecut niciodată în visele mele.

Duminică 31 august

Telefoane în șir: Gabriela Omăt. Obosită, cu probleme „personale", extenuându-se de data asta pe cele trei volume de *Memorii* ale lui E. Lovinescu ce urmează să iasă împreună cu *Aqua forte* într-un singur și masiv volum la Minerva. Lui Z. Ornea i-ar fi — după ea — teamă să nu-i facă Eugen Simion scandal că n-a luat întocmai versiunea lui. Reacția lui Simion nu l-ar lăsa indiferent, deoarece tinde și el spre un fotoliu de academician. Oameni suntem, nu-i așa? Îi comunic, prin ea, să-mi trimită un contract, ca, la rândul meu, să-i cedez printr-o procură, ca pentru *Agenda „Sburătorului"*, drepturile Gabrielei Omăt.

De data asta o chem eu pe Ileana Vrancea. Va refuza oferta de colaborare la *22* și-mi va trimite, prin faxul Universității ebraice de la Ierusalim, răspunsul adresat Gabrielei Adameșteanu. Crede mai departe cu tenacitate că se cenzurează și autocenzurează o seamă de adevăruri stingheritoare de după '89. N-o înțeleg: atunci de ce să n-o spună în *22* și să aleagă o publicație din străinătate, ca *Dialog*, la care publicul din țară nu poate avea acces?

De la ea aflăm numărul de telefon al Victoriei Ana Tăușan (la primul prenume a renunțat semnându-și scrisorile doar Ana), foarte sensibilă la această reluare de contact. Împotriva ei (ca și, în parte, a lui Marin Bucur) scriitorimea pare a fi stabilit un fel de cordon de protecție: nimeni — cred — în afară de V. n-a scris despre poezia ei. De pe urma lui Marin Bucur au rămas o serie de lucrări nepublicate. Amărăciunea ei este de înțeles: n-a vrut să ceară de la Uniune nici măcar clasicul ajutor de înmormântare.

Zilele trecute: Mariana Marin, fidelă și în fază optimistă: și-a luat o garsonieră, a comandat mobile noi, are alt număr de telefon și impresia că-și ia viața de la capăt. Dac-ar putea avea și noroc...

Luni 1 septembrie

Virgil se duce la dr Mihăileanu fiindcă are din când în când palpitații pe care le socoteam nervoase. Surpriza nu vine însă de la inimă,

ci de la tensiune. În loc de hipotensiunea sa obişnuită, deodată 21 şi după vreun sfert de oră 19. Incredibil. Dr M. îi dă imediat betablocante. De efectul lor vor depinde examenele şi analizele ulterioare.

Sunt uluită. Acceptam destul de uşor să fi intrat eu în zona riscurilor şi a incertitudinii, dar nu el.

Miercuri 3 septembrie

Respir uşurată: după doar o zi şi jumătate de medicamente, V. nu mai are decât 12 tensiune. Doctorul Cohen îi şi scade dozele prescrise de Mihăileanu. E parcă altă viață.

Mai-binele a început de ieri după-amiază. Primisem pe la prânz un telefon de la Adrian Oprescu, când poate veni să ia caseta din *Memorialul durerii* pentru Casa Română. Convenim pe la 6, după plecarea lui Cristo venit să-şi ia articolul din *România literară*. Acesta e încă de față când ne cheamă Gabriel, chipurile, de la Bucureşti. E aproape duios regretând că vărul său ne poate vedea şi el nu. („Dacă am sta în acelaşi oraş!" suspinăm împreună.) Nu prelungim, fiindcă Gabriel e stingherit că-l aude şi un străin. Îl sunăm imediat ce pleacă Cristovici. Cădem pe robot şi ne hotărâm să-l rechemăm când va sosi vărul său. La 6, privind după altceva pe fereastră, îl văd sosind pe Gabriel şi într-o secundă înțeleg: i-a reuşit în sfârşit surpriza pe care o pregătise de data trecută când improvizase exact acelaşi scenariu, dar fusese trădat de vărul său care înțelesese invers: că trebuie să ne avertizeze de sosirea lui.

Pentru prima oară a venit complet incognito. Ne bucurăm împreună o seară întreagă de marea reuşită a planului său. Şi ne destindem. Cred că din toți mai mult sau mai puțin prietenii noştri este singurul cu care putem vorbi cu inima deschisă. Cu darul său de povestitor, Bucureştiul devine fabulos, caricatural şi sublim. Iar oamenii evocați de el: mai reali decât realitatea. (Pe unii nici nu-i mai putem vedea fără să ne podidească râsul.)

Nu ne ținem doar de râs. Nici un aspect grav nu e evitat. De pildă, Gabriel vrea să recupereze intelectual cei şapte ani „pierduți" cu Humanitas şi viața de personaj public. De unde traducerea cotidiană a trei pagini din Heidegger (pe care o continuă şi la Paris) şi hotărârea de a-şi schimba stilul de viață.

Azi a telefonat din nou, liniştit ca şi cum am avea eternitatea în faţă. Gabriel nu l-a putut însă îndupleca pe V. să-i dea Jurnalul de publicat în volum.

Doina Jela, de la Humanitas. A mai văzut o seamă de „martori“ (pe Hamzea, de pildă, incriminat în lotul Caraion: nu numai că trăieşte — la Braşov —, dar şi scrie în *Vatra*), şi-a continuat ancheta poliţistă, însă Gabriel a rugat-o să nu mă mai ţină la curent ca să-mi facă „surpriza“ la publicarea cărţii.

În *Vatra* (nr. 7), articol injurios al lui Ara Sişmanian împotriva lui Tudoran, tratat aproape ca un agent de Securitate. „Familia“ a înnebunit. Ea îi scrie scrisori injurioase lui Liiceanu, el este nu doar de o violenţă, ci şi de o vulgaritate fără seamăn. Goma face emuli. El cel puţin îşi arogă dreptul de a judeca (greşit) în numele unei disidenţe al cărei membru marcant — şi la un moment dat singurul — a fost. Ceea ce nu e cazul celor doi S. Ce-au făcut ei pentru „cauză“ de-şi dau asemenea aere justiţiare?

Înjurătura şi vocabularul obscen de vulgar nu se mai limitează azi la Vadim Tudor şi la alţii de aceeaşi teapă. Cristoiu, care încercase să-şi facă uitată activitatea pe timpul când era în grupul fiului lui Ceauşescu — şi cam reuşise —, îşi dă, de la victoria opoziţiei democrate, arama şi stilul pe faţă. Arama: a devenit iliescian. Stilul: mahalaua pur şi simplu. Gabriel ne-a arătat un articol al lui de-a dreptul abject împotriva Gabrielei Adameşteanu, căreia nu ezită să i se adreseze cu „fă“. Gabriela i-a intentat proces şi mă tem că nu-l va câştiga. A fi mitocan nu echivalează juridic cu a calomnia.

Procurorul general numit de Iliescu pentru recursul în anulare al caselor furate de statul comunist şi recâştigate de proprietarii lor, Cochinescu, a fost în sfârşit demis. Înseamnă oare că şedinţa de tribunal din septembrie prin care statul îmi relua apartamentul din bulevardul Elisabeta nu va mai avea loc? Va trebui să-i telefonez lui Doru Cosma, să-l întreb.

Joi 11 septembrie

Cum ne-mpresoară Răul din toate părţile! I-am telefonat astă-seară lui Doinaş să-i spunem că sunt gata textele pentru *Secolul 20*. Răspunde Irinel Liciu cu o voce ce mi se pare îngrijorată. Când o întreb

cum merge, şovăie: nu prea bine. Insist şi aflu: acum trei săptămâni Doinaş a avut un atac cerebral. Este spitalizat la Elias, unde-l vor mai ţine două săptămâni. E ceva mai bine, dar nu reuşeşte încă să umble singur. Doctorii sunt optimişti, va recupera. Ce spaimă însă! El care acum un an îl uimea pe Niki făcând turnee electorale pentru PAC în Maramureş, frecvent şi în condiţii precare. Mereu vertical, neobosit, de departe cel mai falnic dintre noi. Vârsta arterelor ajungându-te din urmă...

Dar Mona Ţepeneag, neatinsa de bătrâneţe, e internată şi ea: operaţie grea din care nu-şi revine după o săptămână.

Antonia Constantinescu se pregăteşte să i se scoată pur şi simplu un rinichi. Şi ea nelovită de senectute.

Vona — am cinat cu el şi Sanda Niţescu la fostul restaurant al ambasadei (şi unii spuneau al Securităţii), „Doina" — şi el cam străveziu între perspectiva unei noi operaţii şi o nouă călătorie în România.

Gabriel, cu care am petrecut o seară cinând la restaurantul gastronomic care-l minunează mai departe, a făcut şi el o criză: piatră la rinichi. Şi un lumbago. Ne telefonează azi de la Bucureşti — a sosit ieri — unde se simte din nou în formă. Numai că a rămas cu o frică: să nu i se mai întâmple aşa ceva la Paris şi să fie internat într-un spital pe care n-ar avea cum să-l plătească. Presupun că astfel mă va înţelege mai uşor când nu vreau să-mi ofer luxul unei crize la Bucureşti. Aşa vom arăta în curând: bolind fiecare pe la vetrele noastre?

Parcă am început să mă cam tem.

Ca să revin în cotidian (şi vâltoare): telefon cu Gabriela Ad. convinsă că va câştiga procesele împotriva lui Cristoiu şi Tudoran în vreo doi ani. Ea mai umblă cu deceniile! Mi se pare mie sau e cam dezamăgită că n-am sărit cu toţii s-o apărăm de Cristoiu? Poate că are dreptate, nu suport însă să mă înjur pe prispă cu mitocanii.

Contractele şi răspuns spăşit de la Ion Marinescu, Editura Gramar. Apărarea lui e convingătoare; noua lege a drepturilor de autor nu s-a votat decât în 1996, el scosese romanele tatei şi traducerea din *Odiseea* în 1995, înainte ca moştenitorii să beneficieze de 20 de ani în plus.

Corespondență și cu Papahagi, care ar vrea să facem cu toții un fond de arhivă la Facultatea de Litere de la Cluj unde a depus deja corespondența cu scriitori din exil relativ la Dicționarul scriitorilor. V. îi promite o colecție din *Limite*, alta din *Ethos*.

Faxez, fără rezultat de altminteri (las doar mesajul pe robot), la Uniunea Scriitorilor pentru a refuza — politicos — invitația la al doilea colocviu la Neptun cu scriitorii din străinătăți, în octombrie. Data trecută, Laurențiu Ulici i-a cam dus pe hotarnicii noștri pe la Iliescu, de la Neptun la Cotroceni. De data asta nu cred însă că îi va perinda pe la Constantinescu. N-are nevoie. N-a devenit prolixul nostru comentator de tinere generații de pe azi pe mâine senator țărănist? Îl susține puterea și fără să-i mai ceară plată-răsplată. De fapt, nu am nimic deosebit împotriva lui Ulici. Mă exasperează însă felul în care se-întruchipează visul lor de a se face cunoscuți peste hotare: cu banii de la stat să facă o editură română la Paris (?!) beneficiind și de sprijinul colegilor din exil. „Colegii" vin la astfel de colocvii să se fălească cu reputația lor din străinătate (cele mai deseori inexistentă) și nu ca să lanseze pe alții. E ceva insuportabil de provincial în asemenea reuniuni veleitare.

În *Lumea liberă*, continuă „romanul" lui Goma. Compară aiurea datele vieții lui cu cele ale lui Stere. Nu coincid deloc, nici anul, nici luna, nici ziua, dar ce contează din moment ce amândoi au fost „persecutați" de societatea românească? În plus, datele puse pe două rânduri mai ocupă câteva pagini din spațiul pe care nu mai are cu ce să-l umple.

Vineri 12 septembrie

Azi-dimineață, m-am trezit cu o frază în cap: „România este o țară rămasă într-o suburbie a destinului."

Articolul penibil al lui Sandrine (Alexandra Laignel-Lavastine) asupra *Jurnalului* lui Sebastian (în *Le Monde*, 12 septembrie) din care nu reține, firește, decât antisemitismul prietenilor săi. De altminteri articolul se intitulează „La rhinocérisation d'Eliade, Cioran et quelques autres". Pe Noica îl lichidase într-o teză, pe Cioran într-un studiu publicat în *Le Débat* și intitulat, prin perifrază, „De l'inconvénient d'être fasciste". Acum i-a venit rândul lui Eliade.

Mai este incriminat şi Camil Petrescu. Iar cele câteva şedinţe de curăţat zăpada la care Sebastian a fost silit să participe devin „le travail forcé auquel il sera astreint au cours des années de la guerre, à l'instar de Paul Celan et de Serge Moscovici“*. Ar fi o sfidare să reduci la nimic aceste zile de umilinţă, dar, dacă le compari cu deportarea din Paris a unui Fondane, îţi dai seama că există şi în Rău grade ce pot avea o importanţă vitală.

Liricoid, Reichmann, într-o coloană alăturată, descoperă la Sebastian „une tristesse cosmique“ şi insistă asupra polemicii bucureştene „sur l'amalgame hideux entre la Shoah et la douleur roumaine pendant les quatre décennies d'imposture communiste“**. „Durerea“ românească astfel minimalizată s-a soldat cu 3 milioane de intrări în închisoare şi 25 de milioane de ani de puşcărie. O nimica toată, nu-i aşa?

Duminică 14 septembrie

Sâmbătă, V. la Mihăileanu. Tensiunea e bună (15/8), dar inima „extrasistolează“. Va lua deci şi el calea analizelor şi examenelor. Sper să nu ajungă la aceleaşi rezultate ca mine.

La „chinezi“, vineri seara, cu Al. Călinescu şi doamna. Se întorc definitiv la Iaşi, după cei trei ani de Paris. Nu se plâng decât de mutatul cărţilor. În rest, îl aşteaptă catedra şi, poate, direcţia *Convorbirilor literare*. Cât au stat aici, ne-am văzut puţin, dar ne-am înţeles foarte bine.

Aseară, lung telefon de la Mihnea întors de la Congresul PD. Ar vrea să ni-l povestească pe larg, îl opresc însă, aproape nepoliticoasă, fiindcă suport cu greu justificarea partidului lui Petre Roman (şi în primul rând a lui Roman însuşi) mai ales după scandalul pricinuit de Valerian Stan, care a făcut publică lista locuinţelor distribuite sau autoatribuite ilegal. Or, ea începe cu Roman şi Severin. Valerian Stan a fost dat afară de Ciorbea pentru a se salva coaliţia cu PD-ul, la insistenţele sau cererea lui Roman. An-

* „munca forţată pe care va fi obligat s-o facă în anii războiului, ca şi Paul Celan şi Serge Moscovici“ (*n. ed.*).

** „despre amalgamul hidos între Shoah şi suferinţa românească de-a lungul celor patru decenii de impostură comunistă“ (*n. ed.*).

drei Cornea, întru apărarea PD-ului, a scris un editorial nedemn (în *22*), iar Gabriel Andreescu i-a răspuns regăsindu-şi o parte cel puţin din bunul său simţ. Aflu din presă că şi Doina Cornea şi-a dat cu părerea şi indignarea în *România liberă* contra lui V. Stan: punând coaliţia la încercare, el ar deschide calea neocomuniştilor, unica alternanţă posibilă. Dacă actorii politici au scuza pragmatismului când nu ţin seama de dimensiunea etică, nu acelaşi lucru se poate admite de la un „spectator angajat", care şi-a făurit o „voce" publică întemeindu-se doar pe morală.

În *Le Nouvel Observateur* (11-17 septembrie) la rubrica „Les Uns, les autres", un portret al Regelui Mihai intitulat „Le Roi et le paysan" rezumând un fapt poate nu numai divers: un ţăran şi-a lăsat prin testament casa şi bucata lui de pământ Regelui Mihai, să nu se mai spună că „Regele nu mai are nici o proprietate în ţara lui". O poveste care — remarcă gazetarul francez — l-ar fi putut inspira pe La Fontaine.

Luni 15 septembrie

Telefon: M.-F. plângând. Joi, chiar în ziua când apărea articolul din *Le Monde* împotriva lui Cioran — mă speriasem că-i va face atâta rău — Simone Boué a murit. S-a înecat în Vendée. A fost imediat recuperată de fratele ei, iar înmormântarea a avut loc la Paris, fără ca nimeni dintre prietenii ei să fi fost anunţat. Toate acestea M.-F. le-a aflat de la Fouad, un poet, prieten cu Cioran. Simone lăsase, prin testament, executor testamentar pentru opera lui Cioran pe Guilloux de la Gallimard. Alt telefon, de la Sanda Stolojan care aflase şi ea, via Patrice Bollon-Matzneff. Cu toţii căutăm să ştim amănunte, de parcă acestea ar ţine loc de consolare: cum s-a înecat, înotând sau stop cardiac, în larg sau aproape de mal? Şi n-avem pe cine să întrebăm.

Şoc mai puternic decât mi-aş fi închipuit. Ne vedeam destul de rar şi de fiecare dată se ţesea între noi un fel de complicitate surâzătoare. Şi lui V., şi mie ne plăcuse de la început stilul ironico-afectuos în care Simone vorbea despre Cioran sau se purta cu el. Îmi vine stăruitor clişeul cu „le Radeau de la Méduse". Pierim unii după alţii, parcă ţi-ar veni să dispari mai repede ca să pui capăt acestui lanţ necrologic.

Al doilea telefon de la M.-F.: Rodica a făcut aproape o criză după ce-a aflat, M.-F. diagnostica chiar un preinfarct. Al treilea telefon: trecuse doctorul şi Rodica se calmase.

Marţi 16 septembrie

În sfârşit o veste bună! Telefonează la prânz Doru Cosma: am câştigat definitiv apartamentul din fostul bulevard Elisabeta. Nu-mi dau seama care vor fi urmările practice (de câţi ani va dispune „chiriaşul" pentru a-şi găsi o altă locuinţă), dar esenţialul pentru mine constă în izgonirea din casă a celui care a condamnat-o pe mama: procurorul Ioan Nistor înscris în cartea de imobil din aprilie 1959, la câteva luni deci după procesul din ianuarie acelaşi an. Deşi la pensie, mai lucrează la procuratura militară tocmai în sectorul recursului în anulare.

Rămâne de ştiut dacă voi mai trăi destul pentru a-l da afară şi a organiza Casa Memorială „E. Lovinescu", cu o cameră, cea din fund, rezervată mamei.

Doina Jela, căreia îi telefonez la Humanitas, e fericită de ştire şi aproape sigură că vom reuşi să-l izgonim repede datorită scandalului ce va fi organizat pentru lansarea cărţii ei despre procesul mamei, asociindu-se şi Uniunea Scriitorilor spre a reclama Casa Memorială. D.J. îl va contacta pe Doru Cosma să-i dea amănunte despre „chiriaşul" al cărui nume nici nu pare a-l fi reţinut, în ciuda faptului că i l-am spus de mai multe ori. S-ar fi dus chiar în seara asta, dar i-a promis lui Geo Dumitrescu că trece pe la el. S-a ţesut între ei o bună prietenie. Mă bucur în primul rând pentru Geo, singuratic, cam ursuz şi destul de ocolit de contemporanii săi scriitori.

O masă rotundă în *Contemporanul* împotriva lui Goma, dar, stăruitor, şi a noastră. Ne-a trimis Ţepeneag „pentru informaţie" trei numere (14, 28 august şi 4 septembrie) din această „idee europeană". Participanţi: Breban, Ţepeneag şi... Alain! Semnul de exclamare îl priveşte doar pe acesta din urmă (cu ceilalţi doi suntem obişnuiţi). E drept că Alain nu dă în V. şi în mine (deşi afirmă şi el nişte neadevăruri flagrante, de pildă că îi împingeam pe scriitori să rămână în exil). Dar simplul fapt de a participa „à la curée"

— chiar fără să latri — mi se pare cel puțin deplasat pentru cineva care ne-a fost colaborator fidel timp de 15 ani de zile. Altă relație amicală pentru care verbele trebuie puse la trecut.

Țepeneag și Breban recunosc că au plănuit Uniunea Scriitorilor din Paris împotriva noastră. V. și cu mine, nefiind scriitori, ci doar jurnaliști, n-aveam ce să căutăm în breasla de unde aveau să ne elimine ei. Țepeneag regretă doar că nu și-a controlat bine tactica; nu se aștepta ca atâția scriitori să fie de partea noastră. Adevărul pe care evident nu i-l spune lui Breban este că, la întâlnirea din cafeneaua de pe avenue Rapp cu M.-F. și Alain martori (acum îmi dau seama cât de univoci), Țepeneag a dat înapoi și ne-a propus să-l sacrifice pe Breban, dacă îi asigurăm participarea noastră.

În rest, amândoi își dezvăluie, până la puerilitate, vanitatea și invidia. Breban, ulcerat când a văzut în standul de la Humanitas, de la primul Târg al Cărții de la Neptun, portretul meu alături de cel al lui Cioran, a dedus că Liiceanu încearcă să se impună în lumea literară prin mine. Până atunci numai el, Breban, îl sprijinise, ca de la mai mare la mai mic.

Țepeneag n-a suportat, ca și Goma, că am stat la Liiceanu acasă, dar l-a înnebunit mai ales „triumful“ de care ne-am bucurat. Mulțimea de la lansarea din curtea GDS, „covorul roșu“ desfășurat pentru noi continuă să-i stea pe suflet și în memorie ca un ghimpe.

Deși într-un limbaj civilizat și cu minciuni mai puțin evidente, această „analiză critică“ a *Jurnalului* lui Goma nu e mai veridică decât *Jurnalul* criticat.

În acest timp, Goma continuă în *Lumea liberă* (467) romanul său *Altina* cu, în loc de personaje, aceleași ieremiade, pe tema: cum i-a topit Liiceanu cartea. Bate apa-n piua resentimentelor sale.

Cât m-am săturat de ei toți!

La Mona, telefonez pe la ora mesei ca să nu dau de Țepeneag. Îi este ceva mai bine. În schimb, Gabi Ionescu — îmi telefonează de două ori pentru Simone — are o pată pe plămâni. Mai vorbesc și cu Antonia, va fi operată și ea la 2 octombrie.

Ca să continue șirul, neapărat.

Miercuri 17 septembrie

Am vorbit la prânz direct cu Doinaş (i-au pus în sfârşit telefon în cameră). Are o voce şi un optimism cât să ridice moralul tuturor confraţilor din România. Nu va mai sta mult acolo. Doar vreo două-trei săptămâni! Cât să reînveţe să meargă. E emoţionat că ne aude. Noi la fel.

Gabriel ne cheamă după ce-a citit cele vreo şase-şapte numere din *Contemporanul* cu discuţia Breban-Ţepeneag-Paruit. (Ne-a mai trimis azi trei numere Ţepeneag, deşi nu ne priveau defel.) Gabriel e poate singurul care are reacţia cea dreaptă: de uimire faţă de un atât de jos nivel nu numai intelectual, ci şi moral. „Cum să trăieşti — se întreabă el — calculându-ţi toate gesturile, elanurile, faptele doar în funcţie de un interes anume sau de un rost ascuns al lor?" Cu o asemenea sensibilitate viciată de invidie, tot ceea ce spui sau înfăptuieşti nu poate fi decât josnic. Personajele în chestiune (chiar prefer să nu le mai numesc) atacându-l pe Goma nu fac decât să-i mimeze frustrările, micile şi marile aranjamente cu minciuna profitabilă. De aici până la mârşăvie drumul e neted şi nu prea lung. În jurul acestor purtători de virus ar trebui stabilit un cordon sanitar. Contaminarea Goma are proporţii mai mari decât Mişcarea Goma. E o ironie a istoriei sau o farsă de smoală?

Duminică 21 septembrie

De aplicat relaţiilor noastre cu alde Goma-Ţepeneag această zicală, pare-se americană: Nu există faptă bună care să rămână nepedepsită. Ne-a spus-o Valentin Feyns venit să ne vadă cu soţia (Dana). Ne înştiinţase telefonic din Washington, unde acest chimist e refugiat din 1970 şi ceva, că ar dori să ne întâlnească într-una din cele trei zile pe care le va petrece la Paris. Cum ne vorbise de el Gabriela Ad. şi îi citisem în *22* câteva texte, dintre care unul sunând extrem de just despre deportările în Transnistria, l-am primit cu plăcere. Ne-a adus două mari „postere" cu semnăturile românilor americani cerând admiterea României în NATO. Chiar fără rezultat, iniţiativa şi prezentarea grafică sunt frumoase. Ne impresionează buna sa calitate atât intelectuală, cât şi umană.

Primim de la Ileana Vrancea scrisoarea Gabrielei Adameşteanu cerându-i colaborarea la *22* şi răspunsul ei. Pe cât de concis e textul, cam rece, al Gabrielei, pe atât de încâlcit este acela al Ilenei Vrancea. Îl citim V. şi cu mine de două ori înainte să înţelegem ce vrea exact: să se ţină seama mai întâi de tezele ei publicate din '89 încoace în *Agora* şi în *Dialog*. Crede că n-au fost discutate deoarece stinghereau dezinformarea întreţinută sistematic. Noi susţinem că intelectualii din ţară nu citesc publicaţii din exil, mai ales când sunt bătute la maşină şi conduse de necunoscuţi, precum *Dialog*. I.V. e de bună-credinţă, de o desăvârşită cinste intelectuală, dar am impresia că prea vede comploturi acolo unde nu e vorba decât de neglijenţă, delăsare şi alte nenumărate mici păcate ale intelectualităţii noastre. De pildă, nu-şi trimite cartea la Humanitas unde Liiceanu i-a cerut-o de mai mulţi ani deoarece nefiind de faţă nu e sigură că nu va interveni o cenzură ocultă la nivelul corecturii.

Tot din Israel, am primit două cărţi publicate la Bucureşti în Editura Eminescu: de Iosif Petran un roman, *Portul pustiu*, iar de Sebastian Costin o culegere de poeme, *Pădurea de aur*. Din Germania, de la Dan Dănilă, o ediţie bilingvă din *Baladele* lui Villon traduse de el. Cu singurul dintre ei pe care l-am cunoscut, Iosif Petran, întrerupseserăm relaţiile când îl atacase pe Goma ca... antisemit.

Telefon azi cu Doinaş, care speră să i se dea drumul acasă pe la sfârşitul săptămânii. Gabriel ne-a telefonat aseară că l-a văzut în ajun şi că e uimit de moralul lui de fier. Astăzi însă vocea lui mi s-a părut mai puţin tonică. S-ar putea să fie de vină şi legătura telefonică. Impresia de voce tremurată mi-a dat-o şi Geo Dumitrescu când V. l-a chemat spre seară să-l anunţe că a terminat textul despre *Albatros* pe care Geo i-l reclama cu o insistenţă ce-i expulza chiar umorul.

Citit cu o iritare crescândă întrevederile lui Jean Baudrillard cu Philippe Petit, apărute recent la Grasset, sub titlul *Le paroxyste indifférent*. Titlul conţine singura teză interesantă a cărţii: paroxismul ar fi penultima clipă înainte de sfârşit (de la echivalentul în latină al lui „paroxiton"): „Le moment intéressant est celui du paroxysme, qui est non pas celui de la fin, mais juste avant la fin.

La pensée paroxystique est en avant-dernière position avant l'extrémité où il n'y aura plus rien a dire“* (pp. 68-69). N-am nimic împotriva situării în pre-Apocalips (deşi am impresia că am trăit în cotidianul secolului XX chiar Apocalipsul), dar cer să mi se propună o analiză fie riguroasă, fie înflăcărată a acestei situări şi nu vraful de afirmaţii peremptorii cu care te năuceşte Baudrillard. Mai e ceva. Avea dreptate Furet: intelectualul occidental în general, francez îndeosebi nu va putea suporta uşor golul lăsat de spulberarea ideologiei comuniste. Va încerca să-l umple şi va refuza cu încăpăţânare să facă „le travail de deuil“. Va readuce în plină actualitate procesul fascismului doar pentru a nu se deschide acela al comunismului.

Curios este că şi un scriitor degajat de mitologiile stângii ca George Steiner, când deploră sfârşitul unei civilizaţii a lecturii în *Passions impunies*, dă drept exemplu de ţară unde cartea şi-a prelungit prestigiile ei Uniunea Sovietică. Ar avea dreptul de a o face dacă ar adăuga că, în regim comunist, oamenii n-aveau altă „distracţie“ decât lectura. În plus, Cartea stăpână a fost în acelaşi timp, sub un astfel de regim, Cartea cenzurată, Cartea interzisă, Cartea asasinată. Fără Rugul cărţii, cultura în comunism ar rămâne o enigmă nedezlegată.

Marţi 23 septembrie

Extrem de iritată, aproape indignată, de editorialul lui Manolescu din *România literară* (nr. 37), „Şerban cel Rău“. Poate n-ar trebui, deoarece totul decurge din teoria lui mai veche — tot atât de inadmisibilă — că în România s-a rezistat prin cultură şi că nu era nevoie de samizdat fiindcă tot ce era bun se publica. Acum face elogiul spiritului critic al lui Cioculescu, uitând circumstanţial să adauge că el se oprea la graniţele indicate de putere. Trebuie să-ţi aminteşti de episodul relatat de Ion Ioanid când Radu Cioculescu a refuzat să-şi mai vadă fratele după ce acesta îi făcuse, în cursul unei „vizite“ la închisoare, elogiul deşănţat al regimului sau să

---

* „Momentul interesant este cel al paroxismului, care nu este cel al sfârşitului, ci acela dinaintea sfârşitului. Gândirea paroxistică ocupă penultima poziţie înaintea extremităţii în care nu mai este nimic de spus.“ (*N. ed.*)

citeşti în presă elogii delirante despre Ceauşescu (V. pretinde chiar că a depăşit în cantitate pe C.Vadim Tudor) ca să măsori mai exact aberaţia din concluzia lui Niki calificându-l pe Şerban Cioculescu drept „emigrant interior", „disident", „opozant".

Dacă nu-i scapă din vedere acest editorial, Goma are cu ce să-şi hrănească polemic „romanul" şi articolele vreun an de zile.

Scrisori de la Victoria Ana Tăuşan şi Doina Jela. Prima ne trimite fotografii cu Mânăstirea Suzana unde a fost înmormântat Marin Bucur, a doua mă lasă să înţeleg că Liiceanu îi cere mai departe să păstreze misterul asupra cărţii (mama) ce-ar urma să apară destul de curând.

Duminică 28 septembrie

Dintr-un articol al lui Grigurcu („A treia marginalizare" — *Jurnalul literar* nr. 27-30) aflu că „apoliticii" şi-au făcut o Fundaţie pentru Republică şi Democraţie — în replică probabil la Fundaţia Soros. Preşedinte (se poate altfel?) Iliescu; vice: Răzvan Theodorescu. Printre membri, mult aşteptaţii: Eugen Simion, Ileana Vulpescu, Fănuş Neagu, Radu Beligan, Valentin Lipatti, Ecaterina Oproiu.

Polonia renunţă la cârjele ei comuniste, dreapta (*Solidarnosč* plus formaţia lui Geremek) câştigă alegerile legislative. Coaliţie dificilă din pricina animozităţii şefilor celor două formaţii, dar obligatorie spre a face faţă unui preşedinte al Republicii, fost comunist (oricât de *playboy* al social-democraţiei se arată el acum).

În *Le Monde* (23 septembrie) un inedit al lui Furet scris nu cu mult înainte de moarte şi care ne face să regretăm încă o dată că nu ne vom mai putea sprijini pe luciditatea sa, atât de rară în peisajul francez:

„Contrairement à ce qu'on aurait pu croire, l'effondrement du communisme soviétique s'est accompagné d'un déplacement des opinions publiques de l'Europe de l'Ouest vers la gauche. Le capitalisme est victorieux, devenu même l'horizon unique de l'humanité. Mais plus il est triomphant, plus il est détesté. En fait, il a perdu avec l'Union Soviétique un de ses meilleurs faire-valoir, qui le constituait par contraste en vitrine de la liberté.[...] Le curieux de l'affaire est que la gauche européenne n'est tenue pour responsable

ni de ses complaisances, ni de son soutien à l'égard de ce socialisme-là («le socialisme policier» de l'Est).“*

Iar despre Franţa lui Jospin:

„Son électorat lui offre le miroir d'un pays autiste, obsédé par sa particularité, ses statuts, son service public, son régime de protection sociale et devenu une énigme pour la monde de cette fin de siècle à force d'en ignorer les lois.“**

V. i-a trimis în sfârşit textul despre *Albatros* lui Geo, eu va trebui să faxez o „diagonală“ — din nou cu arhive şi dosare — pentru *România literară.* Iată-ne deci mai la zi cu promisiunile.

Aseară, la Sanda Niţescu, cu Vona, Cazaban, Cristo şi o prietenă de-a Sandei de la France Internationale pe care n-o cunoşteam, Mariana Ioan. „Finul“ ne arată primele sale două filmuleţe. E dotat, dar, fireşte, şi devorat de dorinţa de a cuprinde marile probleme ale omenirii în 5-6 minute de peliculă.

Câteva clipe doar de nelinişte când lui Vona i s-a făcut rău. Fără legătură cu restul convorbirii, la un moment dat, şi-a exprimat marea mulţumire că o dată cu procesul lui Papon se arată, pentru prima oară, vinovăţia regimului de la Vichy. I-am amintit că vinovăţia fusese dezvăluită şi confirmată imediat după eliberare, cu procesul Pétain-Laval, amândoi condamnaţi la moarte (al doilea chiar executat). N-am mai avut timp să enumăr şi uciderea lui Brasillach, anii de închisoare ai lui Rebatet sau diversele acte de răzbunare, de la femeile rase în cap până la execuţiile colective de colaboratori, deoarece Vona se înfierbântase: „Însă de abia acum

* „Contrar a ceea ce s-ar fi putut crede, prăbuşirea comunismului sovietic a adus cu sine o deplasare a opiniilor publice din Europa de Vest spre stânga. Capitalismul a învins, el a devenit chiar singura perspectivă a umanităţii. Dar cu cât este mai triumfător, cu atât este mai detestat. În realitate, o dată cu Uniunea Sovietică el a pierdut unul dintre cei mai buni termeni de referinţă, care-l făcea să pară prin contrast o vitrină a libertăţii. [...] Partea curioasă este că stânga europeană nu este socotită responsabilă de actele ei de complezenţă, nici de sprijinul adus acestui socialism («socialismul poliţienesc» din Est).“ (*N. ed.*)

** „Electoratul îi oferă oglinda unei ţări autiste, obsedată de particularismul ei, statutele ei, serviciile ei publice, regimul ei de protecţie socială şi devenită o enigmă pentru lumea acestui sfârşit de secol, căreia îi ignoră legile.“ (*N. ed.*)

Franța se recunoaște vinovată de deportarea și exterminarea evreilor!" Am crezut, brusc, că are un atac. Sensibilitate exacerbată la acest subiect sau simplă coincidență? A trecut cu Sanda în camera cealaltă, Vladimir i-a adus o aspirină, peste câteva minute s-a reîntors printre noi, i-am deschis fereastra și totul a intrat în ordine. Poate n-am făcut bine că i-am dat replica, dar nu pot să-mi tratez prietenii ca pe niște handicapați mentali ce nu trebuie contrariați în ideile lor fixe. Altfel, seară agreabilă copiată parcă punct cu punct pe cele din ultimii zece ani. Doar actorii se mai schimbă. Nu mai e, de pildă, Christinel și, cum nu va mai avea puterea să sosească până la Paris, nu va mai fi niciodată.

Telefonat și lui Doinaș (tot cu vocea lui triumfătoare, ne spune că va mai sta câteva săptămâni la spital), și lui Irinel (s-o încurajăm — ea și-a cam pierdut vocea), și Monicăi Spiridon ce ne scrisese că un redactor de la *Secolul 20* așteaptă textele noastre (le vom trimite lui Doinaș — așa ne-a cerut el).

Marți 30 septembrie

În *România literară* primită azi-dimineață: a murit la 18 septembrie Arșavir Acterian, cu o zi înainte de a fi împlinit 90 de ani! La penultima noastră călătorie — în 1996 — nu l-am mai văzut, ca de obicei, la Barbu Brezianu. Surzise prea tare și devenise mai retras, poate chiar ursuz. Mi se pare bizar că Barbu B. nu ne-a înștiințat, doar știa cât ținem la el. Arșavir a avut totuși norocul de a nu dispărea înainte să-și publice și sora, și fratele, și pe el însuși, lăsând însă impresia — desigur justificată — că, în modestia sa lucidă, cei doi i se par mai însemnați ca el.

Ne cheamă Mimi Biemel: a regăsit caseta convorbirii radiofonice cu Jeanne Hersch pe care am înregistrat-o în locuința lor pariziană. I-a plăcut foarte mult și voia să știe dacă o am. Împlinește 88 de ani, e în stare bună, dar s-a hotărât să-și „facă bagajele". Împarte și cărțile din bibliotecă, ne propunea tot Soljenițîn: îl avem.

Am revăzut serile trecute la televiziune *La Terrazza* lui Ettore Scola cu aceeași jubilație ca prima oară. Pe atunci aveam în jur de 50 de ani și eroii filmului, cu toții ajunși sau de abia trecuți de acest prag de 50 de ani, înecați în ratare și vârstă, ni se păreau gemeni. Curios, tot gemeni îi simt și azi, deși au mai trecut vreo 20

de ani și dintru început nu le-am împărtășit iluziile și deci nici deziluziile „revoluționare“. Sunt destule alte filme care, pe plan pur estetic, mi se par superioare, dar aparatul de filmat al lui Ettore Scola surprinde ca nici un altul trecerea ineluctabilă a timpului, dezbărând tristețea și chiar sfâșierile de orice conotație sentimentală, prin ironia și cumplită, și înțelegătoare cu care sunt privite personajele și — prin ele — noi înșine.

Pe „terasa“ noastră s-au perindat atâtea umbre, încât mă întreb cum de mai este loc — și încă destul! — pentru nou-veniți.

Telefonează Mihnea. Top secret: președintele Albaniei i-a propus să-i devină consilier.

Azi înregistrăm pentru Deutsche Welle: V. două texte cu *Albatros*, eu unul cu legea accesului la dosare. Și trimitem cum am convenit „materialele“ cu exilul: lui Doinaș, pentru *Secolul 20.*

Miercuri 1 octombrie

În *Jurnalul* său (de ani de zile publicat de *Vatra*) Mircea Zaciu ne pomenește în numărul 8 pentru prima oară. De când a debarcat în Germania pe la sfârșitul anilor ’80, ne-a scris să-l ajutăm, cu atâta insistență și de atâtea ori, încât presupuneam că ne socotește prieteni, mai ales că în mai multe rânduri vorbiserăm la radio despre nepublicarea *Dicționarului* său. Pe acest ton, al prieteniei, ni se și adresase pentru bibliografia la articolele din dicționar despre noi. Auziserăm acum câteva luni, după ce se manifestase la Centrul Cultural al Ambasadei de la Paris de sub direcția lui Virgil Tănase (acum „demisionat“, în sfârșit), că Zaciu, închipuindu-și că-i vom reproșa această „participare“, cam începuse să ne vorbească de rău. Dar vag, în dodii. Acum e clar. Comentând la 27 martie ’87 o masă rotundă a noastră cu Bujor Nedelcovici și regretând tocmai că nu se discută cum trebuie despre interzisul său *Dicționar*, Zaciu găsește că discuția aduce mai mult a anchetă și scrie, la pagina 73:

„Cei doi, M.L și V.I., în stilul lor impetuos, insinuant, locvace și autoritar, nelăsându-și interlocutorul să se «desfășoare», i-au impus și lui Bujor stilul lor: întreruperi, aducere la același numitor. [...] Așteptam această emisiune, recunosc, cu o oarecare nerăbdare. Eram dezamăgit și amărât: exilul e mediocru, derutat, fără nerv

şi fără să vizeze esenţialul, pierzându-se în detalii minore şi lăsând impresia de improvizaţie, nu mult peste cea — de semn contrar — din ţară."

Atunci de ce ne va fi rugat să-l adăpostim în emisiunile de la Europa Liberă, cu atâta insistenţă, afecţiune şi... stimă?

Venind vorba de Bujor Nedelcovici: i-au apărut două cărţi la editura lui Buzura, unde a şi fost la lansare împreună cu Manolescu şi Nemoianu (şi acestuia din urmă i-a fost publicat un volum tot la Fundaţia Culturală Română). Ce bine am făcut când am refuzat să fim membri ai asociaţiei pe care voia s-o alcătuiască (acum i-a anunţat la Bucureşti numele şi existenţa), Euro-Cultura. N-ar fi mai exact să se intituleze „euro-compromisul"? Ceea ce în ţară a încetat să mai impresioneze chiar şi pe cei „buni". *22* consacră lansării o pagină şi jumătate cu luările de cuvânt: a Irinei Mavrodin, a lui Eugen Negrici şi — fireşte — a autorului. Iar *România literară* (nr. 38), dând ştirea, publică şi fotografia de la a doua „lansare" cu Buzura, Nemoianu şi Manolescu. Ca să ţinem minte? Ţinem şi nu ne mai mirăm de nimic.

Basarab Nicolescu ne roagă să participăm la o masă rotundă asupra cenaclului lui Mămăligă. Înţelegând că s-ar ţine la Casa Română, nu ne îngăduim să refuzăm. Dar o facem imediat ce aflăm, cerând data, că e la Centrul Cultural al Ambasadei. Acum când a plecat Virgil Tănase, nu e bine să „ocupăm locul?" — ne întreabă inocent Basarab Nicolescu. Să-l ocupe el. Atâta vreme cât „locul" e îmbâcsit cu vechile cadre ale Securităţii şi cu pro-iliescieni emeriţi, noi vom continua să ne ţinem departe.

Sâmbătă 4 octombrie

Dacă Dumnezeu nu este cu sfântul Francisc, cine să mai fie cu Dumnezeu? Pământul s-a cutremurat a doua oară la Assisi, unde primul cutremur de acum câteva zile îngropase deja 14 oameni printre fresce (acum greu de reconstituit). Al doilea a năruit în bună parte turnurile catedralei. Rar am văzut, ca la Assisi, un atare acord în limpezime între peisaj şi artă, între natură şi clădirea ridicată către Cel de Sus, între legenda Sfântului şi cântecul de păsări ce păreau a urca din veacuri mereu spre el.

Dacă, aşa cum insistă Glucksmann în ultima sa carte, *Le Bien et le Mal*, groaznicul cutremur de la Lisabona din 1755 (30 000 de morţi) i-a slujit lui Voltaire drept argument spre a combate ideea unui bine providenţial, catastrofa de la Assisi ce credinţe va mai nărui? Dumnezeu l-a nedreptăţit pe Iov şi — după Jung — şi-a trimis apoi pe lume Fiul să sufere şi să împărtăşească umana condiţie, spre a se spăla de acest păcat. Şi acum Fiul însuşi îşi pedepseşte cei mai puri sfinţi, lovind într-un loc în care oamenii par a fi primit, acum câteva sute de ani, harul venit de sus. Sunt rare momentele în care să nu fiu tristă de a nu ajunge să mai cred în Dumnezeu. Văzând praful şi noaptea căzând peste Assisi, dimpotrivă, mă felicit de a nu mai avea ce pierde ca iluzie. *Deus otiosus*, m-ar fi consolat Mircea Eliade. Dumnezeu obosit de a fi creat lumea, poate chiar adormind pe un nor, ca într-o legendă bogomilică din sud-est, ne-a lăsat soarta pe mâna intermediarilor, cele mai deseori satanicii îngeri căzuţi. Ceea ce ar explica preeminenţa Răului, pe care Glucksmann ne îndeamnă patetic, liric, convingător chiar şi atunci când demonstraţia lui e barocă, iar argumentele filozofice cam grăbite (începând prin concluzie şi sfârşind prin prolog) să-l privim în faţă. Chiar atunci când e insuportabil. Ca la Auschwitz sau Kolyma. Prin această privire directă spre prăpastia Răului, fără ochelarii ce te fac să zăreşti un presupus Bine la început (*in illo tempore*) sau la sfârşit (sensul hegelian al Istoriei), Soljeniţîn i se pare lui Glucksmann unic. A-l vedea citat cu atâta smerenie inflamată pe Soljeniţîn de către un intelectual parizian al clipei de faţă ar fi un motiv suficient pentru a citi patetica, pasionanta, dezlânata carte a lui Glucksmann.

La vernisajul expoziţiei Ioanei Celibidache, unde trebuia să mergem joi, şi n-am fost, Nicoleta Franck a căzut pe scară şi şi-a fracturat colul femural. Am vorbit azi cu ea la spitalul unde a fost operată. N-o doare deloc, e — cum spune ea cu mult haz — „nesimţită“ şi mai are o săptămână de spital, apoi reeducarea. Va sta încă vreo două săptămâni la Ioana la ţară.

Nicoleta e tonică precum Doinaş. Şi el se va întoarce acasă la sfârşitul săptămânii viitoare, dar va avea nevoie de un maseur şi de un „profesor de gimnastică“, în România neexistând kineziterapeuţi. De unde vor fi scoţând oamenii aceştia atâta forţă?

Infinit mai grav: Antonia Constantinescu. Vorbim cu Dan la telefon. Operația (i-au scos un rinichi) a durat vreo cinci ore, după care chirurgul i-a spus lui Dan, fără a mai aștepta rezultatul analizei, că i se vor face raze și că de-acum încolo s-o lase să fumeze cât vrea, să-și îngăduie tot ce-i trece prin cap, din moment ce nu mai există speranță. Nici n-au putut curăța totul. Nu știu cum reușim tot timpul convorbirii telefonice să nu pronunțăm termenul malefic: cancer. Ce să mai spui auzind așa ceva? Pier toate cuvintele.

Joi am trimis prin fax, la PAC, „diagonala" cu problema dosarelor și arhivelor. Va cădea în plină actualitate. Ticu Dumitrescu — ne spune Al. Niculescu după o convorbire cu Rusan — a fost dat afară din PNȚ și înlocuit cu Cicerone Ionițoiu la președinția Asociației Deținuților Politici.

Joi 9 octombrie

Cheamă primarul din Fălticeni. Este la Paris cu alți vreo 20 de primari români veniți pentru îngemănarea de orașe (așa se va fi traducând „jumelage"?). Îl cheamă Artenie, se cam scuză: a fost primar și sub comuniști, după „revoluție" s-a mutat la Buzău, acum a revenit și a fost ales la Fălticeni. Chiar dacă era de-al lor, el mă asculta în fiecare zi la radio (cum va fi făcut când nu vorbeam decât de două ori pe săptămână?). Consideră că Fălticeniul în primul rând cu Lovineștii are a se mândri și vrea să mă primească acolo cum trebuie, nu așa cum s-a întâmplat în 1993, pe fugite și nu cu suficiente onoruri. Îi explic că am văzut tot și prima oară (muzeul, casa, cimitirul), dar și motivele pentru care nu am în momentul de față proiecte de venire în țară. Dacă totuși vin... Sigur, sigur, direct la Fălticeni! Primarul a avut o pareză, nu se poate deplasa până acasă la noi. Nici mie nu-mi vine să plec în târg ca să-l întâlnesc pe comunistul meu de primar, așa că ne încheiem socotelile la telefon. Mă bucură asigurările lui că au tocmit o femeie să stea alături de soția lui Lala, s-o îngrijească, deși bănuiesc că excesul de zel e mai ales verbal. Mi-a lăsat numărul de telefon de la primărie: când venim în România... Nu-mi vine să-i cer să se intereseze dacă în cavoul familiei ar mai fi loc pentru urnele lui V. și a mea, când ne va sosi vremea. Cum au înscris-o fictiv pe piatra de mormânt și pe mama printre cei de odihnesc acolo, nu văd alt „loc de veci"

mai propice. În realitate însă, nu mă preocupă peste măsură unde va ajunge cenuşa noastră, din moment ce nu va mai fi decât atât: cenuşă.

Ne sună Cristovici: a murit Dumitru Bacu de un cancer al intestinului. Totul n-a durat decât două luni.

Sâmbătă 11 octombrie

Teoctist nu e doar un patriarh nedemn (ultimul mesaj slugarnic către Ceauşescu când se hotărâse să reprime pe tinerii de pe străzile Timişoarei a fost al lui), ci şi un fălos visând să lase după el urme de piatră. Ceauşescu ne veghează mai departe nenorocul din odioasa Casă a Poporului, Teoctist şi-a pus în cap, sprijinit de un cler netrebnic, să clădească şi el un monument enorm: Catedrala Neamului! Alexandru Paleologu şi-a regăsit toată rigoarea intelectuală pentru a da un interviu sever în *22* (nr. 39) sub acest titlu: „O catedrală a neamului ar fi un kitsch mortal". Numai faptul că se poate duce o discuţie în jurul unei astfel de iniţiative dă măsura degradării, nu doar estetice, în care a căzut „neamul" ce-ar urma să fie astfel glorificat.

Dar care „neamuri" ar avea motive să se mândrească în clipa de faţă? În orice caz nu francezii ce şi-au ales pe socialişti spre a ajunge la un vis aproape caragialesc: să lucreze doar 35 de ore, fiind însă plătiţi ca până acum pentru vreo 70. Iar întreprinderile ce-au suportat impozite suplimentare sunt îndemnate să angajeze noi lucrători spre a reduce şomajul. Oare e nevoie de vreo noţiune de economie politică pentru a demonstra absurditatea unui astfel de proiect?

În plus, intelectualii văduviţi de idealul marxist fărâmiţat de Moscova se aruncă pe orice firimitură ideologică spre a-şi reface o conştiinţă „generoasă" şi a fi, din nou, curajoşi, fără nici un risc. Astfel vreo 1 300 de „intelectuali" (printre ei mulţi cineaşti şi câţiva kinezişti!) au semnat o petiţie pentru ca absolut tuturor celor care s-au introdus clandestin în Franţa să li se regularizeze situaţia. Numai 11 intelectuali au protestat împotriva unei atare demagogii, printre ei, alături de Emmanuel Todd şi de Dominique Sallenave, Alain Finkielkraut cu un interviu în *Figaro* (7 octombrie) într-adevăr „curajos", deoarece nonconformist (ca totdeauna), reacţionând

împotriva iresponsabilității așa-zisei „stângi morale“ care „are nevoie, pentru a exista, de un singur dușman: fascismul“.

În cotidian, bolnavii mei cei de toate zilele: Lucette, cu a doua cură de chimioterapie (cancerul s-a reactivat), Antonia C. (i s-a scos un rinichi și la ea sunt temeri de cancer, în așteptarea rezultatelor analizei e în convalescență la o casă de repaus ținută de maici), Nicoleta Franck, debordând de vitalitate și optimism. Am fost ieri cu V. s-o vedem la spital: umblă în cârje, cu greu, dar râzându-și de durere. În camera ei un adevărat „salon“, telefoane peste telefoane, și vizite: Ioana C. (care refuză cu succes să îmbătrânească), Maria B. (la căpătâiul suferinzilor, ca de obicei); se râde, se discută situația politică și se spun bancuri.

Doinaș s-a întors acasă. Inconvenientul e că nu prea poate merge fără sprijin. Și nu i-au prescris nici ședințele anunțate cu „profesorul de gimnastică“, deoarece „n-a fost paralizat“. Dar atunci ce a fost? Ori le încurcă el, ori la București nici măcar doctorii mari nu mai sunt buni de nimic.

În cotidianul fără de bolnavi:

Irena Talaban a trecut să ne aducă teza ei de doctorat despre „experimentul Pitești“. Remarcabilă la ea ni se pare pasiunea de a înțelege ce a însemnat pentru mentalitatea „neamului“ (cum ar spune criptopatriarhii noștri) schingiuitoarea strădanie a comunismului de a crea un „om nou“. Pseudoreușita și pseudoeșecul acestui monstruos efort ne-au dus unde suntem.

Feyns, care ne dă adresa lui la Washington, își amintește de prima lui impresie când s-a întors la București după '89: oamenii sunt răi fără motiv și această răutate se simte până și în felul în care românul conduce mașina.

Adriana îmi scrie din „azilul“ ei britanic: îi este ceva mai bine după nouă luni de spital și de boală grea. Acum are momente de lumină și altele de tenebre. Îmi cere ultima mea carte, pe care, firește, i-o voi trimite, deși recunoaște că citește cu greu. Mă speriasem, o credeam cu totul înecată. Iată că din când în când, deși din ce în ce mai rar, îi mai apare capul printre valuri. Ca acum.

Un student (cam „în vârstă“, spune el la telefon, are 32 de ani), Adrian Vasiliu, îmi telefonează azi: bursierii români de la Paris au făcut o asociație a studenților români din Franța: mă roagă să

accept preşedinţia de onoare. Îmi va trimite un „dosărel" cu ce-au făcut ei până acum şi voi hotărî. Cum studenţii şi mai tineri n-au trăit destul în comunism pentru a şti ce înseamnă şi cum trebuie să se împotrivească (pe scurt, nu-i mai interesează), cei mai „în vârstă" s-au gândit că numele meu ar putea constitui pentru ei un simbol implicând o linie de conduită. Nu-mi vor cere să asist la reuniuni, ci doar să le dau din când în când un sfat. Ca acum, de pildă: vor să ştie dacă trebuie să accepte de la Ceauşu sala de reuniuni de la ambasadă pe care o ceruseră pentru reuniunile lor lui Emil Constantinescu când fusese la Paris. Discutăm îndelung fără a ajunge la vreo concluzie. Îi cer un răgaz înainte de a accepta sau nu această propunere ce mă mişcă, amintindu-mi de propriile mele debuturi „studenţeşti" la Paris. Văd în traiectoria lor ce-aş fi putut deveni eu însămi dacă nu m-ar fi împiedicat implântarea comunismului să mă întorc în România. Nu ştiu dacă în bine sau în rău, dar sigur: altcineva.

Duminică 12 octombrie

Dorel Cazaban crede că e urgent să ne avertizeze: vine sfârşitul lumii. Prin '99 sau puţin mai încolo! Stelele care i-au anunţat lui implozia comunismului nu dau data exactă. Noroc că are destul umor pentru a nu se supăra dacă nu-l iei în serios... I-a telefonat (dar nu pe aceeaşi temă) şi lui Geo, care-i spunea ieri lui V. că s-a mirat de apelul acesta neaşteptat. Cazaban i-a promis, prin V., de câteva luni un articol pentru dosarul *Albatros* unde a colaborat şi el, dar tot nu l-a trimis. Nu poate să scrie decât dacă este fericit (ceea ce chiar nu mai are cum, după cele două operaţii grave, una la inimă, a doua de cancer la gât, şi după moartea lui Solveig). În absenţa fericirii i-ar mai rămâne soluţia băuturii, dar, asemenea fumatului, îi este interzisă.

La cafea, Dana Diminescu întoarsă din România. Cu miere de la Delia Cotruş. S-au împlinit toamna asta 20 de ani de la moartea lui Ovidiu Cotruş şi Dana ne-o descrie pe Delia mai mult absentă decât prezentă pentru puţinii contemporani pe care-i mai vede (lui Axente Sever Popovici îi duce în fiecare zi de mâncare). Prin Delia, acesta din urmă îi comunică lui V. că mai are multe lucruri să-i spună. Când am fost la Timişoara au stat la masă alături şi

n-au vorbit decât între ei, de-a lungul cinei. Axente Sever Popovici, ignorându-şi contemporanii din ţară, nu vrea să colaboreze cu nimeni, în ciuda insistenţelor lui Mihăieş care îi tot cere un text pentru *Orizont*. Delia şi-a văruit casa, însă nu locuieşte în singura dintre cele două camere care e în sfârşit gata: a lui Puiu. O sunăm după plecarea Danei: aceeaşi emoţie şi aceleaşi regrete.

A început de ieri toamna adevărată: rece şi cu ploi. Până acum am avut o toamnă de carte poştală. Îndulcită în aur. Sau ca în versurile lui Apollinaire pe care nu doar într-un anotimp mi le-am recitat: „mon automne éternelle/ ô, ma saison mentale"... Numai bună de plimbări pe cheiurile Senei. Trecute vieţi...

Marţi 14 octombrie

Trimis de Barbăneagră, tocmai din România, un extras de presă din *Libération* (11 septembrie). Plecând de la conflictul israelo-arab (*Israël-Palestine, le double regard*), Edgar Morin încalcă unul din cele mai puternice tabuuri actuale: interdicţia de a pune pe acelaşi plan crimele comuniste cu cele naziste. Citat lung şi memorabil:

„Ainsi au cours des années '70, le rappel du martyre juif subi sous la Seconde Guerre mondiale s'intensifie. Il correspond certes au légitime besoin de lutter contre l'oubli qui vient avec le temps. Mais il prend trois caractères particuliers.

Le premier est de faire ressortir l'unicité du martyre juif qui d'abord appelé génocide, terme applicable à d'autres peuples, puis Holocauste, terme pouvant être dit dans toutes les langues, s'intitule désormais du terme hébreu de Shoah pour désigner une singularité absolue.

La hantise de la Shoah conduit à un judéo-centrisme obsessionnel (justement déploré par Yehudi Menuhin) qui — non seulement oublie le sort équivalent subi par les Tsiganes, mais aussi oublie les innombrables victimes non-juives des déportations et exactions nazies durant la Seconde Guerre mondiale — tend toujours à atténuer l'énormité des hécatombes du goulag stalinien, tend à occulter les traits communs aux totalitarismes nazi et communiste en ne relevant que leur différence idéologique, et finit par faire du crime antisémite une monstruosité unique et absolue dans l'histoire

de l'humanité, alors que les Noirs d'Afrique ont subi à partir du XVI-ème siècle un massif et atroce esclavage dont les conséquences perdurent, que les peuples des Amériques ont été subjugués et détruits, non seulement par les maladies venues d'Europe, mais aussi par les cruautés de leurs asservisseurs.

Le second caractère de l'obsession de la Shoah est d'occulter les souffrances qu'inflige Israël par le rappel du martyre juif passé. Répressions, tueries, bombardements de civils au Sud-Liban, tortures, ghettoïsation de la Cisjordanie dès qu'il y a attentat, responsabilité collective subie par le peuple palestinien de tout crime terroriste, tout cela tend à être estompé, excusé, toléré par l'idée qu'Israël porte en lui le visage du martyr d'il y a cinquante ans et non celui de l'oppresseur des vingt-cinq dernières années.

[...] Comme souvent l'entreprise d'oppression dans le présent est masquée à soi-même par le fait qu'on a été opprimé dans le passé; comme l'a dit Hugo «Dans l'opprimé d'hier, l'oppresseur de demain».“*

---

* „Astfel, de-a lungul anilor '70 invocarea martiriului evreiesc devine mai insistentă. Ea corespunde desigur nevoii legitime de a lupta împotriva uitării care vine o dată cu trecerea timpului. Dar ea capătă trei caracteristici particulare.

Prima caracteristică este faptul că se scoate în evidență unicitatea martiriului evreiesc, care, numit la început genocid, termen aplicabil și altor popoare, apoi Holocaust, termen ce poate fi folosit în toate limbile, se numește de acum înainte cu termenul ebraic Shoah, pentru a desemna o unicitate absolută.

Obsesia Shoah duce la un iudeo-centrism obsesional (deplâns recent de Yehudi Menuhin) care nu numai că uită că țiganii au suferit o soartă similară, dar uită totodată și numeroasele victime nonevreiești ale deportărilor și nelegiuirilor naziste din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial; ea tinde întotdeauna să atenueze enormitatea hecatombelor din gulagul stalinist, tinde să oculteze trăsăturile comune ale totalitarismului nazist și celui comunist, nescoțând la iveală decât diferența lor ideologică, și sfârșește prin a face din crima antisemită o monstruozitate unică și absolută în istoria umanității, deși negrii din Africa au suferit începând din secolul al XVI-lea o atroce sclavie în masă, ale cărei consecințe durează și azi, iar popoarele din America au fost subjugate și distruse, nu numai prin bolile venite din Europa, dar și prin cruzimea asupritorilor lor.

Cea de-a doua caracteristică a obsesiei Shoah este ocultarea suferințelor pe care Israelul le provoacă prin amintirea martiriului evreiesc din trecut.

Nu-l văd bine pe Edgar Morin. Să nu i se întâmple ca lui Hannah Arendt, care, după ce scrisese neconformist despre procesul Eichmann de la Ierusalim (nu scuzându-l, desigur, pe acesta din urmă, dar arătând şi colaborarea comitetelor evreieşti ce înaintau naziştilor listele după care aveau apoi să deporteze), s-a văzut acuzată de coreligionarii ei de antisemitism. Ultimii ani, în care n-a mai publicat nimic, i-au fost adumbriţi de această aberantă reacţie.

Luni 20 octombrie

Altă criză de luciditate (alături de Edgar Morin): Alain Finkielkraut în *Le Monde* (14 octombrie), relativ la procesul Papon. Fără a-l apăra, natural, pe acesta din urmă, nici a nega o oarecare utilitate a procesului, remarcă totuşi:

„D'autres massacres collectifs, d'autres crimes contre l'humanité que l'extermination des juifs ont été commis dans la seconde moitié du siècle. Ils n'en ont certes pas l'ampleur: seuls les nazis ont pris la décision de faire disparaître un peuple de la terre. Mais ces actes n'en restent pas moins effoyables et ils n'ont pas été jugés. Les crimes du communisme n'ont pas été jugés. Les crimes du colonialisme n'ont pas été jugés."*

După ce stăruie şi asupra crimelor din Croaţia şi Bosnia, rămase şi ele nepedepsite, F. adaugă:

Represiuni, măceluri, bombardamente asupra civililor în Libanul de Sud, torturi, ghetoizări în Cisiordania ori de câte ori se produce un atentat, responsabilitate colectivă impusă poporului palestinian pentru orice crimă teroristă, toate acestea tind să fie estompate, scuzate, tolerate, în virtutea ideii că Israelul reprezintă imaginea martirului de acum cincizeci de ani şi nu pe cea a opresorului din ultimii douăzeci şi cinci de ani.

[...] Cum se întâmplă deseori, asuprirea în prezent a altuia ţi-o poţi ascunde ţie însuţi sub masca asupririi pe care ai îndurat-o la rându-ţi în trecut. Cu vorbele lui Hugo «În asupritul de azi, asupritorul de mâine»." (*N. ed.*)

* „Pe lângă exterminarea evreilor, au fost comise în a doua jumătate a secolului şi alte masacre colective, şi alte crime împotriva umanităţii. Ele nu au avut, desigur, aceeaşi amploare: numai naziştii au luat hotărârea să facă să dispară de pe suprafaţa pământului un întreg popor. Dar aceste acte nu sunt mai puţin înspăimântătoare şi ele nu au fost judecate. Crimele comuniste nu au fost judecate. Crimele colonialiste nu au fost judecate." (*N. ed.*)

„Bref, on a dit «plus jamais ça!» au sortir de la deuxième guerre mondiale: cette promesse a été trahie, et cette trahison se camoufle derrière des procès a répétition dont le nazisme est l'objet et qui sont, en plus, l'occasion d'un prêchi-prêcha gâteux sur le thème «Les sociétés qui oublient leur passé sont condamnées à le revivre». Et les institutions ne sont pas seules en cause; parmi les 40 millions d'anti-nazis résolus, farouches, le doigt sur la détente, que compte maintenant la France, combien pourraient citer le nom de la ville européenne totalement détruite par la violence en 1991? «Etre en avance, être en retard, quelles inexactitudes! Etre à l'heure: la seule exactitude», disait profondément Péguy. Contrairement à ce qu'on entend dire, le passé pétainiste n'est plus tabou depuis longtemps."*

Am citat îndelung din două motive. Primul: în timp ce nici un intelectual din România nu mai îndrăzneşte să reclame un proces al comunismului, trebuie să se ridice o voce — chiar mai multe dacă-i numărăm şi pe Edgar Morin, şi pe Revel — din Franţa care n-a cunoscut ocupaţia comunistă — pentru a o face. Este cu atât mai curajos, cu cât moda — tot la intelectuali — a revenit spre stânga şi spre „revoluţie". A 30-a aniversare a morţii lui Che Guevara a dezlănţuit nu doar în Cuba, ci şi în restul lumii „o proliferare de efuziuni romantice şi comerciale", cum bine arată Jean-François Revel în *Le Point* (18 oct.), în ciuda faptului că ideea pe care se baza strategia lui Che (doar lupta de gherilă poate duce la democraţie în America Latină) a fost complet dezminţită de istorie:

„Si la démocratie a néanmoins progressé depuis 15 ans en Amérique latine, c'est grâce à des idées opposées à celles de Guevara.

---

* „Pe scurt, s-a spus «niciodată asta n-o să se mai întâmple» la sfârşitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Promisiunea a fost trădată şi trădarea se ascunde în spatele unor procese repetate al căror obiect este nazismul şi care sunt în plus prilejul unor predici gargarisite pe tema «Societăţile care-şi uită trecutul sunt condamnate să-l retrăiască». Şi instituţiile nu sunt singurele în cauză. Din cele 40 de milioane de antinazişti înfocaţi, necruţători, cu degetul pe trăgaci, cât numără azi Franţa, câţi ar fi în stare să citeze numele oraşului distrus în întregime prin violenţă în 1991? «Să fii înainte, să fii în întârziere, ce inexactităţi! Să fii la timp, asta-i singura exactitate», spunea cu profundă dreptate Péguy. Contrar a ceea ce tot auzim, trecutul pétainist nu mai e de mult tabu." (*N. ed.*)

Mais plutôt que ses réussites, notre temps semble se délecter à porter aux nues ses calamités."*

Mihnea s-a întors din Albania unde a refuzat postul de „consilier" al preşedintelui. Preferă să lucreze din umbră, dar, contrar altora, la el se vede exclus orice interes personal.

De la Frankfurt, unde telefonăm mai multe seri de-a rândul, Gabriel ne povesteşte, înfiorat, că a întâlnit la Târgul de Carte pe o rusoaică de la Gallimard care nu se mai putea ţine de râs: să te cheme Boué (colac de salvare) şi să mori... înecat! Sper să fie o excepţie a prostului-gust în toată editura, deşi m-ar cam mira. Formula şi negrul ei umor trebuie că circulă pe coridoarele de la Gallimard. Dacă s-ar fi întâmplat aşa ceva în România, ce-am fi comentat cu toţii dezgustaţi iremediabila mitocănie locală!

Miercuri 22 octombrie

Parastas ieri pentru Simone. Mai înainte, asistăm la o rugăciune spusă de preot pe mormântul lui Eugen, iar după parastasul pentru Simone căutăm,V. şi cu mine, de-a lungul şi de-a latul unei alei mormântul lui Christiane. Era să renunţăm (acest oraş al morţilor nu e mai puţin labirintic decât cele ale vieţuirii noastre) dacă o paznică, negresă din Guadelupa, nu s-ar fi ivit pe o alee şi nu m-ar fi condus până acolo. (Cu ea constatăm că mai toate mormintele „oamenilor celebri" pentru care vin turiştii la cimitirul Montparnasse sunt ale românilor: Cioran, Ionesco, Brâncuşi.) E aproape de ora închiderii şi pot doar să depun florile şi să mă dojenesc în gând, o dată mai mult, că nu cunosc drumul pe de rost, nici acum, la 15 ani de la moartea ei. Chiar dacă o ţin mereu prezentă pe Christiane lângă mine şi o ştiam tot atât de indiferentă faţă de riturile funerare, o relativă culpabilitate tot resimt.

Regăsim apoi acasă la M.-F. şi Rodica pe cei întrevăzuţi la cimitir. Sunt vreo 30 de persoane, printre care Mona cu care ne întâlnisem la florar şi stătusem de vorbă (nu e deloc mulţumită de rezultatul

* „Dacă democraţia a progresat totuşi în ultimii 15 ani în America Latină, lucrul s-a datorat unor idei opuse celor ale lui Guevara. Dar epoca noastră pare înclinată să se delecteze ridicându-şi în slăvi nu atât reuşitele, cât calamităţile." (*N. ed.*)

operației sale), Alain (pe care reușim să-l evităm spre a nu-i face reproșurile ce ne stau pe buze), Sanda Sto, Ileana Cușa (ea și V. vorbesc înfiorat de dispariția lui Furet), Ioana Andreescu, Guilloux, Matzneff și, în sfârșit, fiica lui Ștefan Lupașcu, Alde Lupascu-Massot. N-am recunoscut-o imediat, de altminteri n-o văzusem decât o dată, la un cenaclu al lui Mămăligă. Îmi face atâta plăcere să vorbesc despre tatăl ei, încât îi consacru tot timpul petrecut la M.-F. Basarab Nicolescu va organiza o dezbatere asupra lui la Centrul Cultural al Ambasadei, promițându-i că va aduce nu știu ce somități franceze. Îi explic de ce nu vom fi prezenți, dar nu pun în chestiune amestecul de ezoterism și de „știință" la B.N. deoarece pare a-i fi recunoscătoare de a încerca să păstreze în actualitate opera lui Lupașcu. Ne amintim împreună de familia ei, în parte și a mea din pricina prieteniei strânse dintre mama și cele trei fete Delavrancea: Cella, Riri, Pica, Lily Teodoreanu (Lișcu, pentru intimi, de care a fost îndrăgostit și Cioran), fiii ei: Gogo cu care boxam, în copilărie, pe plaja de la Mangalia (e nebun în tratament, a încercat să-și și omoare mama), Afane care mă apăra de frate-său, acum e tot pictor (începuse de mic, lângă Tonitza în cimitirul de la Mangalia și aveam un tablou al lui la București). Lișcu semna Ștefana Velisar o literatură cam prea metaforizantă și îndeajuns de influențată de romanele pline de succes ale soțului ei. Impresionată de iubirea ei fără de margini pentru Ionel Teodoreanu, Alde se gândea să încerce o traducere a romanelor acestuia. Am pus-o în gardă, ele sunt duios de depășite. Ea însăși, nu știam că e avocată, se simte locuită atât de protestantismul matern și riguros — Yvonne făcea parte din familia care a creat editura Stock —, cât și de „românismul" mai boem și fantast al tatălui. De altminteri, pe Lupașcu așa l-a cunoscut Yvonne: s-a prezentat cu un volum de poeme la Stock și ea l-a găsit briant și cu dinții înnegriți de tutun. L-a scos din cafenele și l-a obligat să-și scrie opera.

Vineri 24 octombrie

În *Le Monde* (22 octombrie) extrase din luările de cuvânt la redeschiderea Institutului Franței (21 octombrie), pe tema memoriei. Bineînțeles, Alain Besançon e singurul care nu se ocupă doar de memoria istorică, ci și de obligația morală de a pune un semn de

egalitate între natura criminală a nazismului şi cea a comunismului. Şi, ca de obicei, accentul cade pe esenţial:

„Comment se fait-il qu'aujourd'hui, c'est-à-dire en 1997, la mémoire historique les traite inégalement, et au point de sembler oublier le communisme?"*

Analizând motivele acestei schizofrenizări a memoriei, Besançon insistă asupra răspunderii Occidentului ce a acceptat ideea pe care comuniştii voiau s-o dea despre ei înşişi, dar nu uită pe aceea a ţărilor postcomuniste ce refuză să judece ce au trăit:

„Rien n'est si problématique après la dissolution d'un régime totalitaire que la reconstitution dans le peuple d'une conscience morale et d'une capacité intellectuelle normales. À cet égard, l'Allemagne post-nazie se trouvait en meilleure posture que la Russie post-soviétique. La société civile n'avait pas eu le temps d'être détruite en profondeur. Jugée, punie, denazifiée par les armées occidentales, elle a été capable d'accompagner ce mouvement de purification, de se juger elle-même, de se souvenir et de se repentir."**

Încă un motiv asupra căruia nu ştiu să fi insistat vreun alt istoric:

„Le crime nazi a été principalement physique, il n'a pas contaminé moralement ses victimes et ses témoins, de qui on ne requérait pas une adhésion au nazisme. La chambre à gaz conçue pour exterminer industriellement une portion délimitée de l'humanité est un fait unique. La Goulag, le Laogai restent enveloppés de brouillard et demeurent des objets distants, indirectement connus."***

---

* „Cum se face că astăzi, în 1997, memoria istorică le acordă un tratament inegal, până la a părea că uită comunismul?" (*N. ed.*)

** „Nimic nu este mai greu după disoluţia unui regim totalitar decât reconstrucţia unei conştiinţe morale şi a unei capacităţi intelectuale normale ale poporului. În această privinţă, Germania postnazistă se afla într-o situaţie mai bună decât Rusia postsovietică. Societatea civilă nu avusese timp să fie distrusă în profunzime. Judecată, pedepsită, denazificată de către armatele occidentale, ea a fost capabilă să se alăture acestei mişcări de purificare, să se judece ea însăşi, să-şi amintească şi să se căiască." (*N. ed.*)

*** „Crima nazistă a fost în primul rând fizică, ea nu a contaminat moral nici pe victime, nici pe martori, şi nu li se pretindea o adeziune la nazism.

Memoria evreilor păstrând cu grijă şi perseverenţă arhivele genocidului nazist e omagiată de Alain Besançon, care se miră însă că ţările postcomuniste au optat pentru uitare.

„L'énigme est du côté des peuples qui ont oublié..."*

Concluzia:

„L'amnésie du communisme pousse à la très forte mémoire du nazisme et réciproquement quand la simple et juste mémoire suffit à les condamner l'un et l'autre. [...] Le vague remords qui accompagnait cet abandon (le silence fait sur la nature criminelle du communisme) était compensée par une vigilance, une concentration farouche de l'attention sur tout ce qui était entré en relation avec le nazisme, sur Vichy en premier lieu, ou, aujourd'hui, sur ces idées perverses qui suppurent dans certains noyaux des extrêmes droites européennes."**

Sâmbătă 25 octombrie

Astă-seară ne-am oferit,V. şi cu mine, un răgaz: ne-am părăsit dosarele ce se acumulează pe birou pentru a asculta videocaseta cu înregistrarea din 1955 a lui *Don Giovanni,* sub bagheta lui Furtwängler, la festivalul de la Salzbourg. Ce dreptate avea François Mauriac atunci când îndrăznea să nu se arate deloc impresionat de primul sputnic, pentru el progresul tehnic într-adevăr esenţial fiind discul ce-ţi poate restitui muzica dorită la momentul ales. Proust trebuia să culeagă din toate cartierele Parisului instrumentişti pentru

---

Camera de gazare concepută pentru a extermina industrial o parte anume din omenire este o realitate unică. Gulagul, Laogai-ul rămân învăluite în ceaţă sau rămân la distanţă, cunoscute doar indirect." (*N. ed.*)

* „Enigmatice sunt popoarele care uită..." (*N. ed.*)

** „Amnezia comunismului determină foarte puternica resuscitare a memoriei nazismului şi invers, deşi simpla şi dreapta memorie este suficientă pentru a le condamna atât pe unul, cât şi pe celălalt. [...] Remuşcarea vagă care însoţeşte acest abandon (tăcerea cu privire la natura criminală a comunismului) era compensată printr-o vigilenţă, o concentrare îndârjită a atenţiei asupra a tot ce avusese vreo legătură cu nazismul, Vichy-ul în primul rând, sau, astăzi, asupra acelor idei perverse care infectează anumite nuclee ale extremei drepte europene." (*N. ed.*)

a asculta la miez de noapte la el acasă un *quatuor* de Fauré, iar Baudelaire n-a putut auzi muzica lui Wagner decât o singură dată, ea nemaifiind reluată la Paris în nici un concert.

Şi iată-ne revenind spre 1955, cu o calitate de imagine şi de sunet care pe atunci nu putea fi obţinută. În afară de Furtwängler de la care nu se mai pot aştepta surprize (el epuizând noţiunea însăşi de perfecţiune) şi de Filarmonica de la Viena egală cu ea însăşi, patru interpreţi excepţionali: Cesare Siepi în Don Giovanni, Otto Edelmann, un Leporello excepţional prin joc, nu numai prin voce, Lisa Della Casa, singura Elviră care m-a convins (rolul ei mi se părea cel mai ingrat din repertoriul mozartian), şi Walter Berry în Masetto. Din păcate, un tenor de talia lui Anton Dermota pare prea bătrân, nu numai fizic, dar şi vocal, pentru Don Ottavio, iar Erna Berger în Zerlina e total lipsită de ingenuitatea personajului. Până şi direcţia de actori e meritorie pentru o epocă în care scena lirică nu atrăsese încă pe marii regizori ce aveau s-o mături de grandilocvenţă şi convenţionalisme.

În *România literară* (nr. 42), un articol emoţionant al lui Alecu despre Simone Boué.

Tânărul fenomen Cosmin Nicolae, fost copil minune, îmi cere câteva rânduri pentru coperta a patra a unui nou volum de versuri. Mi le şi trimite. La 11-12 ani surprindea prin maturitatea sa anormală. Acum poezia lui seamănă cu cea la modă de vreo zece ani prin ţară: a devenit... normală. Ceea ce nu înseamnă neapărat neinteresantă. Evoluţia lui l-a dus, ca probabil pe mai toţi colegii de generaţie, spre Internet, „religia“ lui fiind informatica. Scrie şi la un volum bilingv: român-englez. Din acest punct de vedere nici o inovaţie, e vechea obsesie a scriitorului român de a se face cunoscut peste hotare ţinând pur şi simplu de o megalomanie colectivă. Îi voi răspunde că, nefiind critic de poezie, nu pot să-i trimit prezentarea cerută.

Ambasada ne bombardează cu invitaţii: la Musée de l'Homme fotografii din Maramureş ale unui... japonez (Kosei Miya). Le vom vedea după vernisaj, când nu vor mai fi prin sală... ambasadori. Şi un festival Enescu-Dinu Lipatti, în cadrul Centrului. Iarăşi vom refuza.

Duminică 26 octombrie

De la Mihnea, care se pregăteşte să plece la Bucureşti: Manolescu a fost ales la Academia Română. Cea de pe vremea ceauşistă cu noi aporturi de tip iliescian (Eugen Simion) şi câteva cataplasme de onorabilitate, precum Doinaş. Cum să ne explicăm? Eclipse de conştiinţă? O amoralitate de grad secund neafectând decât din timp în timp buna ţinută generală? Suntem, V. şi cu mine, cam mâhniţi. Să ne fi înşelat încă o dată? Îi spun lui Mihnea, ironizând, că la ceremonia de la Academie nu mai trimit un mesaj ca la candidatura sa pentru preşedinţie. De altminteri, nici un risc să mi-o ceară.

Îi telefonăm lui Doinaş: e mai bine, dar nici vorbă de reeducare. Îl plimbă fratele său (nu ştiam că are unul) pe stradă, în casă merge singur.

Luni 27 octombrie

Aseară, la noi, Adrian Vasiliu cu soţia, ea însăşi doctorandă în litere şi pregătind o licenţă de filozofie. Sunt aduşi de Purcărea şi, din timiditate sau din fire, mai puţin vorbitor este cuplul decât noi şi Purcărea. Stăm până la 1 dimineaţa nesăturându-ne să fim de acord asupra situaţiei româneşti şi mai ales asupra atitudinii de adoptat faţă de noii (nu chiar aşa de „noi", tocmai) reprezentanţi ai României la Paris. Asociaţia Studenţilor şi Doctoranzilor Români din Franţa (ADERF) a dat comunicate şi proteste destul de ferme împotriva intenţiilor ambasadei de a-i anexa, iar pe Ceauşu nu l-au văzut decât în cadrul dorit de ei. Au fost trataţi cu cafele, sarmale şi hatâruri, când ei aveau nevoie de măsuri precise şi legale din partea ambasadei. Dorinţa de a-i anexa li s-a părut tot atât de evidentă ca şi viclenia de tip comunist. Aşa că deocamdată au cam renunţat la proiectele lor supuse lui Constantinescu — să li se asigure un secretariat pentru legătura cu universităţile din ţară, să se obţină scutiri de taxe etc. Adrian Vasiliu îi cere lui V. să fie membru de onoare (alături de Pippidi!). Acceptă cum am acceptat şi eu preşedinţia. Nici nu puteam face altfel în faţa atitudinii demne a acestor tineri, rezerva de mâine a României. E curios că pentru prima oară gândim „colectiv". Nici pe Patapievici, nici pe Zografi

nu i-am luat decât drept prieteni, nu şi mesageri ai tinerei generaţii. Nu interogam viitorul, ne ajungea prezentul. S-a modificat ceva de atunci? Poate doar impresia, destul de stăruitoare, deşi nu obsesivă, că nu ne va fi dat să asistăm la adevărata „schimbare la faţă" (sintagma e cioraniană, nu şi spiritul în care am utilizat-o) a unei Românii, fără bâlci, fără mitocănie, fără moleşeală a gândului şi a memoriei. Dacă „va fi să fie", deoarece s-ar putea şi altfel.

Nu este însă imposibil ca motivul acceptării mele destul de rapide să vină din simpla privire înapoi spre timpul în care eram şi noi tineri studenţi (şi doctoranzi!) la Paris. Iluzia că retrăiesc acest timp „par génération interposée". Faptul că în ultima vreme „lucrez" pe Jurnalul din 1947-1951 mă predispune probabil la astfel de nostalgii păguboase.

Joi 30 octombrie

„Bombardamentul" cu invitaţii de la Ambasadă a continuat. Constantinescu este numit la École Normale Supérieure „doctor honoris causa", iar Regele acceptă cocteilul în onoarea sa organizat la Ambasadă de Ceauşu, care se vede astfel instalat nu doar de Republică, ci şi de Monarhie. Mai catolici decât Papa, noi am refuzat. Azi vom trimite înapoi cartoanele şi la École Normale cu acelaşi „ne participeront pas". Ultimii Mohicani...

De la Radio France Internationale sună Flămând pentru o masă rotundă asupra *Jurnalului* lui Cioran (cu prefaţă de Simone Boué — astăzi în *Le Nouvel Observateur* două pagini cu primele extrase). Alt refuz. Îmi pare doar rău că Simone n-a trăit îndeajuns pentru a vedea publicate cele 1 000 de pagini pe care le-a bătut trudnic la maşină.

Telefon de la Doina Jela: l-a văzut aseară pe Geo Dumitrescu, amândoi dezgustaţi că parlamentarii s-au unit cu toţii spre a-şi dubla salariul de la 4 la 8 milioane. Şi asta când o parte din ţară se află sub pragul de sărăcie! O „sfântă mare neruşinare". Prin reacţie la astfel de moravuri parlamentare s-a clădit succesul Legiunii, după Geo, care vede pericolul reprofilându-se la orizont.

Când dispunem în realitate de unul mai la îndemână: comuniştii fascizanţi ai lui Iliescu aliaţi cu fasciştii comunişti (Funar, Vadim Tudor etc.), de ce să ne mai speriem de spectre ale trecutului?

Vineri 31 octombrie

De abia faxasem la PAC as-noapte o „diagonală“ cu reacțiile la procesul Papon (de ce procesul interminabil doar al nazismului și nici unul pentru comunism?) că am căzut în *Le Nouvel Observateur* (30 oct.-5 nov.) peste editorialul lui Jean Daniel, tot atât de tulburat ca Finkielkraut, Besançon, Edgar Morin (acesta din urmă ducând până la capăt întrebările capitale). Ce s-a întâmplat? I-au fost trimise, de la Robert Laffont, înainte de apariția în librării, corecturile (*les bonnes feuilles*) ale unei cărți de peste 846 de pagini, *Le Livre noir du communisme*, în care șase istorici fac bilanțul represiunii comuniste, ajungând la cifra totală de 100 de milioane de morți! Jean Daniel e atât de năucit, încât ajunge până la a se întreba dacă totalitarismul comunist nu are cumva prioritate în crimă asupra... nazismului.

Nu voi transcrie câteva rânduri din articol înainte de a-mi aminti de emisiunea de televiziune cu Soljenițîn în care Jean Daniel deplângea că nu a fost invitat și un membru marcant al Partidului Comunist Francez care să dezbată problema Gulagului cu ilustrul oaspe. Tot Daniel punea în balanță „erorile staliniste“ cu războiul din Vietnam. Ferm, dar neenervându-se, în timp ce V. și cu mine fierbeam de indignare, Soljenițîn i-a dat întâlnire peste câțiva ani, când se va descoperi... Gulagul din Vietnam și Cambodgia. Mi-am promis atunci să nu uit această emisiune de televiziune și să nu-l iert nicicând pe Jean Daniel.

Nu-l iert nici acum când a evoluat, împreună cu mai toată stânga intelectuală franceză, păstrând însă tendința de a moraliza pe alții înainte de a se pune pe el însuși în discuție. La ora culpabilizării, Daniel se slujește de pluralul „noi“, niciodată de singularul „eu“.

Chiar fără *mea culpa*, înfiorarea lui de acum merită reținută.

Cititorii *Cărții negre a comunismului* — susține el acum — pot rămâne nedumeriți: „cum de n-au auzit de tribunale unde să fie judecați comuniști acuzați de crime imprescriptibile împotriva umanității? Cum așa: 100 de milioane de oameni, și, de-a lungul foametei organizate în Ucraina, al măcelurilor din Cambodgia, a ceea ce s-a întâmplat în China, n-au existat oare Himmleri, Eichmanni sau alți Klaus Barbie? Doar un mizerabil precum Ceaușescu și un

blestemat ca Pol Pot? Se va fi înțeles întrebarea pe care o pune *Cartea neagră*: cum e posibil să avem, noi cei de aici și de acum, mai prezente în minte crimele nazismului decât cele ale comunismului? Nu suntem oare mai înțelegători pentru acestea din urmă?"

Reafirmând egalitatea în culpă a celor două totalitarisme și analizând cu migală de vechi credincios motivele pentru care intelectualii de stânga în Franța s-au lăsat orbiți de ideologia comunistă, Jean Daniel adaugă:

„Dintr-un anumit punct de vedere, minciuna barbară a comuniștilor a avut pentru spiritul uman consecințe mai grave decât groaznicul cinism nazist. Hitler n-a mințit. [...]

N-am uitat de întrebarea pe care pare a ne-o pune această *Carte neagră a comunismului*. Bilanțul dezastrelor pricinuite de bolșevism trebuie oare să ne oblige a ne relativiza judecata noastră asupra nazismului? În nici un fel. El ne arată doar că un delir devastator poate tot atât de bine să pună stăpânire pe cei care vor să-și facă din națiune o divinitate, cât și pe cei care doresc să extermine o parte din omenire pentru a o schimba pe cealaltă. [...] Nu există vreun popor ales întru suferință."

Date fiind poziția lui Daniel în stânga intelectuală de aici, ca și importanța săptămânalului pe care-l conduce, luarea aceasta de poziție, alăturându-se celor la care m-am oprit în ultimele luni, mi se pare o etapă importantă în recucerirea unui elementar bun-simț istoric. Dar istorie și bun-simț, cei doi termeni nu sunt antinomici?

Sâmbătă 1 noiembrie

Am fost prea tulburată aseară de telefonul Adinei Kenereș pentru a-l mai putea nota. Ce s-a întâmplat? Pe *répondeur*, seara târziu, un apel al ei, dându-mi și numărul ei de telefon (s-a mutat). Vocea îi era atât de schimbată, încât mi-a fost teamă că se întâmplase ceva cu Romoșan sau cu fetița. Am rechemat-o, firește, imediat, punând tare ascultarea ca să audă și V. Amândoi ne-am speriat de tonul ei: parcă plânsese zguduitor înainte. Motivul? Pur și simplu, citise manuscrisul Doinei Jela (care i-l lăsase pentru *week-end* și fugise la Constanța să nu audă cine știe ce verdict înainte de

luni) şi era înfiorată. După Adina, textul Doinei Jela despre mama ar merita să fie inclus în manualele şcolare: e paradigmatic pentru ce s-a suferit sub comunism, scris cu atâta talent şi atât de limpede, încât tot ceea ce era ştiut abstract, la rece, devine brusc insuportabil prin concretețea sa.

După ce ne sunase în zadar şi nemaiputând continua lectura, l-a chemat pe Gabriel să-i comunice febrele sale, cu atât mai uimitoare, cu cât vin de la un om stăpân pe sine şi nicicând surprins de noi în flagrant delict de patetism.

Ne-a elogiat cartea Doinei Jela timp de vreo jumătate de oră cu atât entuziasm pentru calitatea ei literară şi umană, pentru capacitatea de a transmite experiența trăită, încât mi s-a făcut aproape frică de momentul în care o voi avea eu însămi de citit.

În acelaşi timp, m-a năpădit un sentiment de recunoştință fără de margini: pentru Doina Jela în primul rând (a făptuit ceea ce eu am fost incapabilă să fac: să asigur sacrificiului mamei o memorie), dar şi pentru Adina neaşteptat de participativă, fără a-l mai pomeni pe Gabriel (a pus această carte în programul editurii înainte de a fi fost scrisă). Mă simt, poate pentru prima oară, în mijlocul unui complot al binelui.

Duminică 2 noiembrie

Ileana Vrancea ne-a trimis, cu complicațiile de rigoare (mai întâi prin faxul Universității ebraice care nu mergea, apoi prin poştă în superexpres), dublul articolului pe care avea de gând să-l publice la *22* după ce-l vom fi discutat împreună. Numărul ei de telefon „nu este atribuit" (de fapt l-a schimbat) spune discul peste care am căzut la Ierusalim, aşa că i-am scris şi V. a pus scrisoarea la cutie tocmai când ne rechema ea. E unul dintre rarii scriitori doritori şi capabili să primească o replică sinceră. Or, articolul ei, dacă nu cunoşti ce a scris înainte, nu poate convinge pe nimeni. Pe şapte pagini enunță nişte principii fără exemple. Nimic nu-i poate zdruncina certitudinea că în țară şi cei mai „democrați" dintre intelectuali evită să pună în discuție dezinformarea privind democrația noastră interbelică (ea a existat, contrar a ceea ce au pretins comuniştii şi au reuşit să acrediteze până şi în străinătate). De aceea — insistă ea — din textele ei n-a fost luat decât ceea

ce privea trecutul, iar reviste ca *Dialog* sau *Agora* n-ar fi fost citite nici de redactorii-şefi. De fapt, despre culegerea din studiile ei mai recente, apărute în numărul special din *Dialog*, n-am scris decât eu. Cred însă că de vină nu este vreun „complot", ci pur şi simplu delăsarea noastră românească, faptul că textele i-au apărut în reviste din exil, una chiar roneotipată etc. Nu e imposibil să ne înşelăm, şi ea, şi noi. Ea văzând comploturi peste tot, noi, niciunde. Cădem de acord că e mai bine să nu publice textul.

Theodor Vasilache cu un nou volum de versuri (de data asta editat de Cartea Românească), *Carnaval la Gurile Dunării şi alte fantasme.* Sau cum e posibil să te exilezi *din* sau *în* România? Atacul suferit în ţară şi tratat acolo în condiţii subsanitare (doar readus în Germania a putut recupera cum trebuie) nu-l împiedică să scrie mai departe poezie. De bună calitate.

Marţi 4 noiembrie

O chem pe Doina Jela, la Humanitas, să-i spun cât m-a mişcat entuziasmul Adinei. Dar pe ea! Îi lăsase textul, fugise departe să se apere de verdict, şi luni se întorsese la editură ca la ghilotină. Când în biroul ei a intrat Adina cu un imens buchet de flori (de nu încăpea pe uşă) şi cu elogii nesfârşite, i-a venit inima la loc. Vorbim din biroul lui Gabriel, care a citit şi el mai multe pagini şi le găseşte excepţionale. Alertat de Gabriel, Niki îi va consacra Doinei Jela, pe 18 noiembrie, emisiunea sa de la PRO TV de o oră şi jumătate.

D.J. îmi cere câteva rânduri, în încheierea unui interviu (l-am înregistrat acum vreun an, îl inserează în carte), un răspuns la o întrebare aparent simplă, pentru mine însă inextricabilă: „Cum fac să nu uit chipul mamei când nu-l privesc în fotografii?" Şi iarăşi sunt cuprinsă de angoasă: mi-e imposibil să scriu despre mama pe măsura ei. Până la sfârşit, noaptea târziu, îmi iese o pagină cam oarecare, mie mi-era teamă să nu fie prea patetică, lui V. i se pare, dimpotrivă, cam „uscată". I-o trimit totuşi prin fax azi pe la prânz, D.J. să facă ce vrea cu ea, mai mult nu pot. Tocmai scriam de două zile, mulţumitor, nestângace, la „Repere" şi iar s-a blocat totul. Mi-e cu neputinţă să accept ceea ce i s-a întâmplat mamei. Mi-a devenit total indiferentă agresiunea împotriva mea din 1977, dar

imaginea ei, trezindu-se din comă la morgă şi urlând printre cadavre, ori de câte ori se înscrie pe ecranul meu interior, mă dizolvă literalmente, nu mai sunt bună de nimic.

Azi, de la Radio România („Actualitatea culturală") Anca Mateescu îmi ia un „interviu" despre Dan Petraşincu-Angelo Moretta. Noroc că mă avertizase Nicolae Florescu (cerându-mi voie să transcrie convorbirea pentru *Jurnalul literar*) că e pierită de emoţie, altfel m-ar fi neliniştit vocea ei subţirică neîndrăznind să mă întrerupă. Cred că nu spun mare lucru în cele 15 minute mai curând de monolog decât de dialog, dată fiind timiditatea ei. Deşi mă feresc să fiu severă cu „opera" bietului Dan, se simte probabil că nu l-am receptat niciodată nici ca pe o autoritate în indianistică, nici ca pe un mare scriitor ce va rămâne în literatura română. În plus, cum interlocutoarea mea tot zice „Eugen Lovinescu", sfârşesc prin a-i atrage atenţia că tata şi-a semnat cărţile şi întreaga activitate critică evitând prenumele care-l exaspera şi păstrând doar iniţiala E. Pentru a răspunde caracterului omagial al emisiunii (în spiritul unei rugăciuni la mormântul lui Petraşincu nu demult săpat) insist asupra cărţii sale rămase în manuscris, mărturie originală: eroul-narator-autor, după ce venise să se stabilească în Italia, e decepţionat de stângismul intelectualilor şi speriat de greutăţile unei vieţi de luat de la capăt. Se întoarce deci în România. Cum pune piciorul pe solul „comunist" de acasă, e cuprins de panică şi nu mai are decât un ţel: să revină în Italia. Păstrez o bună, deşi îndepărtată, amintire a acestei lecturi şi nu pricep de ce Dan P. nu şi-a propus mărturia spre editare în România în locul unor romane vechi ce nu cred că mai pot rezista. Insist şi asupra primei întâlniri la Roma, într-un lagăr de refugiaţi instalat în nişte cazemate de pe malurile Tibrului, unde îşi înjghebase un cămin, iar soţia lui, Mia, ne făcuse sarmale sau mămăligă, sau amândouă. Nu pomenesc, evident, de acest debut gastronomic românesc în Cetatea Eternă. Anca Mateescu — se declară încântată — obţine chiar de la V. (n-a vrut să participe la emisiune) promisiunea că va fi prezent la cea plănuită pentru Cismărescu.

Nu rezist nici cererii Marilenei Rotaru, cu echipa ei de filmare pe două zile la Paris, de a evoca V. şi cu mine (i-l sugerez şi pe Cazaban şi acceptă încântată) scandalul cu Premiul Goncourt dat şi reluat lui Vintilă Horia.

Mihnea, întors de la Bucureşti, ne trimite un fax (top secret) cu scrisoarea adresată de PAC Convenţiei pentru reintegrarea sa. Manolescu l-a văzut pe Constantinescu (amabil şi favorabil, dar nu decide el, nu-i aşa?), pe Diaconescu şi el încântat, pe Stoica de la liberali, cu toţii de acord. Rămâne să nu-şi pună vetoul Alianţa Civică. Adică Blandiana. Abil redactată, scrisoarea atenuează impresia întoarcerii la Canossa. Lasă dimpotrivă să se înţeleagă ceva de genul: ieri v-am părăsit când eraţi în plin succes şi n-aveaţi nevoie de noi, azi când situaţia devine gravă (procentul Convenţiei în sondaje scade alarmant şi se vorbeşte stăruitor de o remaniere ministerială — Diaconescu i-ar fi propus chiar lui Manolescu Ministerul Învăţământului) ne întoarcem cu o serie de programe pentru accelerarea reformei şi cu oameni calificaţi, spre a face barieră stângii şi a consolida dreapta politică. Nu ştiu cât e de convingător, dar a fost evitată în orice caz autoumilirea.

Vineri 7 noiembrie

Spre seară, V. soseşte acasă cu *Le Livre noir du communisme* tocmai pe când eram la telefon cu Sanda Stolojan, care ţinea — amabil — să-l anunţe pe V. că figurează cu cartea lui despre Piteşti pe două pagini dintre care una cu lung citat încadrat. Şi Sanda, şi V. au găsit cu dificultate ultimele exemplare: în vânzare de ieri, primul tiraj s-a şi epuizat. Parisul rămâne totuşi singurul loc din Europa — şi desigur şi din Statele Unite — unde un asemenea succes poate fi înregistrat. E drept că el a fost, în parte, înlesnit şi de polemica dezlănţuită de doi dintre autori, Werth şi Margolin, împotriva prefeţei lui Stéphane Courtois, reproşându-i că insistă asupra caracterului sistematic criminal al comunismului. La 100 de milioane de morţi, mi se pare că e totuşi justificat, nu?

Succes probabil stârnit şi de acest „scandal“ căruia *Le Monde* i-a consacrat o coloană (31 octombrie), iar *Libération* (6 noiembrie) trei pagini, ocupându-se şi de *Le Manuel du Goulag* al nonagenarului Jacques Rossi prezent de curând şi într-un documentar pe Arte. Remarcabil prin luciditate şi simţ al răspunderii, fost comunist şi chiar agent al Cominternului, Rossi a sfârşit şi el, ca „spion“, în Gulag unde i s-au deschis ochii. Este întrebat, în *Libération*, care erau raporturile sale cu ceilalţi deţinuţi. Răspunsul:

„Mais moi je n'étais pas une victime. J'étais de ceux qui construisaient sans le savoir la prison dans laquelle croupissaient les paysans et les ouvriers de l'URSS. J'étais même venu de l'étranger pour ça. J'avais honte."*

Dacă toţi foştii comunişti şi simpatizanţi ar judeca azi ca Rossi, probabil că nu s-ar mai pune problema unui scandal provocat de *Cartea neagră*, căreia tot un „fost", ca Pierre Daix, îi dedică o pagină în *Le Figaro littéraire* (6 noiembrie) sub titlul „Le procès de Nuremberg du communisme".

Îi telefonez, agitată, Rodicăi Palade, dictându-i câteva fraze, mai ales din Jean Daniel, rezumându-i restul şi sugerându-i să facă o notă în *22*. Să vedem ce va ieşi. Îl chemăm şi pe Gabriel, să reţină rapid *copyright*-ul la Robert Laffont.

Decepţie şi iritare la emisiunea lui Pivot. Nicolas Werth revenea, parcă atenuându-le, asupra atrocităţilor descrise de el însuşi. Lagărele de concentrare? La început nu fuseseră decât lagărele de internare pentru prizonierii de război. Violenţa? Nu provenea doar de la bolşevici, în timpul Primului Război Mondial se răspândise pe tot cuprinsul Rusiei, mai ales printre ţărani şi soldaţi. Bolşevicii nu făcuseră decât s-o canalizeze. Nu e adevărat că o lozincă reprezenta un ordin de pus imediat în aplicare. Lenin spusese: „moarte menşevicilor", dar ei nu fuseseră executaţi, ci numai condamnaţi şi deportaţi (şi sub ţar se deporta, bolşevicii nu inovaseră). Cu deplinul acord al comuniştilor de pe platou, Werth revenea spre vremea când toate crimele îi erau imputate lui Stalin, Lenin păstrându-şi un statut angelic. Un „ezitant" pe platou şi trei comunişti: Roland Leroy, fostul director al ziarului *L'Humanité*, recunoaşte că s-au săvârşit crime, dar bolşevicii ei înşişi au căzut victime ale lui Stalin, deci trebuie revenit spre preceptele sănătoase şi generoase ale comunismului, gen Buharin. Şi Leroy nu era cel mai penibil. Un tânăr istoric „oficial" de partid, Martelli, se ridică feroce împotriva oricărei comparaţii cu nazismul, comunismul fiind la origine pur şi apoi pervertit (fireşte de Stalin), pe când nazismul a fost clădit pe perversiune. Pivot, deloc inspirat şi râ-

---

* Dar eu nu eram o victimă. Eu eram dintre cei care construiseră fără să ştie închisoarea unde zăceau ţăranii şi muncitorii din URSS. Venisem chiar din străinătate pentru asta. Îmi era ruşine." (*N. ed.*)

zând satisfăcut de parcă ar fi asistat la un meci, invitase şi un alt comunist, Georges Waysand. Autor al unei cărţi despre mama lui, comunistă, evreică din Polonia, deportată la Ravensbruck, de unde revenise şi-şi făcuse chiar studiile de medicină, acesta, în jena tuturor, lăsase să-i curgă o lacrimă-două. Apoi devenise brusc arogant, negând pentru crimele comuniste (100 de milioane în teorie, peste 85 de milioane sigur) dreptul de a fi catalogate crime împotriva omenirii (se deducea logic că epitetul „omenire" era rezervat numai evreilor) şi acuzându-l pe Courtois de „mensonge crapuleux". Deoarece Courtois, singur împotriva tuturor, nu numai că pusese pe acelaşi plan (nu cantitativ, ci calitativ) crimele celor două state totalitare, acordând totuşi un loc aparte Auschwitz-ului ca metodă, dar insistase şi asupra complicităţii comuniştilor sau simpatizanţilor din Occident care ridicaseră în slăvi „revoluţia din octombrie" şi tot ce se petrecea în URSS. S-a luptat cât a putut mai bine, impresia generală rămânând pentru noi penibilă: o astfel de dezbatere n-ar fi putut avea loc în anii '70, nici, paradoxal, înainte de căderea Zidului de la Berlin.

Regret iritarea pe care n-o reprim cum ar trebui. Nu e nimic de făcut. Dacă nu le ajung 100 de milioane de morţi pentru a pomeni de crimă împotriva umanităţii, nu văd ce ar mai putea să deschidă ochii ce vor neapărat să stea închişi. Ajungem ca Furet, când îşi termina rezerva de argumente raţionale, să trecem în domeniul patologiei, al deficienţei imunitare, al epidemiei.

N-am fost doar noi iritaţi. Coborând pe la 1 noaptea, pe *répondeur* un mesaj de la Irena Talaban: nu mai putea suporta dezbaterea televizată. V. şi cu mine am privit-o până la capăt, adevărat masochism. Am şi înregistrat-o, s-o avem la îndemână când ne-ar pândi speranţa.

Sâmbătă 8 noiembrie

Noi ecouri asupra „controversei cu privire la caracterul criminal al comunismului". E titlul generic din *Le Monde* (9-10 noiembrie) unde, pe două pagini pline, se descriu şi se comentează nu doar opiniile divergente asupra „*Cărţii negre a comunismului*", dar şi dezbaterea de ieri de la Pivot. Dacă accepţi un bilanţ de cel puţin 85 de milioane de morţi, nu îţi mai poţi îngădui astfel de îndoieli,

întrebându-te ipocrit sau fanatic dacă un astfel de regim a fost criminal sau nu. Atitudinea contrară este o perversiune a gândirii (nu numai politice) cum cred că n-a mai putut fi observată la asemenea dimensiuni.

La Moscova, unde nu se mai serbează oficial aniversarea revoluției, Elțîn nu umblă cu nuanțe sau dubii („il ne fait pas dans la dentelle"). Din spusele sale de la televiziunea moscovită, reluate în *Figaro* (8-9 noiembrie):

„Revoluția a fost o eroare istorică fatală fiindcă a acordat mai mare preț unei utopii decât vieții omenești. [...] Revoluția este aceea care a precipitat Rusia într-un război civil fratricid și ne-a ținut departe de comunitatea mondială vreme îndelungată. [...] Acum a trecut vremea când rușii reprezentau o supraputere al cărei popor trăia în mizerie, când ne avântam în cosmos în timp ce, pe pământ, drumurile noastre erau impracticabile."

Din păcate, personajul care emite astfel de verdicte e imprevizibil, bețiv și foarte bolnav. Chiar și de buna lui credință mă îndoiesc. E bine totuși ca trecătorul nou țar al Rusiei să spună simplu lucruri simple și definitive.

Prima parte a zilei, telefoane despre dezbaterea din jurul *Cărții negre* și ratarea emisiunii lui Pivot. Irena Talaban (leit reacțiile noastre), Rodica Palade, Sanda Stolojan, Savu din provincie, Vona, reîntors de la colocvii la Cluj și Neptun și care se referă la declarațiile lui Elțîn. Cum Rodica P. îmi atrage atenția că e ziua Gabrielei, îmi iau pe rând toți Gabrielii: sun la Gabriela Ad. (*répondeur*), la Gabriel Liiceanu (la fel), la Gabriela Omăt: răspunde. Primisem recent o carte poștală a ei de la Fălticeni. Fugise acolo pe ger să compare *Memoriile* tatei tipărite cu manuscrisul de la muzeu. Iar a descoperit lucruri noi, identificând din presă unele texte ale lui E. Lovinescu pe care-și propusese să le includă în *Aqua forte* și nu mai avusese loc. Le publică ea în anexă la *Memoriile* care speră să apară cel târziu la începutul anului viitor la Minerva. Face și corectura la cartea Doinei Jela. E integral martira familiei Lovinescu reunite (nu, îi lipsesc Vasile-Lala, Anton Holban și Horia Lovinescu cu toate ratările lui oportuniste).

În *La Quinzaine littéraire* (1-15 noiembrie) Maurice Nadeau își povestește participarea la un colocviu bucureștean. Preia părerile lui Țepeneag (singurul pe care-l cunoștea de la Paris) și-l po-

menește și pe „președintele interimar al Academiei“, Eugen Simion, care l-a invitat (dacă i-ar fi cunoscut metamorfoza, poate ar fi ezitat, dar cine era să-i spună, Țepeneag care i-a rămas apropiat lui Simion, criteriul etic nemaifuncționând pentru el?). Când descrie intervențiile moscovitului erotico-postmodern de succes, Viktor Erofeev, lăudându-se că prin *Belles de Moscou* a scos pe ruși din arhaitatea preceptelor morale și a reabilitat pe lesbiene, Nadeau e plin de umor.

Duminică 9 noiembrie

La cafea, Marilena Rotaru cu un operator de la Televiziune, ca să contribuim la emisiunea Vintilă Horia. Ne oprim la scandalul cu Premiul Goncourt. Ne-am străduit atunci să-l ajutăm pe Vintilă Horia uneori împotriva lui însuși, ca în seara petrecută cu găsirea de argumente îngăduindu-i să se apere la Televiziunea Franceză a doua zi. Le-a notat pe toate și când a fost să dea replica pe platoul televiziunii, dezgustat, s-a mulțumit să declare că... n-a fost fascist. Insistăm asupra naivităților sale, dar și asupra cinstei intelectuale și demnității ce l-au împins să refuze orice colaborare cu ambasada, aceasta din urmă voind să-i sărbătorească Premiul Goncourt și astfel să-l anexeze și pe el. V. își amintește cum André Rolland de Renéville povestea că a auzit în metrou sau autobuz oameni pro și contra lui Vintilă Horia, certându-se. Ca pe vremea Afacerii Dreyfus. Marilena Rotaru îl idolatrizează. Scrie și o carte despre el.

Seara, cină la Dana și Daniel. Au adus un „balmoș“ de la „stână“ (oșenii clandestini de la Paris pe care-i studiază Dana pentru teza ei de doctorat, cu unii s-a și împrietenit). E incomparabil mai rafinat decât cel pe care ni-l lăudase atât de tare Gabriel, pregătit de un țăran din Rășinari. Regăsesc descrierea acelei seri de-a dreptul suprarealiste în Jurnalul manuscris din 21 septembrie 1994 și înțeleg de ce mămăliga de atunci ni se păruse incomparabil mai puțin bună decât balmoșul de azi.

Marți 11 noiembrie

Tocmai a plecat de la noi — pe la mijlocul după-amiezei — Speranța Rădulescu. Ne bucurăm ca de fiecare dată când o vedem. Ne-a

adus un disc compact „Crăciunul în Maramureş“ cu material colectat de ea, ca şi două extrase despre muzica tradiţională românească din reviste de etnologie franceze şi elveţiene. Cum de data asta a venit la Paris spre a pune la punct redactarea, împreună cu colegii ei francezi, a unui studiu despre muzica din Ţara Oaşului (de o stridenţă, se pare, aproape indescifrabilă), o punem telefonic în contact cu Dana Diminescu. Atunci când am fost la ea, ne-a arătat casele pe care şi le construiesc oşenii cu banii câştigaţi la Paris: kitschul cel mai desăvârşit. Dar în faţa caselor bogate şi oribil decorate, pozau fete în cel mai strict costum popular. Cele două universuri coexistă fără a se influenţa unul pe celălalt: arhaismul bine păstrat şi modernismul neasimilat, redus la imaginea lui cea mai ţipătoare. Între ele două, *nimic*: oşenii „călătoriţi“ nu sunt nici ţărani, nici citadini: un fel de navetişti ai timpului pierdut. Pentru noi. Ei înşişi se consideră fericiţi cu casele lor făloase, lângă care mai veghează şi câte un Mercedes.

Ieri, unul dintre cei mai de vază realizatori de la France Inter (cred că-l cheamă Meret) îl caută, prin asistenta lui, pe V. Vor să facă o emisiune cu *Piteştiul* bazată pe cartea lui V. şi pe un interviu cu el. V. iar refuză. Le-o recomand, pentru partea din teza consacrată întrevederilor cu supravieţuitorii, pe Irena Talaban. Realizatorul şi asistenta credeau că, dacă ajung la Bucureşti pe două-trei zile, pot lua contact şi pot face ei înşişi interviuri cu supravieţuitorii. Ceea ce înseamnă că n-au înţeles originalitatea acestui experiment. Faptul de a face ca victima torturată să tortureze la rândul ei elimină categoria martorului. Noi chiar credeam că nu se va găsi nimeni să treacă pragul fatal, descriind cum din victimă s-a transformat în călău (ceea ce nu-i poate fi măcar reproşat). Din cei care totuşi au făcut-o, unul a murit, Voinea, altul e în Australia, al treilea e neinteresant. Asistenta cu pricina îi mărturisise lui Mihnea că nici nu putuse citi cartea lui V. până la capăt, i se făcuse rău.

Printre năpaste: se confirmă natura canceroasă a tumorii din pricina căreia i-a fost scos Antoniei Constantinescu un rinichi. Vorbesc cu ea: e uimitor de tare. Nu-mi explic de unde găsesc oameni ca ea sau Lucette forţa să facă faţă unor astfel de momente năucitoare.

Duminică 16 noiembrie

Vineri seara, sosit cu o zi înainte de data prevăzută la Paris, Gabriel telefonează pe la miez de noapte. E cea mai lungă și incontestabil cea mai emoționantă convorbire pe care am avut-o cu el. Credeam că peste „complicitatea“ noastră, în trei, peste impresia că ne știm de când lumea și că vorbim aceeași limbă de dinaintea Turnului Babel nu se poate trece mai departe. Și uite că se poate. A recitit, în versiunea corectată pe care mi-o aduce mie, cartea Doinei Jela și împărtășește entuziasmul Adinei. În plus, ne descoperă și sub o formă pe care nu ne-o bănuia: aceea a unei suferințe cumplite, pe care masca noastră civilizată, pudoarea față de cuvintele mari, dominarea de sine îl împiedicau s-o perceapă. E în felul în care se slujește de superlative o adecvare, un fel de inimitabil patos fără patimă, ce transformă orice laudă în revelație și-i asigură chiar și în hiperbolă o decență secundă. De pildă, nu sună ridicol termenul „sublim“ atunci când îl atribuie nu numai mamei (îl merită atât de deplin!), ci și mie, și lui V. pentru felul în care ne-am asumat durerea. Mi-e imposibil să descriu efectul acestei convorbiri ce nu ține atât de felul în care ne descoperă pe noi, cât de certitudinea că a fost miraculos scris „hronicul“ suferinței mamei. Îi sunt recunoscătoare lui Gabriel pentru impresia că dârzenia în fața călăilor ei și iubirea mamei pentru mine vor fi înscrise și altundeva decât în trecătoarea mea memorie. Sacrificiul ei va trece astfel în posteritate după clipa în care eu, unica depozitară a acestui „secret“, mă voi fi stins. Aștept acum cu nerăbdare dactilograma Doinei Jela pe care ne-o aduce azi Gabriel. Pentru mine întâlnirea dintre D.J. și „povestea“ mamei ar trebui, cum spune V., să constituie dovada existenței lui Dumnezeu.

Scandalul *Cărții negre a comunismului* a ajuns până în Parlamentul francez. Unui deputat UDF care îl apostrofa, cu cartea în mână, asupra prezenței în guvern a unor complici ai genocidului comunist, Lionel Jospin i-a răspuns incredibil și cu o furie nedominată că e mândru de colaborarea cu partidul comunist. Refuzând orice „amalgam între comunism și nazism“, Jospin a declarat — și merită citat ca să-ți treacă orice poftă de a te mândri cu Franța:

„Le PCF s'inscrit dans le cartel des gauches, dans le Front Populaire, dans les combats de la Résistance, dans les gouvernements

de la gauche en 1945. Il n'a lui-même, jamais porté la main sur les libertés. Même s'il n'a pas pris ses distances assez tôt avec les phénomènes du stalinisme, le PC a tiré les leçons de son histoire, il est représenté dans mon gouvernement et j'en suis fier."*

Şi de Gaulle, şi Mitterrand au avut comunişti în guvern. Pentru primul aşa o cerea situaţia imediat postbelică, pentru al doilea calculele electorale. Dar nici primul, nici al doilea nu s-au arătat făţiş mândri de a colabora cu un partid care: era întreţinut şi comandat direct de la Moscova; în urma pactului germano-sovietic devenise colaboraţionist cu ocupantul; nu şi-a semnat niciodată reconversiunea, nici nu şi-a făcut *mea culpa*, ci a fost, dimpotrivă, partidul cel mai îndelung stalinist şi după raportul Hruşciov.

Dacă mi-aş mai face iluzii asupra Franţei intelectuale, aş spune că, din pricina mândriei ruşinoase a lui Jospin, „j'ai mal à la France" (nu se poate traduce). Cum am depăşit faza iluziilor, mă simt doar cuprinsă de un imens dezgust.

Parcă spre a ne calma indignările, joia trecută a avut loc ceremonia înmânării sabiei de academician lui Alain Besançon (a fost ales la institut). Cum a vrut ca în Comitetul „sabiei" să fie prezenţi şi prietenii lui „disidenţi" din Est şi Vest cu care a luptat cot la cot, regăsim, alături de noua directoare de la *Pensée russe*, pe anticonformiştii de totdeauna care au avut de salvat Franţa de un „j'en suis fier" sau altul: Revel, Le Roy Ladurie, Chaunu, Hassner (rămas discipol fidel al lui Raymond Aron) etc. Dintre români, noi, Toma Pavel cu soţia lui — chinezoaică, Marie-France cu Rodica.

Joi 27 noiembrie

De o săptămână şi mai bine scufundată în cele peste 230 de pagini ale Jelei Doina, pe care Gabriel mi le-a adus ca pe o relicvă, infinit mai preţioasă decât propria-i carte tradusă de Sandrine La-

* „PCF se înscrie în cartelul stângii, în Frontul Popular, în lupta Rezistenţei, în guvernele de stânga de la 1945. El însuşi nu a îngrădit niciodată libertatea. Chiar dacă nu s-a distanţat destul de prompt de fenomenele stalinismului, PC a tras toate învăţăturile din propria istorie, acum este reprezentat în guvernul meu şi eu sunt mândru de această prezenţă." (*N. ed.*)

vastine și apărută la Michalon, *De la limite*, pe care n-am obținut-o de la el decât după oarecare insistențe, de parcă n-ar fi trebuit să fie principalul său obiect de solicitudine.

Manuscrisul Jelei Doina este un imn adus mamei, cu o finețe psihologică, un rafinament al analizei și în același timp un patetism firesc care, bineînțeles, m-au covârșit. Nu știu dacă i-am spus-o îndeajuns, având a-i transmite în primul rând — și rapid — cele câteva corecturi: nume sau date greșite, unele delăsări în arhitectura cărții. Cele vreo patru pagini trimise prin fax la Humanitas corectau mai ales erorile din convorbirea mea cu ea (de vreo 4-5 ore), devenită capitol de carte (când eu nu o lăsasem să înregistreze decât spre a-i furniza material documentar.). E singura secvență absolut necompusă, nu numai transcrisă în mare grabă, ci și plină de greșeli, de repetiții, de răspunsuri ininteligibile. Cum are despre mine o teorie la care ține foarte mult (mi-am sacrificat viața „ființei de hârtie“, m-am transformat în statuie), m-a pus sau m-a lăsat să mă bâlbâi de câte trei-patru ori pe frază ca să se vadă că sunt capabilă de emoție. E ceea ce ea numește a căuta „miezul viu“ al statuii. Teoria asta cu statuia nu m-a convins absolut deloc. Moștenită de la tata, discreția mea e desigur excesivă, iar de la mama dominarea de sine, și ea exagerată, dar „statuia“ implică o strădanie de a te construi, o sete de aparențe și de glorie, ce-mi sunt total străine. Nu e deci unghiul din care îmi place cel mai mult să mă văd recompusă, dar asta n-are importanță: principalul personaj al cărții, mama, este redat admirabil. Dincolo de asta nu mai am de cerut nimic.

A lucrat mai ales după ce-i dădusem eu: dosarele de la SRI și „Reperele“ mele cu copilăria și adolescența, al căror sens ironic, dulce-amărui, am impresia că i-a scăpat. Crede, în același capitol, că reneg ce am fost înainte de a deveni „statuie“ și nu e deloc adevărat. Sunt iritată, dar și nostalgică după ființa de atunci vulnerabilă, romanțioasă, cu prețiozități nu doar stilistice. Dacă acest lucru nu reiese din text, s-ar putea să fie vina lui — a textului meu. Dar nu e imposibil să-i fie și complet străin Doinei Jela acest stil de discreție, această tentație de a ridica ziduri în jurul vieții tale interioare. Scriind acestea îmi dau seama că în fond îi dau dreptate, dacă sunt cu adevărat așa, nu-mi place însă deloc.

Voi scrie în altă zi ce mi-a adus nou ancheta ei de la Bucureşti şi îndeosebi dosarul penal al mamei, ca şi atitudinea ei la proces. Îmi trebuie pentru asta o respiraţie mai lungă. Or, am stat cu Mihnea la telefon, acum în miez de noapte, vreun ceas, şi, cum se forează sub casa noastră, trezindu-ne pe la 8 dimineaţa, trebuie să încerc — deşi probabil fără rezultat ca în zilele precedente — să mă culc mai devreme.

Vineri 28 noiembrie

Ne sună Gabriel de la Humanitas: a murit Relu Cioran (cancer la ficat), n-a ţinut decât două luni. Între timp, Virgil îmi adusese *Jurnalul* lui Cioran apărut prea tardiv pentru Simone — ea a scris, cu multă decenţă, prefaţa —, probabil că nici Relu nu va mai fi avut prilejul să vadă volumul masiv de la Gallimard. Rămâne executor testamentar Guilloux, care n-a cunoscut nici Răşinariul, nici Sibiul, nici atmosfera interbelică în care s-a format şi deformat Cioran.

La capitolul „executori testamentari“, am fost azi la notar pentru a vedea dacă formula cu statul român ce-ar fi obligat să predea totul Fundaţiei Humanitas, şi astfel nu s-ar mai plăti drepturile de succesiune, e legală din punct de vedere francez. Doru Cosma ne avertizează că nu există nimic în jurisdicţia română care să oblige statul să predea mai departe ceea ce primeşte. Îi trimit în fax astă-seară „formularea franceză“ a lui Maître Carrel, care ne primeşte de parcă am fi prieteni de totdeauna (nu l-am văzut decât de două ori). Dacă nu se poate, vom lăsa totul lui Gabriel şi lui Mihnea: vor avea şase luni să vândă casa şi să plătească prohibitivele taxe fiscale.

O scrisoare ca de obicei şi patetică, şi plină de umor de la Doina Jela, care a dat iar o fugă până la Constanţa, în vizuină (probabil de emoţie înainte de primirea prin Gabriel a corecturilor mele multiple din capitolul aşa-zisului „interviu“)...

Miercuri 3 decembrie

Astă-seară, la televiziune, emisiunea „La Marche du Siècle“. Cavada şi-a oferit un platou de zile mari pentru a discuta tot despre... *Le Livre noir du communisme*. În afară de Courtois, din nou singu-

rul dintre autorii dispuşi să-şi apere cartea, Revel, Rossi, Gracev, fostul consilier al lui Gorbaciov. În faţă, dimpotrivă — ca să zic aşa, — Hue care vrea — şi probabil va reuşi — să se confunde cu noua „imagine“ a unui comunism „umanist“, şi Jean Ferrat. Dacă Hue — până la un moment — e aproape decent (doar termenul „leninism“ îi stă în gât, când intervine noţiunea de crimă, adaugă automat „stalinistă“), Jean Ferrat nu-şi depăşeşte nivelul cântăreţului de muzică uşoară. La începutul anilor ’80 a criticat violent partidul (nu era comunist, ci „tovarăş de drum“) cu un cântec împotriva bilanţului „globalement positif“ cu care se mândrea Marchais. Acum îşi aduce aminte patetic cum el, copil evreu de 13 ani, a fost salvat de deportare de o familie comunistă şi se împotriveşte vehement oricărei asemănări dintre comunism şi fascism. Vechea poveste... Cu adevărat emoţionant nu era decât disidentul chinez Wei, în direct din Statele Unite, unde l-au „expulzat“ chinezii după vreo 18 ani de închisoare. E sobru şi cu o singură imagine dă măsura atroce a universului concentraţionar. Celula sa avea pereţii de sticlă spre a putea fi supravegheat de o parte de gardieni, de cealaltă de deţinuţii de la drept comun.

În afară de el, nimic neaşteptat, Courtois se apără bine, Revel aduce calm argumentele definitive, corespondenta agenţiei France Presse la Moscova e remarcabilă, Rossi precis, consilierul lui Gorbaciov, vindecat de orice iluzie. Aş spune chiar că platoul era perfect echilibrat, dacă n-aş fi ajuns la un asemenea punct de saturaţie, încât nu mai suport sub nici o formă — fie ea cât de blândă, duioasă chiar — discursul comunist.

Lui Niki, îi telefonăm astă-seară în parte spre a-i mulţumi pentru editorialul (*România literară* nr. 47/26 nov.-2 dec.) în care, atacându-l pe Caraion pentru ce-a scris despre mama în aşa-zisul său *Jurnal*, de fapt raport la Securitate, anunţă ca un eveniment cartea Doinei Jela. Îmi vorbeşte în aşa fel despre emoţia pe care i-a produs-o soarta mamei, simbol desăvârşit al victimei nevinovate, încât îmi spun, o dată mai mult, că s-a înşelat Ciocârlie — a şi recunoscut-o — şi că „are subconştient“. A făcut ieri o emisiune cu Gabriel tocmai despre *Cartea neagră* (e şi subiectul „diagonalei“ pe care i-am trimis-o prin Mihnea). Ca de obicei, e optimist şi crede că acest scandal parizian este semnalul de trezire a intelectualilor

din Occident. Noi, care am citit azi în *La Quinzaine littéraire* (nr. 728/1-15 dec.) tot despre *Cartea neagră* două articole de negândit semnate de Jean-Jacques Marie și de Maurice Nadeau el însuși, suntem mai sceptici. Primul vrea să şteargă din cifra de 85-100 de milioane câteva zerouri; violul când e săvârşit în masă de Armata Roşie nu e crimă, nici foametea oricât de organizată ar fi fost ea din Ucraina etc., etc. Culmea intervine atunci când ia ca argument faptul că printre cei asasinați au fost și comuniști, deci comuniştii nu pot fi trecuți printre victimele... comunismului. Ştiu că termenul nu convine, dar pentru mine articolul lui Nadeau e de-a dreptul ignobil; neagă pur și simplu că aceste crime ar aparține comunismului, ele sunt doar staliniste și maoiste. Îndrăzneşte chiar să-l trateze pe Courtois drept... escroc. Nu la astfel de personaje se gândea Sartre când întrebuința injuria sa supremă „salaud" (puțin înainte de a deveni el însuși așa ceva), dar nimic nu mă poate împiedica să le atribui eu acest epitet.

Ca să mă „spăl" de asemenea discuții aparent „obiective" asupra comunismului în care se dă în egală măsură cuvântul şi călăului, și victimei, să-mi aduc aminte ce rostea doctorul Israel la remiterea spadei lui Alain Besançon, pornind de la faptul că tatăl lui Alain era un medic celebru, această ascendență determinându-l să studieze patologia ideologiei. Nu mai ştiu dacă tot el sau Besançon în răspunsul său a rostit această frază care mi-a rămas ca un fel de antidot: „ayant à traiter du marxisme, c'est-à-dire du... néant"*. Pentru un asemenea exces în rău, pentru astfel de cercuri ale infernului, ești nevoit, spune tot el, să faci apel la teologie.

Prin Gabriel i-am trimis Jelei (ce greu mă obişnuiesc cu acest prenume când i-am spus la început, mai logic, Doina!) crucea mamei de aur cu perle. Îmi telefonează azi și pun capăt mulțumirilor ei, oarecum stângace, cu un singur argument: „îți revine de drept". Ca să fiu și mai exactă ar fi trebuit să adaug: „mai de drept decât mie". Dar nu sunt suficient de masochistă.

Am primit de la ea, tot prin Gabriel, o carte (manuscris de sertar), *Telejurnalul de noapte*, apărută la Polirom, cu o prefață de Grigurcu, iar în scrisoarea recentă două articole despre ea. Unul,

* „ocupându-mă de marxism, adică de... neant" (*n. ed.*).

semnat de Mihăieş, e excelent. Citesc *Telejurnalul* în clipele libere — rarisime în vremea din urmă — şi îmi spun că o astfel de literatură aş fi visat eu să se scrie în România anilor '70-'80.

Miron Kiropol ne lansează de la Chartres — unde stă acum — un SOS să-l salvăm pe Grigurcu. Să scape de Târgu-Jiu şi să se poată instala la Bucureşti sau la Iaşi. Noi le ceruserăm acest lucru mai multora din Biroul Uniunii încă din 1990, apoi îl rugaserăm pe Barbăneagră să-l convingă pe Caramitru. Mai mult ce putem face? Îl autorizăm pe Kiropol să se slujească de semnăturile noastre pe orice petiţie pentru Grigurcu.

În ţară, faimoasa remaniere ministerială (despre care se tot vorbeşte de peste o lună de zile) s-a produs, în sfârşit. Ne-a anunţat Mihnea, care şi-a pierdut ieri avionul spre Bucureşti (la Roissy pistele erau înzăpezite), şi ne-o confirmă Niki, amândoi găsind că schimbările sunt bune.

Vineri 5 decembrie

Am vreo două ore de linişte în faţă, voi rezuma ce mi-a adus nou lucrarea Jelei Doina:

— *Arestarea mamei*: „... la ora 19, la uşa apartamentului din bulevardul Elisabeta 95 A (de fapt e B, *n.m.*) se prezintă locotenentul-major Cînda Gheorghe, asistat de lt. Tudor Marin, ambii din Direcţia de Anchete Penale a MAI. Dintr-o laşitate de neînţeles, ei îi spun Ecaterinei Bălăcioiu să-şi ia câteva lucruri că o vor duce sau o vor trimite la fiica ei. Aveau cu toate acestea asupra lor mandatul de arestare emis în baza referatului întocmit în dimineaţa aceleiaşi zile pe care locţiitorul şefului de serviciu, căpitanul O. Mateuşanu, anchetatorul penal de Securitate, lt.-maj. C. Dracopol, şi şeful Direcţiei Anchete, colonel Fr. Butyka, scriseseră toţi DE ACORD şi semnaseră. După o percheziţie care a ţinut după unele documente o oră şi jumătate: până la 20.30, după altele, patru ore şi jumătate: până la 23.30, în care i se confiscă cele 14 caiete de cărţi poştale, cărţile, *Biblia* şi... 606 lei", mama este arestată şi dusă la Malmaison.

— Varvara Florea, care găseşte că mama era o „sfântă", îşi aminteşte de sfatul pe care i l-a dat: „Să nu ceri nimic când ieşi şi, dacă se dă, să refuzi orice recompensă. Că, să ştii, vei fi plătită altfel.

Vei fi răsplătită. Pot să-ți deie ei cât ți-ar da, nu merită. Pentru chinurile astea nu merită."

— Sfaturile date Varvarei pot să-mi slujească și mie pentru a refuza reabilitarea pe care au pronunțat-o, fără să fiu anunțată, în procesul ei și pentru lotul Caraion, în 23 iunie trecut (toți au fost „achitați"). D.J. descrie procedeul acestui *„recurs în anulare"*.

— *Dosarul penal.* Din procesul-verbal de judecare (Sentința nr. 28 din 12 februarie 1959, Dosar 113664, vol. III din Dosar 73/1959), Doina Jela dă motivele de inculpare a mamei, condamnată „pentru discuții dușmănoase la adresa regimului democrat popular din RPR cu diferite elemente ostile regimului nostru".

Din dosarul de anchetă, D.J. extrage și rezumă motivele arestării așa cum îi sunt spuse mamei de către cel care conduce interogatoriul din 4 iulie: faptul „de a fi transmis în străinătate prin corespondență «în mod convențional» (?) știri nedestinate publicității, de a fi ascultat emisiunile unor posturi de radio imperialiste și de a fi comentat în mod tendențios cu alte persoane știrile calomnioase transmise de aceste posturi de radio, precum și de a fi cunoscut scrierile cu caracter contrarevoluționar ale unora dintre persoanele cu care întreținea legături și a fi făcut posibilă trimiterea unor astfel de scrieri în străinătate în vederea difuzării lor în scopul subminării ordinii democrat populare". Bistran a întrebat-o: „Vă recunoașteți vinovată?" „Nu mă recunosc vinovată", răspunde ea, și mai mult de atât, în interogatoriul acesta care durează de la 9 dimineața la 11 noaptea, anchetatorul nu reușește să mai obțină nimic. Mama recunoaște tot ce i se reproduce din declarațiile altor inculpați, din înregistrări, din declarațiile viitorilor martori, din propriile scrisori. „Sunt afirmații făcute de mine conform cu părerile mele", consemnează anchetatorul în procesul-verbal. Așa că după mai multe interogatorii, dintre care unele se ocupă exclusiv de discuțiile ei cu Ion Caraion, altele de convorbirile cu elevele, altul, de cinci ore (cel din 21 noiembrie, între orele 9 și14), exclusiv despre „Introducerea la antologia poeților români în exil", care va trebui lăsată ca temă principală în scenariul celuilalt mare lot, Noica-Pillat, în 24 decembrie i se propune o altă încadrare juridică: articolul 209, punctul 2, referitor la discuțiile dușmănoase. Această încadrare juridică o recunoaște. De acum încolo nu va avea de răspuns decât la întrebarea cu ce alte persoane a mai pur-

tat discuții dușmănoase, pură formalitate, fiindcă era suficient să i se amintească, urmărindu-se înregistrările.

Până la 30 decembrie 1958, când locotenentul Iosif Bistran, coordonatorul anchetei, trebuie să-și precizeze concluziile, „dosarul ei, în loc să se îngroașe, se subțiază, fapt oarecum fără precedent".

Urmează interogatoriul despre discuția cu Maria Botta, al cărei conținut, fiind înregistrat, nu poate fi negat de ea. Și D.J. comentează:

„Cu aceasta, totul se termină. De fapt, se terminase dinainte, nici aceste cuvinte, pe care nu le putea pronunța Ecaterina Bălăcioiu, neavând nevoie să le pronunțe, fiindcă ele figurau în dactilograma înregistrării ce i s-a pus în față. Declarațiile acestea servesc mai mult completării dosarului Mariei Botta și, poate, compromiterii ei postume: pentru cine nu știe conținutul acelor înregistrări, concluzia este pe cât de înșelătoare, pe atât de limpede: și-a trădat, în anchetă, prietena."

Sentința nr. 28 din 12 februarie 1959 a Tribunalului Militar Teritorial II, București, prin care era condamnată la 18 ani temniță grea și confiscarea tuturor bunurilor (care bunuri?) nu a putut totuși reține împotriva ei decât vina recunoscută din prima zi:

„A ascultat permanent emisiunile postului de radio Paris unde funcționa în calitate de crainic pentru emisiunile în limba română fiica sa, Monica Lovinescu, soția legionarului [sic!] Ierunca Virgil, iar știrile transmise le comunica și altor persoane comentându-le în mod ostil, manifestându-și neîncrederea în trăinicia regimului nostru și propovăduind instaurarea regimului capitalist."

Varvara Florea își amintește reacția mamei la citirea sentinței: n-a schițat nici un gest. Știuse, crede ea, și că o vor condamna la ani mulți, și că o vor reține acolo, în arest, la Malmaison, încercând să negocieze viața ei în schimbul întoarcerii în țară a fiicei, singura și adevărata miză a acestui proces, după părerea ei. V.F. crede că „oricine a trăit sub comuniști a plătit un preț mai mic sau mai mare, dar că mamei i s-a cerut prețul suprem, prețul imposibil pe care nimeni n-ar fi acceptat să-l plătească: viața copilului ei în schimbul propriei vieți".

— *Procesul.* Acesta s-a desfășurat într-o sală de circa 80 de metri pătrați a Tribunalului Militar Teritorial II, de pe cheiul Gârlei, cu locuri pentru aproximativ 150 de persoane, dar fără public, doar

cu vreo 20 de securişti în civil sau în uniformă. Acolo a văzut-o Adrian Hamzea (din lotul Banu-Caraion), care, aşa cum i-a spus Doinei Jela:

„A văzut-o pentru prima oară când au intrat în sala de proces. Şi-o aminteşte bine, ca şi impresia puternică pe care i-a făcut-o distincţia ei deosebită şi faptul că s-a purtat cu demnitatea unei patriciene romane."

— Numele tuturor celor implicaţi în urmărirea şi persecutarea ei, pe care D.J. îi include într-un „dicţionar":

Ioan Nistor, procuror militar. S-a instalat la 14 aprilie 1959, cinci zile după respingerea definitivă a recursului, în apartament;

Francisk Butyka, şeful Direcţiei Anchete Penale pe Regiunea Bucureşti. Se ocupa şi de recrutările de agenţi dintre rudele aflate în străinătate ale celor anchetaţi. Adjuncţii săi: *O. Mateuşanu* şi *C. Dracopol*, care au semnat propunerea de arestare;

Iosif Bistran, locotenent-major de Securitate. A semnat procesul-verbal de distrugere prin ardere a obiectelor nefolositoare pentru anchetă, pe data de 30 decembrie 1958, în curtea interioară a blocului din bd. Elisabeta, şi i-a luat în aceeaşi zi între orele 13 şi 16,30 ultimul interogatoriu;

Crăciun Iosif;

Oaidă Al., locotenent de Securitate. A întocmit referatul din 1953 pentru trimiterea mamei în Bărăgan. În referatul lui se află memorabila frază cu Lovinescu plecat la Paris pentru a „învăţa corect limba franceză".

Onea Mircea;

Anghel Marin, căpitan de Securitate. A emis ordinul de percheziţie;

Ciocan D., locotenent de Securitate. A tradus aproape toată corespondenţa cu greşeli hilare şi iritat de „dulcegăriile" din textele noastre;

Cînda Gheorghe, locotenent-major de Securitate. A efectuat percheziţia;

V. Dinescu, maior de Securitate. Începuse la 24 iunie 1953 investigaţiile, împreună cu căpitanul *Gh. Iavorski*, pentru trimiterea ei în Bărăgan;

Preda Ioan: a coordonat unele dintre acțiunile de ascultare cu microfoane, a fost și anchetatorul principal al lui Dinu Pillat;

Serghei Gheorghe, maior de Securitate. A coordonat operațiile de filaj al obiectivului „Balagia“ și s-a ocupat și de interceptarea corespondenței;

Viorean Dumitru, căpitan de Securitate. Împreună cu șeful grupei, *Leibovici I.*, lucrează alternativ cu echipa coordonată de Serghei Gh. pentru urmărirea obiectivului „Balagia“.

— Pasaj inspirat al Doinei J., „e mereu frig și plouă în scrisorile ei“:

> „și din nou ploaia, vântul, frigul, umezeala, premonițiile bacoviene ale unui suflet în care veselia nu este decât masca politicoasă, prea transparentă a dezolării“.

Printre aceste premoniții, o frază din 20 aprilie ’58: „Nu știu de ce însă mă gândesc numai la beciuri umede. Este o obsesie.“

Iar la 15 dec. ’57: „Bine înfășurată în rochia mea de casă pe care o numesc rochie de ocnaș.“

— Un tablou ucigător al lui Caraion așa cum reiese din ceea ce a scris despre mama și noi în falsul lui *Jurnal* publicat în *Săptămâna*, de fapt rapoarte de poliție.

— Capitolul consacrat lui Hamzea, unicul martor de la proces, căruia Caraion i-a plagiat traducerile de poeme, mai simplu: le-a publicat semnându-se pe el.

— *Panaitescu*: inginer CFR, fiu de chiabur și dușman al comunismului, a locuit probabil până la 14 aprilie 1959 în apartamentul nostru, s-a mutat, în tăcere, la o altă adresă, a acceptat ca la numărul lui din cartea de telefon să răspundă Nistor. A murit în 1988, undeva într-un apartament din sectorul 4.

— *Casa*: câștigată prin proces de Doru Cosma, dar „victoria“ e foarte relativă deoarece contractul cu Ioan Nistor, fost magistrat militar, s-a prelungit până în 1999, când o nouă reglementare îl va prelungi probabil din nou.

Duminică 7 decembrie

Articolul cel mai pervers scris împotriva *Cărții negre a comunismului* este fără îndoială editorialul lui Jean-Marie Colombani din

Le Monde (5 decembrie). Începe cu o minciună: ziarul acesta — pretinde el — ar fi combătut dintotdeauna crimele comuniste. Nu numai că nu le combătea, dar — pe cât se putea — nici nu le pomenea. Când prin 1960 am alcătuit, V. şi cu mine, un dosar asupra sistemului represiv din România, publicat în chip de supliment la revista *Preuves*, a trebuit să intervină Jeanne Hersch prin André Philip pentru ca să apară câteva rânduri în *Le Monde*, la... curierul cititorilor, sub forma „on nous aprend que"... După aceea J.-M. C. nu face decât să-şi supraliciteze minciuna dintâi: evident, nu s-au negat crimele, dar ele nu pot fi toate legate de comunism deoarece doctrina a fost aplicată invers, deci ce pot avea în comun teroarea din URSS şi măcelul din Cambodgia? Aşa s-ar putea vorbi şi de crimele capitalismului. În treacăt le şi enumeră, începând cu colonizările şi sfârşind cu Primul Război Mondial. În fine, ceea ne pândeşte azi nu este un pericol de extremă stângă, ci unul de extremă dreaptă: Frontul Naţional. *La boucle est bouclée.* Întreaga rea-credinţă a campaniei anti-anticomuniste e ilustrată de acest editorial.

Ca antidot, mă cufund în lectura unui studiu ce deschide numărul 78 din *Commentaire.* (V. a fost nevoit să-l comande, nu se afla în librării.) Autoarea, necunoscută mie, este Anne Applebaum, cronicară politică a lui *London Evening Post.* Articolul a apărut mai înainte în *New Criterion* din New York. Se intitulează „Quand une mémoire en cache une autre", ceea ce rezumă teza: crimele nazismului sunt mereu amintite pentru a camufla crimele comunismului. Nu tema e nouă, ci radicalitatea demersului şi a tonului. Cred că până şi cei mai porniţi dintre noi n-ar fi putut să fie mai severi. În plus, detalii asupra proporţiilor „revizionismului" în Statele Unite. Cel privind comunismul — destul de bine văzut — nu cel relativ la nazism — nici n-ar putea fi publicat în atât de libera presă americană. Anne Applebaum trage un semnal de alarmă arătând că nimic nu poate fi clădit nici în Est, nici în Vest pe o astfel de manipulare a memoriei. Avertismentul e casandric.

Ieri V. acordă un lung interviu Ancăi Mateescu de la Radio România (de fapt mai curând un monolog) despre Mihai Cismărescu. V. care refuză atâtea emisiuni nu ezită atunci când are o şansă de a-i împiedica să alunece în totala uitare pe colegii noştri întru

exil și năpastă istorică și pe toți cei care s-au străduit să lupte împotriva imposturii comuniste. Îmi place — mi-a plăcut totdeauna la el — această deschidere spre celălalt căruia îi acorzi mai mult decât ție însuți. Uneori, chiar în dauna ta.

Telefoane cu Gabriela Omăt, victima „Lovineștilor". Lucrează acum la manuscrisul Doinei Jela pe care nu i-a venit să-l refuze de cum a auzit la telefon că e vorba de mine și de mama mea. Și pe ea a mișcat-o profund. Mă aprobă când îi vorbesc de originalitatea D.J.: face bună literatură cu bune sentimente. Un har foarte puțin răspândit. Iar patetismul ei este alb, nedepășind niciodată limita dincolo de care ar deveni sentimentalism. Gabriela O. a plecat la Sinaia tocmai pentru a-l putea citi. E înnebunită de greșelile de tipar de la *România literară*. Din prezentarea unor fragmente care n-au fost integrate de tata în *Aqua forte* reiese, de pe urma unei corecturi greșite, că-l face ea pe Iorga „asasin". Nu reușesc s-o consolez. Vor ieși iarna asta și *Memoriile* tatei, la care a lucrat cu excesul ei de zel benefic. Mă întreabă dacă vin pentru această dublă lansare și găsește inadmisibil răspunsul meu negativ. Vom mai vedea.

Vineri, lungă convorbire cu Doina Jela. Iar se ducea la *22*, unde vor publica nu doar fragmentul cu Hamzea, dar și pe cel cu Caraion.

Joi 11 decembrie

Alaltăieri, trei ore cu Lucia Hossu-Longin și echipa ei de la Televiziune pentru un *Memorial* dedicat aniversării revoltei de la Brașov și ecoului său în Franța. Trei ore bune împreună, dintre care vreo două de înregistrare — cam mult, dar discutăm și despre *Cartea neagră* și răsunetul ei în Franța. Profit pentru a spune și insista: n-am fost pusă la curent cu recursul în anulare la procesul mamei și dacă aș fi fost, aș fi refuzat. Corect e felul în care s-a procedat în Cehia: au anulat toate sentințele date de un regim ilegal cum a fost cel instalat în Est de Armata Roșie. Dacă reabilitezi fiecare caz în parte înseamnă că recunoști legitimitatea regimului comunist și că pledezi doar pentru nevinovăția celor condamnați. Regimul trebuie învinovățit, nu condamnații dezvinovățiți.

Îi împrumut şi caseta cu emisiunea despre Braşov de pe TF1 (Frédéric Mitterrand cu „Permission de minuit“) deoarece pe platou se afla, în afară de mine, de Cazacu, de M.-F., de Sanda cu Vlad Stolojan, de Amber Bousoglou de la *Le Monde*, şi Goma care a vorbit atunci de prima rezistenţă din munţi. Cum a refuzat-o acum pe Lucia Hossu, îi va putea reproduce cel puţin chipul. Poate el să delireze azi şi să mintă în voie, rolul lui din trecut nu trebuie negat. Aş fi destul de plictisită dacă nu mi-o vor aduce înapoi, ceea ce probabil se va şi întâmpla, deoarece pe aceeaşi bandă se află şi emisiunea „Droit de réponse“ consacrată atentatelor comuniste împotriva „disidenţilor“ de la Paris (începând cu proiectul ucigaş privindu-l pe V. — tocmai se predase asasinul trimis de Securitate, era în 1983 şi se scria în toată presa depre el, continuând cu agresiunea împotriva mea din ’77 şi culminând fireşte cu celebra afacere Tănase-Goma).

V. care a dat bir cu fugiţii scapă de interviu — de altminteri mie mi-l ceruse L.H. din pricina articolelor din *Unde scurte*, V consacrate reacţiilor pariziene —, nu şi de filmare, de îndată ce — întors din târg — se aşază în fotoliu.

Scrisoare lungă de la Smaranda Vultur. Şi ea ne vorbeşte de emisiunea cu Doina Jela în care Manolescu pentru prima oară a fost emoţionat şi emoţionant, găsind pentru a vorbi despre condamnarea mamei şi moartea ei în închisoare primele lui accente vehement anticomuniste şi o fervoare a participării de care nu dăduse dovadă până atunci. Pare — şi nu e singura — cu atât mai surprinsă, cu cât o iritase intrarea lui Niki la Academie, alături de un D.R. Popescu (Eugen Simion îşi pregăteşte „alegerea“ ca preşedinte al Academiei). Dac-ar şti Goma! În *Lumea liberă* (nr. 479 din 6 dec.) reia, obositor, „cazul Manolescu“: aceleaşi acuzaţii de zeci de ori repetate. E unul din „numerele“ sale preferate şi interminabil repetate. Acum ar dispune de o artilerie grea şi ar duce „războiul“ cu forţe reînnoite.

Ieri, la cină, la Anca şi Tache Papaconstantin. Suntem impresionaţi, V. şi cu mine, nu numai de vitalitatea, ci şi de curajul cu care Anca îşi înfruntă bolile (ieri o operaţie de plămâni, acum o gravă hepatită virală) ducând o viaţă de om sănătos, dar şi ferindu-se să-i încarce pe ceilalţi cu problemele ei. În timp ce tot ea ajută

pe prietenii bolnavi, uitând să pomenească de ale ei. Aflăm de la Tache că vor pleca la Huston şi pentru a face analize speciale putând determina dacă e o ameninţare de ciroză sau de cancer. Totul spus ca un fapt divers.

Telefon de miezul nopţii de la Gabriel, jucându-se să-l imite pe Mihnea. Se află în trei, cu Niki, la Gabriel, care le-a făcut o mâncare specială pe care el o pretinde indiană, iar Niki îi spune tocăniţă. Se râde intens de o parte şi de cealaltă a firului telefonic, iar Niki îşi aminteşte deodată că, atunci când ne-a cunoscut, el avea vreo 28 de ani, iar noi cam 40. Măsurând timpul care a trecut ni se mai potoleşte veselia.

Duminică 14 decembrie

Ieri după-amiază, la Casa Română, conferinţa cu diapozitive a Ancăi Vasiliu. E prima oară când o ascultăm, faima ei e întemeiată. Noua „lectură“ pe care ne-o propune asupra frescelor exterioare din nordul Moldovei presupune cunoaşterea profundă atât a teologiei, cât şi a istoriei artei şi chiar a filozofiei. Înţeleg acum de ce îi vor ieşi două cărţi la Vrin şi de ce rapoartele ei orale au fost primite cu mare interes la CNRS.

Savu ne-a adus caseta trimisă de Niki: discuţia despre mama cu Doina Jela. Se va fi pogorât ceva din harul frescelor în mine: suport mult mai bine decât aş fi crezut discuţia dusă pe fundalul unor imense fotografii reprezentând-o pe mama tânără, ca şi căsătoria ei la Cruşeţ (1916). Doina Jela foarte bine — mă aşteptam —, Niki, mi se spusese, dar nu ajungeam s-o credem cu totul, participativ, activ, emoţionat. Îi telefonez azi la prânz să-i mulţumesc.

Nu-i spun, dat fiind contextul, enervarea mea când i-am citit editorialul din *România literară* în care îi apără pe Simion şi Crohmălniceanu de „revizuirea“ prea categorică a lui Grigurcu în acelaşi număr. Pe Simion, învinuit de Grigurcu pentru „apolitismul“ său (Manolescu nu-l mai găseşte sub nivelul oricărei discuţii). Pentru Croh. şi toţi Vitnerii generaţiei sale, Grigurcu se mulţumeşte să le citeze câteva fraze din zeloasa lor proză de îndrumare realist-socialistă. Manolescu le apără dreptul de a se fi schimbat (lui Croh. calitatea de mentor al optzeciştilor îi şterge toate păcatele

tinereții). De acord, cu condiția să recunoști ce ai fost și ce-ai scris, iar nu, asemenea lui Croh., să publici o carte întreagă cu amintiri într-adevăr deghizate deoarece nu apare nimic din trecutul lui, numai ceilalți sunt vinovați sau compromiși. Nu știu când e Niki cel adevărat: indignându-se de crimele comuniste sau apărând pe înfăptuitorii morali?

Și Sanda Stolojan, și Vona îmi povestesc îndelung sărbătorirea lui Vianu la Centrul Cultural dirijat acum de Horia Bădescu. Se pare deci că Dimisianu (n-am avut când să-l vedem, deși ne-a telefonat) a ținut o conferință cam timorată și vagă. Au mai vorbit, probabil corect, Mircea Martin și Ulici care a răspuns lui Nedelcovici — ridicase din sală problema „colaboraționismului" lui Vianu — că... nu e momentul.

Miercuri 17 decembrie

Fac pentru Doina Jela un real sacrificiu punând în ordine maldărul de fotografii spre a-i trimite câteva inedite cu mama și rudele sale (Muma, Octav, Dan, Rodica). Și cu mine, și cu V., firește, din cele luate de Grég în rue Cassini pe când o așteptam pe mama. Fac și redescoperiri: mama la Paris în 1912 (în Boul'Mich), Muma cu bunicul meu cel „roșu", Gheorghe, care împărțise pământul țăranilor înainte de 1907 și, îndrăgostit de știință și progres, pe sora mamei o numise Azota! Aleg vreo 15-17 pentru a-i lăsa de ales și le dau azi la fotocopiat.

Sacrificiul nu constă în zilele și serile pierdute (destul de multe) cu această treabă migăloasă (totul era vraiște — port dezordinea în mine ca pe un păcat), ci ca de obicei în obligația de a privi irecuperabilul trecut în față. De a experimenta racineanul... „des ans, l'irréparable outrage". Gustul de cenușă, cel „de toate zilele"...

Am fost cu V. la dr Mihăileanu. Trecem onorabil „examenul" și-l sărbătorim cu stridii în restaurantul nostru de la Odéon.

În schimb, altă veste proastă: Gabi Ionescu a fost operată de un cancer la plămâni (i-au scos un lob) la spitalul Laennec, unde, acum 21 de ani, o vizitasem deoarece își oferise luxul unui boli cvasiarhaice: o cavernă la plămâni. Îi telefonez în fiecare zi.

Cu întârziere citesc în *Le Monde* (12 decembrie) un articol de Finkielkraut: „Le monde de la haine et des slogans" și citez pentru

a nu uita vreodată că n-am fost singurii dezamăgiţi ai postcomunismului:

„Quand l'imposture totalitaire a fini par éclater, j'ai cru qu'une époque se terminait et que l'intelligentsia entrait dans l'ère de la délibération, de l'échange d'arguments et des désaccords civilisés. Je rêvais. Sous le prétexte de la vigilance nécessaire contre le racisme impénitent et contre la fascisme ressuscité, ça recommence: les procès, les amalgames, les exclusives, les mots à bout portant. La guerre plombe à nouveau la vie intellectuelle."*

Pretextul? Le Pen. Extrema stângă are nevoie de ameninţarea extremei drepte spre a se afirma: „Saluons donc le retour d'une vieille connaissance: l'antifascisme d'intimidation. [...] A peine étions-nous sortis de l'eau que nous voici donc replongés dans ce qu'Orwell appelait si justement «le monde de la haine et des slogans». [...] Comme l'écrivait Malraux, en 1949, quand le stalinisme étendait sa nuit sur l'est de l'Europe et que la lumière de la révolution d'Octobre aveuglait la plupart des intellectuels occidentaux: «Ce qu'il faut pour ce mode de pensée ce n'est pas que l'adversaire soit un adversaire, c'est qu'il soit ce que l'on appelait au XVIII-è siècle un scélérat.» [...] L'antifascisme idéologique est, en effet, l'opération par laquelle tous les problèmes se dissolvent en salauds. Pas de problème, rien que des salauds, telle est la certitude confortable que le monde de la haine et des slogans fait pleuvoir sur les hommes."**

---

* „Când impostura totalitară a sfârşit prin a exploda, credeam că o epocă se încheia şi că inteligheníia intra în era deliberărilor, a schimbului de argumente şi dezacorduri civilizate. Îmi făceam iluzii. Sub pretextul vigilenţei necesare împotriva rasismului impenitent şi a fascismului resuscitat, totul reîncepe: procesele, amalgamul, excluderile, polemicile ucigătoare. Războiul îngheaţă din nou viaţa intelectuală." (*N. ed.*)

** „Să salutăm deci revenirea unei cunoştinţe vechi: antifascismul de intimidare. [...] De abia ieşiţi la liman şi iată-ne din nou scufundaţi în ceea ce Orwell numea cu atâta justeţe «lumea urii şi a lozincilor». [...] Cum scria Malraux în 1949, când stalinismul îşi revărsa noaptea peste estul Europei şi când lumina Revoluţiei din Octombrie îi orbea pe cei mai mulţi dintre intelectualii occidentali: «Acest fel de a gândi are nevoie ca adversarul să fie nu un adversar, ci ceea ce în secolul al XVIII-lea se numea un scelerat.»

Şi, în sfârşit, o nouă punere la punct în „cazul“ Cioran, pe marginea unui articol în care se pomenea — tendenţios — despre el ca despre un „penseur roumain“:

„On se souvient que certains journalistes avaient procédé à la même roumanisation de Cioran au lendemain de sa mort. Un tel geste, biensûr, n'est pas innocent. Dans son adolescence roumaine, Cioran avait écrit un livre fasciste: le roumaniser c'est pour le monde du soupçon, de la haine et des slogans, l'épingler éternellement sur ce livre barbare que contredisent tous ses livres ultérieurs et qu'aucun de ses juges n'a lu. Mais Cioran est aussi l'écrivain qui a fait, en plein XX-è siècle, l'hommage stupéfiant d'un grand style classique à la langue française. Si cela ne compte plus, c'est que la culture désormais n'entre pour rien dans la définition de la France que partagent ses cerbères et ses justiciers.“*

Duminică 21 decembrie

Ieri, telefon de la Ileana Vrancea. A citit articolul meu din *România literară* despre *Le Livre noir du communisme* şi, evident, vrea cât mai repede cartea. Îmi atrage atenţia amical că, în prezentarea celor două pagini din publicistica tatei din *România literară*, Gabriela Omăt greşeşte atunci când îl crede pe E. Lovinescu cenzurabil şi chiar autocenzurat. Cenzura în timpul lui Antonescu şi chiar al legionarilor nu îndrăznea să se atingă de textele celor

[...] Antifascismul ideologic este, într-adevăr, operaţia prin care toate problemele devin ticăloşii. Nu există probleme, nu există decât ticăloşi, asta este certitudinea confortabilă pe care lumea urii şi a lozincilor o răspândeşte peste omenire.“ (*N. ed.*)

* „Ne amintim că anumiţi ziarişti au trecut la românizarea lui Cioran a doua zi după moartea lui. Un asemenea demers nu este, desigur, inocent. În adolescenţa lui românească, Cioran a scris o carte fascistă: a-l româniza înseamnă, pentru această lume a urii, a bănuielii şi a lozincilor, a-l lega pentru totdeauna de această carte barbară, pe care o contrazic toate cele care au urmat şi pe care nici unul dintre judecătorii lui nu a citit-o. Dar Cioran este şi scriitorul care în plin secol XX a adus limbii franceze omagiul uluitor al unui mare stil clasic. Dacă acest lucru nu mai contează este fiindcă în definiţia Franţei de azi, împărţită între cerberi şi justiţiari, cultura nu mai intră câtuşi de puţin.“ (*N. ed.*)

„mari", nu era de acelaşi tip ca cenzura sub comunişti. În loc să se autocenzureze, E.L. a devenit, pe măsură ce vremurile şi ameninţările se înăspreau, mai curajos.

Îi comunic observaţia (repet: amicală) Gabrielei O., care nu recunoaşte şi-mi scoate din *Jurnalul* tatei, pe care a ajuns să-l ştie pe dinafară, un rând în care tata se plânge că nu i-au luat un articol la nu ştiu ce revistă.

Ea crede că am sunat-o prin telepatie: tocmai corecta din cartea Doinei Jela capitolul convorbirii cu mine (aproape în întregime refăcut). Motivul meu n-avea însă nimic supranatural: am aflat prin Patapievici că a ieşit la Minerva, în întregime finanţată de Soros, *Istoria civilizaţiei*. Or, eu nu numai că n-am primit vreun contract sau cartea, dar nici măcar n-am fost avertizată. Se pare că aşa e năravul editurii. Dacă mai întârzie mult, mă sfătuieşte să le scriu cu suficientă severitate pentru a-i trezi din boala ne-*copyright*-ului.

De fapt, Horia P. nu telefona pentru că avea cartea în mână, ci şi din pricina operaţiei Ioanei (vezica biliară) din fericire fără gravitate. E atât de dezgustat de „performanţele" politice ale actualei majorităţi (a noastră totuşi), încât nu mai scrie articole politice. De unde absenţa lui din *22*.

O chem şi pe Gabriela Ad. să mă plâng că n-am mai primit ultimele două numere, tocmai cele cu extrasele din Doina Jela. După Sărbători îmi va trimite întrebările pentru un interviu pe care i l-am promis asupra *Cărţii negre*. În aşteptare, nici nu pot să-i urez „Sărbători fericite!": pleacă în provincie să-şi înmormânteze un unchi, în timp ce celălalt din Italia — arheologul — nu prea e bine nici el.

În seria urărilor telefonează şi Ciocârlan de la Radio România. Cred că e acelaşi care îmi ceruse să declar ce resimt după victoria în alegeri a opoziţiei din 1996. Atunci acceptasem cu o urmă de speranţă. Acum ar vrea să rostesc urările de Sărbători. Refuz; dacă aş ieşi din convenţional, aş trece la provocare, cerând „ascultătorilor" să se trezească dintr-o letargie ce pare a fi devenit o a doua — suprapusă — natură. Şi nu se face tocmai de... Sărbători!

Morţii săptămânii: David Rousset şi Claude Roy.

De primul mă leagă primele mele mari amintiri „ideologice“ din Franţa. Nu numai dezvăluirea naturii lagărelor de concentrare naziste, *L'Univers concentrationnaire* şi *Les jours de notre mort*, dar şi cea dintâi dezvăluire spectaculară a realităţii concentraţionare din Uniunea Sovietică. În toamna lui 1949 a lansat chiar un Apel către foştii lui camarazi din lagărele naziste, cerându-le să constituie o Comisie de anchetă. Comuniştii au răspuns — ca de obicei — prin calomnii. În urma injuriilor din *L'Humanité*, sub semnătura lui... Pierre Daix, David Rousset a dat în judecată ziarul şi a fost al doilea mare proces al momentului, alături de cel intentat de Kravcenko. Însă procesele, chiar dacă le câştigi în sala de tribunal, le pierzi aici în ochii intelectualităţii de stânga. Cei care primesc azi ca o revelaţie *Cartea neagră* ar trebui să se întoarcă nu numai la *Arhipelagul Gulag* al lui Soljeniţîn, dar şi spre David Rousset.

S-a stins de „epuizare“ la 82 de ani şi Claude Roy. De el nu mă poate lega, evident, corectitudinea ideologică, de la extrema dreaptă antebelică şi pétainistă a trecut, fără aparent mari probleme de conştiinţă, direct în rezistenţă şi în partidul comunist, părăsindu-l după zdrobirea resurecţiei maghiare. Reţin însă, până la fervoare, darul formulei mai vizibil în cărţile lui de memorii decât în romane. Cred că în *Nous* (1972) am citit cel mai precis şi inspirat portret al lui Aragon. E drept că Claude Roy se specializează în a arde ceea ce adorase, aşa a făcut şi cu Charles Maurras, dar cel puţin n-a încercat niciodată să-şi eludeze păcatele trecutului (ar fi mai exact spus ale „trecuturilor“). Cred că aş reciti cu bucurie *Nous* sau precedentul volum, *Moi, je*, scris după ce fusese operat de un cancer la plămâni. Apoi, din 1982 şi până azi, a trăit şi a scris normal, nemairevoltându-se decât împotriva celor care fumau în jurul lui pe un platou de televiziune.

Marţi 30 decembrie

Tot răspund la felicitări, de unde şi lunga tăcere din Jurnal. În fiecare an, iau hotărârea eroică să nu mai scriu la toţi veleitarii şi tot în fiecare an mă apucă mila de bieţii lor bani cheltuiţi pe timbre. Şi reîncep.

Ni se cer şi urări publice. Tot de la Radio România, Claudia Ţiţa şi o doamnă Stanciu (va veni în aprilie la Paris şi atunci nu mai văd cum am scăpa) vor să „colindăm“ la microfon în direct. Asta ne-ar mai lipsi!

O surpriză. Reapare (după câţi ani?) Mircea Iorgulescu care ne asigură de la Praga de dragostea lui „nedilematică“.

Prefer, fireşte, urările prin telefon. Săucan ne cheamă de la... Nazareth (ăsta da Crăciun!). Îl găsim pe *répondeur*, nu eram acasă. Vorbim însă cu Gabriel, cu Niki, Paler, Monica Spiridon, Irina Brezianu (el e la spital cu o flebită), Doinaş, Lucia Hossu-Longin. Aceasta din urmă a reuşit până la sfârşit să obţină de la Goma un interviu (de şase ore!) în care el a atacat pe toată lumea în afară... de noi. Motivul acestei abstinenţe anormale e simplu: a rămas uluit când Lucia Hossu i-a povestit cum am certat-o că nu l-a inclus în emisiunea ei despre ecourile revoluţiei maghiare în România. În orice caz, decenţa nu-l va ţine mult. În numărul de Crăciun din *Lumea liberă*, după o absenţă de vreo lună, dă din senin în Ion Bogdan Lefter şi e atât de neinspirat, încât mă întreb dacă n-a căzut cu adevărat bolnav.

O revistă de la Hélène Lenz cu traducerile ei din Blandiana şi o felicitare în care mă roagă să-i transmit lui V. că la baza cursurilor sale la Universitatea din Strasbourg stă studiul lui asupra literaturii române din *Histoire des Littératures* (Pléiade) pe care îl admiră fără rezerve. Dau de ea la Lyon: vrea să ne invite pentru o dezbatere la Universitatea din Strasbourg. Îi cer să amânăm proiectul pentru primăvară, din cauză de... aritmie. E curios, eu o spun ca pe un lucru de nimica toată, dar interlocutorii mei au aerul s-o ia foarte în serios. Aproape că trebuie să-i consolez eu... Sau va fi într-adevăr grav şi numai eu n-o ştiu?

Recuperez cu întârziere şi caseta video împrumutată Luciei Hossu (cea cu emisiunile lui Frédéric Mitterrand şi ale lui Polac, pe care o crezusem complet pierdută). O lăsase unui „ne-grăbit“ de pe aici, căruia i-au trebuit trei săptămâni înainte de a se hotărî să-mi telefoneze.

Din România de reţinut două ştiri:

Pleşu a fost numit ministru de Externe în locul lui Severin. S-ar putea — şi a fost prima noastră reacţie — ca, în această situaţie,

defectele sale, echidistanța și spiritul „dilematic“, să se transforme în calități „diplomatice“. Numai să găsească în el elanul pentru o curățire a ministerului și ambasadelor de atâta Securitate acumulată...

A doua știre a fost comentată în *Le Monde* (27 dec.), prea puțin dacă nu deloc în presa din țară: la slujba de la Patriarhie în prezența Regelui și a lui Emil Constantinescu, niște măicuțe de la Mânăstirea Vladimiri (stareță Maica Veronica), care parcurg lăcașurile de rugăciune pentru a protesta împotriva lui Teoctist, își încheiau ciclul tocmai prin această slujbă slujită direct de Patriarh el însuși. Când măicuțele au început să-și scandeze neîncrederea în Patriarh au apărut niște gealați în civil (polițiști ai lui Dejeu sau ai lui Teoctist) și le-au bătut măr pe bietele femei, dintre care unele foarte bătrâne, în indiferența credincioșilor din jur. Și a *mass-media* din România. Un semn dezolant de clar al descompunerii morale de care suferim.

Ne-au sosit cele două numere din *22* (nr. 49 și 50) care, sub titlul „Istoria unui asasinat: Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu“, reproduc din cartea Doinei Jela capitolul consacrat mărturiei lui Hamzea, „ultimul bărbat care i-a oferit doamnei Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu brațul, în dimineața zilei de 31 ianuarie 1959, la ieșirea din sala de judecată a Tribunalului Militar Teritorial Regiunea II București“. Va trebui să-i scriu și să-i mulțumesc lui Hamzea!

Dar după această binefăcătoare impresie că începe să se facă dreptate victimelor, numărul 51-52 din *România literară* intervine ca un duș rece: 13 (nu 2 ca de obicei, ci 13!) pagini consacrate centenarului Tudor Vianu. Doar bietul Grigurcu face rezerve — mai sfioase ca de obicei, dat fiind contextul. Ceilalți o țin din omagiu în omagiu. Cum să mai convingi pe viitor pe vreun scriitor român că demnitatea dusă până la sacrificiu îi va fi răsplătită cel puțin de posteritate, când compromisurile — majore — ale lui Vianu n-au atârnat greu în talerul judecății, n-au atârnat deloc, neîmpiedicându-i glorificarea postumă. Ce sens poate avea într-un asemenea context „intelectual“ martirajul unui Vasile Voiculescu? Prima mea reacție este să-l avertizez pe Niki că renunț să mai public la ei. Dar prin telefon ar lua aspectul unei răfuieli personale — ceea ce nu este. L-am atacat suficient pe Vianu când comitea

ceea ce comitea, acum „la centenar“ îl voi lăsa evident în pace. Dar cât dezgust acumulat pentru breasla noastră scriitoricească. Din cele mai grave ce duc nu spre țipătul de indignare, ci spre... tăcere.

Ca să mă consolez cât de cât, citesc *Comédie* de Bernard-Henri Lévy pe care mi-a adus-o V. de Crăciun. E drept că, după căderea spectaculară a filmului său, B.-H.L., acuzat de mass-mediatizare abuzivă și căruia nu i se iartă nici talentul, nici succesul, a avut un șoc și s-a refugiat la... Tanger. Spre a-și reveni a încercat să-și facă ceea ce criticii au considerat a fi o autocritică și, în fond, nu este decât o critică acerbă a moravurilor lumii literare din care nu poți ieși indemn. Vrând să se arate mai natural, mai vioi, mai dezlânat în stil, B.-H.L. e mai puțin convingător, iar indignarea lui față de proporțiile „Comediei“ nu umane, ci literare nu sună just nici când pare îndreptată și împotriva lui însuși.

În această lume a intelectualilor și artiștilor — păcătoasă și strălucitoare — se mai și moare. Parcă și mai mult în cursul acestui an, ce se încheie cu încă două dispariții: Strehler (o criză cardiacă la Piccolo Teatro di Milano) și Cornelius Castoriadis. Deși de bună clasă intelectuală, Cornelius Castoriadis nu m-a convins când și-a propus să dezlege enigma societății comuniste servindu-se de o singură cheie: structura ei militară. Edgar Morin îi consacră liric, disperat și amical un articol intitulat „Un titan al spiritului“ (*Le Monde*, 30 dec.) și-mi dau seama că în afara textelor sale antitotalitare l-am citit prea puțin pentru a-mi putea exprima rezerve. De Strehler, în schimb, mi se pare că se leagă o parte cel puțin din fervoarea mea teatrală. Și chiar dacă n-ar fi așa — și nu e, pasiunea mea pentru teatru a început mai demult, la București, chiar înainte de Studioul experimental al lui Camil P. — nu voi uita ușor cât de transfigurată am ieșit de la unele din spectacolele sale. De pildă, de la *Furtuna* shakespeariană, când, plecând de la Odéon, am simțit, V. și cu mine, nevoia să ne oprim și să cinăm cu George Banu și cu soția sa, ca pentru a prelungi o sărbătoare, discutându-i resorturile.

memorii/jurnale/convorbiri

MONICA LOVINESCU

Jurnal

1996–1997

Operă de importanță capitală pentru înțelegerea societății și culturii românești a ultimului deceniu de comunism și a celui care a urmat, *Jurnalul* Monicăi Lovinescu a ajuns, iată, la cel de-al cincilea volum. Suntem în anii 1996-1997. Vom întâlni aici, ca și în celelalte volume, aceleași notații concise, de o remarcabilă pătrundere, aceleași portrete din două linii de o uimitoare justețe, întâmplări, fapte ambigue limpezite de privirea de un discernământ moral fără greș a celei mai autorizate voci a exilului românesc de după 1947.

„Pașii mei tineri au rămas pierduți undeva între bulevardul Elisabeta, strada Wilson, liceu și Universitate; geografia de azi a unui București parcurs doar în graba mașinii îmi este iremediabil străină. Poate doar dacă aș fi avut de transformat apartamentul din bulevardul Elisabeta într-o casă memorială mi-aș fi reînrădăcinat și «împroprietărit» memoria.
Digresiunea asta sentimentaloidă mi-am îngăduit-o când am rămas singură cu mine. [...] Și nu suntem, de fapt, acei combatanți care nu prea mai știu ce să facă după ce au câștigat un război – și ce război! – pierzând însă, tot atât de neașteptat, pacea?“

MONICA LOVINESCU
însemnare din 4 mai 1997

Pe copertă: Locuința din *rue* François Pinton a familiei Ierunca

ISBN 973-50-0264-7
ISBN 973-50-0884-X

